

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

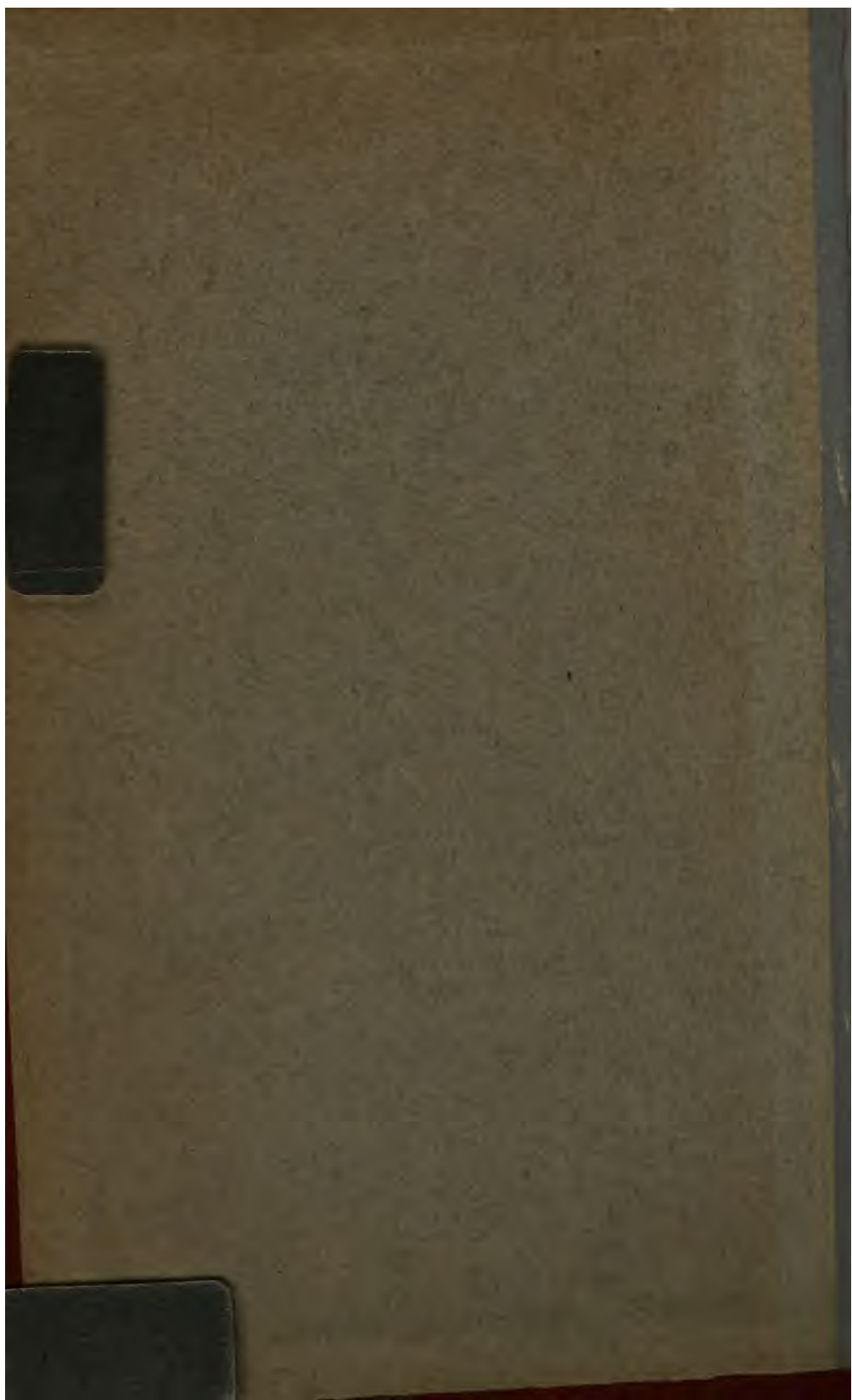
Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

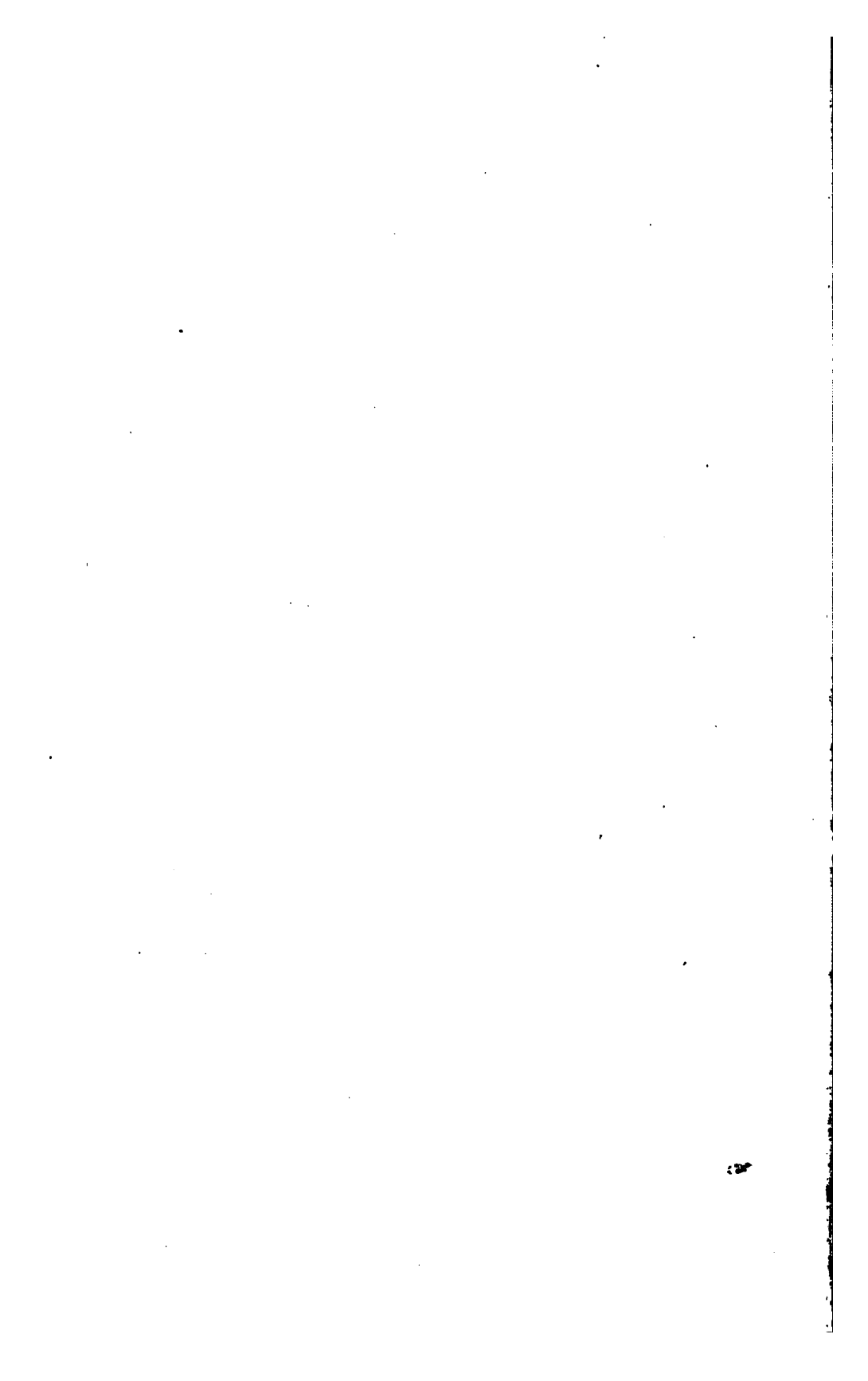
- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsatt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsatt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

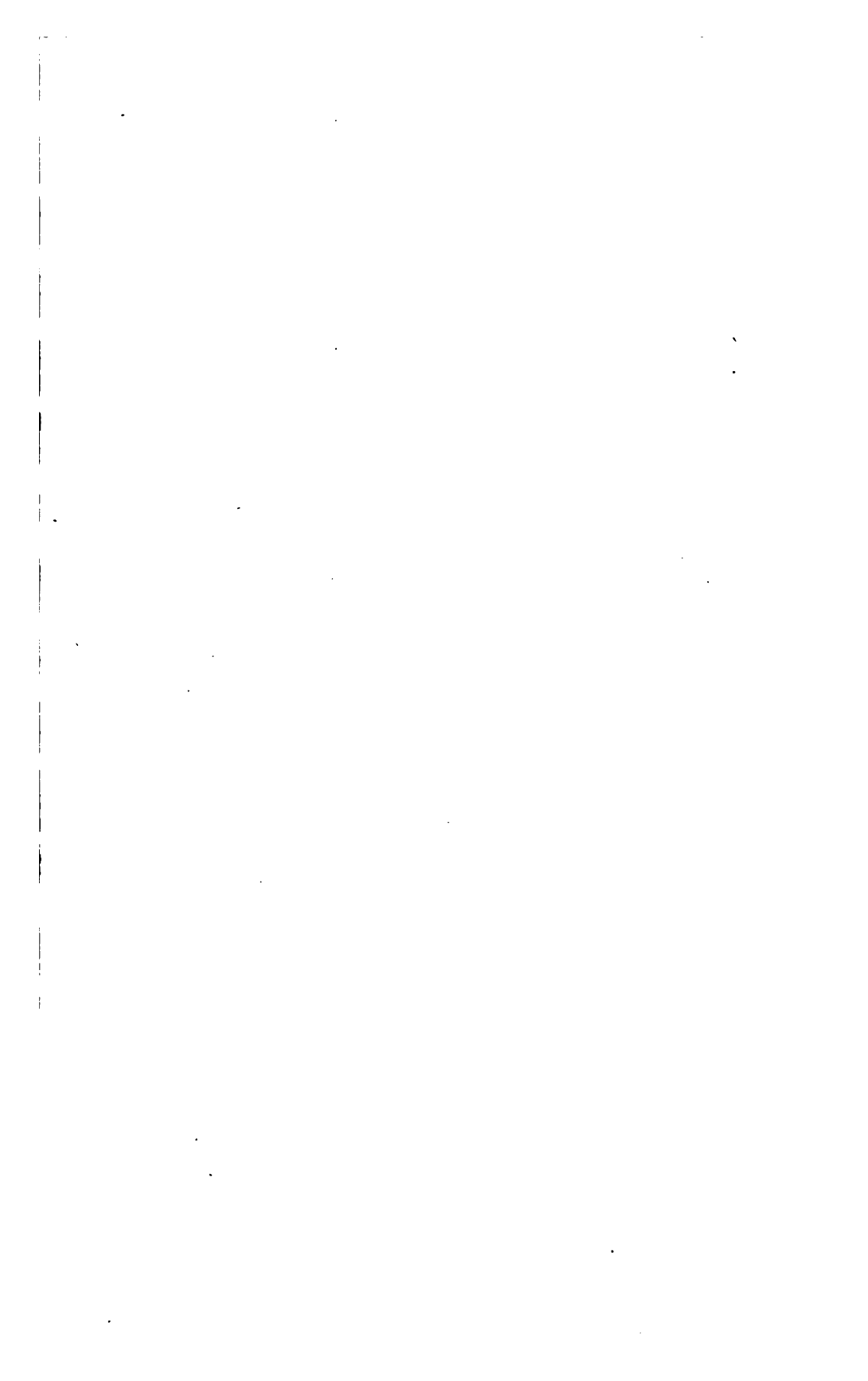
Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

UTGIFVEN

AF

ENAR SAHLIN

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

1891.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

UPSALA 1891
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

NOV 21 1895

Innehåll i tjugusjunde årgången.

Afhandlingar, smärre uppsatser och referat.	Sid.
<i>E. Brate</i> : Klinghardts undervisningsmetod i främmande språk	209
<i>S. Carlsson</i> : Om det latinska gerundivum och gerundium . . .	349
<i>C. J. Dahlbäck</i> : Om förslaget att utesluta filosofien från undervisningsplanen	137
<i>E. Edström</i> : Afgangsexamen och språkundervisningsreformer. III	94
<i>O. I. Fehnborg</i> : Några blad ur Gefle gymnasii äldsta historia .	97
<i>P. A. Geijer</i> : Om de romanska språken som föremål för vetenskaplig forskning och akademisk undervisning	313
<i>A. Kempe</i> : Den geografiska utställningen i Bern 1891 I 389, II.	426
<i>C. O. Lundgren</i> : Några reflexioner med anledning af P. G. Lyth »anteckningar vid läsningen af Horatius' Oden»	111
—: Ännu ett ord om Horatiustolkningen	259
<i>P. G. Lyth</i> : Anteckningar vid läsningen af Horatius' Oden . . .	16
—: Horatiustolkningar (genmäle)	184
<i>Th. Mazer</i> : Om kristendomslärares kompetensvilkor	1
—: Skollagskommitténs förslag till kristendomskurser	89
<i>A. Nordfelt</i> : Några reflexioner om undervisningen i moderna språk	461
<i>J. Nyqvist</i> : En liten skolreform	432
<i>F. Palmgren</i> : Om åskådningen vid undervisning i moderna språk vid de allmänna läroverken	371
<i>J. Paulsson och K. Wintzell</i> : Några ord angående läsningen af de latinska skalderna vid våra allmänna läroverk och ett försök att befördra densamma	249
<i>B. Rollin</i> : Ifrågasatta reformer vid räkneundervisningen	403
<i>E. Sahlén</i> : Löner regleringsfrågans kombinerad med skolreformfrågan	119
—: Den svenska enhetsskolan inför den preussiska undervisningskommissionen	325
—: Skollagskommitténs förslag till stadgar för rikets allmänna läroverk, afgifvet den 13 Jan, 1891	41
—: Den preussiska skolkonferensen 1890	201
—: »Comité de patronage» för utländska studenter	460
<i>E. Sundberg</i> : Den elementära framställningen af Grammes' ring enligt rektor Floderus' och professor Wijkanders läroböcker	438
Uttalande af teckningslärarne vid rikets allmänna läroverk med anledning af senaste skollagskommittés förslag rörande teckningsundervisningen	268
Grundsatser för teckningsundervisningen vid tyska skolor för allmän bildning. (Öfvers. af Fr. E.)	296

	Sid
Förklaring af professorer och öfriga lärare vid universitetet i Leipzig	33
Regleringen af de allmänna läroverkens lärare löner; från läroverk och pressen	72
Lunds stifts lärareförenings diskussion om det nya skollagsförslaget	214

Litteraturanmälningar.

<i>K. Brekke</i> : Lärobok i engelska språket öfvers. af Emil Rodhe (E. B.)	28
<i>E. Carlson</i> : Skolgeografi i två kurser (A. Kempe)	416
<i>Franskt och engelskt skollbibliotek</i> , utg. på P. A. Norstedt & Söners förlag. Ser. 1: Franska författare; 2. (A. Johansson)	474
<i>W. Götz</i> : Om den tyska arbetsundervisningens väsen och mål	281
<i>P. G. Lyth</i> : Ordförteckning till aceidens två första sånger (Hugo Bergstedt)	79
<i>C. Mdr</i> : Till regeln om plus för lika och minus för olika tecken	295
<i>C. G. Morén</i> : Engelsk Elementarbok för yngre begynnare (H. W—ll	304
—: Moderna engelska författare för högre allmänna läroverk (H. W—ll)	454
<i>J. Müller och O. Wigert</i> : Fransk läsebok för allmänna läroverk och flickskolor (A. Vm)	413
—: Fransk vitterhet för skolan och hemmet, 1 och 2. (A. Johansson)	477
<i>H. Möller</i> : Fransk Elementarbok (O. Örtenblad)	226
» <i>Nordisk Familjebok</i> » (**).	84
<i>E. Planck</i> : Aus der neueren deutschen Litteratur für Schulen und Selbstunterricht I. (E. Edström)	186
<i>F. W. Putzger</i> : Historischer Schulatlas (A. Kempe)	262
<i>E. Rodhe</i> : Boothles baby, a novel by J. S. Winter (H. W—ll	415
<i>E. Rodhe och D. Kröger</i> : Tysk läsebok för nybörjare (W.)	121
<i>E. Rodhe</i> : Engelska skriföfningar (E. B.)	28
—: D:o talöfningar (E. B.)	28
—: Zwei Novellen von Julius Stinde, mit Anmerkungen (E. Peterson)	306
—: Åskådningsmetoden (J. B.)	195
<i>O. Skog</i> : Latinska översättningsuppgifter (D.)	25
<i>A. Sjöström</i> : 30 väggtaflor till bruk vid första öfningarna i teckning på land (Fr. E.)	32
<i>D. A. Sundén</i> : Kort öfversigt af svenska vitterhetens historia (J. Almén)	316
—: Kammarkrifvaren i Stockholms stads brandstodsbolag till försäkring af lösegendom Johannes Almén som litteraturhistorisk kritiker afslöjad (E. Sahlén)	480
—: Protest emot förestående skrift, af K. Warburg	482
<i>O. Svahn</i> : Det muntliga föredragets konst i tal och sång I (I. Fehr)	222

<i>K. Tham</i> : Proportionslära med tillämpning på plangeometrien (Nat. Lindskog)	118
<i>J. Vising</i> : Fransk språklära I: ljud- och skriflära (O. Örtenblad)	123

Meddelanden från Svenska Läraresällskapet	238, 493
--	----------

Notiser	248, 278
--------------------------	----------

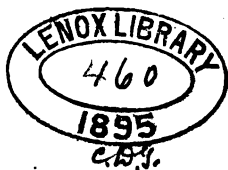
Personalnotiser 39, 88, 136, 197, 247, 277, 312, 347, 388, 424, 459, 491	
---	--

Underrättelser angående läroverken.

Afhandlingar intagna i de allmänna läroverkens redogörelser för läsåret 1889—90	32
— för läsåret 1890—91	488
Uppgifter för skriftlig afgangsexamen h. t. 1890, I, II	34, 125
» » » » v. t. 1891	269
Lärjungeantalet h. t. 1890 (S. Nördström)	237
» h. t. 1891 »	484
Cirkulär till Eforalstyrelserna ang. lärjungeantalet i vissa klasser vid åtskilliga allmänna läroverk m. m.	345

Kongl. beslut.

Lönetsberäkning, pension, arvoden m. m. 36, 37, 38, 85, 86, 128, 130, 189, 229, 274, 307, 336, 337, 383, 384, 419, 455, 488	
Rescunderstöd	419
Resestipendium	230, 276
Gratifikation	37, 234, 307
Tillsättning af genom rektorsförordnande ledig ord. lärarebe- fattning	132
Inskränkning af lärarekrafter	87, 191, 308
Extra lärare vid åtskilliga allm. läroverk	308
Indragning af åtskilliga pedagogier	275
Enskilda läroverk	234, 275
Disputationsprof för lektorat	456
Befrielse från antagande af lektorsutnämning	456
Besvär öfver ansökningshandlingars ogillande	191
Ogillade besvär öfver utnämningar	232, 387, 422, 457
Gillade » » »	422

NOV 21 1895

Innehåll i tjugusjunde årgången.

Afhandlingar, smärre uppsatser och referat.		Sid.
<i>E. Brate</i> : Klinghardts undervisningsmetod i främmande språk		209
<i>S. Carlsson</i> : Om det latinska gerundivum och gerundium . . .		349
<i>C. J. Dahlbäck</i> : Om förslaget att utesluta filosofien från undervisningsplanen		137
<i>E. Edström</i> : Afgångsexamen och språkundervisningsreformer. III		94
<i>O. I. Fehrnborg</i> : Några blad ur Gefle gymnasii äldsta historia .		97
<i>P. A. Geijer</i> : Om de romanska språken som föremål för vetenskaplig forskning och akademisk undervisning		313
<i>A. Kempe</i> : Den geografiska utställningen i Bern 1891 I 389, II.		426
<i>C. O. Lundgren</i> : Några reflexioner med anledning af P. G. Lyths anteckningar vid läsningen af Horatius' Oden		111
—: Ännu ett ord om Horatiustolkningen		259
<i>P. G. Lyth</i> : Anteckningar vid läsningen af Horatius' Oden . . .		16
—: Horatiustolkningar (genmäle)		184
<i>Th. Mazer</i> : Om kristendomslärares kompetensvilkor		1
—: Skollagskommitténs förslag till kristendomskurser		89
<i>A. Nordfelt</i> : Några reflexioner om undervisningen i moderna språk		461
<i>J. Nyqvist</i> : En liten skolreform		432
<i>F. Palmgren</i> : Om åskådningen vid undervisning i moderna språk vid de allmänna läroverken		371
<i>J. Paulsson och K. Wintzell</i> : Några ord angående läsningen af de latinska skalderna vid våra allmänna läroverk och ett försök att befordra densamma		249
<i>B. Rollin</i> : Ifrågasatta reformer vid räkneundervisningen . . .		403
<i>E. Sahlin</i> : Löneregleringsfrågans kombinerad med skolreformfrågan		149
—: Den svenska enhetsskolan inför den preussiska undervisningskommissionen		325
—: Skolkommitténs förslag till stadgar för rikets allmänna läroverk, afgifvet den 13 Jan, 1891		41
—: Den preussiska skolkonferensen 1890		201
—: »Comité de patronage» för utländska studenter		469
<i>E. Sundberg</i> : Den elementära framställningen af Grammes' ring enligt rektor Floderus' och professor Wijkanders läroböcker		438
Uttalande af teckningslärarne vid rikets allmänna läroverk med anledning af senaste skolkommittés förslag rörande teckningsundervisningen		268
Grundsatser för teckningsundervisningen vid tyska skolor för allmän bildning. (Öfvers. af Fr. E.)		296

	Sid
Förklaring af professorer och öfriga lärare vid universitetet i Leipzig	33
Regleringen af de allmänna läroverkens lärare löner; från läroverk och pressen	72
Lunds stifts lärareförenings diskussion om det nya skollagsförslaget	214

Litteraturanmälningar.

<i>K. Brekke</i> : Lärobok i engelska språket öfvers. af Emil Rodhe (E. B.)	28
<i>E. Carlson</i> : Skolgeografi i två kurser (A. Kempe)	416
<i>Franskt och engelskt skollbibliotek</i> , utg. på P. A. Norstedt & Söners förlag. Ser. I: Franska författare: 2. (A. Johansson)	474
<i>W. Götze</i> : Om den tyska arbetsundervisningens väsen och mål	281
<i>P. G. Lyth</i> : Ordförteckning till aeneidens två första sånger (Hugo Bergstedt)	79
<i>C. Mdr</i> : Till regeln om »plus för lika och minus för olika tecken»	295
<i>C. G. Morén</i> : Engelsk Elementarbok för yngre begynnare (H. W—ll	304
—: Moderna engelska författare för högre allmänna läroverk (H. W—ll)	454
<i>J. Müller och O. Wigert</i> : Fransk läsebok för allmänna läroverk och flickskolor (A. Vm)	413
—: Fransk vitterhet för skolan och hemmet, 1 och 2. (A. Johansson)	477
<i>H. Möller</i> : Fransk Elementarbok (O. Örtenblad)	226
»Nordisk Familjebok» (**).	84
<i>E. Planck</i> : Aus der neueren deutschen Litteratur für Schulen und Selbstunterricht I. (E. Edström)	186
<i>F. W. Putzger</i> : Historischer Schulatlas (A. Kempe)	262
<i>E. Rodhe</i> : Boothles baby, a novel by J. S. Winter (H. W—ll)	415
<i>E. Rodhe och D. Kröger</i> : Tysk läsebok för nybörjare (W.)	121
<i>E. Rodhe</i> : Engelska skriföfningar (E. B.)	28
—: D:o talöfningar (E. B.)	28
—: Zwei Novellen von Julius Stinde, mit Anmerkungen (E. Peterson)	306
—: Askådningsmetoden (J. B.)	195
<i>O. Sjö</i> : Latinska översättningsuppgifter (D.)	25
<i>A. Sjöström</i> : 30 väggtaflor till bruk vid första öfningarne i teckning på land (Fr. E.)	32
<i>D. A. Sundén</i> : Kort öfversigt af svenska vitterhetens historia (J. Almén)	316
—: Kammarkrifvaren i Stockholms stads brandstodsbolag till försäkring af löseegendom Johannes Almén som litteraturhistorisk kritiker afslöjad (E. Sahlén)	480
—: Protest emot förestående skrift, af K. Warburg	482
<i>O. Svahn</i> : Det muntliga föredragets konst i tal och sång I (I. Fehr)	222

<i>K. Tham</i> : Proportionslära med tillämpning på plangeometrien (Nat. Lindskog)	118
<i>J. Vising</i> : Fransk språklära I: ljud- och skriflära (O. Örtenblad)	123

Meddelanden från Svenska Läraresällskapet	238, 493
--	----------

Notiser	248, 278
--------------------------	----------

Personalnotiser 39, 88, 136, 197, 247, 277, 312, 347, 388, 424, 459, 491	
---	--

Underrättelser angående läroverken.

Afhandlingar intagna i de allmänna läroverkens redogörelser för läsåret 1889—90	32
_____ för läsåret 1890—91	483
Uppgifter för skriftlig afgangsexamen h. t. 1890, I, II	34, 125
» » » » v. t. 1891	269
Lärjungeantalet h. t. 1890 (S. Nordström)	237
» h. t. 1891 »	484
Cirkulär till Eforalstyrelserna ang. lärjungeantalet i vissa klasser vid åtskilliga allmänna läroverk m. m.	345

Kongl. beslut.

Lönetsberäkning, pension, arvoden m. m. 36, 37, 38, 85, 86, 128, 130, 189, 229, 274, 307, 336, 337, 383, 384, 419, 455, 488	
Reseunderstöd	419
Resestipendium	230, 276
Gratifikation	37, 234, 307
Tillsättning af genom rektorsförordnande ledig ord. lärarebe- fattning	132
Inskränkning af lärarekrafter	87, 191, 308
Extra lärare vid åtskilliga allm. läroverk	308
Indragning af åtskilliga pedagogier	275
Euskilda läroverk	234, 275
Disputationsprof för lektorat	456
Befrielse från antagande af lektorsutnämning	456
Besvär öfver ansökningshandlingars ogillande	191
Ogillade besvär öfver utnämningar	232, 387, 422, 457
Gillade » » »	422

	Sid.
Tid för lärareprof	276
Beviljade dispenser vid sökande af lärarebef.	38, 87, 88, 132, 192, 230, 343, 420, 457, 488
Vägrade » » » » »	37, 134, 194, 232, 421
Förkortning i profårskurs	457
Tillstånd att genomgå profårskurs	276
Arvoden åt profårskursers föreståndare och lärare	339
Skrifbiträde åt rektor	86
Afslagen ansökan om flickors intagande i allmänt läroverk	422
Afslagen ansökan att få i pedagogi anordna gemensam undervisning för gossar och flickor	490
Utsträckt undervisning	341, 386
Särskilda anordningar vid Umeå läroverk	343
Ändring i bestämmelserna rörande sammansättningen af Stockholms stads undervisningsverk	233
Lokal för naturaliesamlingar och undervisning i naturalhistoria	135
Slöjdundervisning vid allmänt läroverk	36, 340
Försökskurs i stenografi vid allmänt läroverk	419
Mogenhetsexamen	189
Afslagen ansökan om inträde vid Upsala universitet	37
Ärenden ang. examina vid universiteten och Karolinska institutet 36, 37, 88, 85, 135, 194, 234, 276, 311, 344, 387, 459, 490	490
Indragning af adjunkten i franska och italienska språken vid Upsala universitet	86
Bestämmelser ang. tillsättning af lärarebefattningar inom juridiska fakulteten i Upsala	235
Afslagen ansökan att få behålla prebende	277
Fördelning af undervisning på två professurer	310
Befrielse från föreläsningsskyldighet	310
Inskränkning af professors föreläsningsskyldighet	344
Tiden för innehavande af docentstipendium	236, 311
Nilsson-Aschanska stipendiefonden	311
Disputationsprof för filosofi doktorsgrad	310
Understöd för utgifvande af tidskrift	36, 38, 488
Sökt understöd för Svenska främlingsbyrån	234

Tryckfel.

Sid. 331, rad 19 uppifrån står: *3:dje klassen* läs: *4:de klassen*.

Om kristendomslärares kompetensvilkor.

Kristendomsämnets rätt att ännu ega en plats på de allmänna läroverkens läsplan torde för närvarande endast bestridas i religionsfiendligt eller i frireligiöst-separatistiskt intresse. Från religiöst indifferentistisk ståndpunkt torde man hafva lärt sig värdera den religiöst-etiska bildningen åtminstone som ett samhällsbevarande element, och det kan icke undgå uppmärksamheten, att äfven sådana, som för egen personlig del ingalunda gjort allvar i lifvet af religionens kraf, likväl skulle i samhällets namn beklaga, om det uppväxande släktet undandrogenes inflytandet af religionens tuktande och uppfostrande makt. Beträffande dem, som från ståndpunkten af en djupare etisk och esoterisk kristendomsuppfattning velat i det personliga kristendoms-lifvets intresse inlägga en gensaga mot *undervisning* i religion, sakna vi icke talande skäl för att antaga, att de under nuvarande sociala och kyrkliga förhållanden ingalunda skulle våga vara med om ett anlopp mot den bestående religionsundervisningen vid våra läroverk. Af de kristliga sanningarnas insående i de ungas sinnen väntar man sig sålunda i allmänhet frukter, egnade att rusta den uppväxande generationen till att beslutsamt upptaga striden mot de samhällsfiendliga makter, hvilka i våra dagar hota att rikta sina djerfva angrepp mot den af kristendomen bestämda kulturen. — Jemförelsevis få torde de vara, som af abstrakt pedagogiska skäl vilja utdöma religionsundervisningen från skolan.

Men erkännes i våra dagar, såsom vi tro, den kristna religionsundervisningens betydelse, så hafva å andra sidan omständigheterna nödgat till att på denna undervisning i och för sig och på dess målsmän vid våra läroverk ställa helt andra kraf än förut varit vanligt. Man yrkar med rätta på en praktisk, på lifvet syftande, från *ofruktbara*

spekulationer befriad undervisning, och man fordrar af religionsläraren, att han med ett för saken uppvärmdt hjerta skall utöfva sitt maktpåliggande kall. Det vill säga: *de förståndige* fordra detta. Den lärare, som i våra dagar vid religionsundervisningens handhavande röjer sakligt oförstånd och brist på andlig mognad, blir af de utanför skolan stående dömd, och hans inkompetens genomskådas af lärjungarne lättare än förr. Det religiösa intresset är alltför väket för att en oskicklig religionslärare skulle kunna hålla sig uppe i föräldrarnas och lärjungarnes ögon.

I sjelfva verket måste man också säga, att religionslärarens personlighet vid hans undervisning spelar en så utomordentligt stor rôle, att äfven de betänkligaste brister i läroplanens anordning kunna öfverskylas ja oskadliggöras genom den rätta personen, under det deremot äfven den i och för sig yppersta läroplan blir betydelselös under den ovärdiges händer. Låt vara, att det är en *stor* fråga, huru religionsundervisningen bör pedagogiskt och psykologiskt riktigast ordnas genom lag; en *större* fråga är likväl, huru vi skola få *i sak* kompetente religionslärare.

Vi säga med flit: *i sak* kompetente. Ty ej må man inbilla sig, att någon som helst akademisk examen härvid gifver mästerbrevet. Man kan hafva aflagt de högsta filosofiska och teologiska examina och hafva med goda betygenomgått sitt föreskrifna profår — och likväl vara alldeles *inkompetent i sak* till att bekläda religionslärarens post, ja *så* inkompetent, att man snarare skadar än gagnar på sin plats. Religionsläraren *måste* hafva fått sitt vetande på annan väg än examensläsningens. Det religiösa vetandet måste hafva födts i hans ande under den egna personliga utvecklingen i lifvet. Han måste ega en kunskap, i hvilken han lefver och rör sig såsom i sitt element. Blott i den mån läraren växt in i en så beskaffad kunskap, *eger* han någonting att meddela åt andra. Endast från den andliga sjelfständighetens grund beherskar läraren sitt ämne — och sina lärjungar. Den blott bokligt lärdes kristendomsundervisning blir ovilkorligt för den kritiska blicken pueril,

uppträdde den än med den största lärdomsapparatur. Den, som undervisar från den egna erfarenhetens ståndpunkt, fängslar deremot intresset och gifver intryck af att han verkligen har något att meddela. Hans undervisning måste väcka *aktning*, äfven om den icke med viljans lydning emottages.

Och vi för vår del sätta religionslärares närmaste uppgift just uti att väcka aktning för den kristna religionen. Får man någon gång se spåren af den inre omskapningsaktens gryende utveckling, så är det ju en företeelse, som uppkallar hjertats djupaste glädje inför Gud. Men icke vågar man räkna på att sådana frukter ofta skola blifva uppenbara. Aktningen deremot, respekten för kristendomen — den måste man medvetet söka väcka, nära och befästa.

Det är icke lätt att säga, på hvilket skolans stadium den kristliga undervisningen är af den mest grannliga natur. Dock kan man väl utan fara för misstag påstå, att vid konfirmationsåldern på ett synnerligt sätt träder i dagen behofvet af mognad och erfaren lärareledning. Åtminstone här i Stockholm sammanfaller i de flesta fall denna ålder med åldern för sjette klassen. Ynglingarne börja då sina kyrkohistoriska studier. De skola få intryck af kyrkans utvecklingsgång och dermed intryck af det väsentligaste i all historia. Här är i sanning lärarens uppgift af en utomordentligt ömtålig art. Brist på egen lefvande uppfattning, oförmåga att se det väsentliga i utvecklingen, saknad af ett mognadt omdöme, brist på pedagogisk och psykologisk vishet vid valet af hvad som bör meddelas — dylika fel hos läraren kunna åstadkomma oberäknelig skada bland de unga. Och vi vilja härvidlag betona, hvad vi redan yrkat, nemligen att *blicken för saken* icke fås på examensvägen; den gifves blott i och med den egna personliga utvecklingen.

Genom hvad vi nu hafva yttrat torde vi tillräckligt hafva förberedt den fråga, vi ville framställa: huru skola vi erhålla i *sak* kompetente kristendoms lärare åt våra skolynglingar? Att vi icke tro, att de kunna framkallas genom

examensföreskrifter, det lär väl af det föregående vara tydligt. Men att i den tron ej ligger en skymt af underskattande af den sakliga lärdomens stora betydelse, det torde också lika klart hafva framgått. Kunna nu kristendoms-läraerne icke framföras ur någon som helst examensprocess, så få vi väl se till, att vi taga vara på dem, som i det lefvande lifvets stora process redan äro födda. Sannerligen: vi hafva derute i församlingarna mer än en i arbetet mognad prestman, som skulle ypperligt fylla sin plats som teologie lektor, och vi hafva också derute mer än en, som skulle, van som han är att undervisa barn, taga sig förträffligt ut i katedern bland våra minderåriga skolpiltar. Det har ibland känts riktigt hjertslitande, då vi sett en omogen teologie kandidat träda in som »ledare» af vuxne ynglingar, under det äldre prestmän med lifvets och den andliga erfarenhetens bildning icke skulle hafva ansetts »kompetente» att öfvertaga ledningen. Det skulle vara ett godt sätt att återupplifva och stärka bandet mellan kyrkan och skolan, om det öppnades en möjlighet för våra mera begåfvade prester att öfvergå från kyrkans till skolans tjänst. Att flere skulle vara villige att åtminstone för en tid göra utbytet, det tro vi oss med visshet våga uttala.

Erkännes riktigheten af det sagda, då återstår att besvara den frågan: huru böra då förhållandena ordnas? Skola kanske alla yttre kompetensfordringar strykas? Det är så långt ifrån, att vi skulle vilja yrka på någonting sådant, att vi tvärtom hålla före, att de böra på visst sätt skärpas. Härom snart vidare. Men ehuru vi sålunda yrka på allvarliga kompetensfordringar, måste vi å andra sidan äfven yrka derpå, att man icke må fastslå de vanliga kompetensvilkorens uppfyllande såsom ett bevis på *saklig* kompetens och icke utesluta möjligheten af att ådagalägga sakkompetens på andra vägar än de vanliga. Ingen bör få *söka* kristendoms-lärarebefattning, hvilken ej uppfyllt lagstadgade kompetensvilkor. Men hvem som helst, som visat sig ega för en religionslärares kall utmärkta egenskaper, borde kunna af vedederbörande myndighet *kallas* till dylik befattning.

Och dervidlag skulle vi icke vilja lägga en dylik makt i *domkapitlens* händer, eller i direktionens öfver Stockholms stads undervisningsverk. Den makten borde vara stiftens *biskopar* allena förbehållen, hvarvid naturligtvis erkebiskopen skulle ega rätt att kalla religionslärare vid läroverken i Stockholm. Den klara blick och det redbara sinnelag måste man förutsätta hos stiftscheferna, att rätten att utom de sökandes krets kalla till religionslärareplatser vid de allmänna läroverken utan farhoga borde kunna åt dem öfverlemnas. Vi äro öfvertygade om att våra biskopar skulle på ett ett sannt grannlaga sätt begagna sig af en dylik maktfullkomlighet. Vi tro icke, att några *grundade* anledningar till klagomål skulle komma att förspörjas från deras sida, hvilka aflagt sina lagstadgade teoretiska och praktiska prof. Ty att kallelserätten komme att tillämpas synnerligen taktfullt och försiktigt, derom hafva vi all anledning att vara på förhand förvissade. Våra tider bära en så kritisk karakter, känslan af hela situationens allvar är så stark, att kyrkans ledande män helt visst skulle göra sitt allra bästa för att tillgodose religionens sak bland det uppväxande släktet. Och *om* än någon gång ett maktmissbruk skulle komma att ega rum, hvem svarar för, att detta skulle komma att innebära större vådor för ungdomsbildningen än tillsättandet af religionslärareplatserna blott på grund af pappersmeriter?

Men, frågar man, är det sannolikt, att saken skulle vara utförbar? Hvilka skulle vara sinnade att mottaga dylika kallelser? Beträffande adjunkts- och kollegaplatser skulle vi kunna nämna namn på mer än en *bildad* prestman, hvilken innehar underordnad plats i kyrkans tjänst, och som efter all sannolikhet gerna skulle tills vidare utbyta sin ställning mot elementarlärarens. De hafva tidigt känt bestämd kallelse för det presterliga embetet och hafva anlagt sina studier derefter. De hafva gått ut i församlingen. Men det särskilda intresse, med hvilket de omfatta hvarje tillfälle att träda i beröring med församlingens barn, och den talang, med hvilken de handhafva t. ex. konfirmandundervisningen,

vittnar om deras pedagogiska begåfning. Finge de blott från sin biskop en bestämd kallelse till att för en tid utslutande egna sig åt ett läroverks ungdom, så skulle de med tacksamhet lyda densamma. Och man skulle icke behöfva frukta för att de ej skulle kunna undervisa äfven i andra ämnen än kristendom för skolans lägre stadier. Ty finnes blott den pedagogiska förmågan och det lefvande intresset för undervisning, så går det för en verkligt bildad och mogen person lätt nog att hastigt sätta sig in i ett eller annat ämne. Vi skola för öfrigt aldrig glömma, att lärarens duglighet och styrka ligger icke i *omfånget* af hans kunskaper, utan i *sättet*, på hvilket han tillegnat sig dem.

Men de teologiska lektorsplatserna? Ja, först och främst är det ett faktum, att det i allmänhet är vida lättare att till de platserna finna dugligt folk, som uppfyllt alla lagstadgade vilkor, än att finna väl kvalificerade personer till adjunksbefattningarna. Dessutom äro vi lifligt öfvertygade om att äfven månget lektorsämne finnes bland den nyss af oss omtalade kategorien af prester. Och för öfrigt kunna vi ej fatta, hvarför icke t. ex. en kyrkoherde på landet skulle kunna känna sig böjd att för en tid öfvergå till skolans tjänst, äfven om han på bytet skulle komma att göra en ekonomisk förlust. Vi upprepa, att en lefvande vevverkan mellan kyrkan och skolan måste verka upplifvande och stärkande för dem begge. Skolan behöfver impulser från det lefvande församlingslifvet, och kyrkan mår väl af att i sitt sköte mottaga många, värmda för ungdomsbildningens sak.

När vi nu tala om hvad som bör göras för att skaffa våra ynglingar dugliga religionslärare, kunna vi icke underlåta att fästa oss vid en ganska allvarsam sak. Det inträffar nemligen tidt och ofta, att teologiska lektorat af en eller annan orsak under en längre tid komma att uppehållas genom vikarier. Vi behöfva icke försöka att detaljeradt skildra alla de ofördelaktiga följderna af detta förhållande; de torde ligga i öppen dag. Borde icke vederbörande känna såsom sin skyldighet att tillse, att med reli-

gionsläraresplatsernas besättande med ordinarie innehavare förføres skyndsammare än med tillsättandet af någon annan plats? Och der vikarie måste tillsättas, må åtminstone icke hans antagande läggas lika obetingadt i vederbörande rektors hand, såsom ju fallet i allmänhet har varit.

Vi öfvergå härefter till att tala något om de nuvarande kompetensvilkoren för de allmänna läroverkens religionslärare, för så vidt dessa vilkor innefattas i vissa föreskrifna universitetsexamina. Det är själfklart, att det alltid måste vara en högst svår och vanskelig sak att säga: det eller det bör kunnas och vetas för att med framgång kunna utöfva det eller det kallet. Och svårigheten blir naturligtvis större i den mån kallet är af sådan art, att det enligt sin egen natur för utöfningen i *första hand* kräfver personliga egenskaper, som icke genom några teoretiska kurser kunna förvärfvas. Sådana kall äro ju prestens samt lärarens, för så vidt denne vill och skall vara uppfostrare. Examensfordringarna i och för lärarens kall och särskildt i och för religionslärares böra därför aldrig anses innebära annat än ett angifvande af riktningen af hans bildning och af den ungefärliga omfattningen af de förberedande studier, från hvilkas grund han bör ega förmåga att själfständigt utveckla sina anlag på det sätt, hans lifsuppgift kommer att kräva. Att i detaljerade examensföreskrifter söka en *garanti* för att erhålla dugliga lärare måste anses innebära bristande blick för hvad det egentligen gäller. Examensföreskrifterna kunna gerna vara ganska liberala och högsinnade, blott de äro sådana, att de föra in på den rätta stråten och uppkalla det rätta kraftprovet i och för grundläggningen af den personliga utbildningen till lärarens kall. Det är just denna beherskande grundsynpunkt som saknas i vårt modernaste examensväsen. Man tror sig kunna bilda dugande lärare genom att säga: det och det och det skall du veta. Man borde säga: den här ungefärliga grunden bör vara lagd, för att du skall kunna med framgång uppfostra dig sjelf till att blifva lärare. Derfor var det psykologiskt och pedagogiskt riktigt att, såsom före

det olycksdigra året 1870, för alla lärare fordra en gemensam examen, hvilken borde vara uttryck af en viss *mognad*, icke blott af ett visst vetande. Som sakerna nu gestaltat sig har man fått två kategorier af lärare. Den ena utgöres af sådana, som kastat sig på speciella fackstudier och i dem tillegnat sig kunskaper, till omfattningen mer än tillräckligt stora för ett framgångsrikt meddelande af vetande äfven på de högre stadierna af skolan; den andra utgöres af sådana, hvars universitetsstudier afslutats genom ett slags preliminärexamen, hvilken enligt kompetente domares utsago visat sig till hela sin byggnad vara för svag för att förläna fasthet och hållning åt de unga lärareämnena. Enda medlet att härför råda bot lär väl numera, då man tyckes hafva uppgifvit tanken på en särskild lärareexamen, vara att skärpa filosofie kandidatexamen och uppställa den såsom gemensamt kunskapsprof för *alla* lärare vid de allmänna läroverken. Det blefve i sak en återgång till det gamla. Vi hafva förberedelsevis talat om kompetensvilkoren i *allmänhet* för att nu särskildt fästa oss vid kompetensfordringarne för kristendomslärares.

Enligt nu gällande bestämmelser kan man hvad universitetsstudier beträffar till teologie lektor nämnas vare sig på filosofisk licentiatexamen eller på teologie kandidatexamen. Den väsentliga skiljaktigheten mellan dessa tvänne alternativa kompetensvilkor torde för en opartisk bedömare ligga i öppen dag. Det vill säga, olikheten framträder egentligen der, hvarest teologie kandidatexamen föregåtts helt enkelt blott af teologisk-filosofisk preliminärexamen. Se vi här saken först helt enkelt från den vanliga rättvisans synpunkt, torde det kunna ifrågasättas, om man bör likställa teologie kandidatexamen, sådan den *numera* kan afläggas, med filosofie kandidat- och licentiat-examen. Och betrakta vi saken från synpunkten af skolans intressen, synes det oss, att förhållandet måste anses alldeles otillfredsställande. Den unge teologie kandidaten besitter i regeln en alldeles otillräcklig allmän humanistisk bildning för att verkligt sjelfständigt beherska sitt ämne, *staldt i förhål-*

tande till de mognare ynglingarnes bildningsståndpunkt i det hela. Och det är från synpunkten af den förmågan teologie lektorns kompetens bör bedömas. Vi veta mer än väl, att faktiskt utmärkt lärareverksamhet utöfvas på de högre skolestadierna af teologie kandidat. Vi hafva ju också på det starkaste betonat, att lifvet fostrar läraren, och hvem vet icke, att mången äldre lärares verkliga bildning står ofantligt mycket högre, än hans i unga år förvärfvade examensbetyg utvisa. Men bedöma vi en teologie kandidat helt och hållet från den ståndpunkt, den aflagda *examen* ger vid handen (och det är ju från den ståndpunkten det nu är fråga om att döma), då måste vi säga: han innehar *icke* förutsättningarna för att med framgång undervisa i skolans högsta klasser. Han eger visserligen förutsättningarna i så måtto, att *omfånget* af hans teologiska vetande är fullt tillräckligt. Men till följd af bristande grundlighet och omfattning af den *allmänt* humanistiska bildning, af hvilken den teologiskt-filosofiska preliminärexamen är ett uttryck, måste hans *teologiska bildning* helt naturligt ega ett svagt underlag, och sakna önskvärd haltfullhet. Derjemte kommer, såsom redan antydt är, hans lärarebildning i det stora hela att visa sig otillfredsställande. Han har förvärfvat en mindre grundlig fackbildning af ensidig beskaffenhet. Härigenom kommer han ock i ett skeft förhållande till skolans öfrige med honom i det yttre likställda lärare. Ingen kan förneka, att han är den underlägsne. Denna omständighet eger helt visst en större betydelse, än man vid första betraktandet skulle vilja tillmäta densamma. Teologie lektorn bör icke förefalla som den ringaste bland sina likar; det är tvärtom af vigt, att hans ställning blir framstående. Och han bör ej heller gifva intrycket af att vara en fackman i den meningen, att han icke förmår att i frihet röra sig på och beherska det för lektorerna i allmänhet gemensamma bildningsområdet.

Man kan invända: när man kan blifva akademisk lärare blott på teologisk-filosofisk preliminärexamen och teologie kandidaten, då måtte man väl också böra få blifva

teologie lektor. På denna invändning vilja vi svara med *tvänne* påminnelser. *För det första* har mer än en sakkunnig förklarar, att det var en olycka för det teologiska studiet, att den med den gamla filosofie kandidatexamen oskiljaktigt förbundna gamla teologie kandidatexamen (hvilken var något helt annat än den *nuvarande* teologie kandidaten) försvann. Men denna punkt tillkommer det icke oss att söka vidare utveckla. *För det andra* måste man besinna, att man icke blir akademisk lärare utan att aflägga ytterligare lärdomsprof, egnade att grundligt pröfva *halten* af den bildning, man tillegnat sig i det stora hela, under det lektorsafhandlingen icke *behöfver* innebära någonting dylikt.

På grund af hvad vi sålunda anfört skulle vi för vår del vilja yrka derpå, att *icke* teologie kandidatexamen, endast föregången af preliminärexamen, borde få gälla som kompetensvilkor för teologiskt lektorat. I stället skulle vi vilja som kompetensfordran uppställa alternativet: *antingen* filosofie kandidat- och licentiatexamen inför humanistiska sektionen jemte *teologiskt* disputationprof inför teologisk fakultet, *eller* filosofie kandidatexamen med högre betyg i klassiska språk och historia jemte teologie kandidatexamen samt disputationprof likaledes inför teologisk fakultet. På så sätt skulle man tillgodose krafven på gediget bildade religionslärare vid våra allmänna läroverk. Och ingen må invända, att de fordringarna skulle vara svåra att hålla uppe. Ett sådant skäl *får* icke gälla. Ty det innebär *ingen* fara alls, att såsom vi föreslagit, gifva kallelsemakt, oberoende af hänsyn till någonting annat än personlig öfverlägsenhet hos de kallade. Men det innebär en *stor* fara att genom låga kompetensvilkor öppna skolans portar för den andliga omögenheten. Ej heller må det inkastet göras, att en filosofie licentiat utan teologisk examen ej skulle vara skickad att med framgång handhafva kristendomsundervisningen på gymnasialstadiet. *Naturligtvis* är han det icke under alla förhållanden. Men der de förutsättningar finnas, som innebäras i ett kristligt lifsintresse, egnar han sig åt ett teologiskt studium, som för visso icke behöfver blifva mindre

gediget därför, att det ej mynnar ut i en examen. Sannolikheten är till och med stor för det berättigade i det antagandet, att hans teologiska lärdom just genom den breda och fast lagda humanistiska grunden kommer att blifva mera fruktbarande, mera hjertlig och liffull än den teologiske specialistens. Hans disputation inför fakulteten får för öfrigt blotta halten af hans teologiska bildning. — På tal om kompetensvilkoren till teologiskt lektorat måste vi också på det bestämdaste motsätta oss det berättigade i en framkastad tanke på att medgifva dylik kompetens på filosofie kandidatexamen i förening med dimissionsexamen. Det blefve en halfhet öfver all beskrifning, och kristendomsämnets ställning inom skolan skulle på en sådan anordning sjunka mera och betänkligare än genom de åt teologie kandidaterna medgifna rättigheterna.

Öfvergå vi nu till att tala om adjunktskompetensen, så gäller angående densamma i väsentliga stycken hvad vi hafva yrkat beträffande kompetensen för lektorat. Vi förorda sålunda äfven här biskoparnes rättighet att kalla enligt deras öfvertygelse verkligt dugliga och framstående förångor. Vi uttala desslikes såsom vår lifliga öfvertygelse, att det skulle vara skadligt att sätta de lagliga kompetensvilkoren lågt. Det skulle äfven på adjunktstadiet vara skadligt att skapa en särskild kategori af lärare, som stode *under* den *allmänna* bildningsnivån. Vi hafva redan antydt, att det var ett stort missgrepp, när man genom 1870 års examensstadga lät lärarecorpsen sönderfalla i tvänne hälfter med olika slags kompetens. Den falska riktningen bör väl ej vidare fullföljas genom att ytterligare dela hvardera af de tvänne kategorierna i tvänne skilda kategorier. Detta *har* visserligen faktiskt redan skett på lektorstadiet genom den olämpliga anordningen med kompetensen för teologie lektorerne. Mer än sorgligt skulle det vara, om man, i stället för att rätta det misstaget, nu ville draga ut konsekvenserna af desamma genom att skapa ett nytt slags adjunkter. Detta skulle ske genom att såsom vilkor för rättighet att söka adjunktspåts, med hvilken kristendom före-

nats som läroämne, fastställa fordringarna: teologisk-filosofisk preliminärexamen och examen inför teologisk fakultet. Det är visserligen sant, att någon egentlig *orättvisa* mot lärarekandidaterna icke skulle ske genom att sätta den af preliminärexamen föregångna dimissionsexamen gent emot den nuvarande filosofie kandidatexamen. Men *dels* tåla de kunskapsprof, som innefattas i kandidatexamen, ingalunda någon afprutning, om man med framgång skall kunna undervisa i andra ämnen än kristendom; *dels* upprepa vi, att det i och för sig är betänkligt, om religionsläraren framstår såsom med afseende på sin *allmänna* bildningsståndpunkt med öfriga lärare icke jemnbördig. Religionslärens kompetens bör ligga *öfver*, ej *under* öfrige lärares. Försök om att på fullt allvar ställa oss inför de praktiska konsekvenserna af följande lagstadgande: det står öppet för hvem som helst, som aflagt examen inför teologisk fakultet, att, efter genomgången prof får, söka sådana adjunktsbefattningar, med hvilka kristendom är förenadt som undervisningsämne. Tror man, att aspiranter skulle komma att fattas? Och man må icke invända: vi kunna fordra högre betyg i vissa ämnen i den förberedande examen. Vi veta, att teologico-filen är *obligatorisk*. Och tror man verkligen, att man i våra dagar, då prestbristen på många håll är känbar, vågar hålla fordringarna i den examen uppe? Utan att *närmare* känna till förhållandena våga vi antaga, att detta icke är händelsen. För all del: *mångens* teologisk-filosofiska examen är så beskaffad, att han lika väl som någon filosofie kandidat bör anses fullt kompetet att undervisa i skolans lägre klasser. Derfor hafva vi ju yrkat på att öppna en *möjlighet* för de *verkligt begåfvade* att få egna sig åt ungdomens tjänst, och detta genom kalleiserättens användande. Men att genom ett *lagstadgande* öppna skolans dörr på vid gafvel för alla prestkandidater i vårt land — det vore ett experiment af orimlig beskaffenhet, och ett drygt ansvar skulle den kultusminister ådraga sig, som ville låna sig åt realiserandet af dylika omogna idéer.

Vi anse således, att för kompetens till lärarebefattning i kristendom på skolans lägre stadier bör filosofie kandi-

datexamen fortfarande gälla. Om vi dessutom åt teologie kandidat, som icke aflagt filosofisk kandidatexamen, önska samma ansökningsrätt tillerkänd som åt filosofie kandidat, så göra vi oss visserligen på sätt och vis skyldiga till inkonsekvens; men det bekymrar oss föga, när det icke är fråga om annat än att ordna allt så *praktiskt riktigt* som möjligt. Ty det är verkligen vår öfvertygelse, att teologie kandidatens bildningsnivå *i det stora hela* står öfver filosofie kandidatens, och man har grundade skäl att antaga, att teologie kandidatens preliminära examen bör vara af den beskaffenhet, att han förmår sjelfständigt beherska de allmänna bildningselementen på skolans *lägre* stadier (der detta eller likartadt uttryck förekommer, syfta vi på de fem lägsta klasserna, d. v. s. på hvad som icke hänföres till gymnasialstadiet).

Vi medgifva visserligen, att religionsundervisningen på skolans nederstadium alltför ofta råkat i händerna på fullständigt inkompetenta personer. Det är sorgligt. Och i detta förhållande hafva vi ju också att söka ursäkten särskildt för det ofvan af oss klandrade förslagets framkomst. Vi tro dock icke att härför *får* rådås bot på hvad sätt som helst. Man kan lätt, som ordspråket säger, komma ur askan och i elden. Det bedröfliga är, att i allmänhet våra rektorer sakna blick för de rätta kristliga personligheterna. De sakna i allmänhet djupare kristligt omdöme om hvad som är verklig och haltfull kristendomsundervisning, eller icke. Om så icke vore, skulle det väl *sällan* vara omöjligt att åtminstone genom tillfälliga anordningar skapa dragliga förhållanden på kristendomsundervisningens område. För öfrigt skulle nog åtskilligt kunna göras för att bland mängden af profkandidater uppamma duglige religionslärare. Mången ung man med ädel åskädning af sitt kall och påverkad af kristendomens ande skulle helt visst kunna vinnas för kristendomsundervisningens sak under sin profärs-kurs. Men hvar finnas de ledande och styrande personligheter, som ega förutsättningarna för att här *kunna* gripa in? Och dock är det just först och sist genom *personligheter* som allt skall ställas till rätta. Lagstiftningsåtgärder

kunna i allmänhet blott söka afvärja de farligaste missriktningarna.

Skola således inga teologiska kunskapsprof *fordras* af sökande till adjunktur i kristendom? Visst *borde* så vara händelsen; men under nuvarande examensförhållanden kunna vi icke inse, huru detta önskningsmål skall kunna förverkligas utan att tillgripa den *förtviflade* utvägen att öppna skolans portar för rikets prestkandidater. Och för ett sådant företag kunna vi icke nog allvarligt varna. Att åter *fordra* teologie kandidatexamen torde vara väl strängt. Hvad återstår då? Under *nuvarande* förhållanden intet annat än att söka uppamma bland lärarne det intresse, hvarom vi talat. Men när man nu håller på med att omordna vårt studieväsen, hvarför i all världen då låta den förnuf-tiga tanken på en särskild lärarexamen förfalla? En gemensam lärarexamen, som efter sin olika beskaffenhet skulle medföra olika kompetens — se der ett redan länge uttaladt önskningsmål. Ur flere synpunkter, men särskildt ur religionsundervisningens, voro införandet af en sådan examen högeligen välbetänkt. Då vore den svåra gåtan löst. Ingen skulle då få söka sådan adjunktur, med hvilken undervisningsskyldighet i kristendom förbundits, utan att i lärarexamen hafva undfått betyg öfver godkända insigter i teologiska läroämnen till den omfattning, som kunde anses af nöden. Att lärarexamen sålunda komme att afläggas delvis inför teologisk och delvis inför filosofisk fakultet, behöfde väl icke innebära något hinder att tala om. Vi beklaga på det djupaste, att den i vår nu gällande skollag uttryckligen omnämnda och sålunda tillämnade lärarexamen aldrig blifvit en verklighet. Och vi beklaga detta både från skolans och vetenskapens synpunkt. Problemet att på ett tillfredsställande sätt ordna en dylik examen skulle väl icke vara alldeles olösligt.

Det har mycket talats om den bebådade nya skollagen, och en hvar har uttalat farhågor eller förhoppningar för det ämne, hvars väl ligger honom särskildt om hjertat. Det kan icke nekas, att man har mycket allvarsamma skäl

till att hysa fruktan i och för religionsundervisningens sak. Vi vilja icke tala om, att kristendomsämnet icke haft en enda representant inom den i våras tillsatta kommittén; men det har icke ens, i likhet med till och med öfningsämnena, sedermera fått ett ord med i laget genom någon enda tillkallad sakkunnig. *Antagligen* hafva kommitterade *enskildt* rådfört sig med en eller annan, som *de* ansett såsom representant för detta ämne. Men *officielt* hafva *alla* kommittéledamöter hållits för kompetente att framlägga lagförslag angående ett för skolans innersta lifsfunktioner så betydelsefullt undervisningsämne som kristendom. Vi hafva *aldrig*, när vi uttalat oss i det offentliga, fruktat för att stöta för hufvudet hvem det vara månde; det har *uteslutande* varit hänsyn till *saken* som drifvit oss att kämpa för vår öfvertygelse. Vi sky nu ej heller att öppet *beklaga*, att i skollagskommittén ej insatts någon enda, kompetent att framställa lagförslag särskildt för kristendomsundervisningens ordnande. Denna omständighet bör innebära ett *gif akt* för de *kyrkliga myndigheter*, hvilkas pröfning man väl icke lär kunna underlåta att underställa det nya skollagsförslaget. Mycket har talats både enskildt och offentligt om det bebådade förslaget, och dess väsentligaste grunddrag har man ju redan på förhand kunnat uppdraga för sig. Man kan också, beträffande vissa saker, göra sig föreställningar på grund af redan inslagna vägar eller på grund af förut framställda yrkanden. Så med kristendoms-lärarekompetensen. Är man öfvertygad om de redan inslagna vägarnes oriktighet och om de förut framställda förslagens skadlighet, då har man rätt och pligt att framkasta ett varningens ord. Skulle än det uttalade ordet komma från en aldrig så undangömd plats — bär det pregeln af att vara taladt med sakförstånd och i kärlek till ungdomsbildningens heliga sak, då är det också vederbörandes oafvisliga *pligt* att pröfvande, samvetsgrant pröfvande stanna inför detta ord. Rösterna äro många. Bland de *motsatta* kan blott *en* föra sanningens talan.

Th. Mazer.

Anteckningar vid läsningen af Horatius' oden.

Man anser i allmänhet, att Horatius är en af de intressantaste latinska författare, som läsas i våra skolor, och att han därjämte är ojämförligt lättare än Virgilius både att förstå och att återgifva på svenska. Möjligen är denna åsikt i någon mån riktig; men äfven vid läsningen af de Horatianska oderna gör man sig vanligen skyldig till ett fel, som Tegnér uttryckt i följande ord: »I vårt land läser man ännu merendels alla större dikter blott styckevis. Man upplöser hjältedikten i romanser och sorgespelet i elegier. Anledningen må vara hvilken som helst, så mycket är åtminstone visst, att hvart och ett poem af större omfattning vanligtvis bland oss endast fragmentariskt bedömes. Eller, som är det samma, man ser mer på delarne än på det hela och i delarne åter mest på diktionen. I denna söker man skönheten; man öfverser innehållet för formen». Märkvärdigt nog saknar man i allmänhet förmåga att sammanfatta och uppfatta innehållet t. o. m. i så begränsade dikter som de Horatianska oderna. Man fäster sig framför allt vid lösryckta sentenser och vid de sirliga välljudande verserna, hvilka onekligen förtjäna beundran och hvar för sig äro ett litet konstverk. Men man får nästan aldrig en sådan öfversikt öfver det hela, att man kan afgöra, om man öfversätter rätt eller orätt, om en föreslagen öfversättning passar i sammanhanget eller ej. Följden häraf är, att man ofta håller till godo med hvilka obegripligheter som helst och att man alldeles glömmar, att Horatius, denne mästare i lyrisk diktning, måste bedömas efter samma stränga måttstock, som vi använda för skalder i allmänhet och för de ypperste bland skalder.

Man läse t. ex. det första odet i tredje boken. Anledningen till dess författande var antagligen följande. Skalden hade af Augustus blifvit erbjuden att blifva hans handsekreterare. Antog han erbjudandet, så måste han för bestän-

digt bosätta sig i Rom och skulle där få ett eget hus, lämpadt efter hans nya ställning. Emellertid undanbad han sig denna ära och framförde sitt svar i ungefär följande ordalag: »Jag trifves ej bland prosaiska människor och undviker helst deras umgänge. Gifven akt, I flickor och unge män, så skolen I få höra, huru den sjunger, som invigt sig till sånggudinnornas tjäst.» Odet slutar med följande strof, som innehåller det egentliga svaret: »Hvarför skulle jag skaffa mig en mottagningssal med dyrbar förhåll i modern stil? Hvarför skulle jag utbyta min vrå bland bergen mot en rikedom, som endast skulle medföra ökade bekymmer?» Mellan dessa bägge strofer ligger diktens öfriga innehåll, som kan sammanfattas i tvenne tankeserier, hvardera om fem strofer: 1) Höga och låga, rika och fattiga äro i själfva verket hvarandra lika, ty alla skola vi dö och blifva till stoft. Men den viktigaste skillnaden mellan människor är den mellan stadsbor och landtbor; det jäktande och intriguppfyllda lifvet i en världsstad medför nervositet och lifsleda till och med för den, som har fullt upp af livvets njutningar, men den anspråkslösa landtman- nen åtnjuter en lugn sömn i sitt tarfliga, men idylliska hem; 2) den som bor på landet och icke fikar efter mer, än han verkligen behöfver, han är oberörd af lyckans växlingar. Men så snart han flyttar in till staden och bosätter sig i en palatslik byggnad, får han visserligen förmånen af ett mera yppigt lefnadssätt, men han blir också utsatt för oupphörliga intriger och en ständig oro. — Genom en sådan uppfattning får odet lif och färg och verklighet; men enligt de vanliga förklaringarna reduceras hela konstverket till en ruin, bestående af några osammanhängande sentenser, visserligen vackra i och för sig, men utan mål och afsikt. Poesien har upphört att vara poesi. — Det ofta citerade *favete linguis* betyder ingenting annat än t. ex. Tegnér sagt i sin dikt *sången: Gif akt!* Den höga genius svingar med klang utöfver haf och jord.

I det följande skall jag meddela några tolkningsförslag till ett par af den första bokens oden och skall välja oden,

som med afseende på innehållet äro föga besläktade med hvarandra.

I, 1, 29—36: *Me doctarum hederæ præmia frontium* o. s. v. Hvad mig själf beträffar njuter jag de olympiska gudarnes fröjd, när murgrönsrankan (vid dryckeslaget) är virad kring min vittra panna; och en gudadans (leves chori), dansad i diktens svala lundar af Nymfer och Satyrer, höjer mig öfver lifvets prosa, hvar gång Euterpe räcker mig sina flöjter eller det täckes Polyhymnia att åt mig stränga den Lesbiska lyran, och om du, Mæcenas, ger mig en plats bland lyriska skalder, då är jag viss om, att jag, höjd öfver medelmåttornas hop, skall få en plats bland stjärnorna på konstens himmel. — Skalden har i det föregående skildrat de sträfvanden och nöjen, som äro utmärkande för olika slag af människor. Därpå skildrar han *skaldens njutningar*, som bestå dels i ett själsfröjdande dryckeslag i kretsen af själsfränder (jfr 1, 17, 21—24), dels i poetisk produktion. Man jämföre *Hom. Od. 6, 308: οἶνον ποτάξει ἐφ' ἱμενός ἀθάνατος ὤσ.* Murgrönan framställes af Horatius både såsom prydnad vid dryckeslag (4, 11, 4) och som belöning för skalder (1, 3, 25). — *Gelidum nemus*; jfr *Tegnér's Sången*: Har du betraktat diktens lunder? Uttrycket betecknar Horatius' skaldskap. De af honom målade taflorna hade denna «svala» skönhet, som man beundrar hos Greklands förnämste skalder. — *Leves chori*. Leves, jfr *Tegnér, Epilogen*: Men på dess (diktens) gator vandra upp och och ned ovanskliga, olympiska gestalter, af strålar väfda och af rosendoft. — *Nympharum leves cum Satyris chori*; härmed antyder skalden tvenne egenskaper, som äro utmärkande för hans poesi: det lätta behaget och humorn. Jfr *Tegnér* om *Bellman*: Hör, hur han skämtar, huru gladt han skalkas bland nymferna uti den gröna lund. — En gudadans, på gudaberget dansad af sångmö, faun och gratie på en gång.

I, 2, 41—49. *Sive mutata juvenem figura* o. s. v. Eller kanske att du, den hulda Majas son, har aflagt din guddoms härlighet och sänkt dig ned till jorden och här vandrar i

människoskepnad och låter dig kallas Cæsars hämnare; då må du sent återvända till din himmel och länge sprida välsignelse omkring dig bland Qvirinus' folk, och må icke allt för snart en sky taga dig bort ifrån oss, uttröttad af våra partistrider! — *Ales in terris*, jfr 4, 1, 10: in domum Paulli purpureis ales oloribus commissabere Maximi.

I, *Femte odet*. Hvad är det för en elegant ungherre, som smyckad med en yppig rosenkrans och begjuten med flytande ambradoft, ständigt sitter vid din sida, o Pyrrha, i den förtjusande grottan? För hvem är det som du så omsorgsfullt kammar ditt hår, likväl smakfull i allt, ditt koketteri? Ack, huru ofta skall han ej få gråta öfver din trolöshet och ditt förändrade tycke. Och han skall bli alldeles förkrossad, då han får se, huru hafvet uppröres af mörka vindkast, han som icke är van vid sådant. Invaggad i ljuftva drömmar, svärmar han nu för dig, du ängliska flicka, och tror, att du alltid skall lefva blott för honom, alltid älska blott honom; och han vet icke, huru lätt din ynnest kan förloras. Olyckliga de oerfarna män, som du tjsar med din skönhets makt! Att jag åtminstone blifvit räddad ur skeppsbrottet af den guddom, som råder öfver hafvet, visar den teckning, som jag härmed enligt löfte upphänger på väggen till din helgedom. — *Deus*, gud, ideal; *mutatos deos*, förändradt ideal, ändradt tycke. — Den sista strofen innehåller en dubbelmening, som knappast kan fullt återgifvas på svenska.

I, *Nionde odet*. Du ser, huru Soracte står hvitskimrande med höga drifvor, och huru trädens snötyngda grenar svikta under sin börda, och hur floden fjättrats af den skarpa frost. Bjud oss på litet värme i denna vinterkyla, Thaliarchus! Lägg ymnigt med ved på härden och tag som en frikostig värd fram ett krus fyraårigt sabinervin! Låt gudarne sköta om resten, ty när de lugnat vindarna, som storma fram öfver det hvitskummande hafvet, så skakas hvarken cypresserna eller de gamla askarna. Sörj ej för hvad morgondagen bär i sitt sköte, utan anse som en opåräknad vinst hvar dag, som en mild försyn skänker dig,

och försmå ej, du glada gosse, en fortjusande kärleksidyll eller en glad dans, så länge som du är en blomstrande ungdom, och de grå håren och gikten ännu äro långt borta. Nej, nu skrall du roa dig på dansbanan och på promenadplatserna bland hviskande par, som stämt möte kort före solnedgången. Nu skall du ha roligt af din flickas klingande skratt, som visar dig vägen till hennes säkra gömställe, och du skall ha roligt af panten, som hon måst draga från sin arm eller sitt finger, när hon tröttnat att leta rätt på dig. — *Morosus*, knarrig, kinkig (canities morosa, de grå håren och kinkigheten, i. de grå håren och gikten. — *Campus*. Det fans många Campi i Rom; h. i. = lekplats, dansplats. — *Pignus*. Skalden vill teckna en liten kärleksidyll, i det han låter de bägge älskande leka kurra gömma. Den som tröttnar att leta, får ge pant. Älskaren lyckas jämförelsevis lätt, ty flickan brister till slut ut i ett klingande skatt; när han gång på gång söker henne på orätta ställen; men älskarinnan har en svårare uppgift, ty hennes lekkamrat är ljudlöst tyst och hon själf är icke ihärdig. — *Pertinaci* = pertinacis.

I, *Tolfte odet. Till Guds utkorade*. Hvilken hjälte eller gudason har du, historiens gudinna, utkorat för att förhärliga honom vid tonerna af din cittra eller din klara flöjt? Hvilken gud har du utvalt? Hvilkens ära skall det vidtskallande ekot återklinga bland Helikons klyftrika bergväggar eller kring Pindens toppar eller de isiga Balkanbergen, där träden, drifna af en underbar makt, följde den sjungande Orfevs, som med den konst han fått af sin moder fängslade flodernas oroliga böljor och de häftiga stormarna och med sin cittras silfverklara toner ledde lyssnande ekar?¹⁾ Hvad skulle jag besjunga förr än Allfaders af tusen tungor förkunnade lof, han som trots tidernas växling styr hafvet och jorden och hela världen; han som

1) En uppmärksam läsare finner lätt, att skalden, som älskar ett allegoriskt uttryckssätt, med Orfevs betecknar sig själf eller de romerska hofskalderna i allmänhet, hvilka med sina sånger ville fångsla de politiska stormarna och leda de lyssnande folkmassorna.

icke födt någon son, större än han själf; och för oss har ingen gud uppenbarat sig, som är hans like eller ens kan jämföras med honom. Dock skall vishetens gudinna¹⁾ näst efter honom erhålla sångarens offergård.

(Därpå besjunger skalden några gudar och halfgudar, hvilka i hans dikt symboliskt antyda de personer och de medel, af hvilka Augustus betjänade sig vid rikets pånyttfödelse. Sist omnämner han Kastor och Pollux; och härmed har han kommit till diktens midt och vändpunkt, där det med anspelning på Augustus heter:)

När deras för sjömännen lyckobringande stjärna går fram på himmelen, sjunka de bland klipporna tumlande bränningarne, stormen förlorar sin kraft, och molnen fly, och de högtsvallande vågorna lägga sig till ro på hafvet; ty så är gudarnes vilja.

(Skalden fortsätter: Hvarom skall jag nu sjunga? Kanske om våra konungar? Men konungatiden är oåterkalleligen förbi. Kanske om republikens frejdade hjältar? De voro mönster för oss genom ett tarfligt och härdande lefnadsätt, och deras ädelmodiga själfuppoffring och storslagna bragder skola firas af skalden i jublande toner. Men äfven deras tid har försvunnit, och den siste republikanen är död. Men likväl är det icke ute med romarstaten; ty, säger skalden,)

Likt ett nästan utdödt träd har den ärorika Marcelliska ätten skjutit en ny telning. Bland alla Marceller glänser Juliernas stolthet (= tronarfvingen Marcellus) liksom månen bland de mindre himlaljusen. — Människosläktets fader och vårdare, Saturnus' son! den snillrike Cæsar är din tjänare, gifven åt dig af det högsta väsendet. Endast du skall vara vår konung, men Cæsar är din ståthållare på jorden. När han efter glänsande segrar triumferat öfver partherna, romarrikets närmaste grannar, och öfver inder och kineser, som bo vid jordens östra randbälte, då skall han, endast

1) Pallas, vishetens och den sansade styrkans gudinna, är enligt Horatius den förnämsta af de gudamakter som beskydda Augustus och gifva honom goda råd. — »*Vår Pallas*» var ett smicker till Augustus jämförligt med »*den kyska Diana*», användt af Elisabeths Hofskalder.

dig underlägsen i makt, med rättvis spira styra världens vida krets. Men du skall i din dånande vagn åka öfver himlahalvvet; du skall slunga din vredes blixtar ned öfver dem, som kränka tempellundarnes frid.

Detta högstämda ode är för vår tids läsare nästan oförklarligt, om man icke vet, att Horatius älskade ett allegoriskt uttryckssätt och att han ofta nöjde sig med att genom en bild och på ett för den oinvidde nästan omärkligt sätt antyda sina innersta tankar. — Med afseende på bilden om Orfevs bör man ihågkomma, att liksom nutidens politiska personligheter betjäna sig af tidningspressen för att utbreda sina ideer och försvara sina åtgöranden, så omgaf sig Augustus med en krets af snillrika skalder, som i högstämda kväden förkunnade hans lof och med sångens makt sökte att fångsla de politiska stormarna och leda massorna. — Tankegången i odet är följande: Revolution på revolution har rasat i Rom. Om hvilket gudaboret snille skall historien en gång berätta, att han fångslat de politiska stormarna med hjälp af sina skalders tjusande sång? Pris vare Allfader, ty huru mörkt det än ser ut mången gång, lever dock han; fastän han stundom tyckes hafva tagit sin hand från världen, ledes den dock af en faderlig försyn. Pris vare visheten och den sansade styrkan; och andra gudamakter, som strida mot de lössläppta råa krafterna, som hota att lägga världen i grus! Men det är endast till en tid som ondskan får råda. När den af gudarne bestämda stunden är kommen, då framträder räddaren likt en stjärna på himmelen; då lägga sig hafvets af vrede skummande vågor, och vindarne förlora sin kraft. Men huru skall detta tillgå i fråga om Roms politiska förhållanden? Skola vi få en ny konung? Nej, konungadömet har spelat ut sin rol. Skola vi återgå till republikens författning? Nej, dess dagar äro flydda, dess hjältar äro döda. Men ur deras mull har en ny telning framskjutit, framtidens hopp, vår Marcellus. Huru skall då samtidens politiska fråga blifva löst? Jo, Jupiter och endast han skall vara vår konung, men

Cæsar hans ståthållare på jorden. — Skemat för kompositionen är följande:

3 + 4 + 1 + 4 + 3 strofer.

Focosa imago; jocosus = lekande; jfr: Och tusende eko i fädernetrakt upprepa sången om Jämtlands jakt; *Tegnér*. Och berg och skogar återsvare den manliga, den svenska sång; *Tegnér*. — *Solitis laudibus*, vanliga, ofta upprepade lof; jfr: Hör ditt lof från tusen munnar. En dag den andra det förkunnar, en natt den andra säger det. Åskans knall och blixstens lågor och stormens ljud och hafvets vågor förkunna, Gud, ditt majestät. *Sv. Ps. B. 3, 3.* — *Arbor occulto ævo*; ævum = tid, lifstid, lif; alltså: ett träd med doldt lif, ett nästan utdödt träd. — *Sidus*, stjärna, prydnad, smycke. — *Cura*, vård, förvaltning, förvaltande förmåga; cura Cæsaris = Cæsar curator, Cæsars förvaltning, Cæsar såsom en förvaltare. Jfr 1, 22, 11: expeditis curis, sedan mina slafvar blifvit hemskickade. — *Quatere Olympum*, åka i Olympen (öfver himlahalvfvet). Jfr: Gratia alterno ter-ram quatiunt pede, leka på ängen i luftig dans, 1, 4, 7; libero pede pulsanda tellus, 1, 37, 2; mors æquo pede pulsat tabernas turresque, stiger utan skilnad in i palats och koja, (öfver tröskeln stiger jag, *Wallin, Dödens ängel*).

I, *Sjuttonde odet*. Faunus, landtmannens outtröttlige hjälpare, kommer ofta från Lycæus till mitt förtjusande Lucretilis och skyddar mina getter hela sommaren om för solens heta strålar och den regnförande (östan-)vinden. I min inhägnade beteshage kunna den stinkande bockens för sig själf gående makar tryggt söka af träden skuggade bärbuskar och doftande blommor, och killingarna behöfva ej vara rädda för grönspräckliga ormar eller glupande vargar, om blott det långsträckta Usticas klyftor och ljusskimrande höjder med sitt klara eko upprepa herdepipans ljufva toner. Hvad mig själf beträffar, står jag under gudarnes skydd, ty gudarne älska min fromhet och mina sånger. Här i detta mitt landtliga hem skola otaliga slag af vackra blommor i så stor myckenhet som helst skänkas dig ur Floras outtöm-

liga ymnighetshorn. Här i min lilla vrå bland bergen skall du vara skyddad mot rötmanadens hetta, och du skall vid den anakreontiska lutans toner sjunga om Penelope och den af skönhet strålande Circe, hvilka älskade en och samma hjälte. Här skall du under trädens lummiga kronor långsamt få tömma en bägare med mildt lesbosvin, och intet omåttligt drickande skall gifva anledning till strider med krigsgudens vapen. Icke heller behöfver du vara rädd för att här (ute på landet) träffa tillsammans med någon kärlekskrank bondtölp, som blir svartsjuk och i vildt raseri bär hand på dig, du lilla sylfid, och sliter bort kransen, som pryder ditt hår, och rycker af dig kläderna, fastän du icke gjort honom det ringaste för när.

Igneam defendit æstatem. Horatius' egendom låg vid foten af mons Lucretilis i söder och Ustica i öster, hvilka med sina höga klippväggar skyddade honom mot middags-solens hetta och den regnförande vinden (d. v. s. östanvinden). När getherden nere i dalen spelade på sin pipa, gaf det eko i det närbelägna Usticas klyftor och höjder. — *Cyrus*, fingeradt namn på en älskare; *protervys* Cyrus, råbarkad (bondaktig) älskare, i. kärlekskrank bondtölp. — *Suspecta*, föremål för misstänksamma blickar, anledning till svartsjuka. — *Male dispar*, ojämförligt underlägsen; fritt: stackars liten, en liten sylfid. — *Immeritam vestem* = vestem immeritæ.

I, 18, 9—11: *Sithoniis non levis Evius, quum fas atque nefas exiguo fine libidinum discernunt avidi*, (att man icke bör öfverskrida det måttliga vindrickandets gräns, kan man se af de ödesdigra följderna af ett dryckeslag hos sithonierna (= thracierna, nordborna), hvarvid dessa törstiga människor med ett aldrig tillfredsstäldt begär skilja mellan lagom och för mycket. — *Haud levis Evius*, eg. vindrickandet som är ödesdigigert (för sithonierna). — *Fas atque nefas*, lagom och för mycket. — *Finis*, gräns, begränsning, behärskning. *Exiguo* (nästan = nullo) *fine libidinum*, med begärens ringa behärskning, med ett aldrig tillfredsstäldt begär. — *Avidus*, begärlig, törstig (efter vin).

I, 35, 21—24: *Te spes et albo rara Fides colit velata panno, nec comitem abnegat, utcumque mutata potentes veste domos inimica linguis.* Dig hyllar hoppet och den äkta troheten, klädd i ljus dräkt (i lyckans ljusa dräkt = under lyckans dagar); men hon sviker icke sin vän, när du (lyckan) påtager dig din mörka dräkt och avog lämnar den mäktiges hus, i. fritt: när du — -- vänder den mäktige ryggen och lämnar hans hus. — *Te spes colit*, jfr: Hoppet bär en könungs' krona, *Fritjofs saga* I. — *Mutare vestem*, förändra dräkt, kläda sig i mörk dräkt, i sorgedräkt.

P. G. Lyth.

Litteratur.

Latinska översättningsuppgifter samlade och utgifna af Oskar Skog. I. Stockholm, Hugo Geber, 1890. 82 sidor. Pris 1 kr.

Detta lilla häfte skulle lätt nog kunna fresta en latinvän — ty sådana finnas ännu — att än en gång kasta sig in i den idislade frågan om latinskrifningen i skolan och i mogenhetsexamen, om möjligheten att tillräckligt säkert — till den grad nämligen, som alltid måste fordras för avslutade skolstudier i språket — lära sig latin utan någon stilskrifning eller utan sådan i läroverkets två öfversta årsafdelningar, om möjligheten att med öfversättning till modersmålet vinna någorlunda samma mål och samma garanti o. s. v. Men utom några praktiska antydningar längre ned skola vi lemna denna otacksamma stridsfråga och taga verkligheten, sådan den är eller rättare sådan den enligt »tillförlitliga» uppgifter snart nog torde komma att gestalta sig.

Vi antaga nämligen med utgifvaren af ofvan nämnda bok, att »den nu föreskrifna öfversättningen från modersmålet till latin (i mogenhetsexamen) snart nog kommer att utbytas mot en öfversättning från latin till modersmålet», och om detta sker, kunna vi äfven instämma med utgifvaren deri, att det kommer att behövas »särskildt afpassadt material för skriftliga översättningsöfningar.» Vi ha derför ansett, att det första försök, som gjorts i detta syfte, hr Skogs samling n:o I, också borde så snart som möjligt påpekas i denna tidskrift, ehuru någon egentlig recension ej gerna nu kan komma i fråga. Ty att recensera det nu utgifna häftet vore till stor del eller i hufvudsak det samma som att kritisera — norska och danska myndigheters sätt att välja

(och bearbeta) texter för skriftliga examensprof. Om hr Skog handlat fullt lämpligt i att taga dessa i examen använda texter till material för *öfningar*, är en särskild fråga. I och för sig kan väl detta försvaras lika väl som det gängse bruket att vid öfningsskrifning i sjunde klassen (öfre afdelningen) använda förut i mogenhetsexamen gifva svenska kriaämnen, svenskan till latinska stilar m. m. Mera tvivelaktigt blir det deremot, om det var tjenligt att börja hela öfningsserien med dessa examenstexter och om samlingen I med det innehåll den sålunda fått är egnad att mötsvara sitt ändamål. Då alla texterna varit gifna i examen, måste de (åtminstone alla norska sins emellan och alla danska sins emellan) vara *ungefär* lika svåra eller lika lätta, så att någon *väsentlig* skilnad i det afseendet ej kan ega rum mellan de första och de sista texterna i hvardera afdelningen. Vid en hastig läsning här och der har det ock i allmänhet synts oss vara så, och om somliga stycken äro något lättare än andra, så äro de dock icke ordnade eller numrerade med afseende på lätthet utan efter examensäret. Men en *öfningsbok*, afsedd för minst 2 årsklasser, bör naturligtvis innehålla lättare uppgifter i början, derefter så småningom något svårare, till dess mot bokens slut uppgifter förekomma af minst den svårighet, som kan antagas blifva norm mot eller vid öfningarnas slut, i detta fall i sjelfva mogenhetsexamen. Denna princip följes i andra öfningsböcker och bör, ur hvilka författare man än väljer texterna, följas äfven i dem, hvilka det nu är fråga, så vida böckerna skola kunna beqvämt användas, och vi förmoda, att hr S. kommer att följa denna regel i de följande häften, som han säger sig ämna utgifva.

Dessa häften böra, om vi få gifva ett råd, hafva det omfång, att ett häfte motsvarar en lärjungegenerations behof eller innehåller så många texter, som kunna behöfvas under 4 (å 5) terminer — ty vi hoppas att den latinska stilen först från och med sjunde klassens nedre afdelning skall utbytas mot öfersättning från latin. För extemporerad *mundlig* öfersättning från latin kan naturligtvis en dylik samling användas, och hr S. anger uttryckligen detta som ett särskildt ändamål med samlingens utgifvande. Vi vilja ej bestämdt yttra oss mot lämpligheten att för detta ändamål begagna samma öfningsbok med korta¹⁾ och lösryckta stycken. Skall emellertid öfningsboken begagnas för båda slagen af öfersättningsöfning, bör hvarje häfte innehålla minst dubbelt flere texter, än om det blott begagnas för skriftlig öfersättning. För extemporerad *mundlig* öfersättning förenas dock redan i de flesta eller alla fullständiga latinläroverks biblio-

1) Texternas längd är i *öfningsboken* af föga vigt, ty läraren kan afdelat uppgifternas storlek för hvarje gång.

tek godtköpsupplagor af latinska författare i tillräckligt många exemplar, som kunna användas vid dessa öfningar, utan att lärjungarne behöfva köpa editioner för det ändamålet. Dessutom komma säkerligen framdeles krestomatier att utgifvas mer än som hittills skett.

Endast för ett fåtal af de nu i n:o I utgifna texterna är angifvet eller antydt, hvarifrån stycket är taget. Detta torde dock böra angifvas genom ett vanligt citat före hvarje stycke. Det torde äfven få anses önskvärdt att man oftare än som skett i n:o I före ett stycke med några ord angifver det sammanhang, i hvilket texten förekommer hos författaren, den historiska situationen o. d. Oftare, sade vi, ty alltid kan sådant ej vara behöfligt.

Att inga förklaringar äro lemnade, anse vi vara rätt eller åtminstone i följande häften blifva rätt, om texterna afpassas efter lärjungens ståndpunkt på det sätt vi i det föregående yrkat. Läraren kan lemna den hjälp, som han för hvarje gång anser behöflig.

Sedan vi nu tillåtit oss att uttala några önskingar med afseende på anordnandet af de öfningsböcker af i fråga varande stag, som torde bli mer eller mindre behöfliga, ligger det nära till hands att fråga: hvilka fordringar böra ställas på lärjungarnes skriftliga öfvetsättning från latin under öfningarna och i examen? Examensöfversättningens beskaffenhet i det hela bestämmer K. Maj:t, och läraren får rätta sina anspråk derefter. Men frågan måste hvarje vederbörande lärare och hvarje utgifvare af sådana texter för sig sjelf besvara, innan innan han väljer och förlägger eller utgifver texterna. En annan fråga, som nära sammanhänger och delvis sammanfaller med denna, är följande: under hvilka förutsättningar och vilkor kan en öfversättning från latin ersätta den nu varande stilskrifningen?

Ett nödvändigt vilkor är att stilskrifningen bibehålles i sjätte klassens båda afdelningar, om ock blott med en stil hvarannan vecka. Ty utan skriftlig öfversättning till språket kan intet språk, ej ens det lättaste, ingen grammatik, ej ens den enklaste, inläras så, att nödig grammatisk säkerhet och språkkänsla förvärfvas. Ett annat vilkor torde väl vara det, att i 7:de klassen, sedan stilskrifningen upphört, någon motsvarande öfning förehafves jämte öfversättningen till modersmålet. Vi tänka oss en timmes extemporerad muntlig öfversättning till latin åtminstone hvarannan vecka, helst i sammanhang med läsning och repetition af syntaxen.

Åter ett annat vilkor för öfversättningens från latin tillräcklighet att ersätta stilskrifningen ligger i fordringarna på denna

öfversättnings beskaffenhet. Härvid kommer sannolikt, åtminstone i början, att råda stor olikhet i åsichter vid olika läroverk. Mången lärare torde nöja sig, om textens »mening» återgifves på en någorlunda »hygglig svenska.» Enligt denna mycket tånjbara fordran kan det tillämnade nya examensproftet också bli något lättare än det gamla. Men är det nog, att textens mening återgifves på ett ungefär och att svenskan är fri från grofva fel? Är det nog, att den romerske författarens tankar skymta fram i ett dunkelt virrvarr, sådana de så ofta te sig vid öfversättning i skolan, innan läraren genom ändringar, omflyttningar, tillägg m. m. hjälpt lärjungen att få hvarje punkt *väl* återgifven? Nej, ingalunda. Vore detta nog, skulle det nya profvet bli i det närmaste värdelöst såsom prof, och den nya öfningen skulle i ingen mån och i intet afseende kunna ersätta den gamla beprövade men förkättrade stilskrifningen. Detta må vara sagdt som ett ord i sinom tid, emedan det är att förutse, att latinhatarne snart komma att klaga öfver det nya skriftliga profvets allför svåra beskaffenhet och öfver lärarnes stora anspråk angående »meningens» återgifvande på »hygglig svenska.»

Men skall den skrifna öfversättningen från latin förete en felfri, lätt och ledig svenska med *troget* (icke ordagrant, men troget) återspeglade af originalets innehåll, tankar och uttryckssätt i detalj, då blir det nya profvet säkerligen icke *lättare* än det gamla, och då fordras för detta ändamål flitig öfning i 7:de klassen. Men för målets uppnående fordras ej blott flitig öfning; dertill fordras äfven bland annat å lärarnes sida ett väl, d. v. s. med smak, med pedagogiskt förstånd och med ständig hänsyn till lärjungarnes ståndpunkt gjordt val af texter för öfversättningsöfningarna. Samma anspråk — och det är hit vi velat komma — måste äfven ställas på hvarje textsamling, som utgifves för detta ändamål.

D.

Lärobok i engelska språket för nybörjare af K. Brekke, för svenska skolor öfversatt af Emil Rodhe, Lund C. W. K. Gleerups förlag 1890.

Engelska skriföfningar med ordförklaringar och grammatikaliska hänvisningar af Emil Rodhe. Stockholm C. E. Fritzes k. hofbokhandel 1890.

Engelska talöfningar af Emil Rodhe. Stockholm C. E. Fritzes k. hofbokhandel 1890.

Läroboken utmärker sig i första rummet genom en på goda fonetiska studier och stor förtrogenhet med våra dagars, syden-

gelska uttal grundad beteckning af de engelska språkljuden och anvisningar för deras frambringande. I strid mot den gamla åsikten, att »finesserna» böra förbehållas lärarne själfva och dem, som lämnat elementarläroverken för att egna sig åt grundligare och mera omfattande språkstudier, söker förf. att inviga nybörjare i dylika. För detta kan i själfva verket såsom skäl anföras talorganens större böjlighet under barndomen, vikten af att vänja örat vid en fin och säker uppfattning samt svårigheten att göra sig qvitt oriktiga uttalssätt, sedan de inrotat sig under årens lopp, äfven om å andra sidan det förutsätter större omsorg och ansträngning så väl å lärarnes som å lärjungarnes sida under den tidigare undervisningsperioden. Såsom en finess af detta slag kan exempelvis anföras det efterljud af svagt *i*, som följer på det öppna *e*-ljudet i *hate* och *reign* liksom det af *u(o?)* efter å-ljudet i *rose* och *boat*. En annan är det radikala utmönstrandet af det svaga *r* efter vokal i samma stafvelse och dess ersättande med ett mer eller mindre svagt och fördunklat *e*, närmast motsvarande det obetonade uti svenska ordet *system*. Möjligt är dock, att detta framkallar betänkligheter på ett eller annat håll, där man tror sig veta, att i allmänhet taladt äfven uti södra England *r* i denna ställning fortlefver, om ock med svagt lif.

Vid anvisningen för uttalande af hårdt *th* liksom af lent saknas uppgift om, hvilket svenskt språkljud som bör användas, näml. *t* eller *s* i det förre fallet och *d* i det senare. Och det kan väl ifrågasättas, huruvida ej i ljudskriften vokalen *i* oberättigadt fått tienstgöra för konsonanten *j*, då t. ex. *wife* och *shine* fonetiskt omskrifvas med »*waij*» (*°aij?*) och *shain*, hälst detta i svenskan ovilkorligen förutsätter tvåstafvigt uttal, tvärtemot hvad förhållandet är i dansk-norskan. Så tyckes det ock, som borde i öfverensstämmelse med svensk stafningsregel i ljudskriften dubbel konsonant ha fått följa efter kort vokal, då detta skulle varit en god hjälp för nybörjaren.

Emellertid torde icke kunna bestridas, att språkljudsbeteckningen och ljudskriftens användande för inöfningen uti nutidens engelska uttal trognare och klarare återgifva detta än de medel i samma syfte, som förut användts uti läroböcker och språkläror, hvilka utgifvits i vårt land. Men då denna visserligen genom hela läroboken fullföljda ledning för prononciationen inskränker sig till dess små textafdelningar och förf. ej ansett sig böra våga ett försök att genom regler belysa ett vidsträcktare område, vore det för lärjungens fortsatta studier önskligt, att ett engelskt-svenskt lexikon med uttalets angifvande genom ljudskrift i öfverensstämmelse med den här använda språkljudsbeteckningen blefve

offentliggjordt — att t. ex. i en ny upplaga af det så förtjänstfulla Wenström-Lindgrenska den Walkerska uttalsbeteckningen ersattes genom densamma eller någon liknande grundad på fonetiska forskningsresultat. Ty det förekommer oss, som vore tiden omsider inne att genom användande af fonetisk transskription i ordböcker främja bemödandena att uttala engelska ord så korrekt som möjligt.

I öfningsstyckena, som fått samtalsform, emedan den »medgifver den största växlingen i det grammatiska stoffet och användande af jämförelsevis litet ordförråd» får nybörjaren göra bekantskap med detta stoff på ett sätt, som förekommer ingenting mindre än motbudande och brydsamt, och som lämpligen förbereder tidiga försök att muntligen öfversätta helt enkla svenska meningar samt att längre fram deltaga i engelska talöfningar, på hvilka ett exempel gifves sidd. 116—119. Hvad som i väsentlig mån underlättar detta är att, då uttalet antages vara obekant, det angifves genom ljudskrift under linien. Redan detta skall bidraga till afhjälpande af det så ofta anmärkta missförhållandet, att efter skolgångens slut hos studenten och den unga damen saknas färdighet och säkerhet i talandet af det språk, hvaruti undervisning åtnjutits under åtskilliga år. Stilskrifningens betydelse för den ifrågavarande tidigare undervisningsperioden anslår förf. däremot icke högt, och till och med de här införda öfversättningsofningar från svenskan, »hvilka i allt väsentligt innehålla samma ordförråd och samma vändningar som de först genomgångna öfningsstyckena med bifogad öfversättning, vill han helst spara till lärobokens repetition.

Då lärjungen kommer till den lilla grammatik, som bildar en särskild afdelning af läroboken, ha öfningsstyckena förberedt honom så väl för dess studium, att innehållet icke kan värka öfverväldigande eller tröttande. I förordet anmärkes för öfrigt, att den är tillagd närmast därför, att lärjungarne äfven här behöfva uttalsbeteckning. Äfven här är det bättre tillgång på exempel än på regler i full öfverensstämmelse med de modärna åsikterna om språkundervisning.

Därtill kommer, att med de ofvan omtalade öfningsstyckena väl valda läsestycken för öfversättning från engelska till svenska äro blandade, och att till dessa sluta sig ett par längre berättelser, samt att för hvarje särskildt stycke finnes ordförteckning med angifning af uttal och betydelse. Läroboken kan på grund af allt detta anses synnerligen ändamålsenlig och rikhaltig med fästadt afseende på uppgiftens och omfångets begränsning. Den kan derföre varmt förordas för elementarläroverken, för den enskilda undervisningen och äfven för själfstudiet såsom synnerli-

gen väl egnad att bistå nybörjaren i kampen med de svårigheter, hvilka det i afseende på uttal och former regellöst utvecklade, nästan vildt växande och på idiomer rika engelska språket obestriddigen företer.

Hr Rodhe, som i denna läroboks förord betecknas såsom förf:s »skicklige och välvillige medarbetare» har genom sina »Engelska skriföfningar» och »Engelska talöfningar» inlagt särskilda förtjänster om främjande hos den uppväxande ungdomen af förmågan att uttrycka sig på det språk, som har den vidsträcktaste spridningen inom de bägge hemisfererna. Af de hundrade stycken, som den förstnämnda lilla boken innehåller, är förra hälften försedd med hänvisningar till de fyra vid elementarläroverken mest begagnade språklärorna samt med ordförklaringar — i allmänhet sådana som ej förekomma i Fritzes »Svenskt-engelskt parlörlexikon», hvars begagnande sålunda förutsättes. Arbetet förtjenar allt erkännande, då innehållet är roande och tillhör dagliga livvets olikartade områden och sålunda vänjer lärjungen vid att finna korrekta och lämpliga uttryck för samtal om vanliga saker och förhållanden, och då framställningssättet är vördadt och naturligt, ehuru det afser tillämpning af språklärans viktigare delar. Det bistånd vid skriföfningarnas utarbetande, som förf. säger sig ha erhållit från åtskilliga kompetenta håll, torde väl icke minst ha gjort sig gällande i den för lärare och lärarinnor afsedda »Nyckel» till detta arbete, hvilken företer en mängd olika sätt att återgifva uttryck och satser i den svenska texten. — I »Engelska talöfningar» har förf. tillämpat den metod, hvarpå i Brekkes »Lärobok» gifvits prof, såsom anförts i det föregående. De här använda styckena äro, liksom de i »Engelska skriföfningar», hufvudsakligen små underhållande och pikanta anekdoter — till en del gamla bekanta från tidningarnas »Blandade ämnen» och »Hvarjehanda.» I förordet angifves, huru lärjungarne skola lämpligt förbedas för att kunna återgifva den svenska anekdoten på engelska så, att sedan den egentliga talöfningen kan försiggå, i det att »läraren punkt för punkt utfrågar innehållet i berättelsen, hvilken på detta sätt genomgås flera gånger.» I denna bok förekommer samma beteckningssätt för uttal som i Fritzes ofvannämnda parlörlexikon, emedan detta är »den enda svensk-eng. ordbok, hvilken lämpligen kan läggas till grund för talöfningar.» Den som bevitnat en god tillämpning af denna metod och iakttagit de goda resultat, den lämnat, torde inse vikten af en hjälpreda för den vid densamma ännu ovane läraren, sådan som Hr Rodhe lämnat den i detta lilla arbete.

E. B.

30 Väggtaflor till bruk vid första öfningarne i teckning på fri hand, utarbetade af Alfred Sjöström, öfverlärare vid tekniska skolan i Stockholm. F. Hellstens förlag. Pris: i exemplar 5 kr., uppfordrade 10 kr.

Endast ett ringa fåtal af dessa väggtaflor eller 8 st. framställa plana geometriska bilder. De öfriga planscherna afbildade verkliga föremål såsom litermått, fönster, dörr, steg, blad, staket, bok, fönsterfyllningar, o. s. v. Enligt mitt förmenande borde vid första undervisningen i frihandsteckning förekomma plana geometriska bilder i större omfattning, än hvad som förefinnes bland dessa väggtaflor. De geometriska förebilderna hafva nämligen måttförhållanden, som lättare uppfattas af lärjungens öga, hvilket däremot svårare uppfattar den mer och mindre regelbundna formen hos verkliga föremål. Planschen n:o 4, som föreställer ett litermått, erbjuder en sådan svårighet, emedan lärjungan på detta stadium ej gerna kan rätt bedöma, huru stort afståndet är mellan den inre och yttre kvadraten. Samma svårighet möter honom ock vid teckningen efter n:o 2. N:o 28, som föreställer en stol, är ej tillräckligt tydlig såsom väggtafva.

För öfrigt äro ämnena lyckligt valda och väl egnade att uppväcka intresse hos lärjungarne, till hvilket äfven den omständigheten mycket bidrager, att figurerna äro belagda med tilltalande och omvexlande färger. Utförandet af planscherna är omsorgsfullt, och synnerligt vackra äro de tvänne fönsterfyllningarne.

Väggtafloerna kunna sålunda användas jämte Stuhlmans och torde då bidraga till att uppväcka förökadt intresse hos lärjungarne för teckningen.

Fr. E.

Afhandlingar intagna i de allmänna läroverkens redogörelser för läsåret 1889—1890.

- Upsala.** *P. Bagge*, Modersmålets ställning inom svenska, norska och danska skolor. 28 sid.
- Gefle.** *L. Bergström*, Mensklighetens mål. I. Eskatologiens historia. 84 + 2 sid.
- Linköping.** *Karl K:son Siljestränd*, Ordböjningen i Västmannalagen. I. Substantivets böjning. 182 + 1 sid.
- Norrköping.** *And. Neander*, Planen och tankesammanhanget i Apostlagärningarna och första Korinterbrevet. 58 sid.
- Strengnäs.** *A. Rosén*, Den Faraday-Maxwellska elektricitetsteorien. 23 sid.
- Wexjö.** *Hilding Andersson*, Den grekiska Tragedien. 157 sid.

- Kristianstad.** *P. G. Laurin*, Den matematiska undervisningen vid högre allmänna läroverk. Intryck från en resa i Österrike, Tyskland och Frankrike. 42 sid.
- Göteborgs** latinläroverk. *O. P. Behm*, Anteckningar om pronominas bruk hos Noël du Fail, jämfördt med deras syntax under franska språkets olika perioder. 36 sid.
- realläroverk. *M. Sandegren*, Till historien om statshvälfningen i Sverige 1809. 86 sid.
- Kalmar.** *Klas Melander*, Några satser rörande implicita funktioner. 18 sid.
- Hernösand,** *P. Rödström*, Valda skrifter af Lukianos i svensk öfversättning. III. 20 sid.
- Östersund.** *P. Olsson*, Om de jämtländska fjällväxternas utbredning inom Sverige. 60 sid.
- Umeå.** *C. A. Melander*, Ceu nubila natus. Fabulam scripsit J. L. Runeberg, expressit latine C. A. M. 8 sid.
- . *Fr. Törnwall*, De vita et rebus gestis L. Cornelii Sullæ. 12 sid.
- Visby.** *P. G. S. Jacobson*, Om betyg och flyttning. Anteckningar jämte öfversiktstabeller. 38 sid.
- Stockholm.** Läroverket å Södermalm, *E. Brate*, Dalalagens böjningslära. 44 sid.
- . Nya elementarskolan. *C. G. Hellström*, Studier öfver tvåne ortproblem. 14 sid. med 1 plansch.

Förklaring af professorer och lärare vid universitetet i Leipzig.

Följande förklaring offentliggjordes i Tyskland i slutet af förra året:

»Undertecknade professorer och lärare vid universitetet i Leipzig förklara härmed, att de i hvarje undervisningsreform, som skulle upphäfva eller väsentligen förändra grunddragen i våra humanistiska gymnasiers läroplan, särskildt studiet af grekiska språket och litteraturen, endast kunna se en åtgärd, som sätter i fara vår nationella bildnings skatter. Tillika uttala vi såsom vår öfvertygelse, att vi anse de förändringar, hvaraf undervisningen i enskilda ämnen kan vara i behof, fullkomligt förenlig med bibehållandet af vår gymnasiebildnings humanistiska grundval.»

Förklaringen var undertecknad af 122 universitetslärare, bland dem 44 naturvetenskapsmän och 2 matematiker, 12 teologer, 14 jurister, 10 historiker, 6 klass. filologer, 13 andra filologer och 8 filosofer.

Uppgifter för skriftlig afgangsexamen höstterminen 1890.

Ämnen för uppsats på modersmålet

1. Huru blef Luther reformator?
2. Det romerska folktribunatets uppkomst och utveckling.
3. Orsakerna till Polens undergång.
4. Gustaf Wasas reduktion och dess viktigaste följder.
5. Det finska folklynnnet, sådant det tecknas i Runebergs dikter.
6. De för människan viktigaste växterna i Sverige.
7. Om solen.
8. Ungdoms möda är ålderdoms ro.

Latinskt öfversättningsprof.

Innan Xerxes vid Salamis inlät sig i drabbning, rådfrågade han sina förnämsta män om deras mening. Alla kände konungens önskan att strida och hans segervisshet, och ingen vågade råda till annat än hvad de visste, att konungen ville. Den kloka drottningen af Karien, Artemisia, var den enda, som icke fruktade att uttala en motsatt åsigt. »Utsätt dig icke», sade hon, »onödigtvis för faran; ty desse Greker äro till sjös lika mycket bättre än dina krigare, som dina krigare äro bättre än qvinnor. Var säker på, att den grekiska flottan snart skall skingra sig af sig sjelf, ty den är för stor för att här kunna skaffa sig lifsmedel. Härtill kommer, att alla Peloponnesier genast skola återvända, om de misstänka någon rörelse från din sida mot deras land.» Det var konungens stora olycka, att rådet icke blef åtlydt, ty i sjelfva verket fans i Egeiska hafvet knappt någon för Perserna mera ogynsam plats för en sjödrabbning än detta trånga sund.

Franskt öfversättningsprof.

En plantageegare å San Domingo hade en negerslaf, åt hvilken han flere gånger hade lofvat friheten. Emellertid hade han alltid uppskjutit att infria detta löfte, emedan han tyckte sig ej kunna undvara den trogne och arbetsamme slafvens tjänster. Efter förloppet af många år hade det lyckats slafven att hopspara en rätt betydlig summa, hvilken han erbjöd sin herre såsom lösepenning, och denne kunde då icke längre vägra att efterkomma hans begäran. Icke långt derefter flyttade egendomsherrn till Frankrike, sedan han sålt sin plantage. Men genom öfverdådigt lefnadssätt och möjligen äfven genom misslyckade affärsspekulationer förlorade han inom några år hela sin

förmögenhet och såg sig nödsakad att utfattig återvända till San Domingo. Hans förre slaf, hvilken under tiden bragt sig upp till välstånd, mottog honom i sitt hus och bemötte honom på allt vis såsom sin herre.

Tyskt öfversättningsprof.

a.

Grefve Ludvig af Nassau, broder till Prins Wilhelm af Oranien, hade kommit till Frankrike för att uppmana hugenotterna att bistå sina nederländske trosbröder. Hos hugenotternas ledare, den tappre och storsinnade Amiral Craligny, fann detta förslag ett välvilligt mottagande. Af allt hjerta hängifven sin religiösa tro, var han redan af inre böjelse benägen att äfven i utlandet upptaga striden för den heliga sak, som han i Frankrike hade försvarat med så mycken tapperhet. Men äfven viktiga politiska skäl manade till ett sådant steg. Han kände rätt väl sitt partis oroliga sinnelag, och huru svårt det föll sig för den krigiska och ärelystna adeln att finna sig till rätta under den tvungna stillhet, som en lång fred ålade dem. Att genom ett utländskt krig skaffa afledning åt dessa jäsande krafter var därför i sjelfva verket det bästa medlet för det inre lugnets bibehållande.

Tyskt öfversättningsprof.

b.

Som bekant, förvarades länge i det kapitolinska Jupitertemplet i Rom några hemlighetsfulla skrifter, som kallades de Sibyllinska böckerna. Romerska staten var böckernas egare och vakade med stränghet öfver, att deras innehåll förblefve en hemlighet för alla utom för de personer, som hade att begagna dem. Ett presterligt kollegium af ansedde män var tillsatt för att vakta och, när omständigheterna så kräfde, rådfråga dem. Den förr vanliga föreställningen, att romerska staten begagnade dem för att lära känna framtida tilldragelser, är oriktig. Man nyttjade dem uteslutande för att få veta, medelst hvilka bot- och försoningsceremonier man kunde afvända högre makters vrede vid tillfällen, då Rom befann sig i svårigheter eller då järkecken af det ena eller andra slaget hade uppskrämt folket och ingifvit farhågor för förestående olyckor. Då framtogos de Sibyllinska böckerna af de dertill utsedde, och ur något språk eller ställe i dem utforskade man, hvilken gudamakt det var som vredgades och borde blickas.

(Återstående uppgifter i nästa nummer).

Kongl. beslut.

— Med anledning af gjord und. ansökning, som blifvit af Eforus öfver Göteborgs stifts allm:a lvk till k. m:t insänd, har k. m:t d. 18 sistl. Juli funnit godt bevilja rektorn vid femklassiga lvk:t i Göteborg C. F. Winkrans, i anseende till styrkt sjukdom, tjänstledighet under innev. års hösttermin från den honom åliggande undervisningsskyldighet samt tillika medgifva, att Winkrans, som enl. nåd:a cirkuläret d. 12 Juli 1872 under tjänstledigheten afstår en fjärdedel af sina lönedel, må, såsom godtgörelse för det han under berörda tid fortfarande bestrider rektorsgöromålen, uppbära ett belopp, beräknadt efter det för ordinarie lärare, som förordnas att såsom vikarie bestrida dylik rektorsbefattning, bestämda arvode, 450 kr. för kalenderår.

— Till understöd för utgifvande under innev. år af »Verdandi, Tidskrift för ungdomens målsmän och vänner i hem och skola» har k. m:t d. 21 Nov. beviljat ett belopp af 1,000 kr.

— Sedan k. m:t genom nåd:t bref d. 7 Dec. 1888 medgifvit, bland annat, att för ordnande af undervisning i slöjd vid allm:a lvk:t i Sala finge för hvardera af åren 1889 och 1890 ur läroverkets biblioteks- och materielkassa utgå ett belopp af 100 kr. till afönning åt slöjdlärare, har t. f. rektorn vid nämnda lvk hos k. m:t anhållit, att för omförmälda undervisnings upphållande jämväl under åren 1891 och 1892 måtte för hvardera året ur biblioteks- och materielkassan, hvars tillgångar vid 1889 års slut utgjorde 2,185 kr. 26 öre, få användas ett belopp af 100 kr.; och har k. m:t d. 21 sistl. Nov. till berörda framställning lemnat bifall, börande i lvk:ts årsredogörelse lemnas uppgifter ang. slöjdundervisningen.

— Hos k. m:t hafva fil. kand:ne Bengt Georg Lundberg, August Heimer och Carl August Svensson anhållit om tillstånd att i fil. lic.examen undergå pröfning och erhålla betyg, den förstnämnde förutom i ämnena historia, statskunskap och ästetik samt de öfrige förutom i ämnena historia, statskunskap och nordiska språk, i geografi och etnografi såsom ett fjärde ämne; och har k. m:t d. 28 sistl. Nov., i öfverensstämmelse med hvad kanslern för universitetet i Lund och humanistiska sektionen af filosofiska fakulteten tillstyrkt, till berörda ansökning lemnat bifall, under vilkor dels att sökandena i de tre författningsenligt bestämda ämnena erhålla det för examens godkännande erforderliga antal betyg; dels att sådan anordning vidtages, att den blifvande examinatorn i geografi och etnografi icke kommer att examinera samme examinand i något annat ämne.

— Hos k. m:t har finske undersåten A. B. Ulfsson, med företeende af vitsord öfver fullständigt genomgången kurs vid »Svenskspråkiga Normallyceum i Helsingfors», anhållit om tillstånd att utan afläggande af mogenhetsexamen vinna inträde såsom studerande vid universitetet i Upsala; men k. m:t har d. 28 sistl. Nov. icke funnit skäl att berörda ansökning bifalla.

— Med öfverlemnande af en utaf lvkskollegiet vid allm:na lvkt i Eskilstuna gjord framställning har domk:t i Strängnäs anhållit, att k. m:t täcktes tillerkänna kollegan vid nämnda lvk C. A. Lindqvist, hvilken ordnat lvkts boksamling ett belopp af 400 kr. såsom godtgörelse för det arbete L. derå nedlagt; och har k. m:t d. 28 sistl. Nov. medgifvit, att till L. må såsom godtgörelse i ofvannämnda hänseende utgå 400 kr., de af 100 kr. af lvkts i Eskilstuna biblioteks- och materielkassa och 300 kr. af statsmedel.

— Hos k. m:t har lektorn i tyska språket vid universitetet i Lund, fil. d:rn E. Th. Walter anhållit, det k. m:t täcktes tillåta, att sökanden, ehuru preussisk undersåte, måtte kunna, i den ordning universitetsstatuterna föreskrifva, förordnas till docent i tyska språket och litteraturen vid ofvannämnda universitet; men k. m:t har d. 12 sistl. Dec. icke funnit skäl att berörda ansökning bifalla.

— K. m:t har d. 5 sistl. Dec. medgifvit, att fil. kand. Ernst Lidblom må i fil. lic.examen vid universitetet i Upsala med ämnena nordiska och germanska språk förena slaviska språk såsom tredje ämne.

— Hos k. m:t har fil. kand. S. Assarsson, med förmälan att han genomgått stadgad profärskurs, anhållit dels att varda förklarad behörig att söka adj. och kollegabefattningar vid de allmänna lvkn utan hinder deraf, att hans kandidatexamen icke omfattade alla för dylik behörighet föreskrifna ämnen, dock under vilkor att han aflade godkänd examen i germanska språk, dels ock att den ansökan han ämnade ingifva för erhållande af en då ledig förklarad adj.befattning vid allmänna lvkt i Malmö måtte få upptagas, under förpligtelse för sökanden att före den tid som för profs afläggande för denna befattning utsättes, hafva aflagt ofvannämnda examen i germanska språk; men k. m:t har d. 5 sist. Dec. icke funnit skäl att till berörda ansökning lemna bifall

— I anledning af gjorda und:a framställningar har k. m:t d. 5 sistl. Dec. anvisat följande extra arvoden för innev. läsår åt gymnastiklärarne vid nedannämnda allmänna lvk med följande belopp, näml. vid h. latinlvkt å Norrmalm i Sthlm 600 kr., h. lvkt å Södermalm i d:o 300, h. reallvkt i d:o 300, allm. lvkn i

Upsala 425, Gefle 250, Linköping 325, Norrköping 275, Skara 373, Örebro 400, Vexjö 275, Jönköping 425, Lund, 500, Malmö 500, Kristianstad 250, Karlskrona 425, Helsingborg 300, h. latinlvkt i Göteborg 350, h. reallvkt i d:o 450 allmänna lvk:n i Kalmar 275 och Karlstad 300 kr.

— I anledning af en utaf utgifvarne af »Tidskrift i gymnastik», föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet L. M. Törngren och föreståndaren för gymnastiskt-ortopediska institutet A. Wide gjord ansökning har k. m:t d. 12 sistl. Dec. anvisat ett belopp af 500 kr. såsom understöd för utgifvande under år 1891 af oförmälda tidskrift, med skyldighet för sökandena att till eckles.dep:tet aflemna 40 exemplar af tidskriften.

— I anledning af en utaf domk:t i Herdösand gjord framställning har k. m:t den 12 sistl. Dec. medgifvit, att vid allm:a lvkt i Haparanda må för innev. års vårtermin utgå arvoden, hvartera beräknadt efter 75 kr. för helt läsår, dels, för en timmes gymnastikundervisning i veckan utöfver det normala timantalet, till gymnastikläraren, dels, för undervisning i teckning eller välskrifning en timme i veckan utöfver den tienstgöring, som enligt nåd:a cirkuläret den 18 Maj 1878 kan utan k. m:ts särskilda tillåtelse teckningsläraren åläggas, till bemälda lärare eller den som af oforus förordnas till uppehållande af sistberörda undervisning.

— Hos k. m:t har fil. d:rn Ernst Fredrik Wilhelm Runnqvist anhållit, att han, som fr. o. m. höstterminen 1875 tienstgjort vid allmänna lvket i Norrköping såsom vikarierande och extra lärare och som genom nådig resolution d. 30 Jan. 1880 förklarats berättigad att, ehuru han icke genomgått profårskurs söka adjunks- och kollegabefattningar vid rikets allmänna lvk, måtte, sedan han efter utfärdandet af nämnda resolution fullgjort disputationsprof för vinnande af fil. doktorsgrad, förklaras behörig att, utan hinder af ofvanberörda omständighet, söka jemväl lektorsbefattningar vid de allmänna lvkn; och har k. m:t d. 12 nästl. Dec. till berörda ansökning lemnat bifall.

— På derom gjord ansökning har k. m:t den 12 sistl. Dec. medgifvit, att fil. lic. Bror Samuel Henning, som den 31 Maj 1890 aflagt licentiatexamen i ämnena historia, statskunskap och praktisk filosofi, må komplettera denna examen med betyg i ämnet geografi och etnografi.

— Uti en af domk:t i Skara till k. m:t öfverlemnad och till nåd:t bifall förordad ansökning har adj. vid allmänna lvket i Nils Aron Mathesius — under åberopande deraf, att han vid olika lvk tienstgjort såsom vikarierande lektor i främmande lefvande språk under sammanlagdt mer än 11 år; att han efter sin

år 1869 skedda utnämning till adjunkt varit hufvudlärare dels i engelska dels i tyska språket under största delen af den tid, då han icke haft förordnande såsom lektor; att han för sin sålunda bestridda tjenstgöring erhållit vitsord om berömligt nit och berömlig skicklighet, samt att han utgifvit läroböcker i tyska och engelska språken, hvilka vunnit vidsträckt användning — anhållit, att honom måtte tillerkännas ansökningsrätt till sådana lektorsbefattningar inom Skara stift, i hvilka endast främmande levande språk inginge såsom undervisningsämnen, eller, om detta icke kunde bifallas, åtminstone till dylik lektorsbefattning vid allm:ra lvkt i Skara, ehuru han icke aflagt vare sig fil. lic. examen eller de enligt äldre stadganden för vinnande af fil. doktorsgrad föreskrifna lärdomsprof.

Vid föredragning af detta ärende d. 5 nästl. Dec. har k. mt, med afseende å Mathesii långvariga och synnerligen väl vitsordade tjenstgöring såsom vikarierande lektor äfvensom på hans förtjenstfulla författareverksamhet, medgifvit, att M. må, utan hinder deraf att han icke fullgjort stadgade examensvilkor, vara behörig att söka lektorsbefattning vid allm:ra lvkt i Skara, i hvilken endast främmande språk ingår såsom undervisningsämnen.

Personalnotiser.

Förordnade: Stockholm: v. lekt. T. F. Löfgren tillsv. sekr. i dir. öfver Sthlms stads underv. verk. **Gefle:** s. m. adj. P. Pehrsson att uppehålla lekt. Waldenströms tjänst under riksdagen; f. kand. G. Åkerlund att uppehålla tjänstl. adj. J. F. Vesterlunds lärarebef. **Norrteije:** löjtn. C. v. Hedenberg t. vik. gymn.- o. teckn.-lärare. **Wexiö:** lektor E. Ekedahl t. insp. vid folkskolel. sem.

Besvär öfver t. f. lekt. Å. Hasslers utn. t. lekt. i Örebro har dr. A. Hacklin anmält sig erna anföras hos K. Maj:t

Tjänstledighet beviljad af H. H. Eforus: **Gefle:** adj. J. F. Vesterlund fr. 1 Dec. till läsårets slut för forts. tjenstg. vid Linköp. h. a. l.

Undervisningsprof aflagda: **Wexiö:** f. rätt t. lönet.-ber. $\frac{3}{12}$ kand. P. Corvin, $\frac{10}{12}$ lic. J. H. Th. Rosengren.

Sökande: Upsala: adj. bef. (*hist., tyska, modersm.*) adj. A. Ljunggren, kand:na H. A. Vestring, J. O. G. Åstrand, F. O. Andersson, U. Häkansson, A. V. Rydberg, A. V. Vendel, K. L. Olsson, D. Högbom, O. J. Olsson. — **Wexiö:** lekt. bef. (*hist. o. modersm.*) adj:na G. E. Axelson o. A. Nilsson, koll. E. A. Zetterqvist, doc. K. W. V. Key-Åberg, dr:na A. Bendixson, A. W. Brissman, K. Enghoff, A. Hjelmmerus, E. G. H. Larsson, N. F. Lilliestråle, C. E. L. J. Wibling, A. Åkerblom o. N. P. Åkeson, lic:na S. A. Brandel, J. H. Th. Rosengren, A. Rydfors, A. M. Sandegren o. K. K:son Siljestränd. — adj. bef. (*kristend., hist. o. tyska*): dr: A. Lönnegren, lic:na S. A. Brandel o. J. H. Th. Rosengren, kand:na J. E. Andrén, J. V. Asplund, P. Corvin, G. A. Hederström, U. M. B. Håkansson,

N. Hj. Kylén, A. Söderlund o. J. A. Th. Törnstrand samt f. vik. adj. B. K. Engström [o. kand. A. Juringius efter fat.-tiden]. — **Norrköping:** lekt. bef. (matem. o. fysik): doc:na C. A. Mebius, O. Olsson, N. Lindskog, T. Brodén, G. Ericsson, E. O. Solander, e. o. lekt:na C. A. Lindhagen, T. Moll, v. lekt:na A. V. Petersson, P. J. Willmers o. O. H. Fröding. — **Strängnäs:** lekt. bef. (matem. o. fysik) doc:na C. A. Mebius, O. Olsson, N. Lindskog, G. Ericsson, E. O. Solander, e. o. lekt:na C. A. Fredholm, T. Moll, v. lekt:na O. H. Fröding, A. Rosén, dr:na K. A. Beckman, A. W. Petersson o. K. A. Sohlberg — **Göteborgs lat. l. v.:** lekt. bef. (nat.-hist. o. fysik): lekt. J. Spångberg, adj:na A. Hultberg o. A. Winge. — **Göteborgs real. l. v.:** lekt. bef. (fysik o. matem.): doc:na C. A. Mebius, O. Olsson, N. Lindskog, G. Ericsson, E. O. Solander, v. lekt:na K. E. Broman, O. H. Fröding, W. E. Hedelius, A. Lindhagen, T. Moll, A. Rosén, dr:na V. Petersson o. P. J. Willmers, — **Linköping:** lekt. bef. (modersm. o. fil. prop.): sem. adj. P. B. Regnér, lic. C. A. Vahrberg, v. lekt. K. K:sou Siljestrand, fil. doktorerna G. Norelius, A. Hjelmérus, E. Runnqvist, A. Bendixson, docenten Enar Sahlén och lektor O. Klockhoff. — **Örebro:** lekt. bef. (grekiska o. latin): lekt. P. Rödström, doc. E. Sahlén, dr:na O. J. Fehrnberg, A. Johansson, N. Sjöstrand, S. Tessing, J. A. Thomson, K. Wintzell o. lic. F. Rodenstam. — **Kristianstad:** lekt. bef. (matem. o. fysik): doc:na C. A. Mebius, E. O. Solander, O. Olsson, N. Lindskog, T. Brodén, e. o. lekt:na T. Moll, A. Lindhagen, P. J. Willmers o. V. Petersson. — **Karlskrona:** lekt. bef. (modersm., hist. o. geogr.): doc. K. Key-Åberg, e. o. lekt. A. Åkerblom, v. lekt:na N. F. Lilliestråle, A. Brissman, H. Liljestrand, adj. G. E. Axelson, dr:na C. L. Wibling, N. P. Åkeson, H. Larsson, lic:na N. Olséni, A. Rydfors, E. A. Zetterqvist, S. A. M. Sandegren o. P. B. Regnér.

Lediga tjänster: Stockholm: s. latin l. v.: lekt. bef. (latin o. grekiska) fat.-dag $\frac{9}{12}$ *); **Luleå:** lekt. bef. (kristend. o. fil. prop.) fat.-dag $\frac{20}{12}$ *); **Norrteåje:** gymnastikl. bef. fat.-dag $\frac{10}{12}$; **Vestervik:** adj. bef. (modersm., tyska, matem.) $\frac{10}{12}$; **Eskilstuna:** kollegabef. (tyska, eng. matem.) $\frac{10}{12}$.

Profårskurs avslutad i Stockholm af kand:na G. W. Bergendal (tyska, franska, engelska), A. W. Kristoferson (modersm., tyska, franska), M. W. Vikner (modersm., latin, grek., tyska); K. J. Ågren (modersm., latin, grekiska, tyska); i **Uppsala** af lic:na R. V. T. Hedqvist (modersm., latin, grekiska), G. H. Nordenstam (latin, grek., fil. prop.) kand:na A. H. N. Lindegren (kristendom, modersm., tyska) o. C. O. Lundgren (modersm., latin, grek.); i **Lund** af dr A. Hjelmérus (modersm., hist., fil. prop.), kand:na C. A. Lindahl (matem., fysik, naturl. modersm.), S. Bengtsson (naturalhist., fysik, modersm.) o. E. Rodhe (franska, engelska, tyska).

Ny profårskurs: Eckl.-min. har hänvisat till **Stockholm:** lic:na E. A. Hallgren, J. E. Åzélius, kand:na F. W. Holm, G. J. W. Munthe, J. L. Norinder, E. Pipon, J. Svensson o. V. F. Täckholm; till **Uppsala:** lic:na J. A. O. Skårman, G. Sundstedt, kand:na D. W. Tengstrand o. K. A. Waldén; till **Lund:** lic:na B. S. Henning, A. F. Hjelmqvist, kand:na N. A. J. Bokelund o. H. B. Fjellander.

* För vederbörandes kännedom meddelas, att den, som till tjänsten utnämnes, skall jämlikt kongl. cirk. den 12 sept. 1890 vara skyldig att, när tjänstens n. v. innehafvare, som f. n. är till rektor förordnad, återtager utnämningen af sin lektorsbef., tråda i tjänstgöring vid det läro. Kgl. Maj:t finner skäligt bestämma.

Skolkommitténs "förslag till stadga för rikets allmänna läroverk", afgifvet den 13 Jan. 1891.

Kommitterades underdåniga skrifvelse till konungen jämte förslag till stadga för rikets allmänna läroverk har nyligen offentliggjorts.

Den VII + 182 sidor starka boken innehåller underdånig skrifvelse sid. I—VII, förslag till stadga sid. 1—105, grunder för särskilda paragrafer i kommitterades förslag sid. 106—137 och grunder för undervisningsplanerna sid. 138—182 samt register.

Kommitterade erhöles den 6 juni 1890 nådigt uppdrag att utarbete förslag till ändringar i gällande stadga för rikets allmänna läroverk samt i öfriga författningar rörande de allmänna läroverken i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder för undervisningens anordnande, som finnas angifna i chefens för Kongl. Eklesiastikdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet den 7 sistl. Februari, äfvensom till ändringar i öfrigt i dessa författningar, i den mån sådana ändringar under fortgången af kommitténs arbete kunna finnas af behofvet påkallade.

Kongl. Maj:t förordnade till ordförande i kommittén Kanslirådet E. F. Gustrin, till medlemmar Rektorerne M. M. Floderus, N. A. Johanson, Carl Lundberg, Carl Sprinchorn och Gust. Elmquist. På kallelse af chefen för Kongl. Eklesiastikdepartementet enligt Kongl. Maj:ts bemyndigande hafva dessutom följande personer deltagit i kommitténs arbeten vid behandlingen af särskilda frågor, nämligen Professorn i pediatrik S. Ribbing och Regementsläkaren E. R. Petersson vid behandlingen af frågor, som närmare röra skolhygien (17—31 Juli), läraren vid gymn. centralinstitutet Kapt. C. Ch. A. Silow och gymnastikläraren

Löjtnant R. P. Peterson vid behandlingen af frågor rörande gymnastik-, vapen- och militärofningar (22 Juli—9 Aug.), teckningslärarne J. P. Ekström och C. G. Holmgren vid behandlingen af frågor rörande teckningsundervisningen (4—13 Nov.) samt musiklärarne C. V. Rendahl och C. J. Berg vid behandlingen af frågor rörande undervisningen i sång och musik (6—24 Nov.). Såsom sekreterare har fungerat v. Lektor Sten Boije. Kommitterade hafva varit samlade 14—17 Juni, 19 Juli—23 Aug., 29 Sept.—20 Dec. och 3—13 Jan.

De grunder för undervisningens anordnande, som finnas angifna i chefens för Kongl. Ecklesiastikdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet den 7 sistlidne Februari, och som af departementschefen närmare bestämdes och utvecklades vid kommitterades första sammanträde, äro:

1) att antalet af skolans undervisningsämnen minskas genom uteslutande från undervisningsplanen af filosofisk propedeutik och hebreiska;

2) att nuvarande lärokurser i allmänhet blifva oförändrade;

3) att kursafslutningar på i protokollet närmare angifvet sätt anordnas i tredje och femte klasserna;

4) att de obligatoriska lärotimmarnes antal minskas, så att det i ingen klass öfverstiger 30 i veckan;

5) att månadslofven bibehållas blott i de två öfversta årsklasserna;

6) att hemarbetet inskränkes, i synnerhet därigenom att de skriftliga arbetena dels minskas, dels förläggas till lärorummet;

7) att läsåret förlänges till 39 veckor, hvori dock inräknas ledighet under en vecka vid påsk och en half vecka vid pingst; och att, där icke Kongl. Maj:t på gjord framställning annorlunda bestämt, höstterminen skall taga sin början den 26 Augusti eller, därest denna dag infaller på en söndag, följande söckendag;

8) att examen med de fem lägre klasserna vid höstterminens slut upphör;

9) att den eforus och rektor medgifna rätt att bevilja läroverket ledighet, när hård väderlek, marknad, allmän högtidlighet eller annan giltig anledning förekommer, så begränsas, att den sålunda meddelade ledigheten under ett läsår icke må tillhopa öfverstiga sex arbetsdagar, i hvilken tid dock icke inräknas den ledighet under två eller tre dagar, som gifves för förberedelse till årsexamen;

10) att, såsom hittills, på den *klassiska* linien latinnet inträder i 4:de klassen, franskan i 5:te och grekiskan i 6:te, på den *reala* engelskan i 4:de och franskan i 5:te, samt att på den *helklassiska* engelskan utgör valfritt ämne;

11) att tyskan å båda linierna fortsättes till skolkursens slut;

12) att i mogenhetspröfningen i stället för skriftlig öfversättning *till* latin införes sådan öfversättning *från* nämnda språk;

13) att i latinlinien A den åt matematik och naturvetenskap anslagna tiden inskränkes, samt att å latinlinien B matematikens och naturvetenskapens ställning stärkes och i sammanhang därmed matematisk skrifning återinföres i mogenhetspröfningen å nämnda linie;

14) att sångundervisningen bör vara obligatorisk blott i läroverkets lägre klasser;

15) att gymnastik dagligen öfvas med alla lärjungar, som icke af hälsoskäl blifvit därifrån befriade, dock med den jämkning, som i vissa klasser kan anses böra ifrågakomma, om vapenöfning under dagen skall äga rum; att tre timmar i veckan anslås till gymnastik och vapenöfning för hvarje klass; att rektor bemyndigas att, där så lämpligen kan ske, efter samråd med skolläkaren och gymnastikläraren, för svagare lärjungar anordna särskilda, för dem lämpade gymnastiklektioner en half timme dagligen; att gymnastikläraren må, så ofta han finner lämpligt, använda den åt gymnastik anslagna tiden till öfvandet af fria lekar; samt att militäröfningarna må så anordnas och utsträckas under läsåret, att ledighet från öfrig undervisning i skolan för deras skull icke blir erforderlig;

16) att beträffande tillsättning af rektorsbefattningar vid de lägre allmänna läroverken må gälla, hvad för närvarande är föreskrifvet med afseende på tillsättning af dylika befattningar vid de högre läroverken.

För de ändringar, som i följd häraf föreslagits, meddelas ingen motivering.

I förslaget till läroverkstadga upptaga kommitterade åtskilliga bestämmelser, som hittills varit meddelade i särskilda kungörelser, men som i följd af sin natur ansetts höra till den egentliga skolstadgan, t. ex. föreskrifterna angående mogenhetspröfningen samt undervisningsplanerna för öfningsämnena. I motiveringen upptagas äfven förslag till cirkulär rörande mer detaljerade bestämmelser samt förklaringar af i stadgan gifna föreskrifter, som icke ansetts böra i själfva stadgan meddelas.

I. Statsrådet Wennerbergs motivering.

Det torde icke vara ur vägen att här erinra om de grunder, som af Statsrådet Wennerberg i hans yttrande till statsrådsprotokollet den 7 Febr. 1890 anfördes för ofvan anförda bestämmelser, då det ju är genom dessa förslaget erhåller sin principiela karaktär.

1. Wennerberg anser¹⁾ att den *filosofiska propedeutiken* må från undervisningsämnena uteslutas på de skäl, som af Statsrådet Hammarskjöld anfördes i hans yttrande till statsrådsprotokollet den 14 Febr. 1887. Hammarskjöld utgår²⁾ från nödvändigheten att låta undervisningen i tyska språket och på B-linien i naturalhistoria fortgå till skolkursens slut och derigenom öka ämnenas antal i högsta klassen och i mogenhetsexamen. »Då en sådan ökning utan tvifvel är betänklig och endast, i fall ingen annan utväg finnes, bör ega rum, så har jag däraf uppfordrats, till noggrann undersökning, huruvida icke något af de i undervisningsplanen upptagna ämnena utan större afsaknad kunde undvaras. Såsom ett sådant ämne torde den filosofiska propedeutiken

1) Kongl. Maj:ts Nåd. prop. t. Riksd. af $\frac{1}{2}$, 1890 s. 34.

2) Prop. af $\frac{1}{2}$, 1887 s. 34—35.

kunna anses. Detta läroämne, hvaruti å de gamla gymnasierna undervisning meddelades i alla klasser, inskränktes redan genom 1856 års skolstadga till två timmar i veckan i hvardera af de båda högsta klasserna och förlorade genom skolstadgan af år 1878 hälften af denna ringa undervisningstid, så att undervisning deruti f. n. blott meddelas under 1 timme i veckan i hvardera af sjunde klassens båda afdelningar. — Om det nu i allmänhet är mindre lämpligt att låta ett nytt ämne inträda i undervisningen så sent som i högsta klassen, så växer tydligen olägenheten deraf ej obetydligt, då ämnet är så svårt och kräver så mycken muntlig utläggning för att rätt kunna fattas, som förhållandet är med den filosofiska propedeutiken, under det att dock den minsta möjliga tid deråt blifvit anslagen. Kommer så härtill, såsom på åtskilliga ställen varit fallet, att fullt lämplig lärare icke kunnat erhållas, så inses lätt, att de vunna resultaten ofta måste vara högst obetydliga. Den förlust i allmänbildning, som genom uteslutande af detta ämne skulle förorsakas, blir därför i de flesta fall ej af någon betydelse, men dock skulle derigenom vinnas ej så liten lättnad för en stor del lärjungar, som måste lära sig utantill, hvad de föga begripa. En blick på andra länders undervisningsplaner visar ock, att detta ämne redan utgått från de flesta.»

Äfven för *hebreiskans utgående* från undervisningsämnen åberopar Statsrådet Wennerberg¹⁾ de af Hammar-skjöld anförda skälen. Indragningen af den valfria undervisningskursen i hebreiska har ej synnerlig betydelse för öfveranssträngningsfrågan, då de lärjungar, som deltaga i denna undervisning äro jämförelsevis få; att den dock ej är utan betydelse i detta afseende framgår deraf, att vida flere brukat börja läsa hebreiska i nedre sjunde klassen, än som fortsatt dermed i öfre sjunde. Det egentliga skälet, hvarför den valfria undervisningen i hebreiska anses böra upphöra, är dock just fåtaligheten af de lärjungar, som vid

1) Prop. af 7/2 1890 s. 34.

hvarje särskildt läroverk begagna sig af denna undervisning med något allvar d. v. s. ej blott börja i nedre sjunde, utan äfven fortsätta genom öfre sjunde och aflägga mogenhetsexamen deri. I medeltal äro dessa blott 1 à 2. Att bestå särskild lärarekraft för 1 à 2 lärjungar blir tydligen staten allt för dyrt. Lämpligare vore då att i universitetsstäderna anordna en särskild kurs för nybegynnare i detta ämne¹⁾.

2. Äfven under förutsättning af läsarets förlängning och läroämnenas minskning påyrkas *ingen ökning i allmänhet af lärokurserna*, på det att dessa lärokurser må varda med mindre brådska och ansträngning, men med mera noggrannhet och omsorg inhemtade²⁾.

3. För detta ändamåls vinnande känner Statsrådet Wennerberg intet bättre medel än förverkligandet af *kursafslutningarna*³⁾. Såsom något egendomligt för de anmärkningar, som gjorts mot dessa, framhålles, »att de alltid gå ut på att söka visa det kursafslutningarna i ett eller annat afseende skulle hafva medfört dåliga frukter. Emellertid hafva de af mig 1873 föreslagna kursafslutningarna . . . aldrig förverkligats och följaktligen icke funnits till; och de kunna väl då icke heller hafva frambragt *några* frukter, vare sig goda eller dåliga». Man får nämligen ej förblanda de för hvarje klass i gällande skolstadga fastställda kurserna med kursafslutningar. Man måste sörja för att kurserna af lärjungarne blifvit behörigen inhemtade. »Det enda medel, som finnes, att både framtinga detta resultat och tillika kontrollera dess ernående, ligger i iakttagande af de med kursafslutningarna nödvändigt sammanhängande examina.» När omsider denna tanke kommit till utförande, skall den utan tvifvel leda till oväntadt goda resultat.

»Våra allmänna läroverk hafva en *tvåfaldig* uppgift, hvilken såsom sådan måste framkalla stora svårigheter vid försöken att tillfredsställa rättmätiga fordringar, som för ena

1) Prop. af $\frac{14}{2}$ 1887 s. 34.

2) Prop. af $\frac{7}{2}$ 1890 s. 34.

3) Prop. af $\frac{7}{2}$ 1890 s. 34.

eller andra ändamålet ställas på de samma, men som också, oafsedt att den är i lag bestämd (skolstadgan § 1), kan erbjuda fördelar, som uppväga olägenheterna.» Endast ett fåtal af deras lärjungar fullfölja sina studier ända till mogenhetsexamen. Det stora flertalet lemnar skolan i förtid för att öfvergå till praktiska värf. Skolan får ej släppa detta stora flertal ifrån sig, utan att det erhållit någon påtagligare behållning af sin skolgång. »Skolan måste därför anses skyldig att, såvidt sig göra låter, sörja för något slags sammanfattning till ett i sin mån afslutadt helt af de i lägre klasser gående lärjungarnes kunskaper. Detta är emellertid icke möjligt att åstadkomma på hvilket stadium som helst inom skolan, utan härtill måste sådana tidpunkter väljas, då lärjungarnes intellektuella utveckling i allmänhet nått en sådan punkt, att den påkallar en öfvergång till en i någon mån förändrad studieform, och undervisningen fortgått nog länge, för att det dittills meddelade kunskapsmättet skall kunna sammanfattas till en för detta utvecklingskede nöjaktig helhet.» I lärjungarnes utvecklingsgång under en fullständig skolkurs kan man urskilja *tre* stadier med någorlunda bestämda gränser. »Under de första åren är lärjungen ännu ett barn, som hufvudsakligen måste lita till lärarens hjälp och som inhemtar vetande vida mindre genom boken än genom läraren . . . Härefter följer en mellanperiod, då lärjungen med mera uppöfvadt omdöme bättre förmår nyttja sin bok och utföra arbete i hemmet, utan att dock i allmänhet kunna undvara lärarens ledning, när det gäller att riktigt uppfatta det, som han skall inlära . . . Slutligen kommer en period . . . då lärjungen visserligen ofta är beroende af läraren i fråga om utredningen af svårare enskildheter, men dock i öfrigt förstår att arbeta på egen hand och med större själfständighet än förut tillgodogöra sig lärobokens upplysningar.»

»Inom hvar och en af de tre nu nämnda perioderna försiggår hos lärjungen ett utvecklingsarbete, hvilket, om det rätt ledes, bör vid periodens slut visa sig i en relativ mogenhet hos de själsförmögenheter, som derunder före-

trädesvis uppöfvats, och i en summa af vetande, som, frän-
sedt dess större eller mindre vidd och djup, dock alltid
bör kunna betraktas såsom ett helt. Den första studie-
periodens mål måste naturligtvis sättas lägre än den andras,
och den andras lägre än den tredjes, men hvarje period
måste dock hafva *sitt* bestämda mål, hvars uppnående för-
somliga lärjungar betecknar en verklig slutpunkt, för an-
dra blott en hvilopunkt, men för alla innebär, att deras
kunskapsförråd mera än på mellanliggande punkter af läro-
banan eger karakteren af något helt inom sig afslutadt.»

Vid våra läroverk finnes en dylik afslutning endast vid
slutet af den tredje perioden — afgangsexamen. En lik-
nande afslutning, *en fullständig kursafslutning jemte afgångs-
examen* i alla läroämnena i femte och tredje klassen, föreslog
Statsrådet Wennerberg 1873; riksdagen biföll förslaget, som
derefter närmare utfördes i kommitterades förslag till skol-
stadga 1874. »Om dessa kursafslutningar skola kunna med-
föra det med dem afsedda gagn, fordras framför allt, att
de i likhet med afslutningen på det högsta stadiet, erhålla
formen och halten af en examen rigorosum, i hvilken noga
undersökes, hvilka lärjungar vunnit erforderlig mogenhet,
och strängt kontrolleras, att inga andra varda uppflyttade . . .
Hade dylika afslutningar förekommit hos oss, skulle våra
läroverk säkerligen ej behöft lida af de menliga inflytanden,
mot hvilka de sedan lång tid haft att kämpa i följd af det
ofta stora antal lärjungar, som år efter år utan fullt till-
räckliga kunskaper flyttats från klass till klass.»

I Frankrike motsvaras de nämnda tre perioderna af
division élémentaire, div. de la grammaire och *div. supérieure*,
och för uppflyttning från en lägre afdelning till en högre
fordras en ganska sträng *examen de passage*. Hos oss böra
de omfatta klasserna I—III, IV—V och VI: 1—VII: 2. Att
öfvergången från den andra perioden till den tredje bör
falla vid slutet af femte året, lär all pedagogisk erfarenhet
i vårt land och andra länder. Denna gräns sammanfaller
ock med den hos oss häfdvunna gränsen mellan skola och
gymnasium. Gränsen mellan den första och andra perio-

den måste förläggas vid slutet af tredje året; ty många börja sin skolgång först i andra klassen, och de kunna naturligtvis ej redan efter ett enda läsårs förlopp befinna sig vid en avslutningspunkt, och endast mycket sällan kunna lärjungar i andra klassen uppnå den relativa mogenhet, som fordras för åstadkommande af en första kursafslutning¹⁾.

4. Större *nedsättning i de obligatoriska lärotimmarnes antal* i de högre klasserna än från 32 till 30 kan ej medgifvas emedan vår skollagstiftning mer än hittills måste taga vara på tiden, och därför måste vi, liksom andra kulturfolk, hushålla lika noga med veckans lärotimmar som med årets läseveckor. »Utan detta skola aldrig resultaten af arbetet vid våra läroverk kunna väsentligt förbättras»²⁾.

5. De egentliga *månadslofven*, rena lofdagar, äro i sjette klassen obehöfliga och hafva icke visat sig medföra det med dem afsedda gagnet att bereda ynglingarne tillfälle till fria studier, utan torde snarare hafva missbrukats; men lärjungarne böra ändå erhålla den lättnad, som ligger uti att emellanåt få på lärorummet utföra en skrifning, som annars skolat ske i hemmet. I sjunde klassen deremot börjar tanken på den förestående afgangsexamen att framträda med större styrka och motverkar för den skull der ett onyttigt förspillande af den emellanåt erhållna ledigheten. I de två öfversta klasserna behöfver därför icke någon väsentlig olikhet mot det nuvarande förhållandet med månadslofven inträda³⁾.

6. *Hemarbetets minskning* är hufvudvinsten af den redan 1873 påyrkade utsträckningen af lästiden genom terminernas förlängning och borttagandet af onödiga lofdagar. Längre undervisningstid för i det hela icke ökade lärokurser kan icke vara annat än en lättnad för lärjungarne. Pensum för hvar gång blir mindre, inlärandet sker säkrare, och genom de minskade ferierna glömmar lärjungen mindre och får mindre svårigheter att återkalla det ur minnet bortgångna. »Men främst af allt bör beaktas den i hygieniskt

1) Prop. af $\frac{7}{2}$ 1890 s. 17—20.

2) Prop. af $\frac{7}{2}$ 1890 s. 36.

3) Prop. af $\frac{7}{2}$ 1890 s. 36—38.

afseende stora fördelen deraf, att hvarje dag åt lärjungarne lemnas ett något större utrymme för ledighet från lexläsning, hvilket såsom en helsosam vederqvickelse för själ och kropp är af vida större gagn än den på en gång gifna tillökningen af 3 veckor till de nog långa ferierna.» För de lägre klasserna bör det stanna härvid. I de högre klasserna torde ofta, åtminstone mindre begåfvade lärjungar, för att hinna med, hvad som fordras, behöfva någon ytterligare minskning i trycket af ett stundom allt för drygt dagsarbete. Trycket beror i väsentlig mån på mängden och någon gång äfven på längden af de s. k. hemskrifningarne, och just här bör en nödig lättnad beredas. Detta kan lämpligen ske genom att så mycket som möjligt förlägga dessa prof från hemmet till lärorummet. Fördelen häraf ligger icke blott i den vunna ledigheten på en gång från hemskrifning och från lexor till de under skrifningen inställda lektionerna, utan äfven och än mera i utbildandet af den nu allt för litet uppdrifna förmågan att raskt och utan tidspillan taga ihop med ett föresatt arbete samt i undertryckandet af den nog allmänna ovanan att hellre vilja lita på andras förbjudna biträde än söka hjälpa sig sjelf; läraren kan ock derigenom vida säkrare än nu kontrollera lärjungarnes förmåga af arbete på egen hand och derigenom bedöma deras duglighet¹⁾.

7—9. *Läsårets förlängning.* Man har klagat öfver att skolorna ej gifva en tillräcklig förberedelse för universitet och högre tillämpningsskola. Man kan dock *väl* sätta i fråga om det i detta hänseende står så illa till, som från åtskilliga håll blifvit påstådt. I alla händelser bör det med eller utan fog anmärkta missförhållandet icke ställas i något närmare samband med nuvarande lärares och lärjungars eller nu gällande lärokursers och läsordningars beskaffenhet. »Det finnes i sjelfva verket en annan omständighet, som i detta hänseende utöfvar ett så afsevärdt inflytande, att det fullt räcker till såsom förklaringsgrund för dessa och måhända de flesta nu befintliga brister i vårt undervisningsväsende.» Det är den ärliga lästidens korthet.

1) Prop. af $\frac{1}{2}$ 1890 s. 39—42.

Enligt 1820 års skollag voro läroåren 12, derefter 10, nu 9; »men i samband med denna förkortning af lärotiden har icke någon förlängning af läseterminen hos oss skett, oaktadt pensa i alla ämnen utom kristendom, grekiska och latin betydligt ökats, och undervisningen i de tre nämnda ämnena onekligen nu bedrifves med mera noggrannhet och större fordringar på detaljinsigter. Att häraf förr eller senare skulle uppkomma svårigheter så för lärare som lärjungar är naturligt. Dessa svårigheter började också visa sig redan tidigt och kunna sägas hafva varit fullt insedda 1873, hvilket framgår af den då af Konung och Riksdag gillade bestämmelsen om läsårets förlängning från 36 till 39 veckor. Bestämmelsen intogs icke i 1878 års skolstadga. De 36 veckorna stå kvar och svårigheterna likaså. Hvad undervisningen derpå förlorat under den ej obetydliga tid, som derefter förflutit, torde icke kunna skattas ringa» Den effektiva lästiden utgör ock ingalunda 36 veckor. Räkningar bort påsk- och pingstlof, pröfningsdagar, examenslof, militäröfningslof, månadslof och öfriga lofdagar, kan den effektiva lästiden på sin höjd utgöra

	för klasserna I—V	32	veckor
»	»	VI—VII	29 ¹ / ₂ »
»	»	VIII—IX	26 ¹ / ₂ »

I medeltal blifver detta omkr. 30 veckor. De flesta andra länder hafva 40 veckor, Norge, Danmark, Tyskland och Frankrike ännu mer; och detta utan olikhet för olika klasser. Detta utgör omkring 50 procent, eller 3 månader, längre lästid än i de högsta klasserna hos oss. »Hvem kan väl underskatta verkan häraf! Den är så stor och så ingripande i alla delar af vår läroverksorganisation, att knappt något enda af de missförhållanden, öfver hvilka det med skäl klagats, icke närmare eller fjernare af densamma är beroende.»

»Om läsåret förlänges med 3 veckor och militäröfningarne anordnas så, som af mig blifvit föreslaget, om lokalmyndighetens rätt att meddela läroverket ledighet inskränkes, examen med de fem lägre klasserna vid höstterminens

slut upphör, och tiden för inexaminingen förlägges utom den lagbestämda lästiden — åtgärder, hvilka jag finner synnerligen välbetänkta — skulle således den verkliga lästiden blifva:

	för klasserna I—V	omkr.	36	veckor,
»	»	VI—VII . .	»	35 »
»	»	VII—IX . .	»	34 »

eller i medeltal för hela läroverket 35 veckor. Vinsten af denna förlängning skulle alltså under den nioåriga skoltiden motsvara betydligt mer än ett *helt* läsår.

»En annan fördel — och den ej af mindre betydelse — skulle genom läsårets förlängning säkrare och lättare vinnas, än annars blefve möjligt. Det lider nämligen intet tvifvel, att en af orsakerna till den öfverklagade öfveransträngningen, för så vidt man under närvarande förhållanden ännu med fog kan tala om én sådan, i allmänhet ligger dold i den, i förhållande till lärokurserna allt för knappa lästiden. Före 1873 klagades högljudt och med fog öfver öfveransträngning i nästan alla skolans klasser, men genom de föreskrifter, som då lemnades för de nedre klasserna, försvann den småningom ur dem, så att den för närvarande endast undantagsvis kan uppvisas annorstädes än i någon af de högre klasserna, merendels öfre 6:te och öfre 7:de. Det bör emellertid ej vara förenadt med större svårighet att äfven der genom ökad utrymme för hemarbetet i regeln blifva qvitt denna olägenhet¹⁾.

10 och 11). *Språkens inträde i undervisningen*. [Med afseende härå hade Statsrådet *Hammar skjöld* anfört ungefär följande²⁾. De hufvudsakliga anmärkningar som framstälts mot latin-liniens organisation äro 1) att matematik och naturvetenskap på det högre stadiet undanträngts af språken, särskildt de klassiska; 2) att B-linien ej är nog sjelfständig, hvarför den genom grekiskans uteslutning lediga tiden ej blifvit fullt ändamålsenligt använd; 3) att ämnesföljden är olämplig, emedan tre språk inträda under tre omedelbart

1) Prop. af $\frac{7}{2}$ 1890 s. 44—49.

2) Prop. af $\frac{14}{2}$ 1887 s. 22—29.

på hvarandra följande år; 4) att tyskan är utesluten ur de högsta klasserna, hvarigenom dess ställning är för svag. Förnämsta grunden till dessa brister är att söka deri, att latinet uppskjutits till 4:de klassen. En direkt verkan deraf blef borttagandet af det matematiska skrifprofvat. Latinet förlorade 1873 20 timmar i veckan i de lägre klasserna, men erhöi nya 2 timmar i de högsta. Samtidigt med nämnda förändring hafva insigterna i matematik och naturvetenskap betydligt sjunkit, latinets ställning väsentligen försvagats och intet enda af öfriga ämnen erhållit en nämnvärdt bättre ställning. Detta beror af den pedagogiskt felaktiga ämnesföljden och den delvis deraf delvis af avslutningskurserna i 3:dje och 5:te klasserna beroende olämpliga kursfördelningen. Tyska och matematik hafva erhållit en mängd timmar i de lägre klasserna, men mycket liten tid i de högre: därför förelägges lärjungarne i 4:de och 5:te klasserna åtskilligt tankearbete, för hvilket de ej ännu äro mogna, under det att en mängd minnessaker måste uppskjutas till de högre klasserna, der de vålla betydlig tidsförlust och större svårighet, än de skolat åstadkomma i de lägre. Latin, franska och grekiska eller engelska inträda under tre på hvarandra följande år, hvarigenom det blir svårt för lärjungarne att hålla i sär alla regler och lexikaliska enskildheter. Kursafslutningarna i 3:dje och 5:te klasserna göra, att ämnen såsom historia, geografi och naturalhistoria, åt hvilka en ej obetydlig tid blifvit anslagen, ej lemnat de resultat, man eljest af dem kunde fordra. — Hammarskjöld föreslår därför, att i likhet med hvad som 1865—69 pröfvades lämpligt, låta tyskan inträda i 1:sta klassen, *latin* i 3:dje samt att låta franskan inträda i 5:te klassen med förstärkt timtal och grekiska eller engelska i nedre 6:te klassen. Derigenom skulle också de reala ämnena få mera tid i de högre klasserna. Derigenom skulle ock på reallinien det andra främmande språket (som borde vara franska, alldenstund, såsom läroverkskommittén 1884 och flertalet hörda skolmyndigheter framhållit, franskan är vida lämpligare till hufvudspråk än en-

gelskan) inträdå i 3:dje klassen, engelska med starkare timtal i 5:te, och tyskan liksom på latinliniën kunna fortsättas till skolkursens slut. — Väl måste lärjungarne eller deras målsmän genom denna anordning ett år tidigare välja mellan de olika linierna, men valet torde i de fall, der det öfver hufvud vållar villrådighet, i allmänhet ej vara lättare, då gossen flyttats till 4:de klassen, än det var, då han kom till 3:dje. Ej heller blefve ställningen i hufvudsak sämre än förut för dem, som utträda ur skolan i förtid. Flertalet bland dem lemna icke skolan omedelbart efter genomgången af 3:dje eller 5:te klassen, der de s. k. afslutningskurserna äro anordnade, och hafva därför intet gagn af dessa.]

Statsrådet *Wennerberg* är så långt ifrån att anse latinets införande i 4:de klassen såsom ett pedagogiskt fel, att han tvärtom deruti ser »en af de för våra allmänna läroverk ändamålsenligaste och af billighet och rättvisa mest påkallade åtgärder af 1873 års skolreform». Med latinets inträde redan i 3:dje klassen, alltså under sista året af den första skolperioden¹⁾, »vore enheten i denna periods studieplan ohjelpigt sönderbruten, och en afslutning af periodens lärokurs skulle ej längre kunna på allvar sättas i fråga». Äfven de, som fortsätta skolgången till mogenhetsexamen, skulle menligt påverkas af en åtgärd, som förhindrar kursafslutningen i 3:dje klassen. Väl fasthåller Statsrådet *Wennerberg* sin 1873 till statsrådsprotokollet uttalade mening: »funnes vid uppgörandet af en elementarundervisningsplan för ett helt folks bildningssökande ungdom ingen annan grundsats att följa än den, att elementarundervisningens yttersta och *högsta* mål bör vara bestämmande för det hela, och undervisningen således ordnas endast med afseende å detta mål, d. v. s. så som för de fortsatta studierna vore det fördelaktigaste, så vore det tvifvelsutän icke välbetänkt att fördröja latinets inträde bland läroämnen». Men latinets tillbakaflyttning blott till 3:dje klassen vore dock ej en fördel. »Tredje klassen, är nära nog den olämpligaste

1) Se ofvan sid. 47.

begynnelsepunkt för latinets, som skulle kunna ifrågasättas, ty latinets skulle på detta stadium såsom det *första* språket inträda för sent, såsom det *andra* åter för tidigt. För lärjungar, som före latinets i två år sysselsatt sig med tyska, skulle latinets ingalunda få karakteren af grundläggande språk, men väl tyskan i väsentlig mån förlora denna karakter. Utan något grundläggande språk blefve lärjungarnes språkmedvetande beröfvadt hvarje säker hållpunkt.

Statsrådet Wennerberg vänder sig derefter mot de skäl, som Statsrådet Hammarskjöld anfört, hvilka synas honom »ej beakta de fordringar, som i socialt och pedagogiskt afseende med fog kunna ställas på de allmänna läroverkens verksamhet, och dessutom, derest de gillades, skulle i väsentlig mån omintetgöra den undervisningsplan, som 1873 upptogs och allt sedan följts». B-linien är osjelfständig och insigterna i tyska äro otillräckliga, men dessa missförhållanden kunna afhjelpas, utan att latinets införas tidigare. Språkens trängsel på skolskemat kan undvikas endast der modersmålet sjelft är ett af de stora kulturspråken; i Belgien, Holland och Finland inför man språken i ännu hastigare följd och påtagligen med vida större olägenheter än dem, öfver hvilka vi anse oss böra klaga. Vi behöfva därför nog icke rygga tillbaka inför och undandraga oss svårigheterna vid den hos oss antagna anordningen af de främmande språkens inträde i undervisningen. Matematiken har en för svag ställning på B-linien, men ändring häri kan göras genom skolårets förlängning, genom en lätt ändring i skemat och det matematiska skrifprovets återinförande. Dettas borttagande skedde den 1 Nov. 1878 och var alltså ej en direkt verkan af latinets uppflyttande. Naturvetenskaperna hafva ej förlorat en enda timme i någon klass. — Om latinets ställning försvagats, beror detta på minskningen i timantal, en följd deraf att 1878 års skolordning ej upptog läsårets förlängning, som utgjorde en förutsättning för hela undervisningsplanen af år 1873. Påståendet att intet enda af skolans öfriga ämnen skulle hafva erhållit en nämnvärdt bättre ställning, synes innebära en

orättvisa mot såväl lärare som undervisningsplan: modersmålet har nu 32 timmar mot förut 23, tyskan 29 mot 22, engelskan 12 mot 0, historien 35 mot 31. — För svårt tankearbete torde ej föreläggas lärjungarne på det lägre stadiet. Matematiken har der fått 24 timmar (förut 21); på realgymnasierna i Preussen har den också 24 timmar, på latinlinien i Norge 26 timmar; det matematiska tankearbetet synes alltså ej i dessa länder anses vara för svårt för det lägre stadiet. Den tyska syntaxen kan väl förefalla 4:de och 5:te klassens lärjungar »besvärlig», men det vore ingen lindring om genom latinets tillbakaflyttande den latinska syntaxen komme att intaga den förres plats. »Den mängd minnessaker», som man sålunda måst uppskjuta till de högre klasserna, reducerar sig väl hufvudsakligast till den grekiska formläran på A-linien, men minnet får ju en välbehöflig hjälp genom den mer utbildade omdömesförmågan. — Om historia, geografi och naturalhistoria ej lemnat väntade resultat, beror detta ej på de s. k. kursafslutningarne, som ju, föreslagna och gillade 1873, i 1878 års skolstadga såsom sådana helt och hållet blifvit förbisedda. — Hvad reallinien beträffar, vore det väl ur rent pedagogisk synpunkt riktigtast att börja med franskan, som fordrar längre undervisningstid och bättre egnar sig för utveckling af språksinnet. Men med afseende på den praktiska nyttan, som på reallinien måste göras i högre grad bestämmande än på latinlinien, bör engelskan gå före franskan, emedan de, som ett eller annat år läst engelska, deraf hafva mera gagn, än om de lika länge läst franska. Engelskan, som på reallinien inträder under samma förhållanden som latinets på latinlinien, bör naturligtvis också inträda vid samma tid eller i 4:de klassen. Det fins intet skäl, hvarför ej franskan liksom på latinlinien skulle inträda i 5:te klassen. — Valet af bildningslinie gjordes under apologistkolans tid så, att i denna insattes endast de, som ej vunnit inträde på hufvudlinien eller der visat sig omöjliga. Sådant förblef i det hela förhållandet, äfven sedan en klassisk och en real linie uppstått. Emellertid lemnades i följd af 1873 års förslag tillfälle åt

målsmän och lärare att grundligare och riktigare lära känna åt hvilket håll nybörjarnes naturliga begåfning visade. Minskas det i sjelfva verket ej allt för rundligt tilltagna rådrummet af tre år för denna erfarenhets vinnande blir valet långt mindre säkert (särdeles i fråga om de många, som förbigå 1:sta klassen) — en omständighet af synnerligen stor betydelse. Hvad angår dem, som före skolkursens slut afbryta sina studier, erinras, att, äfven om påståendet att »fertalet icke lemna skolan omedelbart efter genomgåendet af 3:dje och 5:te klasserna» vore riktigt, så beror detta antagligast derpå, att kursafslutningarna aldrig varit hvad de bort vara, och innebär intet bevis för obehöfligheten af kursafslutningar. För öfrigt är påståendet besynnerligt och än mer den beräkning på hvilken det hvilar; det heter nämligen att »de, som, afgått från 2:dra, 4:de och 6:te klasserna, äro tillsammans vida flere än de från 3:dje och 5:te afgangna». »Att till stöd för påståendet jemföra antalet från fyra årsafdelningar med antalet från två, torde snarare skada än gagna detsamma»¹⁾.

12). *Skriftlig öfversättning från latin.* Att latinet har värde genom sin formelt bildande kraft dels genom sin kulturhistoriska betydelse, erkännes villigt, det förra med nödig restriktion. Hufvuduppgiften för latinstudiet är att lära sig *läsa*, d. v. s. öfversätta och fatta innehållet af de på latinska språket författade verk, ett det dyrbaraste arf, som genom språkets förmedling kommit alla bildade folk till godo. Med denna uppgift har emellertid på den hittills följda vägen endast ett ringa fåtal kommit till rätta, som efter afgangsexamen fortsatt latinstudiet på fullt allvar. »Gagnet af latinläsningen i våra skolor inskränker sig således egentligen till den tankegymnastik, som kan vinnas vid de talrika öfningarna i brottnig med den latinska grammatikans svårigheter». Detta har ledt till att man för »sådana saker som det rätta bruket af *quin* och *quominus*» försummat sjelfva hufvudsaken — inblicken i den romerska

1) Prop. af 7/2 1890 s. 16—33.

fortidens storartade lif och dess egendomliga åskådningssätt — och »låtit latinstudiet förfela sin mest afsevärda verkan, den att lifva, lyfta och stärka ynglingasinet».

»Vid allt detta har svenskan, såsom en lydig tjenarinna under det latinska väldet måst beqväma sig till de hårdaste försakelser af sin inneboende natur. Medan latinet icke ens efter omflyttningen på svensk mark behöft afstå från någon af sina nationela egendomligheter, har svenskan redan *före* öfverflyttningen till latinsk mark måst uppoffra flere af sina. Latin med latinska ord har förbytt till latin med svenska ord; latin med svenska ord till latin med latinska. Om svenskan har man ej haft tid, stundom ock ej funnit nödigt att bekymra sig; hon har varit medlet, latinets målet. — I detta förhållande synes mig nu vara hög tid att en ändring åvägbringas. Så länge det latinska temat skall utgöra den axel, omkring hvilken hela latinundervisningen vänder sig, lär dock ingen förändring vara att hoppas. Jag anser det därför vara nödvändigt att i mogenhetsexamen i stället för en öfversättning *till* latin införa en öfversättning *från* detta språk». Skriföfningarne inom skolan skulle naturligtvis ändras i enlighet härmed och få till sin egentliga uppgift latinska texters återgifvande på svenska — och det till en god svenska».

Härmed förnekas ej behovet af öfversättningar *till* latin, dels såsom extemporalier i de lägsta klasserna, dels ock någon gång såsom temata i mellanklasserna, men småningom bör skrifningen antaga formen af öfversättning *från* latin. Härigenom får skrifningen ett mål, som i sig sjelft är af otvifvelaktigt gagn, och den förändrade metoden skall genom sin återverkan på hela anläggningen af latinstudierna äfven visa sig mäktig att ingjuta nytt lif i de muntliga öfningarne. »Undervisningens hufvuduppgift skall då blifva att uppöfva och utbilda lärjungarnes förmåga att väl förstå och väl återgifva hvad som blifvit skrifvet på latin, och härmed äro — derom är jag öfvertygad — latinstudierna inne på den enda väg, på hvilken de kunna göras fruktbringande och återvinna *det* anseende, som de förtjena».

Metoden blir ej längre företrädesvis riktad på det *latinska* återgifvandet, utan på det *svenska*. »Hufvudsyftet måste alltjemt vara att lära ynglingarne *läsa* latin. I följd af den härigenom uppkommande tidsvinsten kan det blifva möjligt att genomgå större kurser och låta lärjungarne göra bekantskap med flere auktorer än hittills. Och hand i hand med den ökade förmågan att förstå latin skulle hos lärjungarne äfven framträda ökad lätthet och säkerhet i att använda sitt eget modersmål»¹⁾.

Matematik och naturvetenskaper behöfva ej någon förstärkning på A-linien. Snarare kunna de lemna något större utrymme för öfriga på denna linie förekommande ämnen. Matematiska skrifprovet i mogenhetsexamen för B-linien förordades 1873 och påyrkades i 1874 års skolstadgeförslag²⁾.

14). *Sångundervisningen* bör vara *obligatorisk*, för att icke sånglektionerna till följd af begäret hos de lägre klasserna efter frihet från skolgång må blifva fåtaligt besökta privatlektioner³⁾.

15). Angående gymnastik, militärofningar och fria lekar åberopas statsrådets Hammarskjöld's yttrande.

II. Vigtigare ändringar i skolstadgan enligt kommitterades förslag och motivering.

1. Första Kapitlet: *undervisningen och ordningen vid de allmänna läroverken.*

Ändamål, indelning, lärare. Klasserna VI: 1 – VII: 2 benämnas VI, VII, VIII och IX.

Läroämnen och undervisningens fördelning. Af lärjunge tillhörande främmande trosbekännelse fordras, att han må utom läroverket erhålla undervisning i sin religionslära. Filosofi och hebreiska utgå. Klassläraresystemet tillämpas ej längre i 4:de klassen, emedan dess många olika ämnen ofta nästan omöjligt kunna samlas på blott »två eller tre högst

1) Prop. af $\frac{1}{2}$ 1890 s. 42–44.

2) Prop. af $\frac{1}{2}$ 1890 s. 24–25.

3) Prop. af $\frac{1}{2}$ 1890 s. 38.

fyra lärare», och emedan fackläresystemet passar bättre för det nya stadiet, i hvilket lärjungen här inträder.

Lärotider. Läsåret börjar vid alla läroverk på samma dag (den 26 Aug. eller första helgfria dag), emedan de skriftliga profven för uppflyttning till 6:te klassen böra ske på samma dagar med lika uppgifter. Läsåret omfattar 39 veckor, hvarti inräknas påsk- och pingstlof (liksom förut), och slutar inom Juni månad. Dag för höstterminens slut och vårterminens början och slut bestämmes af eforus efter rektors förslag. — De högre klasserna skola gymnastisera 1 timme dagligen; minimum för frukostrasten nedsättes derigenom till 1 timme (förut 1 1/2). — För att minska hemarbetet och göra skriföfningarne effektiva föreslås för 6:te och 7:de klasserna i st. f. månadsof, att af deras 30 veckotimmar 3 på en bestämd dag anslås till utförande af något af veckans skriftliga arbeten på lärorummet i bestämd ordning mellan ämnena. (Vaktgöring härvid inräknas i lärarnes tjenstgöringstid). Månadslofven för 8:de och 9:de klasserna äro oförändrade, utom att det stadgas, att tre skola användas till skrifning på lärorummet. — Under de veckor, som närmast föregå den muntliga mogenhetspröfningen, må rektor i samband med vederbörande lärare medgifva abiturienterna ledighet från vissa timmar. — Ledighet från skolan kan blott beviljas af rektor (ej af klassföreståndare). — Hvarje obligatorisk föreskrift om bon efter sista lärotimmen utgår. Lärjungarne beviste högmässogudstjensten så ofta och i den ordning eforus på rektors förslag bestämmer; det har nämligen visat sig svårt att skaffa plats i kyrka och gudstjenstfirande i skolan medför svårighet att skaffa predikant och vänjer lärjungarne från kyrkan.

Ordning och tukt. Den lottning, som föreskrifvits, när alla lärjungarne, som veterligen varit tillstädes vid någon förbrytelse, vägra att uppgifva den skyldige eller förklara sig lika skyldige, bortfaller emedan slumpen ej får spela någon roll vid bestraffning; eforus afgöre, om alla eller vissa skola bestraffas. — Utvisning ur lärorummet utgår ur förteckningen på straff, emedan den utvisade går förlustig

en del af undervisningen. I stället för detta straff och nedflyttning, som ej passar, då lärjungarna sitta i bokstafsordning, föreslås anvisande af särskild plats och anmärkning i klassboken.

Intagning i läroverk. Inträdessökande skall förete läkarebetyg, att han ej eger hinderligt kroppsligt lyte (döf het, stark närsynthet); erforderlig undersökning göres gratis af skolans läkare. — För inträde i 1:sta klassen fordras i st. f. »insigt i kristendomens hufvudläror enligt Luthers lilla katekes» textorden i samma bok; dessutom fordras att hafva inlärt minst 20 psalmverser.

Examina och betyg samt flyttning. »Årsexamen med 3:dje klassens lärjungar skall föregås af en skriftlig pröfning dels i modersmålets rättstafning, dels i aritmetik enligt af rektor gjord anordning. Uppgifter till denna pröfning bestämmas af rektor, som äfven utser en eller två bland läroverkets öfrige lärare att jämte läraren i ämnet bedöma de skriftliga profven». En strängare examen med så unga lärjungar torde ur flere synpunkter vara mindre välbetänkt, något som äfven de adjungerade läkarne med värme framhållit. Profvat i aritmetik afser att utrona säkerheten vid sådana räkneuppgifter, som i det dagliga lifvet vanligast förekomma och i denna klass genomgåts.

För uppflyttning till 6:te klassen anställes mot slutet af vårterminen och vid början af höstterminen dels skriftlig dels muntlig pröfning. Den skriftliga pröfningen fördelas på 4 dagar och anställes samtidigt vid alla läroverk å tid, som utsättes af chefen för eckl. dep., hvilken äfven bestämmer ämnena för de skriftliga arbetena. Den skall omfatta: a) ett svenskt rättskrifningsprof; b) en uppsats på modersmålet af berättande eller beskrifvande innehåll eller en öfversättning från tyska språket; dessa arbeten böra ådagalägga säkerhet i rättstafning och interpunktion, hvarjämte det under b) upptagna bör vara fritt från grammatiska och fraseologiska fel samt visa förmåga af ordning och reda i framställningen; c) en öfversättning från modersmålet till tyska, hvilken bör vittna om bekantskap med

tyska språkets allmänna lagar; d) ett matematiskt arbete, nöjaktigt behandlande tre uppgifter. Vid översättning från eller till tyska må ordböcker användas; andra hjälpmedel förbjudas. För rättskrifningsprovet medgifves en tid af 1 1/2 timme, för hvar och ett af de öfriga profven 3 timmar; ofullbordadt arbete må pröfvas och kan godkännas. Arbetena rättas af läraren i ämnet och öfverlemnas inom 8 dagar till censor. — Den muntliga pröfningen omfattar alla 5:te klassens ämnen och verkställes inför eforus eller inspektor och examensvittnen under ledning af en eller flere censorer, som eforus utser, bland vederbörande ämneslärare i de högsta klasserna; vid pröfning inom lägre läroverk bestämmes eckl. min., från hvilket högre läroverk censorer skola utses. Betyg i de särskilda läroämnena gifvas af vederbörande lärare; af lärarne afgöres, huruvida en lärjunge må uppflyttas; härför fordras minst godkänd i samtliga ämnen; den som på våren i ett eller högst två ämnen erhållit lägre betyg, kan, om lärarne pröfva skäligen, på följande höst få undergå fyllnadspröfning deri. Censor kan underkänna. Privatist anmäla sig före 1 Maj. — Betyg öfver de skriftliga profven införas ej i hufvudbetyget.

Då censorer skola utses bland dem, som undervisa i de högre klasserna, väntar man, att de med kraft och urskillning skola tillse, att endast sådana uppflyttas, som med fördel kunna följa den fortsatta undervisningen; äfven torde bandet mellan lägre och högre läroverk derigenom komma att fastare tillknytas. Pröfningen infaller under en tid, då rektor kan oberoende af skemat anordna abiturienternas undervisning; censorsinstitutionen torde därför ej komma att göra svårigheter genom rubbning af de högre klassernas läsplan.

Särskilda *fittbetyg* för hvar ämne upphöra; i stället gifves ett allmänt *fittbetyg* af de lärare, som under terminen undervisat lärjungen. I stället för 5 grader göras blott 4; termen »försvarlig» utbytes mot »mindre god». Bland *betygen för kunskaper* införas de vanliga mellanbetygen, hvaraf ett oafvisligt behof gjort sig gällande; termen »försvarlig» utbytes mot »otillräcklig», denna ersättes med »underhaltig».

Mogenhetspröfning. Denna term föreslås i st. f. den mindre exakta benämningen »afgångsexamen». Två skriftliga prof få ej förläggas till samma dag. Eckl. ministern sedan flere år alltid vidtagna åtgärd att, innan han bestämmer ämnena för de skriftliga profven, infordra förslag från censorskollegiet, göres nu till lag. Den muntliga examen behöfver ej inskränkas till tre dagar. Examensvittnena skola vara ojäfviga. — I afseende på *latinliniens* skriftliga prof hafva följande ändringar gjorts: öfversättningen till latin utbytes mot en öfversättning från latin, som bör vittna om en riktig uppfattning af den förelagda textens innehåll samt om förmåga att återgifva detta på ett vårdadt språk (i motiveringen utföres detta närmare så: examinanden skall hafva fattat textens betydelse och grammatiska förhållanden, satsernas inbördes sammanhang och framställningssättets mer framträdande egendomligheter; det så uppfattade innehållet bör han hafva återgifvit till modersmålet så till vida troget, att författarens tankegång bibehållits, samt på ett språk, som är väsentligen fritt från latinismer i såväl uttryck som statsbyggnad). — På B-linien återinföres det matematiska skrifprovet; då B-linien således får 4 skriftliga prof och A-linien ej bör hafva färre än B-linien och ej bör hafva något matematiskt prof, införes på A-linien jämte skriftlig öfversättning till franska, äfven en öfversättning till tyska, så mycket hellre som tyska skriföfningar enligt eckl.-mins åsigt och kommitterades derpå grundade förslag skola förekomma i A-liniens båda högsta klasser. — I afseende på realliniens skrifningar föreslås: den fysikaliska skrifningen skiljes från den matematiska och i densamma fordras lösandet af två uppgifter i st. f. en; i den matematiska skrifningen medgifves större frihet i valet mellan förelagda uppgifter; examinand må äfven godkännas, om han nöjaktigt löst tre geometriska uppgifter och en analytisk eller tvärtom, ej blott om han löst två af hvardera slaget.

I skriftliga öfversättningar till eller från främmande språk får lärjungen ej hafva grammatik såsom hjälpmedel, emedan derigenom kontrollerandet af hans grammatiska in-

sigter skulle försvåras och medvetandet om en sådan rätt lätt skulle förleda honom till ytlighet i studier.

Tillträde till den muntliga pröfningen gifves äfven för lärjunge på B-linien, som blifvit underkänd för den latinska öfversättningen, men godkänd för de öfriga skrifningarna. Detta föreslås, emedan vid latinundervisningen, såsom en följd af skriföfningarnes och det skriftliga provvets förändring, det grammatiska studiet kommer att träda tillbaka för litteraturläsningen, och emedan förstärkningen af matematiken på B-linien kommer att göra denna linie mer egnad att förbereda för matematiska och naturvetenskapliga studier. På reallinien skulle för tillträde till den muntliga pröfningen fordras godkänt prof i svenska och antingen i matematik och fysik eller i matematik och ett språk eller med beröm godkänt prof i hvardera öfversättningen.

I mogenhetsbetyget böra ej vitsord öfver matematik och fysik eller öfver fysik och kemi sammankopplas; kunskaperna i de båda ämnena kunna vara olika och det mindre ämnet blir lätt tryckt. — Främmande trosbekännare böra styrka, att de förvärfvat ett mått af insigter i sin religionslära, motsvarande hvad som förutsättes af öfriga lärjungar.

För att bereda mer tid åt hvarje särskildt ämne i mogenhetspröfningen föreslås rätt för censorerna att för hvarje gång efter omständigheterna utesluta ett eller flere jämförelsevis mindre betydelsefulla ämnen, nämligen kristendom, naturalhistoria samt på A-linien matematik, på B-linien tyska och engelska, på reallinien tyska och kemi.

Då enligt kommitterades mening mogenhetspröfningen i förslaget i vissa afeenden försvåras, hafva de å andra sidan sökt åstadkomma någon lindring. Detta skulle ske derigenom, att den, som erhåller underbetyg i ett af nyssnämnda ämnen, kan godkännas äfven utan att i något ämne hafva erhållit högre betyg än godkänd.

Läraren i modersmålet deltager i afgörandet af examinandens mogenhet. — I mogenhetsbetyg för de lärjungar, för hvilka bestämda teckningskurser äro föreskrifna, införes äf-

ven vitsord öfver skicklighet i teckning. — Komplettering af förut aflagd mogenhetspröfning må få göras äfven i ämne der man förut blifvit godkänd.

2. Andra Kapitlet. *Befordringslag.*

Kommitterade föreslå bestämda ämnesgrupper, i hvilka lektors- och adjunktsbefattningar vid läroverken finge anslås lediga. Införandet af särskild lärareexamen förordas icke, utan med anslutning till åsigterna om ett friare val af ämnen vid universitetsexamina söker man endast åstadkomma trygghet derför, att den vare sig kandidat eller licentiat, som ämnar ingå i skolans tjenst, verkligen idkat sammanhängande studier i de läroämnena, som vid hans blifvande verksamhet komma till användning. För detta ändamål bestämmas vissa ämneskombinationer i examen, som efter utgången af år 1892 skulle gifva kompetens för lärarebefattning. I hvarje sådan examen ingår äfven *teoretisk filosofi*. »Då filosofisk propedeutik, som hittills, om ock med ett ringa antal timmar, ingått bland skolans ämnen, nu derifrån försvinner, torde det nämligen vara ännu mer nödvändigt än förut, att den blifvande läraren vid universitetet inhämtar så mycket af psykologien, logiken och filosofiens historia, som är erforderligt för det högre lärarekallets rätta utöfning.» — Disputationsprof för lektorsbefordran afläggas vid universitetet. Man har önskat föreslå någon åtgärd, som skulle minska antalet undervisningsprof och göra deras bedömande mer likformigt. Den bästa anordningen vore en af K. M. tillsatt kommission i hufvudstaden; inför denna skulle undervisningsprof afläggas, äfven under mellanterminerna, och sådant prof skulle gälla öfver hela riket. Men då detta skulle kosta staten öfver 10,000 kr. årligen, och då domkapiteln derigenom vid platsers tillsättning blefve hänvisade blott till pappersmeriter, hafva kommitterade ej velat göra något definitivt förslag. — Vid lärares utnämning får afseende fästas vid längre tjenstgöring, ej blott när andra befordringsskäl äro lika, utan äfven när de äro i det närmaste lika.

3. Tredje Kapitlet. *Styrelse, lärare och öfrige tjänstemän.*

Eföri rätt att förordna inspektor för hvarje läroverk utom stiftstaden stadgas nu såsom skyldighet. — Såsom vilkor för behörighet till rektorat föreslås innehafvande af ord. lärareplats vid allm. läroverk. Ledigt rektorat, till hvilket eforus ej vill föreslå förre innehafvaren, skall anslås ledigt till ansökan, för att ej blott lämplig person, utan den *mest* lämplige, som är hågad, må kunna dertill förordnas.

III. Undervisningsplanerna och grunderna för dem.

Det föreslagna antalet undervisningstimmar i veckan för hvarje ämne i de särskilda klasserna klargöres genom de vid referatets slut införda tabellerna.

De väsentligaste anordningarne äro en följd af de föreskrifna bestämmelserna om den dagliga lärotidens minskning i vissa klasser, tyskans och naturalhistoriens fortsättning till mogenhetspröfningen samt den filosofiska propeдевtikens utgående ur läroplanen.

Med afseende på lärokurserna föreslås åtskilliga förändringar, bland hvilka följande torde böra omnämnas:

Kristendom. Pensum för hela skolans lärokurs är oförändradt. I kl. I och II läses biblisk historia och bibel, och i sammanhang dermed meddelas de särskilda delarne af Luthers lilla katekes. I kl. III börjar den s. k. stora katekesen, då den grundliga bibelläsningen i de två lägre klasserna bör hafva gifvit ett konkret underlag för dess sanningar. Den öfversigt af de bibliska böckernas innehåll jämte underrättelse om deras författare, som nu fordras i kl. IV och V, utgår ur skolkursen: det är pedagogiskt oriktigt att gifva öfversigter, innan man kan förutsätta insigter. Dessa klasser erhålla derigenom mera tid för bibelläsning. Kyrkohistorien får derigenom mera tid och bör ej vidare behandlas blott såsom dogmhistoria; äfven vårt århundrades kyrkohistoria bör medhinnas. Trosläran bör uppskjutas till kl. VIII och meddelas på basen af kyrkohistorien. Psalmer inläras icke blott i kl. I—III utan äfven i de två följande. Bibelläsningen fortsättes t. o. m. kl. VIII; i kl. IX,

»som i väsentlig mån måste blifva en repetitionsklass», torde bibelläsning endast förekomma i den mån hänvisningar gifvas i dogmatiken.

Modersmålet. De skriftliga översättningsöfningarne i kl. III upphöra. I kl. IX skall meddelas det allmännaste af stil- och dispositionsläran, hvori äfven ingår en mindre kurs i hithörande delar af logiken. Öfriga förändringar äro af mindre betydelse.

Latin. Kurserna äro i det närmaste oförändrade. Derigenom att de skriftliga arbetena inskränkts till halfva antalet mot det nuvarande samt genom förändringen af det skriftliga provvet i mogenhetspröfningen beredes ökad utrymme för litteraturläsning. Skriftliga översättningar till latin böra förekomma i kl. VI, VII och till någon del i VIII, till hvilka klasser det egentliga studiet af syntaxen är förlagdt. I kl. IX och till en del i kl. VIII förekomma skriftliga översättningar till modersmålet. Den närmare anordningen af skriföfningarne i kl. VIII öfverlättes åt vederbörande lärare, emedan man med visshet kan förutse, att formen för det skriftliga mogenhetsprovet skall utöfva den återverkan på anordningen af det skriftliga arbetet inom åttonde klassen, att översättningsöfningarne till latin ej erhålla större utrymme, än de för studiets rätta bedrivande böra ega».

Grekiska. Kurserna oförändrade.

Främmande lefvande språk. Grammatikstudiet inskränkes: med undvikande af all minutiös detaljkunskap, skall man åtnöja sig med en säker insigt i språkets allmänna lagar. Lärjungen har hittills, då han lemnat läroverket, i det närmaste saknat all förmåga att vare sig med örat uppfatta eller sjelf uttrycka sig på språk, hvori han länge fått undervisning. För att afhjelpa detta införas lagstadgade talöfningar, hvilka taga sin början redan på undervisningens lägsta stadier. — I *tyska* äro kurserna oförändrade: i kl. VIII och IX läses företrädesvis modern litteratur. I kl. VI—IX får man i grammatiken nöja sig med att söka bibehålla lärjungarne på den ståndpunkt de inne-

hade vid utträdet från femte klassen, hvilket mål bör kunna vinnas genom den stadgade temaskrifningen. Realliniens större timantal i *franska* bör företrädesvis användas till praktiska öfningar (samtal, lättare uppsatser, bref m. m.)

Historia och geografi. För kl. I—III föreslås inga väsentliga förändringar. I kl. IV—V bibehålles för reallinien, hvars lärjungar mera allmänt efter genomgången af kl. V lemna skolan, den nuvarande kursen i allm. historia; för densamma beredes möjlighet till ett lugnare och grundligare genomgående derigenom, att repetitionen af fäderneslandets historia och geografi fördelas på båda klasserna. För latinlinien upphör den mindre kursen i allmän historia; den utförligare, som hittills börjat i kl. VI, börjar redan i kl. IV med en utförligare framställning af gamla historien. Häri genom möjliggöres nödig bredd i framställningen, och man får en bakgrund för de klassiska studierna. I kl. VI genomgås medeltidens historia, i kl. VII och VIII nyare tiden jämte utvidgande repetition af fäderneslandets historia före reformationstiden (i kl. VII) och repetition af geografin. I kl. IX gifves en öfversigt af fäderneslandets statskunskap och en sammanfattande repetition af hela verldshistorien och geografin. I de fyra sista klasserna är en genomgående tidsparallelism införd mellan allmänna och svenska historien.

Matematik. I kl. I—V äro kurserna nästan oförändrade. Såsom förberedelse för den stadgade pröfningen för uppflyttning till kl. VI, repeteras i kl. V alla genomgångna kurser i geometri och aritmetik; i algebra genomgås läran om ekvationer af första graden med en obekant. I kl. VI—IX minskas kursen för A-linien och fördelas på annat sätt, än nu. B-liniens kurser ökas (dess lärjungar kunna genom en jämförelsevis obetydlig fyllnadsexamen vid mogenhetspröfningen vinna inträde på Karlberg). Kommitterade framhålla önskvärdheten af att de båda latinliniernas lärjungar icke undervisas gemensamt i matematik i större utsträckning, än sådant utan olägenhet för någondera linien kan ega rum.

Naturvetenskap. Fysik utgår från skemat för A-linien. Kurserna äro för öfrigt i det närmaste oförändrade. Lärjungarne skola enligt lärarens anvisning insamla ett begränsadt antal växter. Till kursen i zoologi för de fyra högsta klasserna lägges en jämförande framställning af djurens organsystem samt det allmännaste af helsoläran.

Teckning. Ämnets ställning förbättras bl. a. derigenom, att det blir obligatoriskt äfven i kl. IV och V på latinlinien och afseende vid flyttning mellan klasserna fästes vid vitsord öfver färdighet deri. Åt frihandsteckning och linear-teckning bör inom skolan tillerkännas samma betydelse. Kurserna äro ej väsentligen förändrade, men man har genom deras detaljerade fördelning sökt vinna likformighet vid de olika läroverken. Rektorerna skola före den muntliga mogenhetspröfningen till Eckl.-dep. insända vissa närmare bestämda teckningar, som på lärorummet under lärotiden utförts af abiturienterna på B- och reallinien. Endast ett begränsadt antal lärjungar får undervisas gemensamt.

Musik. Två körafdelningar anordnas, en lägre och en högre; den lägre öfvas 1 timme i v. unisont. Sångundervisningen är för kl. I—V obligatorisk, för omusikaliska lärj. endast under ett år. Elementarsångklass bör i allmänhet ej räkna mer än 40 lärj.

Kroppsofningar skola, så ofta det lämpligen låter sig göra, försiggå under bar himmel. Gymnastikafdelningarnes antal bestämmes enligt den grundsatsen, att vid ett medelmåttigt lärjungeantal afdelningarne böra vara så många att deras öfningar jämt upptaga den tid, gymnastikläraren är skyldig vara till tjenst, och att en afdelning för att kunna väl skötas af enda lärare icke bör räkna mer än 80, högst 100 lärjungar. Kl. I—V hafva gymnastik dagligen $\frac{1}{2}$ t:me, tid för omklädning och uppställning oberäknad, eller, der detta ej kan genomföras, $\frac{3}{4}$ t:me 4 dagar i veckan, i nödfall 1 t:me hvarannan läsdag. Kl. VI—IX gymnastisera 1 t:me hvar läsdag; under 10 veckor, ungefär lika fördelade vid början af h. t. och slutet af v. t. användes denna t:me till exercisöfningar. Lärjungar, som förut ej deltagit i militärofningar, sammanföras till en rekrytafdelning.

Antal undervisningstimmar i hvarje vecka.

Undervisningsämne.	I. Latinlinien.										2. Reallinien.									
	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	Kl. IV.	Kl. V.	Kl. VI		Kl. VII		Kl. VIII		Kl. IX	Kl. IV	Kl. V	Kl. VI	Kl. VII	Kl. VIII	Kl. IX		
						A.	B.	A.	B.	A.	B.									
Kristendom	3	3	3	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	
Modersmålet	5	5	6	4	3	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	
Latin	—	—	—	7	7	6	6	6	6	8	8	8	7	—	—	—	—	—	—	
Grekiska	—	—	—	—	—	6	6	—	—	6	—	6	—	—	—	—	—	—	—	
Tyska	6	6	6	4	3	1	1	1	1	2	1	2	1	4	3	1	1	1	1	
Engelska	—	—	—	—	—	—	3	—	3	2	2	2	2	6	6	3	2	2	2	
Franska	—	—	—	—	—	3	3	3	3	4	4	4	4	3	3	4	5	5	5	
Historia	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Geografi	2	2	2	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	3	4	3	3	
Matematik	4	5	5	5	4	3	4	3	4	2	4	2	5	5	4	6	7	7	7	
Natur- veten- skap	2	2	2	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	
Naturhistoria	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	1	1	1	1	
Fysik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kemi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Välskrifning	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Teckning	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	2	2	2	
Skrifning på lärorummet	—	—	—	—	—	3	3	3	3	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	
	27	29	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	

1) Valfritt

Antal undervisningstimmar för läsåret.

-Ann. Effektiva läsveckor för år: kl. 1	Nu. Enl. kom. försl. 1 31 1/2 2 34 1/2 3 34 1/2 4 28 3/4	Latinlinjen A			Latinlinjen B.			Reallinjen		
		Klass		Summa	Klass		Summa.	Klass		Summa.
		1-5	6-9		1-5	6-9		1-5	6-9	
Kristendom	Enl. 1878 års lag » 1890 » kom.	409	216	625	409	216	625	409	216	625
Modersmålet	» 1878 » lag » 1890 » kom.	448	224	672	448	224	672	448	224	672
Latin	» 1878 » lag » 1890 » kom.	793	253	1046	756	216	972	756	216	972
Grekiska	» 1878 » lag » 1890 » kom.	504	864	1368	504	864	1368	—	—	—
Tyska	» 1878 » lag » 1890 » kom.	850	56	906	850	56	906	850	112	962
Franska	» 1878 » lag » 1890 » kom.	862	184	1046	862	126	988	862	126	988
Engelska	» 1878 » lag » 1890 » kom.	94	380	474	94	432	526	94	484	578
Historia och Geografi	» 1878 » lag » 1890 » kom.	103	437	540	103	437	540	103	529	632
Matematik	» 1878 » lag » 1890 » kom.	—	—	—	—	328	328	441	324	765
Naturvetenskap	» 1878 » lag » 1890 » kom.	724	324	1048	724	324	1048	724	324	1048
Filosofi	» 1878 » lag » 1890 » kom.	759	408	1167	759	408	1167	759	408	1167
Välskrifning och Teckning	» 1878 » lag » 1890 » kom.	756	324	1080	756	432	1188	756	756	1512
		793	322	1115	793	534	1327	793	816	1609
		315	216	531	315	216	531	315	648	963
		414	126	540	414	310	724	414	690	1104
		—	52	52	—	52	52	—	52	52
		220	—	220	220	216	436	409	324	733
		379	—	379	379	126	505	448	253	701

Regleringen af de allm. läroverkens lärarelöner. Från läroverk och pressen.

I *Smålandsposten* för den 5:te Febr. läses följande:

Upprepade gånger ha från rikets alla läroverkskollegier klagomål försports öfver otillräckligheten i de lönevilkor, som göra det hardt när omöjligt för dem bland lärarne, hvilka icke genom rent enskilda lyckliga förhållanden befinna sig i ett gynsamare ekonomiskt läge, att bereda sig med en ofta stor familj en något så när draglig tillvaro. Under mera än ett decennium har behöfvat af en löneförhöjning för dem blifvit erkänt och billigheten af en *snar* förbättring flerfaldiga gånger uttalad af k. m:t, af riksdagen och särskilda komitéer. Men ändock, och oaktadt man ej kunnat annat än synnerligen väl vitsorda de ifrågavarande tjänstemännens samvetsgrannhet och pligttrohet, hafva dessa hittills förgäfvos väntat, att deras mycket billiga anspråk skulle tillgodoses.

Senast var frågan offentligen före, som bekant, vid förra årets riksdag och på regeringens initiativ. Då hade den så väl behöfliga regleringen kunnat genomföras utan kännbar uppoffring för statsverket, som då befann sig i ett mycket gynsamt ekonomiskt läge och jemväl hade en god framtid framför sig, helst som betydande besparingar på 8:de hufvudtiteln vore att vinna genom den ifrågasatta indragningen af en mängd öfverflödiga små men likfullt dyrhållna läroverk. Men frågan föll då, därför att riksdagsmännen ej kunde komma sams med hvarandra om — latinets ställning inom skolan. Ja, det låter otroligt, men hvar och en, som följde frågan, vet att det var så. Så blef, märkligt nog, af riksdagens andra kammare såsom vilkor för en eventuel löneroglering uppställd den fordran, att undervisningsplanen skulle ombildas till öfverensstämmelse med de pedagogiska åsigter, som lära hysas af nämnda kammares majoritet. Om det i våra dagar med fog anses orätt och obilligt att med yttre magtmedel framtvunga en åsigt, så måste det anses ännu orimligare, att ej säga hjertlöst, att

låta fattige tjenstemän få umgälla, att ej lagstiftarne kunna enas om vissa, dessa tjenstemäns verksamhet rörande rent teoretiska spörsmål, på hvilkas afgörande *de* ej ega något inflytande. Härtill kommer att striden om de olika pedagogiska principerna redan under långliga tider pågått, att motsatserna på detta område stå skarpare mot hvarandra än någonsin tillförne, att man således har skäl att antaga, att denna strid kommer att fortfara åtminstone under den nuvarande läraregenerationens lifstid. Om alltså fortfarande denna lönefråga skall sammankopplas med den s. k. undervisningsfrågan, måste den stora öfvervägande mängden af lärare icke blott med förstämning, utan rent af med misströstan se framtiden an. •Hvad de extra ordinarie lärarne särskildt beträffar, hvilka för närvarande torde utgöra en fjerdedel af hela lärareantalet, hafva de icke blott blifvit svikna i sitt hopp om ett litet välbehöfligt lönetillägg, utan deras utsigter till befordran hafva år efter år minskats derigenom att allt flera ordinarie lärareplatser indragits.

Om man vill i fråga om lärarnes lönevilkor anställa en jmförelse med andra med dem så att säga på den sociala skalan likställda tjenstemän, en jmförelse som grannlagheten här bjuder oss att icke detaljera, så skall man snart se, huru synnerligen blygsamma de förres önskingar om en bättre ställning äro, helst när man tar i betraktande deras dyrbara, långa förstudier och det arbete, som af dem kräves, utan gensägelse mera lynneprovande, tvunget och nervslitande än hvad som veterligen förekommer inom någon annan tjenstemannakår, och gäller detta icke minst om lärarne inom adjunktgraden, som hafva de små lönerna men i allmänhet det tyngsta arbetet och af hvilka flere af omständigheterna få sig ålagd undervisning äfven på skolans högsta stadier utan afprutning i den för dem annars normala tjenstgöringstiden eller andra till detta skolans lärarestadium hörande förmåner.

Det är ju möjligt att den nu ifrågasatta förlängningen af terminerna också kan medföra en smula förbättring af deras lönevilkor, som härigenom få sitt redan förut tunga

arbete än mera utsträckt. Det vore ju ej mer än rättmätigt, men inte kan man lita derpå. Huru som helst, är det af nöden att frågan alltjemt hålles vid lif, och att redan vid innevarande riksdag kraftiga åtgärder vidtagas för dess lösning i en rigtning, som något så när öfverensstämmer med en erkänd billighets kraf.

Wexjö läroverkskollegium, som i måndags var samadt till öfverläggning i skolärenden, hvarvid äfven detta ämne kom på tal, beslöt dervid att till protokollet afgifva följande uttalande:

»Kollegium ville till protokollet gifva uttryck åt det missmod och den förstämning, hvarmed det återgår till terminens arbeten, då, efter hvad som försports, något förslag till den lönerreglering för de allmänna läroverkens lärare, som år efter år stälts i utsigt, men alltjemt undanskjutits, icke nu lär komma att för riksdagen af regeringen framläggas;

på samma gång vill kollegium uttala förhoppning om att nämnda lönerreglering, hvars billighet och rättvisa af föregående riksdags båda kamrar erkänts, må kunna af den nu församlade riksdagen på dess eget initiativ företagas utan att göras beroende af eller ställas i samband med ifrågasatta förändringar i läroverksorganisationen, på hvilkas genomförande lärarne sjelfve icke i något afseende kunna inverka».

Jönköpings Lärareförening har vid sitt första sammanträde innevarande termin uttalat sig i samma riktning, såsom synes af följande protokollsutdrag, som benäget stälts till redaktionens förfogande.

Utdrag af protokollet, hållet vid Jönköpings Lärareförenings sammanträde den 22 Januari 1891.

§ 1.

Väcktes förslag, att i protokollet skulle antecknas uttrycken af den djupa förstämning, som inom föreningen framkallats däraf, att regeringen icke för innevarande års

riksdag framlagt något förslag till förbättring af lärarnes vid de allmänna läroverken löner. Under diskussionen yttrades hufvudsakligen följande:

Redan den 3 Maj 1878 hade k. m:t tillsatt en komité med uppdrag att verkställa en fullständig utredning af frågan om lärarnes löneförbättring och afgifva förslag i ämnet, och den 17 Maj 1879 hade komitén inkommit med betänkande och förslag. Komiténs undersökning hade gifvit vid handen bland annat, att förberedelse tiden för lärarne vore längre än för andra tjänstemän, läkarne undantagne, men utsikterna till befordran jämförelsevis ringa och aflöningen väsentligt lägre samt icke motsvarande rimliga lefnadskostnader. På grund däraf hade komitérade ur synpunkten af statens och läroverkens eget intresse framhållit nödvändigheten af en löneförbättring af tusen kronor, dock att högsta lönen för hvardera tjänstegraden skulle höjas med endast fem hundra kronor. Lärarnes löner skulle härigenom ändock ej hafva uppgått till det belopp, som redan beviljats flertalet af de tjänstemän, hvilka befunnits hafva kortare beredelse tid och bättre befordringsutsikter än lärarne.

Det vore i sorgligt minne, att detta förslag, framlagdt för 1882 års riksdag, fallit på grund af lönefrågans olyckliga sammankoppling med åtskilliga frågor angående läroverkens organisation, oaktadt såväl regeringen som statskottet och enskilda ledamöter af riksdagen vitsordat riktheten af komiténs undersökning samt erkänt behovet af den begärda löneförbättringen. Det enda, som vid denna riksdag vanns, var, att hälften af det föreslagna beloppet eller fem hundra kronor beviljades såsom tillfällig löneförbättring. Äfven sedermera har lönefrågan förföljts af ett verkligt olycksöde.

Sedan en för organisationsfrågans lösning tillsatt komité afgifvit ett förslag, som regeringen dock icke kunde acceptera, framlade denna sjelf vid 1887 års riksdag ett nytt organisationsförslag i samband med förslag till reglering af lärarnes löner. Detta förslag kom dock aldrig under behandling på grund af sist nämnda riksdags upplösning och blef ej sedermera förelagdt den s. k. Maj-riksdagen.

Först 1890 framlades åter ett förslag af till stor del samma innehåll som det nyss nämnda; men äfven detta förslag blef utan resultat i fråga om löneförbättringen till följd dels af meranämnda olyckliga sammankoppling af löne- och organisationsfrågorna, dels af andra vidriga omständigheter. De missförhållanden i fråga om lärarnes aflöning, hvilka af 1878 års komité blifvit ådagalagda och i närvarande stund äro ännu mera kännbara, tvinga lärarne att för sin och sina familjers drägliga existens egna sig åt ansträngande bisysselsättningar, där sådana kunna erhållas, hvaraf i många fall uppkommit öfveransträngning, som hotat att beröfva läraren helse och krafter och hans anhöriga deras naturliga stöd, och som ovilkorligen måste inverka menligt på hans förmåga att tillgodose de betydande kraf, lärarekallet ställer på den, som rätt fattar dess stora betydelse.

Betraktar man denna mycket omordade lönereglering ur billighetens och rättvisa's synpunkt, torde väl en hvar med förhållandena förtrogen nödgas erkänna, att frågan om en löneförhöjning för lärarne vid de allmänna läroverken icke bör eller får under några förevändningar undanskjutas. Blir lönefrågan icke på ett tillfredsställande sätt inom närmaste tid löst, äfventyrar man, att en tid snart skall komma, då vår ungdoms undervisning och uppfostran öfverlämnas åt för lärarekallet mindre väl danade och rustade personer, hvaraf för staten skadliga följder icke länge skola uteblifva.

Föreningen beslutade enhälligt godkänna förslaget.

In fidem
J. Nyqvist.

Från *Landskrona* har följande skrifvelse tillståts läroverkskollegiet i *Wexiö*.

Till läroverkskollegium i Wexiö!

Till *Landskrona* läroverkskollegium har anländt ett nummer af *Smålands-Posten*, för den 5 Febr. d. å. som jämte en behjärtansvärd artikel om »elementarlärarnes lönereglering» meddelar lydelsen af *Wexiö* läroverkskollegii uttalande till kollegii protokoll den 2 dennes.

Med uttalande af vår djupa tacksamhet för det erhållna meddelandet och till alla delar instämmande i de ord, hvar-med kollegium, som vi tro, träffande återgifvit hela elementarlärarekårens tankar och känslor, drista vi härmed vördsam- samt uttrycka den lifliga förhoppningen, att Wexiö läroverkskollegium äfven ytterligare ville medverka dertill, att den fråga, som väl för närvarande måste betecknas såsom en de svenske elementarlärarnes och således medelbart äfven läroverkens lifsfråga, må om möjligt bli föremål för den nu samlade riksdagens behandling. För vinnandet af detta syftemål gifves det nog många sätt. Med anslutning till kollegii anförande till dess protokoll: »att nämnda löne-regleringen . . . må af den nu församlade riksdagen på dess eget initiativ företagas», vill Landskrona läroverkskollegium föreslå ett sådant, nämligen att Wexiö läroverkskollegium, som oss veterligen varit ett bland de första, som gifvit ett offentligt och berättigadt uttryck för »det missmod och den förstämning», hvilka denna termin tyngre än kanske någonsin trycka lärarnes sinnen, ville på sätt det finner lämpligast uppmana Sveriges samtliga läroverkskollegier att hvar och ett till sin stads ombud vid riksdagen ingå med anhållan derom, att dessa hvar för sig eller samfaldt och i förening med så många landtrepresentanter, som dertill befinnas vara villige, måtte i motion till nu pågående riksdag, derest sådant enligt bestämmelserna i riksdagsordningen sig göra låter, framlägga löne regleringsfrågan ensam och oberoende af hvarje organisationsförslag. Tystnad och översksamhet å lärarnes sida skulle af lönefrågans uppenbare och förstuckne motståndare kunna missförstås och miss-tydas. Landskrona den 9 Februari 1891.

Å Kollegii vägnar:

C. M. Oldin,
t. f. Rektor.

Kristinehamns läroverkskollegium fattade den 9 dennes enhälligt beslut att till protokollet uttala, att det på det lifligaste instämde i Wexiö kollegii yttrande.

Svenska lärarekåren och Svenska läraresällskapet.

(Insändt).

När Svenska läraresällskapet för snart sju år sedan bildades, var meningen säkerligen icke och kunde ej heller vara den, att läraresällskapet skulle ideligen votera och yttra sig i alla möjliga stora och små frågor — i sådant fall hade dess uppgift varit en löjlighet — utan att lärarne vid rikets allmänna läroverk skulle utgöra en samlad trupp, en verklig kår, som kunde *vid behof*, då stora och för läroverken eller lärarne viktiga frågor antingen stode eller borde ställas på dagordningen, som *en* man uttala sitt tungt vägande ord. Det var således tydligt, att läraresällskapet tidtals, under lugna tider, måste nöja sig med en skenbar översksamhet.

Lefva vi för ögonblicket i sådana lugna tider? Ja, på visst sätt. Ty då K. Maj:t icke funnit lägligt att för nu församlade riksdag framlägga hvarken någon annan del af skolfrågor eller — hvad man i det längsta hoppades — lönefrågan ensam för sig, kan man ej säga, att någon läroverken eller lärarne rörande viktig fråga under den närmaste tiden förestår till afgörande. Men någon dylik fråga skulle dock *kunna* af Svenska läraresällskapet när som helst upptagas för att enligt dess stadgar behandlas, och många röster lära ha höjt sig för en dylik åtgärd *just nu*.

Utän att vidare inlåta sig på sist nämnda sak vill under-tecknad, en enskild medlem af en lokalförening af Svenska läraresällskapet, allvarligt fästa lärarnes vid de allmänna läroverken uppmärksamhet derpå, att hvarken Svenska läraresällskapet eller dess styrelse kan *något* uträtta, så länge lärarne i allmänhet ådagalägga en viss liknöjdhet för att ingå i läraresällskapet. Huru skall en omröstning inom läraresällskapet kunna företagas, då sällskapets medlemmar utgöra en obetydlig bråkdel af lärarekåren? Om en omröstning inom sällskapet företer en slutsumma af omkring eller högst 200 af ungefär 1000 lärare, hvad värde har en sådan opinionsyttring inför vederbörande? Det blir endast en löjlig kraftyttring.

Är således meningen med Svenska läraresällskapet den, att den svenska lärarekåren skall i hvilket ögonblick som helst stå färdig att såsom kår säga sitt ord i någon för läroverken viktig fråga, så torde det vara tydligt, att lärarne vid rikets allmänna läroverk böra talrikt (helst mangrant) ingå i Svenska läraresällskapet, och detta böra de tydligen göra genast i början af hvarje arbetsår eller i september för att alltid kunna vara berättigade att deltaga i en omröstning. Men att lägga armarna i kors, spara »en banko» per år och likväl fordra, att något skall göras af andra, det är nog både beqvämt och »billigt», men det är på samma gång ej blott opraktiskt utan äfven — obilligt.

X.

Litteratur.

Ordförteokning till Aeneidens två första sånger af P. G. Lyth. Norrköping. M. W. Wallbergs förlag 1890.

Författaren till denna ordförteckning har sedan länge gjort sig bemärkt som en mycket flitig läroboksförfattare och en varmt intresserad, att icke säga entusiastisk lärare i klassiska språk. I tal och skrift har han med ifver sökt verka för ett höjande af undervisningen i dessa ämnen och därvid understundom måhända visat sig alltför sangvinisk i uppskattningen så väl af det resultat, som för närvarande vid våra läroverk i denna punkt står att vinna, som ock af de medel, hvarigenom han trott sig kunna motarbeta den torrhet och formalism, som enligt en tämligen allmän klagan vidlåder denna undervisning. Senast har han sysslat med utarbetandet af ordförteckningar, hvilka skola sätta lärjungen i stånd att med mindre ansträngning och bättre resultat än hittills preparera sin öfversättningsuppgift. Den första af dessa utkom 1889 och innehåller glosor och förklaringar till Törnebladhs urval ur Ovidii Metamorfoser, den andras titel läses öfvanför denna uppsats, och den tredje, ordförteckning till de fyra första böckerna af Cæsars de bello gallico, har nyligen lemnat pressen.

Lyths ordförteckning till Aeneiden, med hvilken jag här ensamt sysselsätter mig, afser att vara något mer än en blott glosbok. Den meddelar nämligen icke blott ordens betydelse utan äfven öfversättningar och förklaringar af ett stort antal ställen. Vidare innehåller den talrika citat ur nyare svenska diktare, och slutligen afser den att befästa och fördjupa lärjungens språkin-sikter genom upprepade hänvisningar till latinska parallelställen, hämtade framför allt ur Aeneidens två första böcker, samt genom meddelande af synonymer, derivata o. s. v., ungefär i väg med en s. k. liber memorialis.

Författaren är en stor beundrare af Virgilius. Hans i företalet lämnade karaktäristik af denne skald är icke rätt klar. Jämförelsen mellan Virgilius och Homeros gör icke rättvisa åt den senare. Hvad som förefaller nästan obegripligt, är talet om det symboliska och allegoriska i Virgils dikter, som jämföras med Jesu liknelser och hvilkas verkliga syfte och andemening endast af några få uppfattas. Det är som om man hörde en röst ur medeltiden, då man, som bekant, trodde Virgilius innesluta skatter af förborgad vishet. Lyckligtvis gör författaren i själva ordförteckningen inga bemödanden att intränga i hemligheterna. Han har visserligen många egna och egendomliga tolkningar,

men jag har icke sett, att han någonstädes uppfattat texten såsom allegorisk i den mening man i vanligt språk ger åt detta ord.

Liksom Virgiltexten på senare tider flitigt bearbetats, så har ock af Brosin, Gebhardi, Sabbadini m. fl. i deras skolupplagor mycken omsorg ägnats åt tolkning och förklaring. Lyth har med dessa nyare skoleditorer det gemensamt, att han vill gifva lärjungen material till en verkligt god öfversättning. Han åtnöjer sig alltså icke med att anföra ordens betydelse i allmänhet, utan bifogar till sist med fetare stil det uttryck, som han anser bäst passa vid återgifvande på svenska af just ifrågavarande ställe. Om dylikt är naturligtvis ej annat än godt att säga. En otymplig och osvensk öfversättning förlöar lärjungens smak och sinne för modersmålet och kastar ofta ett oförtjent skimmer af löje öfver den auktor, hvars tankar på detta sätt presenteras i narrkåpa. Vinkar om hur ett ställe kan återges på ett smakfullt och för svenskt språköra tilltalande sätt böra därför vara välkomna ej blott för lärjungen utan äfven för läraren. Hos Lyth saknas ingalunda goda och träffande öfversättningar. Jag räknar dit t. ex. sævus tridens, envåldshärskarens spira, sævus horror, namnlös fasa, de olika öfversättningarna af magnus p. 70, memor ira, outsläcklig förbittring, aspera sæcula, de krigiska, råa tiderna, asperum odium, oförsonligt hat, bello superbus, segerställ, placidum caput, vördnadsbjudande, ingentes curæ, öfvervåldigande, och andra öfversättningar af detta Virgils favoritord, malus I, 352 listig, invia saxa, farliga skär, error II, 48, snara, artifex II, 125 ränksmidare m. fl. Men ganska många förefalla mig icke lyckade. Då man ägnar mycket stor omsorg åt öfversättningens rykt och ans, kan man lätt råka ut för faran att, med blicken fäst på tolkningen, förlora texten ur sikte. Det blir visserligen icke sällan nödvändigt att gå på sidan om det latinska uttrycket för att få verkligt god svenska. Men författaren kan icke fritagas från att understundom aflägsna sig från texten, äfven då det icke behöfs, och detta ej till fördel för öfversättningens färg och kraft. Så öfversättes iræ I, 57 med verksamhetsbegär, lætus tegmine lupæ, klädd i, lætus eois equis, åkande efter, gressu gaudens Iuli = utens gressu Iuli, acri gaudet equo, tyglar sin springare, vox hominem sonat, tillkännagifver, allt sammans nötta och hvardagliga uttryck, hvilka lätteligen kunna ersättas af andra, som komma originalet närmare, utan att därför stöta ett svenskt öra.

En särskild fallenhet har författaren att uppleta metonymier. Så t. ex. vulnus I, 36 = det som väcker harm d. v. s. förolämpning. Däremot betyder vulnus II, 529 stridsyxha = telum, quod efficit vulnus och v. 561 döden = det som försakas af såret.

Vidare är umbra I, 311 skuggande klippa, luctus II, 26 = det som framkallar sorg, belägringen, sonitus II, 209 hastig rörelse, som framkallar dån. Längst i denna riktning går tolkningen af numen II, 396 = nickande hjälmbuske; alltså haud numine nostro = med lånade hjälmar. I alla de anförda fallen får man minst lika god mening, om man låter orden behålla sin vanliga betydelse. Atrum nemus skall betyda svagt belyst och icke blott atra, utan äfven cæca, obscura nox betecknar den månljusa natten (p. 83). Der är icke klart om författaren vill, att uttrycken skola öfversättas så, eller om han endast menar, att Virgilius låter månen skina ett par gånger under den olycksnatt, som betecknas med dessa epitet. Detta hindrar naturligtvis icke skalden att på andra ställen föreställa sig natten såsom mörk, liksom ju intet onaturligt ligger i en dylik växling. Erinras bör, att ater och de andra uttrycken visserligen betyda något relativt, men alltid relativt *mörker*; de få därför ej öfversättas med sin motsats, äfven om de beteckna en så ringa grad af mörker, att den sammanfaller med ett svagt ljus. Bland öfversättningar på roseus märkas de mindre lyckade »chärmant» och »mjällhvit». Horror har visserligen på ett ställe i andra boken betydelsen af ljud (armorum ingruit horror), men däraf följer icke någon nödvändighet att v. 755, horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent, öfversätta ordet med löfvens prasslande, en tolkning hvilken just icke står i god öfverensstämmelse med silentia. Corusca (silva) öfversattes med solbelyst; i själfva verket är det väl det homeriska *εινοσίφυλλος*. Hvarför medius I, 348 skall betyda uppenbar, kan jag icke se, ej heller huru II, 123 portrahit in medios kan betyda drager upp på talarestolen (Det sista stället belägges med följande citat ur Livius: gladii in medio positi sunt, framlades på talarestolen.) Lika oförklarligt är hvarför tectum I, 425 betyder stadshus, rådhus. Betydelsen otaliga för tot passar åtminstone ej till I, 47 och II, 14, hvilka jämte andra ställen citeras; på det senare stället är tot = 10. Öfversättningen af penitus procacibus austris, en verklig afgrundsstorm, kan ej kallas träffande. Læta sæcula = upplyst tid smakar väl modernt; likaså Græcorum sacrata iura = den ed jag svurit Greklands fana.

Åt I, 164 ff. gifver författaren en aldeles ny tolkning, som han får fram genom att åt nästan hvarje ord gifva en ny och ovanlig betydelse. På tal om detta ställe må det tillåtas att uttala ett tvifvel rörande riktigheten af författarens påstående, att tum af Virgilius användes i betydelsen där borta. Tum markerar något som följer i ordningen, och detta visserligen ej blott i tiden utan äfven i rummet, men en deiktisk betydelse hos tum återstår att

uppvisa. Författarens bevisställen synas mig allesamman för-
tolkade.

Äfven på andra ställen afviker författaren från den vanliga
uppfattningen. Såsom exempel kunna anföras *primus profugus*,
höfding för de landsflyktige, *vi superum*, i trots mot högre makter
(*Parcerna* och *fatum*), *incute vim ventis*, anfall dem med dina
vindar, *quorum pars magna fui*, för hvilket jag i icke ringa mån
bär skulden (denna uppfattning af *Aeneas* såsom själf skuld till
sina olyckor går igen i tolkningarna *luctus II*, 12 och *dolor II*,
594 = samvetskval), förklaringen till *nox atra cava circumvolat*
umbra: då truppen gick framåt, lekte människens skuggor i stän-
digt växlande gestalter framför deras fötter, m. fl. ställen. Ibland
kan man ej förstå hvad som föranledt författaren att söka sätta
en ny tolkning i stället för den gamla närmare liggande; på
andra ställen, som erbjuda öfversättaren svårigheter, ser man
hällre nya tydningar, äfven om man ej kan biträda dem. Ett
sådant är t. ex. *II*, 75, *quæ sit fiducia capto*, där vansklighete-
terna i den vanliga öfversättningen: hvarpå han såsom fånge för-
tröstade, med rätta påpekas, men författarens egen tolkning:
hvilken underpant på sina uppgifters sanningsenlighet han kunde
lemna, förefaller väl hård.

Till de i flera nyare skolupplagor med förkärlek använda
medlen att lätta uppfattningen af *Virgils* poetiska språk hör äfven
anförandet af parallellställen ur moderna diktare. Rika på dylika
äro i synnerhet upplagorna af *Gebhardi* och *Brosin*, hvilken ge-
nom sin programafhandling »Anklänge moderner Dichter an *Ver-*
gils Aeneis» verkat för användningen af detta hjälpmedel, hvars
värde ej bör underskattas. *Lyth* har hämtat sina citat företrä-
desvis från *Tegnér*, *Runeberg*, *Snoilsky* och *V. Rydberg*. Jäm-
förelsevis sällan tjena de att belysa ett enstaka uttryck, såsom
då till *volventibus annis* anföres »ty hvart hvälfvande år omfjättrar
det häftiga lynnet» eller till uttrycket *avia* »som trädet faller i
stiglös skog» (*Runeb.*). Merändels erbjuda de icke en omedel-
bar hjälp vid öfversättningen, men genom att med modersmålets
lättare förstådda uttryck skildra en tilldragelse, som liknar den i
texten förekommande, göra de utan tvifvel denna klarare och
åskådligare för lärjungens fantasi, på samma gång som de ut-
vidga hans kännedom om skaldernas uttryckssätt och uttrycks-
medel i allmänhet. Så illustreras skildringen af stormen i första
boken ganska väl genom de ur *Frithiofs saga* anförda ställena:
till obrue puppes: »och mot skeppet, halft begrafvet, vågorna till
äntring gå»; *incumbunt pelago*: »och då lösas stormens vingar
och den vilde doppar dem än i djupet» o. s. v.; *unda dehiscens*;
»men nu växer -våg, nu fördjupas göl»; in *summo fluctu pendent*:

»det hof sig upp med ryslig fart på tornhög böljas bryn» (V. Rydberg).

De bilder, som framkallas genom dessa citat, äro allesammans ägnade att göra den Virgilianska skildringen mera lifvande. Tillåte utrymmet, vore det lätt att anföra rätt många med samma goda egenskaper. Men det finnes äfven icke få andra, som äro dels öfverflödiga, dels af ett eller annat skäl olämpliga. Ställen liknande de följande, om ock ej just af behofvet påkallade, låta dock väl försvara sig: till summo tenus attigit ore: »rosenläpp knappt Gerda lade till dess kant och log och sades», eller till ille impiger hausit: »lätt och utan tvekan den drottning till behag den väldige det tömde uti ett andedrag». Men icke sällan bjuder författaren på parallelställen till de allra vanligaste uttryck. Så t. ex. illustreras vela dare med följande citat: »men själfva, sköna Ingborg, hissa vi Ellidas segel öfver okänd våg». Multum iactatus har tre parallelställen, bland hvilka det icke alls parallela: »Thorsten for vida omkring i härnad». På ett par ställen låter författaren likheten i ett enstaka uttryck förleda sig att använda citat, som genom sitt innehåll passa så illa som möjligt till det ställe de skola illustrera. Till hærere i uttrycket: hærent parietibus scalæ anföres ur Snoilsky: »en tung kaross med dån om hörnet svänger — och präktigt klädd en neger bakpå hänger». Af sannt komisk verkan är kontrasten mellan I, 465: largoque umectat flumine vultum (Aeneas) och dithörande citat ur Snoilskys Vernamo marknad: »och bakom randig förklädssnibb flöt Kerstis tåreström». Icke behöfver väl ett så vanligt uttryck som »tåreflod» à tout prix förses med parallelställen. Andra opassande citat äro t. ex. till improvida pectora turbat: »och tankarna hvirflade af och an i den arma, pinade hjärnan» (Snoilsky, Stenbock); till ferro et compagibus artis: »de buktiga plankor af eke voro *ej* fogade hop som annars, men vuxna tillsammans», många andra att förtiga. Öfverhufvud hade det varit bättre, om författaren lagt band på sin lust att så parallelställen med fulla säcken. Ibland låter han sig ledas från det ena citatet till det andra, så att han slutligen kommer alldeles bort från sin utgångspunkt. Så har usquam I, 604, hvilket öfversättes »i himmelen» 7 citat, hvaraf det sjätte är Rabelais, »je vais chercher un grand peut-être». Och från uttrycket tonsis mantelia villis kommer författaren genom en ideassociation, som jag trotsar den påhittigaste att kunna gissa, till de två första verserna af Eglé och Anett: »förtjuserskor som len» etc.

Jag stannar här. Min afsikt med denna anmälan har varit att fästa uppmärksamheten på ett arbete, som för tolkningen af

Virgilius betjenar sig af hjälpmedel, som äro väl värda att beaktas, och därjämte bjuder på åtskilligt nytt och originellt. För detta ändamål har jag sökt framhålla hvad jag i boken anser godt och brukbart, liksom jag å andra sidan ej försummat att påpeka de brister, hvarmed den, efter min mening, är behäftad. Naturligtvis har jag ej omnämnt allt, som jag gillat, lika litet som jag framdragit allt, som jag kunnat klandra. De lärare, som göra bekantskap med boken, skola utan tvifvel, liksom jag, finna anledning till både beröm och klander. För egen del måste jag uttala som min öfvertygelse, att boken bättre skulle uppfyllt sitt ändamål, om författaren före utgifvandet låtit sitt material genomgå en strängare siktning och särskildt underkastat vissa af sina tolkningar en förnyad pröfning, hvilken utan tvifvel skulle blifvit mer fruktbarande, om därvid hänsyn tagits till den nyare, goda kommentarlitteraturen.

Hugo Bergstedt.

Om »Nordisk Familjebok.»

Ett s. k. konversationslexikon hör till de oundgängliga böckerna i ett skolbibliotek. Både lärare och lärjungar kunna af ett dugligt sådant hafva det största gagn. Men utländska arbeten af denna art kunna aldrig rätt fylla behofvet redan af det skälet, att de ej innehålla nödiga uppgifter rörande ämnen af specifik svensk art.

Ej under därför, att »Nordisk Familjebok», det stora svenska konversationslexikon, som sedan många år varit under utgifvande, förvärfvat sig en stor och tacksam publik vid våra läroverk. Och ingen lärare, som användt detta svenska arbete, har undgått att märka, huru öfverlägset det i många afseenden är framför utlandets äfven yppersta motsvarande verk, såsom t. ex. till och med Tysklands »Meyer» eller Frankrikes »Larousse». Vål har naturligen en eller annan artikel varit underhållig; ja, ett eller annat t. ex. naturvetenskapligt fack ej alldeles tillräckligt satts i samband med de senaste vetenskapliga upptäckterna. Men detta har varit obetydliga undantag; enligt regeln hafva de viktigare uppsatserna skrifvits af erkände fackmän och mycket ofta varit af eminent instruktiv natur.

Emellertid tyckes det band, som redigerats af en ny redaktör — d. v. s. bokstafven S. — jämförelsevis svagare än de föregående. De osignerade artiklarne hafva, såsom särskildt uppvisats af tidningen »Fyris» i Upsala, lemnat allt för mycket öfrigt att önska, merändels beroende därpå att de, trots de stundom viktiga ämnena, tyckas hafva utarbetats af icke sakkun-

nige efter ledning af otillförlitliga universal- eller fack-lexika (emellanåt rent af med öfversättningsfel, såsom i art. *Saga* och *Sensation*.) De signerade artiklarnes författarenamn hafva också i detta band emellanåt egt långt mindre auktoritet, än deras föregångare i föregående band, såsom t. ex. då lektor J. Personne emellanåt ersatts af doktor A. T. Åkerberg på teologiskt område, professor D. Davidsson af fil. lic. D. Bergström på nationalekonomiskt, docenten L. H. Åberg af hr Hellen Lindgren på filosofiskt o. s. v. Inkonsekvenser hafva härigenom uppstått, som bort och kunnat undvikas. Därjämte hafva luckorna varit större än förut. Sådana artiklar som »Sjelfmedvetande», »Sed» och »Samhälle», borde ej sökas förgäfvos. »Smörgåsbord» är nog samt upptaget, men »Samvete» saknas!

Det är väl att hoppas, att de framställda anmärkningarne skola föranleda verkets utgifvare att låta i någon form tillstålla det dyrbara verkets afnämmande nödiga rättelser och tillägg till det ifrågavarande 14:de bandet af »Familjeboken». Det vore annars en allför stor skada, som tillfogats det i det hela ypperliga verket och dess anseende.

Under tiden kunna kanske denna tidskrifts läsare hafva något gagn af följande förteckning öfver några bland de artiklar, hvilka enligt den ofvannämnda tidningens sakkunniga anmärkningar böra med försiktighet användas: *Satir, Sorit, Sinne, Sjal, Erik Larsson Sparre, Fredrik Sparre, Kristoffer Some, Foakim Scheel, Ericus Olai Schepperus*; vilseledande äro ock art. *Semester, Servet* och *Sigurd Ring*; och särskildt de ryska namnen äro ofta i detta band inkonsekvent stafvade.

..

Kongl. beslut.

— Hos k. m:t har studeranden vid univ:tetet i Lund K. O. M. Segerberg anhållit, att i fil. kand. examen få åtnjuta befrielse från muntlig pröfning i latin, mot vilkor att han i samma examen ådagalade minst godkända insigter i geologi, samt att hans sålunda aflagda examen måtte medföra rättighet att inför matematisk-naturvetenskaplig sektion undergå fil. lic. examen äfvensom att aflägga examina inför medicinsk fakultet eller vid Karolinska institutet under vilkor, som omförmälas i § 130 mom 2 af universitetsstatuterna; men K. M:t har d. 19 sistl. Dec. icke funnit skäl att berörda ansökning bifalla. —

— K. M:t har d. 19 sistl. Dec. tilldelat de vid nedannämnda allm:a lvk anstälde ordinarie eller vikarierande gymna-

stiklärare, hvilka under sistl. års hösttermin meddelat utsträckt undervisning i militärofningar derstädes enl. nåd:a cirk. d. 23 Mars 1870, arfvoden för omförmälda tjenstgöring med följande belopp, nemligen: vid h. latinlvkt å Norrmalm i Stockholm 170 kr, h. allm:a lvkt å Södermalm i d:o 130, h. reallvkt i d:o 150, Nya Elementarskolan i d:o 130, allm:a lvkt i Upsala 130, Hudiksvall 100, Linköping 125, Norrköping 100, Vestervik 100, Skara 130, Venersborg 100, Strengnäs 90, Örebro 130, Nyköping 100, Vesterås 80, Falun 75, Vexjö 125, Jönköping 150, Lund 130, Kristianstad 100, Karlskrona 100, Helsingborg 110, h. latinlvkt i Göteborg 110, h. reallvkt i d:o 110, allm:a lvkt i Halmstad 80, Kalmar 90, Karlstad 100, Hernösand 110, Östersund 90, Umeå 110, Luleå 90 och Visby 90 kr.

— K. M:t har d. 31 sistl. Dec. förklarad följande lärare vid högre lärarinneseminariet fr. o. m. innev. år berättigade till uppflyttning i högre lönegrad, nemligen rektor *L. M. Wærn* i egenskap af lektor, i andra lönegraden med 3,000 kr., lektorn *N. Linder* i femte lönegraden med 4,500 kr. och lektorn *G. F. Keijser* i fjerde lönegraden med 4,000 kr.; skolande dock det personella lönetillägg. som tillkommer Wærn, besparas, så länge han såsom rektor uppbär särskildt arvode.

— Med anledning af derom gjord framställning har K. M:t d. 31 sistl. Dec. medgifvit, att t. v. under hvardera af åren 1891—1894 må utgå ett belopp af 250 kr. t. skrifbiträde åt rektorn vid femklassiga allm:a lvkt i Göteborg.

— I anledning af gjord ansökning, s. blifvit af Dkt i Hernösand t. K. M:t öfverlemnad, har K. M:t d. 31 sistl. Dec. medgifvit, att D. A. Nyström, A. Sandberg och E. Lindbäck, hvilka under v. t. 1890 tjenstgjort såsom vikarierande lärare vid allm:a lvkt i Luleå, må såsom godtgörelse f. de kostnader vistelsen i läroverksstaden ådragit dem under tiden fr. o. m. d. 25 t. o. m. d. 31 Jan., då lvkt i följd af farsot varit stängdt, hvar för sig uppbära ett belopp, beräknadt för nämnda tid efter de grunder, enl. hvilka deras arfvoden under terminen utgått. —

— Sedan K. M:t d. 31 sistl. Dec. utnämnt e. o. professorn vid univ:tet i Upsala P. A. Geijer att vid samma univ:tet vara professor i nyuropeisk lingvistik och modern litteratur med undervisnings- och examinationsskyldighet i romanska språk, har K. M:t, då genom G:s sålunda vunna befordran den af honom hittills innehafda adjunktslön å 2,500 kr. jemte tjenstgöringspenningar 1,000 kr. blifvit disponibel, funnit godt förordna:

att adjunkturen i franska och italienska språket vid universitetet i Upsala skall indragas;

att e. o. professorsbefattningen i nyuropeisk lingvistik vid nämnda univ:tet skall i behörig ordning tillsättas; samt

att till aflöning vid denna tjänst skall användas dels den å univ:tetets fasta anslag hittills anvisade lönen vid den nu in-dragna adjunkten 2,500 kr., dels af förslagsanslaget t. ombildning af adjunkturen och docentstipendier 1,000 kr., dels ock återstoden af det äldre anslaget till docentstipendier 500 kr. —

— Sedan riksdagen bifallit K. M:ts framställning derom, att en lektorsbefattning vid allm:a lvkt i Vesterås må indragas, sedan innehavaren öfverflyttats t. annat allm:t lvk, har K. M:t d. 31 sisl. Dec., då den t. tjensteålder yngste lektorn vid sagda lvk, såsom innehavare af prebendepastorat, icke lämpligen kan t. annat lvk förflyttas, anbefalt Dk:t i Vesterås att, då ledighet af lektorsbefattning vid lvkt inträffar, derom göra und:g anmälan samt inställa alla åtgärder för befattningens återbesättande, till dess K. M:ts beslut i frågan blifvit Dkt meddeladt, hvarjeme K. M:t förordnat, att den ena af de två adjunktsbefattningar, som enligt nåd:a brefvet d. 15 April 1887 vid inträffad ledighet icke tills vidare skulle återbesättas, må i vanlig ordning tillsättas, hvaremot den andra af dessa befattningar tills vidare hvarken må tillsättas eller med vikarie uppehållas; börande dermed förenade löneförmåner besparas statsverket.

— Till K. M:t har fil. kand. Justus Emanuel Andréén ingifvit en ansökning, deruti han, som aflagt dimissionsexamen och praktisk teologisk examen samt prestexamen, och som genomgått den för behörighet till lärarebefattningar vid rikets allm:a lvk föreskrifna profårskurs samt derefter tjenstgjort 4 läs-terminer såsom vikarierande adjunkt vid allm:a lvkn i Upsala och Vexjö, anhållit att förklaras behörig att, utan hinder deraf att hans fil. kand. examen icke omfattar ämnena nyuropeisk lingvistik och teoretisk filosofi, anmäla sig såsom sökande till en vid sistnämnda lvk nu ledig adj. befattning med undervisningsskyldighet i kristendom, historia och geografi samt tyska språket, under vilkor att han före profitidens utgång hos Domkap:t i Vexjö styrker, att han fullständigat sin kandidatexamen med betyg i teoretisk filosofi; och har K. M:t d. 23 sisl. Jan. denna ansökning bifallit.

— K. M:t har d. 23 sisl. Jan. medgifvit, att fil. lic. Karl Edvard Bergenström, som genomgått föreskrifven profårskurs, må förklaras behörig att söka och erhålla adj. och koll. befattningar vid de allm:na lvkn, utan hinder deraf att hans fil. kand. examen icke omfattar alla de för dylik behörighet föreskrifna ämnen. —

— Hos K. M:t har fil. kand. Carl Wilhelm Emanuel Jacobson anhållit, att han, som genomgått föreskrifven profårskurs och under sex lästerminer tjenstgjort såsom extra ordinarie lärare vid allm:a lvk, måtte förklaras behörig att, utan hinder deraf att hans kandidatexamen icke omfattar ämnet grekiska språket, anmäla sig såsom sökande t. adj. och koll. befattningar vid rikets allm:a lvk; och har K. M:t d. 23 sisl. Jan. till berörda ansökning lemnat bifall. —

Personalnotiser.

Död: Adj. vid h. lat. lvk't å Norrmalm E. U. Walmstedt d. $\frac{1}{2}$

Sökande: Helsingborg: *lekt.-bef. (modersm., hist., geogr)* doc. K. Key-Åberg, e. o lekt. A. Åkerblom, v. lekt:na N. F. Lilliestråle, A. Brissman, K. Siljestrånd, adj. G. E. Axelson, dr:na C. L. Wibling, N. P. Åkesson, G. Billing, K. Enghoff, lic:na N. Olseni, A. Rydfors, E. A. Zetterqvist o. S. A. M. Sundegren. **Gefle:** *adj.-bef. (matem., fysik, naturl.)* rekt. A. E. Sandberg, dr G. Ihrfelt, lic:na A. M. Segerstedt, R. Larssén, kand:na E. J. Wiklund, J. E. Måhlén, A. H. Blidberg, B. Rollin. H. Klefbeck, K. V. Asperén, C. F. Lindvall o. J. A. Östlund **Stockholm.Söder:** *lekt.-bef. (latin, grekiska)* lekt:na E. Kullander, H. Bergstedt, F. Törnvall, P. G. Lyth, v. lek:na J. Lundman, J. Bergman, dr N. M. Sjöstrand. **Luleå:** *lekt.-bef. (kristendom, fil.)* dr:na A. Hjelméruş, G. Norelius, J. Rodhe, A. Hacklin, E. O. E. Högström, P. Ohrwall o. teol kand F. Wimmercrantz.

Tjänstledighet beviljad: **Skara:** adj. A. J. Särnblad under år 1891; **Hjo:** rekt. J. F. Kylander under v. t.; **Lidköping:** rekt. W. Nilson under riksd.; **Borås:** kollega H. B. Svensson under v. t.; **Mariestad:** t. f. rekt. A. Florén under v. t.; **Göteborg:** lektor P. G. Laurin till h. t:s början.

Lediga tjänster: **Vestervik:** adj.-bef. (modersm., tyska, matem) fat.-dag: $\frac{10}{3}$; **Eskilstuna:** adj.-bef. (tyska, engelska, matem) fat.-dag: $\frac{16}{3}$; **Upsala:** adj.-bef. (matem., fysik, kemi) fat.-dag: $\frac{1}{4}$.

Meddelandet af återstående uppgifter för skriftlig afgangsexamen h. t. 1890 måste för utrymmets skull uppskjutas.

Tryckfel i föreg. häfte:

Sid. 26	rad 20	nedifr. står hvilka,	läs: om hvilka.
»	»	» 4 »	» förenas, läs: förefinnas.
»	»	» 17 »	» förlägger, läs: förelägger.

Skollagskommitténs förslag till Kristendomskurser.

Vi vilja börja med att uttrycka vår liffiga tillfredsställelse öfver den väg i det stora hela, hvilken kommitterade eller deras osynlige rådgifvare slagit in vid kristendomsundervisningens ordnande. Den grundsats, som i kursfördelningen och dess motivering funnit sitt uttryck, hafva vi sjelfva ända från vår första läretid omfattat. Den kan uttryckas så: större rätt måste i våra dagar tillerkännas den historiska sidan af ämnet; af den dogmatiska måste inskränkning ske på skolans alla stadier. Att fasthållandet af denna grundsats ingalunda innebär något underskattande af betydelsen af en klar insigt i den kristna troslärans hufvudsanningar, det framgår för en opartisk betraktare mycket tydligt särskildt af kommitterades kursförslag och af det sätt, på hvilket de motiverat detsamma.

Detta oaktadt måste vi anse kursfördelningen vara i en och annan punkt behäftad med i ögonen fallande brister. Våra tankar i detta afseende skola tydligt framgå ur den granskning, vi nu gå att anställa.

Vi hålla oss först till de tre lägsta klasserna. Mot kursförslagen för dessa klasser hafva vi egentligen föga att anmärka. Det röjes tydligt, att kommitterade haft tillfälle till rådgifvare med verklig personlig erfarenhet från arbetet på detta skolans stadium. Anordningarna förråda, synes det oss, afgjort den pedagogiska blicken, det särskildt kring de små koncentrerade lärareintresset. Vi antaga kommittébetänkandet vara bekant och anse oss därför blott behöfva hänvisa till detsamma. Den anmärkning, vi här skulle vilja framställa, gäller den betänkliga obestämdheten och tånjbarheten i bestämmelserna rörande den bibliska historien. Det kan ju med skäl sägas, att så mycken frihet som möjligt bör tillerkännas den enskilde läraren att an-

ordna undervisningen efter bästa öfvertygelse, och att alltför stor bundenhet af lagstadgade bestämmelser snarare skada än gagna. Men olyckan är, att särskildt under nuvarande sorgliga förhållanden på kristendomsundervisningens område på de lägre stadierna ämnet lätt kan falla i händerna på en person, som saknar det rätta omdömet. I så fall behöfvas bestämdt uppdragna föreskrifter. Det torde nu, hvad undervisningen i biblisk historia beträffar, icke vara obekant, att i vår tid finnes en strömning, som syftar till undertryckandet af den grundligare undervisningen i det gamla testamentet och som förlorat synen på dess betydelse i och för en riktig uppfattning af den nya. Åt denna moderna riktning *kan* en sådan formulering af bestämmelserna, som kommitterade föreslagit, komma att gifva stöd. Visserligen hafva *kommitterade* för egen del tänkt sig saken så, att åt gamla testamentet skall anslås i det hela samma tid som åt det nya. Men hvem svarar för att alla andra vilja tänka på samma sätt? Det skulle kunna hända, att en af nyare åsikter angående gamla och nya testamentets inbördes förhållande anstucken lärare (eller kanske läroverksstyrelse) toge sig för att anslå ett år eller kanske en termin åt det gamla testamentet, under det all den öfriga åt biblisk historia tillmätta tiden i de i fråga varande klasserna toges i anspråk för det nya. Man kan ock tänka sig, att någon skulle vilja börja med det nya testamentet och avsluta tredje klassens kurs med en kortfattad läsning af det gamla. Alla möjliga experiment äro tänkbara. Vi anse sålunda, att kommitterade hade bort bestämdt och utan tillfälle till val förlägga gamla testamentets läsning till första och andra klasserna och läsningen af det nya testamentet till den tredje, eller hade de åtminstone bort föreskrifva, att till gamla testamentet måste anslås minst 3 terminer från och med första klassens början.

Beträffande fjerde och femte klasserna synes det oss temligen uppenbart, att ingen enda bland kommitterades rådgifvare sjelf egt någon grundligare erfarenhet af kristendomsundervisningen på detta stadium. Hade så varit hän-

delsen, skulle han säkerligen icke hafva underlåtit att mot anordningarna för dessa klasser inlägga en gensaga. Hvad kommitterade i motiveringen nämna om lättheten att vid undervisningen i biblisk historia i allmänhet meddela underrättelser om de bibliska böckernas författare jemte de olika böckernas innehåll är alldeles riktigt. Kommitterade hafva äfven alldeles rätt uti att det är »pedagogiskt oriktigt att gifva öfversigter, innan man kan förutsätta insigter». Slut-satsen af dessa våra medgifvanden blir *visserligen* den, att vi *med kommitterade* utdöma »den öfversigt af de bibliska böckernas innehåll och underrättelser om deras författare, som *för närvarande* påbjudes för fjerde och femte klas-serna. Denna öfversigt är nemligen, sådan den utan tvifvel i lagen är menad och sådan den faktiskt mångenstädes bibringas, helt enkelt pedagogiskt orimlig. I mången lära-res hand har bibelhandboken gjort mycket mera skada än gagn. *Men* af denna dom öfver ett *onaturligt sätt* att stu-dera bibelhandboken *följer ingalunda*, att hvarje slags syste-matiskt bibelstudium skulle böra från dessa klasser uteslu-tas. Det gifves en gren af kristendomsundervisningen, hvars betydelse för bildandet af ynglingens hela kristliga lifsåskådning kommitterade synas icke hafva tillräckligt all-varligt begrundat, nämligen *den heliga historien*, Guds rikes historia. Visserligen är det sannt, att ingen religionslärare, som verkligen förstår sin sak, *kan* meddela undervisning vare sig i biblisk historia eller i kyrkohistoria utan att göra det från den rikshistoriska synpunkten. Men vi äro på det lifligaste öfvertygade om att lärjungarne på något stadium af skolan behöfva en särskildt sammanfattande öfversigt af de väsentligaste hufvudpunkterna för Guds rikes historia, för så vidt de bibliska skrifterna meddelat densamma. Man *kan* tänka sig en sådan öfversigt af frälsningsuppenbarelsens historiska utveckling förlagd till ett annat stadium af sko-lan än det, hvarom nu är fråga, t. ex. till klasserna öfver den femte. Men så som förhållandena nu en gång gestal-tat sig, torde det dock sannolikt vara svårt att finna plats för denna öfversigt på ett högre stadium. Enda utvägen

lär väl vara att förlägga den till fjerde och femte klasserna. Vi skulle således i kursförslaget för fjerde klassen i stället för »bibelläsning: ett af evangelierna» vilja hafva insatt *grunddragen af Guds rikets historia under gamla testamentet jemte, om möjligt, dermed sammanhängande bibelläsning.* För femte klassen skulle det då komma att heta: *Jesu lefnad enligt ett evangelium eller under synoptisk läsning af valda delar af evangelierna jemte det viktigaste af Apostlagerningarna.*

Vi måste för vår del anse kursförslaget i kristendom för fjerde och femte klasserna hvad bibelkunskapen beträffar vara en bland de allra svagaste punkterna i hela kommittébetänkandet. Ja vi tveka icke att såsom vår uppfattning uttala, att om det gälde att välja mellan: de gamla kristendomskurserna oförändrade eller kommitterades kursförslag oförändradt — så borde valet utan all tvekan utfalla till det gamla systemets förmån. Kommitterade hafva nemligen från kristendomsundervisningen uteslutit någonting så väsentligt, att dess förlust såsom sjelfständigt behandlad del af det hela ej kan uppvägas af allt det öfriga goda, de erbjudit.

Mot kommitterades förslag till katekesläsningens fördelning på klasserna hafva vi intet att anmärka.

Beträffande bibelläsningen i klasserna 6—9 kunna vi så mycket hellre fatta oss kort, som det väl lär komma att fortfarande höra till de fromma önskningarna att i dessa klasser få tid öfrig till något egentligt bibelstudium, i all synnerhet om kommitterades oförvägna förslag att taga bort en timme i veckan från kristendomsundervisningen i 8:de klassen verkligen skulle komma att vinna vederbörandes bifall. Vi kunna icke fördölja, att, såsom förslaget föreligger, sammanhanget mellan neder- och öfverstadiets bibelläsning synes oss komma att sakna något af en önskelig fasthet och sammanhållning. Blevde deremot särskildt fjerde klassens kurs ändrad i den af oss föreslagna riktningen, skulle läsningen af profeterna erbjuda förträffligt underlag för ett utvidgande studium af den heliga historien.

Att dogmatiken uppskjutits till åttonde klassen synes oss riktigt och välbetänt, och kommitterade hafva för denna

anordning i korthet anført talande skäl. Mot anordnandet af den kyrkohistoriska kursen hafva vi intet att invända.

Beträffande nionde (sista) klassen skulle vi vilja framställa ett spörsmål. Kan det verkligen vara välbetänkt att göra denna klass till en repetitionsklass? Oss synes det sista året af ynglingens vistelse vid läroverket vara alltför dyrbart i och för arbetet på hans djupare själsodling för att det skulle låta sig från examenssynpunkten försvara att använda detsamma till en hufvudsaklig del i och för minnesplugg. För oss har det länge framstått som ett önskningsmål, att en skärpt kontroll vid flyttningarne mellan klasserna skulle kunna omsider föra oss om icke till den slutliga s. k. mogenhetsexamens afskaffande, så dock åtminstone till en inskränkning i *examens*-ämnenas antal. Och hvilket ämne skulle väl då hellre böra afstå från examens-täflans tvetydiga ära, än kristendomsämnet? Åtminstone skulle redan nu genom ett slags tyst öfverenskommelse den uppfattningen hos censorer och lärare kunna börja göra sig gällande, att religionsläraren bör ega rättighet att i lugn och ro utan examenstankar få intill slutet behandla sitt ämne uteslutande från synpunkten af hvad han finner lärjungarnes själsbehof kräfva. Kommitterade hafva uteslutit bibelläsningen från 9:de klassen. Vi skulle vilja, såsom i föregående klasser, sätta den i spetsen. Sedan kunde komma *afslutning* (ej obligatorisk repetition) af trosläran och repetitoriskt framhållande af viktigare partier ur kyrkohistorien.

Vi hafva framställt några anmärkningar mot skolkommitténs förslag till kursindelning för kristendomsämnet. Det har *uteslutande* varit hänsyn till *saken* som ledt oss, nu likaväl som vid den nyligen offentliggjorda uppsatsen om kristendomslärares kompetensvilkor, och vi protestera uttryckligen mot det befogade i att vilja mellan raderna läsa något slags personligt angrepp. Ungdomsbildningens sak bör vara oss lärare tillräckligt stor för att höja oss öfver alla tillfälliga intressen till gemensamt troget arbete för det hela.

Th. Maser.

Afgangsexamen och språkundervisningsreformen III.

(Jfr Ped. Tidskr. 1889 s. 108 och 1890 s. 163).

Det lider intet tvifvel att många — vi våga tro att vi skulle kunna säga de allra fleste — elementarlärare i lefv. språk med stor tillfredsställelse tagit kännedom om den punkt (§ 53) i det nya förslaget till skolstadga, där det säges, att vid öfversättningsprovet från svenska till främmande språk ordböcker, men inga andra hjälpmedel må användas. Särskildt måste detta naturligtvis glädja dem, som förut härvidlag sökt göra sig till tolkar för hvad lärarne i ämnet i allmänhet förmenat. Kommitterade anförä för grammatikens borttagande och återgåendet till förhållandet före 1875 de skäl som förut i denna tidskrift af, undertecknad och lektor Örtenblad (1890 s. 33) framhållits, och vi hoppas för visso, att denna punkt af förslaget måtte höra till dem, i afseende på hvilka ingen meningsskiljaktighet kommer att finnas, då nu läroverkskollegier och domkapitel snart gå att afgifva sina utlåtanden om förslaget.

Men äfven om grammatikens användning vid mogenhetskrifningen nu, som är att hoppas, snart är att anse som ett öfvervunnet ondt, är dermed ingalunda allt så väl beställt, som det kunde vara. Hvad beträffar författarens till denna uppsats personliga ståndpunkt, torde den genom ofvan citerade artiklar i denna tidskrift vara för intresserade medlärare bekant, och han har den tillfredsställelsen att veta, det hans uppfattning i allt väsentligt delas af flere målsmän för de lefv. språkens studium vid läroverken. Kommitterades förslag går emellertid i allmänhet så försiktigt framåt, att man väl icke kan få hoppas på att få mera för ögonblicket — vackert så, att förslaget i detta fall, som alltigenom, dock innebär ett framryckande i den rätta riktningen.

Men äfven om vi språkmän nu, tacksamt erkännande hvad vi vunnit, villigt foga oss uti att ordboken *tills vidare* får användas i skrifningen, kunna vi icke underlåta att finna — och med bekymmer finna — att detta uttryck

»ordbok» är ett betänkligt obestämdt begrepp. Hvad allt får finnas i de ordböcker, som examinanden kommer med i mogenhetskrifningen? Får den t. ex. upptaga de oregelbundna verbens former? Falla under kategorien ordbok arbeten sådana som Philips Konstruktions-Lexikon med sin rika samling af fraser och sitt bihang af ord och vändningar som styra subjonctif? — I själfva verket kan uti en ordbok lätt nog, i form af bihang och tabeller, stoppas in allt det väsentligaste af hela grammatiken.

Vidare — och här ha vi sakens andra sida -- är det lämpligt och billigt, att den ene examinanden kommer med ordböcker som upptaga sådant och annat, den andre med kanske summa summarum ett par små usla Leipzigerlexikon? (Att motsatsen i praxis sällan är eller kommer att bli så tillspetsad, är sant; sådant *kan* dock inträffa och *har* också inträffat).

Läsaren inser lätt, hvart vi vilja komma. Det förefaller oss, som om man icke blott hade *skäl* att *bedja* Kongl. Ecklesiastikdepartementet hafva godheten litet närmare precisera hvad härvidlag skall menas med ordbok, utan som om man snarare hade *rätt* att *fordra*, att departementet skulle göra detta. Vi ha därför skrivit dessa rader för att till herrar lärare i lefv. språk hemställa, huruvida det ej vore skäl att, då nu läroverkskollegierna om någon tid skola yttra sig om kommitterades förslag, därvid anhålla att till protokollet få antecknad, att de anse som önskvärdt, det vederbörande behagade något närmare precisera, hurudan ordboken skall vara beskaffad, eller ock, att vissa bestämda ordböcker måtte föreskrivas.

Enligt vår uppfattning *borde* — om nu öfverhufvud ordbok skall få förekomma, vid de skriftliga profven — denna endast vara en ordlista, af ungefär samma slag som de i Frankrike vid skriftliga prof i de klassiska språken förekommande lexiques; denna lista skulle upptaga de vanliga mot det svenska uppslagsordet — svarande orden, men utan synonymik — den som då öfversatte »kungens spira» med »la flèche du roi» eller »stadens hamn» med »le fantôme de la ville», den vore sitt öde värd — och helst äfven utan

konstruktioner, ty de vanliga ordens vanliga konstruktion skall examinanden hafva i hufvudet, och ovanliga ord med ovanliga konstruktioner skall departementet ej komma med. De oregelb. verbens former och hjälpverbens användning (vid neutr. verb) skulle heller icke finnas upptagna i denna lista; äfven detta skall finnas bland kandidatens eget kunskapsförråd. — Sådana listor finnas nu emellertid icke. (Skulle vederbörande visa sig villiga att stadga deras användande, vore det dock antagligen icke kinkigt att få sådana till stånd). Däremot finnas ordböcker för skolorna, som till sina andra goda sidor också lagt den att icke ha några förteckningar på oregelb. verb, listor för uttryck som fordra subjunctif eller andra »lathundar». Hvad t. ex. franskan beträffar, är detta fallet med just de numera öfverallt använda Schultess' och Berndtsons'. Vi hålla före, att det vore en utmärkt sak, om departementet genom en skrivelse till läroverken bestämde, att de nämnda ordböckerna (utan några däri gjorda anteckningar af verbformer och annat som tillhör grunddragen af grammatiken), men *inga andra* hjälpmedel finge begagnas vid den skriftliga profningen. Man skulle genom denna bestämmelse få se underbara resultat i afseende på säkerheten både i oregelb. verbformer och annat. Komme något nytt lika lämpligt eller bättre lexikon, skulle departementet få lof att utfärda ett cirkulär till; men det vore också hela risken med en åtgärd, som, så vidt vi förstå, måste komma att hälsas med tillfredsställelse af alla, som undervisa uti de lefvande språken vid läroverken och intressera sig för studiets höjande — samt ha sig den svåra uppgiften förelagd att jämföra och bedöma de skriftliga profven däri. — Det är sant, att det i allmänhet är ett för vårt undervisningsväsen främmande drag att uppifrån lägga några band på de olika läroverkens (eller kanske rättare eforernas) frihet i afseende på valet af läroböcker och undervisningsmateriel i allmänhet, men måne icke här föreligger ett fall, då det finnes starka skäl för att frångå denna eljes fullkomliga riktiga princip?

E. Edström.

Några blad ur Gefle gymnasii äldsta historia¹⁾.

Då det visade sig, att gymnasiet i Stockholm, upprättadt år 1640, icke förmådde draga till sig något större antal lärjungar, flyttades det till Gefle på grund af en kgl. förordning af den 27 November 1667. Hvad medlen för dess framtida underhåll beträffar, lemna samma förordning följande bestämmelse: »Och såsom vi ändtelig hafva godt funnit att lemna desse medel, som af våra antecessorer till gymnasii underhåll förordnadt är, till samma usus, som intentionen hafver varit; men derjämte för bäst och rådligast vetat att låta samma gymnasium till Gevel transfereras med samma frihet, vilkor och underhåll, som gymnasiet här i Stockholm njutit hafver, ty är vår nådige vilje och befallning, det I ställen eder denna vår gjorda förordning till efterrättelse, görandes den anstalt, att dessa medel, som till Stockholms gymnasii underhåll härtill hafva varit deputerade, med det nya gymnasium i Gefle måtte conserveras och stadigt behållas, eftersom vi ock till Ärkebiskopen i Upsala vårt bref hafva afgå låtit, att han ock på samma medel och fundament gymnasium i Gefle inrätta* och instaurera måtte». Till hjelp för uppförande af ny byggnad skänkte regeringen 500 Daler silfvermynt af konfiskationsmedlen.

Emellertid tyckes det, som om det varit svårt att sätta det nya gymnasiet i gång. Den 18 December 1668 skrifer Ärkebiskop Lenaeus till Rikskanslären: »H:s Kgl. Maj:ts bref är till mig i dessa dagar kommet med nådig befallning, att gymnasium skall i Gefle med det fordeligaste som ske kan upprättas, hvilket jag och församlingen skall i underdånighet gerna efterkomma, så att några Lectores skola nu strax efter helgen begynna på der att läsa uti något dertill tjenligt rum, hvilket man tillbörligen skall utse genom Consistorii fullmäktige samt borgmästare och råd der i staden, så att de blifva derom ense, till dess man kan få dertill sådant auditorium, som vara bör». Också läses i Domkapitlets protokoll för den 27 Februari 1669: »Mätte ock kungöras H:s Höggrefl. Rikskanslären, att nu i dessa dagar resa dit tre eller fyra docentes att läsa uti en sal dertill utsedd, tilldess auditorium kan blifva färdigt». Detta skedde genom Arkebiskop Lenaei bref den 2 Mars: »(jag) hafver ock allaredo der tillförordnat docentes skickliga och efter sin ålder vällärda personer, af hvilka två eller tre resa i morgon, som strax när de komma

1) Följande lilla uppsats är utarbetad efter »Handlingar rörande Gefle Gymnasium» I och II, förvarade i Upsala Domkapitels arkiv, samt efter samma Domkapitels protokolls- och kopieböcker från den tid som denna uppsats behandlar.

fram och hafva tingat sig herberge och kost, skola begynna läsa i en stenhussal, som jag hafver låtit dertill betingas uti interimisvis, till dess man kan få fram materialier i tillkommande år».

Trots alla svårigheter började undervisningen på våren 1669, hvilket visar sig deraf, att i början af Juni samma år nyss utnämnde Log. Lect. Mag. Olaus Aurivillius meddelade Domkapitlet, »att de två Lectores Mag. Stiernman och Mag. Phragmenius läste allenast några lexor efter Påsken». Oaktadt gymnasiet sålunda börjat sin verksamhet, bedrefs undervisningen, såsom det synes, synnerligen oregelbundet; äfven lästes ännu icke alla ämnen, emedan Theol. Lect. Mag. Grubb dröjde att infinna sig, så att Domkapitlet såg sig nödsakadt besluta, »att efter Mag. Jacobus Grubb intet hafver ännu läsit något in Gymnasio, så måtte afdragas af hans tillkommande årslön något efter proportion, derpå han intet må undra». Ännu den 8 Sept. var Grubb ej tillstädes, hvarför Domkapitlet ansåg, att »Mag. Jacob Grubb skall ock skrivas till, att han antingen förfogar sig till gymnasium i Gefle att läsa eller mister sin lön».

Lärjungeantalet hade visserligen varit obetydligt i Stockholm, men blef knappast större i Gefle. Då lektor Phragmenius vid sitt besök i Gefle i början af år 1669 hörde sig för »om futuris Gymnasii discipulis», tillfrågades rektor vid trivialskolan, om han kunde lemna ifrån sig några lärjungar; men då »förmärktes, att Rector kan intet väl släppa någon af Scholen före öfvergången examen, hvilken före Pingsttiden intet anställs. Der bredvid namngåfvos några af Rectore, som nyligen hafva valedicerat Scholen och sig nu somlige i Stockholm, somlige i Upsala uppehålla och kunna likväl med sitt bättre gagn och de sinas nöje härefter undervisas vid Gymnasium». Äfven skref Årkebiskopen till alla prostar och pastorer i stiftet: »Men emedan der äro nu i begynnelsen så få auditores, ty begäres, att D:ni fratres, som hafva sina barn vid andra gymnasier, de ville dem hemta derifrån, låtandes dem komma till bemälda Gefle gymnasium, så skola de förmodligen der så blifva informerade, att det skall framdeles hvarken dem eller föräldrarna ångra. Vore ock andra ståndspersoner i deras socknar, som hafva sina barn vid andra gymnasier och scholar, D:ni fratres ville ock tala med dem, att de i lika måtto låta sina söner komma till detta stifts gymnasium».

Ehuru flere liknande försök att höja lärjungeantalet gjordes, ville de likväl ej rätt lyckas. År 1673 var antalet 25 eller 26. När vid den visitation, som Petrus Rudbeckius på Årkebiskopens bemyndigande detta år anställde, »efterfrågades, hvaruti felet mest bestod, att här var så liten numerus discentium, svarades

1) att det skedde deraf, att studerande, som der in loco praeceptorerade, vexerade dem vid hvarjehanda occasion; 2) ex defectu subsidii; 3) att de förpassas ifrån de andra trivialscholarne i landet till Westerås och Strängnäs gymnasia, der vackra stipendia och praemia äro; kan icke heller i förstone 4) allt vara i den perfection, som vid de andra gamla gymnasierna». För år 1677 finnes en lista på dem, som voro i gymnasii bok antecknade. Denna lista upptager namn på 11 deputerade och 17 odeputerade, summa 28. År 1719 hade antalet nedgått til 23, »icke mera än tre äro ifrån Hudiksvalls skola. För 20 och 30 år sedan, då talet af discentes steg öfver 40 till 50, kommo likväl årligen derifrån 5 eller 6 scholares; men förutom det, att dessa svåra tider jämväl den skolan icke litet lär förringat, hafva ock de senare rectores vid bemälda schola begynt att hålla disciplinarne qvar uti några år och dem sedan immediate till Akademien förskickat». År 1725 var antalet 25.

En icke ringa orsak till lärjungarnes fåtal var den omständigheten, att djäknarne gingo direkt ifrån skolan till akademien. »År 1673 berättade Rector Acad. Pl. R. Mag. Brunnerus några djäknar vara hitkomne från Hudiksvalls schola, som söka deposition, gåendes Gymnasium Gevaliense förbi. Resol.: Dem må intet tillåtas deposition, utan måge blifva viste tillbaka till gymnasium i Gefle». Om man vid detta tillfälle och äfven annars mången gång icke tillät djäknarne att inskrifvas vid akademien, så vår dock deras antal mycket större, som lyckades utverka deposition. Så t. ex. i Consistorium den 11 Dec. 1675 »sade Doct. Brunnerus mycket nödigt vara, det ock Uplandenses tillhållas frequentera gymnasium i Gefle och icke immediate gifva sig hit till akademien. Doct. Skunck mente det icke vara möjligt tvinga dem dertill. R:dissimus Archi Ep.: vi kunna härtill intet stort uträtta, ty ungdomen flyr disciplin». Vi se, huru lektorerna ofta nog uppträda mot detta alltmer tilltagande oskick. Den 13 Mars 1684 begära de, »att djäknarne vid Gefle skola må tillhållne varda att först begifva sig till gymnasium, innan de söka deposition». Ärkebiskopen lofvar visserligen »tala med Professoribus Academiae att de ingen deposition tillåta utan testimonio ifrån Rectore Gymnasii», men det gamla förhållandet förändrades icke, ja, Consistorium befattade sig slutligen icke vidare med dylika ärenden.

En annan orsak till gymnasisternas fåtal var, att många, som genomgått stiftets skolor, sökte inträde vid andra gymnasier, såsom Westerås och Strängnäs, hvarför lektorerna funno nödigt begära, »att ingen djäkne i Helsinglands scholarne må gifvas testimonium af pedagogis till annat gymnasium än i Gefle».

Lärarnes antal hade från början varit fem, men genom ett Kgl. bref af den 28 Januari 1673 bestämdes, att antalet skulle minskas till fyra, »på det något litet må årligen kunna besparas och åt dem, som spörjas hafva goda ingenia och särdeles dem fattigom till hjälp och underhåll utdelas». Denna förordning trädde i verkställighet 1675, då Lect. Math. Mag. Mich. Kolmodin blef rektor vid trivialskolan i Gefle.

Efter få års förlopp väcktes fråga om att återupprätta detta lektorat. Sedan frågan flera gånger förfallit (1696, 1699, 1708), lyckades det slutligen år 1719 att få den lektionen beviljad, hvars innehafvare blef Mag. Magnus Thelaus.

Vid tillsättning af lektorer iakttogs den vanliga ordningen, att Domkapitlet föreslog lämplig person, hvarefter Kgl. Maj:t utfärdade fullmakt. Dock kunde inträffa, att den sökande gick direkte till Kgl. Maj:t, som utnämde till den sökta tjänsten med förbigående af den, som Domkapitlet hade förordnat. Så t. ex. då Mag. L. Halenius och Mag. Ihering 1689 täflade om eloqu. lektionen, blef Ihering utnämnd, oaktadt Domkapitlet föreslagit Halenius. »Archi Ep. förehöll honom (Ihering), att det var illa gjordt, det han gått emot Consistorii förordning, i det Consist. har gifvit Mag. Halenio eloqu. lektoratet, och ändå var Mag. Blix intet död. Consist. är gerna beredd att hjälpa honom, men det är Consistorio ökärt om modo agendi».

Lektorernas löner voro här som annorstädes knappa och otillräckliga. När vid Domkapitlets session den 26 Okt. 1670 »stalades vidlyftigare om lectorum lön, huru de kunna få fyllest efter staten, som de begära, så öfversågs staten och kunde det intet så högt sättas, som den innehåller, efter årsväxten är nu nog svag, utan sattes Björklinge på 70 Tnr, Wendel på 170 Tnr, Waxala på 80 Tnr, Danmark på 80 Tnr. Summa 400 Tnr.

Då Hille blef prebende åt Theol. Lector 1671, stego lönerna något, ty den 8 Dec. 1671 säges, att det »belöper sig efter staten på de fem Lectores i Gefle 161 Tnr hvardera, men bestås eljes på staten 120 Tnr åt hvar».

Beträffande fördelningen af lönerna stadgade Consistorium den 6 Aug. 1712, »att de till Gymnasii stat anslagna och af kyrkoherbergen årligen inflytande medel slås i en massa, hvilken sedan delas i fem lika portioner, på det att då lönen för de andra fyra lektionerna uppbäres, må 5:tae lectioni en lika stor summa som dem androm blifva beräknad, hvarigenom då ingen komme att lida, emedan hvar och en njuter sin lika och fulla portion till det quantum, som medlen kunna hinna; öfver hvilken portion hvarken Kgl. Maj:t hafver velat så förordna, ej heller D:ni Lectores i Gefle kunna sig sådan rättighet tillegna, att de

skola deraf taga någon fyllnad eller ersättning, såframt i sjelfva deras löningssumma något skulle brista. Ty det understå sig Lectores i andra gymnasier icke till att göra, utan måste vara nöjde med den indrägt, som årsväxten gifva kan».

Elfkarleby var en kortare tid prebende åt lektor Olaus Arivillius, med hvilkens död det upphörde att tillhöra gymnasii-staten.

Vikarierande lektors lön bestämdes vanligen genom öfverenskommelse och uppnådde i allmänhet icke $\frac{1}{4}$ af ordinarie lön. År 1691 besvärade sig Mag. Hammarini enka, »att det kommer henne för svårt att utgifva 20 Tnr spanmål, hvilka äro sequesterade etc. Consistorium tog denna saken i betänkande och stannade omsider i den mening och resolution, att Mag. Torger skulle låta sig nöja med 15 Tnr, ehuruval han mera har förtjent, och betrakta, att hon är en värlös enka och kommer nu icke vidare att uppbära några inkomster efter sin sal. man. Så är ock vid gymnasium den praxis, att Lectores pläga underhålla dens vices, som genom döden afgår».

»Mag. And. Agrelius Lector Logices vid Gefle Gymnasium begärde nu (d. 4 Okt. 1705) vicarium till att förestå tjensten under dess sjukliga lägenhet, föresläende Mag. Ol. Broman, hvilken han lofvar underhålla med kost, kammare, ljus och värme samt en skälig lön dessutom, och om han dessutom kan taga sig direktion af musiken an, lärer han der kunna begå sig». Men då tvist angående lönen uppstod mellan Broman och Agrelii enka, medlade prosten i Gefle mellan dem, »att hon skall gifva honom 120 D:r Kpmt derföre, men för nådåret bjuder hon 20 Tnr spanmål, som Broman icke är förnöjd med». Dock finna vi äfven, att större lön bjöds åt vikarie. Då Theol. lektionen 1723 stod obesatt och uppehölls af Graecus, blef Mag. Wettersten förordnad att »jämte det han predikade i Hille förestå graecae linguae lektion». Consistorium ansåg då »skäligt, att Mag. Wettersten för sitt dubbla arbete åtnjuter halfva lektorlönen, hvilken han sjelf kunde utur kyrkoherbergen disponera».

Klassdelning hade till en början icke blifvit gjord, utan alla gymnasii-lärjungar undervisades tillsammans. Men år 1673 framställa lektorerna en begäran, »att distributio classium må ske, när numerus discentium till 30 eller 40 personer blifver». Som antalet emellertid på länge icke uppnådde denna siffra, förtlefde den gamla ordningen, som äfven var beqvämast för lektorerna, emedan de sluppo undervisa mera än en timme om dagen. Visserligen påstodo de vid visitationen 1673, att de önskade klassdelning, som dock »ännu icke kunnat ske, förrän numerus discentium större blefve eller ad minimum när den nu

merus igenkommer, som här nästan plägar vara»; men inga uppgifter om en sådan fördelning förekomma före 1696, då gymnasiet var indeladt i 2 classes: »in inferiore äro de nyligen till gymnasium ankomne, in superiorem antagandes de, som sig färdiga gjort i de stycken, som af inferioribus fordras».

Emellertid var klassdelningen åter upphäfd 1712, såsom det visar sig af detta års redogörelse. Också var det väl nästan omöjligt att låta undervisningen försiggå på skilda afdelningar, då lärarne voro så fåtalige, och ingen af dem var skyldig att läsa mera än två timmar om dagen.

Läsordningen lemnade ofta mycket öfrigt att önska. Vid inspektionen 1673 »vardt discuteradt om timmar för docentibus till deras lektioner. Svarades, att G. L. Mag. Phragmenius läste kl. 6, Mag. Grubb Theol. Lect. kl. 9, Logicus Mag. Aurivillius kl. 10 förmiddagen. Mag. Kolmodinus in Mathesi, Arithmetica et computum h. 1, Eloqu. Lect. Mg. Stiernman Epist. Cic. etc. h. 3. Alltså hade de icke mer än en timme hvar, der likväl Constitutiones påbörda dem två timmar hvar dag, en uti hvardera lektion sig tillhörig, men de excuserade sig propter defectum auditorum». Deremot finna vi, att år 1696, då klassindelning skett, hvarje lektor undervisade två timmar dagligen. Af de sparsamma uppgifter, som för de följande åren finnas att tillgå, tyckes visa sig, att två timmars undervisning om dagen var för hvarje lektor det regelbundna.

Bontimme var tiden kl. 5—6. Dock möter den egendomligheten, att år 1696 — det år, som utmärker sig för den största ordning och efterlefnad af skollagen — bönen förrättades efter kl. 6. Dervid tillgick sålunda: »Först om morgonen kl. 6 församlas totus discentium coetus s. classis superior et inferior in auditorio inferiori, och der göres bön på svenska, en eller två tjänliga verser sjungas och ett Capitel af N. T. uppläses och disciplarne tillhållas att veta dess innehåll hvar efter annat och hafva det i minnet i anledning af memoriali Biblico Johannis Arubii, hvilkens disticha secundum ordinem alphabeti in singula capita, och så in paraphrasi Bibliorum N. T. Erasmi singulis capitibus praeposita inveniuntur». — »Sedan bönen är gjord och contenta capitum, några hvar morgon af de näst tillföre uppläsne, äro repeterade (som allt kan ske inom $\frac{1}{2}$ eller högst $\frac{3}{4}$ timme), då afräder classis» o. s. v.

Om sångtimmen frånräknas, hvilken sannolikt var förlagd till kl. 12—1, finna vi lästiden sålunda fördelad:

1673: (bön) 6—7	9—11	1—2	3—4
1696: 6(bön)—8	9—10	1—2	3—5
1712: (bön) 6—8	9—11	1—2	3—5
1719: (bön) 6—8	9—10	1—2	3—5

Timmarne voro delade mellan lärarne på följande sätt:

1673:	6—7	9—10	10—11	1—2	3—4	
	Graecus.	Theol.	Logic.	Math.	Eloqu.	
1696:	6— $\frac{1}{2}$ 7	$\frac{1}{2}$ 7—8	9—10	1—2	3—4	4—5
	bön	inf. Graec. sup. Log.	inf. Theol. sup. J	inf. Eloqu. sup. Graec.	inf. ? sup. Theol.	inf. Loc. sup. Eloqu.
1712:	6—7	[$\frac{1}{2}$ 7—8]	9—10	10—11	1—2	3—5
	Graecus.	[Log.]	Theol.	Eloqu. (onsd. lörd.)	Gr (månd. torsd.) Log. (tisd. fred.)	Eloqu.
1719:	6—7	7—8	9—10		1—2	3—5
	Graecus	Logic.	Theol.		Gr. (månd. torsd.) Log. (tisd. fred.) Eloqu. (onsd. lörd.)	Eloqu.

De kurser, som uppgifvas, äro följande:

Theologus läste

1673 kl. 9—10 ingen uppgift om pensa.

1696 kl. 9—10 »kommer återigen totus discentium coetus tillsamman in auditorio inferiori och informeras der tillika classis et superior et inferior in locis communibus Hafnenfferi».

Kl. 3—4 »förehåller Lect. Theol. superioribus Historiam et universalem et Eccl. V. et N. T. enkannerl. och med besynnerlig flit historiam Ev. et Reformationis».

1712 kl. 9—10. »Locos communes Theol. manucente auctore Hafnenffero, quem Constitutiones regiae praescribunt, post absolutum priori semestri Librum 1:um ordine quo coeperat, utpote methodo facili per Onomatologiam et pragmatologiam explicando repetendoque, volente Deo, exequi perget, idque h. IX; nec non controversias in iisdem occurrentes captui discentium accommodando proponet; ea quae adhuc restant in Historia Eccl. V. T., quam ante ordinarias lectiones explicare instituit, qua par est cura ac facilitate continuaturus, partim sub finem publicarum lectionum instante tempore verno, partim circa eandem initium futuro auctumno rursus, si Deus voluerit, inchoandarum».

1719 kl. 9—10. »Locos communes Theol. manucente auctore Hafnenffero, quem Constitutiones regiae praescribunt, ordine quo coeperat Deo volente exequi perget, idque hora IX consueta; nec non controversias in iisdem occurrentes captui discentium accommodando proponet; ea quae adhuc restant in Hist. Eccl. V. T., quam ante ordinarias lectiones explicare instituit, praemissa brevi librorum symbolicorum explicatione qua par est cura ac facilitate continuaturus, si Deus vitam et vivres largiatur».

Logicus läste:

1673 kl. 10—11 ingen uppgift om pensa.

1696 kl. $\frac{1}{2}$ à $\frac{3}{4}$ 7—8. »Samma tid (som Graecus informerar inferiores) informerar ock Logicus remanentem classem superiorem in Ethicis et Physicis, så lagandes, att endera af dessa discipliner hvar år varder absolverad».

Kl. 4—5. »Läser ock Logicus pro inferioribus Logicam, Arithmeticam, Geographiam et Computum eccl.»

1712 förmodl. kl. 7—8. »Absolutis paucissimis iis, quae in Logica Beati D:ni Professoris Petri Aurivillii restant explicanda, hoc intervallo Philosophiam in genere discipulis suis Deo auxiliante proponere decrevit, atque ad finem perducta praecepta Philosophiae moralis iisdem inculcare».

Kl. 1—2 tisd. och fred. »diebus autem Martis et Veneris prima pomeridiana in coepta explicatione Cornelii Nepotis perget».

1719 kl. 7—8. »Logicam B. D:ni Professoris Petri Aurivillii diebus Lunae et Martis et Merc. inter 7:am et 8:am exponet; diebus autem Jovis, Veneris et Saturni praecepta Philosophiae moralis ex Itero inculcabit».

Kl. 1—2 tisd. och fred. »cum praeter matutinas etiam hora 1:a pomeridiana diebus Martis et Veneris ipsi sit assignata, eandem lectioni Geographiae impendet».

Eloquentiae lector läste

1673 kl. 3—4 »Epist. Cic. etc.»

1696 kl. 1—2 »någon oration eller Epistolas Ciceronis pro classe inferiori [inculcerandes?] derjämte praecepta rhetorica Vossii, visandes deras usum praxi ipsa auctorum».

Kl. 4—5 »pro iisdem (= superioribus) något hvar år in auctoribus Caesare, Curtio eller Floro, allenast några vissa timmar, undantagandes på hvilka han dem in poesi latina öfvar».

1712 kl. 3—5 »superiore intervallo Epistolam Horatii ad Pisonem nec non librum 3:um Qu. Curtii atque librum 1:um Phaedri explicando et repetendo alternatim exposuit; hoc v. semestri continuabit non solum in historia Alexandri Magni ab eodem auctore descripta atque interpretatione Fabularum Aesopiarum ab h. 3 ad 5 pom».

Kl. 19—11 onsd. och lörd. »diebus Mercurii atque Saturni inter horam 10 et 11 Computationem cyclicam atque Trigonometriam planorum pertractabit».

1719 kl. 3—5 »hoc anno, bono cum Deo, inter horam III:am et V:am Curtium explicabit, ut praeter artificia oratoria ex huius auctoris orationibus occasionem habeat vel partem aliquam historiae ex Monarchia graeca sicut praeterito anno ex romana discipulis suis inculcandi».

Kl. 1—2 onsd. och lörd. »singulis autem diebus Mercurii et Saturni alteram professionis suae partem observabit interpre-

tando et resolvendo inter horam 1 et 2 libros Tristium ex Ovidio, cui deinde per semihoram elementa Geometriae addet».

Graecus läste

1673 kl. 6—7 ingen uppgift om pensa.

1696 kl. $\frac{1}{2}$ 7 à $\frac{3}{4}$ 7—8 med inferiores: »då (= efter bönen) afträder classis inferior in auditorium superius och informeras der af lectore graecae linguae in Ev. Lucae et Actis Apostolorum, hvarutinnan docens icke haerebit in nuda resolutione vocabulorum grammaticum, som i scholarne böra läsas; utan ock beväner sina discipulos att nogare observera Emphasen vocum, Anomala et dialectos, praecipue quidem Hebraeae linguae et loca quibus Graeca N. T. se accommodat ad Genium Hebraeae linguae; dock utan all vidlyftighet, så att han intra biennium må kunna absolvera Ev. Lucae et Acta».

Kl. 1—2 »informerar graecus classem sup. in orationibus Isocratis et Plutarchi *Παρθενία*; allenast tagandes två timmar hvar vecka, näml. Onsdagen och Lördagen att informera sina auditores in l. hebr. secundum atrium L. Hebr. Opitii eller Grammat. Buxtorffii».

1712 kl. 6—7. »Epistolam priorem ad Corinthios nec non Plutarchi libellum de institutione puerorum praelegendo, repetendo et imitationibus ad usum referendo hora sexta matutina alternis vicibus explicabit».

Kl. 1—2 månd. och torsd. »diebus vero Lunae et Jovis hora prima pomeridiana Rudimenta Linguae Hebr. rudioribus; maturioribus vero Psalterium Davidis proponet».

1719 kl. 6—7. Evangelistam Marcum, Orat. Isocr. ad Nicodemum nec non Psalterium Davidis hora 6:ta matutina alternis vicibus explicabit».

Kl. 1—2 månd. och torsd. »Diebus vero Lunae et Jovis hora 1:a pomeridiana ex Mathesi Arithmetica et Computum eccl. proponet et iunioribus rudimenta linguae hebraeae inculcabit».

Mathematicus läste

1673 kl. 1—2 »in Mathesi, Arithmetica et computum».

Efter denna lektions upphäfvande sköttes undervisningen i matematik dels af Logicus, som 1696 läste aritmetik, geografi och comp. eccl. samt 1719 geografi, dels af Lect. eloqu., som 1712 undervisade i comp. eccl. och plan trigonometri samt 1719 i geometri, dels äfven af Graecus, som 1719 hade fått aritmetik och comp. eccl. på sin lott.

Undervisningen i *sång* och *musik* synes till en början hafva blifvit betydligt försummad. År 1673 beder kollegiet, »om någon förordning göras kunde, att musiken kunde något tilltaga och sedan vid makt hållas». Stor svårighet rådde att få lämp-

lig sånglärare, då här ingen gymnasiiadjunkt fans, till hvilken åliggande det vid andra gymnasier hörde att leda sångöfningarna.

Vid den ofta nämnda undersökningen 1673 »diskurrerades om exercitia musices, unde praemium för dem tagas skulle. Staden ville och kunde fuller i sinom tid att hjälpa något dertill, men der behöfdes en duglig Rector cantus och förmentes, att en som deruti exercerad var, kunde ock vara Conrector, som dess bättre auctoritas hade (som i andra Scholis trivialibus) att kunna hålla både dem i Gymnasio och i Scholis till choral och instrumental musik, men . . . allena Onsdagarne och Lördagarne, att han icke förhindras skulle i sitt scholarbete».

Hvad sånglärarens lön beträffar, var den sannolikt allt annat än högt tilltagen. År 1678 förordnade inspektor Mag. Petrus Fontelius, »att rector cantus skalla vara benöjd med salario af skolan och pliktig att informera gymnasisterne». På grund deraf begärde rector scholae Mag. Christof. Aurivillius år 1684 »100 daler till rectorem cantus för omaket han informerar gymnasisterna in cantu och de bruka scholae sångböcker». Hårtill voro dock lektorerne föga benägna, och Domkapitlet tyckes ej heller gifvit något bestämdt utlåtande i denna sak.

Examen anniversarium hölls förmodligen regelbundet. Vid skolan hölls den vid pingsttiden, hvilket antagligen äfven kan gälla för gymnasium. Vid visitationen 1673 »taltes om examine publico anniversario, att den hållen var af R:ndo D:no Inspectore och granneligen noterad, så den som in Gymnasio som den, hvilken i scholen skedde». Och i Juni följande år skriver prosten Fontelius: »In Gymnasio är ock god flit öfvad af de 4 lectoribus, som per examen hafva låtit se prof». Några år derefter inberättas till Domkapitlet: »hvad förleden examen belangar, så är den in medio Maji hållen. In Gymnasio examinerade Mag. Schroderus in rhetoricis, oratione Archia — — — — och viste hvad i stylo gjordt var — — — — Mag. Blix af Evangelio Lucae, som han helt det året genomläst hafver» — — 1).

Inspektionen öfver läroverket öfvades af pastor i Gefle, och det tyckes, som om kommunikationen mellan honom och Consistorium varit rätt liflig. Stundom inträffade, att Domkapitlet utsåg någon lämplig person att resa till Gefle för att i Ärkebiskopens ställe hafva nödig uppsigt öfver stadens läroverk. Äfven omtalas, att Ärkebiskopen hållit visitation vid gymnasiet för att själf på ort och ställe kunna öfvertyga sig om dess beskaffenhet och rätta skötsel.

1) Det öfriga är oläsligt, emedan brevet är illa medfaret.

Stipendiemedlen voro under gymnasiets första tillvaro obetydliga, men började så småningom tillväxa. År 1673 begärdes af lektorerna, att »praemia pro discentibus kunde på lämpligt sätt förskaffas». Vid inspektionen samma år »vardt omrördt något om praemiis för docentibus; förledet år fingo de 100 D:r Kpmt af Gymnasii bygnings penningar».

Samtliga lektorerna i Gefle skriva den 17 Aug. 1685 till Ärkebiskopen: »Till discenternes underhåll och stipendium hafva vi anslagit två kyrkoherbergen näml. Bred och Hjelsta, spanmälen vänd i penningar och dem Gymnasisterne emellan utdelade. I detta år hafva primi bekommit 15 D:r hvardera, medii 12, infimi 9, någre mindre eftersom de i flit och studier äro ansedde och capable pröfvade. Förutom detta äro gifne åt singulis för att in musica sig öfva somliga 4 Caroliner, androm 3 eftersom de af D:n Rektor Cantus äro rekommenderade».

Då några studenter, som hade utgått från Gefle gymnasium, klagade inför Domkapitlet, att deras stipendier blifvit dem undanhållna, svarar f. d. rektor Isak Kraft på Domkapitlets förfrågan, huru dermed sig rätteligen förhölle: »1696 då jag första gången var Rector vid detta Kgl. Gymn. kommo intet många Gymnasister härifrån, ty blef ej heller mera utdeladt än 81 D:r 16. Men 1699 under mitt andra blefvo flere härifrån demitterade, hvarför ock 301 D:r 12 f. till deras tjänst lemnades. Ändtligen 1703 utdelte jag vid samma beställning 222 D:r 24 öre, som allt efter Gymnasii riktigt slutne och verificerade räkningar skall bevisadt varda». År 1712 utdelades 300 D:r Kpmt och 1713 ända till 551 D:r 16 öre, hvilken höga siffra beror derpå, att flera, som hade stipendier att fordra, nu först bekommo dem; »orsaken dertill hafver varit så väl den kostsamma tombyggningen som deras oriktighet, hvilka gymnasiuppbörden vid kyrkoherbergen haft hafva». På grund deraf »håller Consistorium rådligt att skriva till lectores i Gefle och ändtligen begära 1) att de penningar, som scholares böra hafva, måtte årligen utdelas, 2) att de måtte visa, huru distributionen skedde i förledet år, då jemväl scholarernes namn böra antecknas».

I allmänhet utdelades icke stipendium till någon, förrän han vistats fyra terminer vid gymnasium. Ett undantag gjordes 1714, då en lärjunge erhöill stipendium, ehuru »han vid Gymn. intet mer varit än en termin eller $\frac{1}{2}$ år, men likväl för dess ogemena quickhet och skicklighet, som han redan den lilla tiden visat, blef han af samtliga lektorerna considererad ibland dem, som njuta 30 D:r».

Beträffande fördelningen af stipendiemedlen bestämde Consistorium den 27 Febr. 1678: »Hvad delningen inter discentes

vidkommer, sker den, efter som de äro af profect in literis och skicklighet i lefverne. Der ock efter förslaget på 30 personer skulle något blifva öfver, kan det föryttras i penningar och förvaras, ifall någon behöfde hjälp i sjukdom, begrafning och annat slikt. Delningen bör förrättas af Inspectore tillika med Rectore och Lectoribus Gymnasii. Skulle något öfverskott vara och någon synnerligen eximius finnas, kan sedan något ändå öfver 2 Tnr en slik meddelas».

Det första af enskild person till gymnasiet donerade stipendium var *stipendium Grubbianum*, hvarom Domkapitlet skriver till lektorerna den 6 Aug. 1712: »med stipendio Grubbiano må ingen ändring ske, utan tvänne piltar hafva derutaf underhåll, och de ingendera njute mindre än 30 D:r Kpmt, ty eljes kan det föga förslå till någon undsättning». Och 1712 skrefvo lektorerna till Domkapitlet: »Vid detta Gymn., såsom det bör vara Venerando Consistorio väl bekant, hafver man allenast det stip., som sal. prosten Mag. Grubbe hit gifvit af 1000 D:r Kpmt, som nu för tiden ligger uti fasta vretar under denna staden, hvilka äro uti en säker mans händer och årl. ränta 60 D:r Kpmt».

För att beveka stadsborna att ihogkomma gymnasiet med någon donation, fingo lektorerna uppmaning att utdela stipendier äfven åt lärjungar från staden. Så skrefs till dem den 6 Aug. 1712: »att den summan, som när ofvannämnda indelning är skedd (se p. 100 f.), kommer till att beräknas 5:ae lectioni, måste först till stipendia åt fattiga och qvicka piltar utdelas, hvilket beneficium äfven såväl stadens barn som de ifrån landet åtnjuta måste, hvarigenom utaf stadens innevånare tilläfventyrs någon kan blifva bevekt att göra testamente till Gymn:m, när de se, att deras barn njuta fördel deraf. Och skola nu sådane stipendiater alltid vara 8 st. i ond och god tid, de der skola hvardera uti 4 års tid blifva vid detta beneficium behållna och njuta alla lika quantum, hvilket så uträknas måste, att när alla deras portioner blifvit utaf summan afdragna, samma summa ändå tillräcka kan att sedan användas icke allenast till husets nödiga conservation samt till nödiga böckers och auctorsers inköpande för de fattige gymnasister, utan ock till att hafva derutaf i kassan årl. någon besparing, som vid allehanda gymnasii tarfver kan vara att tillgå».

Bibliotek fans ej på denna tid vid gymnasium. Men att vederbörande voro betänkta på att bilda ett sådant, visar Årkeb. Baazii bref af den 2 Juni 1679, i hvilket förordnas, »att hvad öfverskjuter gymnasisternas stipendium, det köpes böcker för och annat till gymnasium tarfveligt, dock så att årligen något i kassan bespares till necessarios usus, såsom gymnasii reparation, fattige, sjuke eller döde gymnasisters hjälp och understöd etc.»

År 1791 skrifver rektor vid gymnasiet N. Torger till Domkapitlet: »Till att facilitera disciplarnes framsteg i studier synes märkneligen tjäna, om ett godt Lexicon såväl latinum som graecum item globus terrestris et coelestes och tabb. geographicae kunde för gymnasii medel uppköpas och i gymnasio förvaras, på det disciplarne måge sådant in loco publico hafva och be-tjäna sig af», till hvilken begäran Domkapitlet lemnade bifall. Och 1714 skrifves: »Hvad öfverstått (efter utdelningen af stipen-dier) af Gymn. medel för förnämnda år blifvit, är använt till geograph. taflores uppköpande, nödvändiga för gymnasium». Vid Domkapitlets sammanträde den 6 Aug. 1712 ansågs »nödigt, att Lector Linguae Hebraeae tillser, att de af kopparstickaren Truls upplagda sju Psalmer med full hebreisk lektion efter sal. H:r Lilieblads föreskrift måtte köpas och gifvas incipienter i hand att deraf lära sig lektion».

Ett bibliotek tillkom först 1727, då afl. Prosten Schaefer's »vackra bibliotek» genom donation öfverlemnades åt gymnasiet.

Det är tydligt, att i ett gymnasium, beläget på något af-stånd från stiftsstad, åtskilliga *missförhållanden* skulle in-smyga sig och så småningom öfvergå till gällande praxis. Re-dan är nämdt, huru lektorerna i förstone inskränkte sin under-visning till en timme om dagen, oaktadt lagen föreskref två. Då detta anmärktes af vederbörande, ursäktade de sig med lärjun-garnes ringa antal. Äfven var den nya läroverksbyggnaden så knappt tilltagen, att fördelning i olika klasser beredde svårighe-ter, synnerligen som äfven trivialskolan var inrymd i samma hus. Såsom ofvan visadt, nämnes endast vid ett tillfälle före 1724 en fördelning i classis superior och inferior. Deremot skedde på grund af 1724 års skolordning en delning i två »circuli», oaktadt lärjungarnes antal då var mindre än någonsin förut.

Lektorerna brukade äfven minska sitt arbete på det sätt, att de icke började läseterminerna i laglig tid. Isynnerhet gäl-ler detta höstterminerna, vid hvilkas början få gymnasister ännu hade infunnit sig. Då vederbörande frågade: »cur nondum in-choata exercitia publica?» svarades, att det skedde »propter de-fectum auditorum och . . . att föräldrarne intet hafva kunnat dem commodé afskicka förr än efter andtiderna». — »Dock för-mantes D:ni lectores att läsa, fast än få voro igenkomne, så att ingen skälig occasion gåfves att sinistre omtala gymnasii väsende».

Emedan lärarne här såsom annorstädes ansågo sitt arbete i skolans tjänst blott vara medel till vinnande af bättre ekono-misk ställning såsom pastor i någon större församling, kan man icke vänta, att deras verksamhet skulle bringa särdeles lysande resultat. Ofta förstodo de ej att lämpa sin undervisning efter

lärjungarnes förstånd och fattning; därför fingo de år 1673 af Årkebiskopen »admonition, gifven i sitt bref till Rev:dm D:m Mag. Fontelium, de simplici modo dicendi ad captum auditorum, och vidlyftigt der discurrerades, att D:ni Lectores skola docendo söka icke så sitt renominie, utan auditorum information». Af denna undervisning blef naturligtvis följden, att många af lärjungarne gjorde ringa framsteg i sina stycken. Icke desto mindre fingo de i vanlig ordning genomgå gymnasiet och erhöilo äfven afgångsbetyg derifrån. Att lärarne likväl insågo, huru menliga följer denna deras efterlåtenhet medförde, visar deras bref till Domkapitlet af den 23 Sept. 1725, der det heter: »discentes äro för tiden här till antalet 25, men hade väl kunnat vara flere, så framt icke lectores och rector scholae i nästlidne examine anniversario pröfvat nödigt att likmätigt Nya Gymnasii och Scholae ordning 2 Cap. 5 § för detta år hafva anstånd med 10 discipulars translation från trivialskolan till gymnasium, på det omogna icke måtte allt för tidigt varda uppflyttade; utan hellre hela verket så väl i trivialskola som gymnasium i rättan tid hjälpas och komma i tillbörligt stånd, emedan man handgripligen kunnat märka, hvad påföljd och skada sådana omognas flyttning här till försakat».

Det är nämndt, att examen anniversarium årligen skulle hållas. Emellertid vill jag nämna ett fall, då en lektor undandrog sig denna skyldighet, och jag förmodar, att han icke är den ende, som i detta afseende gerna såg en minskning i sina ämbetsgöröml. Vid den ofta nämnda undersökningen 1673 »sades det, att Mag. Grubb ingen publicum examen höll, hvilken förebar 1) sig hafva hållit två predikningar den veckan, 2) att han som oftast repeterade med sina auditoribus det han läst, 3) att han sent fick der af veta. Härpå svarades honom, 1) att han är ingalunda ursäktad för sina predikningar och arbete vid församlingen ifrån examine publico. 2) Examen anniversarium måtte ändtelig hållas efter Constitutiones, fast de andre af honom drifvas och äro nyttiga i sig själfva, 3) betygades, att han fick veta härom, när de andre, och var icke af nöden så långt förut derom notificera, emedan Constitutiones och praxis lärar dem märka tiden dertill».

O. I. Fehrnborg.

Några reflexioner med anledning af P. G. Lyths »Anteckningar vid läsningen af Horatius' Oden». (Ped. tidskr. 1891 h. 1 s. 16 ff).

Efter att hafva konstaterat såsom den allmänna åsigten, »att Horatius är en af de intressantaste latinska författare, som läsas i våra skolor. och att han derjemte är ojämförligt lättare än Virgilius både att förstå och att återgifva på svenska», framställer författaren den principiela anmärkning mot den gängse tolkningen af nämnde skalds dikter, att man i allmänhet för enskildheter och form bortser från diktens hufvud innehåll och sammanhang. »Man får nästan aldrig en sådan öfversikt öfver det hela, att man kan afgöra, om man öfversätter rätt eller orätt, om en föreslagen öfversättning passar i sammanhanget eller ej». — Det kanske ej är så lätt att bedöma, hvad i berörda afseende »i allmänhet» eger rum, men rik anledning finnes nog att kraftigt påyrka en trogen uppfattning af innehållet i ett läst stycke. Härvid får man dock för ingen del stanna. En skald, t. ex. Horatius måste städse uppfattas och återgifvas i allmän öfverensstämmelse med sig sjelf. Horatii hela diktning utmärkes af klarhet, enkelhet och behag. Han sträfvar icke att låta sin Pegasus flyga alltför högt. »Enhvar, som täfla vill med Pindarus, han sträfvar med Dædali konstgjorda vaxvingar, för att gifva namn åt det glasfärgade hafvet». (Od. IV, 2, 1. Kumlins öfvers.). Detta är Horatii varning för det rätt vanliga menliga felet att vilja »stiga upp som en sol» etc. Till sådant gör han sig aldrig skyldig. Han söker icke det bålstora, men de ämnen han väljer, dem beherskar han med öfverlägsen säkerhet. Sin form tuktar han oafåtligt, så att den blifver ej mindre korrekt än ledigt och behagfullt uttryck för hvarje hans tanke. Han är en diktare från romarnes guldålder och hatar floskler af alla slag. Hans dikter ha också städse häfdat sin plats såsom en ypperlig skola för en beherskad, sund smak.

Rätt bedrifvet, måste alltså hans studium för våra skolor vara af den största betydelse. Men hvarje hans tolkare måste otvifvelaktigt bemöda sig att efterlikna hans behagfulla enkelhet och afsvärja allt hvad flärd, prål och deklamation heter. Denna fordran lärer böra ej mindre strängt uppfyllas än de ofvannämnda.

För att belysa sin åsikt om rätta tolkningen af Horatius har lektor Lyth meddelat några tolkningsförslag till vissa af den första bokens oden. Det har emellertid syntts undertecknad, att

öfversättaren ej blifvit sin grundsats fullt trogen och ej heller i åtskilligt öfrigt fyllt de fordringar, som måste ställas på en mönstertolkning, hvilket jag skall söka visa vid skärskådande af en och annan punkt i de framställda proven.

I, 1. 29—36. »*Me doctarum hederæ præmia frontium* o. s. v. Hvad mig sjelf beträffar, njuter jag de Olympiska gudarnes fröjd, när murgrönsrankan (vid dryckeslaget) är virad kring min vittra panna; och en gudadans (leves chori), dansad i diktens svala lundar af Nymfer och Satyrer, höjer mig öfver lifvets prosa etc. — — och om du Macenas, ger mig en plats bland lyriska skalder, då är jag viss om, att jag höjd öfver medelmåttornas hop, skall få en plats bland stjernorna på konstens himmel».

Härefter tillägges med afseende på diktens innehåll: »Skalden har i det föregående skildrat de sträfvanden och nöjen, som äro utmärkande för olika slag af människor. Därpå skildrar han skaldens njutningar, som bestå dels i ett själsfröjdande dryckeslag i kretsen af själsfränder (jfr I, 17, 21—24) dels i poetisk produktion». Hvar i sången Horatius talar om »skaldens njutningar,» kan jag icke finna. Efter att ha omnämnt olika menniskors glädjeämnen och sträfvanden, kommer han till sina egna: hans glädje består i att ostörd i naturens sköte få hemta ingifvelse för sin sång, och sin högsta ära sätter han i att vinna Mæcenass bifall för densamma.

Att »själsfröjdande dryckeslag» skulle varit en för Horatius eller skalder i allmänhet särskildt utmärkande njutning, det säges hvarken i denna sång ej heller torde det öfverensstämma med faktiska förhållandet. Icke heller på det jemförda stället (I, 17, 21—24) är det fråga om hvad vi kalla dryckeslag, utan helt enkelt om ett stycke »Stilleben» vid en bägare, något, som väl också förekom hos andra än skalder och förekommer ännu i dag (jfr t. ex. vv. 19—22 i denna sång). Murgrönan var helgad åt Bacchus och användes därför vid dryckeslag, men naturligtvis äfven af andra än skalder; den tillkom också särskildt skalderna såsom inspirerade till sång af Dionysos, men detta utan all tanke på dryckeslag, (jfr Virg. Ecl. VII, 25: *Pastores, hedera crescentem ornate poetam*). För det nu i frågavarande stället är naturligtvis all tanke på dryckeslag främmande. Att »leves chori» öfversattes med gudadans, förefaller märkligt.

Hvad som menas med »diktens svala lundar» hade kanske behöft en närmare utredning. Upplysningen att »uttrycket betecknar Horatius' skaldskap, som hade denna »svala» skönhet, som man beundrar hos Greklands förnämsta skalder,» torde ej vara tillfyllestgörande. Ty om *vi* med ett visst skäl tala om antikens »svala» skönhet, icke utgör väl detta någon anledning att lägga

uttrycket i den antike skaldens mun. Skulle det ej kunna tillåtas att vid *gelidum nemus* företrädesvis tänka på något så enkelt som t. ex. skogsparken vid Horatii landt gård? Dess behag och lämplighet för poetisk meditation upphör han ju aldrig att prisa, och han berömmar äfven särskildt dess svalka, då han (17,2) säger, att Faunus sjelf ditflyttar och afhåller den brännande solhettan från hans getter. Jfr för öfrigt Ep. II, 2,77: *Scriptorum chorus omnis amat nemus et fugit urbes*. Hvad åter angår den anförda jembförelsen med Tegnér, som sjunger om Bellman, »hur glädt han skalkas bland nymferna uti den gröna lund,» så hvem vet, om icke äfven här tanken på en viss lokal föresväfvat skalden?

Kellgren gifver åt detta ställe följande smakfulla tolkning:

Mig lundens svala skygd förnöjer
Och Nymphers och Satirers dans;
Mig kläder uti Gudars glans,
Mig ur den låga hopen höjer
Det murgrön, som sin ljusa krans
Omkring de vittras tinning böjer.

Vid slutorden i sången har öfversättaren användt ej mindre än 20 ord för att återgifva originalets 4. Visst är latinet kort och pregnant, men manne till den grad i jembförelse med vårt modersmål? Det vill vidare synas, som om uttrycket »stjernorna på konstens himmel» vore ett något slitet praktuttryck, som här ej fullt passade i stycket. Men först och sist blir det fråga om sjelfva meningen. Hvad är det Horatius för sin del vill vinna? — Mæcenass bifall. Vinner han detta, så blir han glad, han som andra, hvilka vunnit sina syften. Att han icke låter sin glädje bestämmas af några beräkningar om stjernorna på konstens himmel eller utsigter till hopens beröm, utan är nöjd med Mæcenass bifall i och för sig, förminskar antagligen icke artigheten mot denne, och just denna tanke torde vara så mycket mera på sin plats, som dikten ju är att betrakta som en dedikationssång till Mæcenass.

Uttryck af omedelbar glädje varieras genom hela dikten, t. ex. *juvat* (v. 4), *evehit ad deos* (v. 6) o. s. v. Sistnämnda uttryck är med det förevarande nära beslägtadt. Ett annat liknande uttryck för förnöjelse möter hos Ovidius (met. VII, 61), *vertice sidera tangam*. Men vårt uttryck (*sublimi feriam sidera vertice*) är åtskilligt starkare. Och detta är helt naturligt, ty dels utgör det sångens slutord, dels har Horatius i sjelfva dedikationssyftet med fin takt användt blott fyra verser (två i början och två i slutet), och det blir då snarare kvaliteten, som får göra verkan, än kvantiteten.

För öfrigt är det icke så alldeles utan, att man bakom detta starka uttryck för öfversvallande glädje och stolthet tycker sig skönja det kända gemytliga löjet, medan deremot i den erbjudna öfversättningen ligger hela allvaret hos en något tröttnad retorik.

Kellgren deremot öfversätter versen sålunda:

Min hjessa, krönt af evig ära,

Skall lyfta sig till stjernorne.

I, 2, 41—49. »Eller kanske att du, den hulda Majas son, har aflagt din guddoms härlighet och sänkt dig ned till jorden och här vandrar i människoskepnad» o. s. v. —

Här har originalets enkla uttryck *mutata figura* återgetts med »aflagt din guddoms härlighet,» hvilket till yttermera visso straxt aflöses af ett ungefär likfärgadt »sänkt dig ned till jorden» etc., alltsammans rätt mycket påminnande om uttrycken i ett katekesstycke, som det förmodligen ej varit meningen att efterbilda.

Horatius, som här agerar hofman, fann troligen, att smickret bäst tog sig ut, om det framfördes utan all ordståt. Som man vet gick det också för antikens gudar, enkannerligen Mercurius, helt lätt och lustigt att »aflägga sin guddoms härlighet och sänka sig ned till jorden,» hvadan man om dessa förvandlingar ej utan särskild anledning bör välja några vidlyftiga uttryck.

Litet längre ned öfversättes *diu lætus intersis populo Quirini* med »må du länge sprida välsignelse omkring dig bland Quirinus' folk». Denna tolknings lämplighet torde vara mycket tvifvel underkastad. Månne ej *lætus* åtminstone delvis står såsom motsats till det följande *iniquum*? Och finner det icke ytterligare en förklaring i sista strofens *hic magnos potius triumphos, Hic ames dici pater atque princeps*? Hvarför då ej rätt och slätt öfversätta t. ex. må du länge glädjas (finna trefnad) bland ditt romerska folk?

I, 5. *Quis multa gracilis te puer in rosa Perfusus liquidis urget odoribus*? etc.

I öfversättningen väcker genast uttrycket »elegant ungherre» anstöt, först och främst därför att det är gruffligt opoetiskt och i all synnerhet oandvändbart vid tolkningen af ett antikt konstverks »svala skönhet». Uttrycket har med ett ord en trivial klang. Hvad som i originalet kunnat föranleda detsamma, är ej så lätt att inse *Gracilis* betyder väl här, liksom på öfriga ställen, smärt, spenslig. Man jemföre t. ex. Ov. Am. II: 10, 23. Samme författare brukar också *gracilis* för att beteckna finheten hos de trådar, med hvilka Hefaistos vid ett visst till-

fälle omspann sin äktenskapliga bädd, och om hvilka han säger, att de voro långt finare än spindelns. Fåfängt torde man deremot få söka efter exempel på *gracilis* i betydelsen »elegant». Ordet begagnas hos Ovidius om getterna, hvilken väl ingen hittills tillskrifvit någon särdeles »elegans». Hvarför då ej helt enkelt öfversätta *gracilis puer* med »smärt gosse» eller »spenslig ungersven»? Både »gosse» och »ungersven» begagnas i vår diktning gerna i fråga om dylika små erotiska affektioner.

Den »elegante ungherren» säges vara begjuten med »flytande ambradoft» (*liquidis odoribus*), ett i och för sig särdeles sällsamt uttryck. Då vidare *te urget* tolkas med »ständigt sitter vid din sida,» så tycks öfversättningen antyda en temligen enformig »tête à tête» och långt spakare, än skalden på detta och många andra ställen ger anledning att antaga. Om flickan säger öfversättaren, att hon »omsorgsfullt kammar sitt hår, likväl smakfull i allt sitt koketteri». Och dock torde det blifva svårt att uppvisa, huru hon skulle kunnat enklare anordna sitt hår än på det sätt, som angifves med uttrycket *religare comam* (jfr II, 11, 24). Det är väl icke meningen, att hon bort sitta *passis crinibus*. Just på enkelheten i denna anordning syftar *simplex munditiis*, som af Kellgren imiteras sålunda: Din enfald ej af konsten ödes, Din smak är all din prydnads lag. Om »koketteri» härvid i tolkningen nödvändigt skall användas, blir väl den enda möjliga öfversättningen: koketterande med enkelheten. Men nu kallas samma flicka längre ned i öfversättningen »englalik,» och ovisst torde vara, om sådana idka koketteri. Horatius, som ej kände till några englar, begagnar emellertid epitetet *aurea*, detsamma, som plägar tilläggas skönhetsgudinnan, och måhända skulle det i en öfversättning ej vara olämpligt att använda »gudomlig skönhet» eller dyl. Emot en sådan tolkning kan väl öfversättaren så mycket mindre hafva att anmärka, som han i sista strofen tillägger den nyckfulla sköna gudomlig dyrkan med tempel, votivtaflor och allt. Öfversättningen lyder: »Att, jag åtminstone blifvit räddad ur skeppsbrottet af den gudom, som råder öfver hafvet, visar den teckning, som jag härmed enligt löfte upphänger på väggen till din helgedom». Möjligheten af denna djerfva tolkning torde dock ej mindre tariffva bevis än öfversättningen af *mutatos deos*: »förändradt ideal, ändradt tycke».

I sista versen har öfversättaren anført en konjektur, *pertinacis* i st. f. *pertinaci*, och mot denna konjektur torde knappast någon annan anmärkning kunna framställas, än att den är onödig, enär den befintliga läsarten lemnar förträfflig mening.

I, 12. *Jocosa imago* öfversättes med »vidtskallande ekot» och i anmärkningarne upptages *jocosus* »lekande»; betydelsernas sammanhang framstår ej rätt klart, ehuru öfversättningen naturligtvis icke utsagt något, som strider mot ställets syftning i allmänhet. Men måhända har denna öfversättning sedan föranledt den egendomliga tolkningen af *in umbrosis Heliconis oris*: bland Helikons klyftrika bergväggar. Visst var Helikon klyftrikt, men det var också rikt på lummiga lundar, och det är väl förnämligast sistnämnda omständighet, som det har att tacka för epitetet *umbrosus*. Särskildt åsyftas väl här den derstädes belägna musernas lund.

v. 13. *Quid prius dicam solitis Parentis Laudibus*, »hvad skulle jag besjunga förr än Allfaders af tusen tungor förkunnade lof» och i anm.: »solitis laudibus, vanliga, ofta upprepade lof», hvarmed jemföres Sv. Ps. B. 3. 3. —

Syftar icke *solitis* på den vanliga (och helt naturliga) seden att börja en hymn till gudarne med »Allfaders» lof? (Jft t. ex. Virg. Ecl. 3, 60). I sådant fall bör väl ordet tolkas »såsom seden bjuder».

v. 50 »*tibi cura magni Cæsaris fatis data*: den snillrike Cæsar är din tjenare gifven åt dig af det högsta väsendet». Här till fogas anmärkningen: »Cura vård, förvaltning, förvaltande förmåga; cura Cæsaris, Cæsar curator, Cæsars förvaltning, Cæsar såsom förvaltare». — Måne cura i betydelsen förvaltning står utan gen. obj. eller liknande bestämmning, och kan ordet i sådant fall stå i konkret mening? Säkerligen behöfves härför ett pålitligare parallelställe än I, 22, 11: »*expeditis curis*, sedan mina slafvar blifvit hemskickade». Ty att *expeditis curis* här betyder bekymmerslös, bör väl vara höjdt öfver allt tvifvel. Angående de sakliga förutsättningarna för den andra tolkningen kan man jemföra Sat. I, 6, 95 ff., der Horatius förklarar sig nöjd med sin ringa lott. Vore han en högt uppsatt person, skulle han hafva många besvär, som han nu sluppe: han skulle få lof att hålla sig en och annan följeslagare på promenader och resor, hålla vagnar, hästar m. m. Nu hindrade honom ingenting att på en fattig mulsåna fara ända till Tarent. Hvarhelst han behagade, gick han ensam o. s. v. Skola vi tro, att en person med så enkla vanor i sjelfva hufvudstaden var hägad att föra med sig några uppvaktande slafvar, då han i diktare-tankar ströfvade omkring i närheten af sin landtgård? Äfven om han skulle haft en så sällsam smak, torde hans få (8) slafvar behöfts för andra ändamål. Man torde således få anse, att allting, såväl sjelfva orden *expeditis curis* som ställets sam-

manhang och de allmänna förutsättningarna, gör den omnämnda, ja rentaf som exempel åberopade öfversättningen af *curis expeditis* omöjlig. Och det står väl icke stort bättre till med tolkningen af *cura Cæsaris*.

Vid all öfversättning må man, isynnerhet på skolans stadium, icke ringakta att hålla sig så nära intill originalets uttryckssätt, som möjligt är. Ofta måste man ju tillbakavisa i stället för att uppmuntra lärjungarnes »fria» tolkningar såsom härrörande af okunnighet eller andra fel, dem skolan har att undanrödja och motarbета. Det lärer väl också inträffa, att, om en öfversättning fastslås i en viss, »finare» form, denna form med all flit af lärjungen inläres utantill, under det originalet förblifver nästan lika obekant, som om det aldrig behandlats. För ingen del må uppgiften att öfversätta »troget» efter orden anses vara för lätt eller tarflig. Ty om man besinnar, hvad som aldrig borde glömmas, att det är till svenska, ren och äkta svenska, som man har att öfversätta ett främmande literaturalster, så torde det få erkännas, att språkliga och sakliga olikheter gifva tolkaren tillräckligt med svårigheter att öfvervinna. Äfven i en ordtrogen öfversättning är otvifvelaktigt ofta nog ett friare uttryck i hög grad användbart, blott man är viss, att det »träffar hufvudet på spiken». Emellertid måste ju tolkaren städse sträfva att så mycket som möjligt låta originalets särskilda uttryck afspegla sig i tolkningen.

Vid ofvanberörda öfversättningsförslag har öfversättaren mycket ofta citerat eller jemfört Tegnér, och man känner sig stundom något oviss, om utgångspunkten varit önskan att låta denne eller Horatius komma till heders.

Gerna vill jag i min ringa mån dela tolkarens synbara beundran för vår store skald, men jag vågar det oakadt betvifla, att från hans poetiska språkförråd några synnerliga bidrag för tolkningen af Horatius stå att vinna.

Han är med alla sina förtjenster för öfrigt allt för praktälskande för att kunna tjena ett sådant ändamål. Hos honom finnes så godt som intet af »den svala skönhet, vi beundra hos antikens skalders» och särskildt hos Horatius. Hans form och diktning prunkar i stället ofaflåtigen i en den varmaste, ja, man må säga brännande färgprakt.

Han har alstrat den yppigaste rikedom af bilder och poetiska uttryck af alla slag, men hvar finner man hos honom det i detalj gående omsorgsfulla sofrandet och filandet af formen, egenskaper, som äro så karakteristiska för Horatius? Skulle inom svenska vitterheten en motbild till Horatius, hvad den allmänna

anläggningen och tonen angår, uppsökas, så undrar jag, om icke Kellgren vore rätte mannen.

»I stilen var han älskare
 Utaf det tydliga och lätta;
 Ty — sade han, och det med rätta —
 Ju simplare, ju enklare».

Jag tor dock icke därför, att man på honom bör grunda någon Horatiustolkning, ty, såsom ofvan sagdt är, Horatius måste i första hand tolkas med Horatius, liksom Kellgren med Kellgren, Tegnér med Tegnér o. s. v.

C. O. Lundgren.

Litteratur.

Proportionslära med tillämpning på plangeometrien af Karl Tham.

Användningen af Euklides i dess tämligen ursprungliga form torde numera vid våra läroverk vara inskränkt till de fyra första böckerna. Den femte boken är redan länge ersatt med andra vare sig skrifna eller tryckta förständigare och mera lättfattliga proportionsläror, den sjette begagnas måhända ännu vid några läroverk (åtminstone var det så för något år sedan), men i så fall med skrifna tillägg, och är väl vid flertalet ersatt med vare sig Lindmans »Proportionslärans tillämpning på plangeometrien» eller Hellgrens »Euclides' VI bok». Dessa båda stödjä sig på hvar sin proportionslära, den förra på författarens egen, intagen i hans algebra, den senare på Hultmans, som ju för öfrigt utgör den förebild, efter hvilken äfven Lindman utarbetat sin. Dessutom är på senare åren utkommen en proportionslära med tillämpning af Brodén och Hellsten, hvilken jag dock tror icke åtminstone ännu fått någon vidsträcktare användning.

Vår lärobokslitteratur har nu blifvit tillökad med ännu en ersättning för Euklides' 5:te och 6:te böcker näml. »Proportionslära med tillämpning på plangeometrien» af Karl Tham. Författaren motiverar i sitt företal behovet af denna bok därmed, att Lindmans »tillämpning», som visserligen stöder sig på en enkel framställning af proportionsläran, själf är ålftför kortfattad i sina bevis för att utan särskild förberedelse kunna inhämtas af lärjungarne, Hellgrens lärobok åter är själf lättfattlig, men stöder sig på en i mångas tycke för svår proportionslära. Författarens åsikt om Lindmans lärobok delar jag till fullo. Med den utvecklade ståndpunkt och ringa förmåga af abstrakt tänkande, de lärjungar i allmänhet innehafva, som skola läsa boken, äro bevisen alldeles för sammanträngda och fordra för mycken efter-

tanke. Dessutom innehåller denna tillämpning onödigt mycket för att vara en lärobok. Mot dem åter, som anse Hultmans prop.-lära för svår, hvilken åsikt väl förf. delar, kan man ju anmärka det, att om man i likhet med förf. antager de allmänna räknelagarnas giltighet för irrationella tal som bekant, så kan man naturligtvis utelämna hela andra afdelningen därstädes, och därmed torde här den värsta svårigheten vara undanröjd. Sedan kan man väl endast säga, att bevisen för själfva satserna i tredje afdelningen äro något kortfattade, men jag tror dock de äro så klart affattade, att äfven medelmåttigt begåfvade utan synnerligt stor svårighet kunna sätta sig in i dem, för så vidt de icke höra till dem, som anse proportionslära i allmänhet vara något obegripligt.

Den af hr Tham utgifna läroboken med titeln »Proportionslära med tillämpning på plangeometrien» utmärker sig för mycken klarhet och reda i framställningen. Uppställningen är öfverskådlig och ordningen följdriktig. Bevisen äro noggrant genomförda, på flere ställen allt för noggrant, så att det värkar tröttande och icke lämnar det allra enklaste åt lärjungens eget begrundande. Så t. ex. då beviset för en sak är alldeles lika med ett bevis i samma sats omedelbart förut, så upprepas det ändå i detalj (ss. i T. 21).

I inledningen har förf. upptagit en riktig definition på irrationella tal, hvilket icke är fallet med Hellgren. Förf. säger, att irrationella tal äro sådana, som »ej kunna exakt uttryckas genom hela tal och bråk» (ordet »exakt» kunde gerna utlemnats). Hellgren säger, att »ett irrationelt tal kan ej med siffror exakt uttryckas». Detta kan ju icke häller ett bråk, ty där behöfves antingen bråkstreck eller decimalkomma. En anmärkning mot inledningen vill jag göra, näml. att förf. icke alls förklarar, utan endast i en anm. nämt, att förhållandet mellan två kommensurabla storheter är ett rationelt och förhållandet mellan två inkommensurabla storheter ett irrationelt tal. Detta är något, som eleverna väl behöfva exempel till för att kunna förstå.

Själfva proportionsläran har förf. sökt göra så enkel som möjligt. Detta har skett hufvudsakligen genom två medel; dels genom att förutsätta räknelagarnas giltighet för alla tal som bekant, dels genom att i bevisen för satserna aldrig införa storheterna själfva, utan endast deras talvärden. Den förra förutsättningen är ju i det stora hela riktig. Bevisen för räknelagarnas giltighet för irrationella tal böra genomgås genast, när man i algebran påträffar sådana tal, d. v. s. vid läran om rötter, och om dessa åter bör man hafva kunskap, innan man läser prop.-lära, ty i annat fall torde eleverna hafva svårt att bilda sig någon

värklig föreställning om irrationella tal. Men hittills hafva dessa bevis mångenstädes icke blifvit genomgångna förr än i samband med prop.-läran, och häri önskar således förf. en ändring, hvilken äfven jag finner befogad. Beträffande åter förf:s metod att i bevisen för satserna i prop.-läran endast införa storheternas talvärden så beror möjligheten häraf på sista satsen i inledningen, att »förhållandet mellan två storheter är lika med förhållandet mellan deras talvärden, då de äro uppmätta med samma enhet». Då förf. ställer sig på den ståndpunkten, har han, synes mig, på flere ställen gjort bevisen onödigt omständliga, i det han skilt på beteckningarna $a : b$ och $\frac{a}{b}$. Men jag fruktar, att

mången lärjunge, som läser denna prop.-lära, icke får klart för sig, att här är fråga om några andra storheter än tal. Det skulle icke förvåna mig, om han komme fram med t. ex. påståendet, att om $A : B = C : D$, så är $A \cdot D = B \cdot C$, så att han talade om exempelvis produkten af 2 meter och 6 kilogram o. d. Se på förf:s sats 5: »I en analogi är produkten af de båda yttersta termernas talvärden lika med produkten af de båda mellerstas talvärden». Förf. börjar då med att upprepa satsen på följande sätt: »Om $a : b = c : d$, så är $ad = bc$ », och bevisar detta, hvilket ju är mycket enkelt, då a, b, c, d , såsom alltid hos förf, betyda tal. Hvarföre icke i stället förtydliga satsens innebörd så: Om $A : B = C : D$ och $A = aE$, $B = bE$, $C = cF$, $D = dF$, så skall $ad = bc$? Jag tror det skulle varit nyttigt för mången. Att förf. allt för litet skiljer mellan storheterna själfva och deras talvärden, synes bl. a. af beviset för 3:dje

satsen i »tillämpningen». Det lyder: » $\frac{R}{R_1} = \frac{B}{b}$, $\frac{R_1}{r} = \frac{H}{h}$. Genom

multiplikation fås $\frac{R}{R_1} \cdot \frac{R_1}{r} = \frac{B}{b} \cdot \frac{H}{h}$, $\therefore \frac{R}{r} = \frac{B}{b} \cdot \frac{H}{h}$ ». Här

betyda R, R_1, r rektanglar och B, b, H, h linier. I stället för att tillämpa sats 17 i prop.-läran, som innehåller, att i en grupp storheter af samma slag har den första till den sista ett sammansatt förhållande af de mellanliggandes, företager sig förf. att multiplicera ihop förhållandena och sedan förkorta bort R_1 . Likaså i sats 28 af »tillämpningen». Där bevisar förf., att

$\frac{T}{t} = \frac{AB}{ab} \cdot \frac{AB}{ab}$, där T och t betyda trianglars ytor, AB och

ab sidor i dessa trianglar. Utaf denna likhet drar förf. utan något annat stöd slutsatsen, att $T : t : \overline{AB}^2 = \overline{ab}^2$, hvarmed förf. enligt tesen menar förhållandet mellan kvadraterna på AB och ab . I stället hade förf. bort stödja sig på sats 3, kor. 3.

där det är bevist, att kvadraterna på AB och ab just hafva förhållandet $\frac{AB}{ab} \cdot \frac{AB}{ab}$.

Mot förf:s tillämpning af proportionsläran har jag inga andra anmärkningar än af det slag, som redan äro framställda.

Då jag nu påpekat några afseenden, i hvilka jag skulle vilja hafva hr Thams lärobok förändrad, så återstår mig att tillägga hvad resultat jag anser, att man i pedagogiskt hänseende kan vinna med densamma. Jag tror af grunder, som jag redan i början nämde, att detta bör blifva godt, att den, som inhämtar prop.-läran och dess tillämpning efter denna lärobok, bör kunna göra det ordentligt och på jämförelsevis kort tid, isynnerhet som i de ojämförligt flesta fall detta sker under en lärares ledning, hvilken ju då kan framhålla dessa förtydliganden, jag anser behöfliga.

Boken är försedd med öfningsexempel, har god utstyrsel och tydliga figurer.

Nat. Lindskog.

Em. Rodhe och D. Kröger, Tysk läsebok för nybörjare. C.
E. Fritzes K. Hofbokhandel, Stockholm 1890.

Det högljudda missnöje, som länge fåfängt låtit höra sig öfver språkundervisningens opraktiska riktning inom de allmänna läroverken, har på sista tiden inom de olika språken framkallat en redan rätt rik litteratur, hvilken sökt råda bot på denna olägenhet. Skollitteraturen har sålunda inom åtminstone två af de tre lefvande språken, såväl hvad grammatiken som läseböcker angår, blifvit riktad med flera arbeten, hvilka ställt till sin uppgift att tillmötesgå allmänhetens kraf på större hänsyn till det mera synligt nyttiga, uttryckt genom större färdighet hos ungdomen att främst i tal och i andra hand i skrift uttrycka sig på de främmande lefvande språk, hvilka ingå i undervisningen.

Det skulle här vara föga lämpligt att inlåta sig på frågan om det allmängiltigt berättigade uti ett kraf, som synes vilja blifva lika ensidigt, som all reaktion mot det gamla häfdvunna gerna alltid blifver, men ingen lärer kunna bestrida, att det är högst lyckligt, att vi kommit derhän, att våra gossar och flickor i sina grammatikor och läseböcker få något för deras mera sinne tilltalande än trumfandet med Pompejus, Cæsar, Hannibal och dylika för dem mycket främmande storheter, eller Spartanska vishetsreglor, som stå högt öfver deras erfarenhetsförflykt eller åtmin-

stone fullständigt sakna egenskapen att lefvande inprägla sig i hjerta och sinne.

Af detta kraf på det direkt nyttiga följer såsom ett korollarium, att undervisningsmaterialet måste ställas i omedelbart sammanhang med hvardagslivet närmast liggande föremål: det måste sänka sig ned till lärjungen, icke längre föra honom ut i fantasiens värld för att väcka känslor och tankar eller öfverhufvud söka att lyfta honom upp till sig. Innehållet får väl icke sakna ett bildande element, men det måste vara lika direkt nyttigt på hvardagslivets område: en moral som rekommenderar sig såsom påtagligt föreskrifven af hvardagsklokhed. Man torde i allmänhet kunna säga, att sedan fantasien, fostrad af tyska romantikerna, i början af vårt århundrade blef en Phantasia, som dref mellan himmel och jord — främmande för båda — och slog i hjäl sig mot den senare, hon derefter blifvit en med allt mera oblidat ögon sedd faktor uti ungdomens bildning. Männe det icke nu gäller tämligen allmänt för allmänheten och enkanerligen lärare, hvad skalden yttrade om en annan klass menniskor, »*dass es ihnen nirgends recht wohl ist, wo es nicht herzlich flach ist*»

Innan man bedömer ett arbete för ungdom, måste man lägga framför sig den måttstock, efter hvilken det kommer att mätas af lärare och målsmän. Skulle vi än till någon del hafva afläst denna måttstock illa, så är det dock säkert, att ofvanstående arbete kan vara förvissadt om att i allt väsentligt hafva fyllt det anspråk, som nu ställes på ett sådant. Man skall efter noggrann genomläsning deraf och granskning af form, innehåll och deraf betingadt ordförråd icke kunna fränkänna detsamma ett ytterst samvetsgrannt och lyckligt utförande.

Endast den, som är något förtrogen med sådant författarskap kan rätt förstå, hur mödosamt det är. Det är just på detta stadium, som läroboksförfattarens krafter mest pröfvas, inom hvilket pedagogisk takt och omdöme vid hvarje steg mest tagas i anspråk. Sjelfva materialets hopsamling är redan ingen småsak, såsom man vid första påseendet kunde frestas att tro, ty man tänker sig gerna, att man med ett dussin läseböcker för barn snart skulle blifva färdig med tillräckligt stoff för något hundratal sidor, men ett försök skall snart lära en annat.

Vid de första styckena torde någon finna de många starka verben från metodisk synpunkt betänkliga, men vid närmare öfvervägande skall denna betänklighet förfalla, ty dels lämpa de sig utmärkt för innanläsningsöfningar, dels hafva förf. med fin takt blott använt tredje personen, just den oftast förekommande

och den form, som icke nog tidigt kan inöfvas för barnets mun och göras förtrogen för örat.

Det är en gammal sed att en anmälare för att ådagalägga sin höga befogenhet att kritisera bör hafva *något* att anmärka. Om än det allmänna omdömet måste utfalla ytterst gynsamt. Närvarande arbete är dock så samvetsgrannt utfördt, att t. o. m. öfversättningarna blott på ett ytterst litet antal ställen skulle kunna föranleda några förmenanden, som dock endast kunna falla inom litet olika tycken. — Återstår då blott att uttrycka en önskan för följande upplaga: — att accenten i alla trestafviga ord och i tvåstafviga, der icke kvantitetstecknet *h* eller *ie* gör densamma öfverflödigt, måtte angifvas.

Med lyckönskan till förf för ett godt arbete, som utan tvifvel banar sig väg bland mängden af konkurrenter, äro vi slutligen skyldiga förläggaren erkänsla för ett papper och tryck, som göra honom all heder. W.

Johan Vising, *Fransk Språklära. I. Ljud- och Skriflära.* Lund 1890. Gleerups förlag. 40 sid. Pris: 0,50.

En på svenska utgifven fransk ljudlära i verklig mening utgör i och för sig ett evenemang i vår skolliteraturs historia. Redan ett halft år ha vi egt detta professor Visings utmärkta arbete, och om det ännu ej blifvit anmaldt, beror detta utan tvifvel derpå, att det är ett af dem, som tala för sig själfva. Vi lärare böra vara förf. tacksamme för denna lilla förträffliga bok, såsom en ytterst välkommen hjälpreda vid den franska språkundervisningens svåraste del, den som rör prononciationen. Bokens epokgörande företråde framför våra andra franska qvasi-ljudläror ligger naturligtvis däri, att den är grundad på en verkligt vetenskaplig basis, hvarförutom förf. tagit tillbörlig hänsyn till de icke oväsentliga förändringar, som utmärka det franska uttalets allra senaste utvecklingsskeden.

Såsom specielt förträffliga delar af boken vill jag påpeka §§ 1—13, där förf. efter en öfversikt af språkljudens bildning i allmänhet lemnar en kort karaktäristik af de franska språkljuden och deras olika artikulationslägen, förtydligade genom en skematisk bild af röstorganen. Vidare § 29, där det svåråtkomliga uttalet af s. k. muljeradt *n* beskrifves på ett särdeles påtagligt sätt; samt framför allt § 74, som behandlar en af alla andra svenska läroböcker förbigången ljudföreteelse, nämligen den genom assimilation vållade förändringen af konsonantljudens uttal.

Författarens namn är naturligtvis en borgen för att alla de uppgifter, som lemnas för det franska uttalet, äro fullt tillförlitliga; de små detaljanmärkningar jag här nedan tillåter mig, må därför uppfattas snarare som frågor af en vetgirig, än som erinringar af en recensent.

Sid. 7 anmärker förf. å ena sidan, att uttalet af franskt *öppet e* framför *r* icke är så öppet som det svenska uttalet af *ä* framför *r*; och å andra sidan, att fr. *öppet ö* »motsvarar» sv. *ö* i *för*. Nu är det väl ett faktum, att samme svensk, som uttalar det svenska ordet *mär* mera öppet än fransmannen uttalar *mere*, äfven uttalar t. ex. *mör* mera öppet än fransmannen sitt *meure*. Efter mitt förmenande hade det därför varit konsekvent att äfven beträffande uttalet af franskt *öppet ö* påpeka, att det visserligen närmast motsvarar sv. *ö* i *för*, men att det ej får uttalas fullt så öppet som fallet är i det vanliga svenska uttalet. (Man jämför Stockholmarens och Värmländingens uttal af *ö* i *smör*: franskans »öppna ö-ljud» torde ligga midt emellan båda). — Sid. 8 § 20 påstås, att »(slutet) *u* motsvarar sv. *o* i *gro*» här skulle jag vilja inskjuta ett »närmast» l. ett »ungefär», ty nog är väl vokalljudet i sv. *gro* ett annat än i franskans *vous*. — Sid. 9 § 23 påpekar förf. den olikhet vid artikulationens början, som råder mellan uttalet af svenskans och franskans vokaler. Denna olikhet, hvilken enligt min åsikt icke nog kan framhållas, är, såvidt jag vet, i ingen svensk lärobok förut påvisad, och utgör därför denna § ett synnerligen viktigt inlägg i en fransk ljudlära. Den enda anmärkning jag skulle våga göra, är den, att förf. något öfverskattar svårigheten att iakttaga ofvan nämnda olikhet och derigenom möjligen afskräcker en och annan från försöket att tillägna sig en för franska språket högst betecknande och för dess rätta uttal mycket viktig ljudegendomlighet. Jag har aldrig funnit att ofvanberörda skillnad »är för oss svår att märka»; man uttalar t. ex. den svenska frasen »gå på tå» med fransk artikulation, och jag är säker, att hvilken svensk som helst utan svårighet skall uppfatta skillnaden. — Sid. 14 § 36 säges, i öfverensstämmelse med alla andra språkläror, att *ai* uttalas »som mycket kort *ö* i *faisant, faisais*», etc. Rätteligen bör väl här inskjutas ett »vanligen»; jfr P. Passy's *Le français parlé*, ss. 4, 12, 20, 46, 58, 62 och 64, där öfverallt former på *fais-* transkriberas *fæz-*, hvilket uttal jag äfven själf hört från franska läppar. — I uppräknings sid. 22 § 53: 2) torde väl ordet *chœur* ha uteglömts. — I sammanhang med uttalet af *ss* och *sch* (sid. 25) hade väl varit skäl att också behandla uttalet af förbindelsen *sc*. — Beträffande afstafningen, sid. 38 § 100, där det säges att »vokaler äro oskiljbara: *oublier* (ej *oubli-*

er», så frågar jag: är det verkligen omöjligt att afstafva *bouli-ions, justifi-ions*?

För min del har jag inga flera frågor att framställa. Jag slutar min anmälan med att säga — och utan tvifvel för jag många lärares talan — att denna Ljud- och Skriflära, den 1:sta delen af Johan Visings Franska Språklära, är egnad att väcka en berättigad längtan efter lärobokens — 2:dra del.

Olof Örtenblad.

Uppgifter för skriftlig afgangsexamen höstterminen 1890.

(Forts)

Engelskt öfversättningsprof.

Carl II i England var 30 år gammal, då han uppsteg på sina förfäders tron. Han var af naturen utrustad med en kraftfull kroppsbyggnad, ett vackert utseende och en manlig hållning. Äfven befann han sig i den period af lifvet, då det ännu finnes tillräckligt af ungdomlighet för att göra en person älskvärd och tilldragande, men å andra sidan redan tillräckligt af ålder och mognad för att ingifva vördnad och förtroende. Minnet af hans föregående olyckor var egnadt att tillvinna honom deltagande, och en följd deraf var, att den lycka, som sedermera kommit honom till del, mera väckte beundran än afundsjuka. Då härtill lägges, att den plötsliga och öfverraskande statshväfning, som återinsatte honom i hans konungliga rättigheter, äfven åt nationen återgaf fred, ordning och befrielse från det förtryck, som utöfvats under frihetens namn, torde man utan öfverdrift kunna säga, att sällan någon furste tillträdte regeringen under mera lofvande omständigheter.

Geometriska uppgifter.

1. Att skära en determinerad rät linie så, att summan af kvadraten på den ena delen och dubbla kvadraten på den andra får en uppgifven storlek.
2. ABCD är en i en cirkel inskrifven fyrhörning. Tangenterna i B och D råkas på linien AC. Bevisa, att rektangeln, som innehålles af två motstående sidor i fyrhörningen, är lika stor med rektangeln af de båda andra!
3. Att konstruera en parallelogram, då man känner perimetern, en diagonal och en vinkel.

4. Upprita en cirkel, som går genom två gifna punkter och afskär en uppgifven längd af en gifven rät linie!
5. Dela en gifven rät kon medelst tvenne med basen parallela plan så, att konens bugtiga yta genom dem delas i tre lika stora delar!
6. Angif eqvationen för den eller de cirklar, hvilka tangera såväl hyperbeln

$$\frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 1$$

som dess båda asymptoter!

7. Att konstruera en triangel, då man känner en af dess sidor, den inskrifna cirkelns radie samt radien i den cirkel, som tangerar den bekanta sidan och de båda andras förlängningar.

Algebraiska uppgifter.

1. Summan af en rätvinklig triangelns sidor är 132 meter; summan af deras kvadrater är 6050 kvadratmeter. Huru långa äro sidorna?
2. Ett kar kan fyllas medelst två rör på 16 timmar. Men om efter de 4 första timmarnes förlopp det ena röret afstänges, åtgå ytterligare 36 timmar till karetts fyllande. Huru lång tid skulle erfordras för dess fyllande medelst hvardera röret ensamt?
3. Utveckla ett tal a i en oändlig geometrisk progression, hvars första term är ett annat gifvet tal b ! (Ex. $a = 7$, $b = 8$). Är uppgiften alltid möjlig?
4. Trigonometriska tangenterna för en triangelns vinklar äro i ordning proportionella mot 1, 3, 5; huru stora äro vinklarna?
5. Då ett sällskap samlades, tog enhvar, som anlände, samtliga de redan komne i hand, och sålunda utbyttes 231 handslag. Huru många voro personerna?
6. En triangelns sidor äro 8, 10 och 13 centimeter långa. Huru stor blir den solida figur, som uppkommer, då triangeln roterar kring den första sidan?
7. Om $a + 10b + 100c + 1000d + \text{etc.}$ är ett helt tal, som är multipel af 71, så skall $b - 7a + 10c + 100d + \text{etc.}$ äfven vara multipel af 71.

Uppgifter af mekaniskt och fysikaliskt innehåll.

1. Från öppningen af en 152 m. djup grufva kastas en kropp rätt uppåt med 29 m:s begynnelsehastighet. Huru många sekunder senare skall en annan kropp nedsläppas från samma

- ställe för att de båda kropparne samtidigt skola träffa grufvans botten? Accelerationen vid fritt fall är 9,8 m.
2. Två lika tunga kulor, den ena af platina, den andra af aluminum, nedhånga på fina trådar från hvar sin ände af en rak stång, hvars längd är 58 cm. och hvars vikt kan lemnas utan afseende. I hvilken punkt skall stången understödjäs för att kunna vara i jemvigt i vågrät ställning. då båda kulorna äro fullständigt nedsänkta i vatten? Platinans egentliga vikt är 21,5, aluminiums 2,56.
 3. I en ihålig cylinder, som är öppen i den ena änden, i den andra slutet med en plan botten, finnes luft afstängd medelst en cylindrisk kolf af 23,5 kg:s vikt, som sluter till lufttätt, men är rörlig utan afsevärd friktion. Då cylindern, hvars genomskärningsyta är 180 qvcm., står med den öppna änden rätt uppåt, är den afstängda luftens rymd 2,7 liter vid det rådande barometerståndet af 74 cm. Beräkna huru mycket kolfven kommer att flytta sig, då cylindern vändes med den öppna änden rätt nedåt, under förutsättning att cylinderns höjd är så stor, att kolfven ej faller ur! Qvicksilfrets egentliga vikt är 13,6.
 4. En glaskula väges fullständigt nedsänkt i en vätska och lider dervid en vigtsförlust af 38,53 gr., då vätskans temperatur är 0°. Är vätskans temperatur åter 21,4°, blir vigtsförlusten 37,70 gr. Huru stor är den vätskans rymdutvidgningskoefficient, då glasets är 0,000026?
 5. I ett kärl, som innehåller 3 kg. snö af —4 graders temperatur, håller man 6,5 kg. vatten af 24° och rör om blandningen. Hurudan blir denna till aggregationsform och temperatur? Isens egentliga värme är 0,5, dess smältvärme 79 värmeenheter.
 6. Ett upprätt stående, cylindriskt glaskärl, hvars diameter är 24 cm., är till en del fylldt med vatten. En snedt uppåt riktad ljusstråle, liggande i ett genom cylinderns lodräta axel gående plan, inkommer i kärlet vid punkten *A*, belägen 9 cm. under vattnets yta. Sedan strålen passerat genom vattenmassan, lemnar den åter kärlet i punkten *B*, som ligger i jemnhöjd med *A*. Om vattnet vore borta, skulle strålen från *A* träffa den motsatta sidan af kärlet i punkten *C*. Beräkna huru högt ofvanom *B* punkten *C* är belägen, då ljusbrytningen i kärlväggen kan lemnas utan afseende! Vattnets brytningsexponent är $\frac{4}{3}$.
 7. Två olika dynamomaskiner alstra i hvar sin skilda ledning elektriska strömmar, som båda hafva samma styrka. Om man tillökar de yttre ledningarna, den ena med 8 m. ledningstråd,

den andra med 13 m. tråd af samma slag, så blir den minskning i strömstyrka, som deraf förorsakas, för båda strömmarne densamma. Huru stort är förhållandet mellan de båda maskinernas elektromotoriska krafter?

Kongl. beslut.

Uppflyttning i högre lönegrad för lärare vid allmänna läroverk:

— Sedan samtliga Domkap. äfvensom Direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya Elementarskolan jemlikt nåd. cirkuläret den 12 sept. 1890 till K. M:t inkommit med föreskrifna handlingar jemte und:a utlåtanden och förslag rör. de lärare vid allm:a lvk, hvilka f. o. m. innev. år skulle enligt fastställda grunder ega att i högre lönegrad uppflyttas, samt i sammanhang härmed Domk. i Upsala öfverlemnad och till nådigt bifall förordad en af Adj. vid allm:a lvtk i Upsala J. V. Bodorff gjord und. ansökning, att, enär enl. gällande bestämmelser uppflyttning icke kunde honom medgifvas, gratifikation måtte, i likhet med hvad sistl. år egt rum, honom tillerkännas; så har K. M:t d. 31 sistl. Jan. förklarad följande lärare berättigade att fr. början af år 1891 åtnjuta lön i de lönegrader och med de belopp, som här nedan angifvas, nemligen: **Stockholms stad:** *h. latinlvtk på Norrmalm:* Lekt. O. G. Wigert (4) 4,000 kr.; *h. allm:a lvtk på Södermalm:* lekt. M. Höjer (5) 4,500 kr. och E. J. Lundberg (4) 4,000, adj. K. S. Widebeck (5) 3,500, musiklär. A. W. Larsson (3) 1,250; *h. reallvtk:* rekt. S. G. von Friesen i egenskap af lektor (4) 4,000, lekt. H. R. T. E. Hildebrand (3) 3,500, adj. A. H. Klint (5) 3,500, gymnastiklär. W. Åman (3) 1,500; *Jakobs lvk:* koll:ne. J. E. Brodin och P. M. Lundell (4) 3,000; *Katarina lvk:* koll:ne K. A. O. Sjögren (5) 3,500 och B. J. A. Malmstedt (2) 2,000; *Östermalms lvk:* koll. C. A. Ljungborg (4) 3,000; *Nya Elementarskolan:* lekt:ne J. R. Pallin och C. G. Hellström (5) 4,500, lekt. A. Skånberg (4) 4,000, musiklär. F. J. Tiger (3) 1,250, teckningslär. E. Klingström (2) 1,250; **Upsala stift:** lvtk i *Upsala:* lekt. J. F. Nyström (2) 3,000, adj:ne E. E. Andersson (4) 3,000 och G. Bäcklin (3) 2,500; lvtk i *Gefle* lekt:ne N. P. Ödman (5) 4,500 K. Hj. Kempff (4) 4,000, C. A. Brodén och J. Spångberg (3) 3,500 samt adj. J. F. Westerlund (2) 2,000; lvtk. i *Hudiksvall:* adj:ne K. O. Samuelsson och A. L. R. Ljunggren (2) 2,000; **Linköpings stift:** lvtk i *Linköping:* lekt. G. O. F.

Westling (3) 3,500, adj:ne A. M. Malmstedt (5) 3,500, O. H. Vänerman och L. A. Björklund (2) 2,000, gymnastiklär. C. J. Cleve (3) 1,500; lvkt i *Norrköping*: adj:ne C. E. Möller, F. R. Gyllenhaal och J. A. Eriksson (4) 3,000 samt gymnastiklär. N. R. L. Lindhé (3) 1,500; lvkt i *Vestervik*, lekt. N. Svensson (5) 4,500 och adj. B. T. Berggren (3) 2,500, lvkt i *Eksjö*: koll:ne J. A. Hedberg och K. E. Johansson (2) 2,000; **Skara stift**: lvkt i *Skara*: adj. E. W. Lindskog (5) 3,500, lvkt i *Venersborg*: adj. A. G. Bergman (4) 3,000 och teckningslär. J. K. Henning (2) 1,250, lvkt i *Mariestad*: koll. C. G. Fant (4) 3,000, lvkt i *Sköfde*: koll:ne H. Dahlstein och Th. J. Ljunggren (4) 3,000; lvkt i *Alingsås*: koll. S. E. B. Högman (5) 3,500; **Strängnäs stift**: lvkt i *Strengnäs*: adj. J. A. Widebeck (4) 3,000; lvkt i *Nyköping*: lekt. L. Nilsson (3) 3,500 och musiklär. C. J. Ljunggren (3) 1,250; lvkt i *Örebro*: lekt. H. H. Borg (2) 3,000, adj. C. F. Elmquist (5) 3,500 och A. T. Norelius (2) 2,000; **Vesterås stift**: lvkt i *Vesterås*: lekt. A. E. Edström (2) 3,000 och adj. K. H. Sohlberg (4) 3,000; lvkt i *Falun*: lekt. P. G. E. Theorin (3) 3,500, adj:ne J. P. Kihlstrand (4) 3,000 och O. Skog (3) 2,500; **Vexjö stift**: lvkt i *Vexjö*: lekt:ne S. E. Melander och G. Haglund (5) 4,500, C. K. S. Sprinchorn (3) 3,500 samt adj. A. V. Forsberg (4) 3,000; lvkt i *Fönköping*: lekt:ne R. A. H. Afzelius, J. M. Krok och J. I. Nyqvist (4) 4,000, H. W. Arnell (3) 3,500 adj:ne J. Karlgren (4) 3,000 samt G. E. Axelson och A. W. W. Flodén (2) 2,000; **Lunds stift**: lvkt i *Lund*: lekt. A. Petersson (5) 4,500, adj:ne J. H. R. Lenander (4) 3,000, Th. O. J. Rönström och C. J. H. Möller (3) 2,500 samt C. M. Oldin (2) 2,000; lvkt i *Malmö*: lekt:ne E. R. L. Darin (5) 4,500 och E. W. Lindahl (4) 4,000, adj:ne A. Påls-son och A. H. V. Lilja (5) 3,500, J. G. Johansson (4) 3,000. A. A. Söderström (3) 2,500 och N. Lundborg (2) 2,000; lvkt i *Kristianstad*: rekt. N. Ehrnberg i egenskap af lektor (5) 4,500, gymnastiklär. D. F. G. A. Ohlson (2) 1,250; lvkt i *Helsingborg*: adj. M. Rosén (3) 2,500 och gymnastiklär. Hj. Andersson (3) 1,500; lvkt i *Ystad*: koll. O. G. Hoflund (2) 2,000; lvkt i *Karls-hamn*: koll:ne J. A. Borgman (3) 2,500 och C. A. Schalin (4) 3,000; lvkt i *Trelleborg*: koll. J. A. Smith (4) 3,000; lvkt i *Engelholm*: koll. A. Lundgren (4) 3,000; **Göteborgs stift**: *h. latinlvkt* i *Göteborg*: lekt:ne A. Bellinder (4) 4,000 och A. E. Widholm (3) 3,500 samt Gymnatiklär. E. V. Amnell (3) 1,500; *h. reallvkt* i *Göteborg*: lekt. C. F. E. Carlson (3) 3,500, adj. O. L. Löfgren (4) 3,000 och K. E. Broman (3) 2,500, teckningslär. C. E. L. Baltzer (3) 1,500 och gymnastiklär. C. A. Lundgren (3) 1,500; *5:kl. lvkt* i *Göteborg*: koll. J. Nor-

berg (4) 3,000; lvkt i *Uddevalla*: koll. J. A. Lundell (4) 3,000; lvkt i *Halmstad*: adj. E. A. Rälén (4) 3,000 och J. E. A. Ohlsson (3) 2,500; **Kalmar stift**: lvkt i *Kalmar*: adj. A. Petersson (5) 3,500, musiklär. G. Johansson (2) 1,000, gymnastiklär. R. P. Peterson (2) 1,250; **Karlstads stift**: lvkt i *Karlstad*: rekt. T. A. Säve i egenskap af lekt. (5) 4,500. lekt:ne R. S. A. Hallström (3) 3,500, K. B. J. Forssell och J. B. Börjesson (2) 3,000, adj. A. F. Kjellman (3) 2,500, gymnastiklär. J. P. Wendt (2) 1,250; lvkt i *Kristinehamn*: koll:ne A. A. H. Leander (4) 3,000 och K. V. Lindkvist (2) 2,000; **Hernösands stift**: lvkt i *Hernösand*: lekt. P. Rödström (2) 3,000; lvkt i *Umeå*: lekt. G. F. T. Törnvall (2) 3,000, adj. O. F. Lundqvist (2) 2,000; lvkt i *Sundsvall*: lekt T. L. Svenonius (3) 3,500, musiklär. G. F. A. Ruthström (3) 1,250; lvkt i *Piteå*: koll. C. J. F. Hultgren (3) 3,000; **Visby stift**: lvkt i *Visby*: lekt. C. H. Hernlund (4) 3,500 och adj C. A. E. Lenström (2) 2,000.

Derjemte har K. M:t funnit godt *dels* att med hänsyn t. de särskilda förhållanden, som förekommit beträffande adj. vid allm:a lvkt i Upsala J. V. Bodorff, hvilken oaktadt långvarig tjenstgöring icke kunnat vinna upflyttning i högre lönegrad, tilldela B. en gratifikation af 500 kr., *dels ock* medgifva, att musiklär. vid lvkt i Sundsvall G. F. A. Ruthström, hvilken hvarit berättigad att redan fr. o. m. år 1890 upflyttas i tredje lönegraden, men icke förr än till innev. år anmält sig t. sådan upflyttning, må ss. löneförhöjning för år 1890 åtnjuta ett belopp af 250 kr. —

Arvode för rektorsvikariat.

— Hos K. M:t har Domk. i Göteborg — med förmälan att rektorn vid allm:a lvkt i Halmstad H. F. Hult, hvilken på grund af sjuklighet erhållit ledighet från rektorsgöromålen fr. sist-förflutne höstermins början och t. v., med bibehållande af sin undervisningsskyldighet, sedermera, efter det genom läkarbetyg blifvit styrkt, att H. vore i behof af sådan ledighet för hela nämnda termin, hos Domk. anhållit att åt honom måtte utverkas rättighet att under hela terminen åtnjuta befrielse från rektorsbestyren utan att af sina lönedel afstå mer än efter 375 kr. för år räknadt — hemstält, att H:s bidrag till sin vikaries aflöning måtte, få beräknas på sätt begärdt blifvit.

Uti häröfver afgifvet utlåtande har statskontoret anfört: att i fråga om löneafdrag för lärare vid allm:a lvkn under partiel tjenstledighet nådiga brefvet d. 15 Jan. 1875 innehölle den bestämmelse, att rektor, som på grund af sjukdom erhållit ledighet fr. en del af sina tjensteåligganden men sjelf bestridt de öfriga, skall till arvode åt vikarien eller tjenstebiträdet afstå hvad

för sådant ändamål erfordras ända till en fjerdedel af lönen, så framt icke K. M:t på und. ansökning och med afseende på förekomna omständigheter i särskilda fall medgifvit löneafdragets fastställande till mindre belopp; att arvode för bestridande af tillfälligt förordnande ss. rektor vid fullständigt högre lvk vore för ordinarie lärare genom nåd. cirkuläret den 12 Juli 1872 bestämdt till 750 kr. för år; att härtill borde till arvode i första rummet användas det för rektorstjensten anslagna lönetillägg å extra stat, 250 kr., hvilket enligt nåd. brefvet d. 18 Jan. 1884 vore att betrakta såsom tjänstgöringspenningar; att det belopp. som H. derutöfver skulle författningsenligt af sin lön afstå, utgjorde 500 kr. för år; samt att då några sådana omständigheter, på grund af hvilka detta afdrag skulle nedsättas till halfva beloppet, på sätt nu vore ifrågasatt, icke blifvit förebragta, stadskontoret ansåge sig icke böra understödja Domkap:ts härom gjorda framställning.

Vid Föredragning af detta ärende d. 23 sisl. Jan. har K. M:t, då enligt föreskriften i ofvanberörda nåd. bref den 18 Jan. 1884 ordinarie lärare, hvilken ss. vikarie bestrider rektorstjenst, under tiden eger behålla det hans egen befattning tillkommande lönetillägg, under det att lönetillägget vid rektorstjensten skall användas till arvode åt den, som förordnas att uppehålla nämnda ordinarie lärares befattning, men någon vikarie för Lektorn F. Anderson, hviken under höstterminen skött rektorsgöromålen, icke varit förordnad. föreskrifvit, att Rektor Hult skall med bi-behållande af alla med tjensten förenade löneförmåner, sjelf med stadgadt belopp godtgöra sin vikarie.

— Hos K. M:t har Domk. i Skara — med förmälan att, sedan rektorn vid pedagogien i Hjo J. F. Kylander för sjukdom undfått tjänstledighet under innev. läsår, fil. kand. J. T. Nyman erhållit vederbörligt förordnande att under berörda tid uppehålla K:stjenst — hemställt, det K. M:t måtte tillerkännas N. utöfver det honom ss. extra ordinarie lärare tillkommande arvode, 1,500 kr. för läsår, särskildt arvode för hans tjänstgöring ss. vikarierande rektor under läsåret; och har K. M:t den 31 sisl. Jan. medgifvit, att N. må för bestridande af rektorsgöromålen vid pedagogien i Hjo under innev. läsår uppbära ett särskildt arvode af 250 kr. —

Tillsättning af genom rektorsförordnande ledig ord. lärarebef.

— Med anledning af den i nåd. cirkulär d. 12 Sept. 1890 gifna föreskrift, att, då till rektor vid allm:t lvk af K. M:t förordnats lärare, som vid sådant lvk innehade ordinarie lärarebefattning, denna befattning skulle i vanlig ordning tillsättas, dock med det i cirkuläret omförmälda förbehåll i fullmakten, har Domk.

i Vexjö hos K. M:t hemstält. huruvida domk. utan hinder af de i nåd. brefvet d. 24 Jan. 1890 meddelade föreskrifter ang. aflöningen för t. f. rektorn vid allm:a lvkt i Jönköping, lektorn derstädes J. P. Lagergren, under den tid han tjenstgjorde ss. rektor samt ang. uppehållande under samma tid genom vikarie af en lektorsbefattning vid nämnda lvk, finge t. ansökning i behörig ordning kungöra denna lektorsbefattning, i hvilket fall L. borde förklaras berättigad att i enlighet med bestämmelserna i nåd. brefvet den d. 22 Mars 1889, då han t. rektor förordnades, uppbära den för rektorsbefattningen anslagna lön, att utgå fr. o. m. den dag den lediga lektorsbefattningen af annan innehafvare tillträdes

Vid föredragning af detta ärende d. 6 sisl. Febr. har K. M:t funnit godt förklara, att ifrågavarande lektorsbefattning vid allm:a lvkt i Jönköping skall, utan hinder af de i nåd. brefvet d. 24 Jan. 1890 meddelade föreskrifter, i behörig ordning till sättas, äfvensom, med ändring af samma föreskrifter, förordna, att rektor Lagergren skall, med bibehållande af rättigheten att ss. lektor uppflyttas i högre lönegrad, fr. o. m. månaden näst efter den, hvarunder utnämning af ny innehafvare af lektorsbefattningen vunnit laga kraft, samt så länge hans rektorsförordnade varar, uppbära den i staten uppförda rektorlönen. —

Arvoden åt profärskursernas föreståndare och lärare.

— Sedan, jemlikt föreskrift i nåd. kung. d. 16 Juni 1875 ang. anordningen af det i stadgan för rikets allm:a lvk föreskrifna profär. föreståndarne för de praktiska profärskurserna till Eckl. depart:t inkommit med redogörelser för profärstjenstgöringens anordning och gång vid vederbörande lvk under sistförflutne hösttermin äfvensom med uppgifter, i hvad mån särskilde lärare varit tagne i anspråk för kandidaternes handledning, jemte förslag till arvoden åt föreståndare och lärare har K. M:t d. 23 sisl. Jan. anvisat till arvoden åt bemälda föreståndare och lärare för sisl. års hösttermin, vid lvkn i Stockholm tillsammans 5,780 kr., vid lvkt i Upsala 2,200 och vid lvkt i Lund 2,200 kr., eller tillhopa 10,180 kr. —

Medgifven dispens vid sökande af lärarebef.

— Hos K. M:t har föreståndaren för Motala enskilda lvk, fil. kand. Anders Edvard Sandberg, med förmålan att han hade för afsigt att anmäla sig ss. sökande till en ledig adj. befattning vid allm:a lvkt i Gefle i ämnena matematik, fysik och naturlära, anhållit, att han, som efter genomgången profärskurs vid Upsala högre allm:a lvk i matematik, fysik och modersmålet dels för

sex af honom sökta koll. och adj. befattningar inför Domk. i Upsala, Hernösand, Vesterås och Strängnäs aflagt undervisningsprof. förutom i sistnämnda tre ämnen, äfven i historia och geografi, kemi och naturlära, dels ock under femton läseterminers oafbruten tjenstgöring vid åtskilliga allm:a lvk samt Motala enskilda lvk meddelat undervisning i ofvannämnda sex ämnen, måtte vid sökande af koll. och adj. befattningar vid de allm:a lvk:n vardas befriad från ytterligare undervisningsprofs afläggande uti ifrågavarande ämnen, åtminstone inför de fyra Domkapitel, inför hvilka han redan aflagt prof, med rätt för honom att räkna sig till godo de betyg, han i dessa ämnen vid det sist aflagda profvet undfått.

Vid föredragning häraf den 31 sisl. Jan. har K. M:t ansökningen på det sätt bifallit, att S. som inför Domk. i Upsala aflagt prof i matematik, naturlära samt historia, må, utan prof i fysik inför Domk. i Upsala kunna komma i fråga vid utnämning till en nu ledig adj. befattning vid Gefle samt i matematik, fysik och naturlära, derest han i författningens ordning sökt densamma. —

— Hos K. M:t har adj. vid folkskolelärningsseminariet i Umeå Per Bengtsson Regnér anhållit, att han, som anmält sig ss. sökande till de vid allm:a lvk:n i Karlskrona och Helsingborg lediga lektorsbefattningarna i modersmålet samt historia och geografi, men vid ansökningstidens utgång icke aflagt disputationsprof inför vederbörande fakultet, måtte, derest han före den tid, som komme att af Domk. i Lund utsättas för prof till nämnda lektorstjänster, aflade godkänt disputationsprof inför filosofisk fakultet, få räkna sig detta prof till godo såsom hade det aflagts före ansökningstidens utgång; och har K. M:t de 31 sisl. Jan. till berörda ansökning lemnat bifall, under vilkor att sökanden före den tid, som af Domk. blifvit utsatt för fullgörande af prof för ifrågavarande lektorsbefattningar hos Domk. styrker sig hafva inför vederbörande fakultet aflagt godkänt disputationsprof i något af de till befattningarna hörande ämnena. —

— K. M:t har den 6 sisl. Febr. på ansökning af fil. lic. Lars Isidor Norström, som genomgått föreskrifven profärskurs, förklarar denne behörig att, utan hinder deraf att hans aflagda fil. kand. examen icke omfattar ämnena filosofi och grekiska språket, söka och erhålla adj. och koll. befattningar vid rikets allm:a lvk. —

— Hos K. M:t har docenten vid universitetet i Upsala Nathaniel Lindskog anhållit att kunna komma i åtanke vid tillsättningen af en utaf honom sökt lektorsbefattning i matematik och fysik vid allm:a lvk:n i Kristianstad utan att dessförinnan inför

domk:t i Lund hafva aflagt prof för samma befattning; till hvilken ansökning nämnda domkapitel, med hänsyn dertill att L. dels varit uppförd å förslag t. professorsbeställningen i matematik och teoretisk mekanik vid tekniska högskolan, dels förut inför domkap:n i Upsala^a och Göteborg med fördelaktiga vitsord aflagt undervisningsprof för lektorsbefattning i förenämnda ämnen, dels ock blifvit för genomgången profårskurs väl vitsordad, tillstyrkt bifall.

Denna ansökning har K. M:t d. 6 sisl. Febr. bifallit.

— I särskilda ansökningar har koll. vid allm:a lvkt i Oskarshamn, fil. lic. Edvard Alexander Zetterqvist anhållit, att han, som dels anmält sig dels ämnade anmäla sig såsom sökande till de vid allm:a lvkn i Wexjö, Karlskrona Helsingborg nu lediga lektorsbefattningarna i historia och geografi samt modersmålet men ännu icke aflagt disputationsprof för vinnande af fil. doktorsgrad, måtte, derest han hos vederbörande domkapitel före utgången af den tid, som komme att utsättas för prof till hvar och en af nämnda befattningar, styrkt sig hafva inför filosofisk fakultet aflagt godkändt disputationsprof i något af ofvan berörda ämnen, få räkna sig detta prof till godo, såsom vore det fullgjordt före ansökningstidens utgång, och således vara befriad från skyldigheten att inför domkap:t aflägga disputationsprof för ifrågavarande lektorstjenster; och har K. M:t d. 6 sisl. Febr. till berörda ansökningar lemnat bifall.

— Hos K. M:t har lektorn vid allm:a lvkt i Gefle Jacob Spångberg anhållit, att han, som anmält sig såsom sökande till en vid högre latinlvkt i Göteborg ledig lektorsbefattning i naturalhistoria och fysik, måtte förklaras behörig att vid tillsättandet af berörda befattning ifrågakomma utan afläggande af annat prof än undervisningsprof i fysik; och har K. M:t d. 13 sisl. Febr. härtill lemnat bifall.

Vägrad dispens vid sökande af lärarebef.

— Hos K. M:t har fil. kand. J. P. Velander anhållit, dels att han, som aflagt kandidatexamen efter 1853 års stadga men ännu icke fullgjort föreskrifna vilkor för promotion inom filosofisk fakultet, måtte förklaras behörig att anmäla sig såsom sökande till en nu ledig lektorsbefattning vid allm:a lvkt i Kalmar med skyldighet dock för sökanden att inom den tid, som varder bestämd för afläggande af undervisningsprof, hafva fullgjort ej mindre stadgade prof för promotion än äfven disputationsprof inför konsistorium i hvart och ett af de ämnen, som höra till den sökta tjänsten, dels ock att den af K. M:t d. 18 aug. 1886 V. beviljade rättighet att söka adj. och koll. befattningar vid de

allm:a lvkn, utan hinder deraf att han icke genomgått föreskrifven profårskurs, måtte hädanefter gälla äfven lektorsbefattningar vid nämnda lvk, så snart han i öfrigt vunnit behörighet att söka sådana tjenster; men K. M:t har den 23 sistl. Jan. icke funnit skäl att berörda ansökning bifalla.

— Hos K. M:t har fil. lic. Richard Vilhelm Teodor Hedqvist anhållit att, ehuru han, som är född d. 1 Maj 1869, ännu icke uppnått den för behörighet att söka lektorsbefattning vid rikets allm:a lvk stadgade ålder, varda förklarad behörig att söka dylik befattning; men K. M:t har d. 31 sistl. Jan. ej funnit skäl till berörda ansökning lemna bifall.

— Hos K. M:t har t. f. rektorn vid allm:a lvkt i Vadstena Åke Hassler anhållit att varda befriad från afläggande af disputationssprof inför Domk:t i Lund för en af honom sökt lektorsbefattning i kristendom och modersmålet vid allm:a lvkt i Lund, med rätt att räkna sig till godo de betyg, han erhållit vid ett af honom d. 29 Okt 1887 inför domk:t i Linköping aflagdt disputationssprof för en lektorsbefattning i kristendom och filosofisk propedeutik; men K. M:t har d. 6 sistl. Febr. afslagit denna ansökning.

Medgifven dispens vid universitetsexamina.

— Hos K. M:t hafva studerandena vid univ:tetet i Upsala Tor Torsten Ekman och Oskar Mathias Floderus, hvilka aflagt mogenhetsexamen å latinlinien samt för de latinska öfversättningsprof, de vid univ:tetet författat pro gradu philosophico, erhållit betyget godkänd, anhållit att i fil. kand. examen, som berättigar till undergående af licentiatexamen inför den matematisk-naturvetenskapliga sektionen få utbyta ämnet latin mot geologi och mineralogi. Dessa ansökningar har K. M:t den 31 sistl. Jan. bifallit.

— K. M:t har d. 31 sistl. Jan. medgifvit, att fil. kand. Robert Albin Brandel må aflägga fil. lic. examen i ämnena semitiska språk, grekiska språket och teoretisk filosofi.

— K. M:t har d. 6 sistl. Febr. medgifvit, att studerandena vid universitetet i Lund Johan Wilhelm Cederblad och Nils Towe Wilhelm Linnell må i juridisk filosofisk examen utbyta ämnet matematik mot nordiska språk.

Lokal för naturaliesaml. och underv. i naturalhist.

— Hos K. M:t hat Domkap:t i Hernösand med anledning af en utaf rektor vid allm:a lvkt i Östersund gjord framställning, hemstält, att, då för förvarandet af nämnda lvks naturaliesam-

lingar samt för undervisningen i naturlära och naturalhistora erfordrades en bättre lokal än den, som för n. v. förhyrdes mot ett årligt belopp af 80, kr. ur lvkts byggnadsfond, K. M:t tacktes medgifva, att ett belopp af 200 kr. af byggnadsfonden måtte årligen få användas till förhyrande för omförmälda ändamål, i stället för den nu begagnade lokalen, af en lämplig i lvkts närhet befintlig lokal; och har K. M:t d. 23 sistl. Jan. härtill lemnat bifall.

Personalnotiser.

Döde: Adj. dr P. Lundstedt, Strengnäs d. $19\frac{1}{2}$; Musikl. i Alingsås E. Ericsson d. $19\frac{1}{2}$.

Sökande: **Norrteje:** *gymnastikl.-bef.:* gymn. dir. J. Lindqvist, löjtn:na H. Mellerborg, M. Ljungwaldh, L. v. Hedenberg, D. H. Söderberg, und-löjtn. G. Helligren.

Tjänstledighet beviljad: **Mariestad:** koll. A. Florén under innev. termin; **Borås:** koll. J. A. Nyberg under innev. termin; **Lund:** lekt. C. M. Zander tillsv. under kalenderåret så länge hans professorsförordnande varar; **Malmö:** gymn.l. C. S. Bergman; **Landskrona:** koll. G. Norström från halfva tjenstg. under innev. termin; **Trelleborg:** koll. J. Smith 16—25 mars; **Skara:** musikl. H. Lindstén till term:s slut; **Örebro:** adj. A. G. G. Sandahl under innev. kal.-år; **Nyköping:** adj. C. A. Rundlund o. adj. A. Th. Rådberg till term:s slut; **Strengnäs:** teckn.-lärarinnan E. Nortun under v. t.

Lediga tjänster: **Uppsala:** adj.-bef. (matem., fysik, kemi) fat.-dag $1\frac{1}{4}$; **Visby:** adj.-bef. (tyska, eng., modersm.) fat.-dag 60 dagar fr. d. 29 jan.

Undervisningsprof afagda: **Göteborg** f. lekt.-bef.: doc. E. Solander $24\frac{1}{2}$; **Lund** f. adj. o. koll.-bef.: past. H. Trollén $29\frac{1}{2}$, kand:na H. P. Holmberg $21\frac{1}{2}$, C. A. A. Mollstadius o. O. Bern $21\frac{1}{2}$, O. Ericsson $28\frac{1}{2}$. **Uppsala** f. adj.-bef.: kand:na A. V. Venäl $4\frac{1}{3}$, C. L. Olsson $1\frac{1}{3}$, O. J. Olsson $11\frac{1}{3}$, F. O. Andersson o. J. O. G. Åstrand $14\frac{1}{3}$.

Afsked: **Kristianstad:** kapt. D. F. G. A. Ohlson fr. gymnastikl.-bef. d. $4\frac{1}{2}$.

Besvär hafva anförts af Doc. K. Key-Åberg o. Lic. A. Rydfors öfver Domkaps beslut d. $21\frac{1}{1}$, rörande klagandenas behörighet till sökt lektorat i Wexjö.

Om förslaget att utesluta filosofien från undervisningsplanen för våra h. a. läroverk.

Såsom läroämne vid rikets elementarläroverk har filosofien varit på ett mycket styfmoderligt sätt behandlad af våra skollagstiftare under nu tilländagående halfsekel. Lik andra styfbarn föremål för tynande sympatier från vederbörandes sida har hon mer och mer fått maka åt sig för sina syskon, isynnerhet de yngsta, hvilka städse gjort anspråk på och äfven tilldelats allt större och större utrymme, tills hon nu slutligen förklarats böra utstötas ur familjen, såsom den der utan större afsaknad kunde undvaras. Hennes öden under det ofvannämnda tidskedet hafva varit följande. Vid de forna gymnasierna ansågs hon ännu på 1840-talet för skolbildningens, företrädesvis den formellas, krona och fulländning och åtnjöt där plats såsom läroämne i alla klasserna; i 1856 års skolstadga inskränktes hennes undervisningstid till 2 timmar i veckan i hvardera af de 2 högsta klasserna; och genom stadgan af den 1 November 1878 förlorade hon hälften af denna tid, så att detta läroämne sedandess åtnjöt endast en timme i veckan i hvardera af högsta klassens båda afdelningar. Men ej ens denna ytterst afknappade tid vill man längre förutna detta läroämne. I nyligen från trycket utgifna och läroverkskollegierna tillhandakomna »Förslag till stadga för rikets allmänna läroverk, afgifvet den 13 Januari 1891 af utsedde kommitterade», anslås ingen tid åt detta läroämne, hvilket m. a. o. vill säga, att filosofien såsom särskildt läroämne föreslås böra från undervisningsplanen utgå. Såsom skäl härför återopas den motivering, som innehålles i f. d. statsrådet Hammarskjölds anförande till statsrådsprotokollet den 14 Februari 1887, hvilken motivering har följande lydelse:

»Om det nu i allmänhet är mindre lämpligt att låta ett nytt ämne inträda i undervisningen så sent som i högsta klassen, så växer tydligen olägenheten deraf ej obetydligt, då ämnet är så svårt och kräfvat så mycken muntlig utläggning för att rätt kunna fattas, som förhållandet är med filosofiska propedeutiken, under det att dock den minsta möjliga tid deråt blifvit anslagen. Kommer så härtill, såsom på åtskilliga ställen varit fallet, att fullt lämplig lärare icke kunnat erhållas, så inses lätt, att de vunna resultatena ofta varit högst obetydliga. Den förlust i allmänbildning, som genom uteslutande af detta ämne skulle förorsakas, blir därför i de flesta fall ej af någon betydelse, men dock skulle derigenom vinnas ej så liten lättnad för en stor del lärjungar, som måste lära sig utantill hvad de föga begripa. En blick på andra länders undervisningsplaner visar ock, att detta ämne redan utgått från de flesta».

Då författaren af denna uppsats varit i tillfälle att följa detta läroämnes skiftande öden under dess ofvannämnda regressperiod, först såsom lärjunge å ett gymnasium och sedan under en tid af mer än 30 år såsom själf elementarlärare i ämnet, har han funnit sig uppfordrad att här meddela något af den erfarenhet, han därunder vunnit, och på samma gång framlägga några skäl för sin öfvertygelse, att den förlust i skolungdomens allmänbildning, som genom detta ämnes uteslutande förorsakas, är af ganska stor betydelse, ja att skolynglingen för sin mogenhet att gå ut i lifvet icke utan stor olägenhet kan undvara särskild undervisning i detta läroämne, såvida undervisningen däri rätt anordnas och skötes. För detta ändamål skall nyss anförda motivering härvid tagas till utgångspunkt och underkastas en närmare granskning.

Det må medgifvas, att det »i allmänhet är mindre lämpligt att låta ett nytt ämne inträda i undervisningen så sent som i högsta klassen». Men såvida vederbörande härmed velat karakterisera filosofiens n. v. ställning inom våra högre allmänna läroverk, måste den invändningen häremot göras, att karakteristikens icke är med verkliga förhållandet

fullt öfverensstämmande och därför icke med åsyftad kraft träffar sitt föremål. Det är först och främst endast genom en högst oegentlig benämning, införd af våra skollagstiftare, som man kan påstå, att filosofien inträder »så sent som i *högsta*¹⁾ klassen», ty hvarje lärjunge lika väl som hvarje lärare har länge haft klart för sig, hvad också kommitterades föreliggande förslag till stadga vill göra gällande, att sjunde klassens s. k. *afdelningar* äro i verkligheten lika *skilda årsklasser* som hvilka andra klasser som helst vid våra läroverk; hvadan alltså filosofien f. n. omfattar lika många årsklasser som i 1856 års stadga, nämligen de *två* högsta. Vidare kan man ej om filosofien säga, att hon inträder såsom »ett *nytt*¹⁾ ämne» i samma mening som t. ex. ett för lärjungen fullkomligt obekant främmande språk o. dyl. Tvärtom har han under sin föregående studietid, för att så säga, dagligen praktiserat, hvad skolfilosofien slutligen söker att teoretiskt sammanfatta, förklara och ordna för hans medvetande. Så har han under litteraturläsningen såväl i hemmet som i skolan ofta mött ord sådana som känsla, föreställning, begrepp, drift, begär, vilja, sinnlighet, förnuft, frihet m. fl., hvilka han måste hafva erfarit behof att få förklarade för att rätt kunna fatta samt i tal och skrift använda; men detta behof kan icke tillfredsställas utan särskild undervisning i den speciella antropologien. Likaså har han ock dagligen sysslat med konkreta begrepps öfver- och underordning samt klassifikation vid studiet af botaniken och zoologien, med satsers olika beskaffenhet och förhållande till hvarandra vid studiet af de särskilda språkens grammatik, med definitioner, slutledningar och bevis vid de matematiska studierna o. s. v. Men om man föreställer sig, att lärarne i dessa ämnen pläga meddela jämte realkunskaper äfven särskild förklaring och utredning af nyss antydda, så att säga, logiska fakta, för att lärjungen med full medvetenhet om deras betydelse må kunna använda hit hörande termer i hvarje förekom-

1) Kursiveradt för tillfället.

mande fall, så vittnar en sådan föreställning om föga bekantskap med verkliga förhållandet. Ty om ock en och annan lärare i de s. k. realämnena skulle besitta i erforderlig grad kunskaper och skicklighet att sätta denna krona på lärjungarnas formella bildning, så skulle han dock knappast anse sig berättigad att för detta ändamål uppoffra något af den tid, som är anslagen åt inskräpandet af specialkunskaperna i det eller de ämnen, som egentligen tillhöra hans undervisning, helst han möjligen kan trösta sig därmed, att ingen god realkunskap kan undvara kunskapens form, hvilken lärjungen kan anses få, så att säga, på köpet. Nu är emellertid förhållandet, att högst få lärare, bland hvilkas läroämnen filosofien icke ingår, äro härtill skickliga, och förf. af denna uppsats kan sanningsenligt intyga, att ingen enda af de många lärjungar, han för undervisning i filosofi mottagit från 6:te klassen, kunnat redogöra för begreppsskillnaden mellan genus och species, begripit hvad som i allmänhet förstås med termer sådana som slutledning, bevis, system m. fl. *till namnet* för dem väl bekanta termer, förrän de fått särskild undervisning i logiken och på denna väg blifvit förtrogna med tänkandets lagar och former.

Häraf torde framgå, att särskild undervisning i den filosofiska propedeutiken redan i och för skolbildningens fulländning icke kan undvaras vid våra h. a. läroverk. Och tager man därjämte i betraktande, hvad gagn i och för det praktiska lifvet ynglingen efter slutade skolstudier kan hafva af den undervisning, han i detta läroämne erhållit, så är detta gagn i sanning icke obetydligt. En framstående författare yttrar med afseende på antropologiens studium vid våra elementarläroverk följande tänkvärda ord, hvilkas sanning knappast någon bildad människa torde vilja jäfva: »Der ingen kan erkännas för bildad, som ej kan skilja mellan en triangel och en kvadrat, som ej vet hvad ett bråk är, en logarithm o. s. v., der borde den ännu mindre gälla därför, som ej kan skilja en känsla från en föreställning, ej vet hvad som menas med förnuft, förstånd o. s. v. Utan att erinra om det gamla budet »Känn dig sjelf» och

dess ej blott teoretiska utan rent af praktiska, moraliska betydelse, behöfva vi blott påpeka nyttan af en insigt i människosjälens beskaffenhet, ja nödvändigheten deraf för den blifvande presten, läkaren, domaren, publicisten, belletristen, ja för skriftställaren och den bildade mannen i allmänhet, skulle han också eftersträfvä denna kunskap blott för att genom honom sättas i stånd att felfritt och exakt bruka dessa i allt tal, all skrift så vanliga termer¹⁾. Ej mindre sanna äro följande ord, hvilka samme författare yttrar om skollogiken: »Logiken får, säger han, lika litet som något annat undervisningsämne tillhöra skolan blott för ro skuld; ej ens endast för de jemförelsevis få af skolans lärjungar, hvilka möjligen i en framtid kunna blifva filosofer ex professo och derföre komma att få direkt gagn af en tidig kunskap i logiken. Vi fordra en grundlig undervisning i logiken af samma skäl, som vi äska af skolan den formella bildning i allmänhet, hvars krona och fulländning den logiska kunskapen är. Vi fordra således en grundligare logisk undervisning, än hittills varit fallet, för den allmänna bildningens skuld, för det sunda vettets, det klara omdömet; vi fordra det ej blott för universitetets och vetenskapens skuld, utan — och ännu mera — för statens, för embetsverkens, för predikstolens, för det praktiska livvets skuld. Alla dessa hafva af skolan rätt att fordra, att hvarje ej af naturen alldeles vanlottad yngling, som utgår från henne, skall känna lagarna för ett åtminstone i formelt afseende riktigt resonnement, att han eger förmåga att så pass mycket reda och ordna sina tankar, att han sedermera med åtminstone ej alltför stor svårighet må kunna uttrycka sig i tal och skrift²⁾.

Härmed äro vi inne på frågan om filosofiens, åtminstone skollogikens, nära och naturliga samband med under-

1) *Skrifter af Kristian Claëson*, förra bandet. Sthm 1860. Om undervisningen i filosofisk propedeutik och svenska språket vid elementarläroverken, sid. 305.

2) Anf. st. sid. 310 och 311.

visningen i modersmålet. Det är ju icke möjligt att förneka, att för en fruktbringande undervisning i svensk uppsatsskrifning på skolans högsta stadium äfvensom i där förekommande disputation- och dispositionsöfningar måste hos lärjungen förutsättas eller af honom krävas kännedom om de logiska reglerna och termerna, utan hvilken kännedom han icke kan göra sig till godo meddelade anvisningar och rättelser. Detta hafva också kommitterade för utarbetande af föreliggande förslag till stadga insett och medgifvit. Ehuru de från undervisningsplanen h. o. h. uteslutit filosofien såsom läroämne, hafva de dock funnit sig nödsakade att, för att så säga, genom en bakport åter insläppa logiken, i det de i sina »Grunder för undervisningsplanerna» i förslaget (sid. 146) beträffande undervisningen i modersmålet i nionde klassen lemna följande anvisning: »I nionde klassen må meddelas det allmännaste af stil- och dispositionsläran, hvari emellertid torde böra ingå icke blott en sammanfattande öfversigt af förut under dispositionsöfningarna meddelade regler och anvisningar vid uppsatsers författande, utan äfven *en mindre kurs i hithörande delar af logiken*¹⁾, hvilken i den föreslagna timplanen icke fått särskild tid åt sig anslagen». Denna kommitterades anvisning synes emellertid föga harmoniera med hvad f. d. statsrådet Hammarskjöld i sin motivering yttrar, då han bland skälen för filosofiens uteslutande anför den stora svårigheten för lärjungarna att fatta detta ämne, »under det att dock den minsta möjliga tid deråt blifvit anslagen». Denna »minsta möjliga tid» utgör emellertid icke mindre än 1 timme i veckan i hvar och en af de två högsta afdelningarna eller rättare sagdt klasserna. Nu skulle enligt kommitterades anvisning en icke obetydlig del af ämnet kunna och böra föredragas endast i högsta klassen och utan att någon *särskild* tid däråt anslås, endast genom intrång på modersmållets undervisningstid, hvilken särdeles i högsta klassen är knapp nog förut. Men kan sådant utan olägenhet ske,

1) Kursiveradt för tillfället.

då borde ock vederbörande kunnat antaga, att den nu åt ämnet anslagna tiden, ehuru »den minsta möjliga», dock ej vore för knapp för meddelande af undervisning i *hela* detta ämne, helst antropologien knappt torde vara svårare att fatta eller mindre intresserande för lärjungen än logiken. Och att tiden, om den med urskillning användes, verkligen är tillräcklig för ändamålet, därom har författaren att åberopa en mångårig erfarenhets intyg. Likaså kan han ock sanningsenligt intyga, att hans lärjungar icke funnit ämnet för svårt ellér funnit anledning klaga, att de »måste lära sig utantill hvad de föga begripa». En så nedslående erfarenhet torde knappast någon duglig lärare i detta ämne hafva gjort. Snarare torde hvarje sådan lärare hafva gjort den glädjande erfarenhet, att lärjungarna med stort intresse följa undervisningen i detta läroämne, hvilket knappast kan påstås vara svårfattligare än t. ex. dogmatiken, som ju enligt det föreliggande förslaget äfven skall inträda först i den näst högsta klassen och till innehållet är vida mer omfattande än den filosofiska propedeutiken samt till formen delvis lika abstrakt eller strängt begreppsmässig, åtminstone så vidt man kan döma af Norbecks lärobok, som hittills varit den allmännast brukliga.

Att de resultat, som genom skolundervisningen i filosofi vunnits, »ofta varit högst obetydliga», torde icke kunna förnekas; därom har mer än en besynnerlig historia kommit till allmänhetens kunskap. Men högst antagligt är ock, att detta varit förhållandet hufvudsakligen vid sådana läroverk, där »fullt lämplig lärare icke kunnat erhållas», eller kanske rättare sagdt, där filosofien icke varit förenad med modersmålet under samma hufvudlärare. Utan en sådan förening kan nämligen filosofien, såsom ofvan antydt är, icke lägga i dagen sin betydelse och nytta såsom skolämne; och hvad mer är: ej heller i modersmålet kan undervisningen på skolans högsta stadium dessförutan med framgång bedrifvas, såsom sig bör. Låter man filosofien endast såsom ett bihang förenas med något annat ämne, med hvilket hon *inom skolan* har föga naturligt samband,

men som utgör lärarens egentliga hufvudämne, kan läraren svårligen förmå sig att egna henne behörigt intresse, äfven om han vore i besittning af erforderlig filosofisk bildning och lärareskicklighet; och detta redan af det skäl, att hennes gagn för lärjungens skolbildning synes honom tvifvelaktigt. Detta gagn kan däremot ej gärna antagas blifva förbisedt af en hufvudlärare i modersmålet, som betraktar och behandlar sitt ämne såsom lika själfständigt som trots något annat, ja t. o. m. såsom ett af skolans allra viktigaste. Ty han måste inse, att han för att kunna göra sin undervisning i modersmålet rätt fruktbringande för lärjungen behöfver stöd i lärjungens speciella insikter i filosofisk propedeutik, hvilket ju äfven skollagskommittén medgifvit, hvad åtminstone logiken beträffar. Vill man se en grundligt genomförd motivering för filosofiens naturliga samhörighet med modersmålet under samma hufvudlärare, finnes en sådan framställd i den här ofvan citerade uppsatsen af K. Claëson. Denna uppsats, som publicerades 1860, väckte redan då allmän och berättigad uppmärksamhet bland fosterländskt sinnade skolmän, och vid flere därpå följande läraremöten inom landet tycktes man vara ense om att anse den af Claëson så grundligt förordade föreningen af filosofien och modersmålet under samma hufvudlärare såsom en norm, från hvilken ingen afvikelse utom i högsta nödfall borde ske, helst det filosofiska studiet vid akademien då bedrefs med ovanligt intresse af mången, som satte en så beskaffad hufvudlärareplats vid elementarläroverken såsom mål för sina sträfvanden.

Från denna norm har man dock i tillämpningen afvikit på ett sätt, som tvifvelsutan afskräckt mången filosofie studerande vid akademien att förbereda sig till vinnande af dylik hufvudlärareplats och äfven bidragit dels att bringa skolfilosofien i det vanrykte, att hon nu anses böra uteslutas såsom särskildt läroämne, dels äfven att mångestädes förringa det värde och gagn, som undervisningen i modersmålet på skolans högsta stadium rimligtvis är afsedd att medföra. Till denna uppfattning af saken föranledes

man, vid en blick på statskalendern för de sista 10 åren, såvidt densamma kan anses vittnesgill. Det visar sig nämligen, att endast i vid pass en tredjedel af våra högre allmänna läroverk filosofi och modersmålet varit förenade under en och samma hufvudlärare, men för öfrigt, där de icke rent af saknat representant bland hufvudlärarne, varit från hvarandra åtskilda och hvar för sig förenade med något annat ämne, samt i dessa föreningar vanligen tilldelats andra och stundom tredje rummet, hvilket är ej så litet betecknande för den ringa betydelse, man tillskrifvit dem i jämförelse med andra skolämnena. Så har filosofien varit förenad än med latin, än med historia, än med teologi, och modersmålet har fått tjena såsom bihang till nästan alla ämnen utom matematik och fysik, ja t. o. m. till teologi och naturvetenskap. Söker man nu efter en förklaring, huru det kommit derhän, att en sådan ringaktning kommit dessa båda ämnen till del, torde hufvudskälet befinnas ligga däri, att intetdera, ej ens modersmålet, varit representeradt af några intresserade och inflytelserika förespråkare vid de många skollagskommittéer, som under de sista decennierna arbetat på vår elementarundervisnings förbättring. De pedagogiska ledamöterna i dessa kommittéer hafva nästan uteslutande utgjorts af representanter för matematik och naturvetenskap samt främmande språk, hufvudsakligen de gamla döda och framför allt latinets, hvilket ännu i dag af mången anses hafva ett så allsmäktigt inflytande inom skolan, att en s. k. realist knappast antages kunna nå för mögenhet erforderliga insikter i modersmålet eller erforderlig färdighet i dess användning i tal och skrift. Hvad modersmålet emellertid har att tacka särskildt latinets för, det säger oss en auktoritet, hvars ord måste väga tungt i denna fråga. I sitt betänkande till statsrådsprotokollet d. 7 Febr. 1890 faller nämligen n. v. chefen för ecklesiastikdepartementet följande omilda, men därför icke osanna omdöme om det inflytande, latinets hittills utöfvat på svenskan vid elementarundervisningen: »Vid allt detta (det ängsliga bemödandet att iakttaga sådana saker som det rätta bruket

af *quin* och *quominus*) har svenskan, såsom lydlig tjenarinna under det latinska väldet, måst bekväma sig till de hårda-
ste försakelser af sin inneboende natur. Medan latinet icke
ens efter omflyttningen på svensk mark behöft afstå från
någon af sina nationela egendomligheter, har svenskan re-
dan *före* öfverflyttningen till latinsk mark måst uppoffra
flere af sina. Latin med latinska ord har förbytt till latin
med svenska ord; latin med svenska ord till latin med la-
tinska. *Om svenskan har man ej haft tid, stundom ock ej
funnit nödigt att bekymra sig; hon har varit medlet, latinet
målets*¹⁾. Det kan därför icke annat än glädja hvarje upp-
riktig vän af vårt modersmål, hvilken lärt sig uppskatta
dess stora betydelse för den fosterländska skolbildningen,
att den sista skollagskommittéen gjort hyad under nuva-
rande förhållanden göras kan för att förebygga detta för-
derfliga inflytande från latinundervisningen och bland äm-
nesgrupperna för lektorsbefattningar förbundet modersmålet
med lämpligare ämnen än de gamla språken samt i dessa
förbindelser gifvit detsamma hedersrummet.

Slutligen heter det i motiveringen för filosofiens ute-
slutande från undervisningsplanen: »En blick på andra län-
ders undervisningsplaner visar ock, att detta ämne utgått
från de flesta». Äfven häremot hafva vi en viktig anmärk-
ning att göra. Det må icke förnekas, att våra pedagogiska
experiment efter utländska mönster burit goda frukter i åts-
killiga fall, men därför får man ej obetingadt anse dessa mön-
ster i *alla* fall vara efterföljansvärda. Vi svenskar hafva väl
ändock åtskilligt för oss egendomligt, åtskilligt sjelfständigt
svenskt, som vi kunna berömma oss af och som förtjenar
att vi taga vara på. Därtill kunna vi utan gensägelse
räkna den filosofi, som efter sin upphofsman bär namnet
den Boströmska, och som under flere årtionden varit och
väl ännu är den förherskande vid våra universitet samt
 varit hyllad af våra flesta elementarlärare i ämnet, hvilka
 också i sin undervisning i antropologi, oss veterligen utan

1) Kursiveradt för tillfället.

undantag, följt de läroböcker, som varit utarbetade efter det Boströmska systemet och stått på dess grund. Ett obestridligt faktum är ock, att den Boströmska filosofien utöfvat ett mäktigt inflytande till höjande af den vetenskapliga odlingen inom vårt fädernesland, hvilket erkänts och offentligen uttalats t. o. m. af sådana författare på filosofiens och politikens område, som på det högsta ogillat Boströms statsrättsliga läror. Detta synes icke hafva hindrat dem att skänka sitt fulla erkännande åt systemets innersta halt och kärna, hvars obestridliga värde ligger däri, att det principiellt yrkar på personlighetens absoluta karaktär och strängt fasthåller artåtskillnaden mellan det sinnliga och det osinnliga eller förnuftiga i människans värld och medvetande, så att den osinnliga, andliga och eviga världen, personlighetens värld, blir icke blott en verklighet, utan den enda sanna verkligheten. Härigenom skiljer sig denna filosofi afgjordt från hvad man under samma tid haft att bjuda på i utlandet, där filosoferandet mer och mer fortskridit i den riktning, som korteligen kan karakteriseras som den naturalistiska, hvilken i sina konsekvenser omöjliggör all filosofi. Böra vi väl under sådana förhållanden taga utlandets behandling af skolfilosofien till föredöme vid vårt skolväsendes reformerande? Detta vore ju att kasta bort det inhemska dugliga vi hafva för den tvifvelaktiga äran att kunna likna utlänningen. Medgifvas må väl, hvad logiken beträffar, att hon till följd af sin natur såsom formell vetenskap är föga beroende af de filosofiska systemernas principiella olikheter; men så är däremot icke förhållandet med antropologien eller läran om människosjälens natur, förmögenheter och verksamhetsätt. Att beröfva vår skolbildning stödet af en antropologi, som är egnad bl. a. att väcka och stadfästa hos lärjungar öfvertygelsen om det andligas och evigas själfständiga verklighet och absoluta betydelse äfvensom att för honom närmare utreda beskaffenheten af människans gudsbeläte, med hvars allmänna drag han under dogmatikens lärotimmar gjort bekantskap, det förefaller som ett mycket farligt experiment med vår

tids ungdom, hvilken måste erkännas vara i största behof af alla till buds stående vapen för att värja sig mot den förpestade tidsanda, som dagligen i allt vidare kretsar sprider sitt gift inom hemmen och skolan.

I den här granskade motiveringen hafva vi alltså icke funnit någon punkt, som öfvertygat oss om nödvändigheten eller ens lämpligheten att från undervisningsplanen för våra h. a. läroverk utesluta filosofisk propedeutik såsom särskildt läroämne. Ej heller kunna vi finna, att förlusten af detta läroämne i någon afsevärd mon ersättes därmed, att man enligt skollagskommitténs förslag (sid. 127) låter »i examen för den, som ämnar blifva lärare, ingå teoretisk filosofi» utom skolämnen. Ett betyg i teoretisk filosofi, hvilket i detta fall icke behöfver vara högre än det lägsta möjliga, kan visserligen bidraga till att göra *lärarens* pedagogiska bildning något grundligare, än om han vore i saknad af däremot svarande kunskaper, men någon direkt nytta kan han icke därmed bereda lärjungarna, såvida han icke blir hufvudlärare i modersmålet och i denna egenskap meddelar undervisning i nionde klassen, i hvilket fall han ju skall få sig ålagdt att genomgå åtminstone »en mindre kurs» i logiken. Men redan för att kunna meddela undervisning i en sådan kurs och praktiskt tillämpa de logiska reglerna vid uppsatsers genomgående med lärjungarna samt vid positions- och disputationsöfningar fordras af läraren något mer, än att han i ett tentamensförhör vid akademien ådagalagt approbatorsinsikter i teoretisk filosofi. Det förhåller sig icke med detta ämne på samma sätt som med åtskilliga andra skolämnen, att läraren kan nöja sig med den svagaste möjliga kunskapsgrund och styckevis bereda sig för hvarje särskild lektion. Han måste till en viss grad städse hafva *hela* ämnet i sin makt för att kunna med framgång meddela undervisning i t. o. m. den *minsta* del däraf; eljes blir den gifna följderna, att en stor del lärjungar »måste lära sig utantill hvad de föga begripa». Den föreslagna åtgärden att förebygga följderna af filosofiens uteslutande synes oss därför blifva af högst tvifvelaktigt gagn. Emellertid

bör man vara skollagskommittén tack skyldig, dels för det den erkänt åtminstone undervisning i logik, låt ock vara i endast »en mindre kurs», vara behöflig för skolbildningens fulländning, dels ock för dess förslag, att denna undervisning skall tillkomma ingen annan lärare än hufvudläraren i modersmålet, det enda ämne, med hvilket hon rimligtvis bör förenas för att blifva till något gagn för lärjungarna. Dock skulle tacksamhetsskulden blifvit icke obetydligt större, om i sammanhang härmed modersmålets redan nu knappa timantal i nionde klassen eller 7: 2 — endast två timmar i veckan — hade ökats med en timme till, nämligen med den, som filosofien nu synes vara dömd att afstå.

C. F. Dahlbäck.

Löneregleringsfrågans kombineringsfråga med skolreformfrågan.

Till Kongl. Maj:t ingafs den 12 sisl. Mars följande petition, undertecknad af 648 af de vid allm. läroverken anställda ord. lärarne:

Till Konungen!

Den hulda omvårdnad, som Eders Kongl. Maj:t städe egnat den allmänna undervisningens sak, ingifver oss lärare det hopp, att vår und. framställning skall nådigt upptagas, då vi, med begagnande af den rätt, som af ålder tillkommit hvarje svensk undersåte, ännu en gång inför tronen frambära våra bekymmer. Att Eders Kongl. Maj:t behjertar det ekonomiska tryck, hvarunder alla de bland oss arbeta i sitt kall, hvilka för sitt uppehälle äro hänvisade uteslutande till sina löneinkomster, derpå hafva vi vid olika tillfällen och senast vid sisliden riksdag erhållit lika fullgiltiga som för oss dyrbara bevis. Men ehuru behovet af en lönereglering redan under många år varit medgifvet och fastän billigheten af en *snar* förbättring erkänts af regering och riksdag, blef dock det af Eders Kongl. Maj:t vid 1890

års riksdag framlagda löneregleringsförslaget i följd af kammarnes skiljaktiga åsikter rörande anordnandet af *undervisningen*, undanskjutet och dermed löneregleringsfrågan framflyttad till en oviss framtid.

Under dessa förhållanden och då, efter hvad vi tro oss kunna antaga, något förslag till lönereglering för oss lärare icke kommer att för den nu församlade riksdagen framläggas, våga vi i djupaste underdånighet anhålla, det tacktes Eders Kongl. Maj:t af riksdagen äska åt oss löneförbättring på extra stat för nästkommande år till det belopp, att de i senast framlagda löneregleringsförslag upptagna löneförmåner blifva för nästa år oss tillerkända.

Underdånigst.

Kongl. Maj:t har icke funnit petitionen till någon åtgärd föranleda, såsom det synes emedan riksdagens andra kammare så bestämdt låtit regeringen förstå, att den ej vill medgifva någon löneförhöjning, innan något förslag till skolornas omorganiserande blifvit riksdagen förelagdt.

Det torde icke vara utan intresse att se tillbaka på löneregleringsfrågans historia under den sista tiden och dervid särskildt fästa uppmärksamheten vid frågans kombinerande inom andra kammaren med reformfrågan.

Med anledning af åtskilliga petitioner om löneförhöjning tillsatte K. M:t d. 3 Maj 1878 en kommitté, som skulle inkomma med und. betänkande och förslag angående lönereglering för lärarne vid rikets allm. läroverk, vissa pedagogier, folkskolelärareseminiarierna samt seminarium för bildande af lärarinnor. Till ordf. i kommittén förordnades greve Corfitz Beck-Friis, dess medlemmar voro grosshandl. J. J. Ekman, rektor M. M. Floderus, riksdagsmannen P. O. Hörnfeldt samt lektor F. V. Hultman, som afled innan arbetet var afslutadt. Ur denna *kom:s betänkande, afgifvet den 17 Maj 1879*, meddela vi det väsentligaste af hvad som angår lärarne vid de allm. läroverken.

Den lönereglering, som beslöts af riksdagen 1856—58, ligger till grund för nuvarande löneförhållanden. Förut

hade det vid hvarje läroverk funnits ett bestämdt antal högre löner, och uppflyttandet i högre lönegrad var beroende af de äldre lärarnes afgång. Vid denna riksdag bestämdes, att lärarnes lön skulle utgå i 4 lönegrader med 500 kr:s höjning efter 5, 10 och 15 års tjenstgöring. Adjunkter och kolleger börja med 1,000 kr. och erhålla således i högsta lönegraden 2,500 kr., lektorer börja med 2,000 och erhålla i högsta lönegraden 3,500¹⁾. Genom cirkulär af d. $11/12$ 1863 tillades en 5:te lönegrad. Genom cirkulär af d. $20/3$ 1874 höjdes alla löner i alla grader med 500 kr., så att adjunkter och kolleger nu börja med 1,500 kr. och i högsta lönegr. erhålla 3,500 kr., lektorer börja med 2,500 kr. och stiga till 4,500 kr.

Kommitterade gifva i sitt betänkande en mycket fullständig redogörelse för lärarnes ekonomiska ställning. Adjunkter och kolleger erhålla ordinarie tjenst i medeltal vid 30,7 års ålder²⁾, lektorer vid 33,5. En jämförelse visar att utbildningstiden för lärarne är större än för andra tjenstemän, läkarne undantagne. Utsigten till befordran vid läroverken är mindre än på andra banor. Synnerligen upplysande är den jämförelse, som kom. anställa mellan lärarnes löner och andre tjenstemäns. För att kunna göra denna jämförelse hafva kom. reducerat lärarelönerna till det belopp som de skulle ega, om de, i st. för att vara bestämda till 5 lönegrader, utginge i lön med två ålderstillägg efter 5 och 10 års tjenstgöring. En adj:s eller koll:s lön motsvarar då ej fullt 1,800 kr., en lektors ej fullt 2,800 kr., hvardera med 2 ålderstillägg à 500 kr. Följande siffror angifva huru många kr. större lön nedanstående ämbetsmän hafva än adjunkterna vid de allmänna läroverken under tjenstgöringens första och andra femårsperiod samt fr. o. m. 11:te året:

1) Rektors och öfningslärares löner lemnas här utan afseende.

2) Enligt extralärarnes petition 1889 och den promemoria, som bifogades lektor Kardells motion (N:o 148) vid 1889 års riksd., är denna siffra i nästan oafbrutet stigande och utgjorde för läsåret 1887—1880 37,7.

Hofrättsassessor 3,500, 3,500, 3,000,
 Andra gradens tjänsteman 2,700, 2,700, 2,700,
 Tullförvaltare per medium 2,456, 2,445, 2,434,
 Kanslisekreterare 2,200, 2,200, 2,200,
 Tullkontrollör per medium 1,779, 1,755, 1,731,
 Kronofogde 2,200, 1,700, 1,700,
 Första gradens tjänsteman, 1,200, 1,200, 1,200,
 Länsnotarie, länsbokhållare i 16 län 700, 200, 200,
 Kammarskrifvare i tullverket per medium 168, 149, 130.

En lektor, som i lön erhåller 1,000 kr. mer än en adjunkt, har således 200 kr. mindre än en första gradens tjänsteman, men han har dock högre lön än länsnotarier, länsbokhållare och kammarskrifvare i tullverket per medium.

Oftanstående siffror visa, att lärarnes löner i förhållande till andra tjänstemäns äro små. Kom. söka äfven visa, att de ej räcka till för bestridande af lefnadskostnaderna för en person i en elementarlärarens ställning. Med anledning af uppgifter från magistraterna i de 31 städer, der h. a. läroverk finnas, beräkna de:

till föda	i medeltal	872: 35
› hyra för 1 rum	›	150: —
› utskylder	›	75: 45
› ved och ljus	›	65: —
› städning	›	52: —
› elementarl:s enke- o. pupillkassa		70: —

S:a kr. 1,284: 80.

Till dessa utgifter komma en mängd utgifter, som kom. af brist på officiella uppgifter ej kunnat beräkna, såsom t. ex. till kläder tvätt, böcker, för att ej nämna premier för lif försäkring, ränta och amortering å studieskulder, hvarmed de flesta lärare äro betungade. Dessa skola nu bestridas med de 215, 20 kr. som återstå af lägsta adjunktslönen! År 1879 befunno sig 115 af rikets adjunkter och kolleger (23 %) i denna lönegrad, och dessa lärare uppbära denna lön från omkr. 31 till omkr. 36 års ålder. Är lönen otillräcklig redan för den ofigte läraren, huru mycket mera

då för den gifte! Och dock vore ju önskvärdt, att läraren — uppfostraren — är familjefader.

Lärarne synas således vara nödsakade att antingen skuldsätta sig eller söka skaffa sig rätt mycket arbete utom skolan, ett arbete som naturligtvis gör deras arbete inom skolan sämre.

För lärarebrist behöfver man visserligen ej frukta, men deremot är att befara, såsom redan statskottet vid 1855—1858 års riksdag framhöll, att mera begåfvade unge män hellre söka andra banor än den bekymmerfulla lärarevägen, och att läroverken ej längre såsom hittills kunna påräkna dugliga och begåfvade lärare.

Kom. föreslå, att lärarnes aflöning såsom öfriga tjänstemäns, hvilkas löneförmåner på senare tider blifvit ordnade, delas i lön med ålderstillägg och tjänstgöringspengar. Ålderstillägget är såsom hittills 500 kr. efter tjänstgöringstider af 5 år, men den 5:te lönegraden borttages. Adjunkter och kolleger erhålla i första lönegraden 1,500 kr., i högsta (4:de) lönegraden 3,000 kr. samt i alla lönegraderna 1,000 kr. såsom tjänstgöringspengar. Lektorer erhålla i första lönegraden 2,100 kr., i fjerde lönegraden 3,600 kr. samt i alla lönegraderna såsom tjänstgöringspengar 1,400 kr. Denna anordning jämte den föreslagna förhöjningen af rektorernas löner skulle för statsverket medföra en ökning i kostnaden af 714,500 kr. För att minska denna kostnad föreslås kom., för den händelse att någon bättre utväg ej skulle finnas, att lärjungarnes terminsafgifter höjas så, att en afgift af 25 kr. för termin pålægges lärj., men att vid hvarje läroverk högst 25 % af närv. lärjungeantalet kunna befrias från den föreslagna afgiften. Härigenom nedbringas ökningen i statsverkets kostnad till 240,000 kr., och föräldrar och målsmän bidraga med 14 à 15 % af kostnaderna för den högre offentliga undervisningen.

Slutligen föreslå kom. att lärarne, då de uppnått 65 lefnadsår och minst 35 tjensteår, skola varda förpliktade att med oafkortad lön såsom pension från tjensten afgå, K. M:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, såvida

den pensionsberättigade finnes skicklig och villig att stå kvar i tjenst. Helst skulle kom. med afseende på lärarnes kropps- och själsansträngande arbete hafva velat föreslå pension redan vid 60 lefnadsår och 30 tjensteår; men då ensamt genom denna 5 år tidigare inträdande pensionering den årliga kostnaden för staten skulle ökas med 265,000 kr., hafva kom. ej velat göra ett sådant förslag i sammanhang med den föreslagna nödvändigare löneförbättringen, utan inskränkt sig till att föreslå hvad som gäller för de fleste med lärarne likställda civila ämbets- och tjenstemännen.

Den 7:de Jan. 1882 afgaf K. M:t till riksdagen *proposition (N:o 17) ang. löneregleringen*. I denna och i en skrifvelse af den 25 Febr. s. å. föreslås att — under förutsättning att K. M:t förordnade terminsafgifternas ökning i kl. I—V med 20 kr. och i kl. VI—VII med 30 kr., dock med möjlighet till befrielse från denna afgift för högst 15 % obemedlade och nedsättning deri för högst 20 % mindre bemedlade — riksdagen måtte för tillämpning af ny löne-reglering vid de högre och femklassiga allm. läroverken i enlighet med 1878—79 års kommittés förslag bevilja förhöjning i anslaget till desamma med 624,950 kr. samt att riksd. måtte bevilja pensionering i enlighet med komm: ofvan framställda förslag; för de treklassiga läroverken och pedagogierna, hvilkas indragning eller förändring vore ifrågasatt, föreslås för beredande af tillfällig löneförbättring 66,500 kr. å extra stat. För de högre och femklassiga allm. läroverken hade äfven förändringar påyrkats, mest i syfte att bereda mer utrymme för studiet af realämnena; förslag till en sådan ändring syntes emellertid böra prövas i sammanhang med ett förslag om förändring af universitets-examina; yttranden af universitetsmyndigheter väntades; en kommitté skulle tillsättas för att pröfva, hvilka ändringar i bestämmelserna ang. de allm. läroverken vore lämpliga och förenliga med ändrade stadganden ang. universitetsexamina.

En ändring i den föreslagna riktningen kunde emellertid ej medföra någon väsentlig minskning i det vid läroverken behöfliga antal lärare, och sålunda behöfde man ej för dessa läroverk uppskjuta löneregleringen på ordinarie stat, helst man ju kunde såsom vilkor för löneförbättringen till alla lärare, som ej uppnått 45 år, utsträcka den redan nu för vissa lärare gällande skyldigheten att, om de befinnas umbrella, inträda i tienstgöring vid annan skola, helst inom stiftet.

Vid riksdagen 1882 väcktes äfven följande *motioner*:

a) af Hr *F. T. Borg* (N:o 27), hvori han föreslår, att för ordnandet af undervisningsväsendet vid Sveriges allm. läroverk och pedagogier på de grunder, som af andra kammaren antogos d. 21 och 23 Mars 1881¹⁾, jämte det tillägg

1) Vid 1880 års riksdag väcktes inom andra kammaren af Hrr *F. T. Borg* och *S. Axell* särskilda motioner ang. förändringar i undervisningsväsendet. Ett tillf. utskott tillstyrkte andra kammaren att för sin del besluta, att riksd. i en skrifvelse till K. M:t skulle tillkännagifva åtskilliga reformvänliga åsigtter och anhålla att en kommitté måtte tillsättas för frågans utredning och att frågan förelades riksd. innan förändringar vidtoges. Andra kammaren beslöt för sin del skrifvelsen, men då första kammaren ej hann behandla ärendet, föll frågan vid denna riksdag.

Vid 1881 års riksdag väckte hr *Borg* å nyo motion i samma syfte. Andra kammarens tillf. utskott föreslog äfven nu, att kammaren ville för sin del besluta en skrifvelse från riksdagen till K. M:t. Andra kammaren beslöt också för sin del en sådan skrifvelse, i full öfverensstämmelse med utskottets tillstyrkan, utom i en punkt, der man gjorde ett tillägg. Skrifvelsen, som i de flesta punkter är lik den vid förra riksd. beslutna, innehåller följande: riksdagen

1:o tillkännagifver sin åsigt

a) att realister böra hafva lika rätt att undergå examina vid universitetet, som de som aflagt mogenhetsexamen på latinlinien, utan åliggande för examinand att genom preleminär eller kompletteringsexamen hafva ådagalagt insigtter i latin;

b) att de döda språkens läsning framflyttas till 6:te klassen;

c) att i 4:de och 5:te klasserna endast ett nytt främmande språk läses jämte tyskan, samt att den genom denna förändring vunna tiden må anslås åt andra för den allmänna bildningen företrädesvis angelägna ämnen;

d) att lägsta klassen bör indragas, att samtliga pedagogier böra indragas, och att efter utredning åtskilliga treklassiga och möjligen äfven

att undervisningen hvarje år utsträckes till 40, högst 42 veckor, riksd. måtte anslå ett belopp af 650,000 kr. (deri inberäknadt de eventuelt 400,000 kr., som genom höjandet af skolafgifterna kunde inflyta) att å extra stat ställas till K. M:s förfogande år 1883, samt att af detta belopp högst 150,000 kr. måtte beviljas såsom tillfällig löneförbättring åt de mest behöfvande lärarne äfven för det fall att den förväntade utredningen af ifrågavarande undervisnings angelägenhet och förslag om lönereglering för lärarne icke hunnit ävägabrungas under sistnämnda år;»

några femklassiga läroverk torde kunna indragas, hvarjemte undervisningen bör så ordnas, att efter fullständig genomgång af folkskolan inträde omedelbart kan vinnas i elementarskolans första klass;

e) att terminsafgifterna böra höjas till lättnad i statens utgifter för läroverken;

2:o anhåller

f) att K. M:t täcktes förordna en kommitté för utredning af dessa frågor och utarbetande af förslag till förändringar i nuv. universitets- och skollagstiftningen i enlighet med angifna grunder; samt

g) att K. M:t innan ändring i läroverksstadgan med anledning af de förslag, som sålunda komma att utarbetas, varder beslutad, täcktes lemna riksd. tillfälle att sig deröfver yttra. Första kammaren tillsatte ett tillf. utskott, som i sitt utlåtande framhåller, att man, då ännu ingen årsklass, som undervisats efter 1873 års plan, hunnit aflägga mogenhetsexamen, ännu ej kunde bilda sig något omdöme om läroplanens lämplighet, samt att det väl vore naturligt att i mån af realbildningens utveckling den fordran skulle starkare framträda, att denna bildning måtte erhålla vidgade rättigheter i afseende på universitetsstudierna, men att frågan härom uppenbart måste betraktas ur synpunkten af de frukter, som realundervisningen vid läroverken kunde anses hafva burit, och då först i senare år särskildt genom upprättandet af sjelfständiga realläroverk den reala skolbildningens uppgift och medel att lösa densamma i rikligare måtto setts tillgodo, vore det allt för tidigt att ännu, »innan halten och beskaffenheten af realbildningen vid läroverken, i synnerhet hvad anginge dess humanistiska sida, blifvit behörigen pröfvad, företaga sig att afgöra, i hvilken utsträckning åt lärjungar å reala linien rättighet borde tillerkännas att aflägga universitets-examina». På dessa och i öfrigt anförda skäl hemställde utskottet, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens beslut, och denna hemställan bifölls.

b) af hr S. Wieselgren (N:o 78), hvari han anför, att den Kongl. propositionen ej meddelade någon upplysning om hvilka samhälls- och förmögenhetsklasser de 13—15,000 lärjungarne i de allm. läroverken tillhörde, hvarför man ej fått nödig utredning för att kunna besluta något om nya skolafgifters införande och procenten af de lärjungar, som borde erhålla befrielse från eller minskning i dessa afgifter; att i prop. ej utreddes, om icke antalet läroverk kunde minskas och första klassen indragas, hvarigenom lärarnes antal kunde inskränkas; samt att vid dessa förhållanden, »ehuru nödvändigheten af löneförbättrings beviljande åt ifrågavarande lärare syntes vara oomtvistlig», man först efter utredning af dessa punkter borde fatta beslut om införande af nya terminsafgifter och om löneförbättringsanslags uppförande på ordinarie stat. På grund häraf föreslår motionären, att riksdagen i afvaktan å regeringens åtgärder för fullständig utredning af ärendet för tillfällig löneförbättring i enlighet med de i vederbörande statsrådsprotokoll föreslagna grunder på extra stat för år 1883 beviljar 714,500 kronor.

Statsutskottet gillar i sitt utlåtande den föreslagna och i våra grannländer tillämpade principen, att lärjungarnes föräldrar bidra till kostnaderna för undervisningen. Härigenom skulle man äfven minska lockelsen för mindre begåfvade lärjungar att för länge fortsätta den en gång började skolgången. Begåfvade och fitiga lärjungar torde t. o. m. genom denna förändring, då befrielse från och nedsättning i afgifterna vore medgifven, lättare sättas i tillfälle att erhålla skolbildning än nu, då anlagen hafva mindre att betyda för möjligheten af skolgång. Utskottet anser därför förslaget om terminsafgifternas höjande böra vinna godkännande. Att lärarnes löne- och pensionsreglering behöfver genomföras, så att deras löneförmåner i likhet med andra tjänstemäns fördelas i lön och tjänstgöringspengar och höjas, är så mycket mera uppenbart, som det är att befara, att om regleringen längre uppskjutes, deraf skulle blifva en följd att, om än sökande till lärarebeställningar

fortfarande skulle stå att finna, åt detta kall dock icke skulle vilja egna sig personer med den duglighet och förmåga, som allt mer kräfves af läraren. Men då tvänne motioner stält löneregleringsfrågan i samband med ifrågasatta organisationsförändringar och ett sådant samband jämväl blifvit i statsrådsprotokollet antydt, »torde böra tillses att löneregleringen icke må genomföras på sådant sätt, att derigenom hinder lägges i vägen för de påyrkade förändringarne, derest dessa i öfrigt skulle befinnas ändamålsenliga». För de treklassiga läroverken och pedagogierna begäres blott tillfällig löneförbättring på extra stat, och frågan om dessas indragning är således oberörd af löneregleringen. »Vidkommande öfriga allmänna läroverk, synes det visserligen antagligt, att löneregleringen icke skulle utgöra hinder för tilläfventyrs blifvande indragningar af vissa bland dem; men då likväl de förändringar, som i afseende på dessa läroverks organisation och stat kunna finnas nödiga, särskildt i och genom det ifrågasatta borttagandet af den lägsta klassen, möjligen kunde blifva af beskaffenhet att föranleda större rubbningar i lärarepersonalens fördelning, torde det vara med nödig varsamhet mest öfverensstämmande att icke heller för dessa läroverk nu fastställa löneförhöjningen på ordinarie stat. Utskottet tillstyrker därför de äskade beloppens beviljande på extra stat för år 1883, dock så att hälften deraf må bestridas af de förhöjda terminsafgifterna.

Mot detta statsutskottets utlåtande afgafs *reservation* af hrr Em. Key, C. Ifvarsson, Liss Olof Larsson, P. O. Hörnfeldt, J. E. Johansson, Sv. Nilsson, Ola Andersson, Jan Andersson, C. A. Larsson, Nils Pettersson, Sv. Andreasson och C. Magni, hvarjemte hr Ola Bosson Olsson begärde att få antecknad, att han ej deltagit i behandlingen af ärendet.

Reservanterna söka genom en historik öfver skolfrågans utveckling allt ifrån 1820 visa, att riksdagen under de senaste årtiondena af ständsrepresentationens tillvaro »vid jämförelse med sin tids åsigter i öfrigt måste erkännas

hafva verkat fullt ut lika reformatoriskt som representationen under det nya statsskicket visat sig hafva gjort. Hvarje då verkställd tillökning i skollärarnes löneförmåner skedde i följe med eller gjordes beroende af mera tidsenliga förändringar i undervisningsplanen». Vidare erinras om de af andra kammaren vid riksdagarne 1880 och 1881 fattade besluten på grund af hrr Borgs och Axells motioner¹⁾. Visserligen hade icke första kammaren biträdt beslutet, men reservanterna antaga, »att om än ifrågavarande af första kammaren godkända utskottsbetänkande i motiveringen väsentligt och i flere hänseenden skiljer sig från de åsigter, som legat till grund för andra kammarens beslut, första kammarens afslag dock lärer få tolkas mer såsom en uppskofs- och varsamhetsåtgärd -- förestafvad af önskan att undervisningsfrågan måtte blifva efter vederbörlig utredning af K. M:t i första hand pröfvad — än som ett det hela omfattande underkännande af medkammarens åsikter i ämnet». Utlåtanden af myndigheter angående universitets-examina och yttranden vid läraremöten visa, att meningarne ej längre äro delade om nödvändigheten af mera genomgripande förändringar i undervisningsväsendet än de hittills gjorda, ehuru man ej är ense om *huru* den nära förestående reformen kommer att gestalta sig.

På grund häraf och

då hela undervisningsväsendet måste ordnas i ett sammanhängande system från folkskolan till universitetet;

»*då* allt flere anhängare vunnits för tillämpning af ett system, som kunde, mera än hvad den nuvarande högre undervisningen förmår och mera i enlighet med tidens kraf i öfrigt, befordra den lärda bildningen genom att tillöka denna i vetenskapligt djup och verklig styrka i samma mån, som det erhöles till en af sina uppgifter att motverka ytligheten af de många examensämnen och minska omfattningen af latinlärjungarnes antal»;

1) Se noten på sid. 156.

»*då* det allt kraftigare påyrkats, att ett fåtal — ty oaktadt hela raden af nuvarande stadganden är det endast ett sådant som *verkligt* egnar sig för och åt den lärda bildningen — icke fortfarande må hindra det stora flertalet från förvärfvandet af en uppfostran, som bättre än nu skulle komma att gagna det allmänna och den enskilde»;

»*då* det allt mera blifvit erkänt, att den medborgerliga skoluppfostran borde förändras derhän, att den blefve icke blott hastigare åtkomlig för en större mängd i och med borttagandet af ämnen, hel- eller halffrämmande för flertalets lefnadsuppgifter, utan äfven att den borde mera än hittills lämpas efter tidens växande fordringar på skolbildningens omedelbara användbarhet i det praktiska lifvet»;

»*då* öfverallt röster med ökad styrka och bestämdhet fordrat, att det nuvarande bildningsstrecket mellan folkskolan och elementarskolan skall borttagas, och den förra ställas i omedelbart samband med den senare, och man i enlighet härmed fordrat att uppfostran icke med ens skall aflägsna den bildningssökande så långt från hemmet och dess sysselsättningar, att han förlorar dessa ur sigte och går vilse under fortsatt jägtande efter lefnadsmål, för hvilka han till äfventyrs icke befinnes vara ämnad»;

»*då* fördenskull frågan om elementarlärarnes lönereglering icke torde böra ensidigt prövas samt än mindre slutligen afgöras utan någon hänsyn till eller något sammanhang med den icke mindre omfattande och svårlösta frågan om folkskolans blifvande ställning och folkskolelärarnes deraf betingade löneförhållanden»;

då vidare K. M. väl föreslagit att riksd. i sammanhang med löneregl. måtte för sin del medgifva, att prebendehemman och öfriga förmåner af privilegiinatur, som äro lärare på lön anslagna, må i den mån det kan ske utan förnärmande af innehafvarens rätt eller rubbning uti enskildes förordningar till statsverket indragas, men derjämte i bilagan till den kongl. prop. blifvit ifrågasatt, huruvida ej för en dylik åtgärd äfven fordras kyrkomötets bifall;

»*då* dessutom, i fall någon ny lönereglering på ordinarie stat eller någon ny tillfällig löneförbättring skall af riksdagen beviljas, nödigt lärer vara att upphäfva 71 § i ännu gällande stadga för rikets allm. läroverk af den 1 Nov. 1878, som innebär den för lärarne icke obetydliga fördelen att vid ansökning till prestlägenhet eller annan till ecklesiastikståndet hörande befattning få räkna presterliga tjänstår, enär redan 1848 afskaffandet af den förhöjda presterliga tjänstårsberäkningen gjordes till vilkor för då beslutade lönereglering, och krafven på nödvändigheten af skolans fullständiga skiljande från kyrkan sedan sagda tid så vunnit i styrka, att olämpligheten af att prestmän och skolmän fortfarande icke blott i befodringsväg, utan äfven i andra afseenden ingripa på hvarandras områden, torde af det stora flertalet i våra dagar anses vara bland det mera oomtvisteliga»;

då derjämte löneförhöjningar beviljats elementarlärarne 1848, 1858, 1863 och 1874, »torde kunna fordras att för den förestående löneregleringen numera, och i likhet med hvad för andra tjänstemän skett, fästes såsom vilkor, att med innehafvande ordinarie tjänst icke må förenas annan tjänst i rikets, riksdagens eller kommunens stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den befinnes ej vara hinderlig för fullgörande af förstnämnda befattning»;

»*då* för de hvarken obetydliga eller sällsporda biförtjenster, som elementarlärarne förskaffa sig, har som skäl anförts den otillräckliga lön de erhölle af staten och således, i händelse en ny lönereglering skulle blifva fastställd, staten alltså borde ega anspråk på, att lärarens tid och krafter mera odeladt än nu egnades hans kall och hans tjänst, hvarjemte äfven såsom vilkor för löneförhöjningen en inskränkning af ferierna borde ega rum»;

då, sedan ecklesiastikministern till stadsrådsprotokollet yttrat, att det syntes nödigt att genom sakkunnige uppgöra förslag till ändringar i skollagen, som pröfvades lämpliga och förenliga med eventuella förändringar i stadgarne för de akademiska examina, »det icke under för handen varande förhållanden lärer kunna finnas lämpligt att gå den

sälunda förväntade utredningen samt K. M:s blifvande förslag och Riksdagens deraf föranledda beslut i förväg genom att vare sig på ordinarie stat ordna de nu ifrågavarande lärarnes löne- och pensionförmåner och derigenom i kraft af nya lagliga anspråk öka svårigheterna och kostnaderna vid det slutliga ordnandet af det med hvarje dag i omfattning växande reformarbetet, eller på extra stat medgifva dem en löueförhöjning, som sedermera af billighetsskäl äfven i sin mån skulle hindrande inverka, antingen lärarnes antal förblir fortfarande oförändradt eller, ändå mer, om detta befinner sig i betydligare mån kunna inskränkas»;

»*då* andra kammaren under året för sin del beslutat, att riksdagen skulle i skrifvelse till K. M. anhålla, »det K. M. täcktes ej mindre i samband med möjligen uppkommande fråga om de allm. läroverkens ombildning taga i öfvervägande, huruvida nuvarande preliminärexamina måtte kunna upphävas eller inskränkas, än äfven taga under ompröfning huruvida filosofie-kandidat-examen, såsom förberedande examen för filosofie-licentiat-examen måtte kunna afskaffas och den senare få af hvar och en, som tagit godkänd mogenhetsexamen å vare sig real- eller latinlinien, utan vilkor af någon förberedande pröfning afläggas»;

»*då* slutligen ej mindre i fråga om elementarlärarnes löner än annars pligten mot öfriga skattedragande fordrar, att icke en större utgift onödigtvis vållas dem, än hvad efter förutgången granskning och derunder funna besparingar prövas oundgängligt»;

»har Utskottet — så lyder reservanternas förslag till utlåtande —, ehuru med allt erkännande af ärendets stora vikt och betydelse samt af lärarens berättigade anspråk på erhållande af en efter omfattningen och vigten af hans tjensteåligganden afpassad aflöning, äfvensom af billigheten att de mera bemedlade, hvilkas söner i regeln torde få anses, om icke mest anlita, dock fullständigast begagna sig af de allm. läroverken, böra genom högre terminsafgifter mera än nu bidra till kostnaden för den offentliga undervisningen, icke f. n. kunnat biträda K. M:s förelig-

gande proposition». Derföre hemställes, att hvarken den k. propositionen eller hr Borgs motion eller hr Wieselgrens må vinna riksdagens godkännande.

De tolf reservanterna i statsutskottet 1882, *samtliga af andra kammaren utsedda ledamöter* (utom hr Ola Bosson Olsson, som vid behandlingen ej var närvarande och derför supplerades af hr C. Magni) hafva härigenom bundit tillsammans de båda frågorna om lärarnes lönereglering och skolornas organisation, och detta »med allt erkännande» af den förra frågans stora vikt och af lärarnes *berättigade* anspråk på löneförhöjning.

Ärendet behandlades i *första kammaren* den 6:te Maj 1882. Samtliga talare yttrade sig för bifall till K. M:s och statsutskottets förslag med undantag af Frih. Klinckowström och Hr Jöns Pehrsson, som anhöllo om afslag, och *Hr Schönbeck*, som fäster fullt förtroende till regeringens löfte om nödiga och högst behöfliga reformer och »derjemte eger kännedom om lärarnes behof af löneförhöjning, och huru de nitiske och i sitt kall troget verkande deraf äro högeligen förtjente», hvarför han förordar Wieselgrens motion. Äfven *Frih. Klinckowström* kunde om lönefrågan säga: »enligt mitt förmenande är det icke fråga om, att icke alla tänkande människor i landet och äfven inom riksdagen vilja *sjelfva saken*; det är frågan om *sättet* på hvilket denna stora viktiga sak skall utföras, som meningarne äro mycket delade»; men skolans omorganisation måste gå före löneregleringen; den senare frågan framställles väl alltemellanåt som den viktigaste, »men lika säkert som det är, att lärarne äro till för den allmänna undervisningen i landet, och icke tvärtom, lika säkert är, att förr än en tillfredsställande lösning af denna stora läroverksfråga egt rum, jag tviflar på, att riksdagen skall på ordinarie stat lemna ett så betydligt tillskott, som nu är begärdt, och äfven ålägga föräldrar och målsmän så stora uppoffringar, som här ifrågasättas för deras barns undervisning». Ännu fastare bindas frågorna ihop af *Hr Jöns Pehrsson*: »en talare, hr Erkebiskopen, frågade, hvad anledningen kan vara,

hvarför man sätter sig emot denna lönetillökning; det är åtminstone klart för mig, och jag har färskt exempel af erfarenheten om detta, att, när någon lönereglering är väl genomförd, då är det icke så brådtom med »ågon reform». Krigsbefälets lönereglering och arméorganisationen framhållas, och hr P. tror, »att man skulle få vänta bra länge, innan lärarecorpsen på något sätt skulle vilja understödja en reform i läroverksfrågan, om den nu fick högre aflöning».

Å andra sidan framhåller *Hr Carlson*, att när utskottsreservanterna och Frih. Klinckowström fordra, att löneregleringen skulle uppskjutas tills hela undervisningsväsendet från universitetet till folkskolan är i grund reformerad, »detta är alldeles samma sätt att taga sakerna, som om, när K. M. framlade förslag om löneförbättring för hofrätterna, riksdagen hade sagt: ja, när civilagstiftningen en gång blifvit helt och hållet förändrad, då vilja vi gifva den; eller när tullstatens lönereglering var före, om riksdagen då svarat: när skyddstullar införas, då vilja vi förbättra tulltjenstemännens löner. Men otvifvelaktigt hafva domarena skyldighet att verkställa och tillämpa lagen, sådan den är, och likaså tulltjenstemännen i afs. på tulltaxan». Vägrandet af löneförhöjningen betecknas af hr C. såsom icke blott *obilligt* och *orättvist*, utan äfven *obehöftigt*. *Erkebiskop Sundberg* talar äfven kraftigt emot frågornas kombinerung. I organisationsfrågan är det svårt att komma till enighet. Något sammanhang med denna har lönefrågan icke: den är helt enkelt en lönefråga. Såsom sådan bör den behandlas, och den gestaltar sig då betydligt enklare. *Hr Wennerberg* framhåller särskildt den egendomliga sociala ställning, som läraren i Sverige till stort gagn för honom sjelf och för samhället intager och som allra bäst förklarar nödvändigheten att söka skaffa den en mot denna svarande aflöning. *Statsrådet Hammarskjöld* erinrar om det ansvar, som staten bär, för att så många lärare nedsjunka till ett slags maskiner för undervisningen: den nyblifne läraren drifves lätt genom den otillräckliga lönen att söka pri-

vatelektioner eller annan extra förtjenst; staten tvingar honom att i förtid nöta ut sina krafter och göra sig olämplig eller oduglig för det kall i statens tjänst, som han är satt till att sköta. Vidare framhålles önskvärdheten från skolans synpunkt af att en icke alltför ringa procent af lärarekåren bildar eget hushåll. *Rektor Törnebladh* anmärker, att om man skall vänta med beviljandet af löneförhöjning tills en fullt tillfredsställande lösning af undervisningsfrågan vunnits, kan det komma att hända att detta låter länge vänta på sig, äfven om man icke behöfver tro, att det skulle låta vänta så länge på sig som från 1724 till 1849. Riksdagen behöfver icke heller klaga öfver att den icke skulle kunna drifva igenom hvad den *enhälligt* och icke *ensidigt* beslutar; alla reformer från och med 1849 äro genomförda på riksdagens begäran — den sista genomfördes 1878 och tillämpades i studentexamen första gången föreg. år, och nu var man åter färdig att begära något nytt. Detta kunde vara berättigadt, särskildt i vissa punkter, men tydligt är att så vexlande och så subjektiva åsichter ej böra utgöra hinder för tillämpning af en lönereglering. *Grefve Beck-Friis* gör det till en skyldighet för staten att hålla skolorna så goda som möjligt, emedan staten genom skolororganisationen tvungit ungdomen in i statens skolor; *tvungit*, ty studentexamen får uteslutande afläggas vid dessa skolor. Staten måste därför tillse, att de bästa krafter egna sig åt detta håll. Förr kunde läraren nöja sig med mindre lön, emedan han i de flesta fall slutligen fick ett godt pastorat; nu är skollärarebanan i afs. på lönen den sämsta, som en ung man kan välja. — I fråga om skolafgifternas höjande äro många talare ytterst betänksamma. Å ena sidan framhålles den ära Sverige åtnjuter för sin nästan afgiftsfria undervisning och faran att möjligen begåfvade men fattige ynglingar kunde blifva utestängda. Å andra sidan måste man söka medel till löneförhöjningen; det synes billigt att, liksom staten till folkskolan lemnar $\frac{2}{3}$ af kostnaden och kommunen $\frac{1}{3}$, så skall staten också till de allm. läroverken blott lemna $\frac{2}{3}$, och detta blir just för-

hållandet, om terminsafgiften sättes till 30 kr.; slutligen behöfver man en dam mot det växande litterära proletariet.

Vid voteringen röstade 68 för, 28 mot höjningen af terminsafgifterna. Att medlen skulle användas till löneförhöjning beslöts utan särskild diskussion. Att ett extra anslag enl. S. U:s tillstyrkan skulle anvisas för tillfällig löneförhöjning ansågs vara en följd af de föreg. beslutet och beslöts med 24 röster mot 15.

Samma dag behandlades ärendet äfven i *andra kammaren*. Ur diskussionen meddela vi följande.

Hr *Wieselgren*: den fria undervisningen har gifvit oss vårt fria samhällskick, gjort oss till ett af Europas kulturfolk och bevarat oss från klasshat. I vår tid måste man se till, att man öppnar bilningens slussar till massornas förmån. Det litterära proletariatet framkallas genom skolundervisningens art; »inlockandet» i skolorna är för landet en lycka. Frågan om terminsafgifternas höjande är ej en simpel betalningsfråga, utan en djupt ingripande samhällsangelägenhet.

Hr *E. Key*: man måste reformera hela undervisningsväsendet, ty, så länge man i universitetsexamina fordrar latin, kan aldrig latinoket aflyftas. Skolornas uppgift synes nu vara att bilda eller missbilda för inträde i statens tjänst, icke för medborgarens praktiska lif. Vi uppfostra också i statens läroverk gratis ungdomar för utlandet — *chevaleresque mais fou*. — Allm. läroverken borde ställas i nära samband med folkskolan. Några folkskolelärare hade sändt tal. en kollektivskrifvelse, hvori de klaga öfver de små utsigterna till förhöjning af deras löner; en ljuspunkt finnes dock, skriva de, det är de 12 reservanternas yttrande; »vi vilja nämligen gifva tillkänna att äfven en folkskolelärare kan lefva för ett ideal, till och med om hans svältkur derigenom skulle under ett eller annat år blifva förlängd; månne elementarlärarne tänka olika?» De tillägga, att först när folkskolan blir bas för all bildning, skall den få sitt rätta anseende, först då skola s. k. bättre och sämre folk upphöra att se snedt på hvarandra. — Mätte läroverkskomitén blifva lika frinnad för vår tid, som 1828 års kom. var för sin. Tal. slutar med att begära prop. på statsutskotts-reservanternas förslag på de af dem anförda grunderna. (13 inst.)

Frih. *Nordenskiöld*: man vill införa en synnerligen olycksbringande kunskapsskatt. Det är ingen olycka att många stu-

dera och vi hafva intet intelligensproletariat. Inskränkande af de studerandes antal är något otidsenligt och förderfligt, det föreslagna medlet odiöst.

Hr *Hedin*: förslaget om ökning af skolafgifterna har en stor brist i svårigheten att afgöra hvilka som äro medellösa och mindre bemedlade; men talaren förordar det dock, emedan det är enda medlet att åstadkomma löneförhöjningen, som äfven för lärj:s bästa är nödvändig. Afgifterna skulle äfven minska proletariatet, och detta utan att de fattige blefve tillbakahållne, då ju dessa skulle erhålla befrielse från afgiften. Det vore oridderligt och galet att låta lärarne svälta. (10 inst.)

Hr *Hedlund*: skolafgifternas höjande skulle vara nyttigt och är ej riktadt emot dem som hafva framstående begåfning. Men hur skall man kunna afgöra, hvilka som förtjena befrielse? Borde icke lärj. få fritt inträde i skolan, för att lärarne först skulle kunna lära känna deras begåfning? Detta behöfver utredas, innan beslut kan fattas.

Biskop *Rundgren*: frågan gäller ej längre om, utan blott *nära* och *hur* löneförhöjningen skall beviljas. Höjning i afgifterna skulle återinföra klasskillnad; afgifterna äro redan nu så stora, att en synnerligen hög procent måste erhålla nedsättning. Det vore äfven odiöst, om lärarnes inkomster göras beroende af antalet befriade. Tal. röstar därför emot skolafgifternas höjande, äfven om beklagligtvis lärarne derigenom gå miste om halfva löneförhöjningen.

Hr *Borg* är tacksam mot regeringen för att den accepterat andra kammarens principer i vissa punkter, särskildt i fråga om höjandet af skolafgifterna. Fördelen med afgifternas höjande synes egentligen vara, att privata skolor kunna uppblomstra. I samma mån *statsskolan* liksom äfven statskyrkan försvagas, går samhället framåt i frihet och upplysning. Lärarnes löner behöfva förbättras, men hvad vill man göra för de svältande folkskollärarne? Tal. förenar sig med hr E. Key. (3 inst.)

Hr *Rubenson* pröfvar reservanternas skäl: deras massa synes få ersätta bristen på inre halt. Man är nu väl ense om, att tortyr är orätt, men reserv. sätta tumskrufvar på lärarne för att tvinga dem att ändra åsigt, så att reformen kan genomföras — eller kanske att med bibehållna åsigt verka för reformen. Förbindelsen med folkskola och universitet är en reform, som, om den är lämplig, kanske ej är färdig förrän om 50—60 år. Och detta är väl ett bevis på att man ej bör binda lönefrågan vid reformplaner. Nu sätter man den äfven i samband med folkskolelärarnes löner; ehuru det ej är uttryckligen sagdt, önskar man att statsverket skall åtaga sig hela aflöningen af folkskole-

lärarne. Härtill komma några biskäl. Om kyrkomötets bifall med afs. på prebendehemman behöfs, skall man då vänta tills 114 § i reg.-f. blir ändrad? Hvad hindrar att bifalla K. M:s förslag med vilkor att rätten till presterlig tjänstårsberäkning upphör. — Slutligen fäster tal. uppmärksamheten vid det egendomliga deri, att hr E. Key under debatten i sitt förslag inryckt reservanternas motivering.

Hr *Granlund*: löneförhöjningen är mycket behöflig, billig och rättvis, blott den ej göres genom ökning af skolafgifterna. Hotar med emigration; tusentals ynglingar skola utestängas från bildning.

Hr *Berg*: inga samhällsvådor äro att vänta, ingen emigration; men procentberäkningen skall bort vid befrielse från afgiften, eljes förordar tal. afslag.

Hr *E. Key*: reformfrågan är den viktigaste fråga, som kan handläggas. I en sådan fråga måste alla konsiderationer t. o. m. mot — lärarne få vika. Löneförhöjning skall ej beviljas, hvarken af stat eller enskilde (genom höjda skolafgifter), förrän reformen genomföres.

Hr *Sandvall*: lärarne böra få bättre lön, men helst ej genom ökning af terminsafgifterna.

Hr *Lyttkens* vill vara med om höjning af skolafgiften, men måste nu rösta på afslag, bl. a. därför att collegium skulle afgöra, hvilka som skulle befrias. Löneförhöjningen bör ej heller göras lika i det billiga Vexjö och det dyra Gefle. Ingen emigration är att vänta för afgifternas skull. — Löneförhöjningsfrågan kommer nog så ofta igen, emedan svensken gerna lefver på stor fot. Kammararens beslut »må ej fattas såsom föranledt af någon motvilja mot de ifrågasatta skolafgifterna; motiven för afslag äro helt andra».

Hr *Lyth*: staten bör i främsta rummet bekosta den primära undervisningen. Genom en indragning af vissa läroverk skulle man få nog lön åt de behöfliga lärarne. Staten får ej gå längre i understöd af elementarläroverken.

Hr *Hæggström*: förslaget har stor förtjenst deri, att man vill höja terminsafgifterna (odugliga lärjungar aflägsnas). Men då man sammanbundit detta förslag med frågan om lärarnes löneförhöjning, utan att på samma gång ifrågasätta en omreglering af läroverken och universitetsexamina, kan tal. ej vara med. Man skildrar lärarnes ekon. ställning såsom dålig; men en rektor skulle ju erhålla blott 10 % ökning! Tal. tackar reservanternas för god utredning och godt slut.

Hr *Axell*: Borgarskolor måste inrättas för medelklassen. Reformen måste leda till *den stora allmänhetens* båtnad. Tal.

erkänner, att lärarne hafva för liten lön och att de biförtjenster, hvilka de nödgas tillgripa för att kunna leva, måste i mer eller mindre grad oförmånligt inverka på deras lärareverksamhet. Det är också med *billighet* förenadt, att staten, som genom sina lärda skolor gjort dem oanvändbara i det praktiska lifvet, sörjer för att de få en anständig bergning. Men här fins äfven en annan part, hvars intresse står på spel: »de 15000 lärjungarne, deras föräldrar och målsmännen för deras framtida intressen, hvars must och mærg nu förtäres i ovist jägtande efter vetenskaplighet och dess grundläggning, i allmän kapplöpning efter statens tjänster och embeten. Och på samma gång har man slängt en folkskola af esomoftast lägsta art såsom ett knappt brödstycke åt allmänhetens hunger efter medborgerlig bildning, efter ett vetande, som kan göras fruktbarande i det praktiska lifvet, och hvilket ensamt kan rädda vårt folk i folkens kamp för tillvaron. Om jag väger mot hvarandra å ena sidan lärarnes behof af löneförhöjning, å andra sidan folkets behof af en läroverksreform, huru fjäderlätt synes mig icke den förra, äfven om jag kastar billigheten i vågskålen, i jembörelse med den senare. Men hvarför säger man, väga dem *mot* hvarandra? De kunna ju båda tillgodoses. Helt visst; men kunna de det nu? Nej, svarar man; man är ännu icke ense om reformen, den måste alltså anstå; deremot är det lätt att votera penningarne till lärarne, så är den saken rangerad. Sedan får reformen komma, när den hunnit mogna. Ja, här hafva vi frågans kärnpunkt. All äldre riksdagsmannafarenhet lärer oss, att man icke genomdrifver en reform af så stor betydelse och mot hvilken så gamla fördomar resa sig, utan hjälptrupper från sidan. Dermed menar jag dock icke att, såsom en annan talare antydte, begagna behofvet af löneförbättning såsom tumskruf på lärarne, ty desse förmå föga eller intet i detta afseende, och måhända står pluraliteten af dem redan på vår sida. Men det finnes andra faktorer, som vi måste räkna med: det finnes regering och det finnes första kammaren; och jag vill fråga herrarne, huruvida man kan räkna på, att de någonsin skola sätta sig in i nödvändigheten af en genomgående reform, för så vidt icke deras minne hålles; om jag så får uttrycka mig, uppträskadt med behofvet för lärarne af en löneförhöjning. — — —

Hr *Carl Ifvarsson*: skall man rösta för rent afslag eller för hr E. Keys *motiverade* afslag? Möjligen kan man slippa höja terminsafgiften så mycket, när folkskolan blifvit så utvecklad, att den kan ersätta en eller ett par klasser samt pedagogier och lägre läroverk, och elementarlärarnes antal således kan

minskas. De som vilja hafva afgiften ökad, om det behöfves, böra rösta för hr Keys förslag.

Statsr. Hammarskjöld: Löneförhöjningen gäller ej egentligen rektorerna, utan i främsta rummet, såsom rättvist är, de lägst aflönade. Den är angelägen dels af billighetshänsyn, dels för läroverkens eget bästa — för att lärarne ej skola slitas ut genom privat undervisning och blifva för mycket mekaniska. — Reformfrågan är svår att afgöra; tal. står inför densamma frågande och spörjande, fastän så många rundt omkring honom vore fullt vissa om hvad som borde göras. Skolafgifterna äro i och för sig lämpliga, emedan de hålla många obegäfvade tillbaka. Tillströmningen ökar så starkt att de som annmält sig till afg. ex. 1882 voro 925, ej mindre än 111 fler än året förut. Derfor behöfvas extra lärare; dessa vexla ofta och derigenom blir undervisningen ej nog god. Om man alltså ej vill antingen bevilja anslag till nya läroverk med nya ord. lärareplatser eller utfärda förbud för läroverken att taga emot mer än ett begränsadt antal, måste man hämma tilloppet genom ökning i afgiften. Det fins väl läroverk, som ej äro öfverbefolkade t. ex. i Norrland, men man kan ju ej skicka skåningarnes barn dit. Genom att ej bevilja terminsafgiftens ökning hindrar riksd. indragning af läroverk: afgiftsförhöjningen är ett medel för reformernas genomförande. — Befrielsen från terminsafgiften skall ej göra andra svårigheter då än nu. Lärarne skola ej hafva någon direkt fördel af att vägra befrielse, då ju afgifterna ingå till statsverket, hvarifån lönerna skulle utgå såsom alla andra embetsmäns löner.

Hr *Hedlund:* det fins ett oskiljaktigt sammanhang mellan univ:s, lvkns och folkskolornas reformerande eller utveckling; derigenom stå äfven el.-lärarnes och folkskolelärarnes lönereglering i nödv. samband. Spetsarne på skolan skola flyttas in i universitetet. Indragna skolor och klasser ersättas af högre folkskolor, som skulle gifva undervisning i hvad som i hvar trakt behöfves. Vidare måste de allm. läroverken skiljas från kyrkan och ställas under länsmyndigheter. Tal. yrkar bifall till Keys motion.

Exc. grefve Posse: 15500 lärj. vid allm. läroverken är för mycket för vårt land, helst tillökningen går så fort att antalet på de sista 5 åren växt med 3,000. Derfor är en måttlig afgift lämplig. Förhållandena äro ej nu som förr, att blott få kunna bekosta sina barn uppfostran till statens tjenst. Frågan om höjningen var mycket enklare innan den genom statsutsk. och enskilda motioner antog vidare dimensioner och bragtes att omfatta omorganisationen af hela skolväsendet, och löneregleringen

derigenom gjordes beroende af en sådant genomförande. Regeringen har emellertid visat sig varmt intresserad för reformfrågan, och så som K. M. föreslagit löneförhöjningen skulle den ej lägga hinder i vägen för en omorganisation.

Hr *Ola Andersson i Burlöv*: K. M. och hans rådgivare böra just i afslag å propositionen se ett stöd för reformsträfvandet.

Prof. Rydin: Det är icke möjligt att åstadkomma en sådan ändring i reformfrågan, att lärarne böra få vänta på den löneförbättring, som anses vara billig, tills reformen genomförs. Att på så sväfvande och luftiga reformförslag, som dem hr Axell antydt, bygga en fordran att lärarne skola vänta och lida, är väl anspråksfullt. Hvad som föranleder, att anspråken på reform allt kraftigare framställas, är att man ej vill taga steget fullt ut och skilja undervisningslinierna åt. Frågan om läroverkens sammanhang med folkskolan och dennas omorganisation är svår, och gör man lönefrågan beroende af denna fråga har man påhängt frågan en ytterligare tyngd, som måste aflyftas, innan någon reglering kan åstadkommas. »Att dessa frågor icke kunna afgöras af en majoritet af röster i en riksförsamling, finna herrarne ganska väl, och det visar sig också ganska tydligt deraf, att man endast uttalar några allmänna satsar. Men olyckan är, att de äro så allmänna, och därför att de äro så allmänna, är det med dem som med de nyliberale program, att under hvarje sats få så många åsikter rum, att när de komma tillsammans för att diskutera hvilken åsigt är den rätta, blifva meningarne så olika, att man ej kommer till något resultat. — Statsverket kan utan ett öres skatteförökning bestrida den föreslagna ökade utgiften till läroverken.

Hr *Axel Key*: lärarnes löner äro uppenbart för små och erkännas allmänt vara det. Genomförandet af reformerna i deras nu tänkta omfattning kan dröja ännu i många, ja kanske i tiotal af år. Att lärarne under sådana förhållanden allt fortfarande skola hållas på förknappning är både obilligt och orättvist mot lärarne och i hög grad olyckligt för skolundervisningen.

Hr *C. A. Larsson*: det är första kammaren, »der erkebiskopen f. n. för spiran», som har förstört denna fråga genom att förkasta andra kammarens förslag att tillsätta ett särskildt utskott för dess utredning. — Lärarne hafva sämre än andra embetsmän, därför att andra hafva för mycket. »Icke vill en sådan vara sämre aflönad än en länsbokhållare. Det är deras lidande». Innan en sådan reform avvägbringas, att lärjungarne få lära sig hvad de hafva fallenhet för att inhemta, må man ej tro att det blir någon förbättring i lärarnes ställning. Mångläsneriet har till följd att lärjungarne blifva upplåsta och högfärdiga.

och att de trampa annat folk under fötterna. Huru mycket ovet utöses icke öfver oss just af dem, som på vår, ja *vår* bekostnad tillegnat sig denna undervisning ned ifrån skolan upp till akademien. . . . Sin kunskap hafva de fått på folkets bekostnad, och sedan de fått den, äro de öfversittare och estimeras inga andra åsigtter än sina egna! Landtmannapartiet — det utgöres i dessas tanke blott af dumma bönder!»

Hr *A. Rundbäck*: en adjunkt i första lönegraden har efter afdrag af skatt och pensionsavgift 3 kr. 75 öre i lön pr dag, och det skall räcka till allt! Än sämre är det vanligen i andra lönegraden, der de flesta äro gifta. Och när han sedan kommer till högre lön fordra barnen också vanligen allt större utgifter. Och detta för ett mycket mödosamt arbete, utom hvilket han äfven måste söka extra arbete.

Hr *Thomasson*: reformfrågan kan ej lösas i en handvändning, ej ens om det blott gälde de allmänna läroverken och icke såsom nu hela undervisningsväsendet. Man bör derfor ej binda lönefrågan vid denna fråga.

Biskop Rundgren visar i några punkter bristen på sammanhang i reservanternas yttrande.

Hr *Östling*: att anordna folkskolan såsom en förberedande klass för läroverket vore att döda henne i sin helhet. — Lärarnes antal lägger intet hinder i vägen för en ganska vidsträckt omorganisation; ty om derigenom ett mindre antal lärare skulle behövas, har man ju 112 extra lärare som kunna afskedas, och af de 770 ordinarie lärarne äro 300 födda 1840 eller senare och äro således enligt K. M:s prop. intill 1885 disponibla.

Hr *Hedin*: vid universitetet har man under det sista årtiondet börjat iakttaga, att de mest begåfvade och duglige studenterna ingå i den juridiska eller medicinska fakulteteten och endast de mindre duglige efter regeln taga examen för lärarekompetens. Och man ville ju till lärare hafva en elitkår. Vägrar andra kammaren den rättvisa löneförhöjningen, så fördröjer den reformen. »Låten I lärarekorpsen lida för att derigenom söka framtvunga en reform, om hvilken riksdagen ännu icke uttalat sig, då skall allt hvad tänkande, allt hvad billigt och rättvist finnes inom landets upplysta opinion vända sig ifrån eder». Tal. framställde ett förslag till beviljande af ökad anslag på extra stat med uttalande af förväntan, att K. M. till nästa riksdag framlägger förslag om successiv indragning af första klassen, samtliga pedagogier, åtskilliga treklassiga och möjligen äfven några femklassiga läroverk samt att K. M. till 1884 års riksdag aflåter framställning om ombildning af de allm. läroverken — i

förening med en reform af det akad. examensväsendet och ändrade bestämmelser om kompetens till ämbeten -- hufvudsakligen i den riktning, som andra kammaren genom sina beslut 1880, 1881 och 1882 gillat och förordat.

Vid voteringen mellan hr E. Keys motiverade afslag på förslaget om ökade terminsafgifter och rent afslag segrade det förra med 138 ja mot 51 nej. Vid hufvudvoteringen mellan hr E. Keys förslag och statsutskottets hemställan i denna punkt segrade det förra med 148 mot 40. — Vid votering mellan afslag å statsutskottets förslag om anslag å extra stat för tillf. löneförbättring och hr Hedins förslag segrade det förra med 140 röster mot 88; vid hufvudvoteringen förkastades utskottets förslag i denna punkt med 128 röster mot 51. — Vid gemens. omröstning beviljades med 170 röster mot 151 tillf. löneförhöjning å extra stat med hälften af det begärda beloppet.

Vid riksdagen 1883 bragtes frågan åter under debatt. Statsutskottet hade hemställt att riksd. ville för löneförbättring åt lärarne på samma grunder som vid föreg. riksdag på extra stat för år 1884 bevilja 336,975 kr. Häremot hade 9 medlemmar reserverat sig.

I första kammaren yrkade *Frih. Klinckowström* på afslag, emedan läroverkskom. ej ingaf honom förtroende och regeringen ej uttalat någon mening; beviljar man löneförhöjning år efter år, kommer kanske komm. att arbeta i femtio år. För förslaget talade hr *Fr. Carlson*, som ansåg samma skäl föreligga nu som 1882, *ärkebiskop Sundberg*, som knapt kunnat föreställa sig att någon diskussion skulle behöfva förekomma rörande denna fråga eller att riksd. för år 1884 skulle taga tillbaka hvad den gaf för år 1883, samt *statsr. Hammarskjöld*, som på det varmaste uppmanade kammaren att behjerta lärarnes stora behof. Utskottets hemställan bifölls.

I andra kammaren talade å utskottsreservanternas vägnar

Hr *Aug. Peterson*: Kommittenterna i landsorten gifva vanligen riksdagsmannen följande afskedshelsning: »låt oss nu se

att ni väl hushållar med statens medel och att ni icke utan att det är alldeles nödvändigt beviljar några anslag. Lärarelönerna äro nog små, men ej så små, att man kan tala om svältkur. 1874 höjdes de enl. K. M:s önskan och till lärarnes belåtenhet. Äro de nu för små? Lärarne petitionerade för några år sedan hos K. M:t om löneförhöjning, utan afseende å framgången af den reform i läroverksfrågan, som denna kammare önskat och önskar; andemeningen är: »hvad bry vi oss om reformen, blott vi få löneförhöjning». Kammaren bör nu liksom 1882 i enlighet med utskottsreservanternas yttrande afslå förslaget.

Hr *Axel Key*. Sedan förra riksd. beslutat löneförhöjning, vore det inkonsekvent att ej låta beslutet vara bestående, in- tilldess frågan kunde få en definitiv lösning. (8 inst.)

Grefve Sparre framhöll ännu skarpare, att en riksdag ej bör återtaga, hvad den förra gaf. Vidare bevisade han, att en elementarlärares 1,500 kr. ej vore mer än en folkskolelärares lön, 600 kr. + fri bostad, ved och kofoder. Och ändå kommer en elementarlärare, såsom K. M:s kom. för några år sedan visat, till denna lön först vid 30,7 års ålder, efter långa studier vid elem.-läroverk, flerårig universitetskurs, profår och expektans- tid. Hans lön kan jämföras med vaktmästarens i Sparres läns- kansli (denna torde kunna anslås till 1,300). Hur skall han med denna lön kunna lifnära sig, betala ränta och amortering å sina skulder, motsvara tidens fordringar, sörja för sin vidare utbildning och föda sin familj — man måste ju önska att han gifter sig. Extra förtjenster måste man önska att de ej skaffa sig, ty det leder till tjänstens försummande. Kände herrarne de umbäranden, som dessa lärare med sin nuv. lön äro under- kastade, så försäkrar jag att det icke skulle finnas någon inom denna kammare, som hade hjerta att rösta emot den obetydliga tillökning i deras lön af 500 kr., hvarom här är fråga — en tillökning på extra stat med hälften af det belopp, som K. M:t förra riksdagen föreslog på ordinarie stat.

Hr *Lönegren* kunde ej föreställa sig att riksd. skulle kunna vara så inkonsekvent och så grymt orättvis mot dessa lärare, att riksd. nu återtog hvad som i fjor beviljades. (5 inst.)

Statsr. Hammarskjöld: Jag tror icke, att många af kam:s medlemmar kunna förneka, att det vid senaste riksd. blifvit ut- redt, att ett behof af löneförh. åt lärarne vid de allm. lärov. då verkligen förefans. Någon förändring har sedan ej inträdt. Jag kan ej fatta, hvad en löneförhöjning på extra stat har att göra med den föreslagna läroverksreformen. Man har visser- ligen sagt mig att meningen, hvarför man motsätter sig en löne- förhöjning på extra stat, skulle vara att man derigenom ville

tinga olika tänkande att mot sin öfvertygelse gå in på reformer, som de eljes skulle motsätta sig. Jag vet icke, hvem man ämnar tvinga, om det är K. M:s regering eller Riksd:s första kammare eller händelsevis lärarne . . . »Jag kan väl icke sluta mig till annat än att det är just *lärarne*, som man vill tukta och straffa för att på detta sätt framtvinga en reform. Men jag ber kammaren tänka på hvad ett sådant tillvägagående innebär. Huru liten tilltro och öfvertygelse om det rättfärdiga och riktiga i ens egna åsikter måste det icke visa, om man anser sig behöfva tillgripa sådana medel för att tvinga — hvilka? Jo just dem, som i följd af sina studier och sin verksamhet hafva erfarenhet i skolfrågor. Tror man sig verkligen hafva till den grad orätt, att just de, som särskildt vinnlägga sig om och förstå dessa frågor, skola, i stort sedt, vara ens motståndare? Har andra kammaren så ringa tro på sina åsikters riktighet i detta fall, att den anser sig behöfva tillgripa sådana medel? Men vidare — om man verkligen anser sig behöfva tillgripa desamma, hvad innebär detta? Jo, det förutsätter, att lärarne, som hafva sin öfvertygelse i dessa frågor, skulle genom att sättas i en dålig ekonomisk ställning kunna tvingas att arbeta för motsatsen af hvad de tänka och tro. Hvad kallar man ett sådant handlings-sätt, då en människa handlar tvärt emot, hvad hon anser vara riktigt och detta för egen fördels skull? Jag behöfver knappast säga kammaren, att det kallas samvetslöshet. Skall det nu vara meningen att tvinga lärarne att handla samvetslöst? Tänk om oss att de falla för frestelse. Hvad gagn skall det hafva för fäderneslandet, om man på detta sätt moraliskt förnedrar lärarne och drifver dem till att föraktande sig sjelfva för bröds skull sälja sin öfvertygelse. Tänk om oss, hvilket inflytande det skall utöfva på landets ungdom att man moraliskt förderfvat lärarne! Jag är öfvertygad att ingen i denna Kammare, som tänker på denna sak, vill tillgripa sådana medel för att få fram den åsigt, som man här anser riktig . . . »

Statsutskottets hemställan bifölls med 95 röster mot 92.

Vid 1884 års riksdag gjorde statsutskottet en liknande hemställan. Första kammaren biföll utan diskussion. Andra kammaren biföll med 89 röster mot 85 efter en kort diskussion, hvarunder Hr C. A. Larsson föreslog, att man måtte draga in anslaget »på det man må hoppas, att kommittén så mycket förr skall fullgöra sitt uppdrag».

Vid riksdagarne 1885 och 1886 beviljades samma löneförhöjning på extra stat utan diskussion och votering.

Till 1887 års riksdag ingafs den Hammarskjöldska k. propositionen, men riksdagen upplöstes med anledning af tulledebatten innan propositionen hann att behandlas, och den nya ministären accepterade ej Hammarskjölds förslag. *Majriksdagen* hade därför blott att behandla K. M:s hemställan om medel för den tillf. löneförbättringen. I statsutskottet reserverade sig 7 medlemmar mot beslutet att tillstyrka bifall härtill.

I första kammaren anförde *Frih. Klinckowström* tre skäl emot beviljandet af tillf. löneförhöjning: dels skulle ett afslag befordra reformfrågans förgäfves väntade framläggande, och det såge genom tryckta meddelanden ut som om man ej ämnade gå allmänhetens önsknings till mötes i speciela punkter; dels vore anslaget obehöfligt emedan priset på lifsmedel sjunkit; dels hotade en statsbrist. Sedan *Frih. Fr. v. Essen* och hr *Bennich* replikerat honom, bifölls statsutskottets förslag.

I andra kammaren talade först utskottsreservanten

Hr *Pehrson i Törneryd*: Man hade 1882 beviljat löneförhöjningen, emedan tiderna voro dåliga och andra ämbetsmän hade bättre löner. Nu vore tiderna ej längre så dyra, och andra ämbetsmän torde snart få sina stora löner minskade.

Hr *Lönegren*: Löneförbättringen beviljades ej såsom dyrtidstillägg utan af rättvisa och billighet; anslaget uppfördes på extra stat, blott emedan läroverken voro under ombildning.

Hr *Waldenström*: När man sätter in ett kapital i en affär, räknar man på att vinna ränta och amortering. En blifvande lärars utbildningskurs kan anslås till 7,000 kr. Till ränta och amortering (7 $\frac{1}{2}$ %) erfordras årligen 500 kr., för böcker 50 kr., för våning 450 kr., till skatter 100 kr. Till lifsuppehälle återstå 400 kr.! Är han ungar kan han reda sig med den ordinarie lönetillväxten; men man bör unna honom att gifta sig. Man kan ej heller önska, att blott sådana skola gå in på lärarevägen, som kunna bekosta sin kurs sjelfva; många goda krafter utgå från obemedlade hem. — Lärarne måste förvärfa sitt bröd. Hvad de ej få af staten, måste de skaffa sig på sidan om skolan. Vinner skolan derpå? (2 inst.)

Hr *Hörnfeldt*: Att afslå lönetillägget för att, såsom Pehrson yrkat, göra början till en generel lönenedsättning är orättvist. Man gör ej rätt i att i betryckta tider taga ifrån de

svagast aflönade den lilla skärf, som man en gång beviljat dem. (4 inst.)

Hr *Persson i Möraryp* (utskottsreservant) hade redan 1882 och 1883 motsatt sig lönetillägget, emedan riksd. så nyligen som 1874 reglerat lärarelönerna och i de högsta lönegraderna lemnat lärarne ett lönetillägg af 50 procent mot förut. Endast lärarne åtnjöte 4 ålderstillägg, endast de hade så lång semester. De flesta lärare hafva biförtjenster och under de 16 veckornas semester skulle de ganska väl kunna ombesörja de bisysselsättningar, som de må hafva. (3 inst.)

Hr *Wretlind*: Man bör icke förundra sig öfver något, allra minst inom riksdagslifvet. Nog var den motion inom A. K. (Hr Ivar Månssons), som gick ut på att genom en särskild beviljning beröfva tjänstemännen en del af de löner, som dem redan tillförsäkrats, att förvånas öfver, men den opposition, som nu uppstått mot fortsatt beviljande af lönetillägg åt lärarne vore ännu mycket mer förvånande. Talaren jämförde sitt arvode såsom riksdagsman och den nytta han gjorde med lärarnes löner och arbete och förklarade sig skämmas. Lärarnes ställning är mycket sorglig. Skolan far ej väl deraf att de måste splittra sina krafter för att kunna existera och ungarlslifvet medför alltid faror, ej minst för lärare.

Hr *Rydin*: Lärarnes ställning är ganska underlägsen andra ämbetsmäns. Semestern är lång, den behöfves för lärarnes skull och mest för lärjungarnes. För *ungdomens* skull måste man gifva lärarne den ställning att de kunna med kärlek omfatta sitt kall.

Hr *Liss Olof Larsson* (utskottsreservant): År 1874 var landets ställning bättre än någonsin. Derfor beviljades löneförhöjning och den var då tillräcklig. Nu vill man sätta industri- och näringsidkare på svältkur: nej, man bör dela ljuft och ledt. »Då man hänvisat oss landtbrukare och näringsidkare till sparsamhet, torde det icke förvåna, om vi till tjänstemännen ställa samma uppmaning. De tjänstemän man nu kan komma åt, äro väl endast få, men då man nu icke vidare kan komma åt andra, synes mig som om man borde begagna tillfället att komma åt dem man kan». (4 inst.)

Statsr. Hammar skjöld: »Jag hoppas af kammarens rättskänsla, att den icke skall vilja gå den väg den siste ärade talaren föreslog. Att straffa en del tjänstemän, emedan man icke kan komma åt de andra, . . . är icke öfverensstämmande med billighet och rättvisa». — Fyra ålderstillägg har man, ej såsom en fördel för lärarne, utan emedan ett stort antal lärare erfordras och de redan i unga år inträda i lärarekallet; de få

derför börja med en lön, som är jämförelsevis låg; någon befordran är ej heller der i allmänhet möjlig. De fleste stifta familj, derfor måste lönen växa. — Ferierna äro en fördel för lärarne, men inrättade för lärjungarnes skull. Under ferierna vore väl ferieläsning möjlig — men man kan ej vilja, att lärarne skola göra det allmänt — ty det blefve ju lätt ett förlängdt läsår för lärjungarne. Andra biförtjenster störa. — Riksdagstiden är nu för kort för att kunna framlägga förslag till ny organisation. Nästa år bör det komma.

Kammaren beviljade anslaget med 113 röster mot 82.

Vid 1888 och 1889 års riksdagar beviljade båda kamrarna anslaget utan diskussion och votefing.

Till 1890 års riksdag afgaf Kongl. Maj:t nåd. proposition att bland annat medgifva terminsafgifternas höjande med 20 kr. i kl. IV—V och 30 kr. i kl. VI—VII, löneförhöjning åt lärarne till förut föreslagna belopp under förutsättning att lärarnes tjenstetid komme att uppgå till 40 veckor om året, åtskilliga läroverks indragning och andras ombildning. I den kongl. propositionen förekommer ingenting angående någon reform af undervisningen, men genom bifogande af utdrag af statsrådsprotokollet d. 7 Febr. 1890 lät statsrådet Wennerberg riksdagen erhålla del af de allmänna grunder, enligt hvilka regeringen var betänkt på att genomföra åtskilliga reformer i undervisningsväsendet. Det fans icke heller någon sannolikhet för att riksdagen efter de beslut och uttalanden, som förekommit under de sista tio åren, skulle bevilja ökade anslag vare sig till löneförhöjning eller till något annat inom skolväsendet, med mindre regeringen visade sig beredd att genomföra de länge väntade reformerna.

Den kongl. propositionen öfverlemnades af riksdagen till ett särskildt utskott, i hvilket ärkebiskop Sundberg fungerade såsom ordförande.

Det väsentligaste af debatten torde ännu vara i de intresserades minne. Vi inskränka oss här till att blott anföra resultaten.

1. Med afseende på Hrr Dahns och Vahlins motioner, båda gående ut på indragning af allm. läroverkens första klass, hade utskottet tillstyrkt afslag. Hrr O. Jonsson, O. Erickson och I. Månsson hade i reservation tillstyrkt, att första klassen skulle indragas, inträdesåldern bestänmas till tio år och inträdesfordringarne ökas, dock så att för intagning i den blifvande första klassen ej fordras insigt i något ämne, hvare ej folkskolan meddelar undervisning, »samt att . . . genomförandet af denna reform göres till vilkor för riksdagens bifall till löneregleringen».

Första kammaren biföll utskottets hemställan. *Andra kammaren* antog det i ofvan nämnda reservation innehållna förslaget, dock med uteslutande af sista delen börjande med ordet »samt» och slutande med ordet »löneregleringen».

2. Vid behandlingen af den kongl. propositionen upptog utskottet ur statsrådsprotokollet frågan om *inskränkning i latinstudierna*, hvarom intet förekom i sjelfva propositionen. Utskottet hemställde, att riksdagen måtte fatta sina beslut under uttalande af den vissa tillförsigt, att K. M. i öfverensstämmelse med ecklesiastikministerns yttrande till statsrådsprotokollet den 7 Febr. 1890 borttager det nuvarande latinska öfversättningsprovet, samt under uttryckande af den önskan, att K. M. behagade i sammanhang med en blifvande väsentlig reduktion i fordringarna på insigter i klassiska språk i de akademiska examina se till, huruvida icke latinets inträde i skolan må kunna uppskjutas till den sjette klassen och sålunda de fem lägre klassernas kurser komma att tillsammans, utgöra ett bättre afrundadt helt. Häremot reserverade sig *dels* hrr A. N. Sundberg, C. G. Bergman, C. A. Sjöcrona, G. F. Gilljam, A. G. L. Billing, C. H. Lundström och C. Dickson, *dels* hrr O. Jonsson i Hof, I. Månsson och O. Erickson i Bjersby, hvilka tre sistnämnda yrkade, »att riksdagen måtte besluta att . . . uppställa såsom vilkor för löneregleringens genomförande att . . . det nuvarande öfversättningsprovet från svenska till latin utbytes mot en öfversättning från latin till svenska, samt att (i sammanhang med en blifvande väsentlig reduk-

tion i fordringarna på insigter i klassiska språk i de akademiska examina) latinets inträde i skolan uppskjutes till nuvarande sjette klassen». — Ärkebiskop Sundberg redogör i ett anförande i första kammaren d. 3 Maj för denna frågas inre historia inom utskottet: »inom utskottet iakttog man under den kongl. propositionens behandling samvetsgrant att icke inlåta sig på några pedagogiska spörsmål, utan att blott hålla sig till de särskilda punkterna i Kongl. Maj:ts förslag, sådana dessa punkter då förelägo. På det sättet lotsade vi oss lyckligt fram, ända till dess allt var slut. Då äntligen framkastade någon inom utskottet det spörsmålet: men skulle vi icke tala något om latinets? Skulle vi icke tala något i betänkandet om ecklesiastikministerns förslag angående upphörande af latinskrifningen, och skulle vi icke tala något om lämpligheten att få latinstudiets begynnelse uppflyttad till 6:te klassen och detta i sammanhang med åtskilliga inskränkningar i latinfordringarna i universitetsexamina? Denna åsigt omfattades inom utskottet med så pass mycken välvilja, att den blef segrande vid voteringen. Dock stodo 7 röster mot 7, och den förseglade sedeln afgjorde utgången. De sju, som åter² finnas i betänkandet såsom reservanter, ville, liksom jag i denna stund ännu vill, orubbligt fasthålla den åsigten, att riksdagen icke skulle taga någon befattning för sin del med sjelfva undervisningsplanen vid de allm. läroverken, emedan den i hvad som rör t. ex. de särskilda läroämnenas ordningföljd vid undervisningen, kurserna och deras inbördes plats till hvarandra helt och hållet hör till K. M:ts lagstiftning». —

Första kammaren afslog utskottets hemställan med 63 röster mot 46. *Andra kammaren* antog med 113 röster mot 86, som afgåfvos för afslag å såväl utskottets hemställan som reservationen, de tre reservanternas förslag, sedan detta under debatten af hr Jonsson blifvit ändradt så, att satsen »i sammanhang med — akademiska examina» strykes och i stället insättes: »utan att de åt detta språk i de fyra öfre klasserna nu anslagna lärotimmar ökas».

3. I fråga om löneregleringen föreslog utskottet bifall till K. M:ts förslag, dock att lästiden skulle utsträckas till blott 39 veckor om året. *Första kammaren* biföll utskottets förslag. *Andra kammaren* afslög utskottets förslag med 94 röster mot 73.

Då kamrarne i denna punkt stannat i olika beslut, utarbetade utskottet ett *sammanjämningsförslag*. Detta bifölls af första kammaren, men andra kammaren vidblef sitt förra beslut med afslag å utskottets hemställan. Utskottet ansåg att lönefrågan i sitt närvarande skick icke borde blifva föremål för gemensam omröstning och att den således förfallit. Efter diskussion och votering lade båda kamrarne utskottets anmälan härom till handlingarne.

Det framgår af det föregående, att riksdagens andra kammare, sedan den åren 1880 och 1881 för sin del beslutat en skrivelse till K. M. för att söka åvägbringa åtskilliga reformer i undervisningsväsendet, år 1882, emedan sådana reformer ej kommit till stånd, med 148 röster mot 40 afslög förslaget om terminsafgifternas höjande för åstadkommande af löneförbättring och antog de af hr E. Key och öfriga reservanter i statsutskottet anförda grunderna härför samt med 128 röster mot 51 afslög statsutskottets hemställan om anslag för tillfällig löneförhöjning å extra stat med hälften af det belopp, som K. M. begärt å ordinarie stat. Huru fast dessa båda frågor blifvit kombinerade med hvarandra, synes deraf, att vid riksdagarne inom andra kammaren, som uppenbart anser lärarne behöfva löneförhöjning, röster ofta höjts, som yrkat att man skulle låta det år efter år beviljade löneförhöjningsanslaget å extra stat icke vidare utgå för att genom denna åtgärd tvinga fram reformförslaget, och att det, när votering i denna fråga företogs, alltid funnits en betydande minoritet, som röstat för sådana förslag. Beslutet om anslaget fortsatta uppförande å extra stat fattades i andra kammaren år 1883 med 95 röster mot 92 (var det statsrådet Hammarskjölds allvar-

samma ord, som då räddade situationen?), år 1885 med 89 mot 85, år 1887 med 113 mot 82. Och år 1890, då statsrådet Wennerberg, liksom år 1887 statsrådet Hammarskjöld, till den kongl. propositionen om anslags beviljande till löneförhöjning och yttre organisationsförändringar fogade ett utdrag af statsrådsprotokollet, som angaf de allmänna grunder, enligt hvilka regeringen vore villig att reformera läroverkens inre organisation, gick man icke blott i diskussionen in på frågan om den inre organisationen, utan andra kammaren uppstälde till och med, under ledning af hr Ola Jonsson i Hof, vissa förändringar i undervisningsplanen såsom *vilkor* för löneförhöjningens beviljande. Är det rimligt att man skulle binda tillsammans sådana vilkor med lönefrågan för lärarne», låter hr Ola Jonsson i sitt anförande i andra kammaren d. 3 Maj 1890 någon fråga. Derpå svarar han: »hur angelägen förbättringen af lärarnes löner än må vara, ligger dock enligt min tanke det större vikt och betydelse derpå, att icke riksdagen, då ett så viktigt förslag föreligger, lemna ifrån sig rättigheten att hafva sitt ord med i laget och se till, huru de af riksdagen anslagna penningarna användas. Den frågan är för mig mycket viktigare än ett års uppskof med lärarnes löne-reglering».

Hr ecklesiastikministern har genom en kommitté låtit utarbete ett förslag till ny läroverkstadga på basen af de i statsrådsprotokollet 1890 framställda allmänna grunderna. Detta förslag är nu utlemnadt till åtskilliga myndigheter, med infordrande af deras utlåtanden. Så infordrade äfven statsrådet Hammarskjöld många myndigheters utlåtanden om läroverkskommitténs betänkande 1884—85. Det är allmänt bekant, huru liten anklang denna kommittés betänkande vann. Man kan ännu endast ana, huru omdömena om det föreliggande förslaget skola utfalla. Men hurudan utgången än må blifva, måste man likväl erkänna såsom riktigt, att regeringen nu, innan från dess sida något förslag till lönereglering å nyo framlägges, sökt åvägabringa

ett fullt utarbetadt och noga granskadt förslag till den inre organisationens reglerande.

Många röster hafva redan höjts emot de föreslagna förändringarna. Det torde också vara omöjligt att genom en *enhetlig* skolorganisation tillfredsställa allas önsknningar och fylla de många olika anspråk, som med full rätt för olika syften kunna ställas på skolbildningen; ännu mindre torde det vara möjligt att motsvara de många öfverdrifna fordringar, som så ofta framträda från olika håll. Ingen lär väl veta detta bättre än andra kammaren, som ju under sina debatter hört så många med hvarandra absolut oförenliga uppfattningar af skolans mål och medlen för dess vinnande antydas.

Af det framlagda förslaget synes att regeringens syfte är att under den närmaste tiden få till stånd en ny läroverksstadga. Om det för närvarande, under den tid då de infortrade utlåtandena om förslaget ännu ej afgifvits, icke kunnat finnas lämpligt att framlägga kongl. proposition om anslags beviljande för löneförhöjning, så inträder dock frågan i ett annat stadium, om det visar sig, att ny läroverksstadga icke kan åstadkommas inom den tid, som nu bör antagas vara afsedd. I sådant fall undanskjutes skolreformen till en framtid som icke kan beräknas. Det blir då en nästan tvingande nödvändighet att frågan om löne-reglering, i enlighet med hvad i kongl. propositioner till tvänne riksdagar under de sist förflutna tio åren begärts, upptages och bringas till definitivt afgörande oberoende af frågan om läroverkens inre organisation.

Enar Sahlin.

Horatius-tolkningar.

Genmäle.

Hr C. O. Lundgren har i en uppsats i tredje häftet af Pedagogisk tidskrift framställt några anmärkningar mot mina förslag till öfversättningar af Horatius' oden. Det kan icke falla mig in att påstå, att jag har rätt och recensenten orätt, ty jag vet allt för väl, att en öfversättning af en klassisk skald aldrig kan bli rätt. Men de framställda anmärkningarne äro dock af den beskaffenhet, att jag anser mig böra yttra några ord med anledning af dem.

Jag kan aldrig tro, att Horatius i sitt första ode helt enkelt velat säga, att han hoppas att få Mæcenäs' bifall och att han »är nöjd med denne sin gynnares bifall i och för sig». En sådan tolkning förefaller mig helt och hållet trivial; och hvar-till skulle då dessa ord tjäna: *sublimi feriam sidera vertice?* De latinska skalderna måtte väl icke hafva handsrats med ord på samma sätt som våra temaskrifvande skolgossar! Meningen är, så vidt jag kan förstå, att Mæcenäs betecknas såsom en framstående konstkännare, och om *han* ansåg Horatius för en skald, då var han en stor skald och skulle nämnas bland Greklands lyriker. En sådan uppfattning öfverensstämmer ju också helt och hållet med de sista oderna i andra och tredje boken.

Hvad angår de närmast föregående raderna: *Me doctarum hederæ* etc., vill jag erinra om att icke hvem som helst bar murgrönskrans vid dryckeslaget; det var endast gentlemannen; se Prop. 2, 5: *rusticus hæc aliquis tam turpia proelia quærat, cujus non hederæ circuire caput.* Om nu *hederæ* enligt recensentens mening här betecknar skaldens belöning, så blir meningen denna: murgrönan, lärda pannors belöning, höjer mig till gudarne; men om du, Mæcenäs, anser mig för en skald, då når jag stjärnorna. Hvad menas med att murgrönan höjer någon till gudarne? Skall det vara så: den af allmänheten påsatta murgrönan (= allmänhetens åsikt om mitt skaldskap) göra mig till gudars like, men om Mæcenäs anser mig för en skald, då skall *det* inträffa, som betecknas med *feriam sidera?* Hur jag vänder på orden, får jag ingen betydelse, som tilltalar mig, utom den som jag sjelf föreslagit.

Beträffande *gelidum nemus*, kan uttrycket mycket väl beteckna »skogsparken vid Horatius' landtgård», där han var skild från folket och stadslifvet, men det kan därjämte föra tanken öfver till diktens svala lundar. Såsom exempel på en sådan

obestämd och därför mångtydig användning af ett ord kan man anføra Tegnér's »hur gladt han skalkas med nymferna uti den gröna lund». Såsom ett parallellställe vill jag anføra Od. II, 20, 1—4, som jag öfversätter på följande sätt: På mitt snilles starka vingar skall jag, en förklarad siare, sväfvä i solljusa rymder och jag skall icke längre dväljas på jorden, utan lemna dess kvafva luft, höjd öfver förtälet (kritiken?).

I, 2, 41—49. Jag har verkligen tänkt på ett »katekesstycke», men äfven på Ap. G. 14, 11—12: »Gudar äro komna ned till oss i människoliknelse»; och de kallade Barnabas Juppiter, men Paulus kallade de Mercurius, efter han förde ordet. — För resten vill jag inlägga en allvarlig protest mot att det var endast smicker, då skalden kallade Augustus för Mercurius. Anser man det som smicker, då sjunker Horatius ohjälpligt både som skald och människa. — Utrymmet tillåter mig icke att inlåta mig på den synnerligen intressanta frågan om Mercurius—Augustus. Emellertid är det en fråga af utomordentlig kulturhistorisk betydelse.

I, 5. *Gracilis puer* kunde väl öfversättas med det vulgära *pojkevask*. Mitt förslag »elegant ungherre» är alldeles fritt; min tanke var denna: pojkar, som slå sig på kurtis för en flicka af Pyrrhas beskaffenhet, måste på ett eller annat sätt disponera penningar, och det ligger i sakens natur, att de kläda sig elegant. — Jag håller icke alls på mitt förslag, men tycker icke heller, att *spenslig ungersven* är expressivt nog. Men quot capita, tot sensus. — Recensenten har missförstått min tolkning af odets slutstrof. Min mening var denna: att jag åtminstone blifvit räddad ur dina garn, kan man se däraf att jag ritat af dig och härmed publicerar ditt konterfej. — Med afseende på *sacer paries* vill jag erinra om, att sacer kan betyda både helig och förbannad.

I, 9, 24. Jag har icke föreslagit någon ändring af texten utan endast nämnt, att jag öfversätter *pertinaci* så som om det stode *pertinacis*, något som är ganska vanligt hos skalderna.

I, 1 2. *In umbrosis Heliconis oris* har jag öfversatt med klyftrika bergväggar och icke med skuggrika trakter, ty det är mot brutna bergväggar som ekot bäst upprepar sig; det är åtminstone mycket starkare än det från en skog återskallande ekot.

Med afseende på *cura* vill jag endast anføra Liv. 2, 32, 9 *sua* (= *membraorum*) *cura*; visserligen betyder cura här icke förvaltning, men någonting, som är snarlikt detta ord. — Jfr Cic. de Off. 1, 6, 19, där *cura* och *opera* sammanställas. Cura (= opera) Cæsaris kan således vara = Cæsars tjänst, Cæsars biträde.

Recensenten avslutar sin uppsats med att framställa sina åsikter om »fria översättningar». Hans mening är tydligen, att man skall akta sig för dem, ty de kunna dölja okunnigheten. Jag medger, att här föreligger en fara. Men den, hvars högsta uppgift är att undvika faror, han kommer aldrig långt här i världen. Jag har för min del funnit mig väl af att i skolan använda fria översättningar i förening med vidsträckt glosläsning.

Det vore emellertid önskvärdt, att det icke fastsloges någon kanon för översättningen af våra skolkurser, utan att man komme öfverens om att många översättningar, sins emellan olika, kunna vara bra. Att få en översättning, som täcker originalet, är i alla fall omöjligt. Det viktigaste är dock, att det som läses, kommer lärjungarne till mötes i en sådan form, att det förenar sig med deras föregående föreställningskomplexer, och att de klassiska författarnes arbeten icke blifva ord, textade på papper, utan lifslevande skildringar ur ett verkligt lif.

Recensenten anför till slut ett citat från Dumboms leverne.

I stilen var han älskare
 utaf det tydliga och lätta;
 ty — sade han och det med rätta —
 ju simplare, ju enklare.

Det är svårt att veta, om det skall vara allvar eller skämt med det citatet. Emellertid kan man uppfatta den sista raden på mer än ett sätt. Tänk, om man uppfattade den så: »ju mera vulgärt och simpelt ett uttryck var, desto lättare var det för Dumbom att få tag på det, desto lättare var det att begripa det». Och säkert är, att det »tydliga och lätta» för Dumbom var något helt annat än recensenten tyckes föreställa sig.

P. G. Lyth.

Litteratur.

Aus der neueren deutschen Litteratur, für Schulen und Selbstunterricht. I. Drei Novellen von W. H. Riehl mit Anmerkungen herausgegeben von E. Planck. Stockholm, W. Bille. Pris 1,25.

Det tredje företaget i samma väg sedan ett år! Fanns vid denna tid förra året, såsom vi framhöllo i tidskriftens mars-häfte (s. 112) ännu näppeligen någon enda tysk prosaförfattare i en svensk skolupplaga, så måste vi medge, att denna »lucka

i vår litteratur» blifvit fylld på ett ovanligt raskt och, det är oss ett nöje att kunna tillägga, äfven på ett ganska tillfredsställande sätt. Jensen, Wildenbruch och Riehl äro alla namn af bästa klang i det nutida Tysklands litteratur och de profbitar af dem, som nu bjudits de svenska skolorna, alla af den beskaffenhet att de »smaka mer», som man säger. Af dessa tre är Riehl den ende som förr varit i någon mån bekant för den svenska ungdomen, i det ett par af hans många kulturhistoriska noveller (Burg Neideck, Vierzehn Nothelfer) redan i åtskilliga år lästs rätt mycket i skolorna. De trenne små noveller, som inrymmas i föreliggande häfte, belysa förträffligt Riehls fina och originella författarskap. Måhända skulle man kunna anmärka, att de äro väl fina för våra skolgossar. Detta icke så att förstå, som skulle något vara för godt för skolorna, men väl så, att för det utvecklingsstadium, som vanligen representeras af sjetten klassen, är en alltför reflekterande, på finare psykologiska skildringar anlagd stil icke den lämpligaste. Pojkarne, åtminstone det stora flertalet bland dem, finna lätt en sådan stil tråkig, och man förstår detta lättare, då man betänker att de få berättelserna endast i små portioner på några sidor åt gången, — ofta endast 3 eller 4 sidor i veckan! Detta är ett af skälen hvarför vi anse att Wildenbruchs friska novellett med sin raska handling är det lyckligaste greppet bland dessa tre. — Förhållandet förändras dock i ej oväsentlig grad, då tyskan kommer att läsas hela skolan igenom; vi hålla före, att för en 19 års yngling de Riehlska småberättelserna skola kunna vara en verkligt intressant läsning. Riehls stil är för öfrigt, liksom Jensens, långt ifrån lätt. Den har ofta en starkt folklig och provinsial accent och egnar sig också därför företrädesvis väl för det allra öfversta stadiet.

Herr Planck meddelar i sitt förord, att de arbeten som i hans serie komma att intagas, skola blifva lika passande för båda könen ungdom. Detta framhäfves icke särskildt i de andra serierna; emellertid afser också åtminstone Herrar Calwagens & Melins bibliotek uttryckligen att vara lämpligt till familjeläsning, och den i Herr Afzelius' serie utkomna Wildenbruch'ska novellen narrar helt säkert flickor att skratta lika hjärtligt som gossar — så att de tre biblioteken synas oss syfta till väsentligen samma mål. Och då nu redan 2:a häftet af Hrr C. & M.'s »Für Schule und Haus»*) utkommit, kunna skolorna börja anse sitt behof af modern tysk prosa fylldt för den allra närmaste framtiden.

*) Detta häfte bjuder dels på Riehl's »Burg Neideck» — känd och välkänd hos oss sedan längre tid — dels på en liten fin och älsklig familjeinteriör af T. Storm, »Immersee's författare. Anmärkningarna äro, som i 1:a häftet, omsorgsfullt behandlade. Om det tillåtes mig att i förbigående

Herr P:s upplaga är högst sparsamt försedd med noter. För skolbruk kan det som finns i allmänhet vara tillräckligt; om det däremot är meningen, att arbetet skall vara lämpligt också »für Selbstunterricht», som omslaget anger, är det alldeles för knapphändig. Men också med hänsyn till skolgossarnes behof skulle utg. här och där kunnat vara frikostigare. Han utlofvar sig skola gifva »öfversättning af sådana ord och vändningar, för hvilkas tolkning vanliga lexikon icke lemna lärjungen tillräcklig ledning», men han har ingen upplysning vid följande ord och fraser: (ein) auf den Mann dressierter (Löwe) s. 11, Eisenmeister s. 49, Windhof s. 65, grossfütterer s. 84 — hvilka icke finnas i Hoppe's lexikon, som väl i en snar framtid torde vara det mest använda i skolorna. (Om »Windhof» är att fatta som egenamn borde detta anmärkts). Lupfen (s. 68) el. lüpfen, prov. för heben, finns i Helms och Hoppes stora, men ej i Hoppes mindre. Kalikant (s. 112) fordrar naturligtvis förklaring. Den vanliga formen Kalkant = 1) orgeltrampare 2) orkesterbetjänt finns hos Hoppe, men endast i bet. 1), under det ordet här står i bet. 2). Realupplysningar skulle vi ha önskat finna på ett par ställen till: vid »der grosse Unbekannte» (s. 25) och gärna äfven vid »als wären sie nicht bloss Nassau-Oranier etc.» (s. 61). I den lilla biografiska notisen om författaren kunde det ha varit allt skäl att påpeka, att Riehl från sin fader ärft en rik musikalisk begåfning och äfven uppträd som framstående författare i musikhistoria. Om hans fina sinne för och insikter i musik vittnar just »der Stadtpfeifer». — Öfers. af »hielt es mich darum auch gar nicht lange in der Stube» (s. 20) är ej rätt lyckad; bättre »kunde jag också icke länge härda ut därinne». Vändningen »der Neunundneunzigste weiss nicht, wie der Hundertste zu seinem Brot kommt» (s. 80) och »Der Tod will seine Ursach' haben» (s. 113) borde ha fått någon utläggning. — Detta är, som synes, detaljanmärkingar af föga betydelse. Upplagan är i allt väsentligt mycket omsorgsfullt gjord — anm. har endast lagt märke till ett enda tryckfel: »Freierabend» (s. 30) — och dess yttre utstyrsel gedigen och treflig på samma gång. De korta

påpeka ett par oegentligheter, vill jag endast opponera mig mot den något misslyckade öfversättningen (s. 63) af »Potsdamer parfum de caserne» med »i P. vanliga kaserndoften» och den oriktiga öfers. (s. 66) af »Pikeur» med »pikenerare» (som är något helt annat). Ett misstryck i texten s. 56, ett i anm. s. 62. — Då denna recension korrekturläses, har ytterligare utkommit ett häfte, det 3:e, af Hrr C. & M.'s »Auswahl», innehållande Gustav Freytag's och den nyare tyska litteraturens yppersta lustspel: »Die Journalisten»; anm. har ännu icke hunnit taga kännedom om denna upplaga.

sidorna bidraga ovillkörtligen till att en bok förefaller lättläst. Det har den franska esprit'n längesedan fått klart för sig. Våra skolupplagor ha i allmänhet för långa sidor.

E. Edström.

Kongl. beslut.

Mogenhetsexamen.

— Hos K. M:t hafva studerandena vid h. latinlvkt i Göteborg Elis J. C. Forsslund och Ebbe H. Lieberath anhållit, att sökandena, hvilka ämnade under innev. vårtermin vid nämnda lvk aflägga mogenhetsexamen, måtte få samtidigt dermed vid h. reallvkt i Göteborg undergå kompletteringsexamen i matematik på reallinien och dervid varda befriade från den del af det skriftliga provvet, som utgöres af behandling af en uppgift med mekaniskt eller fysikaliskt innehåll; och har K. M:t den 5 sistl. Mars till berörda ansökningar lemnat bifall; skolande å betygen öfver kompletteringspröfningen antecknas, att densamma skett med tillämpning af detta K. M:ts beslut. —

— I en till chefen för eckl.-dep:tet stäld skrift har handlanden Axel Westerström anmält, att hans son Thure Westerström vid den muntliga mogenhetsexamen, s. d. 10 dec. 1890 anställdes vid Lunds privata elementarskola, af lvkskollegiet förklarats icke mogen, ehuru han i hvarje examensämne erhållit vitsordet godkänd, samt anhållit, att vederbörande måtte åläggas att för Thure W. utfärda mogenhetsbetyg i enlighet med tabellen till protokollet vid omförmälda examen.

Efter vederbörandes hörande har K. M:t, då i den muntliga examen Thure W:s insigter i alla de särskilda examensämnena af de lärare, som examen verkstält, vitsordats med betyget godkänd, samt den ene af de examen öfvervakande censorerna ansett W. böra godkännas lika väl som öfriga vid samma tillfälle examinerade, föreskrifvit, att för Thure W. skall utfärdas mogenhetsbetyg med de af examinatorerna afgifna vitsord i de särskilda ämnena. —

Ersättning åt vikarie.

Sedan vikarierande adj:n vid h. reallvkt i Göteborg H. B. Svensson blifvit utnämnd till kollega vid allm:a lvkt i Borås och, efter det utnämningen vunnit laga kraft, den 1 Febr. innev. år tillträdt den med kollegabefattningen förenade lön, har S., med

förmålan, att han till undvikande af rubbning i undervisningens gång vid oförmålda båda lvk sökt och erhållit tjänstledighet från sin kollegabefattning från den 1 Febr. till vårterminens slut för att derunder fortfarande tjenstgöra såsom vikarie vid h. real-lvkt i Göteborg, anhållit om rätt att under berörda tjänstledighet, dervid honom åläge att sjelf bestrida sin vikaries aflöning, räkna sig till godo det lönetillägg, hvilket skulle tillfallit honom i händelse han icke undfått tjänstledighet; och har K. M:t den 27 sistl. Febr. medgifvit, att S. må, såsom ersättning för det han går i mistning af det på tiden för tjänstledigheten belöpande lönetillägget vid sin kollegabefattning, uppbära ett deremot svarande belopp, som skall utgå af allmänna medel. —

— Hos K. M:t har lektorn vid allm:a lvkt i Upsala, utn. kyrkoherden i Gefle stadsförs:g Nils Lövgren, hvilken för skötande af kyrkoherdebeställningen begärt och erhållit ledighet från lektorstjensten från innev. läsårs början till tiden för tillträdet af kyrkoherdebeställningen eller den 1 Maj 1892, med skyldighet för honom att sjelf bekosta författningsenligt arfvode åt sin vikarie, anhållit, att, då det lektorstjensten å extra stat anslagna lönetillägg, 500 kr. för läsår, icke blifvit reqvireradt åt hans vikarie, och i följd häraf sökanden fått vidkännas afdrag å sin lön till belopp motsvarande hela arvodet till vikarien eller efter 1,500 kr. för läsår, K. M:t måtte förordna, att berörda lönetillägg skulle under sökandens oförmålda tjänstledighet genom vederbörande myndighet till hans vikarie utanordnas; öfver hvilken ansökning Domkt i Upsala afgifvit utlåtande och dervid, under åberopande af föreskriften i nådiga cirk. den 31 Maj 1889 och enär Gefle stadsförs:g i fråga om ersättning till sökanden för hans utgifter för lektorstjenstens uppehållande numera äfven åtagit sig att ersätta lönetillägget, förklarar sig sakna anledning att tillstyrka bifall till ansökningen, men i sammanhang dermed hemställt, att sökandens vikarie, hvilken vore utnämnd till hans efterträdare, måtte utöfver ofvannämnda arfvode efter 1,500 kr. för läsår få åtnjuta en förhöjning deruti med 500 kr. att utgå antingen af det besparade lönetillägget eller af andra disponibla tillgångar, hvarigenom vikarien skulle, intill dess han komme i åtnjutande af lektorlönen, få beräkna arfvode efter 2,000 kr. för läsår.

Vid föredragning häraf den 27 sistl. Febr. har K. M:t icke funnit skäl bifalla vare sig Lövgrens ansökning eller Domkaptshemställan.

— Hos K. M:t har lektorn vid allm:a lvkt i Lund C. M. Zander, som förordnats att uppehålla lediga professorsembetet i romersk värtalighet, och poesi vid univtet i Lund, intill dess

nämnda embete blefve med ordinarie innehafvare besatt, och af denna anledning erhållit tjänstledighet från lektorsbefattningen tills vidare under innev. kalenderår, anhållit, att, då det belopp, han under tjänstledigheten hade att utgifva till sin vikarie, ej understege utan snarare öfverstege hvad sökanden för tjänstgöring såsom professor under samma tid egde uppbära, samt han derjämte skulle gå förlustig den lektorstjensten anslagna löneförbättring på extra stat, K. M:t täcktes bevilja honom godtgörelse för den förlust, som komme att tillskyndas honom genom mistningen af nämnda löneförbättring; men K. M:t har den 27 sisl. Febr. icke funnit skäl denna ansökning bifalla.

— Sedan K. M:t den 14 aug. 1890 beviljat adjn vid allm:a lvkt i Nyköping C. A. Rundlund tjänstledighet för helsans vårdande under sisl. års hösttermin med skyldighet för R. att sjelf bekosta aflöningen åt den vikarie, som förordnades att hans tjänst bestrida, har R. anhållit, att, enär han, enligt hvad nu företedt läkarebetyg utvisade, till följd af sjukdom varit förhindrad att under berörda tid uppehålla sin tjänst, K. M. måtte förklara honom berättigad att återfå hvad han under samma tid till vikariens aflönande måste utgifva utöfver det belopp han för sådant ändamål bort afstå, derest han för sjukdom åtnjutit tjänstledighet; och har K. M:t den 13 mars till denna ansökning lemnat bifall.

Besvär öfver ansökningshandlingars ogillande.

— Hos K. M:t har fil. lic. Aron Rydfors anført besvär deröfver, att Domkt i Vexjö, hos hvilket klaganden anmält sig såsom sökande till en vid allm:a lvkt i nämnda stad ledig lektorsbefattning i historia och modersmålet, genom beslut den 21 sisl. Jan. förklarar sig icke kunna fästa afseende å klagandens ansökning, enär de vid densamma i afskrift bilagda tjänstgöringsbetyg med flera betygsafskrifter syntes icke vara erforderligen styrkta; öfver hvilka besvär Domkt afgifvit utlåtande och dervid fäst uppmärksamhet å, hurusom afskrifternas bestyrkande tecknats å ett särskildt löst pappersark, som utom vidimation endast upptoge de två sista orden af ett tjänstgöringsbetyg jemte dettas underskrift. —

Vid föredragning den 5 sisl. Mars af handlingarne i detta mål har K. M:t icke funnit skäl att göra ändring i Domkts öfverklagade beslut.

Inskränkning i lärareantalet vid treklassigt lvk.

— Hos K. M:t har Eforus öfver Vexjö stifts allm:a lvk anmält, att vid treklassiga allm:a lvkt i *Vernamo* begge kol-

legabeställningarna sedan slutet af läsåret 1889—90 vore lediga; att lärjungeantalet derstädes under de senaste åren nedgått så betydligt, att det under sistförflutna hösttermin utgjorde endast 6, deraf 1 i tredje, 3 andra och 2 i första klassen, och under innev. vårtermin 8, deraf 1 i tredje, 3 i andra och 4 i första klassen; samt att lvkts rektor, som under förra höstterminen ensam besöjt undervisningen i alla föreskrifna läsämnen i de särskilda klasserna, vore villig att med samma undervisningskyldighet utan ersättningsanspråk tills vidare fortfara; och har eforus vid sådana förhållanden hemställt, att K. M:t täcktes låta bero vid den för innev. läsår vidtagna anordning af undervisningen, hvilken syntes eforus af det obetydliga lärjungeantalet berättigad, helst undervisningen deraf icke torde i väsentlig mån lida, äfvensom medgifva, att, intill dess lärjungeantalet deremot lägger hinder, med anställande af vikarie för den ena eller andra lediga kollegabeställningen vid ifrågavarande lvk finge tills vidare anstå.

Vid föredragning häraf den 20 sistl. Febr. har K. M:t funnit godt låta för innev. läsår vid den vidtagna anordningen bero; viljande K. M:t, hvad angår frågan huruvida jemväl för kommande läsår inskränkning må, ega rum i lärarekrafterna vid förrevarande lvk, derom på förnyad und:g framställning meddela beslut.

Medgifven dispens vid sökande af lärarebefattning.

— Hos K. M:t har docenten vid univ:tet i Upsala Gustaf Ericsson anhållit om tillstånd att såsom disputationprof för lektorsbefattningar i matematik och fysik vid rikets allm:a lvk räkna sig till godo sitt för vinnande af fil. doktorsgrad aflagda disputationprof, afhandlande »Bestämning af Upsala observatorii polhöjd»; och har K. M:t den 20 sistl. Febr. till berörda ansökning lemnat bifall.

— Hos K. M:t har adjn vid Göteborgs reallvk H. Kabner, med förmälan att han anmält sig såsom sökande till en vid allm:a lvkt i Kalmar nu ledig lektorsbefattning i modersmålet och tyska språket, anhållit dels att, derest han före utgången af proftiden för nämnda lektorsbefattning hos domkt i Kalmar styrkte sig hafva inför filosofisk fakultet aflagt godkändt disputationprof i nordiska språk, varda befriad från det honom åliggande disputationprof inför domkt. dels ock att enahanda befrielse måtte gälla i afseende å alla de lektorsbefattningar, som af K. kunde komma att sökas, derest i desamma modersmålet inginge såsom undervisningsämne; och har K. M:t den 27 sistl. Febr. berörda ansökning i så måtto bifallit, att K. må, derest han

före utgången af den tid, som blifvit bestämd för afläggande af prof för den af honom nu sökta lektorsbefattningen vid allm:a lvkt i Kalmar, hos domkt derstädes styrker, att han inför filosofisk fakultet aflagt godkändt disputationsprof i nordiska språk, varda befriad från afläggande af disputationsprof inför domkt för samma lektorstjenst.

— Hos K. M:t har fil. lic. Fredrik Ljung anhållit, att han, som den 4 Dec. 1888 inför domkt i Skara aflagt godkändt disputationsprof för lektorsbefattning i latinska och grekiska språken vid allm:a lvkt i Skara, och som anmält sig såsom sökande till två vid allm:a lvkn i Linköping och Venersborg lediga lektorsbefattningar i oförmälda ämnen, måtte dels varda befriad från afläggande af disputationsprof för sagda båda befattningar dels få räkna sig det undervisningsprof, han komme att aflägga för lektorsbefattningen i Linköping, till godo för kompetens äfven till lektorsbefattningen i Venersborg; och har K. M:t, med hänsyn till de af L. inför domkt i Skara aflagda disputations- och undervisningsprof, jemlikt 62 § i gällande lvksstadga funnit ansökningen i hvad den afser lektorsbefattningen vid allm:a lvkt i Venersborg icke föranleda vidare yttrande, men, med bifall till ansökningen i öfrigt, medgifvit, att L. må vara befriad från afläggande af disputationsprof för den af honom sökta lektorsbefattningen vid allm:a lvkt i Linköping. —

— Hos K. M:t har vikarierande lvks-adjn Bror Karl Engström anhållit, att han, som under mer än 15 år tjenstgjort såsom e. o. lärare vid allm:a lvk och för denna tjenstgöring erhållit vitsord om berömligt nit och berömlig skicklighet, måtte förklaras berättigad att, ehuru han icke aflagt fil. kand. examen och icke genomgått profärskurs, anmäla sig såsom sökande till adj. och koll.-befattningar vid de allm:a lvkn i Vexjö och Kalmar stift eller, om detta icke kunde medgifvas, till en ledig koll. beställning vid lvkt i Oskarshamn.

Vid föredragning häraf har K. M:t ifrågavarande ansökning på det sätt bifallit, att E. må, utan hinder deraf att han icke fullgjort ofvanberörda kompetensvilkor, vara behörig att söka och erhålla kollegabefattningar vid lägre allm:a lvk.

— Fil. kand. Arvid Otto Borg, som genomgått föreskrifven profärskurs och som mer än fem terminer tjenstgjort såsom vikarierande lärare vid allm:t lvk, har den 13/3 af K. M:t förklarats behörig att, utan hinder deraf att hans kand.-examen icke omfattar ämnet grekiska språket, anmäla sig såsom sökande till adj. och koll.-befattningar vid rikets allm:a lvk.

Vägrad dispens vid sökande af lärarebefattning.

Hos K. M:t har fil. kand. Hjalmar Kylén anhållit, att han, som inför domkn i Skara, Vexjö och Lund aflagt undervisningsprof för adj. och koll.-befattningar vid allm:a lvk i tyska, franska, engelska och latinska språken äfvensom i kristendom, historia och geografi samt modersmålet, måtte utan nytt undervisningsprof i dessa ämnen och med tillgodoräknande af de betyg, han vid de aflagda profven erhållit, kunna ifrågakomma vid tillsättningen af såväl en vid Nyköpings allm:a lvk nu ledig adj.-befattning i kristendom, engelska och historia som ock andra adj. och koll.-befattningar vid allm:a lvk inom Strengnäs stift med undervisningsskyldighet i ett eller flera af förnämnda sju ämnen, men K. M:t har den 27 sistl. Febr. icke funnit skäl att till förevarande ansökning lemna bifall.

— Hos K. M:t har fil. lic. A. J. Juhlin anhållit att varda förklarad behörig att söka och erhålla en vid allm:a lvk i Upsala ledig adj.-befattning med undervisningsskyldighet i matematik, fysik och kemi, utan hinder deraf att han, som f. n vid nämnda lvk genomginge stadgad profårskurs, icke vid ansökningstidens utgång den 1 innevarande Apr. hunnit fullständigt afsluta sagda kurs, under vilkor att han före profs afläggande för berörda befattning hos domkt i Upsala styrkt ej mindre att han nöjaktigt afslutat sin profårskurs än äfven aflagt godkänt disputationssprof för filosofisk doktorsgrad; men K. M:t har den 27 sistl. Febr. icke funnit skäl att till denna ansökning lemna bifall.

— Hos K. M:t har fil. drn G. Ihrfelt, med förmälan att han vid flera tillfällen, bland annat inför domkn i Vexjö och Linköping, aflagt undervisningsprof i kemi för adj.-befattningar vid allm:a lvk, anhållit att vid sökandet af sådana adj.-befattningar, i hvilka kemi ingår såsom undervisningsämne, varda befriad från afläggande af prof i detta ämne eller att, om denna anhållan icke skulle kunna beviljas, blifva befriad från prof i kemi för en af I. nu sökt adj.-befattning i matematik, fysik och kemi vid allm:a lvk i Upsala, hvori I. begärt, att de betyg i kemi, som vid omförmälda undervisningsprof honom tillerkänts af domkn i Vexjö och Linköping, måtte honom tillgodoräknas vid tillsättning af adj.-befattningar med undervisningsskyldighet i samma ämne; men K. M:t har den 18/s afslagit denna ansökning.

Medgifven dispens vid universitetsexamina.

— K. M:t har medgifvit, att stud:n vid univtet i Lund Carl Magnus Samuelsson må i juridisk filosofisk examen utbyta

ämnet matematik mot ämnet nordiska språk, äfvensom att fil. kand. Per Ivar Johannes Löwegren må aflägga juris kandidat-examen, utan hinder deraf att han i fil. kand. ex. icke erhållit vitsord om godkända insigter i matematik.

Åskådningsmetoden, Praktiska läroböcker i tyska, engelska och franska språken efter *Berlitz' metod*, svenska upplagor utgifna af *Emil Rodhe*. Sthlm, C. E. Fritze's K. Hofbokhandel, 1891.

»Den framgång, med hvilken den Berlitz'ska metoden sedan flera år tillbaka användts såväl i Amerika som i flera europeiska länder (på sista tiden äfven i vårt lands hufvudstad), har föranledt utgifvandet af en för svenska skolor afsedd upplaga» yttrar utgifvaren i sitt förord. Denna framgång är verkligen så pass uppseendeväckande, att en kort framställning af det utmärkande för metoden och för dess framställning i de Berlitz'ska läroböckerna torde vara på sin plats. »The Berlitz School» i New-York, själfva centralhärden för Berlitz-metoden, har enligt uppgift i en af B.z' skrifter 1,500 à 2,000 elever årligen och den nyligen grundade läroanstalt i Stockholm, som i hufvudsak tillämpar samma metod (Nya Språkkursen) har under innevarande läsår besökts af omkring 450 äldre och yngre deltagare (se Quousque-Tandem-Revy, februarihäftet för i år).

Metoden är liksom de flesta moderna undervisningsmetoder, endast relativt ny. Pedagogikens historia har många dess paralleler att uppvisa från skilda tider, men i praktiskhet och enkelhet synes den oss icke obetydligt öfverträffa sina föregångare.

Den hvilat på den i Amerika på alla undervisningsområden utvecklade åskådningsprincipens grund. Den är åskådningsundervisning, tillämpad på språk. Icke genom modersmålet som förmedlande länk, utan direkt från naturen vill Berlitz-metoden införa eleven i det främmande språket. Genom översättningsmetoden förlorar man tid, menar hr Berlitz, och därjämte lär man sig aldrig *tänka på det främmande språket*. Allt ifrån första lektionen bör undervisningen försiggå på det språk, som skall inhämtas. De första orden meddelas på det sätt, att läraren pekar på de i lärosalen befintliga föremålen och namngifver dem; längre fram brukas väggtaflor med bilder, och de abstrakta ordens begrepp inhämtas genom förklaringar, gifna på det främmande språket med de ord som redan inhämtats. Metoden synes ju vara mycket enkel. Men det är tydligt, att anspråken på lärarens konst blifva större i den mån metodens

princip är enkel. Han måste noga framhålla, hvilka ord som äro bekanta, och hvilka som ännu ej meddelats. Brukar han i sina förklaringar något af de senare, undgår naturligtvis detta eleven. Det är därför tydligt att denna metod behöfver en systematiskt uppställd lärobok för att rätt kunna tillämpas.

Läroböckerna äro delade hvardera i två afdelningar, den första afsedd för elementarundervisningen, den senare utgörande en kompletterande öfverbyggnad på den förra. De äro indelade — liksom flera föregående praktiska läroböcker — i »lektioner» med noga bestämd uppgift för hvarje sådan. Till hvarje lektion höra öfningsstycken. Dessa äro icke, såsom i våra vanliga läroböcker, afsedda för öfversättning dels från det främmande språket till modersmålet, dels tvärtom. De utgöras i stället af meningar på det språk som skall inhämtas, hvilka meningar i något afseende skola kompletteras. Ett exempel ur den tyska afdelningen: nionde öfningen, som afser att kontrollera elevernas kännedom om genuskillnaderna, börjas: Ist — Stuhl gelb? Ja, — — —. Ist — Bleistift länger als — Feder? Ja, — ist —. Naturligtvis är afsikten att eleven skall suppleras ord, där strecken stå. Längre fram förekomma exempel sådana som följande: Welch --- Arm ist das? D --- link ---. An welch --- Tisch gehe ich? Sie geh --- an — gelb --- Tisch. Här skola, som man finner, ändelser suppleras. Längre fram förekomma perioder, i hvilka hela satsen af eleven skola insättas. Då i senare afdelningen sammanhängande läsestycken förekomma, är lärarens uppgift att genom täta på språket framställda frågor kontrollera uppfattningen hos eleven. Öfversättning får nämligen icke ens här förekomma.

Utrymmet förbjuder oss att ingå i närmare detaljer. Böckerna själfva, som verkligen synas oss förtjena att studeras af språkpedagogerna, kunna lemna vidare upplysningar. Som den svenske utgifvaren i sitt förord riktigt anmärker, kan Berlitzmetoden mycket väl *partiellt* och i tillämpliga delar användas äfven i sådana skolor, där officiellt fastställda planer ej medgifva dess fullständiga tillämpning.

Den svenske bearbetaren tillkommer det erkännandet, att han väsentligt förbättrat den *engelska* afdelningen genom sorgfälligt aflägsnande af de i originalet förekommande talrika amerikanismerna. De *tyska* och *franska* läroböckerna äro i hufvudsak oförändradt lika med hr Berlitz' »Europäische Editionen».

Ett afgjordt företräde framför dessa dela samtliga böckerna, i det de äro blott hälften så dyra (Första delen: 1,25, Andra delen: 1,50, under det Europäische Edition kostar resp. 2,50 à 3,00).

ŷ. B.

Personalnotiser.

Sökt afsked: Stockholm: adj. vid h. lat.-lvkt å Norrmalm A. M. Myhrberg har hos K. M:t anhållit om afsked med pension.

Lediga tjänster: Jönköping: lekt.bef. (lat. o. grek.) fat.dag $11/8$ ¹⁾; **Malmö:** lekt.-bef. (matem. o. fysik) fat.dag $4/8$; **Kristianstad:** gymn.-lärarebef.: fat.dag $4/8$; **Haparanda:** gymn.-lärarebef.: fat.dag $4/8$; **Strengnäs:** adj.-bef. (kristendom, latin, modersm.) fat.dag $11/8$.

Sökande: Westervik: adj.-bef. (modersm., tyska, matem.) d:r E. Runnqvist, lic:na W. Kernell, E. Bergenström, G. A. Karlsson, kand:na K. Georgi, A. Rydberg, A. Juringius, D. G. Thörning, J. A. Schlytern, M. Modén, C. J. Lundvall, J. A. Drysén, F. O. Andersson, D. Högbom o. R. L. Rönnqvist. **Eskilstuna:** koll.-bef. (tyska, eng., matem.) hrr F. Andersson, A. Borsell, A. Drysén, E. Gustafsson, H. Kernell, Hj. Kylén, S. Lönnqvist, J. Schlytern, A. Söderlund och K. Vestling; **Upsala:** adj.-bef. (matem., fysik, kemi) doc. E. Ericsson, dr:na G. Ihrfeldt G. A. Karlsson, V. Peterson, lic. C. F. Rydberg, kand:na E. J. Wiklund, G. Rose, C. F. Lundvall, V. T. Landorf, C. F. Lindvall, L. J. Dalgren, J. A. Östlund, K. A. Vinell; **Visby:** adj.-bef. (modersm., tyska, naturhist.) d:r J. Norden-son, lic:na L. Norström, A. Hallstedt, kand:na V. Lindqvist, S. G. Lönnqvist, P. Corvin, A. Söderlund, S. F. Nilsson, O. A. Perman, A. F. Vinell, Hj. Kylén, K. D. A. Fahlcrantz, J. A. Schlytern, J. E. E. Hvasser, F. O. Andersson, K. V. E. Jacobson.

Tjänstledighet: Nyköping: adj. A. B. Wærnelius 1 apr.—v.t.s slut.

Utnämnde: till koll. i Oskarshamn v. adj. T. Uddenberg; till adj. i Upsala kand. J. O. G. Åstrand; till adj. i Nyköping s. adj. Hj. Kylén.

Förordnade: Malmö: löjtn. F. Berling o. **Trelleborg:** v. koll. C. A. A. Mollstadius att under v.t. vikariera f. gymn.-läraren; **Örnsköldsvik:** prov.-läkaren K. A. M. Backlund t. inspektor f. allm. lärov.; **Lund:** rektor C. K. S. Sprinchorn; **Strengnäs:** rektor A. G. Klingberg och **Karlskrona:** rektor E. A. Wadstein att fortf. i 5 år vara rektorer; **Nyköping:** stud. C. W. Sundström att under v.t. vikariera för adj. Wærnelius.

1) Den, som till tjänsten utnämnes, skall när tjänstens n. v. innehafvare, som f. n. är till rektor förordnad, återtager utöfningen af sin rektorsbef., träda i tjänstgöring vid det lärov., K. M:t finner skäligt bestämma.

På **C. E. FRITZE's K. Hofbokhandels i Stockholm förlag** finnas hos alla bokhandlare följande böcker, af hvilka många vid flera allmänna läroverk användas som **premier**:

Bergström, B., Svenska bilder. 3,50.

Blänkfyrar. Citat ur världslitteraturen af K. Åberg och M. Henschen. Innehåller 4,700 citat Ur omkring 1,000 författare från alla länder. Inb. 7 kr.

Bucher, Slöjden som konst. Med ett förord af G. Upmark, intendent vid Nationalmuseum. Inb. 3 kr.

Centervall, J., Julianus Affällingen. 3,50.

Djurklou, G., Sagor. Illustr. Inb. 2,25.

Ekmark, J. O., Läsebok till C. T. Odhners Svenska historia för skolans lägre klasser. Förra delen inb. 2,75. Senare delen, 2 vol. inb. i 2 band à 2,50.

— —, Svensk läsebok för allmänna läroverkens tre lägsta klasser, **Andra upplagan**, inb. I 1,25, II 1,90, III 2,15.

— —, — „ — för 4:de klassen, h. 1,90. Inb. 2,75.

— —, — „ — för 5:te klassen, h. 1,50. Inb. 2,25.

Fortmann, Världshistoriskt galleri. 6 delar, inb. 20,50 (lösa del. säljas).

— —, Bilder ur kyrkans historia. 2 delar. Inb. 7,50.

Fornforskarens Sagor och berättelser ur vårt lands historia af förf. till Fänrik Flinks minnen. 2 delar tills. 2 kr., inb. i 2 band 3 kr., eleg. inb. 5 kr.

Fritze's Parlörlexika. I. Svenskt-franskt af dr A. Vallström. Inb. 3 kr.

II. Svenskt-tyskt af dr A. Bodstedt. Inb. 3 kr. III. Svenskt-engelskt af C. G. Morén. Inb. 3 kr.

Grundtvig, Sv., Danska folksagor. Öfvers. af G. af Geijerstam. Med förord af frih. G. Djurklou. Inb. 2 kr.

Guldberg, Från foglarnes värld. Med 8 färgtryckta plancher. 2,25.

Huizinga, Vandringar i naturens rike. Öfvers. från holländskan af Rektor G. Elmqvist. Illustrerad. 2 kr.

Illustrerad bibliotek för idrott, red. af Kapten Viktor Balck. 1. *Båtsegling, Kanotsegling, Simning* af Carl Smith, med 111 teckningar. 2,75.

— 2 *Bollspel* af Viktor Balck, med 89 teckningar. 2,50. — 3. *Hästsport* af G. A. Nyblæus. med 73 teckningar. 2,50. — 4. *Gymnastik* af

Viktor Balck och O. Scherstén, med 295 teckningar. 4 kr. — 5. *Värj-*

fäktning af Viktor Balck, med 96 teckningar. 3,75. — 6. *Jagt* af O.

B. Rydholm, med 33 teckningar. 2 kr. — 7. *Om skjutvapen och skjut-*

konsten af C. Lemchen, med 114 teckningar. 2,25. — 8. *Fiske med*

metspö af Rndolf Lundberg, med 256 teckningar. 2 kr. — 9. *Vinteridrott*: Skidlöpning af E. Collinder. Skridskoåkning af J. E. Cederblom. Skridskosegling af E. Scholander. Isjaktsegling af Carl Smith. Kälkåkning, Snöskosport och andra vinterlekar af Viktor Balck, med 127 teckningar. 2,25. — 10. *Rodd* af Viktor Balck, T. Blanche, Alex. Lindman, Hans T. Næss och Gotth. Wirström, med 58 teckningar. 2 kr. — 11. *Hjulsport* af Adolf Östberg, med 126 teckningar. *Turistsport* af L. Améen, med 20 teckningar. 2 kr. — 12. *Idrottstäfvingar och lekar* af Viktor Balck, med 102 teckningar. 2,50.

Kronström, H., D:r, Undrens värld. Illustrerad framställning af underbara företeelser och förhållanden i naturen och människoverlden. Med öfver 200 illustr. Inb. 6,50.

Ur djurens lif, Handbok för den första undervisningen i naturkunnet af And. Lindén. 1 kr.

Lodbrok, Nils Dacke. 1,50. Inb. 2 kr.

Mästerskapssystemet. Inb. (Tyska 2,75, Engelska 3 kr., Franska 3,75, Italienska 4 kr.) En ny metod att lära sig tala, läsa och skriva ett språk. Med D:r Rosenthals tillstånd på svenska af A. Svensson, v. lektor i Stockholm.

Smiles, Sparsamhet. 3,50.

Sohlberg, Astronomi. Illustr. Kart. 1,50.

— —, Materien och naturkrafterna. Illustr. Inb. 2,25.

Stoll, Fornromerska bilder. Inb. 2 kr., eleg. inb. 2,50.

Sundström, C. E., D:r, För landtbruket, skogshushållningen och trädgårdsskötseln **nyttiga svenska foglar**. En stor färgtryckt plansch, upptagande 74 foglar, alla i half naturlig storlek och tryck i 16 färger. Format 72 x 89 cm 4 kr.

— —, Sveriges **nyttigare fiskar**. Plansch i samma storlek som ofvanstående, upptagande 62 fiskar, tryckta i guld-, silver- och metallfärger. 5 kr.

Prisbelöna med silvermedalj på allmänna Svenska Landtbruksmötet i Stockholm 1886.

Wallis, A. S. C., Furstegunst. Historisk roman från Erik d. XIV:s tid. 3 kr.

Vetenskapliga och ovetenskapliga förströelser, af Kapten Carl Smitt. Med 277 illustr. Inb. 5 kr.

Yonge, Stordåd och ädla handlingar. Kart. 1,75.

Öman, V. E., Den klassiska litteraturen, en folkets bok. Pris 1 kr.

Härmed få vi meddela att på vårt förlag utkommer under loppet af sommaren och i god tid före höstterminens början:

English Readings for Schools.

Urval ur nyare engelska författares skrifter med ord- och sakförklaringar utgifna af

Hilda Casselli
Biträdande föreståndarinna vid
Högre Lärarinneseminariets
Normalskola för flickor.

och

J. Persson,
Rektor vid Arboga
Allmänna Läroverk.

De första banden komma att innehålla:

1. **Just one more Tale** (i urval).
2. **Jackanapes** by Mrs Ewing.
- 3 & 4. **Shreds and Patches** by E. N. Lheigh Fry.

m. fl.

Stockholm den 4 april 1891.

C. E. Fritze's k. hofbokhandel.

På **C. E. Fritze's k. hofbokhandels i Stockholm förlag**
har i dag utkommit:

Hvad skall jag diktera?

Rättstafningsöfningar i öfverensstämmelse med Svenska akademimens ljudenligaste stafning och *uteslutande till lärarens och lärarinnors tjänst* utarbetade

af **Johan Nordlander,**

Extralärare vid Stockholms Norra Latinläroverk.

Pris 1,50.

Mot insändande af 1 kr. 50 öre direkt till förläggaren erhålles arbetet portofritt af lärare och lärarinnor, om de på samma gång uppgifva i hvilken skola de tjänstgöra.

Den preussiska skolkonferensen 1890.

På kejsarlig befallning har nyligen ett stenografiskt referat från den stora skolkonferensen i Berlin d. 4—17 Dec. 1890 utgifvits af trycket¹⁾.

Det är ett högst koncentreradt arbete, som skolkonferensen utfört. Blott 11 arbetsdagar — och stoff för 800 tättryckta sidor i lexikonformat. Man här tänkt och arbetat så mycket mer, innan man kom till konferensen, och man hade också en noggrant genomtänkt plan att följa vid den enskilda förberedelsen för och det gemensamma arbetet under konferensen.

Den 1 Maj 1889 utfärdade tyske kejsaren sin bekanta skrifvelse till sitt statsministerium, hvori han gör det till en uppgift för skolan att motverka utbredandet af socialistiska och kommunistiska idéer och uppfordrar statsministeriet att inkomma med bestämda förslag i ärendet. Härvid gifver han tillika tre ledande synpunkter: i religionsundervisningen måste den etiska sidan träda mer i förgrunden och utanläsningen inskränkas till det nödvändigaste; i fäderneslandets historia skall särskildt äfven den sociala och national-ekonomiska lagstiftningens historia under detta århundrade intill våra dagar behandlas, hvarvid socialisternas idealer torde kunna skildras såsom afskräckande för ungdomens känslor och praktiska sinne; denna skolans uppgift måste naturligtvis afpassas efter de olika skolarterna, och lärarseminarierna måste kompletteras så, att de sätta lärarne i stånd att med hängifvenhet omfatta och praktiskt genomföra den nya uppgiften.

Statsministeriet ingaf förslag till ändringar i undervisningsväsendet i enlighet härmed och kultusministern von

1) Verhandlungen über Fragen des höheren Unterrichts; Berlin 4 bis 17 Dezember 1890. Im Auftrage des Ministers der geistlichen, Unterrichts- und Medizinal-Angelegenheiten. Berlin, Wilhelm Hertz, 1891.

Gossler befaldes d. 30 Aug. 1889 att träffa nödiga anordningar enligt det antagna förslaget.

För detta ändamål inkallade v. Gossler genom en skrivelse den 31 Okt. 1890 förtroendemän tillhörande olika yrken och lefnadsställningar till en konferens för att gifva undervisningsförvaltningen stödjepunkter för bedömandet af vissa viktiga frågor rörande det högre undervisningsväsendet i Preussen.

Skolkonferensen fick sig 14 frågor förelagda till behandling. Vid förhandlingen rörande hvarje fråga hade en eller flere (stundom 5) »Berichterstatter», hvilka von Gossler såsom konferensens ordförande utsett, att hålla ett inledande föredrag och deri dels gifva en öfversigt öfver de åsikter och fordringar, som borde tagas i betraktande, dels gifva bestämdt förslag till frågans besvarande. I regeln fick hvarje talare yttra sig endast en gång i hvarje fråga, men inledarne hade före omröstningen rätt till ett slutord. Ordföranden hade förbehållit sig absolut rätt att afgöra, om och när ett förslag skulle behandlas, bestämma, i hvilken ordning och huru länge enskilde talare skulle få yttra sig, och afbryta förhandlingen, när han ansåg ämnet för öfverläggningen uttömdt.

De förelagda frågorna voro följande:

- 1) Skola de tre bestående *arterna* af högre skolor bibehållas, eller bör en sammanslutning ega rum af a) Gymnasium och Realgymnasium b) Realgymnasium och Ober-Realschule?
- 2) Kan man för de *tre* bestående arterna af högre skolor eller för *två* af dem inrätta en gemensam bottenskola?
 - Bör man i senare fallet
 - a) utsträcka den för G:s och R. G:s 3 nedre klasser redan bestående gemensamheten till VI: 1¹⁾ (incl.), under det att den för Ober-Realschule gällande läroplanen inträder fr. o. m. VI: 2? (Sammanslutning af R. G. med G.)

1) Klasserna betecknas här med de hos oss vanliga siffrorna.

- b) eller uppskjuta latinet i R. G. till IV och komplettera de tre latinlösa klasserna uppåt till en högre borgarskola? (Sammanslutning af R. G. med högre borgarskolan.)
- 3) Bör man i *gymnasiernas* läroplan inskränka de för klassiska språk bestämda timmarnes antal och derigenom möjliggöra, att undervisningstimmarne i de tre lägsta klasserna kunna minskas, engelska införas fakultativt och teckning göras obligatorisk öfver klass II? Bör man i sammanhang med denna inskränkning borttaga den latinska uppsatsen såsom mål och det för uppflyttning till VII: i fordrade grekiska scriptum?
- 4) Bör man i *Realgymnasierna* bibehålla den 1882 anordnade förstärkningen af latinet, eller bör man inskränka latinundervisningen och minska timmarnes antal, särskildt i de lägre klasserna?
- 5) Bör man
- a) i städer, som hafva både G. och R. G., i de tre lägsta klasserna efter ortens behof *bredvid* och *i st. f.* latinet införa en förstärkt undervisning i modersmålet och moderna främmande språk;
 - b) i städer, som blott hafva latinlösa högre skolor, till dess tre lägsta klasser efter ortens behof foga en undervisningskurs i latin;
 - c) reorganisera alla sjuklassiga läroverk (Progymnasium, Real-Progymnasium, Realschule) till sexklassiga;
 - d) göra realskolornas och de högre borgarskolornas undervisningsplan lika och inrätta dem så, att utan förfång för den olikartade metodiska behandlingen och skolstudiernas afslutning dessas fortsättande vid Ober-Realschule underlättas?
- 6) Bör man vid de på en nioårig kurs anlagda läroverken med hänsyn till de lärjungar, som före dess fullbordan träda ut i det praktiska lifvet, låta en tidigare relativ *afslutning* inträda efter den 6:te årsklassen?

- 7) Äro för befordrandet af en framgångsrik undervisningsverksamhet nya normer önskvärda angående klassernas maximalfrekvens, det tillåtliga antalet lärjungar och klasser vid ett läroverk, tertias och secundas¹⁾ genomgående delning i två klasser hvar (efter årskurser) samt lärarnes obligatoriska timantal.
- 8) I hvad mån är det möjligt, äfven vid minskning i skoltimmarne's antal, att genom intensiv metodisk undervisning förlägga det hufvudsakliga arbetet till skolan, i synnerhet i de lägre klasserna?
- 9) Hvad är att göra för fortsatt höjande af *gymnastikundervisningen*, som f. n. mest gifves 2 timmar i veckan och ofta i stora afdelningar, och hvilka inrättningar för ungdomens kroppsliga utbildning äro behöfliga?
- 10) Kan *mogenhetspröfningen* undvaras? I annat fall, äro förändringar att införa, och hvilka?
- 11) Hvilka ändringar äro nödvändiga med afseende på de blifvande lärarnes vetenskapliga utbildning?
- 12) Genom hvilka medel förmå de högre läroverken i största möjliga öfverensstämmelse med familjen inverka på sina lärjungars *sedliga* bildning.
- 13 och 14) Hvilka ändringar äro nödvändiga i afs. på de *rättigheter*, som vinnas genom afslutad skolgång i olika läroverk.

Konferensen enade sig om följande beslut angående de olika frågorna:

- 1) I princip böra blott två arter af högre läroverk bibehållas, gymnasier med båda de klassiska språken och latinlösa skolor (Ober-Realschulen och högre borgarskolor). Emellertid är det önskvärdt, att för städer, hvilka förlora sina realgymnasier, förmedlande öfvergångsformer allt efter de lokala förhållandena tillåtas. [Beslutet fattades med 35 ja mot 8 nej].

1) Untertertia motsvarar hos oss kl. IV, Obertertia V, Untersecunda VI: 1 och Obersecunda VI: 2.

- 2) En gemensam bottenskola för gymnasier och latinlösa skolor är ej rekommendabel [28 röster mot 15]. Tillvidare böra dock efter lokala behof de i frågan omnämnda förmedlingsformerna anses tillåtliga.
- 3) a) Det är önskvärdt, att undervisningstimmarnes totalsumma i gymnasierna minskas. [Mycket stor pluralitet].
- b) En mot detta syfte svarande minskning af lärotimmarne i klassiska språk är möjlig, om såsom hufvudmål i allmänhet eftersträfvast införandet i de klassiska skriftställarne och de grammatiska öfningarne väsentligen tjena såsom medel dertill. Minskningen i lärotimmarnes totalsumma bör vinnas genom inskränkning dels af de klassiska språken, dels af andra ämnen. [34 mot 9].
- c) Den latinska uppsatsen såsom mål bortfaller. [Stor pluralitet].
- d) Den skriftliga pröfningen i grekiska för VII: 1 bortfaller. [Nästan enhälligt beslut].
- e) Införandet af engelska i gymnasierna är önskvärdt, fakultativt eller obligatoriskt efter de lokala förhållandena.
- f) Teckning bör i gymnasierna göras obligatorisk t. o. m. kl. VI: 1.
- g) Teckning bör bortfalla i kl. I. [23 mot 20].
- h) På undervisning i modersmålet måste under alla omständigheter största vikt läggas; dess timantal bör så vidt möjligt ökas, men framför allt bör man under alla lektioner och i synnerhet vid öfversättningar från främmande språk eftersträfvast det tyska uttryckets fullkommande. [Beslöt utan omröstning].
- i) En mera ingående behandling af fäderneslandets nyare historia kan vinnas genom riktig begränsning af historiestoffet utan ökning af det för historien anslagna timantalet. [Beslöt utan omröstning].
- 5 o. 6) Dessa frågor besvarades jakande. [N:o 6 enhälligt].
- 7) Maximalfrekvensen bör äfven för lägre klasser nedsättas till 40. En högre skola borde aldrig räkna öfver 400

lärjungar. Parallelafdelningar böra i de högre klasserna om möjligt undvikas. Tertia och secunda böra delas efter årskurser. De för ämneslärarne obligatoriska timmarnes antal bör ej öfverstiga 22 i veckan.

- 8 o. 9) a) Minskningen af lektionstimmarnes antal får ej medföra ökning af hemarbetet.
- b) Det härigenom betingade förläggandet till skolan af det hufvudsakliga arbetet fordrar lärometodens förbättring.
- c) Oafvisligen fordras
- a) lärarnes pedagogiska utbildning;
 - β) förbättring i lärareståndets yttre ställning;
 - γ) inskränkning af facklärareväsendet, större ansvarighet hos klassläraren för hans lärjungars kroppsliga och andliga utveckling;
 - δ) vård af lekar och kroppsöfningar, de senare dagliga; gymnastikundervisningen bör således höjas och stärkas och om möjligt gifvas af en skolans lärare;
 - ε) främjande af kroppens vård; uppfyllande af skolhygienens fordringar; kontroll häraf genom en skolläkare; lärares och lärjungars undervisning i hygienens grundsatser och i sättet för första hjälpen vid olycksfall.
- d) Undervisningen i det fria bör på allt sätt befordras i geografi och historisk hemkännedom.
- 10) a) Mogenhetspröfningen bör bibehållas vid de högre läroverken.
- b) Denna bör uppfattas såsom en examen under offentlig kontroll för flyttning ur högsta klassen. Den bör noga ansluta sig till denna klass arbete och inskränka sig till dess pensum.
- c) I den skriftliga pröfningen deltaga alla den högsta klassens till åldern berättigade lärjungar, såvida de icke genom lärarekollegiets enhälliga beslut på förhand tillbakavisas såsom omogna.
- d) Mogenhetspröfningens förenkling på gymnasiet är att vinna

- a) i den skriftliga pröfningen genom införande af en öfversättning från latin i st. f. latinsk kria;
 - β) derigenom att man ej vidare fäster afseende vid det franska och grekiska flyttningstemat till sjunde klassen;
 - γ) genom afskaffande af latintalandet i den muntliga pröfningen;
 - δ) genom att geografi ej vidare förekommer i den muntliga pröfningen;
 - ε) genom borttagande af den skriftliga och muntliga pröfningen i hebreiska;
 - ζ) genom dispens från pröfning i religionslära och i historia i händelse af goda årsbetyg.
- — — — —

f) Dispensering från den muntliga examen bör äfven tillåtas i det fall, att samtliga examenskrifningar utan inskränkning godkänts.

— — — — —

- 11) a) Principiella ändringar med afs. på de blifvande lärarnes vetenskapliga utbildning äro ej nödvändiga.
- b) Universitetet och dess bildningsmedel hafva hittills visat sig tillräckliga för deras vetenskapliga utbildning.
- c) Det är lämpligt att genom hodegetiska studieplaner gifva de studerande de nödvändiga anvisningarne.
- d) Man kan vänta att från universitetens sida studiernas utförbarhet i enlighet med planerna tryggas och att särskildt sörjes äfven för allmännare sammanfattande föreläsningar öfver bestämda vetenskapsområden.
- e) Konferensen helsar med tillfredsställelse de af undervisningsförvaltningen inslagna vägarne för lärarnes vidare utveckling, t. ex. inrättandet af archäologiska kurser, beviljandet af resestipendier o. s. v.
- f) För skolundervisningen i främmande lefvande språk har man att ställa den uppgiften, att den leder till förmågan att muntligt och skriftligt fritt använda dem; för universitetsundervisningen i samma ämnen har man

att ställa den uppgiften att efter förmåga göra detta mera möjligt.

12) De högre lärverken förmå inverka på sina lärjungars sedliga bildning.

1) sjelfständigt:

a) genom sorgfällig allmän tukt;

b) genom vårdande och befordrande af religiositet, såväl genom religionsundervisningen som genom lämpliga skolandakter;

c) genom lämplig användning af det sedliga och fosterländska bildningsmaterialet i historieundervisningen och vid förklaringen af skriftställare;

d) genom kärleksfullt tillmötesgående af lärjungarnes individualitet (hvarvid måttligt fyllda klasser förutsättas);

e) genom inskränkning af fackläraresystemet;

f) genom den till uppfostrare utbildade lärarens sedliga hållning;

2) gemensamt med familjen:

a) i tukt och lärjungarnes öfvervakande utom skolan;

b) genom taktfulla besök i hemmen;

c) genom skolfester m. m.

Föräldrarna böra på lämpligt sätt intresseras för denna samverkan.

3) Framgången af lärarnes uppfostrande verksamhet är beroende af, huruvida de ega en lämplig social ställning och erhålla lämplig lön.

4) I betraktande af konfirmationsundervisningens stora vikt är det skolans plikt att främja den på allt sätt och äfven ställa en passande tid till förfogande för densamma.

Det är lämpligt att i alla högre läroverk hvarje skoldag börjar med en kort andakt.

I ett följande häfte skall en utförligare redogörelse lemnas för behandlingen af några frågor, som ega större intresse för svenska förhållanden.

Enar Sahlin.

Klinghardts undervisningsmetod i främmande språk.

I denna tidskrifts årg. 1889 s. 97 f. har *J. Young* i uppsatsen *Reformsträfvandena med afseende på undervisningen i främmande lefvande språk* redogjort för de försök till förbättring af metoden för nämnda undervisning, som gjorts i Tyskland. Det var en helt tillfällig anledning, som gjorde, att undertecknad kom att sistlidne 25 april i Stockholms läraresällskap gifva en redogörelse för den undervisningsmetod, som utöfvas af en representant för samma riktning, hvilken Young nämner bland dem, som praktiskt pröfvat metoden, nämligen d:r H. Klinghardt, Oberlehrer vid realgymnasium i Reichenbach i Schlesien. På begäran af tidskriftens utgifvare lämnar jag en antydning om innehållet af föredraget. Visserligen är det mesta af hvad jag har att säga, bekant genom föregående uppsatser i tidskriften, men det är, som O. Örtenblad uttalat i titeln på en uppsats i tidskriften 1890 »frågan om språkundervisningen får ej dö» och min uppsats hade sitt berättigande, om den bidroge att hålla frågan vid lif.

Källan för min kännedom om K:s metod är dels ett två dagars besök hos honom sommaren 1890, dels hans tryckta meddelanden om sitt undervisningssätt, skriften: *Ein Jahr Erfahrungen mit der neuen Methode, Bericht über den unterricht mit einer englischen anfängerklasse im schuljahre 1887—88*, refererad af O. Jespersen i Quousque tandem 4 s. 19 f., och de *Notizen über das zweite jahr meiner versuchs-klasse*, som K. låtit åtfölja nämnda referat af hans skrift.

Skriften *Ein Jahr* etc. har det särskilda värde och intresse, att den skildrar så handgripligt, som det öfverhufvud är möjligt i skrift, huru metoden verkligen tagit sig ut i praktiken. Läsaren får följa undervisningen från stadium till stadium, får på dagen reda på, när hvarje nytt

moment inträdde, och frågor och samtal anföras så, som de verkligen förekommit vid undervisningen, allt detta tack vare en gammal vana hos K. att föra bok öfver hållna och göra utkast för kommande undervisningstimmar.

K. hade att bibringa ett visst grammatiskt pensum, men med frihet att göra detta på hvilket sätt han ville, och därutöfver meddela hvad han ville. Som sin uppgift uppställde han då, att lärjungarne skulle lära engelska allsidigt, d. v. s. förstå språket i skrift och tal och kunna begagna det jämförelsevis ledigt i skrift och tal. Det skulle icke vara någon skilnad i den ledighet, hvarmed de uppfattade och begagnade modersmålet och det främmande språket, utan skilnaden komme att ligga i att det med ledighet uppfattade och begagnade ordförrådet på modersmålet var jämförelsevis stort, på engelska synnerligen litet.

Bristande utrymme hindrar att som i mitt föredrag följa K:s undervisning steg för steg. Jag inskränker mig till att framhålla, hvad som synes mig vara hufvudpunkterna.

Blott emedan den kom i början af undervisningen, nämner jag då först undervisning i det elementäraste af fonetiken, utgående från modersmålet, och om några hufvudljud i engelskan samt bruket af fonetiska texter. Detta afsåg och åstadkom äfven ett godt uttal, men är blott ett utanverk till metoden.

Det väsentliga i metoden är den grundlighet, hvarmed textens språkmaterial nötes in hos lärjungen — man skulle med anledning däraf kunna kalla metoden för språkstoffsmetoden¹⁾ — intet uttryck i texten får behandlas så flyktigt, att det icke blir medvetandets verkliga egendom, såsom modersmålets ord äro. För detta ändamål behandlar lärjungen samma text upprepade gånger från olika synpunkter, ena gången gäller det dess öfversättning och uttal, en annan gång dess glosor, vidare dess skrifning, besvarandet af engelska frågor om dess innehåll på engelska, använd-

1) Dr Klinghardt föreslår namnet *den imitativa metoden*.

ning af dess språkmaterial till en uppsats som svar på en förelagd fråga eller till samtal om beslättrade ämnen. Alla dessa uppgifter omfattas af lärjungarne med lifligt intresse. Då en viss text under en viss timme erfordrar blott ett eller två af dessa behandlingssätt, så göras förut genomgångna textstycken till föremål för de öfriga behandlingssätten, som förekomma under samma timme, en omväxling, som ock i och för sig håller lärjungen vaken. Det är klart, att ett dylikt så att säga cirkulationsbruk af texten skall gifva lärjungarne en virtuositet i uppfattning och bruk af det främmande språket, som i det närmaste sammanfaller med den, hvarmed de bruka modersmålet.

Med den beräkning, att ju åskådligare de sakliga förhållandena göras, som texten skildrar, desto fastare inpräglas ock skildringens ord, utredas och belysas textens uppgifter genom hänvisningar till allbekanta förhållanden eller förevisning af illustrationer. Höjden af S:t Pauls katedral jämföres t. ex. med kyrktornen i Reichenbach, företeelserna vid hafskusten tydliggöras genom bilder och hänvisningar till dyner och andra bildningar i omnejden, som finnas kvar från förflutna geologiska perioder. Dessa grepp stegra lärjungens intresse och gifva öfning i att uppfatta och använda det bekanta ordförrådet i nya sammanställningar, hvarvid läraren ock då och då får tillfälle att i förbigående vidga ordförrådet.

Vid alla dessa öfningar användes engelska så snart och så mycket ske kan, en engelsk omskrifning af ett ords betydelse föredrages framför en öfversättning af detsamma. På ett senare stadium faller öfversättningen så godt som alldeles bort och läraren förvissar sig genom frågor på det främmande språket, att textens betydelse är fullt klar för lärjungen.

Vid valet af text ses uteslutande på dess lämplighet att bearbeta på angifvet sätt. Textens språk bör vara fullt modernt och flärdlöst, beskrifningar och berättelser om händelser lämpa sig bättre än anekdoter. Efter några gram-

matiska synpunkter är däremot texten icke lämpad; hvarje text anses med rätta innehålla material för påvisande af grammatikens flesta hufvudregler. Just detta att gå till den främmande textens innehåll för dess egen skull, icke som underlag för grammatiska öfningar, synes i sin mån böra öka lärjungars och lärares intresse.

Grammatiken försummas ingalunda, kunskapen i det främmande språket vore i så fall icke allsidig. Men den hålles för hvad den väl också är, ett hjälpmedel i minneskonst för fasthållande af en del sakförhållanden i den genomgångna texten, och skattas efter de tjänster den gör för detta ändamål; alltså motsatsen mot våra skolors metod, för hvilken texten är till för grammatiken. Grammatiken sammanställles ur den genomgångna texten, hvilket synbarligen är lätt, då täxten inpräglats på angifna sätt.

Genom dylik föregående innötning af enskildheter och påföljande sammanställning af likartade företeelser sker ock bibringandet af ortografien, sedan fonetiska texter upphört att begagnas, och K. liksom alla andra, som pröfvat på saken, försäkra, att denna öfvergång, som förefaller så svår, försiggår så godt som af sig själf.

Denna undervisningsmetod väcker alltså lärjungarnes lifliga intresse, bibringar dem verklig färdighet i bruket af det genomgångna språkmaterialet och försummar dock icke de grammatiska reglerna, utan leder fastmera till dem på induktiv väg, ett sätt, som ju annars anbefalles vid undervisningen. Önskvärdheten af dess införande hos oss torde ock vara erkänd af en stor del af de yngre lärarne i främmande levande språk, och för sitt berättigande har den blott att fylla det skäligen anspråkslösa krafvet att gifva ett bättre resultat än den nuvarande undervisningsmetoden.

Metodens införande hos oss synes möjligen förutsätta ändringar i läroböcker, lärarebildningen och lagstiftningen.

Frånsedt bruket af fonetiska texter, hvarom mera i sammanhang med lärarebildningen, synas ändringarne i afseende på läroböcker komma att inskränka sig till afskaf-

fande af grammatiskt ordnade elementarböcker och extemporalier och de förras ersättande med lämpliga texter.

Frånsedt samma bruk af fonetiska texter, är helt visst vår nuvarande lärarebildning tillräcklig för metodens utförande. Och hvad mera är, metoden har samma verkan på läraren som på lärjungarne, nämligen att öka färdigheten i det främmande språket. Vid den nuvarande grammatiska metoden har däremot läraren att tära på den språkfärdighet, som han förvärfvat genom särskilda studier och ökar den ej nämnvärdt genom sin undervisning.

För bruket af fonetiska texter är dock helt visst vår nuvarande lärarekår i allmänhet oförberedd, liksom ock att öfverhufvud bibringa ett uttal, som kommer det främmande språkets egna så nära, som K. önskar. Med tiden skola förhållandena förbättras, och vi må därför ej uppgifva den fördel, som metodens tillämpning i öfrigt skänker. Ett korrekt uttal är naturligtvis eftersträfvansvärdt, men dock af underordnad betydelse i jämförelse med förmågan att för öfrigt uppfatta och bruka språket i skrift och tal, hvilken förmåga ökas genom metoden betydligt öfver de f. n. vunna resultaten. För öfrigt är det det skriftliga bruket af det främmande språket som hufvudsakligen kommer i fråga för våra skolors lärjungar ute i lifvet, nyttjande af litteraturen och brefskrifning, och därför är uttalet af ingen betydelse.

I afseende på lagstiftningen är det hufvudsakligen ett stadgande, som behöfver ändras, det om att de skriftliga arbetena skola vara öfverrättningar till det främmande språket. Metoden fordrar ovillkorligen, att de skriftliga arbetena utgöras af uppsatser på det främmande språket. Då nu läroverkskollegierna hafva att gifva utlåtande om läroverkskommittéens förslag till ny skollag, vore det godt, om från flera håll, som kollegiibeslut eller reservation af enskild, förslag framkomme, att jämte skriftlig öfversättning till det främmande språket uppsatser på det främmande språket tillstaddes i hela skolan och alla afgangsexamina därifrån och således också ämnen till

sådana uppsatser utgäfves för dessa afgangsexamina. Genom ett sådant stadgande om alternativ skulle man vinna två fördelar. Den nya metoden, som hos oss icke pröfvats i större skala, finge sålunda försökas, och om den hölle, hvad den lofvar, lämnades så småningom den nuvarande metodens alternativ, öfversättningen från svenska, obegagnadt; hvar om icke ginge ett återvinnande till den gamla metoden också för sig i allt mak. Vidare kunde de lärare, som uppnått den ålder, för hvilken ofta förändring är en styggelse, då få förblifva i ro med sin gamla metod, och de lärjungar, som sålunda fortfarande blefve undervisade efter den gamla metoden, komme ju ej i sämre läge än alla lärjungar nu äro-

Den metod, hvarom här talats, är visserligen utbildad för de lefvande språken, men intet hinder synes förefinnas att tillämpa den också på de döda. Det är min öfvertygelse, att de klassiska språken genom en dylik förändring i undervisningssättet skulle mer än återvinna den ställning, som de förlorat och skola förlora genom minskning af lärotiden.

Stockholm den 1 maj 1891.

Erik Brate.

Lunds Stifts Lärareförenings diskussion om det nya skollagsförslaget.

Lunds Stifts Lärareförening höll den 31 Mars i Kristianstad sitt 13:de årsmöte. Närvarande voro inemot 30 medlemmar af föreningen. Af de på programmet för förhandlingarne upptagna frågorna af allmänna intresse, blefvo följande föremål för diskussion:

1. Kan den i nya skollagsförslaget framställda disciplinstadgan anses innebära nödiga garantier för ordningens upprätthållande inom läroverken?

2. Är det billigt och rättvist, att¹⁾ de allmänna läroverkens lärare få sig ålagd den ökade tjänstgöring, som läsårets förlängning medför, utan förhöjning¹⁾ af deras löner?
3. Äro de i nya skollagsförslaget förordade kursafslutningarna i 3:dje och 5:te klasserna ändamålsenliga, och om så är, kan den föreslagna formen för dessa afslutningar anses lämplig?
4. Bör examen vid höstterminens slut i de 5 nedre klasserna upphöra?
5. Är den nya § 126 i skollagsförslaget i allt tjenlig och möjlig att tillämpa?
6. Äro de i nya skollagsförslaget i afseende på flyttning inom läroverket förordade bestämmelserna (§§ 41—43) i alla delar tillfredsställande?
7. Skulle icke införandet af fasta skrifddagar för klasserna 8 och 9 i likhet med den af skollagskomitén föreslagna anordningen för klasserna 6 och 7 vara en för läroverken nyttig åtgärd?

Vid *frågan n:o 1* uttalades vissa betänkligheter och särskildt framhölls faran af att visa efterlåtenhet mot lärjungarne och nedsätta lärarnes myndighet och auktoritet. Mötet beslöt att »uttala den åsikten, att de i nu gällande skolstadgas § 49,² upptagna straffbestämmelserna äro att föredraga framför de i förslagets § 25,² nämnda, samt

att i sammanhang därmed i § 189 ogilla orden »hån och missfirmliga uttryck» såsom innebärande vådor för läroverkens anseende och det förtroende, som de böra åtnjuta».

Vid *frågan n:o 2* framkastades tvifvel, huruvida regeringen kan hafva juridisk rätt att *med* eller *utan* löneförhöjning ålägga en lärare ökad tjänstgöringstid, såvida sådant ej står i hans fullmakt. »Mötet, som enade sig om, att frågan såsom rättsfråga ej kunde af mötet diskuteras, ansåg sig dock oförhindradt att ur billighetens synpunkt besvara henne med nej».

Rörande behandlingen af *frågan n:o 3* har protokollet följande lydelse:

»Under den lifliga diskussionens lopp framhölls hufvudsakligen följande:

1) Under behandlingen ändrades frågan så, att i stället för att sattes om, och i stället för förhöjning *skällig förhöjning*.

Båda de föreslagna examina vore olämpliga, om de skulle betraktas såsom kursafslutningar och beteckna bestämda utvecklingsstadier, då ämnena ej vore afslutade och det blefve en godtycklig gradering af lärjungarnes utveckling, hvarför benämningen kursafslutningar borde utbytas mot flyttningsexamina. Derjemte framhölls, att hela denna idé om flera afslutningskurser utgjorde ett hinder för förverkligandet af den af många närda önskan att få olika bildningsanstalter för olika bildningsbehof.

Den föreslagna examen i 3:dje klassen kunde gerna införas, då dess fordringar i sjelfva verket vore mycket oskyldiga.

Hvad *nödvändigheten af den föreslagna examen rigorosum* i 5:te klassen beträffar, framhölls

å ena sidan:

att den vore obehöflig, enär fordringarna uppehölls med skälig stränghet och tillbörlig samvetsgrannhet, hvilket tillräckligt visades deraf, att 20⁰/₁₀₀ blefve kvarsittare;

å andra sidan:

att den vore nödvändig, då tillbakahållandet i regeln ej drefves med tillbörlig kraft, att examen nu vore en formsak och hade intet inflytande på flyttningen och att det skulle vara en verklig bättnad för läroverken att blifva af med den massa för fortsatta skolstudier obekväma, som nu går kvar i skolan i st. för att begifva sig ut i det praktiska lifvet. Det blefve ett tillfälle och en anledning till besinning.

Hvad den föreslagna *formen* för denna examen angår, framhölls

å ena sidan:

att den vore olämplig, då den skulle framkalla ledsamheter och stridigheter och inverka störande på de kontrollerande lärarnes öfriga verksamhet, att det ej vore omöjligt att finna censorer på annat håll, att den kunde gifva anledning till ett inpluggningssystem och derigenom utöfva ett skadligt inflytande på den lugna och sunda undervisningens gång, att en examen rigorosum vore möjlig utan censorer, om den ginge före betygssättningen;

och å andra sidan:

att den föreslagna censorsinstitutionen visserligen hade sina olägenheter, men att den ej behöfde blifva odiös utan kunde blifva en hjälp och en lättnad för lärarne i 5:te klassen, som ofta hade svårt att göra sig af med de för studier obekväma.

Sedan diskussionen afslutats, antog mötet följande förslag till resolution;

Mötet, som befarar, att den föreslagna formen för flyttningsexamen från 5:te klassen skulle medföra stora svårigheter, anser dock önskligt, att genom skärpta fordringar för flyttning från 3:dje och 5:te klasserna lärjungar, olämpliga för fortsättande af skolstudier, förmås att lemna läroverket.

Vid *frågan n:o 4* uttalade mötet under hänvisning till läraremötet i Örebro 1881 den åsigten, att om examen vid höstterminens slut i de 5 nedre klasserna afskaffas, en särskild föreskrift rörande repetition under h.t. af dessa klassers höstkurser borde gifvas.

Vid *frågan n:o 6* framställdes under diskussionen, som skulle utgöra mötets svar på frågan, följande anmärkningar för och emot:

att ehuru man ej genom lagbestämmelser kan uppnå verklig likformighet i fordringarna, borde lagen dock bestämma hur man skulle gå till väga, sedan betyg satts;

att då nu kommittén föreslagit »godkänd i alla ämnen» såsom flyttningvilkor till IV och till VI, så fordrade konsekvensen att samma vilkor uppställdes för öfriga flyttningar;

att åtminstone i de fem nedre klasserna ingen kompenstation finge tillåtas;

att man ej borde lagstadga rörande småsaker och ej för mycket binda kollegiernas frihet;

att rektorsmötena borde kunna åstadkomma all den likformighet, som kunde vara önskvärd med hänsyn till lärjungars öfvergång från ett läroverk till ett annat;

att äfven om man fordrar godkänd i alla ämnen för hvarje flyttning, så kunde man ej undgå kompensation, i det att då »sträckta» godkänd komme att utdelas;

att betyg i teckning och välskrifning ej borde ha något inflytande på flyttning, enär somliga alldeles saknade anlag för dessa ämnen;

att då ej artistisk teckning eller skönskrifning afsåges, hänsyn vid flyttning borde tagas till att lärjungen tillbörligen förkofrat sig i skolteckning och i att skriva en redig och jämn handstil;

att § 43, som sannolikt lefde kvar från klassläraresystemets dagar, numera vore orimlig;

att § 43 endast stadgade, att rektor skulle skilja, om lärarne vore af olika mening angående tolkningen af de antagna flyttningvilkoren».

Af de frågor, som man ej hann behandla framhålla vi särskildt *den 10:de*: »Äro i den föreslagna, nya undervisningsplanen de latinska skriföfningarna ändamålsenligt anordnade, och kan det föreslagna nya öfversättningsprovet från latin anses uppfylla sitt ändamål, om dervid ordbok får användas?». Lektor Ljungdahl hade insändt en skriftlig uppsats som inledning till diskussionen, hvilken enligt mötets beslut blifvit införd i protokollet, så lydande:

»Hufvudpunkten i det föreliggande diskussionsämnet utgöres af dess senare del: *kan det föreslagna* etc.?

Frågans rätta besvarande förutsätter att man först gör klart för sig, hvad provets ändamål är eller bör vara. Man torde då få säga, att det, såsom prof betraktadt, måste i främsta rummet afse att utröna, huruvida examinanden är så pass hemmastad i latinska språket, att han förstår en enklare text. Detta förstående innebär i främsta rummet, såsom det riktigt säges i komiterades motivering p. 119, en riktig uppfattning af ordens betydelse och grammatiska förhållanden, dernäst af satsernas inbördes sammanhang och framställningssättets egendomligheter. Nu frågas: kan man verkligen bilda sig ett omdöme om examinandens kändedom af de latinska ordens betydelse och grammatiska för-

hållanden, om han vid profvets utarbetande har begagnat ordbok? Han finner ju i denna snart sagdt allt möjligt; han behöfver ej ens känna språkets pronomina, ej dess konjunktioner i deras vexlande användning, ej verbens tema-former, ty allt detta finner han i ordboken. Profvet har således i detta afseende rakt ingen betydelse, då ordboken fått anlitas. Tag deremot bort denna, och profvet skall bära ett ganska tillförlitligt vittnesbörd om examinandens ordförråd och tillika om hans kunskap i språkets formlära, ja, i viss mån äfven om hans insigt i dess syntax.

Hur mycket kan man nu å andra sidan sluta till angående latinkunskapen hos en examinand, som med ordbok till sitt förfogande lyckats i sitt prof? Jo, visserligen att han icke är rent af »rudis» i språket, men föga mer. Att han riktigt förstått satssammanhanget, kan bero på en syndig uppfattning, förmåga att med fantasiens tillhjälp sätta sig in i den förliggande situationen och med förståndet bedöma, hvad som, så att säga, passar i stycke. Kort sagdt, det goda hufvudet märker man nog, men om språkkunskapen vet man föga.

Att lagstiftarne sjelfva icke ansett profvet *med ordbok* vara ur ofvannämnda synpunkter tillförlitligt, kan man sluta deraf, att förslaget bibehåller för det *muntliga* examensprofvet »öfversättning af stycken, hvilka icke blifvit af lärjungen förut genomgångna». Men detta sistnämnda prof är behäftadt med väsentliga olägenheter, nämligen att examinanderna dervid ej sällan blifva af rädsla så konfunderade, att man ej kan bedöma deras verkliga insigt, vidare att hvarje examinand får för litet material sig tillmätt för att hinna visa hvad han förmår, samt slutligen att somliga få svårare meningar än andra sig förelagda. Dessa olägenheter äro fullständigt aflägsnade i det föreslagna skriftliga profvet, som därför i sjelfva verket skulle vara på ett förträffligt sätt egnadt att både ersätta det extemporerade muntliga allt för tidsödande profvet och gifva åtskilligt dertill — om blott ordboken vore borta.

Hvarför är man då så angelägen att få gifva examinanderna denna hjälp? Man fruktar naturligtvis, att profvet derförutan skall blifva för svårt. Men har man då till stöd för denna mening någon erfarenhet att åberopa? Huruvida vid andra läroverk några försök blifvit anställda, är mig icke bekant, men vid det läroverk jag tillhör hafva sådana gjorts med två särskilda årsklasser och dervid fullt tillfredsställande resultat uppnåtts *utan anlitande af ordbok*. Jag har nyligen vid besök i Köpenhamn tillsammans med en annan svensk fackman gjort mig underrättad om de danska skolornas ordning i detta afseende och dervid af en framstående skolman, Rektor Bloch vid Metropolitanskolan, fått det besked, att *naturligtvis* ingen ordbok får användas vid den skriftliga »Afgangspröven»; han uttryckte sin stora förvåning öfver att detta kunde ifrågasättas och uppmanade oss enträget att söka verka för ordbokens uteslutande äfven i vår mogenhetsexamen. Att i Norge förhållandet vore detsamma som i Danmark, tog han för alldeles gifvet. Profvet ansåges icke svårt, och underkännande förekomme aldrig i de Köpenhamnska skolorna.

Att vi svenskar, hittills åtminstone, ej kunnat i afseende på de genomgångna litteraturkursernas omfång täfla med våra grannar, är ett faktum; men skall det därför vara nödvändigt, att äfven i afseende på den förvärfvade språkkunskapens kvalitet utfärda ett fattigdomsbevis åt våra skolor?

Vid läraremötet i Helsingborg förlidet år voro inom sektionen för klassiska språk meningarna i denna sak delade. En talare, med hvilken några instämde, framhöll, att litteraturkurserna vid de särskilda läroverken ej äro de samma och att därför det inhemtade ordförrådet ej kan vara detsamma hos examinander vid olika läroverk; man kunde ej afgöra, hvilka ord vore allmänt kända. Häremot invändes, att det ovilkorligen måste finnas ett allmänt område af språkets ord, inom hvilket hvarje lärjunge efter 6 års studium borde vara hemmastadd, och att det ju för öfrigt stode vederbörande fritt att i bifogade noter till den före-

lagda texten meddela öfversättning af sådana der förekommande ord, som kunde anses vara mindre alldagliga eller för tillfället använda i en mindre vanlig betydelse.

Det heter i det föreslagna stadgandet, att texten skall vara återgifven *på ett vårdadt språk*. Sannolikt är, att vid profvets bedömande stor, ja kanske allt för stor vikt kommer att fästas vid svenskans behandling. I detta afseende tror jag, att examinandens skall hafva mera skada än gagn af ordboken. I sitt bemödande att göra svenskan så vacker som möjligt skall han ängsligt genomleta alla möjliga i ordboken angifna betydelser af de förekommande orden och derigenom endast onödigtvis förspilla den tid, som han till mera gagn kunde använda på att tänka sig riktigt in i meningen och sammanhanget, ur hvilka den rätta öfversättningen bäst framgår. Äfven ur denna synpunkt är således ordboken förkastlig.

Ett examensprof har sin betydelse icke blott såsom medel att kontrollera examinandernas kunskapsmått, utan äfven genom den återverkan det utöfvar på de till profvet förberedande studierna och undervisningsmetoden. Måne jag har orätt, då jag påstår, att uteslutandet af ordboken från afgangspröfvet skulle utöfva en helsosam inverkan på de föregående studierna? Skulle icke härigenom främjas bemödandet att göra lärjungarne verkligt förtroga med det vid litteraturläsningen förekommande ordförrådet och de gängse ordförbindelserna? Och skulle icke en tvingande hämsko läggas på somliga lärjungars lättsinniga bruk att ur öfversättningar inhemta textens mening i stället för att sätta sig grundligt in i dess ordaförstånd och, så att säga, tänka med den främmande författaren på hans eget språk? För min del hyser jag icke ringa tilltro till det nämnda medlets kraft att väsentligt bidra till dessa viktiga fördelars uppnående, och jag kan ej underlåta att fästa uppmärksamheten på det ökade behof af ett nytt medel till främjande af studiernas grundlighet, som torde komma att göra sig gällande, då de latinska skriföfningarna blifvit nedbragta till mindre än hälften af nuvarande mått.

Skulle framdeles erfarenheten visa, att våra abiturienter ej förmå utan ordbok reda sig i det ifrågavarande proftet. är det ju för vederbörande en lätt sak att genom särskild, ny förordning medgifva införandet af nämnda hjälpmedel, såsom förut skett med den latinska grammatiken i och för det nu gällande skrifproftet. Har deremot från början ordboken blifvit medgifven, är det knappast möjligt att någon sin få den borttagen; skadan blifver då obotlig.

Lifligt öfvertygad derom, att det för latinstudiets uppehållande och främjande är af största vikt, att det föreslagna öfversättningsproftet från latin i den skriftliga mogenhets-examen må försiggå utan anlitan af ordbok, vågar jag föreslå att mötet måtte uttala sig i öfverensstämmelse med denna mening.

S.

Litteratur.

Oscar Svahn: *Det muntliga föredragets konst i tal och sång.* I. Med 15 teckningar. Stockholm, A. Bonniers förlag, 1890. Pris: 4,50.

Lektor O. Svahn, som i slutet af förra året utgaf ofvanstående arbete, har redan förut två särskilda gånger offentliggjort skrifter af liknande art. Första gången skedde det år 1877 under form af föredrag vid det tredje nordiska skolmötet i Köpenhamn: Om välläsningen, särskildt med hänsyn till reglerna för begreppsbetoningen. Detta föredrag trycktes i berättelsen öfver nämnda möte och aftrycktes i denna tidskrifts fjortonde årgång (1878) s. 1—13. Andra gången framstälde D:r Svahn sina åsikter i tvänne utförliga arbeten: Språkljud och kvantitativ betoning i högsvenskan samt Lärobok i välläsning, af hvilka dock den senare blott är en förkortad upplaga af den förra. Båda dessa böcker utkommo år 1882¹⁾.

1) En utförlig och grundlig recension af dessa båda arbeten finnes i Ny svensk tidskrift för år 1883, sid. 72—79, undertecknad J. A. Lundell. Den innehåller mycket erkännande, men äfven icke få anmärkningar. Några af dessa synes förf. genom ofvanstående arbete hafva ansett fullt berättigade; mot andra innehåller detta motiverade genågor.

Redan häraf kan man förmoda, att dessa ämnen, till hvilka han tid efter annan återkommer, utgöra ett kärt föremål för hans tankar. Den som studerar dessa arbeten, lär ej heller kunna neka, att kärleken till ämnet äfven visat sig i studiernas fördjupande och utsträckning, så att hans arbeten, om än de ledande grundtankarna från början af hans författarskap stått för honom klara, dock vid hvarje förnyad utarbetning erhållit en rikare och mångsidigare belysning.

Märkvärdigt nog har vår literatur förut saknat arbeten om detta ämne. Vål har en och annan lärobok i deklamation utkommit äfven under de senaste åren. Att dessa icke sakna all betydelse, då de innehålla hvarjehanda praktiska vinkar och regler, skall icke ens den vilja förneka, som icke i likhet med Svedelius vill påstå, att han aldrig tagit itu med någon bok, ur hvilken han ej haft åtskilligt att lära. Men visserligen stå dessa långt tillbaka för de utmärkta framställningar på franska och tyska, som väl under sista årtiondet varit här i Sverige mest studerade af dem, som önskat något lära om den färdighet och det vetande, som tarivas för att läsa väl. Af utländska arbeten i detta ämne har antagligen den på fina iakttagelser rika, i ett spirituelt språk skrifna *L'art de la lecture* af Ernest Legouvé haft den största spridning. Men äfven Emil Palleske's *Die Kunst des Vortrages* har nog öfvat ett stort inflytande på dem, som önskat klargöra för sig och andra något af välläsningens konst. Något svenskt arbete, som i framställningens behag eller grundlighet kunnat jemföras med dessa i Frankrike och Tyskland i många upplagor utkomna arbeten, har ej funnits. Det nu af Dr Svahn utarbetade i sin första del föreliggande arbetet kan väl uthärda jämförelsen, alldenstund det innehåller en lika grundlig som utomordentligt lättläst och intressant utveckling »om det muntliga föredragets konst i tal och sång». Det är, så vidt jag förstår, ett ovanligt lärorikt arbete, visande och bevisande, så att man väl kan upptaga ett uttryck ur en recension öfver detta arbete i en medicinsk tidskrift, som kallar det »storartadt».

För hvem är boken egentligen skriven? I första rummet för läraren, ej blott för läraren i modersmålet utan för hvarje lärare, emedan hvarje lärare måste vårda och lära välläsningen, om den skall få någon utveckling; men särskildt vänder sig förf. till lärarne i moderna språk och till sångläraren, som häri har en stor, men oftast förbisedd uppgift. Men derjämte har nog förf. önskat, att hvar och en, för hvilken det muntliga föredraget har någon betydelse, skulle i hans bok finna mycket att lära. Redan i barnkammaren kan och bör grunden läggas till ett di-

stinkt och riktigt uttal, och förf. visar, hur oförstånd eller försumlighet här grundlagt för barnets framtid mångfaldiga språk-olägenheter, som skolan haft mycket besvär med att bortarbета, eller der detta icke skett antingen af brist på förmåga eller ihärdighet, hafva de lemnats försvårade och hardt när ohjälpliga, såvida icke en utomordentlig energi drivit den mognade ynglingen till ovanliga kraftansträngningar. Men merendels går det ej så; och då blir det inrotade felet en lefnadsovana, som särskildt för dem, hvilka i en eller annan betydelse äro ordets män, blir till stort förfång. Att så är fallet med exempelvis ett stort flertal af vårt lands prester, derom är åtminstone anmälaren fullt ense med författaren, och väl vore, om de under dennes ledning sökte lära sig tala väl i stället för att som nu läsa illa. Visserligen torde de flesta betacka sig för någon undervisning i »skådespelarkonst», tänkande dervid på landsortsscenens ofta högtrafvande och onaturliga deklamation. Men derom är här ej fråga. Välläsning är *ej* lika med deklamation: den är snarare motsatsen, åtminstone om uttrycket tages i betydelse af uppstyldad patos såsom ofta sker i dagligt tal. Men denna förblandning af deklamation och välläsning har haft ett ödesdigert inflytande på sättet att läsa och tala i våra dagar. Man har med rätta föraktat det ej sällan tillgjorda, osanna och onaturliga i deklamationen, men man har ej i stället satt det naturliga, uttrycksfulla och lifliga framställningssättet, utan man har varit nöjd med att helt enkelt läsa, som det fallit sig, och det har som mest fallit sig mycket illa: det har blifvit en otydlig, uttryckslös och sömngifvande slentrian. En person, som läser riktigt väl, är i våra dagar en mycket sällsynt företeelse. Visserligen fordrar välläsningens konst för sitt fulla tillagnande en ovanligt stor mängd af förutsättningar, en mångsidig, ja, nästan allsidig begåfning, så att endast högst få nått eller skola nå fulländningen. Men lika visst är, att öfning äfven i detta fall ger färdighet och att denna konst väl är värd något mer uppmärksamhet och studium, än hvad hittills i våra skolor kommit den till del. Med D:r Svahns ledning blifva dessa studier mycket angenäma och måste, om man följer hans anvisningar till öfningar, hafva ett godt resultat. Anmälares syfte är helt enkelt att intressera så många som möjligt för ett grundligt studium af detta arbete.

Den nu utkomna förra delen innehåller tre hufvudafdelningar: I. Om begreppet och betydelsen af det muntliga föredragets konst. II. Röstens utbildning och vård. III. Språket och språkljuden. Den senare delen skall innehålla grunderna för betoningen såväl den logiska eller förståndsbetoningen som den

estetiska eller känslöbetningen. I de nämnda tre huvudafdelningarna inrymmer ett mycket rikhaltigt innehåll. Så finnes bland annat i den första afdelningen en utförlig framställning af det världsliga föredragets nuvarande ståndpunkt i Sverige och om det svenska predikstolsföredraget.

Den andra afdelningen innehåller en åskådlig framställning af det menliga andnings- och röstorganet samt utförliga redogörelser med bifogade öfningar i de särskilda, på rösten och halsen mycket olika verkande andningsformerna: mellangärdsandningen, refbensandningen och nyckelbensandningen. Kännedom om innehållet i denna afdelning torde kunna rädda många från presthalssjuka, ja kanske från lungsot. Den fast otroliga okunnsgheten i helsolärans allra enklaste grunddrag kunde, hvad andningsapparatus användning beträffar, något modereras genom studiet af denna förträffliga framställning. Äfven ur helsynpunkt förtjenar afdelningen om näsandningens nödvändighet och dess förbindning med mellangärdsandningen såsom det normala förfaringssättet stor uppmärksamhet. Förf. har lyckats med så stor klarhet framlägga sina åsikter äfven i dessa för många mycket främmande frågor, att hvar och en med största lätthet kan följa hans framställning, som dessutom riktats med i lämplig följd ordnade öfningsstycken. För det muntliga föredraget äro dessa kunskaper mycket viktiga, ty utan den riktiga andningen är det omöjligt att tala, läsa eller sjunga rätt.

I den tredje huvudafdelningen: Om språket och språkljuden häfdar D:r Svahn med synnerlig värma högsspråkets = riksspråkets stora betydelse som den fosterländska odlingens språk och betonar, att språket icke blott är hvardagsspråk, utan äfven vetenskapens, litteraturens, konstens och framför allt poesiens språk (s. 176). Han häfdar ock gent emot »nymoderna» språkmäns ensidiga betonande af kraftbesparingslagen, som det synes mig med full rätt, språkutvecklingens, tydlighetens, uttrycksfullhetens, skönhetens och kraftbesparingens lagar samt visar, hur under den sistnämnda öfvervalde hvarje språk löper fara att förvandlas till en »ljudsmörja». Ehuru väl förf. djupt fattar och lifligt känner skönhetens betydelse för hvarje konst och således äfven för det muntliga föredragets konst, är han ingen ensidig skönhetsdyrkare, utan fasthåller och utsäger, att klangen måste vika för tydlighetens skull. Vidare söker han påvisa högssvenskans höga ljudvärde i dess klang- eller tungspets-r, »konsonanternas ädling», och sitt klang-k i jämförelse med en del bygdemåls vokalförstörande skorr-r och tjock-l. Dessa tvåna ljuds (r och l) fysiologiska bildning, deras ljudvärde, deras inöfning m. m. framställes med stor utförlighet.

I en särskild afdelning har D:r Svahn vågat sig på det svåra företaget att utarbete en svensk ljudsymbolik. Han har funnit, att vissa språkljud ha ett utprägladt skaplynnne eller att de ha förmåga att motsvara vissa stämningar; så skulle exempelvis a-ljudet vara särskildt egnadt att uttrycka lugn, harmonisk grundstämning, u-ljudet tunga stämningar, vanligen åtföljda af olust, r-ljudet kraftkänsla under den starkaste form. I några af dessa utvecklingar kan man lätt följa förf.; i andra åter befinner man sig oviss, om man ej förblandar ljudintryck med förut fattade innehållsföreställningar. Emellertid läser man äfven denna afdelning med både nytta och nöje.

D:r Svahn slutar sitt arbete med en redogörelse för störningar på uttalsområdet, deras orsaker och botemedel m. m. Här behandlas stottring (= stamning), ljudslintning (s-slintning = läspning), släpning och tumling.

Härmed är något ur det rikliga innehållet i Lektor Svahns märkliga arbete angifvet. Min anmälan har blifvit ett loftal. Det har så varit min mening.

Isak Fehr.

Henrik Möller: *Fransk Elementarbok.* Lund 1890. Collin & Rietz. 90 sidd. Pris: 1,25.

Mer än en gång har jag frågat mig efter anledningen därtill, att oaktadt behovet af en ny fransk elementarbok varit så länge känt och vid så många tillfällen öppet erkänt, man ändock förgäfves får vänta på en sådan. Troligen är väl orsaken härtill att söka i det förhållandet, att de enda, som äro fullt kompetente att utgifva en god elementarbok, d. v. s. de lärare, som sedan någon tid undervisat på det elementära stadiet, at helt förklarliga skäl sakna tid till ett sådant extra-arbete. Annat är emellertid förhållandet, hvad engelskan angår. Förutom Mathesii förtjänstfulla arbete, ega vi ju numera Calwagens utmärkta, nästan quousquistiskt anlagda elementarbok. Intill dess behovet af en dylik för franskans vidkommande blifvit fylldt, får man nöja sig med hvad som fins. Jag har ej hört någon, som är belåten med Dubbs s. k. elementarbok, och ändock användes denna på många ställen. Så hafva vi en hel rad af för svenska skolor afsedda, Ploetzka epigoner, mer eller mindre förbättrade upplagor af den tyske ättefadern (af hvilka den bästa i mitt tycke är den af läroverkskollegan E. W. Pettersson utgifna, 1889). Så vidt jag vet, användas emellertid dessa mest vid våra flickskolor; hvarför de ej vid de högre allmänna läroverken lyckats alldeles uttränga Dubbs lärobok, är svårt att fatta, om det ej

beror därpå, att den Ploetzka elementarboken alltid förutsätter ett parallellt studium af den Ploetzka språkläran, hvilken åter på det högre stadiet ej fullt tillfredsställer elementarskolans kraf. Så utkom förlidet år Henrik Möllers elementarbok, på hvilken jag härmed tager mig friheten rikta herrar lärares uppmärksamhet. Jag har endast föga undervisat på elementarbokens stadium och lemnar därför åt mer kompetente att grundligare recensera arbetet: min mening är endast att med några ord anmäla det samma.

Redan vid ett flyktigt genomläsande af boken finner man, att den är skriven af en van skolman, som ganska väl förstått skilja hufvudsak och bisak, hvilket ju är »hjärtat af all läro-metod». Ett gifvet företräde framför flertalet af våra andra franska elementarböcker har detta arbete däruti, att det icke nödvändiggör ett samtidigt läsande af en grammatika, utan utgör »en bok för sig», som rätt väl ensam lämpar sig för undervisningen i 5:te och nedre 6:te klasserna. Såsom fallet är med de flesta elementarböcker, förutsätter dock äfven denna — och kanske i ännu högre grad än andra — lärarens ständiga hjälp, en naturlig följd af dess korta och koncisa form. Understundom går författaren något för långt häri, såsom då i fråga om uttallet viktiga undantag endast presenteras under rubriken: »Märk», utan att det på minsta sätt angifves, huru de ifrågavarande orden böra uttalas. Så förekommer sid. 2 benämningen »bakre *a*» och sid. 3 »klingande *s*», utan ett ord till förklaring af dessa termer; det i öfrigt väl funna och koncisa angifvandet af tidsbegreppet *Passé défini* (aoristen) såsom »sammanfattande handlingens varaktighet i ett moment» (sid. 21) är naturligtvis på det elementära stadiet alldeles för lärdt och i behof af en genomgående förklaring från lärarens sida, o. s. v. Å andra sidan saknas ej exempel på onödigheter. Att efter en veckas studium af franska språket låta eleverna lära sig att »att icke tala» förutom *ne pas parler* äfven kan heta *ne parler pas* (sid. 8), är ju alldeles öfverflödigt. Vidare kunde gärna ur elementarboken en gång för alla strykas de temligen ovanliga verben *becqueter*, *bourreler* och *harceler*, som här ånyo uppträda i den gamla sedvanliga uppräknigen (sid. 30).

Må det dessutom tillåtas mig att göra några förslag till ändringar, därest förf. såsom jag har skäl att antaga, finner sig föranlåten att utgifva en ny upplaga. Sid. 3 säges, att af två på hvarandra följande »stumma *e'n*» det första uttalas som *ö*, det andra blir stumt. Här bör nödvändigt tillfogas ett »vanligen»; ty ofta nog är det ju det senare *e't*, som måste uttalas

som ö, t. ex. *je sais ce que vous vonlez*. — Hvarför bibehålla de olämpliga benämningarna »aoristen» och »andra plusquamperfektet» (sid. 20 o. 21)? *Passé défini* och *p. antérieur* äro ju namnen på två specifikt franska tempora och böra derfor — redan i elementarboken — inläras såsom sådana och icke ersättas af andra lånetermmer. — Sid. 23 talas om »elision», utan att denna term förut förklarats. Ordet »elision» bör naturligtvis användas redan sid. 4, där förf. redogör för de fall, där den förekommer. — Sid. 25 omtalas »förvandlingen af *y* till *i* framför stumt *e* i verb på *-yer* på ett mindre tillfredsställande sätt. Bäst synes det mig att, i ungefärlig öfverensstämmelse med de fleste grammatiker, uttrycka saken så: i verb på *-yer* förbytes *y* framför stumt *e* till *i*: alltid, om *y* föregås af *o* eller *u*, oftast, om det föregås af *a*, men *icke*, om det föregås af *e*. — Sid. 31 och 32 säges, att slutkonsonanten i räkneorden *cing*, *six*, etc. förstummas, när de »bestämma» ett följande konsonantbegynnande ord. Detta är icke alldeles riktigt; i uttrycket *cing grands arbres* är slutkonsonanten förstummad, men *cing* bestämmer icke *grands*. Bättre vore att säga: slutkonsonanten förstummas, då räkneordet — vare sig ensamt eller jämte ett annat ord — står såsom attribut framför ett konsonantbegynnande ord. — Under »Ordningstal» (sid. 32) vore skäl att fortsätta uppräknningen åtminstone till och med *vingt-deuxième*; måhända kunde man därigenom undgå den ledsamma erfarenheten att så ofta få se och höra de för skolgossen så naturliga formerna *vingt-premier*, *vingt-second* o. d. — Och slutligen: vore det ej skäl att egna en eller två sidor åt pronomina? Förf. upptager endast de förenade personliga pronomina.

Lärobokens senare hälft utgöres — förutom af ordlistan — af 28 öfningsstycken och ett tjugotal lätta och särdeles väl valda fabler och anekdoter o. d. Jag vet, att det är mycket begärtdt, men jag vågar ändå hemställa till förf., om icke äfven öfningsstyckena borde utgöras af sammanhängande texter (lättare samtal o. d.). Calwagen har i sin engelska elementarbok gifvit ett godt föredöme härutinnan. Fördelen af sammanhängande öfningsstycken ligger ju i öppen dag och har så ofta framhållits, att det torde vara obehöfligt att vidare orda därom.

Boken eger ett oomtvisteligt fel: dess underhållighet i typografiskt afseende, oafsedt åtskilliga ej rättade tryckfel. Dess bättre är ju denna brist lätt att afhjälpa i en kommande upplaga. Utgifves en sådan, hoppas vi dessutom, att den måtte presentera sig under en något mindre anspråkslös apparition.

Efter denna anmälan rekommenderar jag Henrik Möllers lärobok till vederbörande lärares granskning. Om den kommer att befinnas duglig att fylla skolans allt mer och mer oafvisliga behof af en verkligt god fransk elementarbok — hvilket jag för min del ej tilltror mig att kunna afgöra — skall det vara mig en stor tillfredsställelse, om jag bidragit att göra boken känd.

Olof Örtenblad.

Kongl. beslut.

Uppflyttning i högre lönegrad, lönetillägg, höjdt vikariatsarvode, pensionsrätt.

— Kongl. Maj:t har den 17 April förklarad följande lärare vid allmänna läroverken berättigade att åtnjuta löner: rektorn vid läroverket i Kalmar, Marcus Rosberg, från och med den 1 instundande Maj i andra lönegraden såsom rektor med 5,000 kr. samt adjunkten vid lärovet i Linköping Erik Gustaf Johan Planck från och med den 1 Maj 1890 och kollegan vid läroverket i Kristinehamn Frans Gustaf Ljungqvist från och med den 1 sistlidne Februari i andra lönegraden med 2,000 kr. hvardera, allt årligen. —

— Kongl. Maj:t har den 20 Mars förklarad musikläraren vid högre realläroverket i Göteborg, F. G. Malmgren, berättigad att från och med innev. års början åtnjuta lön i andra lönegraden med 1,000 kr. årligen. —

— Kongl. Maj:t har den 20 Mars medgifvit, att utnämnde kollegan vid allmänna läroverket i Kristinehamn, F. G. Ljungqvist, som skolat tillträda sin koll.-befattning den 1 nästlidne Februari, men från nämnde dag till vårterminens slut erhållit tjänstledighet för att fortfarande uppehålla honom meddeladt förordnande, att under vårterminen bestrida en extra lärarebefattning vid femklassiga allmänna läroverket i Göteborg, må, såsom ersättning för det han går i mistning af det på tiden för tjänstledigheten belöpande lönetillägget vid sin kollegabefattning, uppbära ett deremot svarande belopp, som skall utgå af allmänna medel.

— Hos Kongl. Maj:t har vikarierande adjunkten vid högre realläroverket i Göteborg, Christian Granqvist anhållit, att han, som den 24 April 1890 af Kongl. Maj:t förklarats behörig att, utan hinder deraf att han icke fullgjort stadgade examensvilkor

eller genomgått föreskrifven profårskurs, söka och erhålla adjunks- och kollegiefattningar vid rikets allmänna läroverk, måtte berättigas att, så länge han komme att tjenstgöra såsom vikarierande eller extra lärare vid något af rikets allmänna läroverk, från innevarande kalenderårs början uppbära lön lika med den, som uppbäres af hvarje annan icke ordinarie lärare, hvilken är behörig att söka och erhålla adjunks- och kollegiefattningar vid de allmänna läroverken; och har Kongl. Maj:t den 25 Mars medgifvit, att G. må från början af innevarande kalenderår för tjenstgöring såsom vikarierande eller extra lärare vid de allmänna läroverken uppbära det genom Kongl. Cirkuläret den 30 Nov. 1876 stadgade högre arvode af 1,500 kr.

— Kongl. Maj:t har den 25 Mars förklarar adjunkten vid högre latinläroverket på Norrmalm i Stockholm, R. V. O., fil. dr August Melcher Myrberg berättigad att från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljad, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 3,000 kr. årligen. —

Resestipendier åt lärare.

Kongl. Maj:t har den 2 April tilldelat följande lärare i främmande levande språk vid de allmänna läroverken resestipendier å 750 kr. hvardera, nämligen lektorn vid läroverket i Vestervik, R. M. Wickberg, lektorn vid högre latinläroverket i Göteborg A. E. Widholm, adjunkten vid läroverket i Upsala A. C. T. Falk, vid läroverket i Skara K. T. Melin, vid läroverket i Helsingborg F. D. Bjerstedt, vid läroverket i Kalmar A. W. T. Åreskog, kollegan vid Katarina läroverk i Stockholm B. J. A. Malmstedt samt extra läraren vid högre latinläroverket å Norrmalm i samma stad C. D. A. Fahlcrantz. —

— Af det till reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskildt vid de läroverk, der profårskurs är anordnad, beviljade anslag har Kongl. Maj:t den 2 April tilldelat stipendier å 750 kr. hvardera åt lektorn vid läroverket i Vesterås J. A. Kempe och extra läraren vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm, K. L. Olsson, samt å 500 kr. hvardera åt rektorn vid läroverket i Linköping P. A. C. Romdahl, adj.-terna vid läroverket i Lund N. E. Neander, A. Borg och J. H. R. Lenander, äfvensom extra läraren vid högre realläroverket i Stockholm J. M. Pettersson. —

Beviljad dispens vid sökande af lärarebefattning.

— Hos Kongl. Maj:t har adjunkten vid allmänna läroverket i Vesterås, Knut Herman Sohlberg, anhållit, att han, som inför

domkapitlet i Kalmar aflagt godkändt disputationsprof för lektorsbefattning i matematik och fysik samt derjemte tre gånger fullgjort undervisningsprof för lektorstjenst, måtte såsom sökande till en vid allmänna läroverket i Strengnäs nu ledig lektorsbefattning i ofvannämnda ämnen varda befriad dels från afläggande af disputationsprof, dels ock från skyldighet att genomgå och rätta en uppsats på modersmålet; och har Kongl. Maj:t den 20 Mars i så måtto bifallit ansökningen, att S. må vara befriad från afläggande af disputationsprof för ifrågavarande lektorsbefattning. —

— Hos Kongl. Maj:t har teol. och fil. kandidaten Åke Hassler anhållit, att han, som anmält sig såsom sökande till en vid allmänna läroverket i Lund ledig lektorsbefattning i kristendom och modersmålet, måtte få räkna sig det disputationsprof, som han ämnade aflägga inför teologisk fakultet, till godo för i fråga varande lektorsbefattning såsom hade profvet aflagts före ansökningstidens utgång, dock under vilkor att H. inom den tid, som af Domkapitlet i Lund utsatts för afläggande af prof för lektorsbefattningen, hos domkapitlet styrker, att disputationsprofvet blifvit vederbörligen aflagdt; och har Kongl. Maj:t den 2 April till denna ansökning lemnat bifall.

— Kongl. Maj:t har den 17 April medgifvit, att lektorn vid allmänna läroverket i Umeå Gustaf Fredrik Teodor Törnvall, som anmält sig såsom sökande till en vid allmänna läroverket i Linköping ledig lektorsbefattning i latinska och grekiska språken och som i egenskap af sökande till sin innehavande lektorstjenst i kristendom och grekiska språket vid förstnämnda läroverk inför domkapitlet i Hernösand på latin försvarat en af honom på samma språk författad afhandling samt derefter från trycket utgifvit en afhandling med titeln »De vita et rebus gestis L. Cornelii Sullæ», må förklaras behörig att utan afläggande af disputationsprof ifrågakomma vid tillsättande af den utaf honom nu sökta lektorstjensten. —

— Hos Kongl. Maj:t har filosofie kandidaten Nils Hjalmar Kylén anhållit, att han, som förut aflagt undervisningsprof för adjunks- och kollegabefattningar vid allmänna läroverk, dels inför domkapitlet i Wexiö uti engelska och tyska språken samt modersmålet, dels inför domkapitlet i Skara och Lund uti kristendom, historia och geografi samt franska och latinska språken, måtte såsom sökande till ej mindre en vid allmänna läroverket i Wexiö nu ledig adjunksbefattning i kristendom, historia och geografi samt tyska språket än äfven andra adjunksbefattningar vid de allmänna läroverken inom Wexiö stift med undervisningsskyldighet i ett eller flera af ämnena kristendom, historia

och geografi samt franska och latinska språken, få räkna sig till godo de betyg, han vid förenämnda prof inför domkapitlen i Skara och Lund erhållit, och sålunda vara befriad från vidare undervisningsprof i sist omnämnda fyra ämnen, sökanden likväl obetaget att genom undervisningsprof stärka sin kompetens till dylika lärarebefattningar; och har Kongl. Maj:t den 17 April till denna ansökning lemnat bifall. —

Vägrad dispens vid sökande af lärarebefattning.

— Hos Kongl. Maj:t har fil. d:r K. Wintzell anhållit, att han, hvilken såsom sökande till lektorsbefattningar inför domkapitlen i Lund, Göteborg, Linköping och Kalmar aflagt undervisningsprof i latinska och grekiska språken samt filosofisk propedeutik, måtte ej mindre vid sökandet af en vid allmänna läroverket i Örebro nu ledig lektorsbefattning än äfven framdeles såsom sökande till lektorstjenster vid de allmänna läroverken med undervisningsskyldighet i ofvan omnämnda ämnen varda befriad från afläggande af undervisningsprof samt berättigad att räkna sig till godo de betyg, han vid ofvan nämnda, af honom aflagda prof erhållit; men Kongl. Maj:t har den 17 April icke funnit skäl att till berörda ansökning lemna bifall.

— Kongl. Maj:t har den 20 Mars afslagit en af kollegan vid allmänna läroverket i Kristinehamn V. Lindkvist gjord ansökning om tillstånd att såsom sökande till en nu ledig adjunkt-befattning vid allmänna läroverket i Visby med undervisningsskyldighet i engelska och tyska språken samt modersmålet räkna sig till godo de betyg han vid undervisningsprof inför domkapitlet i Karlstad den 26 Oktober 1888 erhållit i engelska och tyska språken.

Ogillade besvär.

— Hos Kongl. Maj:t har vikarierande lektorn, teol. kand., fil. d:rn Anton Valfrid Hacklin anført besvär öfver Domkapitlets i Strengnäs den 29 November 1890 meddelade beslut, hvarigenom tillförordnade rektorn vid allmänna läroverket i Vadstena teol. och fil. kandidaten Åke Hassler blifvit utnämnd till lektor i kristendom och hebreiska språket vid allmänna läroverket i Örebro; men Kongl. Maj:t har den 20 Mars icke funnit skäl att göra ändring i Domkapitlets öfverklagade beslut.

— Hos Kongl. Maj:t har docenten vid universitetet i Upsala Karl Vilhelm Viktor Key-Åberg anført besvär deröfver, att domkapitlet i Wexjö, hos hvilket klaganden anmält sig såsom sökande till en vid allmänna läroverket i Wexjö ledig lektorsbefattning i historia och modersmålet, genom beslut den 21 sist-

lidne Januari förklarar sig icke kunna fästa afseende å klagandens ansökning, enär hans meritförteckning jemte flera dertill hörande bilagor i afskrift icke syntes erforderligen styrkta, öfver hvilka besvär domkapitlet afgifvit utlåtande och dervid fäst uppmärksamhet å, hurusom meritförteckningen och bilagorna skrifs å fyra lösa pappersark, af hvilka endast det sista arket, innehållande två afskrifter och en del af ytterligare en afskrift, vore försedt med vidimation.

Kongl. Maj:t fann den 25 Mars icke skäl att göra ändring i domkapitlets öfverklagade beslut.

— Kongl. Maj:t har den 2 April afslagit de besvär fil. kandidaten Sven Gustaf Lönnqvist anført öfver Domkapitlets i Skara den 3 December 1890 meddelade beslut, hvarigenom fil. kandidaten Karl Georg Georgi blifvit utnämnd till kollega i engelska och franska språken samt modersmålet vid allmänna läroverket i Sköfde.

*Ändring i bestämmelserna rörande sammansättningen af
Stockholms stads undervisningsverk.*

— Under erinran att enligt nådiga brevet den 1 November 1878 direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk skulle utgöras af, jemte andre, »den i tjensten äldste af rektorerna vid de på latinlinien fullständiga allmänna läroverken i hufvudstaden och rektorn vid Stockholms realläroverk», har direktionen — vid det förhållande att genom nådigt beslut den 12 September 1890 det förutvarande högre latinläroverket å Södermalm förlorat sin egenskap af blott latinläroverk och komme att blifva ett å bägge bildningslinierna fullständigt läroverk, samt att derjemte andra bestämmelser i fråga om hvilka rektorer skulle ega säte i direktionen syntes vara af nöden, med hänsyn dels till de många i direktionen förekommande ärenden, vid hvilkas handläggning detaljkännedom om hufvudstadens läroverk vore af nöden, dels till önskvärdheten af att mera än två specielt pedagogiskt bildade ledamöter med säkerhet funnes i direktionen att tillgå, då vid de ofta inträffande lärareproffen fyra direktionsledamöter skulle vara närvarande — hemställt. att ofvanberörda bestämmelse i nåd. brevet den 1 November 1878 måtte utbytas mot ett stadgande derom, att i direktionen skulle såsom ledamöter ingå: »rektorerna vid högre latinläroverket å Norrmalm, högre allmänna läroverket å Södermalm, samt högre realläroverket».

Kongl. Maj:t har den 20 Mars bifallit hvad direktionen sålunda hemställt.

Privata läroverk.

— Sedan Kongl. Maj:t den 7 November 1890 tilldelat föreståndaren för f. d. Beskowska skolan, fil. d:rn Ludvig Lindroth understöd af statsmedel till belopp af 6,000 kr. att tills vidare utgå för hvarterdera af läseåren 1890—1891, 1891—1892 och 1892—1893 samt dervid föreskrifvit, bland annat, att medlen finge på bestämda tider utbetalas, sedan genom intyg af direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk eller den af direktionen utsedde inspektor blifvit styrkt, att skolans verksamhet fortgått enligt den vid ansökningen om understödet ingifna läroplanen; så har Lindroth i en till Kongl. Maj:t ingifven skrift, under förmälan att skolans egare och kollegium af uppgifna skäl funnit sig föranlåtna att vidtaga sådan förändring i läroplanen, att tyska språket skulle införas i nedre första klassen, latinska språket i andra klassen och franska språket i fjerde klassen, anhållit att denna anordning jemte de förändringar, som kunde bidraga till förkortande af öfvergångstiden, icke måtte medföra förlust af statsunderstödet; och har Kongl. Maj:t den 17 April medgifvit, att det ifrågavarande statsunderstödet må åtnjutas, utan hinder af ofvan omförmälda ändring i läroplanen.

— Kongl. Maj:t har den 10 April fastställt stadgar för Fjellstedtska skolan i Upsala.

Sökt understöd för Svenska främlingsbyrån.

— Hos Kongl. Maj:t har föreståndaren för svenska främlingsbyrån O. C. Kjellberg anhållit, att Kongl. Maj:t måtte utaf något af de anslag, som utgå till undervisningens befrämjande bevilja nämnda byrå ett årligt understöd af 3,000 kronor, men Kongl. Maj:t har den 20 April icke funnit skäl ifrågavarande ansökning bifalla. —

Gratifikation.

— Kongl. Maj:t har den 17 April tilldelat bibliotekarien vid allmänna läroverket i Umeå, adjunkten derstädes E. M. Waldenström en gratifikation af 200 kr. för ordnandet och katalogiserandet af läroverkets efter stadens brand år 1888 nybildade bibliotek.

Dispenser vid universiteten och Karolinska institutet.

— Kongl. Maj:t har den 10 April medgifvit, att studeranden vid universitetet i Upsala Joseph Fredberg må i fil. kand.-examen utbyta ämnet historia mot germanska eller romanska språk.

— Kongl. Maj:t har den 10 April medgifvit, att fil. d:r Axel Åkerblom, som den 31 Maj 1887 inför humanistiska fakulteten vid universitetet i Lund aflagt licentiatexamen i ämnena historia, statskunskap och praktisk filosofi, må komplettera sin licentiatexamen med betyg i nordiska språk och germanska språk.

— Hos Kongl. Maj:t har fil. lic. Einar Lönnberg anhållit om tillstånd dels att, utan hinder af gällande bestämmelser, såsom specimen för vinnande af filosofie doktorsgrad använda en på tyska språket författad, i Vetenskapsakademiens handlingar intagen afhandling med titel: »Anatomische studien über skandinavische lestoden», dels ock att ventilationen af nämnda afhandling måtte få försiggå på svenska språket; och har Kongl. Maj:t den 10 April denna ansökning bifallit.

— Hos Kongl. Maj:t har O. H. Tingdahl, med förmålan att han hade för afsigt att vid universitetet aflägga teologisk examen samt att han efter aflagd mogenhetsexamen under läsåren 1884—86 idkat studier för teologisk filosofisk examen, anhållit om dispens från sistnämnda examen; men Kongl. Maj:t har den 10 April afslagit denna ansökning. —

— Hos Kongl. Maj:t har Felix Konstantin Dickström från Finland, med bifogande i bestyrkt afskrift af betyg öfver af honom vid universitetet i Helsingfors aflagd fil kandidatexamen, anhållit om tillstånd att inskrifvas såsom studerande vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet och der aflägga medicinska examina, utan hinder deraf att han ej vid svenskt universitet undergått förberedande examen; och har Kongl. Maj:t den 17 April till denna ansökning lemnat bifall. —

— Kongl. Maj:t har den 25 Mars medgifvit, att fil. lic. Svante Murbeck må, för vinnande af filosofisk doktorsgrad, på svenska språket försvara en på tyska språket författad afhandling med titel: »Beiträge zur Kentniss der Flora von Südbosnien und der Herzegowina.»

Bestämmelser rörande tillsättningen af lärarebefattningarna inom juridiska fakulteten i Upsala.

— Kongl. Maj:t har den 20 Mars, i öfverinstämmelse med hvad Kanslern för universitetet i Upsala och öfriga myndigheter hemställt, förordnat, att följande bestämmelser i afseende å tillsättningen af lärarebefattningarna inom juridiska fakulteten vid nämnda universitet tills vidare skola lända till efter rättelse:

1. Då ordinarie professur blifvit ledig, må juridiska fakulteten ega rätt att, i den ordning §§ 67 och 80 af universitetsstatuterna stadga, anmäla e. o. professor inom fakulteten till

erhållande af förstnämnda embete med bibehållande af det läroämne han förut innehaft;

2. Derest e. o. professor med anledning af sådan anmälan varder af Kongl. Maj:t utnämnd till ordinarie professor, tillsättes den derigenom ledigblifna e. o. professuren i det ämne, som förut varit med den ordinarie förenadt;

3. Har dylik anmälan icke skett inom den i § 67 stadgade tid, skall ordinarie professuren tillsättas i det med densamma förut förenade ämne;

4. Varder e. o. professor ledig af annan anledning än den här ofvan i mom. 2 omförmälda, skall densamma tillsättas i det ämne, som förut varit dermed förenadt. —

Tiden för åtnjutande af docentstipendier.

— Sedan Riksdagen i skrifvelse den 15 Maj 1889 ang. regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel anmält, bland annat, att, med anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående tiden för åtnjutande af docentstipendier vid universiteten, Riksdagen för sin del medgifvit, att vilkoren för åtnjutande af dessa stipendier bestämmas så, att dylikt stipendium, när i särskildt fall så kan pröfvas för universitetets verksamhet nödigt, må kunna innehafvas längre tid än sex år; så har Kongl. Maj:t den 10 April förordnat, att, derest universitetskanslern för särskildt fall finner för universitetets verksamhet nödigt, att docent, som innehaft docentsstipendium i sex år, erhåller ytterligare förlängning af tiden för åtnjutande af stipendiet, kanslern eger derom göra underdånig framställning hos Kongl. Maj:t, som derefter vill i frågan meddela beslut. —

De under vårterminen 1891 närvarande lärjungarnes antal vid rikets allmänna läroverk och pedagogier, jämfördt med antalet höstterminen 1890.

Ann. Tillökning vårterminen är betecknad med +, minskning med -, oförändradt antal med 0.

a) Efter läroverk.

1. Högre läroverk.		2. Femkl. läroverk.		3. Trekl. läroverk.		4. Tvåkl. pe- dagogier.		5. Enkl. pe- dagogier.					
SNI	-10	SJ	+12	Et	-1	Sdk	0	Eb	-3	Hj	-3	Ug	0
SS	-3	SK	-4	Ab	-8	Vny	-1	Vab	-4	Sdt	-4	Ul	0
SR	-4	SO	-3	Kah	-8	Al	0	Mnd	-2	Kp	-2	Mf	0
SE	-10	Nt	+1	Lsk	+4	Fö	-1	Sst	-1	Na	0	Lb	0
Up	+6	Fu	-3	Ep	-2	Ad	+2	A	+4	Hed	+4	Sä	0
Gf	+7	Vx	-5	Sdh	-6	Sa	0	Fi	0	Gn	0	Si	+1
Hv	+3	J	-2	Öt	-2	Vo	+2	Av	-2	Kf	-1	Fb	+1
Lnk	0	Ld	+1	Keh	+1	Siv	-1	Sft	0	Kb	-2	Lm	0
Nrk	-5	Mm	+3	P	0	R	0	Öv	+1	Bh	-1	Ms	-4
Vv	-1	Kkr	+4	Hp	0	T	0						
Skr	+6	Knd	-9	Ldk	-1								
Vnb	+3	Hg	+6	Sfd	-1								

Anna. Lärövns namn äro angifna med förkortningar, hvilkas betydelse genast framgår däraf, att lärover:n hafva samma ordningsföljd som i tab. öfver Högskola-antalet h.-t. 1890 (se ärg. 1889, sid. 494-497).

b) Efter klasser och linier.

Läroverk	1	2	3	4	5	6: 1		6: 2		7: 1		7: 2		Summa					
	Genomsam linie		E.	L	R	L.	B.	L.	R.	L.	B.	L.	R.	G.I.	k.	L.	Sa		
36 högre	+47	+16	-21	-12	-9	-10	-16	-13	-21	+1	-18	-9	-9	-3	-14	+42	-46	-87	
22 femklassiga	+19	+9	-12	-21	+2	-11	0									+16	-32	+2	
19 treklassiga	+7	-1	-12													-6		-6	
Summa	+73	+24	-45	-33	-7	-21	-16	-13	-21	+1	-18	-9	-9	-3	-14	+52	-78	-85	
9 tvåkl. pedagr.																		6	
9 enkl. do																		2	
																		Summa	-119

Stockholm den 1 Maj 1891.

Simon Nordström.

Meddelande från Svenska Läraresällskapet.

Förteckning öfver Svenska Läraresällskapets ledamöter arbetsåret 1890—1891.

Stockholm.

a) *Norra latinlärovärdet:*

Lundberg, C. A., rektor, ordf.,
Rogberg, C. J. E., lektor,
Gilljam, G. F., d:o, säll-
skapets ordf.,
Boije af Gennäs, S. J. A., e. o.
lektor, sällskapets sekreterare,
Stridsberg, O. A., adjunkt, säll-
skapets skattmästare,
Ling, G. A., adjunkt.

b) *Södra latinlärovärdet:*

von Friesen, C., rektor,
Törnebladh, H. R., lektor,
Aulin, F. R., adjunkt.

c) *Högre reallärovärdet:*

von Friesen, S. G., rektor,
Sturzen-Becker, V. T. P., lektor,
Almquist, S. O. I., d:o,
Lalin, C. I., adjunkt,
Klint, A. H., d:o,
Löfgren, T. F., d:o,
Ekström, J. P., teckningslärare.

d) *Katarina lärovärd:*

Björling, C., rektor,
Nilsson, C. H., f. d. kollega,
Hallström, P., kollega.

e) *Östermalms lärovärd:*

Lagerstedt, N. G. V., kollega,
suppleant i sällskapets styrelse.
Carlsson, G. A., kollega,
Ekmark, J. O., d:o,
Frodin, E. F., d:o.

f) *Nya elementarskolan:*

Pallin, J. R., lektor,
Johansson, J. F., d:o,
von Friesen, J. O., adjunkt,
Lönnerberg, R. V., d:o,
Roth, M., d:o.

g) *f. d. Beskowska skolan:*

Lindroth, L., rektor,
Lindgren, J. E., lärare.

h) *Lyceum för flickor:*

Sjöberg, G., rektor, ledamot af
sällskapets styrelse.

i) *Högre lärarinneseminariet:*

Humble, J. L., lektor,
Zachrisson, C. A., d:o.

k) *Folkskolelärarinnesemin.:*

Kastman, C. V., rektor.

Söderhamn.

Lindborg, C. L., kollega,
Grandien, C. R., d:o,
Magnusson, A. A., d:o, ordf.,
Nylund, C. G. A., d:o.

Linköping.

a) *Allmänna lärovärdet:*

Romdahl, P. A. C., rektor, ordf.
v. Engeström, K. A. A., lektor,
Siljestrand, K. K:son v. lektor,
Malmstedt, A. M., adjunkt,
Wallinder, M., d:o,
Alvin, A. R., d:o.

Hagson, K. A., adjunkt,
Sjöstrand, G. S., d:o,
Vänerman, O. H. d:o,
Sternner, A., d:o,
Björklund, L. A., d:o,
Rydberg, A., extra lärare.

b) *Folkskollärareseminariet:*

Anjou, C. L., rektor,
Cronvall, A. J. A., adjunkt,
Westling, B. G. V., d:o,
Kylander, T. F., d:o,
Lundqvist, S. F. G., d:o,
Löfgren, F., teckningslärare.

Norrköping.

Engholm, E. V., rektor, ordf.,
Nyberg, Y., lektor,
Eklund, L. A., d:o,
Bergstedt, C. H. B., d:o,
Neander, A., d:o,
Olsson, P., adjunkt,
Rydhammar, A. E., d:o,
Gyllenhaal, F. R., d:o.

Vestervik.

Kajerdt, R., rektor, ordf.,
Wickberg, R. M., lektor, v. ordf.,
Samuelsson, A. J., adjunkt,
Lund, A. A. V., d:o,
Åbom, B. F. J., d:o,
Berggren, B. T., d:o.

Eksjö.

Schultz, V. E., rektor, ordf.,
Wahlström, A. F. V., kollega,
Lundborg, J. A., d:o.

Vänersborg.

Rådberg, K. F., lektor, ordf.,
Örtenblad, O. G., d:o,
Lindvall, P. I., d:o,
Wermcrantz, E. d:o,
Lindblad, A. J. K., d:o.

Kjellberg, K. F., adjunkt,
von Sydow, K. A., d:o.

Falköping.

Hagberg, K. W., rektor, ordf.,
Pettersson, C. E., kollega,
Tidström, J. E., d:o,
Ericsson, E. F., skolläkare.

Örebro.

Phragmén, L. J., rektor, ordf.,
ledamot af sällskapets styrelse,
Lyth, P. G., lektor,
Adlertz, E., d:o,
Borg, H. H., d:o,
Grandinsson, K. G., d:o,
Frunck, G. L. D., d:o,
Tessing, S. v. lektor,
Hacklin, A. V., d:o,
Ihre, O. A., adjunkt,
Elmqvist, K. F., d:o,
Sundblad, G. A., d:o,
Hedenskog, K. A., d:o,
Vallström, A. M., d:o,
Linder, H. F. d:o,
Ahlén, K., d:o,
Lindman, K. F. M., d:o,
Norelius, A. F., d:o,
Norlander, O. S. G., v. adjunkt,
Almberger, O. A., d:o,
Lindblom, K. O., teckningslärare,
Lind, E. G., sånglärare.

Askersund.

Spangenberg, J. G., t. f. rektor,
ordf.,
Helén, L. G., kollega,
Svartling, K. d:o.

Jönköping.

Lagergren, J. P., rektor,
Berlin, M., lektor,
Krok, J. M., d:o,
Nyquist, J. L., d:o, ordf.,

Arnell, H. W., lektor,
 Rignell, H. A., adjunkt,
 Säve, G. A., d:o,
 von Porat, C. O., d:o,
 Karlgren, J., adjunkt,
 Winbladh, C. G., d:o,
 Backlund, G. V., d:o,
 Alenius, S., v. adjunkt,
 Ehn, A., d:o,
 Österdahl, G., extralärare,
 Lindvall, C. F., d:o,
 Segerstedt, A. M., d:o,
 Zetterberg, E. V., skollärare.

Lund.

a) Allmänna läroverket:

Sprinchorn, C. K. S., rektor, ordf.,
 Petersson, G. F., lektor,
 Törnqvist, S. L. d:o,
 Åberg, M., adjunkt,
 Malmström, E., d:o,
 Jernell, A. M., d:o,
 Åkesson, N., v. adjunkt,
 Wintzell, K., d:o,
 Mohlin, A. P., d:o,
 Hjelmerus, A., d:o,
 Ekström, A., gymnastiklärare.

b) Universitetet:

Wulff, F. A., Professor.

Malmö.

Wählin, C. L., rektor,
 Darin, R. E. L., lektor, ordf.,
 Lindbom, C. G., d:o,
 Jung, V. P., d:o v. ordf.,
 Lindahl, E. V., d:o,
 Pålsson, A., adjunkt,
 Lilja, A. H. V., d:o,
 Hellsten, J., d:o.

Kristianstad.

Ehrnberg, N. rektor,
 Wahlstedt, L. J., lektor,
 Ahlén, A., d:o,
 Dalsjö, M., lektor, ordf., leda-
 mot af sällskapets styrelse,
 Young, J., v. lektor,
 Laurin, P. G., d:o,
 Kallenberg, B. S., adjunkt,
 Wenster, C. F. L., d:o,
 Borgström, O. H., d:o,
 Svensson, S. H. B., d:o,
 Malmberg, H., d:o,
 Olofsson, N. P., d:o,
 Rosenqvist, M. J. d:o,
 Fagerlin, P. L., d:o,
 Enghoff, K., v. adjunkt,
 Ericsson, O., extra lärare,
 Lundberg, O., teckningslärare,
 Falck, T., skolläkare.

Ystad.

Neuman, L. M., t. f. rektor, ordf.,
 Åkerblom, A., e. o. lektor,
 Schiött, E., d:o,
 Wijkström, O., extralärare.

Landskrona.

Oldin, C. M., t. f. rektor, ordf.,
 Wiberg, N. O., kollega,
 Nedström, G., d:o,
 Nevander, L., d:o,
 Gullin, J., d:o,
 Brolan, C. O. O., teckningslärare,
 Lovén, N. E., musiklärare,
 Kruse, K. M., gymnastiklärare.

Engelholm.

Oséen, A. T., t. f. rektor, ordf.,
 Lundgren, A., kollega,
 Sjögren, E. A., d:o.

Göteborg.**a) Latinläroverket:**

Heurlin, A. O., rektor,
Blomstrand, F. T., f. d. lektor,
ordf.,
Sundström, C. J., lektor,
Bellinder, A., d:o,
Österberg, J., d:o,
Widholm, A. E., d:o,
Hedelius, V. E., adjunkt, v. lektor,
Lund, G., adjunkt,
Nilsson, S. J., d:o,
Brovall, R. A. L., d:o,
Bökman, E. Z., d:o.

b) Realläroverket:

Johansson, N. A., rektor,
Cedervall, E. V., lektor,
Börjesson, A., adjunkt,
Hallgren, J. A., d:o,
Sjölin, A. G., d:o,
Carlbon, L., extralärare,
Skoglar, A., d:o,
Baltzer, C. E. L., teckningslärare,
Lundgren, C. A., gymnastiklärare.

c) Femklassiga läroverket:

Winkrans, C. F., rektor, suppleant i sällskapets styrelse.
Benzer, O. F., kollega,
Persson, M., d:o,
Norberg, J., d:o,
Carlberg, A. E., d:o,
Ljungkvist, F. G., extralärare,
Perman, O. A., d:o.

d) Folkskollärareseminariet:

Nygren, S., rektor.

Halmstad.

Hult, H. F., rektor, ledamot af sällskapets styrelse.
Thudén, C. J. A., lektor,

Anderson, F., lektor, ordförande, suppleant i sällskapets styrelse.
Wetterberg, L. A., lektor,
Lidbeck, J. M., adjunkt.

Kalmar.**Allmänna läroverket:**

Rosberg, M., rektor, ordf.,
Gullberg, G. M., lektor,
Hallmer, L. N., d:o,
Bæhrendtz, F. J., d:o,
Melander, K. V., d:o,
Dusén, K. F., d:o,
Petersson, A., adjunkt,
Melén, M. R., d:o,
Engström, B. A., d:o,
Areskog, A. V. T. d:o,
Melander, L. O., d:o,
Wahlström, P. A., d:o,
Albihn, P. A., d:o,
Holm, A. T. O., d:e,

Oskarshamn.

Sandberg, J. A., rektor, ordf.,
Ströhm, S. G. M., kollega,
Beronius, V. H., d:o,
Palmberg, J. G. V., d:o,
Velinder, P., d:o,
Zetterqvist, E. A. d:o,

Karlstad.**a) Allmänna läroverket:**

Säve, T. A., rektor, ordf.,
Elowson, G., lektor,
Hallström, R. S. A., d:o,
Svensson, J. V., d:o,
Forssell, K. B. J., d:o,
Dahlman, A. E., d:o,
Börjeson, J. B., d:o,
Lönnergren, A., v. lektor,
Schenson, C. O., adjunkt,
Roth, O. H., d:o,

Ydén, G. M., adjunkt,
Kjellman, A. F., d:o,
Asplund, K. V. G., d:o,
Adler, J. E., d:o,
Modén, M., extralärare,
Wendel, A. V., d:o.

b) *Folkskollärareseminariet:*

Bergendahl, J. H., rektor,
Segerstedt, A. J., adjunkt,
Törneblad, O., d:o,

Hernösand.

a) *Allmänna läroverket:*

Jacobsson, K. H., rektor, ordf.,
Carlgren, V. M., lektor,
Wåhlander, H. R., d:o,
Malmberg, A. T., d:o,
Rödström, P., d:o,
Hedré, L. M., adjunkt,
Norén, E. E., d:o,
Finell, A., vik. adjunkt,
Mankell, E. T., teckningslärare.

b) *Folkskollärareseminariet:*

Bucht, G. V., rektor,
Bäckman, J., adjunkt,
Julin, J. A., d:o,
Björnståhl, J. F., d:o,
Hellenius, F. A., d:o,
Linderoth, P. H., lärare i träd-
gårdsskötsel.

Östersund.

Hägglund, C. A., rektor,
Kardell, S. J., lektor, ordf.,

Fant, C. J. M., d:o, v. ordf.,
Rosengren, E., lektor,
Lindström, O. E., adjunkt,
Gillberg, A. E., d:o.

Umeå.

a) *Allmänna läroverken:*

Johansson, J., rektor, ordf., leda-
mot af sällskapets styrelse.
Högstadius, J. O., lektor,
Pahl, C. N., d:o,
Collin, K. R., d:o,
Törnvall, G. F. T., d:o,
Brissman, A., v. lektor,
Waldenström, E. M., adjunkt,
Lindahl, E. G., d:o,
Ruuth, K. J., d:o,
Norlander, L. G. F., d:o,
Edin, A., d:o,
Glas, K. E., d:o,
Lundqvist, O., d:o,
Stenudd, E., extralärare,
Lagerqvist, C. O., musiklärare.
Nyström, G., v. gymnastiklärare.

b) *Lärarynnesseminariet:*

Thielers, N., rektor.

Haparanda.

Adrian, L. P. S., t. f. rektor, ordf.,
Grape, T., kollega,
Hammarén, E., d:o,
Dahlgren, C. J. F., d:o,
Näsman, J., d:o.

Summa: 26 lärareföreningar, 293 ledamöter.

Svaren på de i styrelsens cirkulär N:o 7 framställda frågorna.

Genom styrelsens cirkulär N:o 7 utställes till lärareföreningarnes besvarande följande frågor:

1) Bör icke § 2 mom. 2 af sällskapets stadgar erhålla följande förändrade lydelse: »De medlemmar af läraresällskapet, som äro bosatta på samma ort, sammanslute sig till en lärareförening, som årligen i början af september månad välje sin ordförande, hvilkens namn skall af styrelsen anmälas vid årsafgifternas insändande enligt § 10. Der antalet medlemmar icke uppgår till tre, ege dessa att förena sig med medlemmar på annan ort?»

2) Bör icke § 3 mom. 1 af sällskapets stadgar erhålla följande förändrade lydelse: »Läraresällskapet samlas till ordinarie möte i omedelbart sammanhang med allmänt svenskt lärarmöte. På sällskapets sammanträden afhandlas i första rummet äss egna angelägenheter, såsom uppläsande af revisionsberättelse, fråga om ansvarsfrihet och val. Öfriga till behandling uppsatta frågor diskuteras, så långt tiden medgifver, men beslut må endast fattas i enlighet med § 7?»

3) Bör icke i § 4 mom. 1 af sällskapets stadgar efter orden »i landsorten boende medlemmar» insättas följande bestämmelse: »Styrelsen är beslutsmässig, om fem ledamöter, af dem minst två från landsorten, äro närvarande. Dock fördras för besluts giltighet, att minst fyra äro ense om beslutet?»

4) Böra icke i § 4 mom. 1 af sällskapets stadgar orden »för den följande treårsperioden, efter hvars förlopp den vid nästa möte» utbytas mot: »för tiden intill nästa ordinarie möte, då den?»

5) Bör icke § 4 mom. 2 af sällskapets stadgar erhålla följande förändrade lydelse: »Styrelsen utser bland sina i hufvudstaden bosatta ledamöter ordförande, vice ordförande och skattmästare samt inom eller utom sig sekreterare, hvilken åtnjuter arvode, bestämdt af styrelsen?»

6) Bör icke § 10 af sällskapets stadgar erhålla följande förändrade lydelse: »Hvarje medlem af sällskapet betalar årligen före september månads utgång en afgift, som af vederbörande ordförande insändes till styrelsens skattmästare jämte förteckning öfver lokalföreningens medlemmar i två exemplar, ett för skattmästaren och ett för sekreteraren.

Afgiftens belopp bestämmes på det konstituerande mötet. Anser styrelsen derefter beloppet böra förändras, framställa derom förslag antingen på ordinarie möte eller enligt § 7?»

Svar hafva inkommit från lärareföreningarna i Stockholm, Eksjö, Örebro, Jönköping, Malmö, Kristianstad, Halmstad, Östersund och Umeå, och hafva de utfallit så, att de olika frågorna blifvit besvarade:

- N:r 1 med ja (76 ja, intet nej),
 » 2 » ja (74 ja, intet nej),
 » 3 » nej (76 nej, intet ja),
 » 4 » ja (76 ja, intet nej),
 » 5 » ja (51 ja, 25 nej),
 » 6 » ja (76 ja, intet nej).

Ändring i sällskapets stadgar. •

Till följd af det sätt, hvarpå frågorna i styrelsens cirkulär N:r 7 blifvit besvarade, hafva nedanstående §§ af Svenska Läresällskapets stadgar erhållit följande förändrade lydelse:

§ 2.

Medlem af läraresällskapet är hvarje vid rikets allmänna läroverk och pedagogier anställd eller förut anställd rektor och ordinarie lärare eller lärarinna, som antecknar sig såsom ledamot samt i föreskrifven ordning erlägger den bestämda årsafgiften, hvilken beräknas för tiden från den 1 september till och med den 31 augusti nästföljande år. Rätt till inträde i sällskapet tillkommer jämväl läroverkens läkare, universitetslärare, ordinarie lärare vid statens seminarier, äfvensom sådana vid dimissionsberättigadt enskildt läroverk eller såsom extra ordinarie vid allmänt läroverk anställda lärare, hvilka äro behörige att söka ordinarie läraresyssla.

De medlemmar af läraresällskapet, som äro bosatta på samma ort, sammanslute sig till en lärareförening, som årligen i början af september månad välje sin ordförande, hvilkens namn skall för styrelsen anmälas vid årsafgifternas insändande enligt § 10. Der antalet medlemmar icke uppgår till tre, ege dessa att förena sig med medlemmar på annan ort.

§ 3.

Läraresällskapet samlas till ordinarie möte i omedelbart sammanhang med allmänt svenskt läraremöte. På sällskapets sammanträden afhandlas i första rummet dess egna angelägenheter, såsom uppläsande af revisionsberättelse, fråga om ansvarsfrihet och val. Öfriga till behandling uppsatta frågor diskuteras, så långt tiden medgifver, men beslut må endast fattas i enlighet med § 7.

Till sällskapets möten hafva endast sällskapets medlemmar tillträde.

§ 4.

Sällskapets angelägenheter handhafvas af en styrelse, bestående af sju ledamöter och tre suppleanter, af hvilka tre ledamöter och en suppleant väljas bland i hufvudstaden boende medlemmar af sällskapet, hvarmot öfriga fyra ledamöter och två suppleanter utses bland sällskapets i landsorten boende medlemmar. Styrelsen väljes med slutna sedlar på sällskapets ordinarie möte för tiden intill nästa ordinarie möte, då den öfverlemnar alla handlingar, kassa m. m. till den då tillträdande styrelsen.

Styrelsen utser bland sina i hufvudstaden bosatta ledamöter ordförande, vice ordförande och skattmästare samt inom eller utom sig sekreterare, hvilken åtnjuter arvode, bestämdt af styrelsen.

§ 10.

Hvarje medlem af sällskapet betalar årligen före september månads utgång en afgift, som af vederbörande ordförande insändes till styrelsens skattmästare jämte förteckning öfver lokalföreningens medlemmar i två exemplar, ett för skattmästaren och ett för sekreteraren. Afgiftens belopp bestämes på det konstituerande mötet. Anser styrelsen derefter beloppet böra förändras, framställe derom förslag antingen på ordinarie möte eller enligt § 7.

Svaren på den genom styrelsens cirkulär N:o 8 framställda frågan.

Genom styrelsens cirkulär N:r 8 utställes till lärareföreningarnes besvarande följande fråga:

Medgifva Svenska Läraresällskapets medlemmar, att för upprättande och vidmakthållande enligt ofvan angifna grunder af en anstalt för förmedlande af extra ordinarie lärares anställning må af Läraresällskapets medel under hvar och ett af arbetsåren 1890—91, 1891—92, 1892—93 användas ett belopp af högst 300 kronor?

Svar hafva inkommit från lärareföreningarne i Stockholm, Söderhamn, Linköping, Vestervik, Eksjö, Venersborg, Falköping, Örebro, Jönköping, Malmö, Kristianstad, Ystad, Engelholm, Halmstad, Oskarshamn, Karlstad, Hernösand, Östersund och Umeå; och har frågan blifvit besvarad med 114 ja mot 19 nej, hvarjämte 15 röster (Kristianstad) afgifvits för anvisande af högst 300 kronor för hvar och ett af arbetsåren 1890—91 och 1891—92.

Byrå för förmedlande af extra ordinarie lärares anställning.

Svenska Läraresällskapets styrelse har inrättat en byrå, der å ena sidan de, som önska anställning såsom extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken, kunna afgiftsfritt anmäla sig och å andra sidan läroverkens rektorer kunna, då en lärarebefattning är ledig — likaledes afgiftsfritt — skyndsamt erhålla af vederbörliga betyg åtföljd uppgift å de personer, som anmält sig till lärarebefattning af det slag, som för tillfället är i fråga. Anmälningar, hvilka skola innehålla uppgift å adress äfvensom å de ämnen och klasser, i hvilka den sökande vill åtaga sig undervisning, skola vara åtföljda af behörigen styrkta afskrifter af prest-, examens-, profärs- och tjenstgöringsbetyg, vid aflagda lärareprof erhållna betyg samt meritförteckning — tjenstgöringsbetyg och meritförteckning i fem exemplar.

Meddelanden adresseras tillsvidare till Svenska Läraresällskapets styrelse, Norra Latinläroverket, N., Stockholm.

Stockholm i Maj 1891.

Sten Boije.

Personalnotiser.

Död: Strengnäs: v. adj. A. E. Huldin $\frac{3}{8}$.

Lediga tjänster: Strengnäs: adj.-bef. (kristend., latin, modersm.) fat.-dag $\frac{19}{8}$; **Stockholm Norr:** adj.-bef. (kristend., modersm., hist., geogr.) fat.-dag $\frac{9}{8}$; **Vesterås:** adj.-bef. (tyska, eng., franska) fat.-dag $\frac{1}{6}$

Tjänstledighet beviljad: **Strömstad:** v. rektor N. A. Ahlström $\frac{4}{8}$; **Göteborgs 5-kl. lvk:** koll. J. Åkesson $\frac{1}{8}$ till v.t.s slut; **Ekejö:** rektor V. E. Schultz $\frac{19}{8}$ tillsv.

Sökande: Jönköping: lekt.-bef. (lat. o. grek.) lektor E. Rosengren, adj. I. Olsson, doc. E. Sahlin, fil. doktorerna O. J. Fehrnberg, A. Johansson, Nilsson, N. Sjöstrand, S. Tessing, A. Thomsson, Wintzell o. lic. F. Rodenstam. **Malmö:** lekt.-bef. (matem. o. fysik): doc:na Solander, Lindskog, Olsson och Brodén, v. lekt:na Rosen, Moll, Fröding, Willmers och Lindhagen, adj. Solberg, v. adj:na V. Petersson o. K. Rydberg. **Kristianstad:** gymnast.-bef.: kapten Genberg, löjtn:na Kruse, Fleetwood, F. Persson o. gymn.-dir. W. Borg.

Utänämde: Lund: d:r O. P. Behm till lektor i franska och engelska; d:r B. J. Bergqvist till lektor i kristend. o. modersm.; **Gefle:** kand. H. Blidberg till adj. i matem., fysik o. naturl.; **Lidköping:** kand. K. A. Essén till koll.; **Kalmar:** d:r P. Åström till lektor i modersm. o. tyska; lektor P. J. Lindvall till lektor i latin o. grek.; **Göteborgs latinlvk:** d:r A. Vinge till lektor i naturalhist. och fysik.

Förordnade: Malmö: Kyrkoh. L. Wennberg att uppehålla en adj.-bef. $\frac{1}{8}$ till v.t.s slut; **Karlshamn:** koll. J. A. Juhlin att uppehålla gymnastikl:s bef. under dennes tjenstl. $\frac{24}{8}$ till v.t.s slut; **Göteborgs 5-kl. lvk:** koll. M. Persson till vice rektor tills ord. rektor återkommer; kand. M. Mattiasson till vice koll.; **Vadstena:** d:r A. V. Lundberg till rektor; **Visby:** rektor P. G. S. Jacobson att fortf. vara rektor i 5 år; bankbokh. F. Sundberg att uppehålla gymn.-l:s bef. under dennes tjenstl. $\frac{1}{8}$ till v.t.s slut; **Örebro:** d:r A. V. Hacklin till v. lektor; **Askersund:** fru J. Lilliehöök till v. lärarinna i teckning; **Södertelge:** extralär. K. H. Brodén till v. gymn.-lärare.

Notiser.

Från *Bern* har ingått inbjudan till en *international geografisk kongress* den 10—15 Aug. 1891.

I sammanhang med kongressen anordnas en geografisk utställning d. 1—15 Aug. omfattande:

- 1) en international utställning af hvad som rör undervisning i geografi i skolan,
- 2) en international alp-utställning,
- 3) en historisk utställning för schweizisk kartografi.

Den förstnämnda omfattar läroböcker, åskådningsmateriel (reliefer, taflor, glober, tellurier, vägkartor, kartböcker), programmer öfver undervisning i geografi vid skolor och universiteter, arbeten af lärjungar; allt detta ordnas i tre grupper motsvarande folkskolor, allm. läroverk och högskolor. Utställningen omfattar tillika geografiska arbeten, som utgifvits sedan den 1 Jan. 1889.

En internationel jury utdelar pris. Utställare skola anmäla sig hos Prof. E. Brückner i Bern.

Der Gymnasialverein är namnet på en nybildad förening »zur Wahrung der humanistischen Schulbildung.» Inbjudning utfärdades i November 1890. Redan i December räknade föreningen öfver 1,000 medlemmar. Antalet har nu stigit öfver 2,000. Föreningens organ är tidskriften *Das humanistische Gymnasium* (Red. Dir. G. Uhlig, Heidelberg), som gratis tillätles föreningsmedlemmarne (årsafgift 2 M.). — Föreningen räknar äfven några medlemmar från Sverige.

Lämpligt premium.
Tyska Samtal,
 Vanliga fraser, ordspråk och bildliga uttryckssätt
 Grammatiskt ordnade,
 författade och bearbetade
 af
D:r D. Selver.
 På svenska och tyska utgifna
 af
O. L. Löfgren.
 Pris inb. 3 kr.

Några ord angående läsningen af de latinska skalderna vid våra allmänna läroverk och ett försök att befordra densamma.

I Kongl. Majestäts Nådiga stadga af den 1 Nov. 1878 för rikets Allmänna läroverk förekomma beträffande läsningen af de latinska skalderna endast följande bestämmelser:

1) för kl. VI: »Virgili Aeneid, en bok»;

2) för VI,2: »Virgili Aeneid, en bok»;

3) för VII: »Virgili Aeneid, en bok. Horatii Oder, en till två böcker.»

Dessa föreskrifter i den Kgl. Stadgan torde emellertid mindre hafva gått ut från en säker och oomtvistlig uppfattning af, hvilka latinska skalder företrädesvis egna sig för läsning på skolstadiet, än från en redan i det hela förefintlig ordning, hvilken naturligtvis haft till sin förutsättning att dessa skalder framför andra förelågo i för skolstadiet lämpade editioner. Att det icke heller är den Kgl. Stadgans mening att strängt binda valet af poetiska författare, framgår ur en de begge klassiska språken gällande not af följande lydelse:

»Då i undervisningsplanen visse författare inom de klassiska språkens område finnas företrädesvis anvisade, hindrar sådant icke, att andre författare, till beskaffenhet och omfång svarande mot de uppgifne, må med Efori bifall i stället för desse begagnas.»

Emellertid äro de läroverk i vårt land högst få, hvilka på något sätt afvikit från den grundplan, hvilken den Kgl. Stadgans ofvan anförda bestämmelser för läsningen af de latinska skalderna gifva¹⁾. I det följande skola vi statistiskt

1) Dessa afvikelser bestå, såsom nedanföre visas, deri, att A) vid sex läroverk ett urval ur Horatii oder lästs i st. f. hela böcker, B) vid ett läroverk: läsning af valda stycken ur Horatii Epoder och vid ett annat läsning af Vergilii Ekloger förekommit.

visa, huru begränsadt bruk läroverken gjort af den dem medgifna friheten. Det statistiska materialet är hemtat ur läroverkens årsberättelser för läsåren 1885—86, 86—87, 87—88, 88—89. Uppgifterna angående dessa fyra år torde i det hela vara tillräckliga för att visa, inom hvilka gränser valet af latinsk poesi hållit sig, på samma gång de bereda tillfälle att se, huru mycket latinsk poesi de lärjungar läst, som, efter att med läsåret 85—86 hafva i VI: 1 börjat läsningen af de latinska skalderna, dimitterades till studentexamen vårterminen 1889. Att vi icke framflyttat det tidsområde, från hvilket vi hemtat våra statistiska uppgifter, ännu ett år, så att vi tagit läsåret 1886—87 t. o. m. 89—90, beror derpå, att åtskilliga läroverks årsberättelser för sistnämnda år ej varit oss tillgängliga¹).

Om vi först följa de lärjungar, som med höstterminen 1885 gjorde sitt inträde i kl. VI: 1, genom skolans återstående fyra klasser, finna vi deras läsning af latinska skalders hafva bestått i följande författare och kurser:

VI: 1 (1885—86). Vid så godt som alla läroverk hafva lärjungarne i denna klass i enlighet med den Kgl. Stadgan läst ett urval ur Ovidii Metamorfofer. De enda undantag, vi antecknat, äro Läroverket i Nyköping och Nya Elementarskolan i Stockholm; vid dessa begge läroverk har i stället för ett urval ur Ovidius lästs ungefär hälften af Aeneidens första bok.

Omfånget af det lästa vexlar i hög grad. Under det att minimikursen synes vara omkring 200 vers²), uppgifves vid andra läroverk en kurs af ända till 600 vers. Vanligast torde det lästa uppgå till mellan 300 och 400 vers.

VI: 2 (86—87). Vid det långt öfvervägande antalet läroverk har i denna klass lästs Vergilii Aen.; i allmänhet uppgifva årsberättelserna Aeneidens första bok; i några fall

1) Äfvenledes hafva vi saknat några få årsberättelser från de föregående åren 1885—89; dock torde de icke i väsentlig mån kunna rubba den statistik, vi fått af de årsberättelser, som hållits oss till handa.

2) Vid ett läroverk går omfånget af det lästa endast upp till 112 v. (Pyramus et Thisbe).

har den icke i sin helhet medhunnits (den minsta kursen uppgifves vara I, 1—327); i ett fall finnes antecknad att läsningen omfattat utom hela första boken äfven vv. 1—144 af den andra; i Helsingborg har lästs andra boken, i Wexiö tredje. I Nyköping, der läsningen af Aneiden börjat redan i VI: 1, har under detta läsår lästs ungefär senare hälften af den första och förra hälften af den andra boken; vid Nya Elem. i Stockholm synes ungefär samma pensum hafva genomgåtts. Vid Läroverket på Norrmalm och Södermalm i Stockholm har kursen jemte Aeneidens första bok eller en större del af densamma omfattat äfven något ur Ovidius, hvilken författare ensam lästs i denna klass i Hernösand, Hudiksvall och Linköping; vid dessa läroverk har kursen i denna klass gått upp till 700 à 800 v.

VII: 1 (87—88). Om vi frånräkna Hernösands läroverk, vid hvilket äfven i denna klass läsningen af Ovidius fortgått (1057 v.), har vid alla öfriga läroverk utom Hudiksvall och Linköping läsningen af Vergilius fortsatts så, att det att det pensum, som lästs af denne författare, kommit att omfatta minst 2 böcker: Vid de begge nämnda läroverken, der läsningen af Vergilius begynt först i denna klass, har den inskränkts till en bok (den första). Liksom i VI: 2 i regel lästes Aneidens första bok, så har i denna klass i regel lästs den andra, dock med flere undantag från regeln än vi funnit i VI: 2. Aneidens tredje och fjerde böcker hafva vi antecknat såsom lästa hvardera i respektive 3 läroverk, sjetten i två. Vid åtta läroverk (Jönköping, Karlskrona, Luleå, Nyköping, Stockholms Södermalm, Wenersborg, Westerås, Wexiö) har dessutom läsningen af Horatius börjat redan i denna klass, en åtgärd från lärarnes sida, som vi, då den har till sin förutsättning att den kurs, som bör föregå Horatius, i alla fall fullständigt medhunnits, icke kunna finna annat än synnerligen prisvärd, då derigenom vinnes tid till en mera omfattande och grundligare repetition af det lästa, än hvad fallet måste vara, der läsningen af Horatius uppskjutes till skolans sista år. Horatius-läsningen i denna klass har omfattat minst Horat. I, 1—9, högst hela första

boken (respektive 35 valda sånger ur första och andra boken).

VII: 2 (88—89). Den väsentligaste tillökningen i läsningen af latinska skaldar faller i denna klass på Horatius. Det vanligaste synes vara, att lärjungarne, då de dimitteras från skolan, läst tvenne böcker af Horatii oder — och i regel I och II —, oafsedt om denna läsning börjat redan i föregående klass eller först i denna. I tvenne fall har endast den första boken lästs, i ett fall endast den andra. Vid några skolor äro, enligt årsberättelserna, ungefär en och en half bok genomgångna. I Norrköping hafva den första och andra boken utbyttts mot den andra och tredje, i Hernösand mot den tredje och fjerde. Vid sex läroverk, Göteborg, Kalmar, Karlskrona, Lund, Malmö och Wisby,¹⁾ hafva lärjungarne läst ett urval af Horatii oden; något som, med hänsyn till många Horatianska sångers antingen för lärjungarne mindre lätt tillgängliga eller ock afgjordt mindre passande innehåll, måste anses vara i hög grad efterföljansvärdt.

1) Då det torde intressera medlärare att få kännedom om, *hvilka* sånger som valts, meddela vi här efter årsberättelser: Göteborg: I, 1—4, 7, 9—12, 15, 22, 28, 35; II, 1—3, 9, 10, 12—14, 16, 18, 20; III, 1—6, 9, 11, 16, 27, 29 (tillsammans = 35 sånger); Kalmar: I, 1—4, 7—10, 12, 14, 22, 24, 28, 31, 32, 34, 35, 37; II, 1—3, 6, 7, 10, 14, 16, 18, 20; III, 1—6, 8, 9, 30; IV, 2, 3, 7, 15 (= 41 sånger); Karlskrona: I, 1—3, 7, 10—12, 14, 15, 20—22, 24, 26, 28, 29, 31, 35, 37, 38; II, 1—3, 6, 7, 9, 10, 13—20; III, 1—5, 8, 23, 24, 28 (= 44 sånger); Malmö: I, 1, 3, 4, 7—12, 15, 16, 21, 22, 24, 27, 31, 35, 37, 38; II, 2, 3, 9, 10, 12—16, 18, 19; III, 1—3, 5, 8, 9, 16, 18, 21, 28—30; IV, 4, 7, 11 (= 45 sånger); Wisby: I, 1—4, 7—10, 12, 14, 22, 24, 28, 31, 32, 34, 35, 37; II, 1—3, 6, 7, 10, 14, 16, 18, 20; III, 1—6, 30; IV, 2, 3, 7 (= 38 sånger). Årsberättelsen för Lunds Katedralskola uppgifver endast »Horatii Carmina och Epoder i urval», men genom enskildt meddelande hafva vi oss bekant, att de vid sistnämnda läroverk under ifrågavarande läsår lästa sångerna varit: I, 1, 4, 5, 7—9, 11, 13—15, 17, 18, 21—24, 28, 30, 31, 33—35, 37, 38; II, 2, 3, 6—8, 10, 14—18; III, 1—4, 9, 12, 13, 18, 21, 24, 29; IV, 3, 4 (i afd. B), 7, 13, 15 (i afd. A); Epod. 2, 7, 15 (= 53 sånger).

Vid några få läroverk har läsningen af Vergilii Aeneid fortsatts i denna klass, så att lärjungarne vid afgang från skolan kunnat prästera en kurs af ända till fyra böcker af denna dikt. Vid ett läroverk, Hudiksvalls, har äfven studiet af Vergilii Ekloger införts; de synas hafva ersatt läsningen af en (eller tre?) böcker ur Aneiden.

Hvad angår de upplagor som användts, så är Törnebladhs edition af Vergilii Aeneid som bekant fullständigt utan medtäflan. Vid det läroverk, der Vergilii Ekloger lästs, har man begagnat Laduvigs edition. Vidare användes vid alla läroverk Fahlcrantz' upplaga af Horatii Oder och Epoder; endast vid några få förekommer Frigells upplaga vid sidan om denna. Det mest gängse urvalet ur Ovidii Metamorfoser är S. G. Cavallins, men vid sidan om det begagnas på många ställen antingen Brodéns eller Törnebladhs; den senare begagnas ensamt på några få ställen, Brodéns ensamt, så framt vi kunna lita på våra anteckningar, endast i Skara.

Ur den ofvanför gifna statistiska redogörelsen framgår med tillräcklig tydlighet, hvilka partier ur Vergilii Aeneid och Horatii Oder vanligen blifvit lästa. Äfven om vi utförde statistiken i enskildheter för skolans öfversta klasser under de fyra år, till hvilka vår undersökning är bunden, skulle de gränser, inom hvilka valet af stycken ur dessa begge författare hållit sig, ingen annan förskjutning lida än den, att vi i några få fall skulle få anteckna äfven Aeneidens femte bok, och följaktligen är det ingen af Aeneidens sex första böcker, som under läsaren 1885—89 icke blifvit genomgången vid ena eller andra läroverket; vid enstaka läroverk hafva under olika år olika böcker ur Horatii Oder lästs, och vid de läroverk, der lärjungarne läst valda sånger ur Horatius, har urvalet i någon mån kunnat skifta. Men bland Ovidii Metamorfoser har valet varit mera fritt; bland de stycken, som förekomma i ofvan nämnda trenne till skolans tjänst utgifna urval, är det endast fem, som vid samtliga läroverk under de fyra år, vår undersökning omfattar, uteslutits ur kursen i Ovidius för VI: 1. Dessa fem

stycken äro *Jason et Medea* och *Julius Cæsar in cælum sublatus* i Brodéns urval, *Ceyx et Halcyone* och *Pythagoras* i Cavallins urval, samt *Aper Calydonius*, som är gemensam för Brodéns och Cavallins urval. Af dessa stycken hafva emellertid de tre lästs i en senare klass i de läroverk, som fortsatt med läsningen af Ovidius utöfver VI: 1, näml. *Jason et Medea* i Linköping, *Aper Calydonius* och *Ceyx et Halcyone* i Hernösand. Då emellertid åtskilliga årsberättelser nöja sig med att anteckna antalet verser eller antalet stycken, som man hunnit genomgå, utan att ange, af hvilka stycken kursen bestod, är det ju möjligt, att äfven de stycken, om hvilka det icke upplyses att de genomgåts i VI: 1, vid det ena eller andra läroverket verkligen ingått i kursen. Det troligaste är väl dock, att en sådan summariskt angifven kurs hållit sig inom de vanligast lästa styckenas område.

Det visar sig nämligen vid en närmare granskning, att af de i ofvannämnda »Urval» förekommande stycken ur Ovidii Metamorfoser vissa väljas med stor förkärlek. Våra statistiska anteckningar för kl. VI: 1, under läsåren 1885—89 visa att *Quattuor ætates* är det allmännast lästa stycket ur Ovidius; det är antecknadt för 47 fall. Dernäst kommer *Pyramus et Thisbe* med 45 fall, *Lycaon* (39), *Philemon et Baucis* (27), *Diluvium* (21), *Phaëthon* (15), *Niobe* och *Dædalus et Icarus* (med hvardera 14), *Orpheus* (13), *Cadmus* (12) o. s. v. ända till *Athamas*, *Galatea et Acis*, *Hercules* och *Hecuba*, hvilka finnas antecknade endast för hvardera ett fall.

Det är själfklart att i ett litet land, der hvarje gren af litteratur vänder sig till en jmförelsevis föga talrik publik, den pedagogiska litteraturen måste förefalla temligen enformig vid sidan om den mångfald, hvilken de stora kulturländerna, såsom t. ex. Tyskland, hafva att uppvisa. Under det att i Tyskland nästan hvarje latinsk skald, som med något skäl kan göra anspråk på att kallas klassisk, blifvit bearbetad för skolstadiet, är det endast trenne skald, af hvilka för skolan lämpade bearbetningar i urval för

närvarande föreligga inom den svenska litteraturen. Det torde vara skäl att uppkasta så väl den frågan, huruvida de skalder, som hittill lästs, varit de i allo lämpligaste, som också den, om icke skolans program på den punkten skulle kunna med fördel utvidgas.

De egenskaper hos Ovidius och särskildt hos hans Metamorfoser, hvilka göra honom till en för skolstudiet lämplig författare, äro en klar, lätt stil, en flytande, lättläst versbildning och ett lättfattligt innehåll. Dertill kommer — och härmed vidröra vi ett huvudvilkor för att en författare skall kunna med framgång läsas på skolstudiet — att ur hans Metamorfoser låta särskilja sig smärre berättelser, som icke blott verkligen bilda ett helt för sig, utan äfven kunna af lärjungen sammanhållas som ett helt, emedan de hinna genomgås på jemsförelsevis kort tid. Icke heller bör man underskatta den fördel, det erbjuder, att med lärjungarne läsa några mythologiska berättelser hos en klassisk författare i den på samma gång jemna och lifliga stil, i hvilken berättelserna hos Ovidius äro hållna. Emellertid torde det vara en ganska allmän erfarenhet, att Ovidius icke desto mindre måste betraktas såsom till en början något för svår för lärjungarne, en erfarenhet, som synes bestyrkas deraf, att det i allmänhet är en föga omfångsrik kurs, som medhennes i den klass, der läsningen af de latinska skalderna börjar med Ovidius, VI: 1.

Det finnes en latinsk författare, som vi tro vara i alla hänseenden mera än Ovidius lämpad till att inleda lärjungen i studiet af de latinska skalderna, och det är Phædrus. Hans stil, som i det hela är ren och klassisk, är enklare och lättare än Ovidii, och hans fabler äro i regel till omfånget icke så stora, att lärjungen ens till en början behöfver sönderhacka dem i två eller flere lexor. Dertill är det alltid lättfattliga innehållet till en stor del känt för lärjungen på förhand genom moderna fabelsamlingar, och det torde i sin mån bidra till att han får en rätt uppfattning af den latinska litteraturens — och derigenom äfven af det latinska språkstudiets — betydelse, då han hos en af de

första latinska författare, han läser, återfinner gamla bekanta från sina tidigaste bokliga öfningar.

Hvad Vergilii Aeneid beträffar, bekänna vi öppet, att vi tvifla på dess lämplighet som skolbok; studiet af den dikt, som både till anläggning och utförande vill vara det romerska folkets nationalepos, torde med stor fördel kunna uppskjutas till universitetet. Aeneiden hör utan tvifvel till den romerska litteraturens svårare verk, vare sig vi fästa oss vid diktens språkliga uttryck, eller vid dess sakliga exeges. Dertill kommer, att dikten rör sig inom ett område, som lärjungarne kunna rätt intressera sig för, endast om de äro synnerligen förtrogna med den Homeriska dikten och dess guda- och människoverld. Aeneiden är för mycket en *lärd* dikt för att den äfven skulle ega den enkla ursprunglighet, hvilken vi gerna vilja finna hos de litteraturverk, som vi erbjuda vår ungdom till skolläsning. Icke heller är det rätt väl möjligt, att ur denna dikt utvälja episoder, hvilka å ena sidan icke äro längre, än att lärjungen ännu har i lifligt minne berättelsens början, när han hinner till dess slut, och å andra sidan verkligen så, som de mytologiska berättelserna ur Ovidii Metamorfoser, göra intryck af att utgöra ett helt för sig. Oss synas därför de lärare hafva handlat pedagogiskt riktigt, som ersatt Vergilii Aeneid med en utvidgad läsning af Ovidii Metamorfoser, men den lärare kanske ännu bättre, som tagit det originela steget att med lärjungarne läsa Vergilii Bucolica.

Horatius åter torde med all rätt höra till skolans författare. Det låter visserligen icke förneka sig, att hans ordknappa reflexionslyrik bereder lärjungarne svårigheter, och alla torde vi villigt erkänna att Horatius icke var för oss på skolbänken, hvad vi sedermera funnit honom vara; ja, vi drista t. o. m. tillägga, att, läst uno tenore, är han redan för det innehåll, hvilket en del sänger bjuda på, olämplig för skolan. Men deraf draga vi endast den slutsatsen, att Horatius bör, såsom vi också ofvan visat vara fallet vid en del skolor, läsas i urval.

Skolan gör icke anspråk på att kunna föra sina lärjungar till en allsidig insigt i de lästa författarnes egendomliga stil eller innehåll, eller i deras betydelse inom den nationella litteraturen eller verldslitteraturen. Hon kan det icke redan på den grund, att det är henne omöjligt att bibringa lärjungarne det djnpt ingående historiska och litterära vetande, som fordras för att fatta den grund, ur hvilken de individuella litterära gestalterna vuxit upp. Om förhållandena därför sjelfva förhindra lärjungarne att verkligen *fördjupa* sig i de lästa författarne, torde det deremot vara lättare att leda deras läsning mera på bredden. Vare sig vi latinlärare vilja eller icke vilja, tenderar latinläsningen i skolan allt bestämdare mot det såsom sitt anspråkslösa centrala mål, att förhjelpa lärjungarne till att någorlunda ledigt läsa en latinsk text. Vi äro helt visst snart på den punkt, der reproduktionen af latinskt språk tränges tillbaka och kommer att användas endast såvidt den som pedagogiskt medel bispringer undervisningen i den latinska texten; dermed kommer då det stilistiska och till en del äfven det syntaktiska studiet af latinet att reduceras till blygsammare proportioner än hittills. Men skulle det icke vara möjligt att, med latinundervisningens skarpare koncentrerande kring läsning af latinsk litteratur, i detta studiums extensitet återvinna och kanske mer än återvinna hvad som, enligt många latinvänners mening, nödvändigt måste gå förloradt i latinstudiets intensitet? Skulle vi icke genom att indraga ännu en eller annan författare inom deras krets, som läsas i skolan, kunna bibringa lärjungen en väl så lefvande och för hans litterära och humana bildning väl så fruktbarande uppfattning af den romerska antikehns lif i dess många former, som fallet hittills varit?

Af grunder, som här ofvan anförts, hafva undertecknade börjat realisera en länge närd plan att för skolan bearbeta ett mångsidigare urval ur de latinska skalderna. Den plan, undertecknade följa, är i hufvudsak följande:

I:a häftet: Valda fabler ur Phædrus, till ett antal af ungefär 50.

- 2:a h.: Valda stycken ur Ovidius, företrädesvis Metamorfoserne.
- 3:e h.: Valda stycken ur Catullus, Tibullus (och Propertius?) samt möjligen några epigram ur Martialis.
- 4:de h.: Valda stycken ur Horatius, företrädesvis ur hans fyra böcker Oden, men äfven ur hans Epoder och hexametriska dikter.
- 5:te h.: Valda stycken ur Vergilius, företrädesvis hans Ekloger.
- 6:te h.: Mythologisk och saklig index till h. 1—5.

Det är vår afsigt att låta den latinska texten åtföljas af så pass utförliga och omständliga kommentarier, att de skulle undanröjda lärjungarnes behof att begagna »mellanradiga» och »ordagranna» öfversättningar och andra af lärarne okontrollerade hjälpedor.

Vi äro väl medvetna om de svårigheter, som äro förbundna med ett företag sådant som det, vi här bebådadt, och erkänna villigt, att, om det kommer att lyckas, vi därför till stör del stå i skuld hos våra föregångare. Vi våga ingalunda anse oss i allo ega den erfarenhet, som är en väsentlig grund för att kunna fullt lyckas med ett pedagogiskt-litterärt företag, och vi ämna därför iakttaga den försigtigheten att trycka den första upplagan i ett jämförelsevis ringa antal exemplar, i den tanke att, derest de af oss i urval utgifna latinska skalderna skulle komma att läsas i skolorna, vi dess snarare skulle få tillfälle att för en andra upplaga begagna oss af de anmärkningar, som vare sig offentlig eller enskild kritik kan framställa, och tillmötesgå de önskingar, hvilka under arbetets begagnande kunne komma att uttalas. *Vi behöfva väl knappast tillägga, att, derest någon för vårt företag intresserad lärare skulle under arbetets fortgång vilja meddela oss vare sig sina tankar om lämpligt urval ur de till behandling upptagna skalderna, eller eljes ur hans pedagogiska erfarenhet framprungna råd eller anvisningar, vi för sådana meddelanden äro synnerligen tacksamma.

Af ofvanstående »urval» ur latinska skalder har redan första häftet (Phædrus) börjat tryckas och torde vara tillgängligt i bokhandeln i Juni månad. Fjerde häftet (Horatius) torde äfvenledes med säkerhet vara tillgängligt i bokhandeln före höstterminens början. De öfriga häftena jemte deras avslutande »index» torde alla utkomma under loppet af nästa läsår.

Lund i Maj 1891.

Johannes Paulson.

Knut Wintzell.

Ännu ett ord om Horatiustolkningar.

(Se Ped. tidskr. 1891, s. 184).

Finge man efter orden taga lektor Lyths påstående, »att en öfversättning af en klassisk skald aldrig kan bli rätt», så vore all diskussion härom afklipp; men i förhoppning, att påståendet lider af någon öfverdrift, vill jag ännu en gång anföra ett par skäl för min mening om ifrågavarande Horatiustolkningar.

Öfversättaren frågar, hvartill enligt min uppfattning af 1:sta odet orden *sublimi feriam sidera vertice* skulle tjena. Helt enkelt till att uttrycka Horatii stolthet öfver Mæcenus' bifall. Uttrycket motsvarar ungefär vårt *växa himmelshögt*. Låge ej denna betydelse deri, hvartill tjänade då *feriam* och framför allt *vertice*?¹⁾ Nu målas på det yppersta, huru Horatius liksom med stark fart skjuter i höjden i följd af Mæcenus' bifall. Och hvarför gör han det? Jo, Mæcenus är hans välgörare, hans vän och dertill den ypperste konstkännare. Det är till följd af allt detta som Horatius sätter så högt värde på hans bifall. Städe framhåller han det personliga förhållandet mellan sig och Mæcenus och så äfven i denna dikt (O et præsidium et dulce decus meum).

Äfven om ingen instämde i Mæcenus' bifall, tror jag, att det skulle glädja Horatius lika mycket i alla fall, och jag finner ingenting trivialt häri. Att skalden deremot blott och bart skulle ha blick för det fackmessiga värdet af Mæcenus' kritik, blir efter min tro jembörligast futtigt, äfven om man utbroderade saken

1) Det vore onekligen intressant att höra, huru öfversättaren skulle vilja tolka stället efter ordet.

med 40 grannlätsuttryck i st. f. 20¹). Öfversättaren jämför andra och tredje bokens sista oden. Ja, der är det verkligen fråga Horatii förutsedda odödlighet såsom skald, men den tillskrifves ej Mæcenas, utan skalden känner nog sjelf sin diktningens värde, och det är väl snarast så, att han tar Mæcenas med sig till odödligheten.

Öfversättaren sammanfattar odets slut enligt den uppfattning, jag gjort gällande, på följande sätt: *murgrönan, lärda pannors belöning, höjer mig till gudarne; men om du, Mæcenas, anser mig för en skald, då når jag stjernorna*, och frågar så: hvad menas med att murgrönan höjer någon till gudarne? — Ja, icke menas med hederæ någon skaldelön eller något bifall från publiken, utan ordet är att fatta såsom ett skaldeattribut och står här bildligt för att beteckna skaldskapet¹). Att detta höjer skalden till gudarne betyder naturligtvis, att utöfningen af skaldekonsten skänker honom en gudomlig fröjd. — Vinner han dermed någon ära? — Jo, Mæcenas' bifall skall göra honom öfvermåttan stolt.

I, 2, 41—49. Utan att ingå i några från saken ledande vidlyftigheter vill jag blott fråga, om ej den korta öfversättningen *förvandlad* fullt väl återger originalets *mutata figura*. Hvertill tjänar då »guddomens härlighet» och annat dylikt?

I, 5. Finge man vid tolkningen af *gracilis puer* utgå blott från sin föreställning om de epitet, som kunna passa en Pyrrhas älskare, så kunde man väl få fram ett betydligt antal uttryck, som vore »expressiva» nog, ehuru tilläfventyrs ej för det, som skalden med sina ord åsyftat²). Älskaren karakteriseras genast från början såsom späd och vek och blir just i denna sin egenkap ett lämpligt föremål för den mognade skaldens öfverlägsna medlidande. En vigtig skilnad mellan Horatii ordbehandling och »våra temaskrivande skolgossars» är den, att han ej kastar fram sina ord på måfå utan väljer dem till att noggrant och smakfullt uttrycka meningen. Just därför bör man vid tolkningen ej släppa hans ord ur sigte, man må öfversätta strängt eller fritt.

Om jag missförstått tolkningen af slutstrofen, så har förklaringen visst icke hjälpt mig mycket. Jag hade verkligen tänkt mig, att uttrycket *din* (= Pyrrhas) *helgedom* berodde på något tillfälligt slarf i behandlingen af modersmålet. Hvad menas nu

1) Förmodligen beror öfversättningens tryckande ordstått uteslutande på öfversättarens i och för sig lätt förklarliga sträfvan att på något sätt snygga upp den rama prosa, hvarmed originalets proverbiela hyperbol ersatts. Men det torde ej vara rätta öfversättningsmetoden.

2) Samma betydelse har ordet påtagligen på det anförda stället ur Prop. (2: 5, 25), ehuru öfversättaren äfven här, liksom af en fix idé vill se »dryckeslag».

med *din helgedom*? — Skall jag försöka någon tillämpning af den i och för sig obehöfliga upplysningen, att *sacer* kan betyda både helig och förbannad, blir det den, att översättaren i st. f. »din (= Pyrrhas) förbannade vägg» användt den oväntade eufemismen *din helgedom*. Men jag saknar då fullföljandet af den använda förträffliga bilden från storm och skeppsbrott, ty votivtaflan skall ju egnas den gud, som man har att tacka för räddningen.

Översättaren är ej fullt lycklig i valet af parallelställen. De anförda ställena ur Cic. och Liv. lära ej styrka översättningen af *cura Caesaris*: I, 12, 50; *cura* har på dessa ställen tydligen sin vanliga betydelse.

Jag vill änyo påpeka, att det icke är så mycket den *fria* översättningen, jag fruktar, som den sökta och utsmyckade, i all synnerhet då det gäller att tolka en författare sådan som Horatius. Att härvid söka täfla med originalet i kysk enkelhet och elegans, det måste på smaken och förmågan att behandla modersmålet utöfva ett renande och befruktande inflytande, men överdrift och effektsökeri tröttar och slappar lärjungen och skymmer så att säga bort originalets skönhet, äfven der översättningen ej går emot eller på sidan om sakinnehållet. Af den omständigheten, att man ej alltid kan få en översättning, som täcker originalet, följer icke att många översättningar, sinsemellan olika, kunna vara bra. Ingen översättning duger, som ej står i öfverensstämmelse med originalets tanke och allmänna karakter, och bland dem, som det göra, är den bäst, som, under uppfyllande af modersmålets fordringar, i detalj trognast och enklast afspeglar originalets skiftningar i formen, i den mån sådant låter sig göra. På sin förmåga att åstadkomma sådan översättning vill jag minnas, att lektor Lyth i »Det Homeriska Grekland» åstadkommit särdeles lyckade prof, hvilka man med saknad erinrar sig inför de nu framlagda tolkningsförslagen. En af de yppersta estetiska lärdomar, som antikens bästa representanter förmå gifva oss, är ju dock alltid den att undfly flärd och med enkla medel åstadkomma en sann och kraftig verkan. För att göra denna lärdom rätt inträngande vore det kanske ej olämpligt att stundom aldeles undvara översättning.

Hvad slutligen angår mitt citat från Dumboms lefverne, så fagnar mig medgifvandet, att man kan uppfatta sista raden på mer än ett sätt, och jag hoppas då att få välja det, som bäst passar för min afsigt.

1) Sak samma gäller om I, 1, 12 *in umbrosis Heliconis oris*.

Uttalande af teckningslärarne vid rikets allmänna läroverk med anledning af senaste skolkommittés förslag rörande teckningsundervisningen.

Som behandlingen af senaste skolkommittés förslag varit mycket skiljaktig inom de olika läroverkskollegierna, torde nämnda kollegiers utlåtanden icke kunna sägas lämna ett så fullständigt uttryck af samtliga lärares åsikter i skolfrågan, som man därmed förmodligen åsyftat. På många ställen har sålunda den meningen sökt göra sig gällande, att det icke tillkomme kollegierna att yttra sig öfver de af Kongl. Maj:t angifna grunder, på hvilka förslaget hvilat. Äfven har man inom åtskilliga kollegier ansett, att hvarken extra lärare eller öfningslärare vore berättigade att deltaga i beslutens fattande. Under hvilka förhållanden som helst kan man lätt inse, huru svårt det måste vara för öfningslärarne att inom de respektive läroverkskollegierna, hvilkas flesta ledamöter hafva en mer eller mindre ytlig kännedom om öfningsämnenas betydelse och deras lämpliga anordning i undervisningsplanen, vinna något kraftigare understöd för sina åsikter.

Med anledning häraf har Svenska Teckningsläraresällskapet, som redan i denna fråga afgifvit till Kongl. Maj:t en underdånig petition, ansett lämpligt att till ett helt sammanfatta och offentliggöra de från rikets teckningslärare till sällskapet afgifna anmärkningar och inlägg mot förslaget, hvarvid man icke kunnat undgå att äfven vidröra de grunder, som varit bestämmande för detsamma. Med sällskapets godkännande har sålunda blifvit anmärkt:

1) Att den inom de fyra öfre klasserna vid högre läroverken föreslagna inskränknigen af de obligatoriska teckningstimmarerna från 3 till 2 timmar i veckan å reallinjen och från 2 till 1 timme i veckan å den s. k. B-linjen uppenbarligen synes innebära ett underkännande af teckningens betydelse inom skolan såsom allmänt bildningsmedel och i väsentlig mån måste försvåra ett framgångsrikt bedrivande af detta ämne. För denna uppfattning kunna anföras följande grunder:

a) De teoretiska ämnenas oroväckande trängsel inom skolans timplan bör icke utgöra något skäl för att ytterligare vidtaga några inskränknningar i den åt teckningsundervisningen redan nu knappt tillmätta tiden, enär färdighet i teckning är för många af dessa ämnen till stöd och hjälp och oundgänglig

på flera såväl rent vetenskapliga, som praktiska lefnadsbanor;

- b) Teckningsundervisningen, rätt ordnad inom skolan har sålunda icke till hufvudsakligaste mål att vara en estetisk öfning, utan att lära ungdomen *rätt se* och att i motsats till skolans öfvervägande abstrakta arbete bibringa densamma en praktisk färdighet af största gagn, vare sig det gäller att afbilda och bevara yttre iakttagelser eller förtydliga och åskådliggöra egna tankar och föreställningar. Ur ofvannämnda synpunkt kan teckningen jämföras med ett universalspråk, som till en viss grad kan och bör läras af alla;
- c) I intet ämne bör i skolan så ytlig undervisning meddelas, att icke densamma kan tjäna till grund för fortsatta studier och motsvara sitt ändamål;
- d) Den af herrar ämneslärare ofta uttalade klagan öfver svårigheten att i ett läsämne med 1 undervisningstimme i veckan vinna något tillfredsställande resultat;
- e) Gäller detta ett läsämne, så gäller det lika mycket och kanske ännu mera ett öfningsämne såsom teckning, hvarvid icke blott iakttagelseförmågan och formsinnet skola skärpas utan äfven handfärdigheten öfvas;
- f) De lärjungar, hvilka begagna sig endast af den obligatoriska teckningen, komma på skolans högre stadier i följd af den knappa undervisningstiden att företrädesvis sysselsättas med högst elementära öfningar, hvarigenom intresset för ämnet så småningom måste slappas och slutligen alldeles upphöra;
- g) Det långa uppehållet mellan hvarje återkommande teckningslektion måste äfven leda därhän, att en lärjunge, som inom de högre klasserna fått en svårare teckningsuppgift, för hvars utförande åtgår en längre tid, hinner ledsna vid sitt arbete, innan det blifvit afslutadt;
- h) Opåräknade afbrott i den bestämda undervisningstiden komma dessutom att äga rum icke blott med anledning af inträffande sjukdomsfall, utan äfven i följd af tillfälliga lof, lof för skrifningar å lärorummet, nattvardsläsning, excursioner, m. m.
- i) Oaktadt den sålunda föreslagna inskränknigen i den obligatoriska undervisningstiden ställer kommittéförslaget sid. 156 en bestämd fordran på, att åt *frihandsteckningen* och *linearritningen* bör inom skolan tillerkännas lika stor betydelse, hvilken fordran gäller både för reallinjen och B-linjen. Af denna bestämmelse skulle den anordning blifva en följd, att å B-linjen antingen frihandsteckningen och linearritningen skulle få hvar sin timme hvarannan vecka eller frihandsteckningen öfvas den ena terminen och linearritningen den andra.

2) Att den föreslagna frivilliga teckningen icke kommer att bereda den ersättning för inskränkningen i den obligatoriska, som man i förslaget sökt framhålla. Såsom skäl för denna uppfattning torde kunna anföras:

- a) Frivilliga lektioner få lätt karakteren af privatlektioner och blifva väl mycket beroende af lärjungarnas godtycke, hvilket måste inverka menligt på en pedagogisk anordning af undervisningen i dess helhet;
- b) Liknande farhågor uttalar herr ecklesiastikministern i fråga om en frivillig sångundervisning inom skolans fem lägre klasser;
- c) De frivilliga teckningslektionerna kunna svårligen förläggas till andra tider än till eftermiddagarna, hvilket isynnerhet inom de högre klasserna måste motverka lärjungarnas håg och lust att begagna sig däraf; också säga kommitterade själfva sid. 108 i förslaget i fråga om en dylik anordning för gymnastiköfningarna, att den samma skulle medföra stora olägenheter och splittra samt inskränka den tid, som eljest kunde ägnas åt hemmet samt hemarbetet;
- d) Genom en sådan anordning skulle lärjungarna dessutom gå miste om den rekreation, som hitintills legat däruti, att en teckningstimme omedelbart följt på en läslektion, då däremot teckningstimmarna enligt det nya förslaget utan tvifvel skulle förefalla de flesta lärjungar högst besvärliga;
- e) Af den frivilliga undervisningen kan en lärjunge begagna sig en termin och en annan därmed upphöra för att kanske åter börja en tredje, hvarigenom en systematisk och sammanhängande undervisning i ämnet i hög grad försvåras, för att icke säga rent af omöjliggöres;
- f) Det är vidare ej antagligt, att flertalet af lärjungarna inom skolans högre klasser skola begagna sig af den frivilliga teckningen, då arbetet i hemmet genom de ökade examensfördringarna och profven i de olika läsämnen helt visst därför lägga ett hinder;
- g) Den knappa tid, som återstår af eftermiddagarna, sedan läsläsning och temaskrifningar blifvit avslutade, och som borde kunna användas till umgänge med anhöriga, till hvila eller rörelse i fria luften, tages dessutom i anspråk af privata lektioner i musik eller i ett och annat läsämne, af sportöfningar och föreningar inom skolan. Mången äldre, mindre bemädlad lärjunge måste äfven söka förtjänst genom att handleda yngre kamrater. Till stöd för ofvannämnda påstående kan exempelvis anföras, att inom ett af huvudstadens högre

allm. läroverk finnes en gymnastikförening (onsdags- och lördagseftermiddagar kl. $\frac{1}{2}$ 6—7) en velocipedförening (tisdags- och fredagseftermiddagar kl. $\frac{1}{2}$ 6—7) sällskapet Concordia (hvarannan lördagseftermiddag kl. $\frac{1}{2}$ 7—9), sällskapet Linnéa (hvarannan lördagseftermiddag kl. $\frac{1}{2}$ 7—9) sällskapet Floras vänner, Försvarsföreningen, hvartill kommer undervisning i slöjd (hvarje eftermiddag kl. $\frac{1}{2}$ 6—7), och orgelspelning (månd. och torsd. kl. 6—7);

- h) Utan att underkänna värdet af den välkomna och befogade bestämmelsen, att vid läsårets slut prof på lärjungarnes i högsta klassen teckningsfärdighet skola insändas till Kongl. Ecklesiastik-Departementet och att deras betyg i teckning införas på mogenhetsbetyget, måste dock den med ungdomens skaplygne något förtrogna tvifla på att denna bestämmelse är af så kraftig art, att den skall mana något flertal af skolans lärjungar att lämna sina hem, läxor och temaböcker för att på eftermiddagen begagna sig af den frivilliga teckningsundervisningen;
- i) Då hvarje tillökning i de frivilliga teckningstimmarna medför för läraren en ökad inkomst, blir han till en viss grad beroende af sina lärjungar och lätt frestad, för att vinna ett stort antal deltagare i dessa lektioner, att mindre noggrant hålla på ett grundligt och allvarligt arbete;
- k) Bestämmelsen om prof och betyg för teckning i mogenhets-examen jämte en möjligen blifvande bestämmelse om vissa kunskapsfordringar i teckning för inträde i Tekniska högskolan skulle nog mana åtskilliga lärjungar i 6:te och 7:de klasserna att mera vinnlägga sig om teckning, såvida flertalet i dessa klasser hade fullt klart för sig, åt hvilken lefnadsbana de ämna ägna sig, men erfarenheten har visat, att detta icke är fallet.

3) Att då, enligt 11 § af nuvarande skolstadga, rektor äger rätt att medgifva befrielse från föreskrifven undervisning och öfning i sång, gymnastik, fäktning eller militärofningar på grund af läkares intyg eller andra giltiga skäl och kommitterade hafva till här angifna ämnen äfven lagt tecknings, det torde kunna frågas, om icke rektor äger rätt att på samma grunder meddela befrielse från skolans läsämnen och hvad skälet kan vara, att här ett särskildt stadgande för öfningsämnena uppställes;

4) Att särskilda betyg böra gifvas för frihandsteckning och för linearritning, när dessa olika arter af teckning skola enligt förslaget tillerkännas lika betydelse och när skickligheten och framstegen häruti äro beroende af olika förutsättningar;

5) Att ordalydelsen af § 41 i det nya förslaget är så affattad, att den icke gifver någon säkerhet för, att vid lärjunges flyttning till högre klass någon hänsyn kommer att tagas till hans betyg i teckning;

6) Att anmälan för rektor att en lärjunge icke ämnar begagna sig af den frivilliga teckningen borde, liksom förhållandet är vid sångundervisningen, ske genom målsman;

7) Att sifferuppgiften i fråga om det enligt förslaget ökade timantalet för de obligatoriska teckningstimmarerna är oriktig och vilseledande, enär i beräkningen äfven upptagits undervisningen i välskrifning, som i 2:dra och 3:dje klasserna erhållit ökadt timantal, samt att den föreslagna förändringen, att lärjungarna i 4:de och 5:te latinklasserna skola erhålla för hvarje klass 1 obligatorisk timma icke må betraktas som en alldeles ny tillökning i undervisningstiden, då för nämnda lärjungar det hitintills stått öppet att begagna sig af den för dessa klasser anordnade frivilliga teckningsundervisningen, vid hvilken form af undervisning herrar kommitterade själfva icke synas fästa så ringa betydelse;

8) Att, då i § 63 af förslaget bestämmes, att privatister, hvilka vid ett läroverk undergå mogenhetspröfning, skola erlägga vissa afgifter till fördelning bland de lärare, hvilka i pröfningen deltagit, det icke synes fullt rättvist att en teckningslärare, som det åligger att pröfva och afgifva betyg i teckning åt samma privatister, ej blifvit tillerkänd någon ersättning för detta hans extra arbete;

9) Att det icke gifves någon säkerhet för att icke åt läraren i matematik, såsom på senare åren varit fallet i Stockholm, kommer att öfverlåtas den för undervisningen i linearritning för femte klassens realister anslagna tid;

10) Att de skäl, hvilka kommitterade anföra för borttagandet af det enskilda flitbetyget, icke gälla i fråga om teckningsundervisningen och att förlusten af detta betyg blir af större betydelse för ett öfningsämne än ett läsämne, som äger flera medel till sitt förfogande att sporra lärjungarna till flit och uppmärksamhet;

11) Att i § 131 punkten 2 af förslaget teckningslärares såväl som öfriga öfningslärares yttrande- och beslutanderätt i deras resp. läroverkskollegier är väl mycket begränsad samt att det ej torde vara förenadt med någon fara, om ordinarie öfningslärare i detta hänseende medgäfvos samma rätt som kollegii öfriga ledamöter;

12) Att, då man af den uppgjorda timplanen finner, att antalet undervisningstimmar under hela skoltiden, omfattande nio

klasser, ökats i läsmännen såväl å den reala som klassiska linjen med 800 timmar och att teckningsundervisningen på alla linjer däremot förlorat flera eller färre timmar, på den reala ända till 113, det häraf tydligen framgår, huruledes den praktiska undervisningen fått tråda tillbaka för den teoretiska, något som står i uppenbar strid emot såväl riksdagens som allmänhetens uttalade önsknings och tidsandans kraf;

13) Att, då de teoretiska ämnena, för upprätthållandet af den allmänna bildningens nivå, ställa allt större anspråk på den studerande ungdomens tid, teckningsundervisningen löper fara att allt mer och mer inskränkas och slutligen, sedan resultatet på grund häraf blifva otillfredsställande, helt och hållet uteslutas från de allmänna läroverkens undervisningsplan;

14) Att mångfaldiga exempel kunna anföras på, att teckningsundervisningens betydelse för den allmänna bildningen däremot i utlandet vinner allt mer och mer erkännande och att redan många reformer vidtagits för dess höjande och utveckling;

15) Att man äfven i vårt land skall erkänna riktigheten häraf, sedan man väl kommit till insikt om, att de allmänna läroverkens ändamål icke är uteslutande att föra en med afseende på hela lärjungeantalet jämförelsevis obetydlig procent fram till mogenhetsexamen;

16) Att teckningslärarne hafva all anledning att protestera emot den föreslagna förlängningen af läseterminerna, enär dessa härigenom endast få ett ökad arbete, och icke såsom ämneslärarne någon motsvarande förbättring i sina inkomster. Kongl. Maj:t föreslår nämligen för en adjunkt 4 lönegrader med en förhöjning af 1000 kronor i hvarje lönegrad och för teckningslärarne 3 lönegrader med en förhöjning i lönen af 125 kr. för första, 75 kr. för andra och ingen för tredje. Kongl. Maj:ts förslag att indela teckningslärarne på grund af läroverkens olika storlek i vissa löneklasser, så att en lärare i lägsta löneklassen skulle få beräkna 16 timmar af sin tjänstgöringstid i veckan såsom ordinarie, i följande klass 20 och i högsta eller 1:sta klassen 25 timmar, är visserligen en stor och efterlängtdad fördel, men kommer läraren till godo först vid sjukdom eller pensionering. Det är icke heller fullt rättvist att en lärare, som har t. ex. 35 eller 37 timmars tjänstgöring i veckan, skall få räkna endast 25 timmar såsom ordinarie, hvarigenom han vid ett sjukdomsfall, som varar ett år, skulle förlora hela arfvodet för 10 à 12 timmar, motsvarande 1000 à 1200 kr. i högsta lönegraden utom $\frac{1}{4}$:del af den ordinarie lönen, hvarför det vore väl billigt, att det bestämdes 4 löneklasser, af hvilka den högsta räknade 30 timmar såsom ordinarie, och liksom för ämneslärarne 4 lönegrader.

Litteratur.

F. W. Putzgers *Historischer Schul-Atlas*. 16:te Aufl. Bielefeld und Leipzig 1890. Pris h. 2 Mark, kart. 2 M. 50 Pf.

Det är med verkligt nöje historieläraren fäster uppmärksamheten på detta förträffliga kartverk. På 59 hufvud- och 57 bikartor gifves en åskådlig kartografisk öfversigt till såväl den gamla som medeltidens och den nyare tidens historia. Den insigtsfulla, metodiska bearbetningen af materialiet, det noggranna och vackra utförandet samt fullständigheten utan öfverhopande af meddelade uppgifter göra detta arbete till ett det yppersta hjälpmedel för hvar och en vid historiska studier. Arbetet kan nämligen lika väl lämpa sig för de första universitetsstudierna som för skolstudiet. Om framgången i Tyskland vittna uttalanden såväl af vetenskapliga auktoriteter såsom prof. G. Hertzberg, G. Droysen och W. Oncken m. fl. som af framstående pedagoger, men ännu mer det faktum, att boken på 13 år upplefvat 16 upplagor. Hvarje ny upplaga har varit en förbättring, och i synnerhet ha de tre sista upplagorna, i hvilka D:r A. Baldamus medverkat, undergått en genomgripande omarbetning särskildt för att gifva boken en mot skolans fordringar svarande form. Kartornas antal har sålunda betydligt ökats (från 83 till 116 stycken). De kartor, för hvilka sådant syntns nödigt, ha erhållit höjdbeteckning. Texten har blifvit tydligare och fått en måttfull begränsning af ortnamnens antal. Färgläggningen utmärker sig för klarhet och liflighet. Den nyaste tidens historia, som nu fått en annan betydelse och uppgift i de tyska skolorna än förr, har kommit till sin fulla rätt. Kartboken inledes med en för hvarje karta upplysande text. Med ett ord, arbetet har blifvit ett litet mästerverk, som erbjudes för ett otroligt billigt pris.

De svenska arbeten af samma art, som vi ega, kunna naturligen ej täfla i prisbillighet med det tyska. Hildebrand-Selanders atlas kostar 6 kr. 40 öre, Wiberg-Mentzers visserligen blott 2 kr., men står i afseende på fullständighet, färgläggning (den är minst sagdt osmaklig) och tydlighet långt tillbaka för Putzgers atlas. Ej heller kunna de i andra afseenden täfla därmed. Dock ega de i ett fall företräde, nämligen i en fullständigare kartografisk framställning af de skandinaviska ländernas historia. Det vore därför önskligt, om det tyska arbetet kunde med ett sådant tillägg utkomma i svensk drägt.

Sedan 1887 har Putzgers atlas till både lärares och lärjungars belåtenhet begagnats vid den historiska undervisningen i Vesterås läroverk och enligt uppgift med samma framgång i Fjellstedtska skolan i Upsala.

A. Kempe.

Uppgifter för skriftlig afgangsexamen vårterminen 1891.

Ämnen för uppsats på modersmålet.

1. Kristendomens utbredande under det första årtusendet.
2. Hvilka tilldragelser under den romerska republikens sista århundrade kan man anse såsom förberedelser till monarkiens införande genom Augustus?
3. De stora uppfinningarna vid slutet af medeltiden samt deras inverkan på odlingen och statsförhållandena.
4. Hvilka förändringar har Sveriges gräns i öster undergått efter nyare tidens början?
5. Redogörelse för något af Geijers fosterländska skaldestycken.
6. Hvilken nytta och skada åstadkomma småfoglarne?
7. Huru mätas värmets grad och mängd?
8. »Ett manligt sinne fruktar Gud allen och rösten i sitt inre, som fördömer».

Latinskt öfversättningsprof.

Om perserkonungen Cambyses' grymhet hafva de gamle mycket att förtälja. Så berättas det, att han en gång i en dröm tyckte sig se sin broder Smerdes sitta på den kungliga tronen, och genast blef detta för honom en anledning att afdagataga den fullkomligt oskyldige brodern. Någon tid derefter tillfrågade han sin trognaste tjenare, en man vid namn Prexaspes, hvad Perserne tyckte om sin konung. Denne svarade, att man i allt annat berömde konungen, men blott det klandrades, att han vore mer än tillbörligt begifven på vin. Förtörnad yttrade då konungen: »du skall straxt få erfara, om de, som så döma, hafva rätt eller icke. Om jag med min pil träffar din son, som står der borta, midt i hjertat, så må detta vara ett bevis derpå, att Persernas beskyllning är orättvis; i annat fall skall jag erkänna, att de tala sanning». Med dessa ord spände han bågen och sköt en pil midt i hjertat på ynglingen, vände sig derpå till fadern och frågade: »hvar finner du hos en drucken man så säker hand och så säkert öga?»

Franskt öfversättningsprof.

Snälla syster! Hvarföre har du ej svarat på det bref, som jag skref till dig för mer än fjorton dagar sedan? Som det är föga antagligt, att man gifvit dig så mycket att göra, att du ej haft tid att skriva, betviflar jag ej ett ögonblick, att det är din läta, som förledt dig att försumma mig. Emellertid vill jag ej

längre gråla på dig för att ej göra dig ledsen. En af mina kamrater och jag gjorde häromdagen en liten botanisk utflykt i stadens omgifningar. Som våren är föga framskriden, funno vi endast få växter, hvilket likväl ej hindrade oss att vara mycket belåtna med vår vandring. Ett litet missöde, som jag hade, endast ökade vårt goda lynne. Min kamrat skrattade mycket åt mig, och sedan jag hemtat mig från min förskräckelse, skrattade jag också. — Nu har jag ingenting vidare att säga dig. Helsa från mig till alla dem, som bry sig om mig. Skrif så snart som möjligt till mig, i annat fall upphör jag att teckna mig din tillgifne broder Johan.

Tyskt öfversättningsprof.

a.

Då jag en dag gick omkring i en stad, som jag ej förr besökt, mötte jag en liten gosse, som bad mig köpa en gammal bok, som han höll i handen. Som boken väckte min nyfikenhet och han ej begärde mycket för den, beslöt jag att köpa den, ehuru han ej ville låta mig läsa i den, innan han fått betaldt. Då jag lemnat honom pengarne, räckte han mig boken och sprang bort, som det tycktes i den tron, att han lurat mig. Jag var nära att ångra min godtrogenhet, men sedan jag öppnat boken och deri läst några rader, blef jag öfvertygad, att icke jag utan gossen förlorat på handeln. Den för så godt pris erhållna boken var nemligen mycket sällsynt och eftersökt, och jag betviflar icke, att jag när som helst kan för den få hundra gånger mer än jag gaf. Jag är visserligen rätt belåten med att ega denna bok, men jag beklagar likväl, att jag ej kunnat återfinna gossen, ty jag skulle gerna gifva honom hela den summa, som jag tror boken vara värd.

b.

En rik bonde hade två mycket vackra hästar, af hvilka den ene var brun och den andre svart. Då han tidigt en morgon gick till stallet för att ge dem foder, märkte han till sin förskräckelse, att en tjuf, som under natten smugit sig in i stallet, stulit den bruna hästen. — »Hvad skall jag nu göra för att få fast tjufven», frågade han sig sjelf. Som han visste, att det samma dag hölls hästmarknad i grannstaden, fann han det högst sannolikt, att tjufven begifvit sig dit för att sälja hästen. Han for derföre genast till staden och fick der snart se sin brunte, »Den här hästen tillhör icke er utan mig», ropade han till den föregifne egaren. Denne låtsade bli förolämpad och frågade

bonden, om han druckit för mycket, eftersom han ej kunde skilja mellan mitt och ditt. — »Jag vill tillstå, att jag misstagit mig, om ni säger mig, på hvilket öga han är blind», svarade bonden lugnt och drog fram täcket öfver hufvudet på hästen. — »Han ser icke på högra ögat», sade tjuften. — »Nu kan man veta, att ni är en tjuft», sade bonden, »ty hästen är felfri».

Engelskt öfversättningsprof.

Kejsarinnan Maria Theresia hade knappt blifvit iklädd den kungliga purpurn, då hon fann sig omgifven af fiender, den ene lystnare än den andre efter de besittningar, som lemnats henne i arf af hennes förfäder. I detta bekymmersamma läge förrådde hon icke en enda gång en kvinnas svaghet eller förskräckelse. Hon lemnade Wien och kastade sig i Ungrarnes armar. Efter att hafva sammankallat de fyra riksständerna till den 31 Augusti 1741, uppträdde hon bland dem med sin äldste son på armen och tilltalade dem på latin, hvilket vid sådana tillfällen var det officiella språket och som hon fullkomligt förstod, sägande dem, att hon, öfvergifven af sina vänner, förföljd af sina fiender, anfallen af sina närmaste släktingar, hade ingen annan utväg öfrig än att anförtro sin person, sina barn, sin spira och sin krona åt sina trogne undersåters skydd. Stormännen, på en gång rörde och upptände af detta gripande tal, utropade som en man: Låtom oss dö för vår konung Maria Theresia!

Geometrisk uppgifter.

1. Utdrag en gifven rät linie AB till C så, att rektangeln af hela linien AC och den tillfogade linien BC blir lika stor som en gifven qvadrat!
2. Hvad är trigonometriska tangenten för vinkeln mellan de två räta linierna

$$ax^2 + 2bxy + cy^2 = 0?$$

3. Bevisa, att i hvarje likbent triangel förhåller sig perimetern till de båda lika stora sidornas summas öfverskött öfver basen såsom qvadraten på basen till qvadraten på den inskrifne cirkelns diameter!
4. Gifna äro en rät linie L och en punkt O utom densamma. Från en godtycklig punkt P på L drages mot densamma en perpendikel PQ, lika stor med OP. Hvilken är orten för Q?
5. En regulier månghörning är gifven. Att konstruera den cirkel, som skär sidoerna i sådana punkter, att de blifva vinkelspetsar i en regulier månghörning med dubbelt så stort antal sidor.

6. Hvilken har den största omkretsen af alla trianglar med gifven bas och gifven vinkel vid spetsen?
7. Drag en rät linie genom två koncentriska cirklar så, att de båda kordorna stå till hvarandra i ett gifvet förhållande!

Algebraiska uppgifter.

1. En rektangel är 72 meter lång och 60 meter bred. Huru mycket bör längden ökas och huru mycket bredden minskas, för att en ny rektangel må erhållas, hvars omkrets är 48 meter större än den förras utan att arealen förändras?
2. Hvilken är den aritmetiska progression med n termer, hvilken summa är $4n + n^2$?
3. Från en punkt på en holme i en sjö kan man iakttaga såväl spetsen af ett torn som dess bild i vattnet. Om nu observationspunkten ligger 4,89 meter öfver vattenytan, tornspetsens höjd öfver det genom punkten gående horisontalplanet är $57^{\circ}35'$, och bildens djup under samma plan är $62^{\circ}43'$, huru många meter ligger då tornets spets öfver vattnets yta?
4. Beräkna x ur eqvationen

$$3 - \sin^2 x = 1 + \cos^2 x + \cos^4 x + \cos^6 x + \dots$$
5. Ett lån skall amorteras på det sätt, att vid slutet af hvarvt och ett af de sju första åren inbetalas 6% af det ursprungliga lånebeloppet, men sedermera vid hvarje års slut blott 5% af samma belopp. Räntefoten är $4\frac{1}{2}\%$. Huru snart blir lånet amorterad?
6. En sfer och en oktaeder hafva samma volym. Hvad är förhållandet mellan dessa ytor?
7. Bevisa, att om ett helt tal är multipel af 11, summan af alla dess siffror med jemn ordningsnummer antingen är lika med summan af de öfriga eller skiljer sig derifrån med en multipel af 11!

Uppgifter af mekaniskt och fysikaliskt innehåll.

1. En ursprungligen rektangelformig metallplåt har blivit böjd så, att den motsvarar fjerdedelen af ett cylindriskt rör af 8 dm:s diameter, och hvilar med den brettiga ytan mot ett vågrätt plan. Längs hvardera af plåtens båda raka kanter äro fastlödda metallstänger, den ena 3 gånger så tung som den andra. Huru stor blir skjuvad i höjd mellan dessa båda kanter, då plåtens egen vikt kan lemnas utan afseende?
2. Från en höjd af 230 meter faller en blykula ned mot marken. Der bringas hon genom stöten ögonblickligen i hvila, hvarvid kulans rörelse-energi (levande kraft) omsättes i värme. Huru många procent deraf kommer kulan till del, då hennes

- temperatur i följd af stöten stiger $11^{0,4}$? Blyets egentliga värme är $0,031$; mot 1 yttre yta ett arbete af 325 kgm.
3. En luftpumps klocka innehåller luft, hvars tryck till en början mätes af en 75 cm. hög qvicksilfverpelare. Efter 4 pumpslag har trycket minskats till 28 cm. Då klockan är fullt uppdragen, rymmer pumpstölfveln $2,1$ liter, Huru mycket rymmer klockan?
 4. En sferisk ballong, hvars diameter är 8 dm., är förfärdigad af tunnt papper, hvaraf hvarje kvadratmeter väger 22 gr., och är fylld med varm luft af den yttre luftens tryck. Huru hög måste temperaturen i ballongen minst vara för att denna skall sväfa fritt i den yttre luften, hvars temperatur är 9^{0} ? Vid det rådande barometerståndet väger 1 liter nollgradig luft $1,29$ gr.; luftens utvidningskoefficient för värme är $\frac{1}{273}$.
 5. Ett snabbt roterande kugghjul har 180 små kuggar, hvilka under rörelsen slå mot kanten af ett kort. Derigenom alstras en ton, densamma som angives af en 12 cm. lång, svängande sträng. En annan sträng af samma ämne, hvars längd är 54 cm., gör 296 svängningar i sekunden. De vigter, som spänna dessa båda strängar, förhålla sig till hvarandra direkt som strängarnes genomskärningsytor. Huru stor är kugghjulets omloppstid?
 6. En stråle hvitt ljus, infaller vinkelrätt mot den ena ytan af ett glasprisma, hvars brytande vinkel är 33^{0} . Efter utträdet ur prismet gör det röda ljuset med det violetta en vinkel af $2^{0}38'$. Huru stor är det violetta ljusets brytningsexponent, då det röda ljusets är $1,60$?
 7. En elektrisk strömbana är mellan två af sina punkter delad i två grenar. Den ena af dessa utgöres af en koppartråd af 3 m:s längd och $0,5$ qvmm:s genomskärningsyta, den andra af en nysilfvertråd, hvars längd är 7 m. och genomskärningsyta $0,4$ qvmm. Om man borttager nysilfvertråden, kan man genom att minska längden af koppartråden, som nu ensam skall förtleda strömmen mellan de båda punkterna, åstadkomma, att strömstyrkan i de öfriga delarne af ledningen förblir densamma som förut. Huru mycket skall koppartråden afkortas? Nysilfrets egentliga ledningsmotstånd är $0,2$, koppars $0,02$.

Kongl. beslut.

Uppflyttning i högre lönegrad och vikariatarfvode.

— K. M:t har den $15/5$ förklarad gymnastikläraren vid allm:a lvkt i Vestervik A. V. Pleijel berättigad att fr. o. m. början af innev. kalenderår uppbära lön i tredje lönegraden med 1,500 kr. årligen. —

— Hos K. M:t har koll. vid allm:a lvkt i Mariestad L. J. Terner anhållit, att han, som efter aflagd fil. kand. ex. och genomgången profårskurs tjenstgjort dels 10 terminer ss. vikarierande adjunkt vid allm:a lvkt i Skara dels 3 terminer ss. extra lärare vid folkskolelärarinneseminarier i sistnämnda stad, måtte på grund af K. cirk. d. 11 dec. 1863 få räkna sig denna tjenstgöring, med undantag för 3 år, till godo för uppflyttning i högre lönegrad; men då sökanden jemlikt ofvanberörda cirkulär är berättigad att tillgodoräkna sig viss del af sin tjenstgöring vid allm:t lv:k, fann K. M:t d. $15/5$ ifrågavarande ansökning, så vidt den afsåge sådan tjenstgöring, icke till vidare yttrande för- anleda; och fann K. M:t ansökningen i hvad den åsyftar tjenst- göringen vid folkskolelärarinneseminarier icke kunna bifallas.

— K. M:t har d. $22/5$ medgifvit, att adj:n vid allm:a lvkt i Karlskrona C. E. Schöldström — som d. 7 juni 1889 blifvit utnämnd t. adj. o. d. 1 påföljande aug. tillträdit sin befattning med lön i första lönegraden samt fr. o. m. år 1890 uppflyttats i andra lönegraden — må, när han på grund af nåd. cirk. d. 1 juni 1877 varit berättigad att fr. o. m. d. 1 jan. 1889 åtnjuta lön i sistnämnda grad, derest han då varit t. ordinarie adj. utnämnd, för tiden fr. o. m. d. 1 aug. 1889 t. årets slut åtnjuta löneförhöjning eft. 500 kr. för år med ett belopp af 288 kr 33 öre. —

— Sedan adj:n vid allm:a lvkt i Upsala A. V. Lundberg blifvit enl. föreskrifterna i nåd. brefvet d. 15 apr. 1887 förordnad att ss. vikarie fr. o. m. d. 1 juli 1891 t. v. bestrida rektors- befattningen vid allm:a lvkt i Vadstena, har Eforus öfver Upsala stifts allm:a lv:k. med afseende å angelägenheten att till vikarie för uppehållande af L:s adj.-befattning anställa lämplig o. fullt kompetent person samt för undvikande af täta ombyten, anhållit, det K. M:t täcktes medgifva, att den vikarie, som borde af Eforus förordnas, finge uppbära arfvode efter 2,000 kr. för läsår, derest han fullgjort villkoren för att kunna t. adj. eller koll.-be- fattning vid allm:t lv:k utnännas; och har K. M:t d. $22/5$ t. be- rörda ansökning lemnat bifall, med rättighet för Eforus att för- ordna vikarie för L. t. v. under den tid L. tjenstgör ss. t. f.

rektor i Vadstena; börande i allmänna tidningarna meddelas underrättelse om den tid, inom hvilken ansökningar om erhållande af ifrågavarande vikariat böra till Eforus ingifvas, samt om de aflöningsförmåner o. vilkor, som äro dermed förenade. —

Indragning af åtskilliga pedagogier.

— K. M:t har d. $22/8$ förordnat, att de treklassiga pedagogierna i Kungsbacka o. Borgholm samt enklassiga pedagogierna i Öregrund, Mariefred, Säter och Laholm skola fr. o. m. d. 1 nästkommande juli indragas; hvarjemte K. M:t anbefalt vederbörande domkapitel dels att förordna lämpliga personer att tills vidare omhändertaga skolornas tillhörigheter dels ock att till K. M:t inkomma med förslag, huru förfaras bör med till pedagogierna hörande läroverkshus, rektorsboställen, löningsjordar, donationer, kassor och inventarier m. m. —

Enskilda läroverk.

— Sedan aktiebolaget Södermalms högre läroanstalt för flickor genom öfverenskommelse med principalerna för Södermalms högre läroanstalt för flickor o. genom köpekontrakt fr. o. m. d. 1 jan. 1891 öfvertagit nämnda läroanstalt, vid hvilken undervisningen fortfarande komme att meddelas efter samma läroplan o. bestridas af samma lärarepersonal som hittills, har bolagets styrelse anhållit, det K. M:t täcktes tillåta, att det statsanslag å 1,800 kr., som genom nåd:t bref d. 23 sistl. jan. blifvit styrelsen för Södermalms högre läroanstalt för flickor beviljad hvardera af åren 1891, 1892 o. 1893, måtte få under stadgade vilkor uppbäras af aktiebolagets styrelse; och har K. M:t d. $15/5$ medgifvit, att ifrågavarande statsunderstöd må af styrelsen för aktiebolaget Södermalms högre läroanstalt uppbäras, så länge skolans nuvarande studiedirektor o. föreståndarinna kvarstå vid sina befattningar. —

— K. M:t har d. $15/5$ medgifvit, att föreståndaren för »Praktiska arbetsskolan för barn o. ungdom» K. E. Palmgren, som genom resolution d. 9 mars 1888 med iakttagande af vissa föreskrifter och under vissa vilkor erhållit rätt att under en tid af fem år, räknadt fr. o. m. år 1888, vid lvk:t anställa mogenhets-examen med lvk:ts lärjungar, må under återstoden af den i öförmälda resolution angifna tid af 5 år vid uppflyttning af lärjungar, tillhörande latinlinien, uti den afdelning vid skolan, som motsvarar sjunde klassen vid de allm:a lvk:n, anställa mogenhetspröfning i naturalhistoria, hvilken pröfning skall verkställas under den kontroll chefen för eckl. dep:tet finner lämpligt föreskrifva;

egande lärjungarne att i afseende å tillgodoräknande i mogenhets-examen af de vitsord, de i denna pröfning erhållit, åtnjuta samma rätt, som tillkommer lärjungar vid statens allm:a lv:k. —

Tid för lärareprof.

— K. M:t har medgifvit, att en del af de lärareprof, som skola för sökta lärarebefattningar afläggas under nästkommande hösttermin inför Lunds domkapitel, må, utan hinder af föreskriften i gällande läroverksstadga derom att sådana prof ej må försiggå förrän en månad efter läseterminens början, förläggas till nästkommande september månad.

Tillstånd att genomgå profårskurs m. m.

— K. M:t har d. $29/3$, medgifvit, att kommin. i Gnosjö förs:g I. B. Lundgren må, utan hinder deraf att han icke aflagt föreskrifven examen, genomgå profårskurs vid det allm:a lv:k, som chefen för eckl. dep:et, efter derom i behörig ordning gjord ansökan, kan komma att bestämma; men har K. M:t funnit L:s under förutsättning af blifvande nya bestämmelser rör. behörighet t. lärarebefattningar vid allm:a lv:k tillika gjord anhållan om tillstånd att vid univ:tet i Upsala förvärfva högre betyg i den af honom aflagda teol. fil. examen icke till någon åtgärd föranleda. —

Resestipendium.

— Sedan adj:n vid allm:a lv:k:t i Kalmar A. W. Areskog, hvilken fått sig tilldeladt ett resestipendium å 750 kr. utaf de till sådana stipendier för lärare i främmande lefvande språk anslagna medel, afsagt sig berörda stipendium, har K. M:t d. $29/3$, tilldelat adj:n vid ofvannämnda lv:k *H. A. Neander* det sålunda ledigblifna stipendiet. —

Medgifven dispens vid univ.-examina.

— K. M:t har d. $22/3$, medgifvit, att fil. kand. Karl Elov Dahmén må inför humanistiska sektionen af filosofiska fakulteten i Upsala aflägga fil. lic. examen i ämnena latin o. grekiska samt, ss. tredje ämne, sanskrit o. jemförande indö-européisk språkforskning. —

— K. M:t har d. $23/3$, medgifvit, att studerandena vid univ:tet i Upsala A. E. Jäderholm, A. Th. Fredrikson o. J. Jönsson, hvilka vid mogenhetsexamen undfått vitsordet godkänd i såväl den skriftliga som den muntliga pröfningen i latin samt för de latinska översättningsprof, de vid univ:tetet författat pro gradu philosophico, jemväl erhållit betyget godkänd, må i fil.

kand. examen, som berättigar till undergående af licentiatexamen inför den matematisk-naturvetenskapliga sektionen utbyta ämnet latin mot geologi o. mineralogi. —

Afslagen ansökan att få behålla prebende.

— Sedan professorn vid univ:tetet i Upsala U. R. F. Sundelin, hvilken d. 4 sept. 1886 utnämns till professor i kyrkohistoria, med hvilken befattning kyrkoherdebeställningen i Danmarks past. då var ss. prebende förenad, d. 14 nov. 1890 utnämns till förste teologie professor och domprost i Upsala, har S. i en till K. M:t ingifven skrift dels påkallat nådig uppmärksamhet på behovet af särskild föreskrift, huruvida han fortfarande finge behålla ofvannämnda prebende eller om han i stället skulle öfvertaga Vaksala förs:g, som under senare tid varit ss. prebende med domprosteriet förenad, dels ock anhållit, att K. M:t måtte förklara honom berättigad att bibehålla Danmarks förs:g ss. prebende till domprosteriet samt att Vaksala förs:g skulle fortfarande tillhöra professorsembetet i pastoralteologi, ss. egt rum under S:s företrädares, domprosten C. A. Toréns tjänstetid; och har Danmarks förs:g anhållit att fortfarande få behålla domprosten S. ss. sin kyrkoherde, derest eljest inga hinder anför mötte.

Vid föredragning af detta ärende d. 15/3 har K. M:t, som ansett Vaksala förs:g fortfarande böra vara ss. prebende förenad med domprostbefattningen i Upsala, funnit de gjorda ansökningarna icke föranleda vidare yttrande. —

Personalnotiser.

Döde: koll. i Ystad C. C. A. Petersson d. 9/s; f. d. rektorn i Wadstena C. J. Dehlin d. 9/s.

Utnämde: Lund: till adj. v. lektorn O. Bern; Landskrona: till kollega kand. O. Olsson; Örebro: till lektor i latin och grek. D:r O. I. Fehrnborg; Linköping: till lektor i latin och grek. D:r G. A. Johansson; Vexjö: till adj. i kristend., hist., geogr. och tyska lic. J. H. Th. Rosengren; Skara: till adj. i franska, tyska, engelska kand. G. Österdahl; Karlstad: till lektor i modersm. och tyska D:r P. Åström; Luleå: till lektor i teologi v. lektor A. Hacklin; Lidköping: till kollega kand. K. A. Essén; Kalmar: till lektor i modersm. och tyska D:r P. Åström; Norrköping: till lektor i matematik och fysik doc. C. Mebius.

Besvär: D:r A. R. Isberg har anmält sig ämna öfverklaga D:r P. Åströms utnämning till lektor i Kalmar; besvär äro i laga ordning anförda öfver kand. G. Österdahls utn. till adj. i Skara.

Sökt afsked: Stockholm: rektor Sixten G. von Friesen har sökt afsked från sin bef. ss. rektor vid h. reallvkt; Ystad: rektor N. G. Bruzelius har begärt afsked med pension.

Lediga tjänster: Stockholm: Norr: adj.-bef. (modersm., tyska och naturl.) fat.-dag d. ¹⁴/₇; h. reallvkt: lekt.-bef. (fysik och kemi) fat.-dag ¹⁰/₈.

Sökande: Strengnäs: adj.-bef. (kristend., latin, modersm.) reg. pastorn K. B. Henning, sem.-adj. P. B. Regné, v. lekt:na J. W. Asplund, E. Högstrom, A. Lönnegren, koll. K. Svartling, v. adj:na S. Alenius, O. Forsman, O. F. Jonsson, L. Norin, F. Rodenstam o. kand. S. Törnstrand. — **Stockholm:** Norr: adj.-bef. (kristend., modersm., hist. och geogr.) d:na P. B. Regné och A. Hjelmérus, lic. K. H. Andersson, kand:na T. A. Mazér, C. W. Pettersson, J. P. Velandér och vik. adj. K. B. Henning.

Profårskurs afslutad i Stockholm vid norra latinlvkt af lic:na K. J. Sverenz (modersm., latin, hist., geogr.), A. E. Westholm (franska, engelska, tyska), C. A. Zamore (franska, engelska, tyska), kand:na Th. K. Fahlström (franska, engelska, tyska), J. G. Johansson (latin, grekiska, tyska), S. V. Timelius (latin, grekiska, tyska); vid södra latinlvkt af fil. kand:na P. A. Fogelberg (svenska, latin, tyska, franska), C. I. Johansson (svenska, tyska, franska, engelska), N. Rönnholm (svenska, latin, hist.), teol. kand:na H. Levin (kristend., grekiska, hebreiska, tyska), O. Norberg (kristend., svenska, grekiska, hist.), G. Remmer (kristend., svenska, hebreiska, filosofi); vid högre reallvkt af d:r K. O. E. Stenström (naturalhist., naturl., fysik, kemi), lic:na C. A. F. Dahlström (franska, engelska, tyska), A. E. Ringholm (matematik, fysik, kemi), kand:na A. E. Eklund (naturalhist., naturl., hist., geogr., tyska), A. V. M. Hoffman matem., fysik, modersm.), K. A. Karlinder (matem., fysik, naturl.), F. J. Lundgren (matem., fysik, tyska), A. J. Stener (matem., kemi, naturhist., naturl.), R. H. Stiberg (franska, engelska, tyska). K. J. Westman (tyska, modersm., hist., geogr.), O. G. A. Hahr (naturhist., naturl., tyska, modersm.); i Upsala af doc. G. E. Hellqvist (modersm., tyska, engelska), d:r A. J. Juhlin (matem., fysik, kemi), lic:na P. E. Lindström (tyska, engelska, franska), K. F. Lundin (modersm., tyska, hist.), J. F. Palmgren (tyska, engelska, franska), teol. kand. K. L. Lindberg (kristend., hist., fil. proped., hebreiska); i Lund af fil. kand:na N. Asker (modersm., tyska, hist., geogr.), J. Lagerstedt (matem., fysik, latin), K. Modh (tyska, engelska, franska, hist., geogr.), P. A. Ramhult (matem., fysik, naturalhist.), H. D. Arfvidsson (kristend., filosofi, hist., geogr.), teol. kand. M. Pfannenstill (kristend., filosofi, hebreiska).

Notiser.

Det 300-åriga minnet af Comenii födelse kommer att nästa år högtidligen fräs. Följande meddelande derom har tillsändts red. med anhållan om dess införande i tidskriften:

Am 28. März 1892 werden 300 Jahre verflössen sein seit dem Tage, an welchem Johann Amos Comenius, der letzte Bischof der älteren böhmischen Brüder und berühmte Vorkämpfer einer gesunden und weitherzigen Jugenderziehung, geboren wurde. Comenius war es, welcher den Naturwissenschaften in den »Lateinschulen«, die er vorfand, zuerst ihr Recht erkämpfte, die Muttersprache in dem Kreis der Unterrichtsgegenstände einführte und den Gedanken der Körperbildung in den Begriff der Schule aufnahm und der mithin in hervorragendem Sinn ein

Vorläufer heutiger Bestrebungen geworden ist. Das Andenken an diesen grossen Gelehrten, dessen Schriften nicht nur in alle europäisken, sondern auch in mehrere asiatische Sprachen (arabisck, persick, türkisch) übersetzt und in unzähligen Auflagen bis in unser Jahrhundert hinein verbreitet worden sind, soll bei Gelegenheit des 300-jährigen Geburtstages durch eine Festfeier grösseren Stils erneuert werden und es wird beabsichtigt, als dauerndes Erinnerungszeichen anstatt eines Denkmals eine wissenschaftliche Gesellschaft unter dem Namen »Comenius-Gesellschaft« ins Leben zu rufen. Man beabsichtigt, alle Freunde des Comenius im Spätsommer zu einer Versammlung einzuladen, um behufs Förderung der Jahrhundertfeier die geeigneten Massregeln zu beschliessen und eine Hauptversammlung auf den 28. März 1892 einzuberufen. Mittheilungen und Beitrittserklärungen sind bis auf Weiteres an den Archivrath Dr. Keller zu Münster (Westf.), Beiträge an das Bankhaus Molenaar & Co. in Berlin zu richten. Der Aufruf wird im April d. J. veröffentlicht werden.

Till Redaktionen insända skrifter:

A. Wiemer: Elementerna i geometri. I: Planimetri. Med tillägg och ändringar af *Klas Melander*. 4:de uppl. Kalmar, Bokförlagsaktiebolaget 1891. 130 + XXVI sid. 8:o.

Cornelius Nepos med ordförteckning, förklaringar och lexikon af *P. G. Boëthius* II: Con., Iphicr., Chabr., Tim., Dat., Ep., Pel., Ag. Stockholm, P. A. Norstedt 1891. 130 s. 8:o.

Anna Wijkander: Le berger et le proscrit par J. J. Porchat, avec des notes. [Lectures françaises pour la jeunesse: III] Lund, C. W. K. Gleerup 1891. 182 s. 8:o. Pris 1 kr.

E. de Amicis: En lärares roman, sednare delen; öfvers. af G. v. D-n. Norrköping, Wallberg & C:ni. 246 s. 8:o.

E. Lindgren: Engelska egennamn. Tillägg till Engelsk-svensk ordbok af E. Wenström och E. Lindgren. Stockholm, P. A. Norstedt 1891. 50 s. 8:o. 0,50.

K. T. Mellin: Tysk läsebok. Första afdelningen. För nybörjare. Stockholm, P. A. Norstedt 1891. 50 s. 8:o. Pris h. 0,55, kart 0,75.

C. A. Zachrisson: Lärobok i Sveriges historia jämte grundragen af Norges och Danmarks historia. För högre flickskolor. Stockholm, P. A. Norstedt 1891. 320 s. 8:o.

Aus der neueren deutschen Litteratur für Schulen und Selbstunterricht. II: Aus demselben Holze von C. W. Müller. Mit Anm. von Hj. Hjorth. Stockholm, W. Bille 1891. 92 s. 8:o. Preis 0,80, geb. 1 Kr.

Universitets- og Skole-Annaler. Ny Række. Udgivet efter Foranstaltning af Kirke- og Undervisnings-Departementet. 5:te Aaargang 1890. Kristiania 1891. 306 + 20 S. 8:o.

Småskrifter om språkundervisning utgivna av *Föreningen Quousque tandem:* 4 o. 5. (Behm: bidrag till engelskans metodik; Afze-

lius: något om temaskrivning i levande språk; Jespersen-Klinghardt: to års erfaringer med den ny metode; Lll: flickskolekomiténs utlåtande om undervisningen i främmande språk; Elfstrand: ett försök med den "nya metoden"; Erdmann: om studiet av germanska språk vid Upsala universitet; Western: om läsning och läseundervisning).

Tidskrift utgifven af Pedag. föreningen i Finland (C. Synnerberg) 1891: 2 (C. S.: studier af Horatii Oden; K. F.: kan något göras för att lifva och befrämja studiet af grekiskan och latinet vid våra läroverk? A. Sewonius: några ord om Ecole Monge i Paris och dess metod för elementarundervisningen i latin; litteratur, notiser m. m.)

Verdandi ("Uffe" och L. Hökerberg) 1891: 2 (P. G. Laurin: är skollagskomiténs förslag rörande den matematiskt-naturvetenskapliga undervisningen tidsenligt? Uffe: uppfostran i skolan (slutet); E. Key: själmorden i skolorna; F. Werner: första innanläsningen; H. Sohlberg och N. G. W. Lagerstedt: beriktigande och svaromål; G. Nyblæus: om gåendet såsom gymnastiköfning; bokanm.)

D:o 1891: 3 (D. Elfstrand: ett försök med den nya metoden läsåret 1889—90; E. Gossot: några ord om Mme Pape-Carpannier; G. Hjelmmerus: geografiska kurser: Afrika (forts); O. Bergström: ärelystnad och skolpremier; bokanm.).

Tidskrift för folkundervisningen (C. V. Kastman) 1891: 2 (Carl K—n: högre folkskolor; Fr. L: seminarielärovernas praktiska utbildning på 1860-talet (forts); J. H. Bergendal: några tankar om den nya normalplanens betydelse för vårt folkskoleväsen; Carl K—n: om undervisningen i modersmålet i folkskolan: pröfningsystemet i engelska skolor: litteratur).

Centralorgan för de Interessen des Realschulwesens (L. Freytag u. H. Böttiger) Mai 1891 (E. Niemeyer: die Weimarer Schulreden Herders; Litteraturanz.) Juni 1891 (Q. Steinbart: die Frequenz der deutschen Realgymnasien zu Beginn des Schuljahres 1891—92; H. Leonhardt: Zeugnisprädikate; Litteraturanz.).

Arkiv för nordisk filologi (A. Kock) 1891: 4.

Nordisk Tidskrift (O. Montelius) 1891: 4 (G. Nordensvan: F. W. Scholander; H. E. Berner: Brændevinsbolagene i Norge; K. Piehl: ett fornegyptiskt tempel; R. Steffen: norsk folkdiktning i våra dagar; litt.-anm.).

Dagny (Fredrika-Bramer-Förbundet) 1891: 4.

Finsk Tidskrift (F. Gustafsson o. M. Schybergsson) 1891: 5 (I. A. Heikel: Schliemann och hans utgräfningar; O. M. Reuter: lefvande ljus; E. v. Q.: några minnen från det stora krigsåret; E. Ljungberg: ett förtroende; E. v. Qvanten: strödda tankar af Nestor Tallgren).

F. Nicolay: Huru barn icke böra uppfostras. Bearbetad öfvers. af O. A. Stridsberg. Stockholm, Hiertas bokförlag 1891.

Helsoregler för skolungdomen, uppställda af lärareföreningens i Berlin hygieniska sektion. Med förord af W. Stegert. Bemyndigad öfvers. af Hanna Kamke. Stockholm, Blådel & C:ni 1891. 14 s. 8:o. Pris 0,25.

Vår Ungdom (H. Trier og P. Voss) 1891: 2—3. (Af C. L. Ströms Papperer: Livet i den lærde Skole blandt Studenterne for hundrede Aar siden; P. Larsen: Förslag til en udvidet og forbedret Skoleundervisning paa Laudet; C. F. Linderström-Lang: om Anelennetet for Lærerne ved de private Latinskoler naar de gaa over i Statsskolens Tjeneste; A. S. Støenberg: Foreningen for den højere Skoles Lærere i de nordiske Lande; O. Salomon: om Sløjdundervisning; M. B. Jacobsen: individuel undervisning eller klasseundervisning i sløjd; A. Ipsen: fra hollandske Skoler; T. Jensen: Undervisningsvæsendet i Spanien; C. Michelsen: Preussens Folkskole; B. C. Dahl: Sprøget som Pödselens og Prosaens fælles Grundlag; Litteraturanm.).

Om den tyska arbetsundervisningens väsen och mål.

(Föredrag i Strassburg Aug. 1890 af Dr. W. Götte, Leipzig).

Tillåt mig såsom motto för min framställning sätta en sats af Pestalozzi, tyska pedagogikens mästare, hvilken vi återfinna i hans bok för folket »Lienhard och Gertrud»: Den, som gör kunskapen till sitt handtverk, må noga gifva akt på, att han icke förlorar verksamhetsbegäret.

Vännerna af uppfostrande arbetsundervisning för gossar uti Tyskland äro öfvertygade om, att vid denna uppfostran nämnda sats icke beaktas och att verksamhetsbegäret därför sväfvat i fara att förloras. Det förefaller oss nödvändigt, att, såsom motvigt mot gossens öfvervägande eller uteslutande passiva inhemtande af kunskaper, hvartill han nu är tvungen, han må blifva satt i tillfälle att utveckla den inneboende individuella kraften genom verksamhet och friska rörelser. Vi vilja att gossens teoretiska undervisning kompletteras med praktisk verksamhet. Om det är behöfligt, att försvara den Pestalozziska tankens sanning om faran att öfverskatta det blotta vetandet genom andra uttalanden, så skulle jag kunna gifva sådana ända från germanernas urtid till talrika af nyare spällen. Är ej Lord Byrons i hans »Manfred» förekommande sats: »Vetandets träd är icke lifvets träd», af samma innebörd som det der lugna, klara språket ur Edda: »Klok med måtta, hvar man vare, öfverklok ingen; för honom ler, lifvet, fagrastr, som väl vet, hvad han vet.» Och när Amos, Comenius, 17:de århundradets geniale pedagog, säger: »Blott genom verksamhet ernår menniskan verklig tillvaro», så är han i och med detsamma en förkunnare af det, hvaråt vi i dag sträfva. I denna fordran på att barnet sysselsättes, att det får lära sig iakttaga och erfara, och derigenom sjelft blir behjelpigt med sin uppfostran, synes mig tyngd-

punkten ligga i hela rörelsen för arbetsundervisningen, hvilken derigenom blir den skarpaste motsats till inproppnings-pedagogiken. Alla inom vår förening uppställda satser: att handen göres skicklig att utföra, ögat skoladt att rätt se, att form- och färgsinne utvecklas; allt detta är blott delar i ett färgspectrum, hvars ljuskälla finnes i vår fordran på att barnet skall bruka sina krafter till praktiskt arbete. Håri ligger enligt min mening icke blott kärnpunkten af vår fråga, utan äfven korsningspunkten af alla de olika riktningar, hvilka redan hafva bildat sig bland vännerna af vår uppfostringsidé, de må nu kallas *slöjd*, *Husflid*, *travail manuel* eller *manual training*. Om än den ena riktningen går ut på att lemna undervisningen i lärarens händer, den andra i handtverkarens, om man än afser att göra blott öfningar eller brukbara föremål, om än de brukbara föremålen skulle bestå af leksaker för barn, åskådningsmateriel för skolan eller husgerådssaker, så önska vi dock alla att barnet sysselsätter sig, att det dervid använder sitt förstånd och genom öfvervinnandet af fysiska svårigheter utvecklar sina andliga och kroppsliga krafter.

Med tiden ändrar sig ock bildningsidealet. Humanismen med sitt literära upplifvande af forntiden skapade ett på boken grundadt bildningsväsende, och vi veta, med hur stor på ursprunget och auktoriteten stödd makt detta bildningsideal ända in i vår tid ingriper. För humanisterna var boken det enda bildningsmedlet; grammatik och lexikon voro för desamma igenkänningstecknet, icke förståndet, icke iakttagelsen och erfarenheten. Det fans på den tiden ett särskildt lärdt stånd, begrafvet i sina böcker och främmande för lifvet, hvilket tyckte sig stå högt öfver folket; men detta ansåg visserligen icke alltid de lärde för snillen, utan till och med de stock-lärde bléfvo snärtade med folkhumorns piska, hvilket man kan finna af Sebastian Brandts, Strassburger-städsskrifvarens, »Narrskepp»¹⁾. Och Johan Fischart²⁾, den strassburgske advokaten, skref derom en sa-

1) *Sebastian Brandt* 1458—1521, tysk satirisk skald, författare till dikten »Das Narrenschiff oder das Schiff von Narragonia», hvari han gisslar den tidens läster och dårskaper.

2) *Johann Fischart*, död 1591, tysk skriftställare. Hans skrifter äro en af de förnämsta källorna för studiet af sederna och sedligheten på 1500-talet.

tir: »De lärda — de upp- och nedvända». Ännu helt nyligen blef denna för lifvet fullständigt ofruktbara boklärdom skarpt kritiserad i följande bitande vers i en bekant tysk skämttidning:

»Om taket än i lågor står
Och faran är som störst,
Den lärde dock rådfråga får
Om *eld* sin ordbok först».

Från denna den abstrusa boklärdomens missriktning har vår tids vetenskapliga bildning frigjort sig. Och det som utföres i vetenskaplig riktning har äfven sin reflex i pedagogiken, i läran om det uppväxande släktets uppfostran. Skolan följer den andliga rörelsen i det stora kulturlifvet och återspeglar sig deruti. Här är det Pestalozzi, som i strid mot inproppningssystemet med böner och hot fordrar och ändtligen genomför *åskådningen* för barnet. I striden härför segrar han öfver den mekaniska slentrianen, reformerar han folkskolan. Ty det är icke blott ett nytt undervisningsämne, åskådningen, som han lägger till de förutvarande: nej, äfven hela den öfriga undervisningen genomtränges af den grundsatsen: undervisa åskådligt. Den af Pestalozzi fordrade åskådningen är icke blott ett undervisningsämne, utan en princip, som omgestaltar pedagogiken.

Och arbetsundervisningen är blott en ytterligare konsekvens af denna grundsats. Vi förblifva icke stående vid blotta åskådningen, utan göra denna till erfarenhet. Arbetsundervisningen är intet annat än en stegrad och städse sig utvecklande åskådningsundervisning, ty genom den blir barnet icke fritt derifrån, under det att den blotta åskådningen äfven med bilder kan bedrifvas verbalt och utan att barnets intresse dervid väckes. Det vardt icke Pestalozzi förunnadt att draga dessa konsekvenser af sin pedagogiska reform, men vägen dertill har han tydiligen visat. Fröbel, hans lärjunge, har först inlagit på densamma, och hvad han gjort för den tidiga barnåldern det fortsätta vi för skolåldern; detta är målet, mot hvilket tyska föreningen för arbetsundervisningen för gossar sträfvar. Så kommer man då från erfarenhetsundervisning till erfarenhetsvetenskap.

Och just så som den genom åskådlighet påverkade reformen i undervisningen i dubbel mening var verksam som princip

och såsom undervisningsämne, alldeles på samma sätt går det med krafvet på att barnet skall hafva sysselsättning. I högsta grad blir detta tillgodosedt vid den egentliga arbetsundervisningen; här finner man principen kondenserad, gjord till särskildt undervisningsämne. Men äfven de båda näst yngsta undervisningsgrenarne, teckningen och turningen¹⁾, stå på samma grund, äfven de äro icke tänkbara utan att barnet är verksamt. Vill man bedrifva turning på lärdt sätt så måste man låta anställa teoretiska betraktelser öfver kroppen och dess rörelser, måhända äfven vid undervisningen historiskt belysa grekernas gymnastik. Men lyckligtvis står turningen utanför alla skolfunderingar, den är frambragt ur det fria, friska lifvet sjelft, den är frambragt genom fordringarne på tyskt nationalförsvar. Fader Jahn²⁾ bekymrade sig alls icke om teori, då han på Hasenhaide turnade med sina elever, och dessa förstodo först temligen sent vikten derutaf. Äfven teckningen är icke tänkbar utan att barnet är verksamt, utan att det öfvar öga och hand. Estetiskt-filosofiska betraktelser hjälpa icke här, eleven *måste* se; den af handen utförda ritningen är intet annat än ett qvitto på att så skett. Som den tredje bundsförvanten kommer nu, mellan turningen och teckningen, kroppsarbetet, såsom en ny form af verksamhetsundervisningen. Gemensamt med turningen har kroppsarbetet den lifliga kropps rörelsen, ansträngandet af ett stort antal muskel-partier på samma gång; med ritningen att den tager i anspråk öga och hand. Men den kan icke ersättas af de båda andra syskonen, ty den tjenar äfven derbredvid sitt särskilda ändamål.

Om än idéen, att barnet skall vara verksamt på det kraftigaste sätt har blifvit ådagalagd vid arbetsundervisningen, så ingriper den jemväl äfven som princip i den öfriga undervisnin-

1) Tysk gymnastik.

2) *Friedrich Ludwig Jahn* 1778—1852 var stiftare af det tyska turnväsendet. Han grundade 1811 Tysklands första turnanstalt, lifligt öfvertygad om att ungdomens härdande och utbildning genom kropps-krafter vore ett kraftigt medel till tyska nationens återupprättelse och sammanslutning. Såsom turnväsendets upphofsman har han blifvit kallad »Der Turnvater». I Hasenhaide vid Berlin, första platsen för hans verksamhet, har hans bildstod blifvit uppsatt.

Not af öfvers.

gen och genomtränger naturligtvis framför allt undervisningen i de reala ämnena.

Denna omdaning genom den nya principen har alltså egt rum från det högsta till det lägsta, från de öfversta bildningsanstalterna, universiteten, ända ned till folkskolan och Kindergartnen. Universitetsarbetets tyngdpunkt ligger numera icke i att kopiera föreläsningarne efter Mephistos recept: »Skrif, som om den Heliga Ande dikterade för eder», utan i det produktiva arbetet i de vetenskapliga laboratorierna, fysikaliska, patologiska och hygienska instituterna, hvarest den unge medicinaren och naturforskaren bildar sig ej blott genom att höra utan ock genom sin egen verksamhet. Men äfven för teologerna, filologerna och juristerna har tyngdpunkten vid studerandet förlagts från universitetet till de vetenskapliga läroanstalterna och sällskapen, hvilka sätta den studerande i stånd att gå framåt i sin forskning genom produktivt lärande. Ja, det gifves exempel på, att äfven den mest abstraka af alla vetenskaper, matematiken, kan vid högskolorna blifva bedrifven på dylikt sätt. En framstående matematiker vid vår högskola i Leipzig, hvilken för någon tid sedan kallades till universitetet i Göttingen, hade bredvid föreläsningssalen en modelleringsverkstad. Han uppmanade sina lärjungar att i gipsmodeller tydliggöra de af dem beräknade kurvor och ytor af högre ordning och äfven att på samma sätt framställa de algebraiska formler, hvilka icke genom ritning tydligen kunde visas. Och en ansedd medlem af medicinska fakulteten, en patologisk anatom, yttrade sig derom i min närvaro sålunda, att, helt och hållet oafsedt det rent verbalt inproppade vetandet, äfven det, som genom åskådning vinnes, icke är för medicinaren tillfyllest; härtill måste komma den metodiska styckningen af naturföremålet genom den af en skicklig hand förda knifven. Derefter återstår dock visserligen att den studerande sedan i minnet sammansätter den sålunda förstörda organismen, men först då har han en verklig kännedom om formen och hvad dermed sammanhänger, när han är i stånd att återgifva densamma i teckning, eller, ännu bättre, i lera eller vax, äfven om det blott skulle ske skizzeradt; och härför egnar sig som den bästa grundvalen en metodiskt ordnad arbetsundervisning i modellering.

Detsamma gäller om verksamhetsprincipens inträngande i undervisningen uti högre skolor och folkskolor. I geografin åsidosätter man det döda namn- och talinlärandet; man visar lärjungarne en mängd förträffligt åskådningmateriel, men man öfvergår äfven här från åskådning till vetande i det man vid skolutflygter lär eleverna känna verkliga geografiska föremål, såsom källor, bäckar, dalar, berg, åsar m. m., och derigenom att sådana utflygter återgifvas på af lärjungarne sjelfva ritade kartor ställes gossens produktiva arbete i hans utvidgade kunskapers tjänst. Vid undervisningen i matematik söker man att göra det dogmatiskt meddelade ämnet lefvande isynnerhet derigenom, att lärjungarne sjelfständigt lösa matematiska uppgifter; äfven häruti skönjes synbarligen att man bemödar sig att omsätta det passiva i aktiv verksamhet och att göra lärjungarnes matematiska tänkande produktivt. Bland lärare i moderna språk har grundats en ny sjelfständig skola, som förkastar det rent grammatikaliska tillvägagåendet vid undervisningen i modern lingvistik, hvilken går ut derpå, att språket skall uppfattas såsom något lefvande, att lärjungens öra uppöfvas att fatta de främmande ljuden och hans talorgan att frambringa desamma. Äfven detta är verksamhet hos gossen. Vid undervisning i fysik göres, i synnerhet vid många lärareseminarier, åskådningen till vetande på så sätt, att seminaristerna icke allenast se läraren utföra experiment, utan de sysselsätta sig äfven sjelfva i verkstaden med förfärdigandet af enklare fysikaliska apparater. Och det kan icke nekas att detta är ett framsteg vid undervisningen, ty ett af en skicklig experimentör elegant utfördt experiment följer många svårigheter; först genota de hinder, som uppstå då han sjelf utför ett dylikt, får lärjungen erfarenhet och lär sig grundligt känna ämnets egenskaper och de sålunda för honom sig uppenbarande naturlagarne. Det är en skenbar praktik, då läraren ensam experimenterar och lärjungen sålunda blott är åhörare af hvad läraren derunder har att säga och icke utförare. Man kan nu säga att en dylik undervisning, grundad på lärjungens sjelfverksamhet, kan verka blott långsamt. Nåväl, det är sant. Den dogmatiska undervisningens ämnen låta sig icke så tvingas. Men här gäller satsen: ringa är mer! Erfarenhets-

undervisningen är mera djupt grundad, det genom densamma förvärfvade vetandet och kunskapen är lärjungens egendom för hela lifvet, under det att den kunskapsmängd, som inläres för en examen, försvinner som agnar för vinden utan att hos ynglingen kvarlemnna något fruktbringande för lifvet.

Sin skarpaste utpregling har alltså uppfostringsidéen funnit i barnets verksamhet vid den egentliga arbetsundervisningen; denna är blott till för barnets skull. Dessutom må jag anmärka, att i det dubbla uppträdandet af vår idé, först såsom en princip, hvilken äfven fruktbargör den öfriga undervisningen, och sedan i kondenseringen till ett särskildt undervisningsämne, erfar man orsaken till att två partier bildats bland oss, nemligen det, som sträfvar att ernå den rena arbetsundervisningen och det, som har den teoretiska undervisningen, kompletterad med praktiskt arbete, till mål. Denna motsats har tydligen visats vid den för någon tid sedan hållna lärarekongressen i Berlin, der man i början på föredragningslistan uppsatte frågan: skall arbetsundervisningen göras till ett särskildt undervisningsämne eller skall den blott ställas i andra undervisningsämnens tjänst för att befordra dessa? Då man undfått visshet om den enkla och naturliga innebörden af dessa olika meningar, så tror jag att en enighet i de båda motsatta riktningarne lätt skall kunna åvägabringas, derigenom att man blott håller sig till den för dem båda gemensamma hufvudidéen: sträfvan efter en dandande, nyttig verksamhet för barnet.

Har jag nu visat, hur den jordmån är beskaffad, i hvilken den tyska arbetsundervisningen är uppvuxen, ur hvilken dess rötter erhålla sin näring, så är äfven dermed det viktigaste kapitlet af dess väsende framställt. En af dess mest betecknande egenskaper framgår tydligen utan vidare häraf: *Den kan och vill icke vara annorlunda än rent uppfostrande.* Vi lemna åsido att samtidigt ernå handverksmässiga ändamål; sträfvan efter husindustriellt förvärf ligger oss fjärran. Husindustrien skulle föra oss till ett fabriksmässigt förfärdigande af mekaniska arbeten och man skulle då komma in på den svårlösta frågan om afsättning af produkten. Om på vissa orter en på de lokala förhållandena beroende husindustri derigenom uppstår, så

skulle densamma visserligen understödjas antingen af vederbörande kommunalmyndighet eller af större allmännyttiga föreningar; men att genom en öfver hela Tyskland utbredd förening söka införa nya grenar af husindustri skulle vara mycket svårt, ja sannolikt omöjligt.

Äfven för en efterrapning af de nordiska husflitssträfvandena är Tyskland en sämre mark. Husfliten, hvars utöfvare äro vuxna personer, afser visserligen icke direkt att föra till ekonomisk vinning, utan fastmer att bidraga till en nyttig sysselsättning under fritiderna. Dessa nationalekonomiska sträfvanden, hvilka gå ut på att under de långa nordiska vinterqvällarne draga landtbefolkningen från överksamheten och krogen, äro i sanning högst aktningvärda, och det skulle vara en välsignelse om man på samma sätt hos oss kunde bekämpa spel och dryckenskap och draga folket till den hushiga härden och familjekivet genom att sysselsätta det med ett omtyckt arbete. Dock måste man äfven taga hänsyn till de sociala förhållandena, under hvilka den danska husfliten har uppstått och jemföra dessa med våra. Äfven husfliten kan blott utveckla sig så, att den motsvarar den individuella böjelsen hos befolkningen inom ett bestämdt område, och den skulle icke kunna befordras genom en stor tysk förening, utan att denna återigen delade sig på smärre sektioner med trängre gränser. Hvad som egnar sig för det lilla Danmark med sina lätt öfverskådliga och mera likartade sociala förhållanden passar icke utan vidare för Tyskland. Den åsigt, att ett mekaniskt efterapande af de danska husflitssträfvandena ej skulle hafva någon framgång, har ock bekräftats, ty der, hvarest man hos oss gjort dylika försök, har man stött på oöfvervinnliga svårigheter, och äfven ihärdiga sträfvanden i denna riktning hafva icke ledt till det önskade resultatet. Betänkligt är ju äfven att hopblanda nationalekonomiska och skolreformatoriska sträfvanden, emedan då faran är nära till hands, att målet för dem båda förfelas. Derfor har den tyska föreningen för uppfostrande arbetsundervisning för gossar beslutat sig för den uppfostrande sidan af saken. Härvid kan ju icke förnekas, att detta äfven skall verka som en stark häfstång till att bland ungdomen utbreda husfliten. Det uppväxande släktet är lättare att vinna

för praktisk verksamhet än vid spel och dryckenskap redan vantra, vuxna personer; det är lättare att uppfostra ungdomen till husflit än att afvänja de gamla från överksamhet. Och emedan framtiden tillhör det uppväxande släktet, så skall man också sedermera, om man nu allvarligt bedrifver uppfostrande arbetsundervisning för gossar, tillika få skörda frukterna af husfliten. På detta ställe vill jag icke uraktlåta att påpeka, att det visserligen ej skulle skada sakens pedagogiska sida, om den tyska föreningen beslöt i öfverensstämmelse med sin administrator Herr von Schenckendorffs yrkande att kraftigt ingripa uti utbredandet af arbetsundervisningen på landet.

Om än denna arbetsundervisning såväl i afseende på verktygen som ock på arbetandet sjelf måste modifieras efter de landliga förhållandena och man kanske äfven till och med måste upptaga många af de i Norden använda husflitsarbetena, så blifver likväl den grund, på hvilken vi stå, uppfostrande, och vi emna äfven härmed blott befördra det uppväxande släktets utveckling, i det att vi gifva detsamma tillfälle att använda sina krafter på praktiskt arbete.

Ur detta den tyska arbetsundervisningens väsende finner man nu omedelbart dess hufvudsyfte. Den vill utvidga raden af de redan befintliga bildningsmedlen, i det att den på sitt vis befördrar den allmänna uppfostrans mål. Och hvilket är detta sätt? Om jag skulle förklara detta vore jag nödsakad att anföra en god del af vår literatur rörande arbetsundervisningen; äfven vore jag tvungen återupprepa det, som var min uppgift att i ett särskildt anförande tydliggöra vid 8:de tyska kongressen för arbetsundervisning för gossar i München för tvenne år sedan. Då detta emellertid ej kan ske, så inskränker jag mig här till ett blott antydande utan att ingå i detaljer. Arbetsundervisningen tjénar den allmänna uppfostran i så måtto, att den kroppsrörelse, som deraf följer, den muskelverksamhet som derigenom framvingas, har inflytande på lärjungens fysiska välbefinnande. För kort tid sedan har föreståndaren för sjöhuspitalet på Norderney Dr. Rode omtalat för mig, hvilket stort värde han sätter på den med kroppsligt arbete t. ex. snickeri förbundna lunggymnastiken, när arbetet försiggår i väl ventilerade rum. Lung-

spetsarne utsättas tillfölje af sitt läge förnämligast för förödelse. Hvarken promenader, vid hvilka ej alltid en djup inandning eger rum, ej heller gymnastiken med dess forcerade ansträngningar af andedräftsorganen under kortare tid, kunde han anse som medel att afvärja faran, men väl det kroppsliga arbetet, som tvingar till varaktig och regelmässig djup inandning, och som helt och hållet tager patientens intresse i anspråk. Af denna orsak vore han benägen att i sin så framgångsrikt verkande anstalt äfven införa kroppsarbete för gossar. Professor Birch-Hirschfeld i Leipzig har ådagalagt, att det praktiska arbetet utvecklar en nervgymnastik, som lugnar den af för stor ansträngning vid undervisningen öfverretade hjernan. Denna nervgymnastik, som lugnande inverkar på hjernan, är i vårt nervösa tidevarf ett oersättligt medel för iståndsättandet af den störda jernvigten mellan kropp och själ. Genom det praktiska arbetandet åstadkommes en välgörande omvexling mellan andlig och kroppslig ansträngning, mellan passivt undfående af läroämnet och fri sjelfständighet, mellan kroppshvila och liflig rörelse. När det praktiska arbetet, hvilket vid sidan af gymnastiken förmår gifva ro åt själen efter dess ansträngande, visar sig som ett medel emot ett öfverlastande af densamma, hvarjemte det dessutom uppöfvar sinnena, hvars utbildning hitintills förbisetts, stärker nerverna och förskaffar kroppen den nödiga rörelsen, så törs man väl — till och med allenast för dess hygieniska värdes skull — fordra, att det blir beaktadt såsom en faktor i den allmänna uppfostran.

Vidare tjänat arbetsundervisningen den allmänna uppfostran derigenom att gossens hand göres skicklig att utföra. Och den som känner huru ovanligt oskickliga flertalet af våra gossar äro, önskar helt visst att öfvandets af handen, detta viktiga organ, om hvilket Buffon säger att det jemte förtuftet först gör människan till människa, ingår i uppfostran. På det faktum att mer än 90 % af våra medborgare försörja sig genom handens arbete hafva våra motståndare ännu icke lemnat något svar. Då vi tala om dem, som med händerna förskaffa sig sitt uppehälle, behöfva vi ingalunda blott tänka på arbetarne å landet och i städerna; de fria konsterna: arkitektur, plastik, målning och musik utöfvas

ock genom händerna. Huru många människors försörjningsförmåga, lycka och lif hänger icke på den skicklige operatörens hand i sjukhus och kliniker? Och är icke äfven fäderneslandsförsvarens lif och dermed äfven fäderneslandet sjelft beroende af hans säkra blick och lugna, fasta hand? För att denna må blifva fullt utvecklad är det icke nog att barnet vid skrivandet och ritandet lär sig föra den lätta griffeln öfver taflan under det underarmen hvilar på bordet, nej, fritt måste handen och armen lära sig ändamålsenligt behärska verktyget. Det är en allbekant naturlag att individens utveckling i smått gifver en föreställning om den nations utvecklingsstadiet, till hvilken han hör. Nå, och hvilken betydelse har icke handen haft i mensklighetens utvecklingshistoria? Professor Marshall i Leipzig ådagalägger tydligt, att först då kan det vara tal om en höjning i den menskliga existensen öfver den djuriska, när en delning af arbetet mellan fot och hand inträder, hvarvid foten endast tjenar att gå med och handen till uteslutande verktyg för handlingen. Professor Marshall visar, hvilket inflytande denna arbetsfördelning utöfvat på handens utveckling, vidare på de till hjernan förande nerverna, vidare på hjernan sjelf och det menskliga tänkandet, på utvecklingen af förnuftet. De, hvilka arbeta för utvecklingen af det nu ringaktade, viktiga organet: göra enligt nämnda vetenskapsmans åsigt den menskliga kulturen en stor tjänst, och från denna synpunkt sedt är det nästan obegripligt att många folkuppföstrare, många lärare, kunna taga parti emot sträfvandet att utveckla den uppväxande ungdomens händer, helst då man tillika betänker, att en sådan utveckling ej har samma verkan i någon annan lefnadsålder som i barnåren, att det, som då åsidosättes, aldrig mera kan uppnås.

Att arbetsundervisningen tjenar den allmänna uppföstran äfven i anseende till barnets andliga utveckling, derigenom att det lär sig iakttaga och erfara, kan äfvenledes blott antydningssvis beröras. Den som vill höja och befordra sjäslifvet, den som vill utveckla det och göra det mera djupt, måste börja med att bilda sinnen. Dessa äro bärarne och förmedlarne af allt sjäslif, ingångsporten för alla erfarenheter vi göra; att åsidosätta desamma är liktydigt med att skada sjäslifvet. Men en gosse, som skjuter fram sågen eller arbetar med hammare och tång,

kan helt enkelt icke underlåta att iakttaga; han måste använda sitt förstånd såfort han får verktyget i sin hand. Alltså hafva vi i arbetet en helsosam motvigt mot uraktlåtenheten att iakttaga, hvilket isynnerhet vid språkundervisning framtvingar abstraktion, derigenom att tanken då mera riktas inåt. Jag är långt ifrån att tro att denna språk- och tankeundervisning kunde undvaras i uppfostran, men jag önskar se den kompletterad med iakttagelse och erfarenhet.

Att arbetsundervisningen äfven verkar i den allmänna uppfostrans tjänst i så måtto, att den odlar god smak, kan jag likaledes blott beröra. Vårt skolväsen är allt för mycket böjdt för boklig lärdom: odlandet af formernas skönhet har deruti med undantag af undervisning i teckning knappast någon plats, och denna kämpar till och med i gymnasier för sin existens. Kanske torde i ej ringa grad skuden till att vår konstflit står tillbaka icke blott för andra samtida nationers utan ock för den vi en gång sjelfva idkade, vara att söka deruti, att den lärda bildningen är den härskande och konstskickligheten åsidosatt, att vetandet står öfver kunnandet i vårt uppfostringsväsende; och därför helsas en förstärkning i det estetiska elementet — såsom man finner den i träskärning, modellering och papparbete — med glädje.

Arbetsundervisningen tjänar slutligen den allmänna uppfostran i all synnerhet genom bildandet af viljan. Alldenstund arbetet nödgar gossen att öfvervinna fysiska svårigheter, tager det hans viljekraft i anspråk och utvecklar densamma successivt genom bemötandet af efter hvarandra uppkommande svårigheter ända till dess hans energi genom uppnåendet af målet, det färdiga arbetet, krönes med framgång. Och det är i sanning förvånansvärdt att se, hvilken seg uthållighet och viljekraft våra ungdomar äro i stånd att ådagalägga. I ledningen af barnets verksamhetsbegär, i uppfostran af dess vilja ligger i sjelfva verket arbetsundervisningens förnämsta betydelse och bredvid den kan man blott jemförelsevis sätta gymnastiken. Men under det att gymnastiken blott för en kort stund lägger beslag på viljans energi och dessutom bringar den till explosiva verkningar, begär arbetsundervisningen att viljan skall beslagläggas

under en längre tid, och derigenom framtingas hennes uthållighet, den aldrig slappande segheten. Aldrig skulle en stark vilja kunna framtingas med ord, den kan blott utvecklas genom handling. I verkstaden lär gossen att använda sina krafter för att uppnå ett bestämdt honom förelagdt mål, och derigenom stärkes hans viljekraft allt mer och mer. När därför en gång den tiden instundar, då man inser att skolan ej blott är en undervisningsanstalt för inhemtandet af kunskaper och för odling af förståndet, utan en uppfostringsanstalt, från hvilken viljestarka män skola utgå, så kommer man ock att deri inrymma plats för uppfostran till verksamhet. Det felas icke lärda, reflekterande naturer bland vårt folk; vi behöfva energiska, dådkraftiga män.

Detta är den grund på hvilken vi stå, detta är den tyska arbetsundervisningens väsen och mål. Till sist kan den frågan framställas huru vi tänka komma framåt dermed. Vi vilja — detta vare eftertryckligt nämndt — ej företaga något fälttåg mot skolan, i hvars tjänst väl de flesta vännerna af vår sak stå. På ofta anförda och tydligen utvecklade grunder, senast vid förra årets kongress i Hamburg, anse vi oss icke böra fordra införandet af en obligatorisk arbetsundervisning. Å andra sidan kunna vi dock icke önska att arbetsundervisningen för framtiden skall stå fullständigt isolerad bredvid skolan och ej hafva någon gemenskap med densamma. En sådan isolering skulle skada vår sak, mer ju längre ett sådant förhållande egde rum, emedan då fara vore för handen att den pedagogiska synpunkten skulle allt mer och mer trängas i bakgrunden och att slutligen blott det tekniskt handtverksmässiga framträdde. Den som känner arbetsundervisningens i Tyskland historia, vet, att redan en gång förut, hufvudsakligen, af denna orsak, en i början stark rörelse för uppfostran till arbete, stannade i stöpet. Då isolerade man likaledes arbetsskolorna, hvarje deras förbindelse med skolan fattades, undervisningen sattes snart bakom de andra ämnen, en söndring uppstod mellan lärarne i de teoretiska och praktiska ämnen. Undervisningen meddelades ännu mekaniskt, förlorade sig i yttre skicklighet och försjönk i pedagogisk materialism. På det att arbetsundervisningen må behålla sin uppfostrande karakter, eftersträfvade vi att få en närmare förbindelse med sko-

kan i form af fakultativ arbetsundervisning, d. v. s. vi vilja utföra en metodiskt bedrifven, frivillig arbetsundervisning för gossar i de skolor; hvarest förhållandena äro gynsamma, hvarest för saken kunna lärare finnas att tillgå och hvarest undervisningslokal och medel för anskaffandet af verktyg äro för handen. Men då vår arbetsundervisning skall bedrifvas rent pedagogiskt, så är det nödvändigt att lägga den i uppfostrarens af folket, lärarens hand, och att träffa sådana anordningar, att dessa blifva utbildade att meddela sådan undervisning. Detta skall naturligtvis ske på seminarierna, och sålunda önska vi äfven att arbetsundervisning der lemnas. Redan därför att seminarierna, såsom internater, i mångt och mycket hafva att ersätta elevernas föräldrahem, måste man äfven dermed förbinda en verkstad. Men äfven därför att dessa senare äro elever och den teoretiska undervisningen sålunda äfven för dem befordras genom den praktiska erfarenheten, är arbetsundervisningen här önskvärd, och i synnerhet därför, att seminaristen i framtiden skall blifva lärare för folket, skulle han redan under sin studietid befatta sig med uppfostrande arbete.

Om vi hinna målet för våra sträfvan, öfverlemna vi lugnt åt framtiden. Vi lefva emellertid i det glada hoppet, att det skall lyckas oss. Den kraft och den raskhet, med hvilken arbetsundervisningsideen under föga mer än ett decennium har inträngt i alla Europas kulturstater från Frankrike och England till Ryssland, från Sverige och Norge till Italien, den energi, med hvilken den äfven söker vinna fast mark i Nordamerika och Japan, är ett bevis för, att den tanken, att arbetet är ett viktigt, hitintills underskattadt uppfostringsmedel för det uppväxande släktet, knappast åter kan undertryckas, nej, den skall kraftigt häfda sin plats, ty sunda idéer, hvilka befordra mensklighetens framgång, hafva ett segt lif. Må därför gerna den onda viljan och den bekväma slentrianen försöka att begrafa ideen om arbetsundervisning i likgiltighetens haf; vi skola outtröttligt arbeta på att hålla den i ropet!

Till regeln om »plus för lika och minus för olika tecken».

Det är en känd sak, att tecknen + och - användas i algebran med två olika betydelser, nämligen dels som additions- och subtraktionstecken, dels som tecken för kvantiteter af motsatta slag, positiva och negativa. I ett sådant uttryck som »+ a + b » måste + framför multiplikanden endast och allenast utmärka en positiv kvantitet (b), men + framför multiplikatorn deremot enligt vårt förmenande vara additionstecken, alldestund multiplikatorn strängt taget alltid är ett abstrakt (eller openämndt) tal i sjelfva multiplikationen. Det första + i uttrycket »+ a + b » anger då, att produkten ab skall adderas till något annat, såsom t. ex. $m + (a + b)$.

Vi måste därför anse det vara orätt att tala om en negativ multiplikator. För att åskådliggöra vår mening vilja vi redovisa för de fyra fallen af multiplikation med monomer och välja dervid faktorer af mycket konkret beskaffenhet.

2 . 3 = 6. Om jag tager 3 positiva enheter 2 gånger, får jag 6 positiva enheter.

2 . - 3 = - 6. Om jag tager 3 negativa enheter 2 gånger, får jag 6 negativa enheter.

- 2 . 3 = - 6. Det första tecknet »minus» hör icke till multiplikatorn, utan till den ifrågasatta produkten, hvilket kunde angifvas med -, (2 . 3) = - 6. Från någon annan storhet skall dubbla värdet af 3 positiva enheter dragas, t. ex. $a - (2 . 3) = a - 6$.

- 2 . - 3 = 6. Noggrannare tecknad är detta = -(2! - 3) = 6. Från någon annan storhet skall dubbla värdet af 3 negativa enheter dragas, t. ex. $a - (2 . - 3) = a - (- 6) = a + 6$, ty det första - i uttrycket $a - (- 6)$ anger, att »- 6» skall ändras till en kvantitet af motsatta slaget, d. v. s. till + 6. Jfr regeln om minus framför parentes!

En annan fråga blir, huru man skall förstå användningen af negativ divisor i division. För vår del anse vi att en sådan divisor endast kan förekomma i hvad man kallar innehållsdivision, nämligen då dividenden äfven är negativ, men att en divisor i den s. k. delningsdivisionen omöjligen kan vara negativ. Ty i det förra slaget af division måste ju divisor och dividend vara af samma kvalitet, och i det senare har divisorn icke mer än sifvervärdet. I uttrycket $6 : -2$, eller $\frac{6}{-2}$, bör minus-tecknet snarast höra till quoten, eller hela bråket, och divisionen tecknas med $-(6 : 2)$, eller $-\frac{6}{2}$. Man skyndar ju alltid, då en negativ nämnare framkommer i en räkneoperation, att aflägsna minus framför nämnaren genom att ändra tecknet framför bråket.

G. Mdr.

Grundsätser för teckningsundervisningen vid tyska skolor för allmän bildning¹⁾

Öfversättning från tyska tidskriften *Repertorium der Pädagogik*, Organ für Erziehung, Unterricht und pädagogische Literatur, herausgegeben von J. B. Schubert, af Fr. E.

A. Grundsätser för undervisningen i frihandsteckning.

Tyska teckningsläraresällskapet har offentliggjort sina nyligen omarbetade och den i Juni 1887 af deras allmänna konferens i Potsdam antagna »grundsätser» och därvid allmärkt, att dessa blott under följande vilkor kunna få sin fulla användning:
1. Teckningsläraren vid högre skolor (seminarieläraren inbegripne) måste, utom vanligt lärareprof., hafva aflagt examen så

1) Teckningsundervisningen i Tyskland har hittills ej följt något gemensamt system, utan har inom de olika staterna varit ordnad mer eller mindre tillfredsställande. Det senare har berott såväl på mindre dugliga lärare som på olämplig undervisningsmetod. En förändring till ett bättre system må hafva utvärd: *Öfvers. danm.*

som teckningslärare; folkskolläraren måste i seminariet hafva förvärfvat sig den nödvändiga kunskapen och färdigheten för meddelande af undervisning i teckning.

2. För teckningsundervisningen erfordras väl upplysta, sorgfälligt och smakfullt utstyrda rum, hvilka om möjligt — med undantag af mindre folkskolor — icke må nyttjas för annat ändamål.

3. Nödvändig undervisningsmateriel måste finnas i tillräcklig mängd.

4. Lärjungeantalet får icke öfverstiga det för andra undervisningsgrenar tillåtna antalet. Förening af två klasser är ej lämplig.

5. Teckningsundervisningen börjar med fjärde skolåret och fortgår med åtminstone 2 timmar i veckan oafbrutet under hela skoltiden.

I. Teckningsundervisningens ändamål och uppgift.

1. Teckningsundervisningen har, såsom hvarje vetenskaplig undervisning, till ändamål att meddela allmänbildning medelst förståndets och anlagets utbildning. Utbildningen i färdighet att teckna är företrädesvis ett medel att nå målet.

2. Teckningsundervisningen har isynnerhet följande uppgifter att fylla:

a) att väcka och utbilda kännedomen om det lagbundna hos alla företeelser med hänsyn till form, måttförhållande, färg och belysning — följaktligen att fostra till klar uppfattning af föremålen;

b) att utbilda uppfattningen af det sköna såväl i form som färg samt gifva lärjungen ett rätt begrepp om en lämplig framställning deraf;

c) att meddela grundläggande kännedom om konst och konstindustri;

d) att utveckla färdigheten i teckning, öfva öga och hand genom noggrannt återgifvande af det föremål, som skall afbildas.

Ingen af dessa uppgifter får försummas och ingen får föredragas på de öfriges bekostnad.

II. Undervisningsmateriel och dess omfattning.

3. Undervisningsmaterielen tagas företrädesvis från den bildande konstens verk. Man bör välja sådana förebilder, hvilkas geometriska och estetiska bildningslagar komma enkelt och klart till uttryck, och hvilkas beskaffenhet kan säkert och fullständigt

uppfattas af lärjungarne och af dem utan särskild konstnärlig begåfning återgifvas.

Kännedomen om det idealsköna och dess fria återgifvande samt framställandet af egna ideer går öfver skolans uppgift.

4. Stiliserade (ornamentalt behandlade) organiska föremål (afbildningar af växt- eller djur-former) böra hufvudsakligen afbildas. Teckning efter organiska föremål (menniskor, djur, växter och delar därpå) såväl efter natur som modell och förläggsplansch bör obetingadt uteslutas från de uppgifter, som gemensamt öfvas. Dock få skickligare lärjungar, sedan de på ett tillfredsställande sätt löst de gemensamma uppgifterna, om omständigheterna det medgifva, teckna efter naturen.

5. Elementerna af projektions- och perspektiv-läran, ljus- och skuggläran samt stil- och ornament-läran böra på ett åskådskådligt sätt framställas och förklaras.

6. Färgläran är en del af teckningsundervisningen, och man bör därför taga hänsyn till densamma vid hvarje lämpligt tillfälle¹⁾.

III. Undervisningsmetod.

A) Allmänna undervisningsregler.

7. Alla lärjungarnes likformiga utbildning för att nå ett och samma mål är äfven teckningsundervisningens uppgift. Endast så till vida bör hänsyn tagas till enskilde lärjungars begåfning och färdighet, som ett strängt fasthållande af likformig utveckling medgifver²⁾.

8. Teckningsundervisningen måste meddelas efter en bestämd, moget öfverlagd läroplan. För samma slags skolor gälla samma läroplan och samma pensum för särskilda klasser.

9. Teckningsundervisningen måste, såsom hvarje annan undervisning, meddelas såsom samundervisning. Vid samundervisningen blifva alla lärjungarne samtidigt och likformigt undervisade och utbildade samt tillhållas att rikta sin uppmärksamhet på en och samma sak. Läraren får därvid så kort som möjligt sysselsätta sig med den enskilde lärjungen för att i stället vända sin uppmärksamhet, så vidt sig göra låter, till klassen i sin helhet.

1) Detta sistnämnda yttrande förefaller mindre riktigt. Färgläran hör tydligen till ett annat område, ehuru den kan förbindas med teckningsundervisningen. Detta bör dock icke ske förr än lärjungen förvärfvat sig färdighet i teckning, och förutsätter dessutom, att färgsinne förefinnes för att undervisningen skall blifva fruktbarande. *Öfvers. anm.*

2) Detta låter sig endast då fullt genomföras, om teckningen i likhet med läseämnena inverkar på lärjungens flyttning till högre klass. *Öfvers. anm.*

Vid samundervisningen är det icke alltid nödvändigt, att samtliga lärjungar i en klass teckna blott efter en bild, det är till och med en fördel, att samma modell uppställes på olika sätt, eller att man tecknar efter olika modeller, förutsatt i sista fallet att dessa tillåta och underlätta en allmän undervisning af hela klassen¹⁾. Utförandet af hvarje ny uppgift börjas af alla lärjungarne samtidigt.

10. Det, som skall inläras, bör lämpas efter lärjungarnes förståndsutveckling och utredas så, att det klart uppfattas och blir deras gemensamma egendom. Tanklös inöfning tillåtes under inga vilkor.

Lärjungarne måste lära sig skilja det nödvändiga från det tillfälliga, hufvudsak från bisak och sålunda igenkänna det karakteristiska. Vid liknande förebilder beaktas de gemensamma och egendomliga kännetecknen. Lärjungen må ej teckna bilden förr, än den blifvit af läraren fullständigt förklarad, icke blott med hänsyn till det tekniska utförandet, utan äfven med beaktande af dess förhandenvarande utvecklings- och form-lagar.

Vid hvarje framställd bild påvisas det kännetecknande för grundformen (skelettet); man företager därefter grundformsindelingen, angifver linierna för hufvudriktningen och omkretsen samt delnings- och midlinierna och förklarar till sist de särskilda delarnes förhållande till det hela.

En uppgift (eller grupp af uppgifter) får icke lämnas förr, än den blifvit fullt förstådd, uppgiften måste till den grad blifva lärjungarnes andliga egendom, att de förstå att ur minnet så riktigt som möjligt återgifva den och förmå att teckna liknande uppgifter utan vidare förklaring.

11. Konturteckning bör företrädesvis öfvas. Utförandet med blyerts eller penna är att rekommendera.

12. Framställer läraren jämte muntlig förklaring uppgiften genom företeckning å skoltaflan, därvid figuren gradvis utvecklas, så anbefalles såsom lämpligast att låta teckningen ske i bestämda tidsafdelningar.

Med dylik teckning menar man afteckning efter en och samma uppgift, som af läraren tecknas å skoltaflan och af lärjungarne i deras ritböcker under en tid, motsvarande de särskilda uppgifternas svårighet. Härmed menas icke teckning i takt, på kommando eller med räkning såsom vid taktskrifning. Skall t. ex. en rosett afbildas, så tecknar läraren (efter förklaring af figuren, som hänger färdig inför lärjungens ögon) först en om-

1) De skickligare och mer fortfärdige lärjungarne erhålla anvisning att förändra och fullkomna sin teckning, utföra den i färger, m. m.

krets, som därefter af lärjungarne efterbildas. Har det stora flertalet i klassen tillfredsställande tecknat denna, så följer omkretsens indelning och teckningen på taflan af de raka hjälplinierna först af läraren och sedan af lärjungarne (i deras rithäften), därefter tecknar läraren ytterkonturerna till bladen, o. s. v. Hvarje lärjunge tecknar alltså blott den del af uppgiften, som läraren företecknat å skoltaflan, utförandet sker i tidsafdelningar, som af läraren bestämmas.

13. Hvarje tanklös efterteckning af förlägsblad är förkastlig.

14. Den för en uppgift till teckningen använda tiden bör stå i samklang med dess svårighet och vikt.

15. Den största noggrannhet och snygghet bör eftersträvas. Slarfvigt, ytligt och därför otillfredsställande utförda arbeten måste eftertryckligt motarbetas.

16. Bruk af hjälpmedel (lineal, pappersremsa, måttstock, passare o. s. v.) för att teckna raka linier eller cirklar eller mäta deras längd, är vid frihandsteckningens första stadium ej tillåtet. Äfven eftermätningar medgifvas icke.

17. Häften med förtryckta uppgifter, linier eller punkter äro olämpliga¹⁾.

18. Vid alla fel till följe af missförstånd bör rättelse af läraren meddelas muntligen, vid alla andra fel i teckningen medelst företeckning. Det senare bör dock företagas antingen utom lärjungarnes arbeten eller på teckningen på ett sätt, som låter lärarens rättelse lätt igenkännas.

19. Det är önskvärdt, att lärjungarne få utföra profarbeten (extemporalier). Dessa skola utföras utan något lärarens inflytande inom viss tid. Likaledes vore önskvärdt, att muntliga pröfningar ske i hjälpvetenskaperna.

20. Vid utställning af lärjungarnes arbeten för fackmän böra alla (icke vissa utvalda) ritningar framläggas.

21. Kroppens hållning med hänsyn till helsolärans fordringar (öga, bröst och underlif) bör noga öfvervakas.

B) Särskilda undervisningsregler.

Följande föremål böra i angifven ordningsföljd väljas till afteckning:

a) plana bilder, i synnerhet ytornament;

1) Här af synes, att D:r Stuhlmanns metod och äfven åtskilliga, senare utgifne, öfvergångskurser förkastas. Då man i tyska skolorna nu börjar med teckningsundervisningen först i fjärde skolåret, så låter sig detta lösas. Skall man åter börja vid ett tidigare stadium, har det visat sig, att D:r Stuhlmanns metod haft god verkan; samma resultat torde dock kunna uppnås genom korspunktssystemet. *Öfvers. anm.*

- b) enkla geometriska kroppar (ståltråds och massiva modeller);
- c) arkitektoniska grundformer och konstindustriföremål;
- d) plastiska ornament.

Vid hvarje afdelning företagas repetitioner, och därvid anknytas mera utförliga tillämpningar af det genomgångna.

23. Först tecknas enkla geometriska figurer i plan under förklaring af de matematiska benämningarne och med synnerlig hänsyn till dimensioner i längd och bredd samt indelning; där-efter följa linieornament och slutligen ytornament.

24. Teckning af plana bilder bör öfvas efter lärarens på klasstaflan inför lärjungarnes ögon utförda teckning. Den färdiga teckningen måste dock i hvarje fall vara förhanden såsom väggtafla¹⁾ (väggplansch) för att förmedelst dem med lärarens tillhjälp utveckla förmågan att afbilda föremål.

Teckning efter väggtaflor utan föregående beskrifning är först då med någon inskränkning tillåtlig, då läraren bestämt kan förutsätta, att lärjungarne kunna teckna efter förebilder med full kännedom af densamma och detta i naturlig ordning.

25. Ytornament böra i öfverensstämmelse med sin natur icke skuggas eller förses med skugglinier.

26. Anläggning af ytornament eller deras bakgrund med färger må öfvas, dock först sedan teckningen blifvit korrekt fullbordad.

27. Först då, när lärjungen med en viss färdighet kan efterteckna ytornament på gifven tid, bör man öfvergå till teckning efter solida föremål.

Ornamentalt stiliserade kroppar (människor, djur eller växter) förutsätta kännedom om de perspektiviska förkortningarne och böra därför först då tecknas, sedan teckning efter enkla geometriska föremål är afslutad.

28. Afteckning efter väggtaflor eller planscher, hvilka framställa plastiska föremål, är ej tillåten. Likväl är det af stort värde, att dylika teckningar äro till hands för att underlätta lärarens förklaringar och visa utföringssättet i sin största fulländning.

1) Afbildningarne på väggtaflorna måste vara smakfullt valda och tecknade så stort och kraftigt, ett de äfven på längsta afstånd äro tydligt synbara. — Det är önskvärdt, att hvarje samling af väggtaflor innehåller liknande, ehuru svårare uppgifter, hvilka visa det gemensamma och utmärkande för arten, men äfven det kännetecknande för den särskilda formen. En samling af planscher, fastän ej använda för afteckning, bör finnas såsom åskådningmateriel för att kunna visa lagarne för allmän smakbildning, stil- och ornamentslära, ljus- och skugglära, färg-, perspektiv- och projektionslära.

29. Teckning efter solida föremål börjar med teckning efter ståltrådsmodeller af enkla geometriska kroppar. (Ståltrådsmodeller af konen, cylindern och klotet äro tillåtliga vid förklaring af klotsarne). Härefter följer teckning efter enkla geometriska kroppar¹⁾ (af trä, gips eller papp), de osynliga kanterna antydas äfven till en början.

30. Vid modelleteckningen framställas grundlagarne för perspektiv- samt ljus- och skuggläran.

31. Innan skuggning af föremål företages, bör lärjungen öfvas i noggrann konturteckning, till dess en viss säkerhet är vunnin. Att med en likformig ton anlägga konturteckningar af föremål tillåtes ej. För böjda ytor lämpar sig att i början gifva en antydning om skuggorna medelst betecknande linier. Skuggning bör först öfvas efter enkla, ljusst färgade, geometriska kroppar.

32. Skissering efter modeller och för lärjungarne bekanta konstformer bör inom viss tid öfvas.

33. Skuggningen af plastiska ornament får först då börjas, sedan konturteckningen är felfritt fulländad.

34. Grundlagarne för stil och ornamentläran böra behandlas under teckningen och ej inläras på särskilda timmar.

B. Grundsatser för undervisningen i linearteckning²⁾.

A) Ändamål och uppgift.

1. Undervisningen i linearteckning åsyftar framför allt att utbilda de andliga förmögenheterna och äfven meddela vetenskaplig insigt och teknisk färdighet. Isynnerhet på karaktärsbildningen har detta slags teckning ett beaktansvärdt inflytande genom fosträn till ordning, snygghet, uthållig och verksam flit samt själfständighet.

2. Undervisningen i linearteckning har följande uppgifter att fylla:

a) Att förklara de erforderliga geometriska satserna genom åskådningsundervisning

1) De modeller, som tjäna till förklaring, böra väljas så stora, att de icke allenast äro synliga för alla, utan äfven tydligt visa de perspektiviska förkortningarna. Samtliga modeller måste, såvida de ej skola visa föremålets färg eller äro utförda i gips, erhålla en ljus, icke glänsande färgton. Modellsamlingen bör innehålla en serie af mönstergiltiga konstföremål, om ock de ej äro ämnade för afteckning.

2) Antagna vid tyska teckningsläraresällskapets allmänna konferens den 15 Maj 1883 i Bremen.

b) Att uppnå den noggrannaste lösning af de gifna uppgifterna med användande af de mest brukliga mekaniska hjälpmedel och under lärarens kontroll.

Kontroll. Lärjungen kan blott då fostras till korrekt arbete, om han tillhålls att pröfva utförandets riktighet. Detta kan ske t. ex. genom lösning af samma problem på olika sätt, men isynnerhet genom beaktande af dithörande geometriska lagar, genom att bestämma en linie genom tre punkter, en punkt genom tre linier, o. s. v.

c) Att inöfva brukliga utföringsmetoder.

d) Att meddela elementär kännedom om belysnings-, färg-, stillära, m. m., så långt dessa äro nödvändiga vid utförandet af de praktiska öfningarne.

B. *Metod.*

3. Samundervisning är vid linearteckning att föredraga framför undervisning af enskilda.

4. Läroämnet måste klart och fullständigt inhemtas, så att det blifver lärjungens andliga egendom. Mekaniskt kopierande af konstruktioner tillåtes icke. Det är af nytta att förevisa mönstergiltiga förebilder till ledning för utförandet.

5. På hvarje utförd teckning ställer man följande kraf:

a) Teckningen af de gifna uppgifterna sker efter viss gifven måttskala.

b) Lösningen af uppgifter bör vara i möjligaste mått felfri (genom kontroll).

c) Framställningen bör hafva klathet och åskådlighet (genom lämpligt val af medel för utförandet).

6. A-tempo-teckningen (teckning af uppgifter inom viss gifven tid under företeckning af läraren) lämpar sig företrädesvis för den geometriska, mindre för den projektiva teckningen.

Geometriska teckningen omfattar teckning af plana bilder och dithörande konstruktioner.

Projektionsteckningen omfattar framställning af solida kroppar och för deras uppritning nödiga projektioner i ett eller flera plan.

7. För att vinna största möjliga noggrannhet är vanligen en ren matematisk lösning, en lösning genom att undersöka riktigheten genom mekaniska hjälpmedel att föredraga; exempelvis genom delning af en linie, konstruktion af paralleler och normaler, konstruktions- och tangerings-linier.

8. I utkastet med blyerts tecknas alla linier sammanhängande och med samma styrka. Alla linier tecknas längre, åt-

minstone ej kortare än uppgiftens lösning fordrar. Man bör under teckningen så mycket som möjligt undvika att begagna gummi.

9. Vid färdigtecknandet med tusch förfar man enligt konstruktionsreglerna.

Sedan utkasten på ett ark äro färdigtecknade med blyerts, företages utförandet med tusch, hvarvid de erhållna konstruktionerna än en gång upprepas i samma ordningsföljd och med användande af samma mekaniska hjälpmedel som förut.

Så t. ex. sker utritningen af paralleler och normaler ej genom att blott pålägga en lineal vid blyertsstrecket, utan genom återupprepande af dess konstruktioner.

10. Den färdiga teckningen måste tydligt och klart framställa sättet för uppgiftens lösning och resultat.

För utförandet anbefallas följande metoder:

1. Utförande i svart tusch. Det gifna och sökta med tjocka linier (skymda kantlinier fina), hjälplinierna fint punkterade eller streckade.

2. Utförande i tre färger. Det gifna svart, det sökta blått, båda med tjocka linier (skymda kantlinier fina), hjälplinierna röda i fina linier.

3. Randning af det gifna och sökta sker med andra färger.

Litteratur.

C. G. Morén: *Engelsk Elementarbok för yngre begynnare*. Norrköping, M. W. Wallbergs förlag. Pris 1.25.

Föreliggande arbete utgör första delen af en för elementarundervisningen afsedd engelsk språklära och kommer att följas af uttalslära, formlära, syntax och skriföfningar, men kan, oberoende af denna fortsättning, begagnas vid sidan af hvilken som helst af de för närvarande vid våra läroverk brukliga språklärorna, såsom utgörande ett för sig afslutadt helt. I systematiskt ordnade öfningsstycken ger denna elementarbok ett synnerligen godt material för inöfning af formläran. Inom det gifna omfånget — 70 sidor — ha vi funnit ett ur praktisk synpunkt lika väl valdt som rikligt ordförråd, och de små engelska läsestycken, som upptaga 15 sidor efter de egentliga öfningsstyckena, synas oss likaledes väl valda för det afsedda stadiet af skolan. Boken hinner ledigt genomgå på fjärde klassens reallinie. Dess

stora och afgjorda företråde framför den hittills väl mest använda elementarboken (af Mathesius), som utom all fråga också har sina stora förtjänster, är icke blott att söka i det rikare ordförrådet, utan framför allt däruti att ordlistan är försedd med uttalsbeteckning. På denna har tydligen en mycket stor omsorg blifvit nedlagd. Vi hålla utgifvaren räkning för användningen af vanliga bokstäfver och siffror vid uttalets beteckning i stället för det moderna transskriptionssystemet, hvars inlärande i och för sig utgör ett äfven för äldre ganska besvärligt studium och som för skolgossar antagligen skulle upptaga större delen af läsårets första termin, utan att deras uttal därigenom blefve säkrare eller bättre. Den engelska texten har undergått en genomgående granskning af den engelske universitetslektorn i Upsala, som meddelat bearbetaren »många värderika upplysningar såväl i fråga om beriktigande af engelska uttryck, som ock rörande uttal och öfversättning» (se förordet). Bearbetaren har närmast efter förordet gifvit en förteckning på sålunda beriktigade uttryck, men torde härvid bort anmärkas, att af de två namnformerna *Eve* och *Eva* det förra namnet är det bibliska och det senare det hvardagliga, äfvensom att af de följande uttrycken det sist ställda anses vara att föredraga framför det först angifna. Såsom ofvanför nämdes, är uttalsbeteckningen utarbetad med mycken omsorg. Vid en noggrann genomläsning af ordlistan har anmälaren funnit endast *ett* tryckfel, som kan vara vilseledande och som ej är upptaget bland utgifvarens »Beriktiganden», näml. pag. 104, där det efterklingande ljudet i *nearest* felaktigt betecknas \dot{u} i st. f. \dot{u} . Huruvida beteckningen \dot{u} för uttalet af *sure* (pag. 114) är den lyckligast valda, därom äro vi tveksamma och skulle, enligt det uttal vi hört af bildade engelsmän, velat beteckna det, enligt hr Moréns skema, med \dot{u} . Att uttalet af *soft* angifves blott med \dot{u} och icke jämväl med \dot{u} , torde bero på ett förbiseende. Pag. 105 finna vi ordet *teens* öfversatt med »ton-år, åren mellan 12 och 20». För mera tydlighets skull torde det i stället bort heta: »de år, som i svenskan uttryckas med talen på ändelsen *ton*, motsvarande den engelska *teen*, från 13 t. o. m. 19». På några få ställen ha vi funnit uttalsbeteckningen alldeles förbigången, dock endast för sådana ord, som på andra ställen i ordlistan återfinnas med betecknad uttal, och å andra sidan kunna vi såsom ett öfverflöd anmärka, att ett och samma ord återkommer här och hvar, utan att detta är af behovet påkalladt, såsom t. ex. *English* pag. 108 och 114. Dessa anmärkningar äro emellertid, såsom hvar och en lätt finner, ingalunda af beskaffenhet

att föringa värdet af hr Moréns elementarbok, hvilken, sammanskrifven med den välkända lärobokförfattarens vanliga samvetsgrannhet och sakkännedom, bör kunna påräkna att blifva tacksamt emottagen vid våra allmänna läroverk såsom utmärkande sig genom systematisk uppställning, vårdadt språk, rikt och väl valdt ordförråd, samt — *last, but not least* — genom en fullständig ordlista med praktisk och god uttalsbeteckning.

H. W—ll.

Emil Rodhe: *Zwei Novellen von Julius Stinde, mit Anmerkungen.* Lund, Gleerupska Universitetsbokhandeln. (Hjalmar Möller). Pris 1: 25.

Den jemförelsevis långa rad af särdeles förträffliga läse- och läroböcker, hvarmed Kand. *Emil Rodhe* riktat undervisningen i moderna språk, har nyligen ökats med ofvanstående edition af tvänne bland den populäre tyske författaren *Julius Stindes* älskligaste noveller. Svårligen hade utgifv. också kunnat träffa ett bättre val än dessa berättelser. Lifligheten i framställningen, som än lekande rör sig på hvardagslivets område, än höjer sig till det sublimes utan att någonsin förekomma abrupt eller platt, periodernas nästan galliska enkelhet och genomskinlighet, som bildar en så fördelaktig motsats till den klassiska tyskans tunga och oklara satsbyggnad, gör dessa berättelser till en särdeles lämplig skollektyr, ty, oaktadt de här och där förekommande poetiska uttrycken, är språket äfven för ett barn lättfattligt och »trägt — såsom utgifv. anmärker i förordet — den Leser wie auf leichten Flügeln fort.» Härtill kommer själfva innehållets ädelhet, den älskliga teckningen af barnets lekar och uppfattning af lifvets företeelser, den djupt psykologiska skildringen af ynglingens och mannens strider, hvilka dock, tack vare den verkligt ädla kvinnan, leda till det godas seger. Sannerligen, en sundare näring kan ej räckas ynglingen på skolans mellanstadium, där fantasien öfverallt söker ämnen för sitt tillfredsställande.

I de vidfogade anmärkningarne, som afse att underlätta den mindre försigkomne läsarens uppfattning af innehållet, synes mig utgifv. i allmänhet med vandt öga hafva träffat det riktiga måttet, om man ock här och där kunde vara af olika åsikt om hvad som bort gifvas eller icke. Så hade t. ex. utgifv. kanske sid. 1: 5 bort lemna öfversättning på det visserligen i det nyare språket mycket vanliga, men dock för de flesta lärjungarne främmande uttrycket: »auf etwas halten», lika väl som han öfversatt det ej mindre vanliga »sich mit etwas abgeben.» Vidare tyckes det vara ämlichen öfverflödigt att öfversätta sådana vanliga ord som Spielerei, holperig, unheimlich o. d.

Bedömandet af dylika anmärkningar förblir emellertid alltid subjektivt. Utgifvarens förtjenst förringas också ej heller i något nämnvärd mån af den lätta kritik, jag ansett mig icke kunna underlåta att underkasta hans arbete i detta hänseende.

Ortografien är den af den preussiska staten erkända och för skolorna påbudna. Att utgifv. valt denna, kan endast höja bokens brukbarhet. Tryck och utstyrsel lemna intet öfrigt att önska. Lund i Juli 1891.

Emil Peterson,

Docent i tyska språket och literaturen.

Kongl. beslut.

Uppflyttning i högre lönegrad, pension, gratifikation m. m.

Kongl. Maj:t har d. ²⁹/₅ förklarad rektorn vid allmänna läroverket i Karlskrona Ernst Alarik Wadstein berättigad att från och med den 1 nästkommande augusti åtnjuta lön i andra lönegraden för rektorer vid högre allmänna läroverk med 5,000 kr. årligen.

— Kongl. Maj:t har den ²⁹/₅ förklarad kollegan vid allmänna läroverket i Borås, L. V. O. Sven Peter Wennergren berättigad att från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljad, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 3,000 kr. årligen.

— Kongl. Maj:t har d. ¹²/₆ funnit godt tilldela bibliotekarien vid allmänna läroverket i Hudiksvall, adjunkten derstädes K. O. Samuelsson, som verksamt bidragit till bildandet vid nämnda läroverk af ett s. k. lärjungebibliotek samt deröfver upprättat förteckning, en gratifikation af 300 kronor.

— I särskilda ansökningar hafva adjunkten vid allmänna läroverket i Gefle J. F. Vesterlund, lektorn vid högre latinläroverket i Göteborg P. G. Laurin, kollegan vid femklassiga allm. läroverket i sistnämnda stad J. Åkesson samt kollegan vid allm. läroverket i Oskarshamn T. Uddenberg hos Kongl. Maj:t anhållit att för åtnjuten tjänstledighet, derunder dem ålegat att sjelfve aflöna sina vikarier, komma i åtnjutande af det på extra stat beviljade lönetillägget vid deras tjänster.

Vid föredragning af detta ärende d. ¹²/₆ har Kongl. Maj:t funnit godt medgifva, att en hvar af sökandena må, såsom ersättning för det han går i mistning af det på tiden för honom beviljad tjänstledighet belöpande lönetillägget vid sin lärarebefattning, uppbära ett deremot svarande belopp.

• — Kongl. Maj:t har d. 12/6 funnit godt förklara fil. kand. Carl Adolf Olsson behörig att söka och utnännas till adjunks- och kollegabefattningar vid allmänna läroverk äfvensom medgifva, att Olsson må för tjenstgöring såsom extra eller vikarierande lärare vid sådana läroverk från och med nästkommande läseår uppbära det genom cirk. d. 30 Dec. 1876 stadgade högre ar- vode af 1,500 kr. för år räknadt.

Inskränkning af lärarekrafter.

Under återopande af Kongl. brefvet den 20 sistl. Februari angående inskränkning af lärarekrafterna vid 3-klassiga allmänna läroverket i Vernamo, der båda kollegabeställningarna sedan slutet af läseåret 1889—90 äro lediga och hvarest under nyss till- ändagångna läseår i anseende till lärjungarnes fåtalighet läro- verkets rektor utan ersättningsanspråk ensam besörjt undervis- ningen i alla föreskrifna läsämnen i de särskilda klasserna, har Eforus öfver Vexjö stifts allmänna läroverk hemställt, att, vid det förhållande dels att rektor anmält sig icke vilja fortfarande en- sam besörja förenämnda undervisning, dels ock att lärjungeanta- let, som under sistförflutna vårtermin icke uppgått till mer än 8, deraf 1 i tredje, 3 i andra och 4 i första klassen, för nästa läseår icke torde komma att väsentligen ökas, Kongl. Maj:t måtte föreskrifva, att för läseåret 1891—92 och tills vidare, så länge lärjungeantalet vore alltför ringa, endast en vikarierande kollega må vid läroverket i Vernamo anställas.

Kongl. Maj:t har d. 12/6 bifallit hvad Eforus sålunda hemställt.

Extra lärare vid åtskilliga allmänna läroverk.

Kongl. Maj:t har d. 12/6 funnit godt medgifva:

att för nästkommande läsår må vid nedannämnda allmänna läroverk anställas följande antal extra lärare, neml.:

i Stockholm vid högre latinläroverket på Norrmalm	9
» » allmänna läroverket på Södermalm	9
» » realläroverket	2
» Jakobs läroverk	3
» Katarina »	3
» Östermalms »	7
vid läroverket i Upsala	2
» » » Gefle	4
» » » Linköping	1
» » » Norrköping	4
» » » Vestervik	1
» » » Nyköping	1
» » » Jönköping	6
» » » Lund	5

vid läroverket i Malmö	9
» » » Kristianstad	1
» » » Karlskrona	4
» » » Helsingborg	9
» » » Ystad	1
» » » Karlshamn	1
i Göteborg vid högre latinläroverket	6
» » realläroverket	11
» femklassiga läroverket	4
vid läroverket i Halmstad	3
» » » Karlstad	8
» » » Umeå	1
» » » Luleå	1
» » » Sundsvall	2

hvilka lärare ega åtnjuta arvode enligt bestämmelserna i Kongl. cirkulären d. 30 Dec. 1876 och d. 5 Juni 1891.

att för samma läseår arvoden beräknade hvarterda efter 2,000 kr. för helt läseår, må utgå till åtta e. o. lektorer, neml. tre vid högre latinläroverket på Norrmalm, tre vid högre realläroverket och en vid Nya Elementarskolan i Stockholm samt en vid högre realläroverket i Göteborg; äfvensom

att vid Katarina läroverk i Stockholm må anställas, utom de ofvan nämnda extra lärarne, jemväl en biträdande lärare med inskränkt tjänstgöringsskyldighet och arvode af 1,000 kr. för helt läseår.

Vidare har Kongl. Maj:t funnit godt medgifva, att för undervisning i teckning utöfver den tjänstgöring, som enl. Kongl. Cirkuläret den 18 Maj 1878 kan utan Kongl. Maj:ts tillåtelse teckningslärare åläggas, må för nästkommande läseår vid nedannämnda allmänna läroverk utgå särskilda arvoden, enligt de i berörda cirkulär angifna grunder, till ordinarie teckningsläraren eller den, som af vederbörande eforalstyrelse förordnas till uppehållande af ifrågakvarande teckningsundervisning, nemligen:

i Stockholm vid h. latinlärov. på Norrmalm för 15 timmar i veckan			
» » allm. lärov. på Södermalm »	5	»	»
» » realläroverket	17	»	»
» Jakobs läroverk	1	»	»
» Östermalms läroverk	5	»	»
vid läroverket i Upsala	6	»	»
» » » Linköping	3	»	»
» » » Örebro	12	»	»
» » » Jönköping	11	»	»
» » » Lund	5	»	»
» » » Malmö	9	»	»
» » » Helsingborg	5	»	»

i Göteborg vid högre realläroverket . . . för 22 timmar i veckan
 » femklassiga läroverket . . . » 4 » » »
 vid läroverket i Karlstad . . . » 11 » » »

Fördelning af undervisningsskyldighet emellan två professurer.

Hos Kongl. Maj:t har Kanslern för universitetet i Upsala anmält, att, sedan Kanslern bifallit en af Karolinska Medico-Kirurgiska institutets lärarekollegium gjord hemställan, dels att med kungörandet af det lediga ordinarie professorsembetet i anatomi vid institutet måtte få anstå till dess ansökningstiden för den jemväl lediga e. o. professorsbefattningen i samma ämne gått till ända, dels ock att lärarekollegium derefter måtte få inkomma med ny framställning i detta ärende, samt vid utgången af ansökningstiden till sistnämnda befattning ingen sökande till densamma sig anmält, lärarekollegium hos Kanslern anhållit, att Kanslern måtte utverka Kongl. Maj:ts medgifvande dertill, att de två professorsbeställningarna i anatomi vid institutet finge kungöras till ansökning med den fördelning tills vidare af undervisningen dem emellan, att med den ordinarie professuren förenades skyldigheten att öfvervaka den anatomiska undervisningen i dess helhet, att ansvara för samtliga tentamina och examina i ämnet samt att undervisa i histologi, splanknologi och embryologi, hvaremot den e. o. professorn skulle leda dissektionerna å anatomisalen samt undervisa i den makroskopiska, deskriptiva och typografiska anatomen, äfvensom efter lärarekollegiets bestämmande biträda den ord. prof. vid tentamina inom dessa grenar af anatomen.

Kongl. Maj:t har d. 12/6 funnit godt att till ifrågavarande framställning lemna bifall.

Befrielse från föreläsningsskyldighet.

Hos Kongl. Maj:t har e. o. professorn vid universitetet i Lund M. G. Rosenius anhållit att för fortsatt utgifvande af ett arbete, kalladt »Nya testamentet med förklaringar», få under nästkommande läsår, 1891—92, inskränka antalet af de honom åliggande offentliga föreläsningar från fyra till två i veckan, mot skyldighet för Rosenius att till vikarie, som förordnades till uppehållande af den undervisning, hvarifrån Rosenius sålunda erhöle befrielse, af sina löneförmåner afstå 500 kr., motsvarande hälften af e. o. professors tjänstgöringspenningar för år

Vid föredragning af detta ärende den 12 Juni har Kongl. Maj:t bifallit berörda ansökning.

Disputationsprof för filosofie doktorsgrad.

Kongl. Maj:t har d. 29/5 medgifvit, att fil lic. Anders Wi-man må för vinnande af filosofisk doktorsgrad vid universitetet

i Lund använda en på tyska språket författad afhandling inom den matematiska ämnesgruppen med titel: »Zur Geometrie der quadratischen und cubischen Regelflächen» samt försvara densamma på svenska språket.

Medgifven dispens i universitetsexamen.

Kongl. Maj:t har den 12 Juni medgifvit att studeranden vid universitetet i Lund Didrik Axel Tobias Carlheim-Gyllensköld må i juridisk-filosofisk examen utbyta ämnet matematik mot nordiska språk.

Förlängning af tiden för innehafvande af docentstipendium.

K. M:t har d. ²⁹/₅ medgifvit, att docenten i teoretisk filosofi vid univ:tetet i Upsala Erik Olof Burman, som t. d. 1 nästl. febr. innehaft under sammanlagdt 6 år ett fast docentstipendium för de filosofiska ämnena, må under ytterligare ett år, räknadt fr. o. m. d. 1 nästkommande sept., åtnjuta sagda stipendium, mot vilkor att han, utöfver de skyldigheter, som eljest åligga innehafvare af fast docentstipendium, fr. o. m. innev. års hösttermin under lästerminerna två timmar i veckan offentligen föreläser öfver något filosofiskt ämne.

Nilson-Aschanska stipendiifonden.

Hos K. M:t hafva dels kaptenen C. N. M. Aschan, såsom målsman för sina två söner studerandena vid universitetet i Upsala Gunnar Nils Johan Aschan och Thure Gunnar Aschan, dels bruksegaren J. L. Aschan, i egenskap af Kurator för Nilsson-Aschanska stipendiistiftelsen, anført klagomål deröfver, att, sedan till två ledigförklarade Nilsson-Aschanska stipendier för studerande af Smålands nation vid universitetet i Upsala och Lund sig anmält elfva sökande, bland hvilka ofvannämnde studerande Aschan, samt ansökningshandlingarna jemte yttranden af vederbörande nationsinspektorer blifvit, i enlighet med den i stiftelsebrevet gifna föreskrift, öfversända till Domkap. i Wexiö; så har bemälda Domkap. genom beslut den 10 Dec. 1890, med gillande af den utaf inspektör för Smålands nation i Upsala uttryckta åsigt, att studerandena Aschan såsom innehafvare af hvar sitt Nilsson-Aschanska slägstipendium å 600 kr. för närvarande icke vore berättigadé att erhålla de af dem sökta Nilsson-Aschanska nationsstipendier, till stipendiater utnämnt filosofie kandidaten Nils Waldemar Ekedahl vid universitetet i Lund och med. kand. Nils Anders Wilhelm Lindvall vid universitetet i Upsala; deruti klagandena sökt ändring under yrkande, att studerandena Aschan, hvilka i rätt nedstigande led vore ättlingar af stipendiernas stif-

tare och med vederbörliga intyg styrkt sig hafva uppfyllt de för dessa stipendiens erhållande stadgade vilkor, måtte jemlikt 6:te punkten i stiftelseurkunden förklarar berättigade att ifrågak. stipendier genast uppbära.

Kongl. Maj:t har d. $\frac{5}{6}$ icke funnit skäl att göra ändring i Domkapitlets öfverklagade beslut.

Personalnotiser.

Döde: Gymnastikl. i Östersund J. T. Guinchard d. $\frac{1}{6}$; koll. i Eskilstuna A. Falk d. $\frac{3}{7}$.

Sökt afsked: Stockholm: Koll. vid Katarina l. lvk A. A. G. Ringqvist har till K. M:t ingifvit ansökan om pension vid afskedstagandet. **Strengnäs:** adj. L. H. Lahng har begärt afsked med pension

Utnämnd: Strengnäs: till lektor i matem. o. fysik d:r A. Rosén.

Besvär hafva blifvit anförda af lekt. J. Spångberg öfver d:r A. Vinges utn. till lektor; af lekt. T. Moll öfver doc. C. A. Mebius' utn. till lektor; af d:r N. Sjöstrand öfver d:r A. Johanssons utn. till lektor i Linköping; af d:r A. Isberg öfver d:r P. Åströms utn. till lektor i Karlstad; af d:r K. H. Sohlberg öfver v. lektor A. Roséns utn. till lektor i Strengnäs.

Tjänstledighet har beviljats i Stockholm: lektor H. R. Törneblad intill utgången af v.t. 1892 för fullgörande af uppdrag såsom fullmäktig och deputerad i riksbanken; i HERNÖSAND: lektor L. G. Nilsson under nästa läsår: adj. H. O. Hintze under nästa läsår.

Sökande: Stockholm Norr: adj.-bef. (modersm., tyska, naturlära) extraläroarne A. A. Anderzon, J. M. Pettersson, L. V. Svensson, C. A. Lindahl o. J. Welander.

Lediga tjänster: Stockholms högre reallvk: lekt.-bef. (fysik o. kemi) fat.-dag $\frac{10}{6}$; **Göteborgs latinlvk:** adj.-bef. (franska, eng. o. tyska) fat.-dag $\frac{10}{6}$; **Venersborg:** lekt.-bef. (latin o. grek.) fat.-dag $\frac{17}{6}$; **Östersund:** gymn.l.bef., fat.-dag $\frac{7}{6}$; **Eskilstuna:** koll.-bef. (tyska, modersm., matem.) fat.-dag 60 dagar från den 22 Juli

Ledigt vikariat: Upsala: vik. adj.-bef. (tyska, modersm., hist.: 2,000 krs arvode) fat.-dag $\frac{12}{6}$; sökes hos eforsämb. i Upsala.

Profårskurs: Eckl.-min. har för profårs genomgående hänvisat till **Stockholm:** fil. d:rna J. A. Bruun, G. R. Fähræus och A. R. Larsson, fil. lic:na J. F. Falk, A. Heimer, E. O. G. Lindqvist, B. G. Lundberg, K. G. Lundberg, H. G. Schött, A. W. Svensson och R. V. Täckholm samt fil. kand:na A. Bezelius, H. M. Dahlgren, K. Ewerth, K. A. W. Grevillius, C. G. Hofing, N. C. Johansson, M. F. Kalén, B. K. Lindström, F. M. Nilsson, P. A. Nordström, O. G. Sundell och J. W. Östlund; till **Upsala:** doc:na K. Ljungstedt och N. E. Wadstein, fil. lic:na G. E. Fehr och J. B. Risberg samt fil. kand:na A. H. E. Borgman och K. F. Lundholm; till **Lund:** fil. d:rna S. S. Murbeck och G. A. H. Stille, fil. lic:na A. V. A. Elgström och A. Wiman samt fil. kand:na A. Nilsson och P. V. Rydberg.

Om de romanska språken som föremål för vetenskaplig forskning och akademisk undervisning.

Installationsföreläsning hålles i Upsala d. 26 Febr. 1891.

Innan jag går in på sjelfva det ämne, af hvilket jag här i korthet vill framlägga min personliga uppfattning, synes det mig lämpligt att, inledningsvis, med några få ord påminna om den utvecklingsgång inom en del af vårt akademiska studium, som här framkallat inrättandet af en professur i romanska språk. Man får derigenom en blick på huru det går till, att en gifven, äldre vetenskap alstrar en ny sådan, som åter i sin tur grenar ut sig i flera eller alstrar en tredje o. s. v.

År 1828 utnämndes P. D. A. Atterbom till professor i teoretisk filosofi. Han var, som bekant, i hög grad estetiskt anlagd och omfattade ifrigt den del af sin vetenskap, som till objekt har det sköna. Vid denna tidpunkt började också estetiken framträda med starka anspråk att få utgöra en särskild vetenskap, och man kände lifligt dess betydelse som bildningsämne. Den stora undervisningskommittén af år 1828 framhöll äfven i sitt betänkande vigten deraf, att den akademiska undervisningen vidgades, och föreslog bland annat, att en särskild professur skulle inrättas i estetik och dess mest betydande förutsättning, den moderna litteraturen. Denna professur kom till stånd, och 1835 fick Atterbom transport till densamma, och han innehade den odelad till sin död 1855. Under tiden hade man allt bättre lärt sig inse, att ett allvarligt studium af ett lands litteratur förutsätter fullständig bekantskap med och grundlig forskning i det språk, på hvilket den ifrågavarande litteraturen är författad.

För att tillgodose detta behof hade man derföre af de äldre språkmästarplatserna bildat två adjunkturer och på dem fördelat undervisningen i de stora kulturspråken. Af dem anförtroddes den ena åt C. W. Böttiger, den andra åt E. M. Olde. När då genom Atterboms frånfälle den estetiska professuren blef ledig, vann Böttiger befordran till densamma. Redan vid denna tidpunkt hade man dock kommit till full insigt deri, att man åt studiet af de stora, lefvande literaturspråken först då kunde bereda önskad utrymme, om de vid universitetet blefve representerade af en särskild professur. På regeringens hemställen beviljade också 1856 års riksdag nödigt anslag för inrättande af en ny professur med uppgift att bereda undervisning i Nyeuropeisk lingvistik och modern literatur. Till denna nya plats tog Böttiger transport år 1858, och den efter honom lediga professuren i estetik intogs af B. E. Malmström.

Tillfredsställelsen med denna utvidgning af den akademiska undervisningens fält blef dock af ganska kort varaktighet, ty man fann snart, att ett ämne Nyeuropeisk lingvistik omfattade alltför många och alltför heterogena språk för att studiet i dem kunde af en enda person fullt tillgodoses. Äfven om man derifrån uteslöt de slaviska språken och med ett visst godtycke inskränkte ämnet till de germanska och romanska språkstammarne, dit de s. k. kulturspråken höra, blef det ändock alltför vidtomfattande för att kunna få den afslutning och begränsning, som hvarje särskild vetenskap fordrar. Under de senaste decennierna hade nämligen den historiska språkforskningen hastigt utvecklats, och i sammanhang dermed blef behöfvet alltmera känbart att under ett och samma läroämne endast förena samhöriga språk. Detta medförde alltså en allt starkare uttalad fordran derpå, att ämnet Nyeuropeisk lingvistik skulle fördelas på två fullt jemnbördiga undervisningsämnen, af hvilka det ena skulle omfatta den germanska, det andra den romanska språkvetenskapen. Vid 1877 års reglering af de akademiska lärareplatserna beslöts också, att en sådan delning skulle verkställas, när ekonomien dertill lemnade tillfälle.

Provisoriskt realiserades denna plan år 1887 derigenom, att Böttigers efterträdare, prof. Th. Hagberg befriades från undervisnings- och examinationsskyldighet i de germanska språken, hvilken då uppdrogs åt adj. L. Edman.

Först den 31 Dec. sistledna år har denna delning blifvit definitiv derigenom, att Kongl. Maj:t då dels utnämde mig till professor i Nyeuropeisk lingvistik med undervisnings- och examinationsskyldighet i romanska språk, dels föreskref att i samma ämne en ny e. o. professur skulle tillsättas, och att dess blifvande innehafvare skulle ega att undervisa och examinera i de germanska språken.

Vid vårt universitet har sålunda utvecklingsgången varit den, att från ämnet teoretisk filosofi afsöndrades som särskildt ämne estetiken, hvilken vetenskap väckte ett lifvigare intresse för den moderna literaturen; ett djupare studium af denna litteratur och dess historia medförde större kraf på språklig bildning, och detta behof af en djupare och fullständigare språkkunskap kunde endast då rätt tillgodoses, när hvarje särskild språkstam fått hvar för sig bilda ett sjelfständigt undervisningsämne.

För så vidt man nu kan se, har med afseende på de romanska språkens behof ämnesdelningen för längre tid hunnit en slutpunkt, ty efter nu gällande åskådningssätt bilda dessa språk såsom objekt för akademiskt studium ett organiskt helt, som ej vidare behöfver delas. Dermed är dock icke sagdt, att icke ämnet, genom studiets redan inträdda och allt hastigare fortgående utveckling och specialisering, kan sägas ha vunnit en sådan omfattning och betydelse, att det vid ett och samma universitet, liksom många andra ämnen, väl kunde kräfva flera professurer för att i hela dess vidd värdigt kunna representeras. Tvärt om har under de senaste åren det vetenskapliga lifvet, inom alla discipliner och ej minst inom det romanska språkstudiet, vunnit en sådan intensitet, och derjemte denna vetenskaps alla olika delar samtidigt så starkt tilldragit sig uppmärksamheten, att det ej längre är möjligt för en enda person att i någon mån tillfredsställande beherrska dem alla. Han

måste därför på vissa delar deraf koncentrera sin egentliga studiekraft, och deremot åtnöja sig med att för ganska vidsträckta områden af sin vetenskap endast ega en så pass klar öfverblick, att han, då så behöfves, äfven på dem hastigt nog kan finna sig tillrätta.

Må det tillåtas mig att med en liknelse söka belysa denna min uppfattning af den ställning, som en akademisk lärare bör intaga med afseende på sin vetenskap och dess olika delar.

Inom vetenskapernas vidsträckta värld kan hvarje särskild sådan sägas utgöra ett rike, som i viss mån bildar ett helt för sig, om också dess gränser endast sällan äro klart bestämda i alla riktningar. Inom dess område bör den ifrågavarande vetenskapens representant öfverallt vara så pass orienterad, att han åtminstone någorlunda väl känner de utmärkande dragen för hvarje särskild, större trakt och säkert kan visa den bästa och genaste vägen till hvar och en af dem. Men han bör äfven på ett större eller mindre område söka göra sig så väl hemmastadd, att om möjligt ingen öfverträffar honom i säker och fullständig kännedom deraf, och han bör der äfven kunna anställa speciela, själfständiga undersökningar, emedan han derförutan svärligen kan hålla sig fullt förtrogen med den vetenskapliga arbetsmetoden för det ämne han representerar.

Jag vill nu söka att i korthet uppvisa det romanska språkstudiets plats bland beslägtade vetenskaper, dess omfång och innebörd. Det mera omfattande begrepp, nyuropeisk lingvistik, som ingår i titeln på den professur, som jag nu går att tillträda, anger tydligt nog de romanska språkens plats bland språkvetenskaperna. Dessa språk bilda en särskild grupp bland dem, som tillsammans omfatta alla de olika tungomål, som nu talas i Europa och ha till sammanhållande element det gemensamma äldre språk, från hvilket de utgått, och detta för dem gemensamma stamspråk är latinet. Öfverallt i den vestra hälften af Europa, dit det antika Rom sträckte sitt välde, spred det äfven sitt språk, och det är i hög grad beaktansvärdt, huru

hastigt och fullständigt eröfrarnes språk qväfde och ersatte de kufvade nationernas äldre tungomål. Med full rätt kan man nämligen säga, att de romanska språken samfäldt utgöra latinets, sådant det som lefvande talspråk utvecklade och förgrenat sig i Italien och alla andra länder, der det till följd af den romerska eröfringen blef det herrskande språket. Det romanska språkstudiet plats inom den ny-europeiska lingvistikens är sålunda fullt klar och bestämd.

Innan vi öfvergå till bestämmande af den tidsperiod, som studiet af denna särskilda gren af språkvetenskap får anses omfatta, böra vi påminna oss att latinets, i dess antika, klassiska form, ännu bildar och länge utgjort föremål för ett rikt utveckladt studium, den latinska klassiska filologien. Utgångspunkten i tiden skulle alltså för den romanska språkforskningen utgöra den tidsgräns, framom hvilken de latinske filologerna ej sträcka sitt arbete. Emellertid är denna tidsgräns af flera skäl ganska obestämd. Den romanske språkforskaren behöfver ofta, för att finna tillfredsställande svar på frågor, som lifligt intressera honom, med sin forskning gå tillbaka till perioder, som från en annan synpunkt tillhöra den klassiska filologien. Å andra sidan kan en klassisk filolog ofta känna sig manad att fullfölja sina undersökningar inom en period, hvilken det klassiska latinets som fullt lifaktigt språk ej hann upplefva. På detta sätt blir tidsgränsen länge oklar mellan båda dessa grenar af språkforskning. Först då kan denna gräns betraktas som fullt tydlig och markerad, när vulgärlatinet, d. v. s. det romerska folkspråket, hunnit utvecklats till flera romanska tungomål, och på dem författade literaturalster uppstått, hvilka således äro af en helt annan språklig karaktär än de, som fortfarande författades på ett literärt latin, som gjorde anspråk på att vara klassiskt och genom särskild undervisning meddelades från den ena generationen till den andra.

Sådana literära minnesmärken börja på olika håll sparsamt framträda under det 10:de seklet, hvarefter de sedan i en oafbruten progression bli allt talrikare. En period

af ungefär 1000 år lemnar alltså material för den romanska språkforskningen. Om man dertill lägger, att de romanska folken till stor del kontinuerade den latinska äldre kulturen och derigenom tidigt kommo derhän, att de gingo i spetsen för den europeiska bildningen, kan man lätt förstå, att detta literära material bör vara ytterst rikhaltigt.

Men för att kunna bilda sig ett rätt begrepp om omfånget af den romanska språkforskningens fält, bör man äfven taga i betraktande dess geografiska utsträckning och de romanska nationernas numerära styrka. Såsom redan är antydt, omfattar de romanska språkens landområde, endast med undantag af några få obetydliga trakter, hela den vestra delen af den europeiska kontinenten och dertill en ej obetydlig landsträcka, konungariket Rumänien, i det ostliga Europa. Härtill kommer utanför vår verldsdel hela Syd-Amerika, Central-Amerika och af Nord-Amerika Mexico och Canada, samt vidare ett stort antal kolonier, som i Asien och Afrika blifvit grundade af romanska europeer. Endast i Europa torde circa 90 millioner människor ha något romanskt språk till modersmål.

Detta språkstudium har sålunda till fält för sin undersökning alla de olika tungomål och dialekter af latinskt ursprung, som under en period af mer än 1000 år småningom utvecklats och utbredd sig öfver vid pass $\frac{1}{6}$ af jordens fastland och nu talas af vida mer än 100 millioner människor, samt derjemte all den litteratur, som de romanska folken under denna långa tidrymd frambragt på sitt eget språk.

För att vidare rätt kunna fatta det romanska språkstudiets innebörd, böra vi först söka den enklaste definitionen på dess uppgift. Denna kan i korthet så formuleras: — det romanska språkstudiet har till uppgift att vinna full insigt i de romanska språkens byggnad och utveckling äfvensom i den litteratur, som på dessa språk producerats. Häraf är klart, att allt studium, som kan tjena denna uppgift, också bör räknas till romanskt språkstudium, och att hvarje bemödande i sådan riktning är berättigadt, det må vid en

hastig blick synas än så speciellt och öfverflödigt. För den vetenskapliga forskningen är allt sådant af lika vikt, som kan föra närmare till det stora målet, en fullständig och klar inblick i vetenskapens föremål. Från denna synpunkt kan man ej tala om vissa centrala och särskildt viktiga delar af vetenskapens organism. Språkforskaren bör ega full frihet att rikta sitt arbete på hvilken punkt, han hälst vill inom sin vetenskaps område; denna punkt må synas ligga centralt eller periferiskt, det är alldeles likgiltigt. Har han den rätta gåfvan att söka och finna det nya, så kan det lätt hända, att han upptäcker en guldgruva, der man minst väntade det. Vanligen går det äfven så till inom den vetenskapliga världen, att just de sjelfständigaste och kraftigaste andarna ej blott söka nya synpunkter inom redan förut ifrigt bearbetade områden, utan de ströfva gerna in på fält, som förut ringaktats af vetenskapens mälsmän, emedan de förefallit ofruktbara och därför likgiltiga.

För att närmare belysa denna uppfattning vill jag anföra ett exempel. Professor Hugo Schuchardt i Graz håller sig nästan aldrig på hvad man brukar anse för den romanska språkvetenskapens centrala områden. Med stor förkärlek riktar han sin forskning på någon uppgift, som från tidens eller rummets synpunkt tyckes ligga på vetenskapens yttersta periferi. Först egnade han sitt arbete åt det före honom försummade, nästan ringaktade vulgärlatinet, och han spred derigenom ganska rikt ljus öfver en förut mycket dunkel period af de romanska språkens bildnings-historia. Efter honom har man fått ögonen öppna för den stora betydelsen af detta arbetsfält, och nu har forskningen kanske väl mycket riktats åt detta håll. Sjelf har han för längesedan lemnat åt andra att vidare bearbeta denna uppgift, och ständigt ledd af sitt speciela intresse för den af all literär inflytelse oberörda språkutvecklingen, har han nu kastat sig in på en annan och geografisk utkant af vetenskapens område. Sedan några år tillbaka har han nämligen egnat sig åt undersökningar af de romanska kreol-språken, sådana de i franska, spanska och portugisiska kolonier ut-

vecklats bland negrer och andra halfvilda stammar. Derigenom har det lyckats honom att lemna en bättre inblick, än man förr egt, i språkens lif och utveckling. Ehuru han sålunda så godt som principiellt alltid inom sin vetenskap uppsöker sådant, som många anse ringa och värdelöst, räknas han dock med rätta till en af vår tids främste romanister.

För den vetenskapliga forskningen bör således ingen gren af vetenskapen betraktas som en onyttig bisak, ty för att citera en af mina kollegor på platsen, man kan ej på förhand veta, hvilka frukter en sådan ringaktad gren, rätt behandlad, kan bära. Man måste därför fasthålla, att af en vetenskaps vida område alla dess olika delar äro lika berättigade att utgöra föremål för studium och undersökning. Den romanist, som gjort till sin uppgift att klart och fullt utreda allt hvad Dantes storslagna snilleverk ännu innehåller dunkelt och svårtydt, han må behandla sitt ämne än så genialiskt och anslående, är endast då som vetenskapsman större än en annan, som t. ex. till sitt studie-föremål blygsamt valt dialekten i en trång alpdal, om han genom sina Danteforskningar vinner säkrare och mer uttömmande resultat på sitt område, än den sistnämde lyckats att inom dialektologien åstadkomma. Inom den vetenskapliga forskningens republik råder full jemnlighet, der finnes ingen gradskillnad mellan högt eller lågt, centralt eller periferiskt.

Om jag sålunda för den förra delen af min uppgift kommer till det på sitt sätt negativa resultat, att det vetenskapliga studiet ej med fördel kan eller bör bindas af några, dess riktning bestämmande vallar eller restriktioner, blir deremot mitt åskådningssätt betydligt modifieradt, då jag nu går att redogöra för min uppfattning af de romanska språken som akademiskt undervisningsämne. Då man från denna synpunkt betraktar dessa språk, får man ej förbise, att den akademiska undervisningen i dem äfven bör tjena andra syften än det rent vetenskapliga att genom nya forskningar rikta det redan vunna kunskapsförrådet.

För så vidt jag rätt fattat den akademiske lärarens kall, har han två ganska olika uppgifter att tillgodose. Å ena sidan bör han inom sitt ämne kontinuera och befordra det vetenskapliga lifvet och den fria utvecklingen i studium och forskning. Hvad som dervid närmast åligger honom är att så godt han det kan, söka att till vetenskaplig duglighet utveckla sina lärjungar. — Nu är det visserligen sant, att man ej kan uppfostra en person till vetenskapsman, lika litet som man endast genom uppfostran kan skapa skalder eller tonsättare. Men man kan dock för det gryende anlaget lätta vägen till höjderna, eller om man hellre vill djupen, genom att i tid vänja vid iakttagande af god och praktisk metod i arbetet, och genom att öfva färdigheten att skickligt använda vetenskapens redan vunna tillgångar. För ett sådant inöfvande af vetenskapens metod passar vanligen bäst någon mindre uppgift, som man häst bör välja på ett föga genomforskadt område, så att det ej blir alltför svårt att söka och finna nya synpunkter. För detta syfte verka bäst de högre seminarieöfningarna, hvilka, om de ordnas väl och derjemte valet af ämne varit lyckligt, böra leda fram till lärjungarnes högsta lärdomsprof, doktors-afhandlingen. Helt naturligt bör för denna del af undervisningen gälla samma frihet, som redan blifvit förbehållen åt den vetenskapliga forskningen i allmänhet.

Men å andra sidan bör den akademiske läraren äfven noga tillse, att hans lärjungar förvärfva en tillräckligt fullständig öfverblick af ämnet i hela dess omfång och nödig kunskap i de delar deraf, som antingen ingå i den högre allmänna bildningen eller tillgodose praktiska behof. — Från universiteten utgå årligen skaror af unge män, bland hvilka endast få äro korade att i en än så ringa mån föra vetenskapen framåt, under det att de alla böra bli representanter för akademisk bildning och ega kunskap nog att i praktiken tillämpa eller att åt andra kunna meddela sin vetenskaps viktigaste element. Från denna synpunkt får undervisarens arbetsfält en klarare öfverskådlighet och en säkrare indelning, än då man såg det med den enbart

vetenskaplige forskarens ögon, som hälst riktas åt hittills obanade eller föga undersökta trakter, utan afseende på deras antagna större eller mindre kulturvärde.

Betraktade som akademiskt undervisningsämne, kunna de romanska språken nästan sägas bilda en organism, af hvilken vissa partier tjena praktiska behof, andra åter böra betraktas som så ädla och centrala och derföre så viktiga att känna, att undervisningen i dem ej får försummas. Andra delar af samma organism ega deremot icke så stort praktiskt eller allmänt teoretiskt bildningsvärde, att man för deras skuld, annat än som tillfälligt medel för vetenskaplig öfning, bör inkräkta på den akademiska ungdomens alltid dyrbara tid.

Man bör derföre vid ordnandet af den akademiska undervisningen i de romanska språken närmast tillgodose de delar af ämnet, som antingen kunna sägas ingå i den högre allmänna bildningen eller också främja någon af de praktiska uppgifter, hvilka tillkomma universitetet genom dess pligt att söka väl utbilda blifvande embetsmän.

I den högre bildningens tjänst synes mig denna undervisning ej böra ensidigt riktas åt det rent språkliga, utan äfven fatta och ha till mål att fullständigt kunna fatta och uppskatta de viktigaste och mest bildande literatur-alster, som de romanska språken ega att uppvisa. För denna uppgift bör sålunda undervisningen blifva hvad man brukar kalla filologisk, d. v. s. att den ej uteslutande får till objekt de språkliga frågor, till hvilka den använda texten kan ge anledning, utan den bör äfven omfatta och tillgodogöra allt, som kan underlätta en riktig och fullständig uppfattning af det lästa. Alla de s. k. historiska vetenskaperna kunna härvid lätt mer eller mindre tagas i anspråk. För att t. ex. rätt förstå Dantes skrifter, är det ej nog att kunna reda sig med äfven svår italienska. Man måste kunna i någon mån lefva sig in i hans tid, känna hans samtids historia, dess kultur, dess religiösa och vetenskapliga ståndpunkt o. s. v. Man kan ej fullt tillegna sig innehållet af J. J. Rousseau's skrifter utan att kunna framkalla bilden af de

samhällsförhållanden, under hvilka han lefde. Då det gäller den högre humanistiska bildningen, bli gränserna mellan de olika vetenskaper, som deri ingå, så flytande och obestämda, att man nästan på hvarje punkt i någon mån behöfver dem alla. Att så förhåller sig framgår bäst deraf att, som jag redan visat, vid vårt universitet, inom en så kort period som föga mer än 50 år, professuren i romanska språk genom stadierna litteraturhistoria och estetik utgrenats ur professuren i teoretisk filosofi.

Många universitetslärare, äfven de i romanska språk, ha slutligen också att fylla den mycket maktpåliggande, praktiska uppgiften att i sitt ämne på bästa sätt och kortaste tid utbilda ett större eller mindre antal af sina lärjungar till dugliga, fullt användbara lärare i skolornas tjänst. Det är ett kommande, ännu växande släktes omedelbara intresse, som detta gäller, och det bör därför noga tillgodoses. Möjligen kunde man af detta skäl känna sig frestad att tycka denna uppgift vara så vigtig, att för den samma till och med inom universitetsstudiet de redan angifna borde skjutas åt sidan, emedan de likt andra öfverflödssaker lätt kunna umbäras. Lyckligtvis förhåller det sig dock så inom studiernas verld, att en rik och god teoretisk utbildning till slut äfven visar sig vara den bästa grundvalen för den praktiska dugligheten. Den djupare, vetenskapliga förberedelsen lemnar en fullare inblick i ämnet, ger högre synpunkter, och i sammanhang dermed skärpes och vidgas omdömet, så att man säkrare kan skilja det verkligen vigtiga från det oväsentliga och tillfälliga. Universitetsläraren kan därför lugnt fasthålla den meningen, att det för en afslutande examen i hans ämne bör fordras icke blott ett större mått af kunskap, utan äfven en bildning af mera akademiskt vetenskaplig art än som aldeles påtagligt bör kräfvast af den, som till sitt kall väljer skolundervisningen.

Som denna art af undervisning dock närmast är praktisk, bör äfven för den akademiska utbildningen till elementarlärarens kall sträng hänsyn tagas till de praktiska be-

hofven. Universitetsläraren bör därför åt denna del af undervisningen och studiet bereda godt utrymme, så att det för lärjungarne får sin fulla vikt och betydelse. Han bör äfven lägga sig vinn derom, att i detta hänseende just de allra bästa metoderna komma till användning. Det ligger nämligen alltid magt derpå, att den kunskap och färdighet, som vid universitetet bör förvärfvas, också der kan inhemtas så väl och så fort som det är möjligt. Vidare är det tydligen af stor och afgörande betydelse för deras framtida verksamhet, att de blifvande lärarne, då de äro som mest mottagliga för intryck och lättast bildbara, göras förtrogna med det arbetssätt, som säkrast leder fram till goda resultat af studier och undervisning i de ämnen, hvilka de skola meddela andra, så att de från universitetet föra goda vanor med sig ut i det praktiska lifvet.

Då jag nu blickar tillbaka på de anspråk, jag stält på en akademisk lärare i de romanska språken såsom föremål för vetenskapligt studium och högre undervisning, synes det mig sannolikt, att jag i mångens ögon endast framlockat en tom idealbild, som kanske ingen, men allra minst jag, någonsin kan realisera.

Häremot vill jag blott påminna derom, att vi ej böra alltför nyktert betrakta vår liffsuppgift, utan att vi verkligen behöfva i en idealisk belysning se hvad vi sträfva för, ty eljest afkyles hastigt det varma, verksamma intresset. Om vi rätt pröfva oss sjelfva, så finna vi snart, att det ej är verklighets- utan idealbilder, för hvilka vi kunna eldas till ungdomlig hänförelse; och hvar och en, som har en hög uppgift att fylla, bör med ungdomsvärme omfatta sitt kall. Han bör därför också lifligt bemöda sig att deraf för sin inre syn framskapa en så idealisk och så högstämd och anslående bild, att han känner sig gripen af längtan efter att kunna nå den. Och har han en gång lyckats att få fram den någorlunda väl, blir det honom sedan lättare att troget fasthålla denna bild och att efter måttet af sina krafter deråt vinna full realitet.

P. A. Geijer.

Den svenska enhetsskolan inför den preussiska undervisningskommissionen.

Den fråga, som i den stora preussiska undervisningskommissionen i Dec. 1890 allra först bragtes på tal, var följande: »kan man för de tre bestående arterna af högre skolor eller för två af dem inrätta en gemensam bottenskola?» Ur det föredrag, hvarmed den för denna fråga förordnade referenten, Gymnasialdirektor Uhlig i Heidelberg, inledde förhandlingarne, anföra vi hufvudpunkterna.

En för alla tre skolorna (våra tre linier) gemensam bottenskola kan naturligtvis endast vinnas genom latinets uppskjutande. Det fins visserligen icke någon klass mer än den 9:onde (VII: 2), dit man ej på det ena eller andra hållet velat förlägga latinets inträde, men talaren ansåg sig dock kunna inskränka undersökningen till det af de fleste reformvännerna omfattade förslaget att latinets uppskjutas till fjerdje klassen — den i Tyskland s. k. enhets-skolplanen.

Det är 7 missförhållanden man genom denna plan vill undvika:

1) *Trängseln på den lärda banan*¹⁾. Man resonnerar på följande sätt. En gosse sättes i ett latingymnasium, icke därför att man bestämt sig för att låta honom gå den lärda vägen, utan därför att det i den stad, der man bor, icke fins någon annan skola, eller därför att man ej ännu vet, hvad han skall blifva, och gymnasiet öppnar de flesta vägarne. Men har han en gång börjat gå i ett gymnasium, stannar han vackert der, äfven om det visar sig, att han saknar anlag. Och har han väl kommit igenom afgangsexamen, fortsätter han som de flesta andra vid universitetet, äfven om det sker invita Minerva. Helt annorlunda skulle det gå, om man ej behöfde bestämma sig för någon viss bildningslinie, förrän gossen redan tillhört skolan i tre

1) Se särskildt Prof. Treutleins (Karlsruhe) skrift »der Zudrang zu den gelehrten Berufsarten».

år. Då skulle man känna hans begåfning. Insigtsfulla lärare skulle råda den sämre begåfvade gossens föräldrar att flytta honom till reallinien, och de förståndiga föräldrarna skulle icke dröja att följa rådet.

Men verkade gymnasiet och den lärda vägen så förföriskt, hvarför sluta då så många före afgangsexamen? Och hur skall man förklara, att så många efter afgangsexamen ej vända sig till den lärda vägen? I Baden välja 20 % af abiturienterna andra vägar, och deras antal skulle väl vara ännu större, om icke äfven andra vägar än den lärda vore öfverfyllda. Och slutligen: kunna lärarna i tredje klassen, i betraktande af de mångfaldigt olika sätt, på hvilka intelligensen utvecklar sig, verkligen fälla ett säkert omdöme om de enskilda lärjungarnes lämplighet eller olämplighet för studier? Och om de kunde det, är det sannolikt, att föräldrarna skulle underordna sitt omdöme under deras och lyda deras råd? Det händer ju för öfrigt, att föräldrarna anse sin gosse sakna tillräcklig begåfning för de praktiska yrkena, och att gossen således måste studera, just emedan han är för dum.

Erfarenheten i de länder, der man gjort försöket, talar äfven emot dess lämplighet. Författaren anför siffror från universiteten i Kristiania, Upsala och Köpenhamn, som visa, huru trängseln ökats, fastän latinets uppskjutits. Sådana siffror tala ett afgörande språk. Talaren anser t. o. m., att just sammanförandet i de lägre klasserna af gossar, som ämna beträda olika vägar, gör, att många, som annars tänkt välja, en praktisk väg, nu besluta sig för att välja den lärda, som ju anses vara något förmer och leda till högre mål. Så mycket gör kamratskapet och föräldrars och lärjungars fåfänga; man vill icke vara sämre än de andra.

2) *Öfveransträngningen.* Då denna fråga skulle upp- tagas till särskild öfverläggning, berörde talaren den endast i största korthet. Öfveransträngning beror mer af sättet, hvarpå undervisningen drifves, än af organisationen. Från Danmark klagas öfver öfveransträngning i 4:de, 5:te och 6:te klasserna just till följd af organisationen, som väl lättar

arbetet i de lägsta klasserna, men i de nämnda klasserna gör det mycket svårt för latinliniens lärjungar, och detta under en tid af deras kroppsliga utveckling, som afgjort fordrar skonsamhet.

3) *Det för tidiga afgörandet af sönerns lefnadskall.*

I Tyskland hafva de flesta läroverkskataloger en särskild rubrik »künftiger Beruf». Hur sällan finner man der någon uppgift för lärjungarne i 5:te—6:te årsklassen, hur ofta saknas der ännu uppgift för lärjungar i 8:de och 9:de årsklassen. T. o. m. abiturienterna äro ju ofta odeciderade, och under första universitetsterminen ändrar mången beslut om sitt blifvande kall. Erfarenheten i de länder, der man skjutit upp latinet, bekräftar icke heller i denna punkt de uttalade förväntningarne. En svensk, Lektor Dalsjö i Kristianstad, skrifver: »men när nu lärjungarne komma i 4:de klassen, veta de lika litet, hvad för ett vitæ genus de skola välja; de (eller föräldrarne) veta det knapt mer i sjätte klassen, de flesta icke heller i sjunde. I öfre sjunde börja de i regeln först tänka derpå». En fransman yttrar sig på liknande sätt om de två års uppskof, man der erhållit: högst få torde derigenom hjälpas ur förlägenheten.

4) För närvarande erhålla, enligt hvad Verein für Schulreform påstår, $\frac{7}{8}$ af *gymnasiernas lärjungar* för en åttondels skull (näml. för teologernas, filologernas och möjligen juristernas skull) *en olämplig eller rentutaf bakvänd skolbildning.*

Med afseende på dem, som lemna gymnasiet före afgångsexamen, klagas af många öfver att deras bildning är oafslutad. Något sant ligger deri, och på kommissionens program stod äfven frågan om lämplig kursafslutning efter den 6:te årsklassen. Men äfven såsom det nu är, torde en latinars förberedelse för olika kall icke vara så alldeles värdelös, som i de citerade orden säges. I *en* reformpunkt äro skolmän och icke-skolmän ense, deri att mer vigt bör läggas på kunnandet, mindre på vetandet. Och i ett väl inrättadt gymnasium torde dock lärjungarne äfven under de 6 första åren lära sig kunna något i olika riktningar.

Och hvad beträffar den grundläggande bildningen hos dem, som på ett tyskt gymnasium aflägga afgangsexamen, har man visserligen gjort anlopp äfven mot den såsom föga egnad till grundval för medicinska och naturvetenskapliga studier. Dock får man icke skära de tyska gymnasierna öfver en kam. Det är i detta hänseende stor skillnad mellan t. ex. Bayern och Baden. I Bayern har man på gymnasierna ännu ingen obligatorisk undervisning i naturalhistoria, ingen i teckning och för undervisning i matematik mindre än hälften så många timmar som i Baden. Talaren hade omedelbart före konferensens sammanträde anmodat naturvetenskapsmännen vid universitetet i Heidelberg att yttra sig i denna fråga; desse erkände också, att det var skillnad mellan gymnasii-abiturienter från olika stater och förklarade den undervisning, som i badiska gymnasier gifves i matematik, fysik, naturalhistoria och teckning, i det väsentliga tillfredsställande såsom grundval för medicinska eller naturvetenskapliga studier. Särskildt erkände den förste matematikern vid universitetet, att fordringarne i matematik ej finge stegras högre. Från tekniska högskolor hör man ofta gynsamma omdömen om de från gymnasier kommande lärjungarne.

5) Det säges vara *för svårt* för 9-åriga gossar att *börja* skolstudierna *med latin*. Erfarenheten talar helt och hållet emot denna anmärknings riktighet. öfverallt der en riktig praxis gör sig gällande ¹⁾.

6) Det tidiga införandet af latinet i skolundervisningen vållar *ofördragsamhet mellan olika klasser inom de bildades krets*. Man kan dock draga i tvifvel, om en sådan ofördragsamhet verkligen finnes de mera bildade emellan. Och *om* den finnes, icke skulle enhetsskolan hjälpa saken. Statsrådet Vennerberg modifierade Statsrådet Hammarskjölds förslag att inrätta skolor, som förberedde för de praktiska yrkena, i det att han ej ville, att dessa skolor skulle vara

1) I Würtemberg börjar skolgången och latinläsningen t. o. m. vid 8 års ålder, och det går alldeles förträffligt.

under samma tak som de lärda skolorna, och detta bl. a. af den grund, att man hade en icke uppmuntrande erfarenhet af att missförhållanden mellan lärjungarne förr uppstått genom en dylik samvaro.

7) *Kommunernas och enskilda personers alltför stora kostnader* — en icke pedagogisk och icke patriotisk grund. Talaren hoppas, att man aldrig skall få anledning att om de tyska skolorna säga, hvad någon sagt om de tyska industrialsterna: billig, aber schlecht.

Så långt om de olägenheter, man hoppas kunna undanröjda genom enhetsskolans införande — alltigenom illusoriska förhoppningar

Talaren öfvergick derofter till en framställning af de olägenheter, som efter hans mening skulle följa af denna organisation. Utom de redan vidrörda, ökning af trängseln på de lärda banorna och af öfveranstängningen, anför han ännu tvänne.

Den klassiska undervisningen skulle, enligt de synnerligen instruktiva erfarenheter man på andra håll gjort, icke blott icke kvarstå på samma höjd som förut, utan *fullkomligt förkrumpa*. Man minskar ideligen den därför anslagna tiden, emedan resultatet ändå blir dåligt, och så kommer man till sist till frågan om de klassiska språkens uteslutande. I synnerhet från de nordiska länderna kan man i detta afseende hemta allvarsamma lärdomar. År 1889 hade den danske undervisningsministern Scavenius för afsigt att alldeles utesluta grekiskan ur skolan, hvarvid han faktiskt kunde till stöd för sin åsigt hänvisa derpå, att resultatet af undervisningen i grekiska under den nuvarande organisationen af de danska skolorna voro ganska obetydliga. Då hans plan mötte starkt motstånd, gick han den märkvärdiga medelväg, att han visserligen icke alldeles uteslöt den grekiska undervisningen, men gjorde den ännu mindre verksam genom att inskränka den till de två högsta klasserna. I Norge gjorde man för kort tid sedan i stortinget starka anlopp mot både latin och grekiska. Den humanistiska bildningen befinner sig der i själåtåget. Pro-

fessor Schjött i Kristiania yttrar sig derom på följande sätt: vi hafva med afseende på enhetsskolan under de sista 20 åren vunnit en erfarenhet, som icke ger rum för något tvifvel och som visar, att den högre skolan går under der- vid. Borgarskolan fortsättes i gymnasiet, d. v. s. gymna- siet ombiddas till en fortsättning af borgarskolan. Detta ligger hos oss i 1869 års skolordning liksom i sitt frö. Men fröet utvecklar sig nu, och den komité, som hos oss nu sammanträder, har till syfte att förstöra den högre skol- undervisningen till fördel för den borgerliga. Man torde neka dertill, göra något pedagogiskt hokus-pokus för att dölja det, men om man ser bort från talesätten och be- traktar sjelfva saken, så står det fast, och, om ni i Tyskland slår in på samma väg, skall ni göra samma sorgliga erfarenheter som vi här, så mycket sorgligare, som experi- mentet icke göres in corpore vilis. — Mest instruktiva finner talaren förhållandena i Sverige. Han anför behand- lingen vid 1890 års Riksdag af Statsrådet Wennerbergs förslag att i st. f. den skriftliga öfversättningen till latin i mogenhetsexamen införa en skriftlig öfversättning från latin till svenska. Efter att hafva redogjort för omröstningen och citerat litet ur redaktör Hedins latinfiendliga yttrande, fortsätter han: slutligen antogs ännu ett förslag af majo- riteten (skall vara *andra kammarens* majoritet), som kastar ett egendomligt ljus öfver denna majoritets insigtsfullhet och rättskänsla. De nämnda förslagens verkställande gjordes till vilkor för beviljandet af regeringens hemställan om lä- relsebörnas höjande. Och när ministern med rätta beteck- nat detta förslag såsom icke logiskt, fick han af tidnings- redaktör Hedin höra: man känner icke igen reformmini- stern! — Äfven från utvecklingen i andra länder, t. ex. Frankrike och Schweiz, kan man hemta bevis för att en organisation, som skjuter upp latinets till mellanklasserna och grekiskan till de högre klasserna, förer den humanistiska undervisningen ut på ett sluttande plan, der den utan rädd- ning glider utför och går under, om icke en omsvängning i åsigtterna inträder.

Det är vidare icke blott de klassiska språken som komma till korta genom enhetsskole-organisationen; äfven andra ämnen, som ej längre i de högre klasserna få sitt tillbörliga utrymme, blifva lidande. Hvad man på den språkligt-historiska linien i Danmark lär sig i matematik, är ofantligt litet i jämförelse med hvad man i Baden fordrar. Detsamma är förhållandet i Sverige, såsom Lektor Lundbergs offentligt gjorda reseberättelse visar.

Slutligen framhålles, att denna organisation, der den blifvit införd, icke visat sig kunna i vidare kretsar åstadkomma allmän tillfredsställelse. Det har bland Tysklands reformvänner rentaf blifvit ett mode att hänvisa på Sverige såsom ett pedagogiskt eden, der lycka och endragt råda. Talaren anför några bevis emot denna illusion.

Det synes också, som om en reaktion vore i antågande till förmån för de klassiska språken. Enligt Statsrådet Hammarskjölds proposition 1887 skulle latinets börja ett år tidigare. Statsrådet Wennerberg försvarar visserligen i sin proposition 1890 latinets inträdande i 3:de klassen, men han har från den Hammarskjöldska propositionen upptagit planen att inrätta särskilda skolor, som uteslutande skola förbereda för praktiska yrken. Häri konstaterar talaren ett steg framåt mot enhetsskolans upplösning, och det fattas blott, att äfven den lärda skolan får komma till sin rätt. I Norge finnas tecken till samma tendens; den vunna erfarenheten är visserligen dyrköpt, säger prof. Schjött, men dock ej för dyr, om den skulle gifva oss tillbaka det gamla klassiska gymnasiet.

Talaren slutade med en erinran om det berättigade rykte, som kadettanstalterna ega såom dugtiga läroverk, från hvilka dugliga officerare utgå, och som redan tidigt gifva sina adepter militäriskt sinne. Det vore icke en orätt jämförelse, om man kallade gymnasierna universitetens kadettanstalter. Hvarje förbindelse med andra undervisningslinier, som hämmar dem i deras sträfvan att förbereda för universitetsstudier, gör att lärjungarne blifva mindre väl rustade för vetenskapliga studier.

Efter Dir. Uhlig yttrade sig de båda korreferenterna. Gymnasialdirektor Schiller i Giessen ansåg en för de tre olika skolorna gemensam botten-skola vara möjlig a) i hvarje fall till och med första klassen, om ingen undervisning i främmande språk förekommer förr än i andra klassen b) till och med andra klassen, om i denna klass icke förekommer något annat främmande språk än franska. »Allra senast i tredje klassen måste en delning i gymnasium och realskola inträda». — Realgymnasialdirektor Schlee i Altona förordade en gemensam treårig botten-skola. En sådan har man försökt i Altona. De lärjungar, som önska det, börja studera latin i 4:de, grekiska i 7:de kl. (VI: 2). En sådan organisation skulle undanröjda de missförhållanden, som följa af den nu allmänna: 1) den för stora tillströmningen till gymnasierna af olämpliga lärjungar, 2) bekymmer för många föräldrar, 3) alltför stor trängsel på de lärda banorna 4) en förfelad skolbildning för det stora flertalet af gymnasiets lärjungar. Man kan ej jämföra de tyska förhållandena med främmande: »ich rechne doch immer auf den deutschen Schulmeister noch etwas mehr». Planen att inrätta en sådan gemensam botten-skola är icke heller en efteröppning efter utlandet; det är en tysk tanke och har förr gjorts gällande af Direktor Ostendorf¹⁾. Från enskilda yttranden af lärare i Sverige kan man ej sluta till rådande missnöje med latinets uppskjutande; gjorde man en liknande reform i Tyskland, skulle man äfven der kunna finna ett dussin högt ansedda skolmän, som menade, att det ej längre bliefve mycket resultat af latinundervisningen. Från de svenska domkapitlens och läroverkskollegiernas utlåtanden (om skolkomiténs förslag år 1884) kan man ej heller hemta något bevis derför; Göteborgskollegiet ville visserligen återfå latinet i första klassen, men förklarade dervid sjelft, att det under närvarande omständigheter saknade all utsigt att få det; Norrköpings kollegium ville att latinet skulle inträda i andra klassen, Malmö i tredje, men ett läroverk ville också skjuta upp latinet till nedre sjätte och »alla de öfriga, och de äro 30 fullständiga läroverk, hafva helt enkelt fogat sig i förhållandena²⁾ och låtit det vara,

1) Ostendorf utgaf 1873 en skrift om det med hvilken språk begynt man den fremdsprachlichen Unterricht? Enligt Dir. Schlees yttrande skall han dock hafva uttalat sig i frågan första gången 1869. Dir. Uhlig meddelade, att man i Danmark redan 1850 sköt upp latinet och gjorde tyskan till grundläggande språk i skolan.

2) Talaren synes grunda sina uppgifter om enhetsskolans tyska härkommet och om de svenska domkapitlens och kollegiernas ställning till den föreliggande frågan på Oberlehrer Klinghardts skrift »Über das schwedische Schulwesen». Med en ovanlig djerfhet har Klinghardt der, utan att någonsin hafva sjelf sett någon af Sveriges skolor,

som det är». »Ledaren af undervisningsväsendet i Sverige uttalade sig för några veckor sedan i ett bref, som lemnades mig till genomläsning, i denna riktning; mångahanda fel må hafva blifvit begångna, det må i många läroverkskollegier ännu finnas män, som sträfva emot de nya anordningarne, resultatet är det, att ingen vill tillbaka, och att den bestående anordningen är fast rotad, men att det å andra sidan fins en mängd ifräre, som vilja ännu mer inkränka, ja afskaffa undervisningen i de gamla språken . . .»

Under den derpå följande *diskussionen* yttrade sig de flesta talarne emot enhetsskolan och latinets uppskjutande.

Geh. Oberregierungs-rath Thiel, ombud för landthushållningsministeriet, framhöll såsom ett önskemål för de yrken, han representerade, att på de platser, der blott ett gymnasium finnes, skolan skulle omgestaltas så, att hon i sina lägre klasser på samma gång kunde tillfredsställa äfven de praktiska yrkenas fordringar, under det att i de större städerna gymnasierna skulle ega bestånd vid sidan af andra slags skolor.

Geh. Rath Prof. Virchow vidrörde åtskilliga pedagogiska frågor och framhöll särskildt behovet af öfning i iakttagelse, men yttrade sig icke alls om den föreliggande frågan.

Gewerbeschuldirektor Holzmüller förklarade, att han ännu 1885 var en ifrig anhängare af enhetsskolan, men att han är

företagit sig att skildra vår skolorganisation och redogöra för de svenska lärarnes och allmänhetens mening om densamma. Han har dervid framställt vår skolorganisation såsom efterföljansvärd, särskildt i afseende på den ordning, i hvilken de främmande språken införas, Huru färglad hans skildring blifvit till följd af hans ifver att främja sina reformönsknningar, skall jag visa med två exempel. Med stöd af kollegiernas utlåtanden öfver läroverkskomiténs förslag 1884 säger Klinghardt: »Die schwedischen Lehrer haben sich mit einer überwältigenden, nahezu an Einstimmigkeit grenzenden Mehrheit für die Beibehaltung des Deutschen als Anfangssprache des fremdsprachlichen Unterrichts ausgesprochen». Det torde ännu vara i allas minne, att lärarne med få undsättag i detta sammanhang icke alls yttrade sig om denna fråga, emedan intet förslag till ändring förelåg. Domkapitlens utlåtanden gjorde Hr Klinghardt mer besvär. Af dem hade fem uttalat sig för återinförandet af latinets såsom grundläggande språk; Hr K. förklarar detta hvad beträffar Linköping, Vexjö och Göteborg såsom en följd af biskopens och domprostens tryck på lektorerna(!). De öfriga 7, säger Hr K. lättvindigt, hafva direkt eller indirekt förordat tyskan. Men fem yttrade sig icke alls; domk. i Kalmar uttalade sig snarare för latinets, och endast domk. i Skara för tyskan. — Dir. Uhlig har i Südwestdeutsche Schulblätter 1890: 1 och 2 grundligt och efter min mening i alla punkter riktigt vederlagt Hr K. Men tyvärr är Hr K:s skrift mera känd än vederläggningen och den användes ännu flitigt såsom vapen i agitationen mot gymnasierna.

efter år blifvit mer betänksam och nu på det allra bestämdaste nekade lämpligheten af en sådan organisation. *En* skola kan icke vara »Mädchen für Alles». Hvarje skola måste hafva ett ordentligt, klart mål. Framför allt varnade talaren för realskolans kombinerande med latinskolan. I små städer kan man möjligen vara tvungen att nöja sig med en sådan nödfallsutväg, men ej i de stora.

Direktor Frick, chef för de Franckeska skolorna i Halle, förordade, att skoltiden skulle förlängas med ett år, och att första klassen, i hvilken intet främmande språk borde förekomma, skulle göras gemensam. I andra klassen skulle delningen inträda. Om man der bör börja med franska eller latin, och om således latin bör studeras i 9 eller 8 år, vore för talaren ännu en öppen fråga.

Geh. Rath Hinzpeter meddelade, såsom ett bidrag till frågan om huru många års studier borde anslås åt latinet, att i Frankrike, de exakta vetenskapernas land, undervisningsministern med lifligt bifall af det inkallade undervisningsrådet i Aug. 1890 såsom den mest nödvändiga reformen förordnat, att de klassiska studierna skulle förlängas med ett helt år.

Abbot Uhlhorn: »hvarje sammanslutning mellan gymnasier och realskolor leder till de förras försämring, och det skulle jag anse för en af de svåraste förluster, som kunde träffa vårt folk.»

Fürstbischof Kopp talade emot ytterligare inskränkning af de klassiska studierna.

Gymnasialdirektor Jäger i Köln: Man vill skjuta upp latinet, såsom det heter för att få tid att pröfva lärjungarnes fallenhet för studier, innan de skola bestämma sig för den ena eller andra linien, och Dr Schiller vill ur första klassen utsluta allt studium af främmande språk, men derigenom beröfvar man sig ju just det bästa medlet att pröfva fallenheten. Franskan bör icke göras till grundläggande språk, emedan uttalet så mycket afviker från skrifsättet. Afven de, som före afgångsexamen lemna gymnasiet, äro icke så vanlottade, som det af många säges.

Gymnasialdirektor Matthias i Düsseldorf talade också emot en för gymnasier och realskolor gemensam bottenkola. »Framför allt måste vi hålla dessa båda skolarter rena.» Talaren visade statistiskt, hur ofta och hur lätt lärjungar från Düsseldorfgymnasiets lägsta klass öfvergå till borgarskolan.

Dr Göring meddelade, att han i sin skrift »die neue deutsche Schule» icke afsåg en reform af gymnasiet; han hade ställt upp ett program med helt andra bildningsmedel och läroämnen, än gymnasiet hade.

Geh. Rath Prof. Ende förklarade sig såsom representant för ingenjörernas, arkitekternas och konstnärernas yrken likaledes emot »kompromissanstalter» och yrkade på rena realskolor och rena gymnasier.

Fabriksegaren Frowein önskade icke, att i handeln och de industriella yrkenas förmenta intresse gymnasialbildningen på något vis skulle försämras. Mellan dessa yrken och gymnasiet råder ingen motsats. I talarens hemtrakt (Elberfeld) sättas ofta gossar in i gymnasiet, om hvilka det på förhand är bestämdt, att de skola egna sig åt industriell verksamhet eller handel, och det skadar ej. Det länder ej till vårt yrkes nackdel, om vi i ungdomen af en kunnig hand föras in i idealernas underland. Just denna bildningsväg kan skapa ett skydd emot den fara, för hvilken vårt stånd är utsatt, näml. att förvärfvet blir själfändamål. Men det är en omväg, och alla kunna ej vara i tillfälle att gå den. Må man därför stärka och främja de reala läroverken och dock låta gymnasiets grundvalar förblifva oantastade och icke riskera dem genom den föreslagna botten skolans införande.

Geh. Sanitätsrath Graf bemötte Virchows anmärkningar mot gymnasialbildningen såsom förberedande för medicinska studier.

Prof. Rehrmann vid kadettläroverket i Lichtenfelde förordade å kongl. krigsförvaltningens vägnar en gemensam botten skola utan latin, emedan det svåra latinet vållade öfveranstängning för 9- till 10-åringar, hindrade lärjungarne i de lägsta klasserna att egna nödig tid åt kroppsöfningar och inskränkte tiden för undervisningen i modersmålet.

Ober-Schulrath Albrecht meddelade, att enligt den erfarenhet, man under 18 år gjort i Elsass-Lothringen, vore franska såsom grundläggande språk fullkomligt olämpligt¹⁾.

Gymnasialdirektor Schulze i Berlin: Man kan ej nå gymnasiets mål utan att från början inrätta undervisningsplan och metod så, som det just för detta mål fordras. Man kan förstå, huru olämplig en för gymnasiet och latinskolan gemensam botten skola skulle vara, om man ser på den erfarenhet, man vunnit

1) Direktör Uhlig meddelar i sitt slutord om ett liknande försök i kantonen Aargau, som han såsom lärare derstädes kunnat noga iakttaga; resultaten blefvo der sämre än i Zürich, der latinet inträdde före franskan. Af intresse är också hans meddelande af en uppgift, som en lärare i franska vid en badisk realskola efter att åtskilliga veckor hafva studerat skolförhållandena i Paris lämnat, att den nuvarande organisationen af skolan enhälligt förkastas af de franska lärarne: ty den tyska undervisningens börjande i första klassen stärker ej tyskan, och den klassiska undervisningen har blifvit ren svindel.»

på närmast lägre undervisningsstadium. De för inträde i lägsta klassen i Berlins gymnasier erforderliga kunskaperna inhemtas i de förberedande skolorna bekvämt på 3 år, stundom på ännu kortare tid, i folkskolorna, som ju hafva ett annat mål, sällan på mindre än 4 år; endast de bäst begåfvade kunna göra det på $3\frac{1}{2}$ år, och äfven det är icke möjligt annat än under de bästa lärares ledning. En helt annan fråga, som strängt måste skiljas från den föreliggande, är frågan, om latin eller franska bör vara grundläggande språk. Talaren trodde, att franskan borde föredras, emedan latinet för lärjungarne i första klassen beredde mer svårigheter än franskan, och emedan hos allmänheten faktiskt utbildats en viss ovilja mot gymnasiet och mot latinets tidiga införande i undervisningen, och denna ovilja mot latinet föra lärjungarne med sig redan i första klassen.

F. d. Oberlehrer Kropatschek ansåg, att en sådan missstämning mot latinet icke var vanlig bland lärjungarne. Vidare framhöll han, att en gemensam bottenkola, som blott omfattade den första klassen eller de två lägsta, för föräldrarna vore utan nytta. Omfattar den åter fem klasser eller t. o. m. blott fyra, medför den öfveranstängning eller, om man vill undvika det, blir antingen alltsamman en ytlig anordning, eller både gymnasial- och realbildning komma till korta. Härtill kommer, att metoden från början måste vara olika i gymnasiet och realskolan, allt efter deras olika mål. Realläroverkens dåliga resultat bero till stor del derpå, att man bibehållit den gamla gymnasiiemetoden.

Sedan de tre referenterna fått afgifva hvar sitt slutord, skred man vid ett af de följande sammanträdena till omröstning. Dervid röstade 28 emot hvarje gemensam bottenkola; 15 för en sådan. Bland dessa 15 befunno sig så väl de, som önskade, att latinet skulle uppskjutas tre år, som ock de, som yrkade, att delningen skulle inträda efter ett eller högst två år, såsom t. ex. Schiller och Frick.

Enar Sahlin.

Kongl. beslut.

Pension.

— Hos Kongl. Maj:t har rektorn vid allm. lvtk i Ystad, Riddaren af Kongl. Vasaorden fil, dr Nils Gustaf Bruzelius anhållit, att honom måtte tillerkännas rätt att efter erhållet afsked från rektorsbefattningen åtnjuta pension enligt gällande bestämmelser.

Kongl. Maj:t har d. 19/6 funnit godt förklara rektor Bruzelius berättigad att från och med månaden näst efter den, i

hvilken afsked varder honom beviljad, under sin återstående lifstid uppbära pension till ett belopp af 3,200 kr. årligen.

— Kongl. Maj:t har d. ²⁶/₆ förklarar, att extra lärarinnan vid den med h. lärarinneseminarier i Stockholm förenade normalskolan för flickor Olivia Christina Elisabeth Wasmuth må från och med månaden näst efter den, då hon erhåller entledigande från sin innehafvande anställning vid berörda skola, för sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension af 500 kr.

— Med skrifvelse har Domkapitlet i Strengnäs till Kongl. Maj:t öfverlemnadt och dervid till bifall förordat en af adjunkten vid allm. lvkt i Strengnäs, Riddaren af Kongl. Vasaorden fil. dr Lars Herman Lahng gjord ansökning, att honom måtte tillerkännas rätt att efter erhållet afsked från adjunksbefattningen åtnjuta pension enligt gällande bestämmelser; varande genom bifogade handlingar styrkt, att sökanden uppnått en ålder af 65 år och under nära 40 år varit i statens tjenst anställd samt numera är till helsan försvagad.

Kongl. Maj:t har d. ¹⁸/₇ funnit godt förklara adjunkten Lahng berättigad att från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljad, under sin återstående lifstid uppbära pension till belopp af 2,500 kr. årligen.

Högre lönegrad, arvoden m. m.

— Kongl. Maj:t har d. ¹²/₈ funnit godt förklara fil. kand. Carl Adolf Olsson behörig att söka och utnännas till adjunks- och kollegabefattningar vid allm. läroverk äfvensom medgifva, att Olsson må för tjenstgöring såsom extra eller vikarierande lärare vid sådana lvk från och med nästkommande läsår uppbära det genom cirk. d. 30 Dec. 1876 stadgade högre arvode af 1,500 kr. för år räknadt.

— På derom af Domkapitlet i Strengnäs gjord framställning har Kongl. Maj:t funnit godt förklara rektorn vid allm. lvkt i nämnda stad A. G. Klingberg berättigad att från och med d. 1 nästkommande Sept. åtnjuta lön i andra lönegraden för rektorer vid högre allmänna läroverk med 5,000 kr. årligen.

— På gjord hemställan har Kongl. Maj:t, som genom beslut d. ⁶/₇ 1888 medgifvit, att femklassiga allmänna läroverket i Ystad under vissa föreskrifna vilkor finge på stadens bekostnad utvidgas till fullständigt högre läroverk, funnit godt förordna lektorn vid allmänna läroverket i Sundsvall Leopold Martin Neuman att under en tid af två år från och med d. 1 sisl. Juli bestrida rektorsbefattningen vid förstnämnda läroverk; och har Kongl. Maj:t tillika föreskrifvit, att Neuman under denna tid,

hvarunder han skall afstå från alla löneförmåner af lektorstjensten, må dels såsom arvode åtnjuta den för ifrågavarande rektorsbefattning anslagna lön och öfriga dermed förenade förmåner, dels ock af staden årligen uppbära ett belopp af 1,000 kr., äfvensom att Neuman må ega rätt räkna sin tjänstgöring såsom rektor sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad såsom lektor.

— Hos Kongl. Maj:t har Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk gjort framställning derom, att åt fil. d:r Edvin Österberg, hvilken, jemte det han under sistl. läsår tjänstgjort såsom extra lärare vid högre realläroverket i Stockholm, biträdt med rektorsgöromålens skötande vid nämnda läroverk på de tider, då läroverkets dåvarande rektor S. v. Friesen af uppdrag dels såsom ledamot af en komité och dels såsom riksdagsman varit hindrad att till alla delar bestrida berörda åligganden, måtte tillerkännas ersättning härför med ett belopp af 350 kr. att utgå med 83 kr. 33 öre af den v. Friesen såsom rektor tillkommande löneförbättring och med 266 kr. 67 öre af andra allmänna medel.

Vid föredragning af detta ärende d. ⁴/₇ har Kongl. Maj:t funnit godt berörda framställning bifalla.

— Hos Kongl. Maj:t har fil. d:r Edvin Österberg, hvilken under läsåren 1888—90 tjänstgjort såsom e. o. lektor vid högre realläroverket i Stockholm, men till följd deraf, att antalet dylika lärare vid läroverket minskats från 4 till 3, icke bibehållits vid förordnande såsom e. o. lektor under sistl. läsår, hvarunder han emellertid haft anställning vid läroverket såsom extra lärare, anhållit, att Kongl. Maj:t måtte tilldela sökanden, hvars tjänstgöring under sistförl. läsår varit väsentligen densamma som under de två derförutgångna åren eller snarare ansvarsfullare och mera vidtomfattande, en gratifikation af 500 kr. eller det belopp, hvarmed hans aföning under sistl. läsår understigit den han under de två föregående åren åtnjutit; och har Kongl. Maj:t d. ⁴/₇ icke funnit skäl ifrågavarande ansökan bifalla.

— Kongl. Maj:t har d. ⁴/₇ funnit godt medgifva, att fil. d:r O. P. Behm och fil. kand. A. Lindegren, hvilka under sistförflutne vårtermin tjänstgjort, den förre såsom vik. adjunkt och den senare såsom vik. lektor vid högre latinläroverket i Göteborg och derstädes måst qvarstanna tre dagar efter terminens slut för att såsom examinatorer deltaga i den muntliga mogenhetsexamen, må härför åtnjuta godtgörelse efter de grunder, enligt hvilka deras arvoden under terminen utgått.

— På derom gjorda framställningar har Kongl. Maj:t funnit godt medgifva, att fil. doktorerna S. Tessing och E. W. Runnqvist, hvilka under sistförflutna vårtermin tjänstgjort, den förre

såsom vikarierande lektor vid allmänna läroverket i Örebro och den senare såsom extra lärare vid allmänna läroverket i Norrköping, och hvilka måst vid läroverken kvarstanna, någon tid efter terminens slut för att såsom examinatorer deltaga i den muntliga mogenhetsexamen, må åtnjuta godtgörelse Tessing för tre och Runnqvist för sju dagar, efter de grunder, enligt hvilka deras arvoden under terminen utgått.

— Hos Kongl. Maj:t har kollegan vid allmänna läroverket i Karlshamn Johan Albert Juhlin — med förmålan, att han d. 7 Juni 1889 blifvit utnämnd till kollega och d. 1 påföljande Aug. tillträdt sin befattning i 1:a lönegraden samt från och med år 1890 uppflyttats i 2:a lönegraden — anhållit, att, enär af ansökningen bifogade handlingar framginge, att sökanden varit berättigad att från och med d. 1 Jan. 1889 åtnjuta lön i sistnämnda lönegrad, derest han då varit till ord. kollega utnämnd, sökanden måtte från och med d. 1 Aug. till samma års slut komma i åtnjutande af lön i 2:a lönegraden och sålunda tillerkännas ett fyllnadsbelopp af 208 kr. 33 öre.

Kongl. Maj:t har d. ^{23/7} funnit godt medgifva, att Juhlin må för tiden från och med d. 1 Aug. 1889 till samma års slut åtnjuta löneförhöjning efter 500 kr. för år med ett belopp af 208 kr. 33 öre.

Lärarekandidaters handledning.

— Sedan föreståndarne för de praktiska profärskurserna till Kongl. Ecklesiastikdepartementet inkommit med redogörelse för profärstjenstgöringen vid vederbörande allmänna läroverk under innevarande års vårtermin äfvensom med uppgifter, i hvilken mån särskilda lärare varit tagna i anspråk för kandidaternes handledning, jemte förslag till arvoden åt föreståndare och lärare, har Kongl. Maj:t på gjord hemställan d. ^{26/6} funnit godt anvisa till arvoden åt föreståndare och lärare för nämnda termin följande belopp nämligen:

vid läroverken i Stockholm: till föreståndaren för den teoretiska kursen 750 kr., till föreståndaren för den praktiska kursen vid högre latinläroverket å Norrmalm 500 kr., till föreståndaren för den praktiska kursen vid högre allmänna läroverket å Södermalm 500 kr., till föreståndaren för den praktiska kursen vid högre realläroverket 500 kr., till lektorerna C. J. Rogberg 20 kr., C. W. Swahn 130 kr., O. P. Wigert 220 kr., till e. o. lektorn A. Boije af Gennäs 150 kr., till adjunkterna O. A. Stridsberg 70 kr., G. A. Ling 200 kr., A. V. Bodstedt 230 kr., J. E. L. Wendels 90 kr., till rektor C. von Friesen 210 kr., till lektorerna M. Höjer 30 kr., A. G. Zethräus 60 kr., E. J.

Lundberg 100 kr., A. F. Berglund 120 kr., E. Brate 80 kr., till v. lektorn J. Lundman 25 kr., till adjunkterna I. T. Rimo 60 kr., T. O. B. N. Krok 80 kr., F. R. Aulin 80 kr., K. S. Widebeck 60 kr., A. W. Göthe 30 kr., till extra lärarna C. W. Pettersson 30 kr., K. L. Olsson 60 kr., C. Walin 25 kr., A. Meyer 30 kr., till rektor S. Ahnqvist 225 kr., till lektorerna H. R. T. E. Hildebrand 150 kr., V. T. P. Sturzen-Becker 55 kr., till v. lektorn T. F. Löfgren 135 kr., till e. o. lektor T. Moll 155 kr., till adjunkterna C. I. Lalin 155 kr., H. W. Philp 45 kr., till v. adjunkten M. J. Öberg 55 kr., till extra läraren C. W. Svensson. 90 kr.;

vid läroverket i Upsala: till föreståndaren för den teoretiska kursen 500 kr., till föreståndaren för den praktiska kursen 500 kr., till lektorerna A. M. Petersson 40 kr., P. F. L. Bagge 100 kr., J. F. Nyström 125 kr., G. Bäcklin 100 kr., K. L. Bergström 75 kr., till adjunkterna E. G. Schram 30 kr., K. A. Hellstén 250 kr., P. G. Boëtbius 60 kr., E. E. Andersson 50 kr., H. O. E. Grahl 40 kr., K. G. Malm 30 kr., H. J. G. Siljeström 60 kr., M. B. Swederus 50 kr., D. P. S. Bolin 40 kr., A. K. T. Falk 40 kr., J. O. G. Åstrand 50 kr., C. A. Mebius 30 kr., till vice adjunkten H. A. Westring 30 kr.;

vid läroverket i Lund: till föreståndaren för den teoretiska kursen 500 kr., till föreståndaren för den praktiska kursen 500 kr., till lektorerna G. F. Petersson 220 kr., S. L. Törnqvist 110 kr., till adjunkterna A. M. Jernell 220 kr., Fr. O:sen Gadde 110 kr., A. Borg 110 kr., M. Börring 110 kr., E. Malmström 100 kr., till v. adjunkten K. Wintzell 110 kr.

Slöjdundervisning vid högre latinläroverket å Norrmalm.

— Sedar Kongl. Maj:t genom nådigt bref d. 4 Juni 1886 medgifvit, att till betäckande af utgifter för undervisning i slöjd vid högre latinläroverket å Norrmalm åt de lärjungar, som ville deraf begagna sig, finge under fem års tid användas ett belopp af högst 500 kr. årligen af läroverkets biblioteks- och materialkassa, så har rektorn vid nämnda läroverk i framställning, öfver hvilken direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk sig yttrat och dervid till bifall förordat, anhållit att, enär det vore önskvärdt att slöjdundervisningen fortfarande kunde vid läroverket meddelas, Kongl. Maj:t täcktes medgifva, att för slöjdundervisningens uppehållande vid läroverket under ytterligare fem år finge ur biblioteks- och materialkassan användas ett belopp af högst 400 kr. årligen.

Kongl. Maj:t har d. 19/6 funnit godt bifalla berörda framställning.

Utsträckning af undervisning.

— Eforus öfver Göteborgs stifts allmänna läroverk har till Kongl. Maj:t öfverlemnadt och dervid till bifall förordat en af stadsfullmäktige i Varberg gjord ansökning, att undervisningen vid treklassiga allmänna läroverket i nämnda stad måtte, i likhet med hvad under förgående läsår egt rum, för läsåret 1891—1892, medelst anställande på stadens bekostnad af en extra lärare utsträckas till det mått, som i statens femklassiga läroverk meddelas; att det sålunda med två klasser utvidgade läroverket måtte erhålla rättighet att till andra läroverk dimittera skolans lärjungar; samt att ifrågavarande extra lärare måtte berättigas åtnjuta samma förmåner i afseende på tjänstårs- och lönetursberäkning, som i allmänhet äro extra lärare vid statens läroverk tillförsäkrade.

Kongl. Maj:t har d. 19/6 funnit godt medgifva, att undervisningen vid läroverket i Varberg må, utan kostnad för statsverket, under nästkommande läsår utsträckas till det omfång, som för rikets allmänna läroverk är föreskrifvet för fjerde och femte klasserna; att för detta ändamål må af Eforus anställas en extra lärare, hvilken, jemte rättighet att af staden uppbära arvode enligt de i cirkuläret den 30 Dec. 1876, angående förhöjda arvoden åt vikarier och extra lärare vid elementarläroverken och vissa pedagogier, gifna bestämmelser, eger att åtnjuta de förmåner i afseende å tjänstårs- och lönetursberäkning, som äro sådana lärare tillförsäkrade.

— Kongl. Maj:t har d. 26/6 funnit godt medgifva, att undervisningen vid allmänna läroverket i Söderköping må, utan kostnad för statsverket, för nästkommande läsår utsträckas till det omfång, som för rikets allmänna läroverk är föreskrifvet för fjerde klassen; att för detta ändamål, må anställas en extra lärare, hvilken jemte rättighet att uppbära arvode enligt de i nådiga cirkuläret d. 30 Dec. 1876 gifna bestämmelser, eger åtnjuta de förmåner i afseende å tjänstårs- och lönetursberäkning, som äro extra lärare vid de allmänna läroverken tillförsäkrade; att till aföning åt denne extra lärare må användas behållna inkomster af en utaf häradshöfdingen J. Forseman till läroverket gjord donation med skyldighet för staden att tillskjuta hvad som ytterligare för ändamålet erfordras; samt att de lärjungar, som komma att tillhöra fjerde klassen, må ega enahanda förmån som på grund af § 33 i stadgan för rikets allmänna läroverk d. 1 Nov. 1878 tillkommer lärjungar vid dessa läroverk.

— Eforus öfver Lunds stifts allmänna läroverk har, på derom af stadsfullmäktige i Sölvesborg gjord framställning hem-

stält, att undervisningen vid treklassiga allmänna läroverket i nämnda stad måtte för läsåret 1891—92 utan kostnad för statsverket få utsträckas till det omfång, som för rikets allmänna läroverk är föreskrifvet för fjerde och femte klasserna; att för detta ändamål måtte anställas erforderligt antal extra lärare, hvilka jemte rättighet att af Sölvesborgs kommun, enligt dess åtagande, uppbära arvode efter de för extra lärare vid rikets allmänna läroverk aflöning gällande grunder, finge åtnjuta de förmåner i afseende å tjänstårs- och lönetursberäkning, som äro extra lärare vid statens läroverk tillförsäkrade; äfvensom att de lärjungar, hvilka komma att tillhöra fjerde och femte klasserna, måtte förklarar ega samma förmån, som på grund af § 33 i stadgan för rikets allmänna läroverk d. 1 Nov. 1878 tillkommer lärjungar vid allmänna läroverken.

Kongl. Maj:t har d. ²⁶/₆ funnit godt medgifva, att den ifrågasatta utsträckningen af undervisningen vid allmänna läroverket i Sölvesborg under nästkommande läsår må ega rum, för hvilket ändamål derstädes må anställas två extra lärare, äfvensom att till Eforus ofvanberörda framställning i öfrigt lemna bifall.

— Eforus öfver Skara stifts allmänna läroverk har jemte eget yttrande till Kongl. Maj:t öfverlemnad en af stadsfullmäktige i Falköping gjord framställning derom, att vid treklassiga allmänna läroverket i nämnda stad måtte för undervisningens utsträckning jemväl under nästa läsår, till det omfång som är föreskrifvet för fjerde och femte klasserna af rikets allmänna läroverk med afseende å lärjungar, hvilka läsa latinska språket, få anställas en af staden aflönad extra lärare; att denna lärare måtte i fråga om tjänstårs- och lönetursberäkning få åtminstone de förmåner, som äro extra lärare vid de allmänna läroverken tillförsäkrade; samt att de lärjungar, hvilka komma att tillhöra fjerde och femte klasserna, finge tillgodonjuta den förmån, som på grund af § 33 mom. 1 i stadgan för rikets allmänna läroverk tillkomma lärjungar vid dessa läroverk.

Kongl. Maj:t har funnit godt medgifva, att för undervisningens utsträckning vid läroverket i Falköping till det omfång, som för rikets allmänna läroverk är föreskrifvet för fjerde och femte klasserna å latinlinien, må under vilkor att läroverkets rektor och lärare utan ersättning af statsmedel åtaga sig den förändrade tjänstgöring, som för utvidgningen erfordras, af Eforus för nästkommande läsår anställas en extra lärare, hvilken jemte rättighet att af staden uppbära arvode enligt de i cirkuläret d. 30 Dec. 1876 gifna bestämmelser, må åtnjuta de förmåner i afseende å tjänstårs- och lönetursberäkning, som äro extra lärare vid all-

männa läroverken tillförsäkrade, äfvensom att de lärjungar, hvilka komma att tillhöra läroverkets fjerde och femte klasser, må ega samma förmån, som på grund af § 33 i stadgan för rikets allmänna läroverk d. 1 Nov. 1878 tillkommer lärjungar vid sagda läroverk.

Särskilda anordningar vid Umeå läroverk.

— Sedan Kongl. Maj:t till följd af den brand, som år 1888 öfvergick staden Umeå, medgifvit vissa särskilda anordningar beträffande undervisningen vid dervarande allmänna läroverk under läsåren 1888—91, har läroverkets rektor i en af Domkapitlet i Hernösand med skrifvelse till Kongl. Maj:t insänd och dervid till bifall förordad framställning på anförda skäl anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes för nästkommande läsår medgifva:

att gymnastikundervisningen vid läroverket måtte få försiggå i folkskolelärarinneseminariets gymnastiklokal på de tider, då denna är ledig;

att undervisningen i engelska språket uti fjerde och femte klassernas realafdelningar måtte få inskränkas till 6 timmar i veckan och undervisningen i teckning i samma afdelningar inskränkas till 2 timmar i veckan; samt

att de lärare vid läroverket, hvilka icke kunnat förskaffa sig bostad i staden, måtte erhålla tillstånd att bo utom densamma.

Kongl. Maj:t har d. ¹⁸/₇ funnit godt att till berörda framställning lemna bifall.

Medgifven dispens vid sökande af lärarebefattning.

— Kongl. Maj:t har d. ²⁸/₇ beviljat fil. lic. J. F. Palmgren rätt att, utan hinder deraf att han i fil. kand.-examen icke erhållit betyg om godkända insigter i alla de ämnen, som äro föreskrifna för behörighet till adjunkts- och kollegabefattningar vid högre allmänna läroverken, varda förklarad behörig att söka och ifrågakomma vid tillsättning af dylika tjänster.

— Hos Kongl. Maj:t har fil. kand. E. G. J. Lilljebjörn, som med goda vittnesord tjänstgjort vid Ejellstedtska skolan i Upsala under 16 år, deraf 9 efter aflagd kand.-examen, anhållit, att utan hinder deraf att han i sistnämnda examen icke erhållit intyg om godkända insigter i grekiska språket samt ej heller genomgått föreskrifven profårskurs, varda förklarad behörig att söka och erhålla adjunkts- och kollegabefattningar vid de allmänna läroverken; och har Kongl. Maj:t d. ²³/₇ lemnat bifall till denna ansökning.

Medgifven dispens vid universitetsexamina.

— Hos Kongl. Maj:t har studeranden vid universitetet i Upsala Sven Thorsten Enander, som aflagt mogenhetsexamen på den klassiska linien och vid universitetet författat godkänt översättningsprof pro gradu philosophico, anhållit att i filosofie kandidatexamen, som berättigar till undergående af licentiatexamen inför den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, få utbyta ämnet latin mot geologi och mineralogi.

Kongl. Maj:t har d. ¹⁸/₇ funnit godt till berörda ansökning lemna bifall.

— Hos Kongl. Maj:t har studeranden vid universitetet i Upsala Carl Johan Josef Ernst Wiman, som aflagt mogenhetsexamen på den klassiska linien och vid universitetet författat godkänt latinskt översättningsprof pro gradu philosophico, anhållit att i filosofie kandidatexamen, som berättigar till undergående af licentiatexamen inför den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, få utbyta ämnet latin mot botanik.

Kongl. Maj:t har d. ¹⁸/₇ funnit godt att till berörda ansökning lemna bifall.

— Kongl. Maj:t har d. ²⁶/₆ funnit godt lemna bifall till en af studeranden vid universitetet i Lund Carl Vilhelm Esperson gjord ansökning om tillstånd att i juridisk-filosofisk examen utbyta ämnet matematik mot nordiska språk.

Afslagen ansökan om förnyad pröfning i fil. lic.-examen.

— Hos Kongl. Maj:t har fil. lic. E. O. G. Lindqvist anhållit, att han, hvars filosofie licentiatexamen omfattade, bland andra ämnen germanska språk, måtte få undergå förnyad pröfning i nämnda ämne för erhållande af högre betyg.

Vid föredragning af detta ärende d. ²⁶/₆ har Kongl. Maj:t icke funnit skäl att till ifrågavarande ansökning lemna bifall.

Inskränkning af professors föreläsningsskyldighet.

Kanslern för universitetet i Upsala har till Kongl. Maj:t öfverlemnadt en af e. o. prof. vid universitetet W. Rudin gjord ansökning om tillåtelse att, på grund af det honom meddelade uppdrag att vara ledamot af bibelkommissionen, under nästkommande akademiska läsår inskränka sina föreläsningar till 2 i veckan, och har kanslern, med tillstyrkande af bifall till berörda ansökning, hemställt, att åt doc. C. E. Johansson, hvilken kanslern ämnade förordna att under ofvannämnda tid upphålla de 2 föreläsningar i veckan, från hvilka Rudin skulle erhålla befrielse, måtte beviljas för sagda förordnande ett arvode af 1,000 kr. för läsår räknadt.

Vid föredragning häraf d. 4/7 har Kongl. Maj:t funnit godt bifalla Rudins ansökan om inskränkning af den honom åliggande undervisningsskyldighet, äfvensom medgifva, att för uppehållande af de föreläsningar, från hvilka Rudin sålunda blifvit befriad, må utgå arvode efter 1,000 kr. för läsår.

Cirkulär till Eforalstyrelserna angående lärjungeantalet i vissa klasser vid åt- skilliga allmänna läroverk m. m.

Oscar etc. Sedan Vi vid pröfning denne dag af underdåniga framställningar medgifvit anställande af extra lärare under nästkommande läsår vid de allmänna läroverken i Upsala, Gefle, Linköping, Norrköping, Vestervik, Nyköping, Jönköping, Lund, Malmö, Karlskrona, Kristianstad, Helsingborg, Ystad, Karlshamn, Göteborg, Halmstad, Karlstad, Umeå, Luleå och Sundsvall, högre latinläroverket å Norrmalm, högre allmänna läroverket å Södermalm och högre realläroverket i Stockholm samt Jakobs, Katarina och Östermalms allmänna läroverk derstädes, äfvensom bestämt det antal afdelningar, i hvilka lärjungarne inom första, andra, tredje, fjerde och femte klasserna vid dessa läroverk skola för samma läsår vid undervisningen i läsämnen fördelas, hafve Vi tillika funnit godt förordna, att det högsta antal lärjungar, som *inom dessa läroverk och klasser* må i hvarje särskild afdelning emottagas, skall, der icke annorlunda särskildt föreskrives, bestämmas enligt följande grunder.

1. Lärjungar, som fullgjort de för flyttning till eller intagning i en klass uti gällande läroverksstadga föreskrifna villkor, må i hvarje för den klassen bestämd afdelning emottagas till ett antal af 30, i nedan angifna ordning:

a. lärjungar tillhörande läroverket, hvilka antingen förut tillhöra klassen och äro berättigade att der kvarstanna eller blifvit i föreskrifven ordning dit uppflyttade;

b. till intagning vid läroverket anmälde lärjungar, som tillhöra läroverkets lärjungeområde;

c. till intagning vid läroverket anmälde lärjungar från annat allmänt läroverks lärjungeområde.

2. Är antalet lärjungar, tillhörande de i momentet 1 a och b nämnda grupper, större än som rymmes inom de för klassen bestämda afdelningar med 30 lärjungar i hvarje, skall läroverket

vara skyldigt att af sådana lärjungar undervisa i hvarje afdelning till och med 35, hvaremot ingen lärjunge, hörande till gruppen 1 c, då må i klassen intagas.

3. Uppgår antalet lärjungar af gruppen 1 a i någon klass till 35 eller flere på hvarje för klassen bestämd afdelning, må i den klassen ingen ny lärjunge vid läroverket inskrivas.

Skulle vid höstterminens början efter verkställd flyttnings-examen befinnas, att antalet lärjungar af denna grupp i någon klass öfverstiger 40 på hvarje sådan afdelning, ege rektor skyndsamt ingå till Chefen för Vårt Ecklesiastik-departement med anmälan om förhållandet jemte förslag till den åtgärd, som af omständigheterna må anses påkallad.

4. Der klass sönderfaller i olika linier, anses dock lärjungarne bilda blott en klass.

5. Vid läsetermins början bör lärjunge anses tillhöra läroverket, om han vid nästföregående termins slut var der såsom lärjunge inskrifven och ej sedermera derifrån afgått eller enligt gällande föreskrifter bort derifrån afföras.

6. I fråga om de fem nedersta klasserna anses lärjunge tillhöra lärjungeområdet för det allmänna läroverk, som är beläget närmast intill den ort, der lärjunge har sitt egentliga hem, och i hvilket undervisning meddelas i samma klass och på samma linie som den, i hvilken han söker inträde. Finnas inom samma stad flera allmänna läroverk, böra de anses hafva gemensamt lärjungeområde, så framt ej vederbörande rektorer med Efori bifall öfverenskomma om en lämplig fördelning.

7. Hafva lärjungar af gruppen 1 b eller 1 c anmält sig till intagning vid läroverk i någon af dessa klasser till större antal, än som enligt ofvan meddelade bestämmelser får der emottagas, bör, vid jämförelse mellan lärjungar inom hvardera gruppen, företräde till intagning vid läroverket bestämmas efter vitsord för kunskaper i läsämnen och välskrifning, meddelade i inträdes-examen vid läroverket, eller, der sådan examen på grund af läroverksstadgans 33 § icke erfordrats, i afgångsbetyg från annat allmänt läroverk.

8. Läroverkets rektor pröfve och afgöre, då sådant erfordras, huruvida lärjunge må anses tillhöra lärjungeområde eller icke, äfvensom huruvida till intagning anmäld lärjunge må hafva företräde framför en annan på grund af ådagalagda kunskaper.

I sammanhang härmed hafve Vi velat förklara:

att ofvan meddelade föreskrifter skola tillämpas jemväl på nedre sjette klassen vid högre realläroverket i Stockholm; samt att yngling, som vid läseterminens början anmält sig till intagning i en af de fem lägsta klasserna vid något af ofvan-

nämnda läroverk eller i sjetten klassen vid högre realläroverket i Stockholm samt visat sig ega de för klassen erforderliga kunskaper, men i följd af bristande utrymme icke kunnat der emottagas, må i motsvarande klass vid allmänt läroverk, der eljest giltigt hinder för hans emottagande icke finnes, vinna inträde, så fram anmälan derom ofördröjligen göres hos detta läroverks rektor, på höstterminen senast före September månads slut och på vårterminen senast före den 15 Februari, utan afläggande af inträdesexamen och utan afseende på den omständigheten att hans anmälan inkommit efter läsetermins början; skolande rektor vid det läroverk, der lärjunge först blifvit till intagning anmäld, på derom framställd begäran meddela intyg öfver de kunskaper, han i de särskilda ämnena ådagalagt i intagningsexamen, då sådan egt rum, äfvensom om anledningen dertill, att han icke blifvit vid läroverket intagen.

Hvilket Vi Eder till kännedom och efterrättelse i hvad på Eder ankommer samt vederbörandes förständigande härigenom meddele. Stockholms slott den 12 Juni 1891.

OSCAR.

G. WENNERBERG.

Personalnotiser.

Döde: lektorn, L. N. O., d:r Anders Gustaf Sahlén i Skara d. ²⁸/₇; adj. d:r Robert W. Hartman i Gefle d. ²/₈.

Afsked har på begäran beviljats adj. i Strengnäs d:r L. H. Lahng. **Tjänstledighet** har beviljats i **Hernösand:** lektor J. Widén under instundande läsår; **Göteborgs reallvk:** lektor E. Carlsson under inst. läsår; **Östersund** och **Luleå:** teckn.-lärarne G. Mühlfeldt o. E. O. Nordlinder under inst. läsår; **Piteå:** gymn.-l. E. Edin under inst. h.-t.

Förordnad: till rektor vid lvkt i Ystad under 2 år lektor L. M. Nyman.

Lediga tjänster: **Eskilstuna:** koll.-bef. (tyska, modersm., matem.) fat.-dag 60 dagar från d. ²/₇; **Östersund:** gymn.-l.-bef., fat.-dag ⁷/₈.

Sökandö: **Göteborgs latinlvk:** adj. bef. (franska, engelska, tyska): adj. E. W. Nordgren, koll:na C. A. Windahl, L. E. Tellgren, fil. d:r E. Münchmeyer, J. Nordensen, lic:na A. Bergström, T. Hasselqvist, W. Kropp, C. Ljunggren, L. Nordström, F. Palmgren, fil. kand:na A. Borg, P. Corvin, A. Fägersten, J. A. Löfgren, S. G. Lönnqvist, O. A. Perman, N. Sundelius, v. adj. C. Granqvist. **Stockholms reallvk:** lekt.-bef. (fysik, kemi): lekt:na C. N. Pahl, C. G. Lindbom, fil. d:rna T. Kahlmeter, G. Ihfelt och T. Moll.

Till Redaktionen insända skrifter:

G. Lagerhjelm: Om svenska centralförsvaret. Med en karta. Utg. af Upsala Försvarsförbund. Inkomsten af försäljningen tillfaller Svenska Qvinnoföreningen. 33 s. 8:o. Upsala, Akad. Bokh. 1891. Pris 0,50.

I. Brynildsen: Norsk-engelsk ordbog, 12:te hefte. Kristiania, P. T. Malling. Pris 0,50.

A. L. Björck: Kyrkans och prestens sociala pligter. 33 s. 8:o. Göteborg, N. P. Pehrsson 1891. Pris 0,25.

D. Selver: Tyska samtal, fraser, ordspråk och bildliga uttryckssätt, grammatiskt ordnade. För undervisningen i tyska språket. På svenska och tyska utgifna af **C. L. Löfgren**. Göteborg, C. L. Löfgren 1891. VIII + 272 s. 8:o.

II. Göring: En opdragende Skole på nationalt Grundlag. Forkortet Översättning af **H. E. Hass**. Med et Forord af Prof. **K. Kroman**. Kjøbenhavn, J. Frimodt 1891. 132 s. 8:o.

Ola Bergström: Vetenskaplig uppfostringslära. Lund, Gleerupska universitetsbokh. 1891. 156 s. 8:o. Pris 1,75.

Åskådningsmetoden, praktisk lärobok i franska språket efter Berlitz metod. Svensk upplaga utg. af E. Rohde. II. 149 s. 8:o. Stockholm, C. E. Fritzes k. Hofbokhandel 1891.

J. Müller och O. Wigert: Ordlista till fransk läsebok, förra kursen. 50 s. 8:o. Stockholm, C. E. Fritzes k. Hofbokhandel 1891. Pris 0,65.

F. Hodges, Stories by Mrs Molesworth [Engelska läseböcker för flickskolor under medverkan af C. G. Morén utgifna af lärare och lärarinnor: Lägre stadiet: I] 77 s. 8:o. Stockholm, C. E. Fritzes k. Hofbokhandel 1891. Pris inb. 1,00.

Svensk Tidskrift 1891: 7 o. 8. (V. Rydberg: visor; C. O. Nordensvan: Marscher och andra truppflyttningar; F. U. Wrangel: Från konstutställningen i Göteborg; R. Steffen: Ny lyrik; L. H. Å.: Några ord i latinfrågan; M. Rops: Genom skuggor; L. H. Å.: Ett lif i strid för folkens frihet; liter. notiser.)

Finsk Tidskrift 1891: 7 (K. M. Thordén: Gammalkatolska unionen i Utrecht 1889; O. M. Reuter: Lefvande ljus; A. v. Becker: Courbets atelier för elever; S. Folkesson: Lyckans spår; Litt.-ann.)

Arkiv för nordisk filologi IV: 1 (S. Bugge: Runestenen fra Opedal i Hardanger; J. Thorkelson: Personaleuffixet -m i förste Person Ental hos norske og islanske Oldtidsdigtere; K. Gislason: U- og regressiv v-omlyd af á i islandsk; Litt.-ann.)

Central-Organ für die Interessen des Realschulwesens, Aug. 1891. (A. Weber: Vorschläge zu einer Reform des Zeichenunterrichts an unseren höheren Lehranstalten; E. Friedrich: Dolmetscheude Gleichungen; Litt.-Anz.)

C. G. Morén: Engelsk elementarbok för yngre begynnare. Norrköping, M. W. Wallberg 1891. 130 s. 8:o. Pris 1,25.

A. E. Norbeck: Lärobok i den evangeliskt-lutherska tros läran. för allm. läroverken. 13:de uppl., öfversedd och förkortad af **C. L. Wählin**. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner 1891. 139 s. 8:o. Pris 1,50.

Om det latinska gerundivum och gerundium.

J. Weisweiler: *Das lateinische participium futuri passivi.*
F. Schöningh, Paderborn 1890. M. 2,80.

Ofvannämnda syntaktiska studie, som af framstående granskare (t. ex. J. H. Schmalz i Deutsche Litt.-Zeitung 1891, N:o 18) betecknats såsom tillhörande det bästa af hvad som inom den latinska syntaxens område på senare tiden framkommit, behandlar en af det latinska språkets mäst karakteristiska och intressanta företeelser. De resultat, som denna undersökning givit för den vetenskapliga uppfattningen af ifrågavarande språkform, och som äfven torde kunna göras fruktbringande för den pedagogiska framställningen, liksom ock den klara, logiska metoden, hvarmed författaren gått till väga, ha kommit mig att tro, att en redogörelse såväl för undersökningens gång, som framför allt för dess resultat kunde vara af intresse för de af Ped. Tidskrifts läsare, som syssla med latinsk språkforskning eller undervisning.

De frågor, hvilka en syntaktisk undersökning af det latinska gerundivparticipiet har att besvara, äro hufvudsakligen följande: *I hvad förhållande står gerundivparticipiet till verbets genera, hvilken diathesis, aktiv eller passiv, uttryckes därigenom? Hvad är »gerundium», och i hvad förhållande står det till »gerundivum»? Hvilken är dess tempuskarakter, hvilken status actionis uttryckes därigenom?*

Besvarandet af den första frågan är afgörande för uppfattningen af detta participium i dess olika användningar såsom personlig eller opersonlig coniugatio periphrastica, såsom »gerundivum» och såsom »gerundium». Den jämförande språkforskningen har, såsom det synes, icke lämnat någon tillfredsställande förklaring af gerundivsuffixets ursprung eller till evidens påvisat dess släktskap med analoga bildningar inom andra språkområden, och äfven om suffixets härledning stode fast, vore därmed föga vunnet för bestämmandet af dess genusbetydelse, all den stund undersökningen af de lat. participialsuffixens grundbetydelse knappt kommit till annat resultat än det, att de voro »ursprungligen indifferent», hade hvarken bestämd aktiv eller

passiv betydelse. Men äfven om så är, sedan en participialbildning blifvit en regelbundet uppträdande form inom konjugationssystemet, och sedan den bestämda skillnaden mellan en aktiv och en passiv (medial) diathesis för verbets öfriga former inträdt, måste också en sådan participialbildning antaga en bestämd genuskarakter. Så är ock förhållandet med gerundivparticipiet.

Afgörande för bedömandet af dess genusbetydelse är främst dess användning vid *verbum transitivum*. Här framträder nämligen i de finita formerna skillnaden mellan subjektets aktiva och passiva »författning» tydligast och bestämdast, och samma skillnad framträder vid de s. k. verbalnomina lika tydligt och bestämdt. Det har därför i allmänhet icke bestridts, att gerundivformerna af *verbum trans.* i såväl attributiv som predikativ användning hafva *passiv* betydelse. Endast åt några få i litteraturen förekommande former hafva de språkforskare, som fasthålla vid gerundivparticipiets indifferentia genusbetydelse, velat vindicera aktiv sådan. Det är åt de i *Acta fratrum arvalium* förekommande fornlätinska gudanamnen *Deferunda*, *Adolenda*, *Commolenda*, *Coinquenda*: bortförandets, uppbrännandets, sönderhugandets, kvistandets gudinna. Den undersökning, som författaren i *Fleckeisens Neue Jahrb. f. Phil.* 1889 p. 37 ff. egnat dessa benämningar jämte några andra, som användts för en liknande bevisföring, har, såsom det synes mig, lämnat det såväl språkligt som sakligt tillfredsställande resultatet, att med dessa benämningar betecknades just de trädpersonifikationer, de gudomligheter, som bebodde de träd i *Dea Dias* heliga lund, hvilka på grund af vissa svåra prodigier måste fällas och förstöras. *Deferunda* är således icke den gudomlighet, som skall bortskaffa, utan det trädnumen, som skall bortskaffas, och åt hvilket enligt romersk sakral uppfattning de på ifrågasvarande ställe omtalade försoningsoffren måste anställas. — *Verba deponentia* öfverensstämma, för så vidt de hafva transitiv betydelse, fullkomligt med de aktiva *trans.* verben med afseende på gerundivparticipiets genuskarakter. Denna form, som således i olikhet med öfriga former af *verbum deponens* icke företedde den egendomliga motsatsen mellan passiv form och aktiv betydelse, gaf språket ett medel att äfven vid detta verb uttrycka en rent passiv handling, under det att för den aktiva betydelsen i presens och futurum äfven aktiva participialformer inträdde. — Af *intransitiva verb.* hos hvilka verbalbegreppet så ofta uttrycker ett lidande, icke en på ett objekt öfvergående verksamhet, och som derfor på visst sätt till sin betydelse intaga en mellanställning mellan *activum* och *passivum*, förekommer ge-

rundivparticipiet icke blott, såsom ju är vanligt, i opersonlig användning, i opersonlig coniugatio periphrastica (placendum, pereundum est), utan understundom äfven i personlig konstruktion (placenda dos est = placere; debet, pereunda puppis est = perire debet, peribit, äfven amor abstandust (Plauti Trin. 264), om läsarten är riktig, därjämte af inchoativa: nascendus, adolescendus m. fl.). Det torde vara lika oriktigt att af sådana exempel sluta till gerundivparticipiets aktiva natur som att på grund af de vid samma verb i vida större utsträckning förekommande perfektparticipierna (obitus, praeteritus, discessus, natus m. fl.) antaga aktiv genuskarakter för participium på -tus. Men dessa exempel äro i det hela taget sällsynta, och man ser huru språket, fastän det just vid dessa verb saknade ett uttryck för actio gerenda, och fastän dessa verb på grund af sitt passivum närstående verbalbegrepp med en viss rätt kunde tillägna sig passiva former, dock tvekat att begagna sig af en verbalform med så utprägladt passiv betydelse som gerundivparticipiet¹⁾.

Gerundivparticipiets *passiva* betydelse framträder sålunda såväl af transitiva verb, aktiva och deponentiala, som ock, om äfven mindre tydligt, af intransitiva, och detta närmast i den attributiva (res miranda) och predikativa (virtus colenda est, patriae defendendae causa etc.) användningen. Men det gifves andra fall, där saken ej är så klar, där man för att förklara »gerundivets aktiva användning» ansett sig nödsakad att utgå från en ursprungligen aktiv eller åtminstone indifferent betydelse. Det är fall sådana som legendum est (absolut periphras), agitantumst vigilias, pugnandi studium (gerundium), pacem petendi causa. Detta för oss öfver till den andra frågan: *hvad är »gerundium», och i hvilket förhållande står det till det passiva participiet, »gerundivum»?*

Det gifves, som bekant, inom det latinska verbalsystemet en absolut användning af den passiva verbalformen. Utom den genom aktivum uttryckta verksamheten hos ett handlande subjekt och det vid transitiva verb genom passivum uttryckta lidandet hos det af verbalhandlingen berörda objektet, gifves det en tredje uppfattning af verbalbegreppet: den, enligt hvilken det i verbalroten liggande begreppet hvarken framställes såsom en handling eller ett lidande, utan endast såsom ett subjektöst skeende. Denna diathesis, om den så kan kallas, uttryckes i allmänhet genom de s. k. verba impersonalia, men latinets har dessutom,

1) En sådan tvekan förefanns icke beträffande part. perf., alldenstund man vid deponentia var van att använda denna form så godt som utslutande i aktiv betydelse.

i motsats till grekiskan, af hvarje verb, trans. eller intrans., tagit i bruk en särskild form därför: 3 pers. sing. pass. — de gamle grammatikernas *modus impersonalis*¹⁾. Genom denna form kan hvarje verbalhandling i operonlig uppfattning uttryckas såsom ett subjektlost skeende, hvarvid man abstraherar såväl från det handlande subjektet som från verksamhetens föremål för att eftertryckligare framhålla handlingen såsom sådan, tillståndet i och för sig. Vid canitur t. ex. frånses den talande helt från det sjungande subjektet lika väl som från den sång, som sjunges; det är sjungandet i och för sig han vill framhäfva. Vill man söka ett subjekt till handlingen, så torde man finna detta i verbalbegreppet själf, såsom redan de latinske grammatici uppfattade förhållandet, och Schömann (*Lehre von den Redetheilen*) uttryckte det: *canitur = cantio fit, actum est = actio acta est, agendum est = actio agenda est*

Framför andra former var gerundivparticipiet egnadt att användas såsom *modus impersonalis*, och det äfven vid *deponentia*, hvilka, på grund däraf' att de passiva formerna redan tagits i bruk för att uttrycka en aktiv handling, i allmänhet förlorat förmågan att bilda operonlig konstruktion. Det är också denna gerundivparticipiets användning som *modus impersonalis*, som föreligger i den operonliga *coniugatio periphrastica* (*agendum est*).

Den genusbetydelse, som tillkommer *modus impersonalis*, är visserligen icke densamma som det aktiva verbets, men den skiljer sig från denna endast därigenom, att handlingen framställes såsom subjektlös, såsom absolut. Det är därför principielt riktigt, att dess rektionsförmåga är densamma som det aktiva verbets, och det icke blott vid de verba, som i *activum* hafva ett dativ-, genitiv- och ablativ-objekt, utan äfven vid de som förenas med *accusativus*²⁾. På det förra slaget föreliggande exempel i mängd (*gloriae invidetur* etc.), men de saknas ej heller alldeles, hvad det senare beträffar. Icke blott den s. k. *accusativus graecus* kan i många fall förklaras från nämnda synpunkt; ett uttryck sådant som det Ennianska *vivitur vitam* ådagalägger, att det latinska språkbruket ej tvekat att med det operonliga

1) Se härom bl. a. J. H. Schmalz: *Lat. Syntax* (Iwan Müllers *Handbuch*) § 2. Analogien från det operonliga *passivum* inverkade på de egentliga verba *impersonalia*, så att man fick dubbelformerna *licitum est — licuit, pudium est — pudit, miseretur — miseret*.

2) Zimmer har i sin uppsats om det italo-keltiska *passivum* och *deponens* (*Kuhns Zeitschrift* XXX p. 224 ff.) påvisat, att i keltiskan den såsom operonligt *passivum* använda 3 pers. plur. act. på -ur förenas med *accusativobjekt*. Från en -ur-form härleder Zimmer såväl det latinska *passivum* som *deponens*.

uttryckssättet förena ett direkt objekt¹). Men det är klart, att då språket äfven egde det personliga passivum, hvars uppgift just är »att göra föremålet för verbalhandlingen till grammatiskt subjekt», till handlingens bärare, denna konstruktion endast föga kunnat utvecklas vid sidan af det personliga passiva uttryckssättet. Den har dock, om än endast hos archaistiska förf. (Plautus, Lucr., Varro, äfven Cicero), förekommit i den med gerundivparticipiet bildade operonliga coniugatio periphrastica (Plautus: agitantumst vigilias, Cicero: viam nobis ingrediundum est). Att den så gjort, under det andra former blott i enstaka fall i operonl. konstruktion förbindas med ackusativobjekt, beror troligen därpå, att medan vid dessa öfriga former en konfusion med det deponentiala verbets uttryckssätt kunde ega rum, en sådan konfusion ej vid gerundivparticipiet var att befara, alldenstund detta participium aldrig egde annan betydelse än den passiva. Men äfven om denna operonliga perifras icke blott var möjlig, utan äfven i litteraturspråket använd, så stod den dock långt tillbaka för den personliga.

Samma förhållande, som eger rum mellan personlig och operonlig coniugatio periphrastica, eger också rum mellan »gerundivum» och »gerundium». Liksom jämte den personliga perifraser af verbum trans. en operonlig utvecklade sig, så utvecklade sig också vid sidan af den personliga gerundivkonstruktionen en operonlig, absolut användning: -ndi, -ndo, -ndum, -ndo, *gerundium*. Liksom legendum est står vid sidan af liber legendus est, så i beroende af en annan satsdel operonligt legendi vid sidan af libri legendi. *Gerundium är det operonligt begagnade gerundivparticipiet deklineradt*²).

Denna operonliga gerundialkonstruktion gaf latinet närmast vid verba intransitiva (här = verb, som förbindas med dat., gen.

1) Förf. anför också såsom exempel på denna konstruktion det bekanta: traditum est Homerum caecum fuisse. Men fastän acc. c. inf. leder sitt ursprung från förbindelsen af ett ackusativobjekt och en infinitiv, hvar för sig direkt beroende af det styrande verbet. torde dock såväl i det nämnda exemplet som i det aktiva: tradunt Homerum caecum fuisse, acc. c. inf. böra betraktas såsom färdigbildad konstruktion, där förhållandet mellan acc. och det styrande verbet ej längre stod klart för språkmedvetandet. (Jmf. Schmalz § 224). Acc. c. inf. beroende af oper. pass. är i det äldre språket sällsynt och förekommer i större utsträckning först från och med Livius.

2) En liknande användning har det perfekta participiet fått: 1) i abl. abs.; Conulto, bipartito, auspicato m. fl.; 2) vid opus est och usus est; 3) i nom. och efter praep.: Liv. I. 53. I ni *degeneratum* in aliis (= degeneratio in aliis rebus facta) huic quoque decori officisset, Liv. XXIX. 10. 4 in libris Sibyllinis propter crebrius eo anno de caelo *lapidatum* inspectis; de improviso m. fl.

och abl.) ett uttryckssätt, analogt med gerundivkonstruktionen, om än tyngre och ohandterligare än denna. Och liksom i conj. periphr. behöll naturligtvis också här det operonligt använda participiet sin kasusreaktion, och denna reaktionsförmåga gälde icke blott det indirekta objektet, utan det fanns också möjlighet att med gerundiet i dess deklinerade former, liksom i nominativ, förbinda ett direkt objekt. Och som bekant begagnade sig språkbruket af denna möjlighet: vid sidan af *pacis petendae causa* står *pacem petendi causa*, vid sidan af *hostibus persequendis* (abl.) står *hostes persequendo*. Det är dock att märka, att gerundiets användning hufvudsakligen inskränkes till de fall, där verbet står absolut, saknar direkt objekt, och att den personliga konstruktionen i regel inträder, då sådant objekt tillfogas. Såväl hos de äldre latinske författarne som hos de egentliga klassici är gerundivum den äkta latinska konstruktionen, och i de beslägtade dialekterna, umbriskan och oskiskan, den enda bestyrkta.

Vid dativ, akkusativ och ablativ med preposition är gerundium med direkt objekt alldeles uteslutet,¹⁾ under det att genitiv och abl utan preposition framvisa exempel därpå. Hvarpå beror denna olikhet, hvarför har språket vid dessa båda kasus icke alltid följt det vanliga, mera naturliga personligt passiva uttryckssättet? I de båda kasus' form och betydelse föreligger intet, som särskildt kan gynna den ena eller andra konstruktionen. Det är i allmänhet yttre grunder, analogier, som därvid varit bestämmande.

Hvad genitivus gerundii med acc. beträffar ligger orsaken någon gång i objektets beskaffenhet. Att latinets, som grep till uttrycken *id omnes student, hoc pudet* o. d., skulle, så vidt ett annat uttryckssätt stod till buds, undvika ett *eius* (neutr.) *quaerendi*, 'ett *reliquorum* (id.) *novandorum* och hellre begagna *id quaerendi, reliqua novandi*, är helt naturligt. Neutrum af pronomina och adjektiver är det akkusativobjekt, som kanske vanligast förenas med gen. ger. Men för att undvika denna för språkkänslan i viss mån främmande konstruktion har man icke tvekat att använda den tunga omskrifningen med *res* äfven med fara för fördubbling af den för välljudet föga lämpliga ändelsen -arum. Caesar använder aldrig gen. ger. med ack. neutr. af pronomina eller adjektiver. — Vid personalpronomina såsom objekt till gen. ger. ligger orsaken i pronominets genitivform, som egentligen är gen. neutr. af possessivpronomet. Man fann

1) Om de skenbara undantagen se Draeger II. 792. Weissenborn till Liv. XXV. 16. 10.

uttrycken *mei, tui, sui* etc. *videndi* syftande på femininum eller pluralis logiskt mindre korrekta. Men Caesar, Livius, Velleius hafva dock alltid äfven här gerundivkonstruktion. — Det afgörande skälet till gerundialkonstruktionens användning med direkt obj. vid denna kasus torde emellertid vara det nära betydelseförhållande, hvori gen. ger. trädde till infinitiven. Verb sådana som *possum, volo, studeo, spero* konstrueras med infinitiv, de motsvarande substantiverna och adjektiverna *potestas, studium, spes, potens, cupidus* etc. med *genetivus*. Det behöfdes därför mången gång endast en obetydlig förändring af det styrande ordet för att förbyta gerundialkonstruktionen till infinitivisk och tvärtom. Äfven i ett annat afseende trädde dessa båda former i beröring med hvarandra: många af de substantiver, som förbindas med gen. ger., stå i förening med *esse* med infinitivkonstruktion (*cura, ius, mos, tempus, consilium* o. d.)¹⁾.

Voro äfven *gerundium* och infinitiv i grund olika former, var det dock naturligt, att man vid denna nära förbindelse dem emellan kunde komma att fasthålla infinitivens konstruktion äfven vid *gerundium*. Ett *cura nitentis | Pascere equos* (Verg.) lade nära till hands ett *cura nitentis pascendi equos*.

Ablativus *gerundii* utan obj. synes hafva varit en i det latinska litteraturspråket²⁾ under alla tider gerna använd konstruktion, hvarvid gerundiet tjenade att närmare bestämma hufvud verbet på samma sätt som *participium praesens*. Ja abl. ger. gaf språket ett medel att uttrycka tankeförbindelser, för hvilka *part. praes.* ej räckte till. Kunde man t. ex. än säga *malum opprimere sustentantes ac prolatantes non possumus* (om äfven i mera begränsad och bestämd betydelse än genom *sustentando ac prolatando*), så gafs vid ett passivt uttryck sådant som Cic. Cat. IV. 3. 6: *malum opprimi sustentando ac prolatando nullo modo potest*, endast i *gerundium* ett medel att uttrycka den åsyftade tanken. Därför kom också abl. ger. att alltmer blifva en med *part. praes.* sidoordnad konstruktion,³⁾ som till slut i det senlatinska språket och äfven i romanska språk nästan alldeles öfvertog det presentiska *participii*s funktioner.

Därför blef också denna kombination med *part. praes.* af samma eller ännu mera afgörande inflytande på konstruktionen af abl. ger. med direkt obj. än beröringen med infinitiven på

1) Stundom förekomma båda uttryckssätten i samma sats; Ter. Phormio 885: *Summa eludendi occasiost mihi nunc senes. | Et Phaedriae curam adimere argentariam.*

2) Och säkerligen äfven i folkspråket.

3) Så t. ex. hos Tacitus: Ann. XV. 38 *in edita assurgens et rursus inferiora populando, m. fl. ställen.*

på gen. ger. med akkusativobjekt. Anmärkningsvärd och troligen icke utan inverkan på ifrågavarande konstruktion är den omständigheten, att ungefär vid samma tid och hos samma författare, hvilka i större utsträckning förbinda abl. ger. med direkt objekt, en annan participialform uppträder i förbindelse med akkusativobjekt, nemligen part. perf. af deponentia (jmf Schmalz i Wölfflins Archiv I. 344 ff.).

Det torde vara dessa yttre inflytelser, som gjort att denna det operonliga gerundivparticipiets förbindelse med akkusativobjekt, hvars principiella berättigande ofvanför är visadt, vann en viss utbredning vid sidan af den mera regelbundna gerundivkonstruktionen. Men *det* bör fasthållas, att den senare icke blott är prototypen, efter hvilken gerundiet bildat sig såsom en särskild användningsform, utan också det mest latinska uttrycksättet, den af republikens författare bestämdt föredragna formen. Följande statistiska sammanställning kan därom gifva ett begrepp¹⁾: Caesar har gerundivkonstruktion på 280 ställen, gerundium utan objekt 193, gerundium med ack.-obj. (B. Gall. I—VII och B. Civ.) 7 (endast gen.). Cicero har enligt C. F. W. Müllers räkning 587 ex. af gen. gerundivi, 24 af gen. gerundii med ack.-obj. Nepos har 120 ex. på gerundivkonstruktion, 50 gerundium utan obj., 7 gerundium med obj. (gen. 1, abl 6). Hos senare författare har förhållandet så ändrat sig, att Tacitus har 14 ex. på abl. gerundivi, 14 på abl. gerundii utan obj., 17 på abl. gerundii med objekt, och Curtius (böckerna V—X) 9 ex. på gen. gerundivi, 22 på gen. gerundii med obj.

Hvilken tempusbetydelse eger gerundivparticipiet? Nyare grammatici hafva temligen allmänt fränkänat gerundivparticipiet futurbetydelse, åberopande äfven de latinske grammaticis uttryck, hvilka dock vid en närmare granskning befinnas föga bevisande. Denna åsikt, som äfven gifvit sig uttryck i den nu i nyare gramm. arbeten allmänt antagna benämningen participium praesens passivum, är oriktig. Redan en jämförelse med det grekiska part. praes. pass., mellan lat. urbs obsidenda est och grek. πόλις πολιορκουμένη ἐστίν, mellan ad urbem obsidendam venit och πρὸς τὴν πόλιν πολιορκουμένην ἦλθεν torde till evidens ådagalägga skillnaden mellan den status actionis, som genom det latinska gerundivet uttryckes, och den som tillhör det grekiska part. praes. pass. Det latinska gerundivparticipiet uttrycker att något *bör, måste, skall ske*, icke att något *sker*, det betecknar

1) Då författaren fått dessa statistiska uppgifter i andra hand, sakna de beklagligtvis den likartade och systematiska anordning, som ensam kunde gifva en fullständig uppfattning af förhållandet.

actio instans, futura eller ännu bättre actio gerenda, icke actio durans.

Detta är också erkänt, för så vidt frågan är om gerundivparticipiets användning i conj. periphr., dess predikativa bruk i nom. och ack. vid verba skicka etc. samt i det hela taget i gerundivkonstruktionen i dat. och ack. Det är vid gerundialkonstruktionen som man ansett sig nödsakad att antaga en ursprunglig presentisk betydelse, för att ur denna härleda den futurella. Men redan principiellt måste det förnekas, att ett adjektiv eller participium skulle såsom predikativ få en betydelse, hvilken det som attribut icke eger. Vore obsidendus ett presensparticipium liksom *πολιορκούμενος*, så kunde det i förbindelsen med est icke betyda något annat än ett förstärkt obsidetur, ett obsessus tenetur.

Och framför allt visar en närmare granskning af de konstruktioner, som skulle bevisa gerundivparticipiets presensbetydelse, att det äfven här blir nödvändigt, såvidt man vill förstå gerundialkonstruktionen till sin bildning och betydelse, att fasthålla betydelsen af en handling som bör, skall utföras (»die zu wirklichende Thätigkeit»). Återgifva vi det participiala uttrycket *ad bellum gerendum* med en infinitivsats »för att föra kriget», eller med en substantivisk vändning »till krigets förande» eller slutligen med en finalsats »på det att kriget må föras», så är för oss verbalhandlingen det väsentliga begreppet, för hvilket det af handlingen berörda objektets begrepp träder tillbaka. Men i det latinska uttrycket är det föremålet själf, som är det väsentliga, som träder in i satsens rektion, under det participiet predikativt underordnad hänföres till detsamma. Och dess tidsförhållande visar sig vid denna uppfattning tydligare vara sådant, att handlingen uttryckes såsom den där bör, måste (skall) förverkligas i afseende på det gifna objektet. Den finita form, som närmast motsvarar gerundivparticipiet, är icke *praes. indic.*, utan *praes. conj.* (impf. conj.) och det därifrån utgångna *futurum*. Ett *pacis petendae causa* är i finit form *pacis causa*, quae eller ut *petatur* (*peteretur*). — Denna finala (= futurella) betydelse framträder hos gerundivet tydligast i dat. och ack., men den framträder ock tydligt nog såväl vid abl., hvarom mera längre fram, som vid gen. Af gen. *gerundivi* har man just en användning, åt hvilken man gifvit namnet *final gerundiv*. I satsar sådana som *multa populus paravit tuendae libertatis et firmandae concordiae* (Tac. Ann. III. 27), där genetiven troligen bör uppfattas såsom beroende af det styrande verbets verbalbegrepp, är det participiet som ger uttrycket dess finala innebörd. Exemplet torde, om man vill sätta finit form i stället för participiet, kunna omskrivas med *populus multos fecit apparatus libertatis, quae*

(ut) tueretur (pass.). et concordiae, quae firmaretur. Gäller detta om gerundivkonstruktionen, så gäller det äfven om gerundium. Liksom legendum est förhåller sig till liber legendus est, så ock studium legendi till studium libri legendi, och då legendum est såsom modus impersonalis är ungefär lika med lectio instituenda est, så är studium legendi lika med studium lectionis instituendae. Och då detta, som ofvan är visadt, är lika med studium lectionis, ut instituatur, så kan studium legendi närmast omskrivas med studium eius (neutr.) ut legatur, »begär därefter att läsning må ske». Så torde Cic. Lael. 5, 19 viri boni sequuntur naturam, optimam bene vivendi ducem motsvara den svenska öfversättningen »ledarinnan därtill att man må lefva väl», och Cic. Brut. 78, 272 nullum tempus illi umquam vacabat aut a scribendo aut a cogitando ställas lika med numquam vacabat ab eo ut (= quin) aut scriberet aut cogitaret.

Det kan dock ej nekas, att den futurella eller finala betydelsen synes i viss mån försvagad, då det gäller abl. gerundii eller gerundivi, och man har också totalt förnekat densamma redan därför, att den skulle strida mot ablativens natur såsom hvarifrån-kasus eller orsaks-kasus. Det är dock icke från någon af dessa bland de många i den lat. ablativen förenade funktioner man har att utgå. Liksom man vid ablativus absolutus måste fasthålla ablativens karakter af modalkasus, »de beledsagande omständigheternas kasus», så ock vid abl. ger. Den är nämligen i detta fall en rent adverbial kasus, som tjänar att bestämma verbets handling till art och sätt i ordets vidsträcktaste bemärkelse, äfven om i enstaka fall andra sidor af ablativens väsen, såsom den komparativa Cic. Off. I. 15. 47 eller den kausala Liv. VI. 14. 11, framträda¹). I allmänhet står abl. ger. i sådana tankeförbindelser, för hvilka såsom ett finit uttryck en modal-final bisats i konjunktiv (eo ut, äfven ne, quominus, quin) tjänar.

Men äfven om den skillnad i tempusbetydelse; som ursprungligen förefanns mellan part. praes. och abl. ger., hos de egentlige klassici ännu tydligen låter sig förnimmas, så var det dock ej underligt, om den nära förbindelsen mellan dessa båda former äfven utöfvade en förändrande inverkan på gerundivparticipiets tempusbetydelse, så att i folkspråket och sedan äfven i litteraturspråket denna betydelse sammanföll med det presentiska participiets. Och från ännu ett annat håll har åstadkommit en förskjutning af betydelsen, i en speciell användning af gerundiet, hvilken, fastän sällsynt och endast med viss tvekan

1) Den finalmodala betydelsen är dock äfven här tydlig nog.

försökt af några latinske författare, dock i hög grad bidragit att hos nyare grammatici framkalla en oriktig uppfattning af gerundivparticipiets natur. Det är det bruk, som latinska grammatici och filosofer, hvilka behöfde ett uttryck för det enkla verbalbegreppet, ett uttryck, som latinet i de obl. kasus saknade (i viss mån äfven i nom.), då det ej som grekiskan kunde genom artikel substantivera infinitiven, gjorde af gerundiet. Så vågade Varro uttryck sådana som *lustrum nominatum est a luendo* och Cicero *ductum est verbum (confidens) a confidendo*. Men uttryckssättet var dock konstladt och endast af det trängande behöfvat framkalladt, hvarför också grammatici och filosofer i känslan däraf sökte genom mer eller mindre tunga omskrifningar undvika detsamma¹⁾.

Så eger man då ingen rätt att fränkänna gerundivparticipiet i någon af dess användningar betydelsen af *actio futura, actio gerenda*²⁾. Endast genom att fasthålla denna dess futurella tempuskarakter, liksom endast genom att fasthålla dess passiva genuskarakter, kan man bringa alla de olika slagen af dess användning under *en* synpunkt, härleda dem från *en och samma* språkliga typ. Den opersonliga coniugatio periphrastica och gerundialkonstruktionen måste uppfattas såsom absoluta former af den personliga coniugatio periphrastica och af gerundivkonstruktionen.

De resultat, till hvilka författaren kommit, hafva vunnits endast genom noggrann undersökning af det latinska språkbruket i ifrågavarande fall samt genom jämförelse med andra i viss mån likartade språkliga företeelser inom den latinska syntaxen. Denna väg, som vid syntaktiska undersökningar alltid är den hufvudsakliga, har i detta fall måst blifva den enda, då den etymologiska forskningen ännu icke synes hafva kommit till något tillfredsställande resultat angående participialsuffixets uppkomst och ursprungliga betydelse. Om de många förklaringsförsök, som med den jämförande språkforskningens tillhjälp gjorts af Pott, Corssen, Brugmann, Thurneysen och många andra, faller förf. efter en omsiktsfull granskning af desamma det omdömet, att de, som mäst taga hänsyn till den i gerundivparticipiet inneboende betydelsen af *actio gerenda*, minst tillfredsställa den latinska ljudlärans fordringar, under det att de,

1) Så t. ex genom att efter grekiskt föredöme medelst grekisk artikel substantivera infinitiven. I stället för *vox legendi* använde de oftast *verbum quod est legere, vox lego* etc

2) Däraf följer också, att de lat. grammatikernas benämning *participium futuri passivi* och icke de nyares *part. praes. pass.* är den riktiga.

som blott taga hänsyn till participiets yttre form och alla mer eller mindre stödda sig på Bopps grundsats, att formen i det minsta antalet fall uttrycker det som språkbruket däri inlägger, kunde tjena som grundval för den syntaktiska undersökningen, endast för så vida de mellanled läte sig uppvisa, genom hvilka gerundivparticipiet vunnit den karakteristiska bestämdhet, som redan i den äldsta latinska litteraturen utmärker det. Förf. nöjer sig därför med att taga suffixet -ndo såsom färdig bildning till utgångspunkt för sin undersökning. Han har däremot uppställt förmodanden om suffixets anslutning till verbal-(tempus-)stammen. Likheten mellan amantur amandus, docentur docendus, leguntur legendus å ena sidan och legentur legendus, pobulabuntur populabundus å andra lägger den förmodan nära till hands, att man här har ursprungligen olika bildningar, förhållande sig till 3 pers. plur. pass. praesentis å ena sidan och futuri (eller rättare coniunctivi) å andra på ungefär samma sätt som amans till amant, docens till docent, legens till legent. Den presentiska betydelse, som tillkom -andus, -endus (af e-stammar) och -undus, skulle på grund af åtskilliga inflytelser sammanfallit med den futuriska (konjunktiviska), som tillkom formerna på -endus af i-stammar och konsonantstammar,¹⁾ under det tvärtom formerna på -bundus (af deponentia), utgångna från det förstärkta presens på -bor, som sedan antog futurbetydelse, alltid behöllo karakteren af actio durans. På dessa antaganden lägger dock författaren ingen synnerlig vikt. Hufvudfrågan är, hvilken betydelse och syntaktisk användning gerundivparticipiet haft i det faktiska språkbruket. Och det är denna som besvarats på det sätt, hvarför jag ofvan redogjort.

Lund.

Stefan Carlsson.

1) Denna presensbetydelse föreligger ännu hos oriundus, labundus.

En reviderad lärobok.

Lektor D. A. Sundén i Wästerås utgaf 1881 en »Kort öfersigt af svenska vitterhetens historia», af hvilken en ny upplaga utkom 1885. I förordet till denna senare säger förf., att han icke varit »i ringaste mån missbelåten med det emottagande som den första upplagan rönt», hvarför han också känt sig »så mycket mera manad att egna denna nya upplaga en omsorgsfull revidering». Då förf. alltså själf påstår, att denna hans »öfersigt» är *omsorgsfullt reviderad*, kan man äga rättighet att ställa vissa anspråk på densamma. Naturligtvis bör hon särskildt i afseende på språket, stilen och framställningen vara ett godt mönster; ty förf. är lektor i svenska språket samt har utgifvit svenska språkläror och ordböcker. Det vore icke för mycket begärddt, om ej blott språkets *riktighet*, utan äfven dess *rykt* blifvit tillgodosedd i ett arbete, där det flerstädes talas om »nitalskan om modersmålets vård», »mästerskap i språkets behandling», »utmärkt stil» o. d. Man kan väl icke annat än taga för gifvet, att den, som sätter sig till doms öfver vitterhetsdikare och vitterhetsalster af alla slag, själf är, om icke vitter och ordkonstnär, åtminstone en man af pennan. Den, som klandrar t. ex. Lidner för »ett vårdslöst och konstladt skrifsätt», Thorild för »brist på sjelfkritik», von Beskow för »saknad af kritisk blick», borde väl själf vara en tämligen god stilist samt en smula kritisk. Det kan emellertid icke sägas, att dessa egenskaper, hvilka man vill föreställa sig att förf. till ifrågavarande arbete besitter, äro några framstående drag hos honom. I detsamma finnes nämligen en sådan mängd af språkfel, oriktiga uttryck och ordställningar, olämpliga eller falska bilder, illa valda ord och fraser, tautologier m. m., att man med förvåning måste fråga sig: Huru äro sådana möjliga i en *omsorgsfullt reviderad* lärobok? Huru kan en lärare, som har att lämna undervisning i svensk stilistik, göra sig skyldig till så många lapsus calami? Huru kan en lektor i modersmålet, hvars specialitet det är att rätta skolkrior, visa sig i så betänklig grad sakna jugement vid korrigeringen af sitt eget manuskript, att detsamma *till och med efter en omsorgsfull revidering* tydligen bär prägeln af ett hastverk? Lektor S:s vitterhetshistoria är — vi kunna gärna så uttrycka oss — *en rikhaltig exempelbok i det alldeles rasande*.

Förvånansvärd är ock den anspråksfulla ton förf. anslår i sitt företal. »Föga, om ens något — säger han — torde vara att anmärka i fråga om uppgifternas pålitlighet».

Boken är afsedd »för elementarundervisningen»; förf. framhåller »det pedagogiska syftemålet» samt berömmar sig af »en

mångårig pedagogisk erfarenhet». Han fruktar att »läraren, då han är yngre, mången gång ej motstår frestelsen att ur sitt kunskapsförråd meddela lärjungen åtskilligt, som ej hör till området för en skolynglings vetande», »detaljuppgifter och bisaker». Men detta är emellertid just hvad lektor S. gör och det så godt som på hvarje sida.

Förf. säger sig hafva haft »hjelp af den framstående litteraturkännaren K. F. Werner» och bringar honom sin tacksamhet i följande vackra ordalag: »denna tacksamhet är så mycket större, som den egnas en man hvilken stält sig under den fana, hvarpå står skrifvet: Allt för sanningen!» Vi äro benägna att tro det nämnde »litteraturkännare», ehuru för oss såsom sådan nästan obekant, varit förf. till stor nytta. Men boken röjer dock frånvaron af det pedagogiska omdöme och den blick för elementär undervisning i allmänhet, utan hvilken äfven med den största lärdom någon *pedagogisk* verksamhet af ifrågavarande art icke kan utöfvas annat än på ett tokigt sätt. Det är två skilda saker att äga litteraturkännedom, äfven om denna af lektor S. betecknas såsom framstående, och att kunna bibringa skolungdomen sådan i en *lärobok* i litteraturhistoria.

Vi skola här gifva några exempel, hvilka äro bevis för de anmärkningar vi hittills framställt mot lektor S:s arbete. Vi ha ej ordnat dem i särskilda grupper, utan blott med *kursiv* stil betecknat de ord eller meningar, hvilka böra särskildt uppmärksammas. Ej heller ha vi upptagit andra exempel än dem, som minst inkräkta på utrymmet och hvilkas oriktighet lätt inses utan vidlyftigare kommentarier, såsom:

s. 124, r. 7 upf.: »Bellman, som visserligen äfven ofta improviserade, plägade *öfverarbета* och *omdana* sina dikter»;

s. 148, r. 11 upf.: Wallins »Guds lof» samt hans sista religiösa poem Dödens engel äro af *genomgripande* skönhet».

s. 132, r. 3 nrf.: Thorild »*förbytte* 1785 sitt fäderneärfda namn Thorén till Thorild»;

s. 167, r. 14 upf.: Tegnér »härstammade både på fädernet och mödernet *från bondeståndet*»;

s. 103, r. 17 nrf.: Fru Nordensflycht är »den *länk*, som klarast visar *öfvergången* från den gamla vitterheten till den nya». — (Förmodligen för att omvexla med denna från Malmström lånade bild gör förf. henne strax därefter till en *medelpunkt*.)

s. 103, r. 3 nrf.: »En *vändpunkt* i hennes poetiska verksamhet inträffade år 1753, då hon *kom i beröring* med flere yngre literatörer, för hvilka hon snart blef den *sammanhållande medelpunkten*. Bland dessa voro Creutz och Gyllenborg,

som — *fullbordade, hvad hennes man börjat*, nämligen att inviga henne i den franska literaturen»;

s. 183, r. 5 nrf.: (om Geijer) »*Kallad* dels till den lediga biskopsstolen i Karlstad (,) dels till en *stadsrådstaburett*, dukade *han*¹⁾ ej under för frestelsen att för timliga fördelars skull mottaga ett ämbete, för hvilket han icke hade någon *kallelse*. Han *stannade kvar vid* sin professorstol, der *inga andra lagar* bundo honom än hans *hertas* och *smilles kraf*. — (Hvarföre detta kursiverade *han*? Syftar förf. på några f. d. Upsala-professorer? Är det förf. bekant, om de någonsin blifvit *kallade* till eller haft *kallelse* för en *stadsrådstaburett*? Eller afser förf. att gifva en släng åt en f. d. professor i Lund, som suttit på Karlstads biskopsstol? — I en lärobok är detta något djärfat af en lektor och konsistorieledamot!)

s. 168, r. 15 upf.: Ling »var till håg och sinne en *äkta göt*. Han *vill ej blott såsom svenska gymnastikens grundläggare*» [— Påminner om det bekanta: »Jag går nu att börja 30-åriga kriget» —] »återkalla hos sina landsmän forna tiders kraft och mandom, utan sökte äfven som skald verka i samma syfte. Men samtidens »*små dverg*ar» hade föga sinne för hans *kraftpoesi*. — Den hugstore (,) men ensidige nordmannaskalden, hvilken misskände sin lyriska kallelse, var, säger Orvar Odd, en *gengångare från hedendomens skaldelag med rimfrost i skägget och björnhud på skuldrorna*. — (»Det var en rolig figur» menar helt visst skolynglingen. — »De där *dverg*arne, hvad var det för ena?»)

s. 136, r. 10 upf.: Fru Lenngrens »taflor ur de särskilda samhällsklassernas lif *ådagalägger* den finaste människokänedom»;

s. 144, r. 4 nrf.: Hallenbergs »skrifter, bland hvilka *märkas* hans ypperliga verk Svea rikets historia»;

s. 61, r. 12, upf.: — »hafva vi främst att *märka* — hvilken *märkvärdiga* dikt»;

s. 67, r. 7 nrf.: »*Jämte* dessa och andra lagverk är att märka det berömda arbetet —, *hvarjämte* må erinras om» —;

s. 83, r. 5 upf.: »Bland hans stycken på vers täflar dock *ingen* med hans på tyska författade krigspsalm»;

s. 83, r. 6 nrf.: »Öfver 40 år gammal, började han först skrifva svensk vers»;

s. 105, r. 8 upf.: »Fru Nordenflycht har emellertid *jämte namnet* Herdinnan i Norden äfven *blifvit kallad* den svenska Sappo»;

1) Kursiv. af lektor S.

s. 90, r. 7 upf.: Spegels »berömda hymn till Gud — ådagalägger en *efter den tiden* ovanlig beläsenhet i det södra Europas vitterhet»;

s. 76, r. 1 upf.: »Derigenom återställdes svenska språkets egendomlighet, ja räddades, säger Atterbom, ifrån att helt och hållet gå under som svenskt». — [Det är väl *språket*, men icke *egendomlighet* som räddades?]

s. 116, r. 5 nrf.: »Kellgren en målsman för den demokratiska *anda*, som rörde sig på djupet af *tidsandan*»;

s. 117, r. 7 nrf.: »Af den åsigt, att kritiken är en lykta för poetens fötter, uppträdde Kellgren mycket skarpt i Stockholmsposten»;

s. 221, r. 13 nrf.: »Utom de förut nämnda författarne — är *vidare att nämna* förnämligast följande»;

s. 174, r. 9 nrf.: »Visserligen kan mot skaldestycket *anmärkas* »ouppfyllda strängare anspråk på episk objektivitet»;

s. 175, r. 13 upf.: »Dessa korsånger skola alltid komma att *stå såsom perlsmycken* i vår literatur»;

s. 153, r. 6 nrf.: »en bland *perlorna* i vår literatur, är sagospelet Lycksalighetens ö. *Deri påträffas* man ock *blomman* af Atterboms lyrik. Alla de bland hans dikter, som vunnit en större *utbredning, påträffas der*»;

s. 179, r. 1 upf.: »Almqvists vittra *hufvudverk* utgöres af — Törnrosens bok»;

s. 74, r. 8 upf.: »Tidehvarfvets literära *storverk*» — Bibelöfversättningen»;

s. 165, r. 2 nrf.: »Tegnér har på den retoriska poesiers område *upprest* storartade *mästerverk*, såsom förberörda Epilog»;

s. 103, r. 10 upf.: Dalin »använde sin tid på *utförandet* af sitt *historiska verk*»;

s. 174, r. 1 upf.: (om Stagnelius): »Betrakta vi hans lyrisk dikter (,) *möta oss främst* ofvannämnda Liljor i Saron». — [Uttrycket har någon frändskap med det bekanta citatet ur en viss *gradualdisputation*: »Betraktar jag en insekt ofvanifrån, sönderfaller den i tre delar»;]

s. 155, r. 3 nrf.: »Af Hammarskölds bidrag i Polyfem — väcktes mesta uppseendet af en samling satiriska skrifter»;

s. 172, r. 5 nrf.: (om Stagnelius) »Stort uppseende väckte skalden hos *kännare*, då ryktet *angaf* honom såsom författare till den anonymt utgifna dikten Wladimir den store»;

s. 121, r. 12 upf.: »*Storheten* af Bellmans skaldskap är till en *stor del* att söka»;

s. 142, r. 1 upf.: Rosenstein »skall vid sidan af Kellgren och Leopold alltid nämnas bland det fria ordets grundläggare i vårt land»;

s. 217, r. 2 nrf.: Fru Schwartz »har utgifvit en mängd noveller och romaner, såsom —, jämte många flere»;

s. 97, r. 1 upf.: »Redan under eller till och med före Karl XII:s tid hade dessa *grundsatser begynt sin hitflyttning*»;

s. 63 r. 1 upf.: »De äldsta skalderna äro höljda i ett *mystiskt dunkel*, men redan från Harald Hårfagres tid äro *skalderna fullt historiska personer*. — (För misslyckade rimmare och andra förbisedda sångarsnillen kan ju detta vara något att taga fasta på!)

s. 63, r. 14 nrf.: »Einar Skuleson, kung Östens man»;

s. 80, r. 3 nrf.: »Också uppstodo män, *flere och flere*, hvilka ansågo för en nationalangelägenhet »att lära sånggudinnorna dikta och spela på svenska», *såsom han sade tidehvarfvets störste skald Georg Stjernhjelm*»;

s. 119 r. 9 nrf.: »*Emottagandet af en enskild lärareplats i grefve Meijerfelts hus i Stockholm förflyttade Kellgren till hufvudstaden, der han tillbragte sina återstående 18 år. I Stockholm öppnades för Kellgren en ny värld. Det hus, der han var anstald som lärare* —;

s. 103, r. 19 upf.: (om fru Nordenflycht) »I unga år *ut-sjög* hon sin längtan och sin *sorg*»;

s. 103, r. 10 nrf.: — »sin diktsamling Den sörjande turturdufvan, hvori hon *nedlade sin sorg öfver*»;

s. 104, r. 10 nrf.: »Efter blott 7 månaders äktenskap upplöstes — *denna sköna förbindelse*, och den unga enkan hängaf sig åt en *sorg*, som flera veckor *höll henne fångslad vid sjukbäddem*. Hon köpte »ett torp på Lidingön, der hon *ostörd fick rufva öfver sin bittra sorg*.» »Skaldinnans slut var *sorgligt*. Ånyo intagen af en svärmande kärlek, nu till en ung man vid namn Fischerström, dog hon af *hertersorg*»;

s. 105, r. 9 nrf.: »Creutz *öppnade* jämte sin vän och skaldbroder Gyllenborg *ingången* till Gustaf III:s tidehvarf. *Gemensamma böjelser drogo dem först till hvarandras bekantskap och sedan till fru Nordenflychts*»;

s. 173, r. 14 nrf.: (om Stagnelius) — »och först när Martyrernas skald *upphört att sjelf vara en martyr, sprang i dagen en hel skattkammare af hans sånger*»;

s. 180, r. 11 nrf.: »Der dog i September s. å. denna disharmoniska *personlighets*»;

s. 135, r. 5 upf.: — »*aftonen af hans korta lefnadsdag var hemfallen* åt armod och nöd»;

s. 150, r. 12 upf.: — »de poetiska alster, som af dem framlades i Phosphoros och Poetisk kalender (,) ej sällan voro, synnerligast i början, omogna, dunkla och svulstiga»;

s. 154, r. 9 nrf.: »Sv. siare och skalder, *hvari* han skilddrar —. *Deri* låter han» —.

s. 182, r. 5 upf.: »Gumælius gjorde *första början* till en historisk roman i Walter Scotts anda *i och med Thord Bonde (1:sta delen 1828; 2:dra delen utkom aldrig)*»; sid. 217: »*Sparre följde Gumælii exempel*»;

s. 200, r. 13 nrf.: Brauns »allvarsamma dikter *tillhöra* företrädesvis den mogna och i lifvet pröfvade mannen. Bland dem *träffar* man —. Äfven *träffar* man»;

s. 214, r. 6 upf.: fru Bremer »visade sig både i råd och dåd vara en verklig människovän; hon icke blott *skref*, utan *handlade äfven i det praktiska lifvet såsom sådan*».

s. 140, r. 10 nrf.: »Valerii glada och qvicka sällskaps- och dryckesvisor, till hvilka *ofta* sattes musik af en Åhlström, Hæffner m. fl.»;

s. 212, r. 11 nrf.: Scholander »har skrivit ballader och smådikter, de senare likasom *vissa* af de förra *ofta* af honom sjelf tonsatta»;

s. 85, r. 3 nrf.: »De af tidehvarfvets skalder, som *närmast* omfattade den riktning, hvars målsman Stjernhjelms var —»;

s. 127, r. 14 nrf.: »sin framställning *om* grunderna för svenska metriken».

(Äfven en gång förr har det lilla ordet *om* förvirrat lektor S:s tankegång. Vi syfta på ett bevingadt exempel i en af hans språkläror: »*Om* och när konungen dog, är *ovisst*»);

s. 68, r. 12 upf.: »Om konunga- och höfdingastyrelse är i våra dagar utgifven — (Stockholm, P. A. Norstedt & Söner, 1878) i en praktupplaga, *som utgör en verklig heder för den svenska boktryckerikonsten*»;

s. 140, r. 1 nrf.: »Af Valerii Visor och Sångstycken jämte lefnadsteckning af B. v. Beskow är en ny upplaga utgifven (Stockholm, 1878), *till hvilken vi hänvisa*»;

s. 121, r. 5 nrf.: »Jfr artikeln Bellman af *den bekanta signaturen* — RN i Nordisk Familjebok, utgifven af N. Linder. *Detta storartade arbete borde icke saknas i något bildadt hem*»;

s. 106, r. 14 upf.: (om Creutz) »Sina vitterhetsarbeten (som senast blifvit utgifna 1862) utgaf han 1795 tillsammans med sin fosterbroder i *vänskap och sång*»;

s. 61, r. 8 nrf.: »Till gudasångerna föres äfven -- (Sol-sången), en skön lärodikt, som, författad i kristen tid, enligt en sägen af Sæmund den vise, *egentligen ej hör hits*;

s. 77, r. 11 nrf.: »Messenius, hvilken lefde under slutet af detta och början af följande tidehvarf»;

s. 96, r. 1 upf.: »Tidehvarfvets vitterhet kan *den intres-serade* närmare lära känna —»;

s. 158, r. 9 nrf.: (om Grafström) »Hvem känner ej hans Norrland, Harpan, Välkommen och farväl, *från Tyskan*, m. fl.»(?)

s. 206, r. 8 upf.: »Och huru många oräkneliga gånger under sin ännu ej lyktade skaldebana har icke Nybom vid högtidliga tillfällen, glädje- och sorgefester, strängt sin lyra till högstämde toner såsom en af vårt lands lyckligaste tillfällighetsdiktare» — [Dessa 5 rader tarfva lika många korrigeringar.]

s. 176, r. 1 upf.: »men på samma gång vi sörja öfver, att Stagnelius ej längre fick sjunga, är det vår tröst att han längre slapp lida. Vi kunna icke dölja för oss, att bortom stjernorna var hans rätta ort. Allt, hvad vi härnere kalla ljus, var för honom endast skuggan af ett annat». — [Dylika utgjutelser, som kunna vara på sin plats vid båren eller i ett minnestal (jfr Böt-tiger), synas oss alldeles olämpliga i en lärobok och återkalla i vårt minne den i romarespråket okunnige panegyrikerns ord: »Agardh är död! Risum teneatis amici!»]

s. 168, r. 8 upf.: (om Tegnér) »Den 2 Nov. 1846, en flammande norrskensnatt, bröt skaldens ande sina bojor». — (Jfr Böt-tiger I);

s. 176, r. 13 nrf.: (om Vitalis) »och sannolikt hade han blifvit en humorist af första ordningen, om det varit honom förunnadt att få lefva och utveckla sina anlag»;

s. 172, r. 12 upf.: (om Stagnelius) »Hade detta skalde-nille fått utveckla sig under gynsammare förhållanden, hade det sannolikt slutat som vår skönaste poetiska ära»;

s. 178: Almqvist, *f. d.* regementspastor;

s. 199: Braun, *f. d.* löjtnant;

s. 211: Adlersparre, *f. d.* löjtnant;

s. 219: Jolin, *f. d.* skådespelare;

s. 221: Rydqvist, *f. d.* kungl. bibliotekarie;

s. 224: Starbäck, *f. d.* lektor. — (Desse män hade gåt ur tiden, då boken utgafs);

s. 87: »Samuel Columbus var Stjernhjelm's personlige lär-junge och äfven, *likasom denne, en Dalarnes son*»;

s. 80, r. 1 upf.: »Gustaf Adolfs *'morgonglänsande'* styrelse»;

s. 67, r. 1 upf.: »Romantiska sagor i *egentlig mening uppträda* först efter kristendomens utbredande. De handla om förhållanden, — hvilka blifvit *rena äfventyr*»;

s. 178, r. 14 upf.: »*Allbekanta äro Fahlcrantz' qvicka ordlekar.*»

(Förf. uttrycker sig på detta oriktiga sätt för att lämna lärjungarne den viktiga upplysningen att: *F. är bekant för sina ordlekar.* Det kan ej heta: *F. är bekant för sina kvicka ordlekar*, ty *F.* är nog ock känd för sina icke-kvicka; ej heller vill väl förf. påstå, att endast de kvicka äro allbekanta.)

När lektor *S.* talar om Stjernhjem, Runius o. s. v., citerar han Atterbom, Malmström m. fl., namn, hvilka man väl icke kan antaga att lärjungen ännu känner till; så anticiperar han t. ex.:

s. 84, r. 13 nrf.: »— har Stjernhjem (*af Atterbom*) erhållit namnet svenska skaldekonstens fader. Hvad han skänkt sin eftertid är, säger *Malmström* —»;

s. 91, r. 8, nrf.: »Runius gifver oss, säger *Atterbom* —»;

s. 94, r. 1 nrf.: »enligt *Malmström*»;

s. 103, r. 16 upf.: »Nordenflycht är, säger *Malmström*»;

s. 106, r. 13 nrf.: »Gyllenborgs poesi är, säger *Malmström*»;

s. 117, r. 13 upf.: »— Stockholmsposten, som han utgaf gemensamt med *K. P. Lenngren, skaldinnans man*»; — [Hennes biografi läses sid. 135.]

s. 118, r. 13 nrf.: »säger *Böttiger*»;

s. 122, r. 14 upf.: »Humorn är, säger *Atterbom*»;

s. 123, r. 1 upf.: »— må anföras *G. Ljunggrens* ord»;

s. 129, r. 8 upf.: »*Författaren till svenska siare och skalder* säger, att *Leopold* —»;

s. 137, r. 4 upf.: »enligt *Malmströms* förmenande»; r. 7 nrf.: »såsom *Ljunggren* visat»;

s. 166, r. 14 upf.: »såsom *Orvar Odd* säger»;

Några af lektor *S:s* älsklingsuttryck skola vi här anteckna; de visa att biografierna ofta fabricerats efter en viss schablon; t. ex.:

s. 218: »*Börjesson framträdde* efter lång tystnad (1846) med sorgspelet *Erik XIV, som genast* gick öfver scenen. *Snart* derefter följde —»;

s. 198: »*Böttiger framträdde tidigt* som skald med — och *redan* —»;

s. 189, r. 2 nrf.: »*Märk*, att det äfven var 1830 som *Runeberg framträdde* med sitt första häfte *Dikter*»; s. 193, r. 16 och 10 nrf.: »År 1830 *framträdde* *Runeberg* med sitt första häfte *dikter* (lyriska)»; »*framträdde* *Runeberg* först (1830) med ett häfte *lyriska Dikter*»; följande sid. 194, r. (9 och) 14 upf.: »Året efter sitt första *framträdande* (med det *lyriska dikt-häftet*)»;

s. 199: »Braun *framträdde* med ett häfte Dikter I och vann *genast*»;

s. 210: »Kullberg *framträdde* 1850 med Dikter»;

s. 212: »J. G. Carlén *framträdde* med Stycken på vers»;

s. 221: »Rydqvist *framträdde först* som literaturhistoriker»;

s. 173, r. 3 upf.: (om Stagnelius) »den unge skalden *framträder* som en hardt nära fulländad konstnär» —; r. 7: — »och detta är den enda gång Stagnelius *framträdde* offentligen».

s. 211: »Adlersparre visade *redan* i ungdomen vackra anlag —. *Redan* vid 21 års ålder utgaf han —»;

s. 169, r. 9 nrf.: »Nicander fäste *redan* vid 21 års ålder stora förhoppningar vid sig»;

s. 171, r. 2 upf.: »*Redan* 1818—19 utgaf Beskow —»;

s. 182: (om Geijer) »*Redan* vid 20 års ålder —»;

s. 137, r. 6 upf.: (om Franzén) »*Redan* som 21 års yngling»;

s. 155, r. 2 upf.: (om Atterbom) »*Redan* som ung student —»;

s. 120, r. 13, 20, 21 upf.: (om Bellman) »*Redan* under föregående tidevarf började han sin vittra bana, *främst* med en dikt i Dalins tonart. — »Emellertid kunde *den unge örnens flygt ej länge stäckas. Redan från* 1766 utvecklade Bellman hela sitt egendomliga skaplynn. På 6 år *tillkommo* 50 af Fredmans epistlar».

s. 214: Fru Knorrning, »friherrinnan med de tjugufem talafgerna, *framträdde först med romanen* Kusinerna. *Sedan* utgaf Förf. till Kusinerna *med korta mellanrum flere romaners*; »skref *förnämligast* — ur det *förnämre* salongslifvet»; »Att den *förnäma* författarinnan —»; »Fin iakttagelseförmåga, stor världserfarenhet — utmärker denna författarinna». — Om fru Carlén heter det på följ. sida, r. 14 nrf.: »Vidtomfattande världserfarenhet, en skarpsinnig och fin iakttagelseförmåga»;

s. 80, r. 8 upf.: — *märk* Gustaf Adolfs storartade gåfvobref —»;

s. 112, r. 17 nrf.: »*Märk* de under detta tidevarf *tidt och ofta* prisbelönda äreminnena»;

s. 116, r. 5 upf.: »*Märk* också Gustaf III:s Gustaf Adolf och Ebba Brahe»;

s. 117, r. 4 upf.: »(*märk* hans vittra tvekamp med Thoirild)»;

s. 128, r. 2 nrf.: »*Märk*» o. s. v.

Vi hafva här påpekat några af de formella fel och svagheter, på hvilka ifrågavarande »reviderade» lärobok är så rik. En mängd anmärkningar äfven af annat slag skulle kunna

göras. För denna gång skola vi dock endast fästa oss vid följande: Utg. säger (i förordet s. IV), att han till *vitterheten* räknar *vältalighet* och *historien*. Alltså ingår det ju i hans plan att upptaga *vältalare* och *historiker*; men förgäfvos söker man dock efter biografierna öfver t. ex. en J. H. Thomander, P. Wikner, J. A. Gripenstedt, A. N. Sundberg, I. Hwasser, C. T. Odhner, H. Forssell, E. Fries, W. Rudin, C. A. Torén, G. af Wetterstedt, P. Genberg, J. Berzelius m. fl. Jo, — vi göra förf. en smula orätt! Några af dessa namn, ehuru icke synliga i registret, kan man dock läsa i den med fin stil uppsatta förteckningen på Svenska akademimens ledamöter — ty lyckligtvis finnes en sådan. Att på en rad eller ännu mindre (med petit) expediera t. ex. Thomander, af många ansedd som den störste vältalare vårt land ägt; att ägna åt Odhner eller Hwasser 1 rad, men åt J. G. Carlén 9 rader; åt H. Forssell $\frac{2}{3}$ rad petit, men åt C. J. Lénström 9 rader corpus; åt J. Börjesson t. o. m. två biografier, den ena med 7 rader petit, den andra med 10 rader corpus, men icke någonstädes ens omnämna en Pontus Wikner, A. Törneros, E. Lundgren, S. Ödmann, H. Palmær m. fl. — det förefaller oss vara en besynnerlig uppfattning af vitter och litterär storhet.

Emellertid, äfven om de af oss antydda felen och svagheterna korrigerades, blefve boken därigenom icke mycket bättre. En dålig kria kan aldrig blifva en god. En dikt, som icke har skaldeingifvelsen till sitt upphof, förblifver intet annat än rimsmideri, äfven om hon efter korrigering af meterfel o. a. befinnes passabel. En tafra, hvars hela komposition är klen, förbättras föga, om man där och hvar putsar och penslar.

Då lektor S. grep sig an med utgifvandet af sin vitterhets-historia, tog han sig vatten öfver hufvudet; det har han i vårt tycke tillräckligt ådagalagt. Han är icke författare i egentlig mening; som skriftställare har han icke kommit till den utveckling, att han är vuxen ett företag sådant som det ifrågavarande. Han kan ju ha ett namn som grammatiker och lexikograf, vara en skicklig lärare i modersmålet och i filosofi; han kan äga de för skolundervisningen nödiga litterära kunskaperna — och mycket mera därtill — samt veta att på ett utmärkt sätt bibringa ungdomen hvad den behöfver lära känna om vitterheten och dess idkare; men han är icke mannen att skriva en vitterhetsyhistoria för allmänna läroverken.

Då lektor S. själf i förordet till sin »öfversigt» tydligen låter förstå, att han hyser en helt annan föreställning om sin kompetens, och då genom hans stora ord allmänheten bibringas en uppfattning om hans opus, hvilken synes oss högst oriktig,

ha vi velat uttala vår åsikt om detsamma. Och vi ha härtill haft så mycket mera skäl som vi anse, att hans vitterhetshistoria i intet afseende kan täfla med K. Warburgs och G. Claësons litteraturhistorier. Förmodligen är det också endast författarens ställning som lärare samt möjligen i någon mån förläggarens goda namn och anseende, som hittills hållit boken uppe.

Johannes Almén.

Om åskådningen vid undervisningen i moderna språk vid de allmänna läroverken.¹⁾

(Uppsats för profårskursen H. T. 1890—V. T. 1891 vid
Upsala högre allm. läroverk¹⁾).

Skolstadgans 1 Kap. § 116, moment 4 innehåller om åskådningens användande vid undervisningen följande bestämmelser:

»I alla läroämnen och på alla de utvecklingssteg af undervisningen, der sådant med fördel låter sig göra, skall åskådningen användas till lättnad för lärjungarnes uppfattning.»

Åskådningens uppgift särskildt vid språkundervisningen är således att göra språket i fråga fattbart och fattadt af lärjungen. Återupprepad åskådning, repetition, ger fasthet åt det en gång riktigt fattade och gör det till lärjungens andliga egendom. De tre moment, vi därför skulle vilja framhålla vid åskådningen, äro:

- 1) framkallandet af åskådningen;
- 2) det åskådade fenomenets upptagande i medvetandet;
- 3) föregående moment upprepadt.

I efterföljande rader vore det vår afsikt att från dessa tre synpunkter behandla åskådningen vid de olika delar af språkundervisningen, som förekomma vid de allmänna läroverken i Sverige. De pedagogiska satser, som därvid ständigt skola hållas i sikte, äro:

- 1) utgå från det kända;
- 2) en sak i sänder och den noggrant;
- 3) själfverksamhet.

¹⁾ Uppsatsen återgifves här i sitt ursprungliga skick med undantag af några obetydligare redaktionsförändringar. Till densamma voro bifogade såsom bilagor följande, af förf. tidigare utgifna skrifter:

Bilaga A: Språkuppfostran. 1885

Bilaga B: Pedagogik från tredje nordiska filologmötet i Stockholm den 10—13 augusti 1886 (referat).

Bilaga C: Thalia Schoug, Franska Dialoger. 1889 (recension)

Förf.

Göra vi då början med *uttalet*, gäller det först att se till, hur man bör förfara vid inlärandet af de främmande ljuden, och därefter att undersöka, hvilka ljudbilder som därvid först böra användas. Beträffande frågans förra del torde meningarne näppligen vara delade. Äga vi i svenskan full motsvarighet till det ena eller andra ljudet i det främmande språket, så har man endast att konstatera detta. Men detta måste ske uttryckligen. Ty det vore ett tidsödande och dessutom osäkert förfaringssätt, om vid inlärandet af t. ex. det tyska *ich*-ljudet läraren åtnöjde sig med att säga före ljudet, utan att påpeka att det är identiskt med sv. tje-ljud i t. ex. tjänst (uttaladt utan uddljudande t). Skrif så *i tjänst* å svarta taflan, låt dem uttala de 2 första ljuden, och de se till sin förvåning och förtjusning att de alltid ha kunnat uttala *ich*. Ach-ljudet ha vi ock i svenskan, ej som språkljud, men som naturljud: det är (börjande) harkling. Man behöfver ej befara, att lärjungarne i 1:sta och 2:dra klasserna skullê underlåta att öfva *det* ljudet. Slutligen är sacheljudet (för att samtidigt nämna de tre ljud, som ständigt förväxlas) = vårt sje-ljud i t. ex. sju. Icke alldeles visserligen, men må det i förbigående anmärkas att man bör nöja sig, åtminstone på skolstadiet, med ett uttal, som 1:0 är *begripligt* för utlândingen och 2:0 sådant, att det *ej* förefaller honom *stötande*. Och det målet är ej svårt att nå.

Sedan lärjungen nu — genom jämförelse med kända fakta — fullt fattat dessa tre ljud och öfvat dem, frigjorda från omgifvande ljud, blir nästa uppgift att visa de olika bilder, under hvilka de uppträda i den vanliga ortografien. Taflan anlitas och en schematisk uppställning af följande utseende klargör det ömsidiga förhållandet.

Ljudet

kallas	sche-ljud	ich-ljud	ach-ljud
är =	sv. sje-ljud i	= sv. tje-ljud i	= harkling
	t. ex. sju	t. ex. tjänst	
tecknas	1) sch t. ex. Mensch	1) ch (efter	1) ch ...
	2) s (i förbindelserna sp och st, då de stå i början af en stamstafvelse),	...) t. ex. ...	
	t. ex. sparen,	2) g efter ...	2) g ...
	Staat, Gestirn.		

Läraren påvisar först själf exempel ur den föreliggande texten, låter lärjungarne sedan själft finna sådana och införa dem i schemat på taflan. Schemat afskrifves och de få i läxa att

för hvarje gång däri införa läxans resp. exempel. Läxan prepareras på så sätt att de genom enkla tecken få i läseboken markera de resp. ljuden, hvilken metod vid öfverläsningen i hemmet ersätter den idkeligen rättande informatorn. Genom nu nämnda förfaringssätt vinnes klarhet i uppfattningen och öfning under kontroll; självverksamheten tages i anspråk för ett arbete, som ej öfverstiger deras krafter, och de få på detta sätt redan från början lära sig att arbeta, att arbeta själfständigt; de märka att de *kunna* något, därvid njutande den rena tillfredsställelse, som själfvunnen makt öfver något skänker.

Vi ha hittills i princip redogjort för och exemplifierat inlärandet af sådana främmande ljud, hvartill motsvarighet finnes i svenskan. Återstår kategorien: inlärandet af de främmande ljud, som *ej* finnas i svenskan. Som allmänt tillvägagående härvid torde för skolans ändamål följande (ej strängt skilda) principer kunna tillämpas:

1) det främmande ljudet har *delvis* samma artikulation som ett svenskt. Det sv. ljudet ljudes opp. sedan det främmande, och *olikheten* i artikulationen påpekas. Ex.: engelskan fördrar — i olikhet med^o sv. — ej ljud med framskjutna läppar; franskan fordrar alltid spända ljud. Det svenska *näs*ljudet särhålles skarpt från de franska *mun-näs*-ljuden. (Vid vokalljuden torde f. ö. imitation efter läraren vara bästa sättet för inlärandet af skilnaden mellan det främmande och närmast liggande svenska ljud.)

2) det främmande ljudet äger ingen motsvarighet i svenskan. Artikulationen beskrifves och utföres. Ex. de eng. börjande ljuden i *think* och *that*. En lärjunge framkallas och får följande första order: sträck ut tungan; höj den mot öfre tandraden; håll fast i den med handen; blås!

Åskådligheten i fråga om de främmande ljuden befordras i hög grad, om läraren uttalar några svenska ord och meningar med substituerande af de främmande språkens resp. ljud. Härigenom vinnes äfven en annan fördel. Klassen *hör* påtagligt — genom ett enkelt analogislut — hur obegripligt och löjligt de främmande språken ta sig ut med svenska ljud. Detta ger dem ock moraliiskt mod, så att de öfvervinna den känsla af *tillgjordhet*, hvilken eljest plär vara ett medverkande hinder vid tillägnandet af ett främmande språks uttal. Läraren bör ofta själf ge lärjungarne tillfälle att höra språket och låta dem imitera. Här ligger tyngdpunkten för uttalets inlärande. Utanläsning af mindre stycken ökar säkerheten och förlämnar otvungenhet åt föredraget.

Efter denna behandling af ljudläran, hvarvid vi gjort den tysta förutsättningen, att i den föreliggande täxten det främmande

språkets vanliga ortografi användts, öfvergå vi till den under det det sista årtiondet väckta nya frågan: ljudskrift eller vanlig ortografi. Närmare bestämdt: uteslutande ljudskrift från början? Ty ljudskrift — *parallel eller interlineär* — till underlättande af uttalet af med vanlig ortografi affattad täxt, är en uppfinning, som har höga anor. För tyskan är den, mig veterligen, ej använd; för franskan och engelskan däremot, hvilka i förevarande fall erbjuda större svårigheter, påträffas ljudskrift redan tidigt: för engelskan 1748 i Ifvar Kraaks »An Essay on A Methodical English Grammar for the Swedes eller Försök till . . . Engelsk Grammatica . . . uti hvilken . . . därhos ett nytt sätt at i kort tid och med liten möda komma till det så kallade svåra utnämmandet . . .»; för franskan i ett arbete, tryckt före 1760 med titel »Försök att lära Fransöska språket med vidsatt prononciation igenom hela boken . . .» Antagligen finnas nog äldre dylika för franskan, möjligen redan från midten af 1600-talet. Denna metod att underlätta inlärandet af uttalet har allt sedan fortlevat och lefver ännu, vare sig såsom nationel eller internationel eller blandad nationel och internationel bokstafs-ljudskrift eller såsom t. ex. Walkers bokstafs-siffer-ljudskrift eller t. ex. Calwagens blandning af Walker och bokstafs-ljudskrift.

Skulle vi svenskar, för skolans behof, välja bland denna mångfald af ljudskrifter, så låge principiellt *den* för åskådningen närmast, som närmast anslöte sig till den vanliga svenska ortografien. Sturzen-Becker bl. a. har tillämpat denna princip i sin Engelsk Läsebok 1876. Ett försök i dylik riktning, men åsyftande större noggrannhet, är gjordt af Afzelius och undertecknad i Afzelii Supplement till eng. elementarbok 1888. En ny bearbetning skulle möjligen göra det rätt brukbart. Vanligen användes Walkers sifferbeteckning. *Någon* slags transskription är i alla händelser nödvändig för engelskan för öfverläsningen i hemmet; om man väljer Walker eller Afzelius är jämförelsevis likgiltigt. (Öfvergång från det ena systemet till det andra vållar ingen nämnvärd svårighet). Afzelii transkription är åskädligare och verkar därigenom lifvigare, snabbare och säkrare samt kräfver mindre abstraktion; genom någon tids öfning vinnes dock detsamma förmedelst siffrorna. I en ny upplaga af Mathesii Eng. Elementarbok borde i Ordlistorna uttalet införas, äfven om man jämsides använder *hans* uttalslära. Så som saken nu står, föreligger tredubbel abstraktion. För franskan torde — sedan uttalsläran i Olde¹⁾ med åtföljande läsestycken blifvit genomgången

¹⁾ Såsom läsaren redan märkt, röra vi oss i vår framställning inom ramen af de faktiskt gifna förhållandena och föreslå endast *inom dessa* en eller annan mindre förändring.

— någon annan transskription ej vara behöflig än en sådan som för tyskan redan föreslagits, d. v. s. markering i täxten.

I sådana fall där, af olika anledningar, ljudbilderna gärna vålla felaktighet eller osäkerhet i uttalet, undanrödjas lätt hindren för en klar åskådning, om man å taflan — således äfven för ögat — visar skilnaden mellan ljudet och skriften. Ex. sv. vården, våden, (5 ljud; rd = 'tjockt' d — ett ljud) — tyska worden (6 ljud); sv. vårt, våt — t. Wort; sv. Ernst, Enst — t. Ernst o. s. v.; confuzion — confuzen; ocean — ofen; gracious — grafus; vieil — viej; sillon — sijn.

Detta om ljudskrift i och för öfverläsningen. Återstår frågan: skall språket från början presenteras i *uteslutande* ljudskrift? Efter den utredning som nu föregått, och under förutsättning att de föreslagna, enkla åtgärderna tillämpas, ger svaret sig själf. Ljudtrogna täxter, med uteslutande af den vanliga ortografien, äro *ej* behöfliga.

Då vi härmed lämna uttalsfrågan, är det oss angeläget att motivera den utförlighet, hvarmed densamma blifvit behandlad. Denna utförlighet har synts oss nödvändig, icke därför att vi tillmäta uttalet någon dominerande betydelse vid sidan af ämnets öfriga delar, men väl därför att uttalsundervisningen så som den *nu kan* bedrivas och äfven faktiskt bedrivnes, är nära nog en ny del af ämnet och en del som är förtjänt af uppmärksamhet: Den under de sista årtiondena nyvunna insikten i fonetik skänker dagligen — tack vare skolan — goda, för det praktiska lifvet fullt dugande resultat; ej mindre högt sätter jag dock den fasthet och klarhet i metod, som de nyförvärfvade kunskaperna fört med sig. Lärare och lärjunge behöfva ej längre trefva sig fram.

Om språkundervisningens öfriga delar kunna vi fatta oss kortare.

Enligt Skolstadgans föreskrifter ang. fordringarne i mogenhetsexamen jämte dess öfriga hithörande bestämmelser, åsyftar det allm. läroverket på det högsta stadiet att bibringa lärjungen säker bekantskap med språkets allmänna lagar samt förmåga att läsa 'valda författare'. Mogenhetsexamen afser likväl att utröna icke blott måttet af lärjungarnes kunskaper utan »äfven och förnämligast halten af den bildning de därigenom tillagnat sig.»

Undervisningsplanen föreskrifver ämnets fördelning, med mindre modifikation, i grammatik, öfversättning till och från det främmande språket, skrifning.

I hvad mån och huru kan nu åskådningen lämpligen komma till användning vid dessa öfningar?

Våra dagars reformatorer på språkundervisningens område stå redo med svaret såväl genom de principer de uppstått för sin metod som genom den praktiska tillämpning i läroböcker och undervisning, denna metod redan vunnit. Kort uttryckt är hufvudprincipen denna: lär er det främmande språket på samma sätt som ni lärt er edert eget modersmål! Denna sats uttalades först — och det är väl att märka — utan hänsyn till faktiskt gifna specialförhållanden. Kan principen, sade man, ej tillämpas i hela sin vidd, så gör däraf det bruk, ni under edra förhållanden kunnen! *En* konsekvens, som med nödvändighet borde följa ur principen och ej rubbas af *några* förhållanden, var dock: bort med öfversättningen till och från det främmande språket, ty ingalunda har man lärt sig modersmålet genom någon öfversättning! Man har lärt det direkt, utan några mellanstadier. Är detta påstående sant? Enligt min mening: nej! Erfarenheten visar dagligen motsatsen. Huru många gånger måste ej barnet, gossen, den vuxne höra och själf använda benämningen på tingen -- de konkreta och de abstrakta — och deras relationer, innan den dag kommer, då hans uppfattning af benämningens innebörd är så klar och fullständig, att han fullt fattar den, då den användes, och själf kan använda den, med visshet om att den tilltalade får just den uppfattning, som han (den talande) med benämningen åsyftat. Hvilken dimmig åskådning är icke i alla dessa fall den första åskådningen och den andra och den tredje! Så att — ingalunda lära vi oss modersmålet direkte. Skulle vi då lära oss det främmande språket genom samma *långa* procedur? Skulle vi lära oss det så, äfven om vi åtnjöte den förmånen att inhämta det i det land, där det talas? Eller skulle vi icke äfven då vara tacksamma, om vid vår sida stode en tolk, som i hvarje ögonblick gäfvade oss den svenska motsvarigheten för det främmande uttrycket? Det förefaller som om denna väg vore genare och säkrare.

Man berättar med korta mellanrum i tidningar och tidskrifter om de stora resultat man vunnit genom icke-öfversättningsmetoden, huru lärjungarne förstå hvad som säges dem på det främmande språket, och hurusom de själfva med lätthet förmå att uttrycka sig. Är detta så? Förstå de verkligen hvad som säges dem, förstå de hvad de själfva säga? Om de också uttrycka sig med lätthet, uttrycka de sig också korrekt? Och inom hvilken sfär rör sig samtalet? Och hur gestaltar sig saken gentemot de olika språken — franskan, tyskan, engelskan? De svar, jag å dessa frågor skulle vilja ge, ligga redan implicit i frågorna. En större erfarenhet, grundad på vidgad personlig iakttagelse, skall ge visshet. Hvad skolan dock, med afgjord

vinst, i åskådningsväg härvid kunde göra vore att in natura eller i afbildningar visa konkreta föremål och låta lärjungarne benämna dem, dock alltid, såsom kontroll, med angifvande af det svenska ordet. Goda arbeten i denna väg saknas ej. Åtskilliga lättare utförbara, konkreta handlingar kunde utföras samtidigt med benämmandet. Hvad som härvid går eller icke, ger sig lätt i praktiken. Den fond af åskådadt vetande, som på föreslaget sätt skulle vinnas, är större än man möjligen först skulle förmoda. Kommer turen åter till abstraktions-området, då är det första oundgängliga medlet öfversättning, och pedantiskt god öfversättning. Ty det är af vikt att *den* åskådning, som genom öfversättningen vinnes och som i sitt första stadium endast genom öfversättning kan vinnas, redan vid sitt första framträdande är klar. Härmed är dock åskådningen endast delvis framkallad; ännu en akt fordras, för att det främmande begreppet skall framträda fullt fattbart. »Sätt er in i situationen!» Fantasien måste anlitas: »se opp från boken! *tänk* er detta! *ser* ni o. s. v.» Detta går visserligen ej på kommando, men ömsesidigt godt förstånd mellan lärare och klass gör underverk. Vi veta, hur det är bestädt med vår språkkunskap, om vi ej studerat på detta sätt. Ha vi ej kroppsligen eller andligen sett det med ordet betecknade föremålet eller begreppet eller relationen, så stå vi tvekande i det ögonblick, då ordet förekommer. Man börjar en abstraktionsprocess, man söker erinra sig hvar man såg det *ordet* förut, hur det stod öfversatt i Elementarboken, Läseboken eller Ordboken och så — så småningom — dyker det opp ett: aha, ja så, det är det.

I hög grad befrämjas möjligheten af en god öfversättning till svenskan genom att *skriftligen* verkställa densamma. En muntlig öfversättning äfven till ens eget språk utarbetas aldrig af eleven med samma noggrannhet, som då han tvingas att skriftligen affatta den: han bemödar sig då mer än eljest att tränga in i det främmande språket, att söka klargöra för sig ordens och uttryckens innersta mening och att så nära som möjligt återgifva dem på genuin svenska (jfr Bil. A Språkkupföstran s. 13). Detta är en fin och bildande öfning, som omfattas med intresse och som ger vackra resultat. Så småningom kan den skriftliga öfversättningen inskränkas, sedan vana vunnits. *Åndamålet* är *icke* att härigenom ha åstadkommit en god öfning i *svenskan*, så som Örtenblad, Verdandi 1886, 167 har uppfattat denna metod; *svenskan* är ett *medel*, ett genomgångsstadium, nödvändigt, såsom nyligen visats, för att komma åt det främmande språket (jfr Bil. B s. 185). Omedelbart efter detta moment följer — jag upprepar det — det moment, hvori man lever sig in i situationen; därpå inöfvas det främmande uttryc-

ket genom omläsning af den främmande täxten och *utanläsning* till nästa gång (jfr Bil. A s. 29, som Örtenblad, Verdandi 1886, 167 ej nog uppmärksammat). Men på detta sätt »hinner» man ingen väg, säger Örtenblad på samma ställe; *endast* på detta sätt hinner man någon väg alls, enligt min mening. Icke så, som skulle ej ett visst mått af vetande kunna vinnas äfven utan denna noggrannhet, men då också utan den klarhet och säkerhet som ensamt kan göra det praktiskt dugande och på samma gång lämpligt som insats i den fond af verklig bildning, hvilken ingår i det allmänna läroverkets uppgift.

Hvad här man att förstå under uttrycket 'valda författare', som enligt Skolstadgans föreskrift böra läsas? För tolkningen af detta uttryck ansluter jag mig utan tvekan till det utlåtande, som härom föreligger s. 24 i Språkkommissionens af 1865 Underdåniga Betänkande. »Icke heller, heter det, kan med språkundervisningen i skolan meningen vara den, att historiskt följa ett språk genom alla dess utvecklingsskeden; uppgiften är fastmer att studera detta språk, sådant det är på en viss grad af utveckling, med bortseende från alla öfriga, och denna grad måste . . . hvad de lefvande språken vidkommer, vara det skede af utbildning, hvori de under närvarande tid befinna sig.» Kommissionen motiverar denna fordran genom att framhålla hurusom lärjungarnes uppmärksamhet eljest skulle ryckas bort från den krets af förberedande kunskaper, inom hvilken det är skolans plikt att göra dem hemmastadda, och in på ett fält, dit ingen till sin fromma kan föras, förrän en säker grundval af elementära kunskaper redan blifvit lagd. (Detta visserligen närmast yttradt contra »vetenskaplig utredning af språkformernas uppkomst och uttryckssättens gestaltning», men tillämpligt äfven på föreliggande fråga). Ett historiskt studium af språken skulle därför icke blott öfverskrida gränserna för skolynglingens fattning utan äfven blifva allt för vidlyftigt för att ens flyktigt kunna medhinnas.»

Den enkla pedagogiska sanning, till hvilken förestående uttalanden låta hänföra sig, är: *en* sak i sänder och den noggrant! Och hvilken denna ena 'sak' i förevarande fall bör vara ligger i öppen dag: »det skede af utbildning, hvori språket under närvarande tid befinner sig» d. ä. nutidsspråket. Men nutidsspråket äger, trots dess enhetlighet såsom representerande *ett* visst skede i språkets utbildning, en så stor mångfald af skeden eller lager inom sig själf, att skolan väl behöfver hela den åt språkstudiet anslagna tiden för att tillfredsställande sårhålla och klargöra endast dessa lager. Hit höra, för att endast nämna några, det lägre språket, det (mer eller mindre vårdade) familjära, det högre

språket; tekniska termer från olika sysselsättningar och yrken; den bundna formen och den obundna. Ansluter sig så härtill synonymiken — ett fält som, för att väl odlas, ställer stora kraf på lärare och lärjunge, då ha vi i sanning nog af nutidens språk — vi behöfva ej gå öfver ån efter vatten.

Den nyblifne studenten skall, om han eignar sig åt det praktiska lifvet, snart med tacksamhet erfara hvad skolan i detta afseende skänkt honom. Den blifvande vetenskapsmannen skall vara skolan ej mindre tack skyldig, om hon gifvit honom en fast grund, på hvilken han tryggt kan bygga vidare. Har han en gång i klar åskådning sett det närmast liggande skedet, då lyser honom skarpare i ögonen, än eljest vore möjligt, det skede, som föregår.

Måste också under öfversättningstimmarne nödig hänsyn tagas till nu nämnda särhållanden, erbjuder dock stilgenomgången rikare tillfälle härtill. Som en första ledning för lärjungen, då han själf skall redogöra för lärarens rättelser särskildt med afseende på valet af ord och uttryck, torde en af läraren upprättad schematisk öfversigt af hithörande kategorier vara af rätt stort gagn. I detta schema bör ock lämnas rum för kategorierna formlära och syntax. Lärjungen inför på vederbörande ställen fel och rättelser och motiverar de senare. Sedan nu genom denna skolning, lärjungen vant sig att lätt skilja mellan kategorierna, bortfaller schemat. *Alla* fel, af hvad namn de vara må, markeras i stilboken med olika tecken, hvilka på schemat ha sin motsvarighet. Att såsom fel endast markera sådant, som lärjungen bör veta på grund af hvad som förut blifvit genomgången, är väl att betrakta närmast såsom betygsättning för flit och uppmärksamhet. Det som enligt denna senare princip ändras, men ej markeras i kanten som fel, blir för eleverna 'bara ett glosfel' eller 'någonting som inte just är så bra', och hvarvid ingen särskild vikt behöfver fästas. Hur föga de sentera artolikheten mellan felen, framgår af den tabell öfver egna och kamraternas fel som man ibland hos en och annan finner på permen till deras stilböcker. De därstädes anförda summorna figurera ej såsom t. ex. $3 \vee 5 - 4$ obs., utan reduceras utan vidare till $5^{1/2} \vee$ (hvarvid de 4 obs. försvinna). Tydligt är att en dylik klumpberäkning ej främjar särhållandet och åskådligheten af de olika kategorierna.

Vid ingen art af öfningar löper för öfrigt åskådningen större fara att förryckas än just vid stilskrifningen. Fasthåller man såsom riktig principen att lärjungen endast bör göra bekantskap med språkföreteelserna i deras korrekta form, så kan det vid ett första betraktande tyckas som innebure skriföfningarne en

betänkelig fara i detta hänseende. Med svett och möda utarbetar den flitige och intresserade sitt hemskriptum: den kunskap, han på detta sätt med pennan i hand vinner, sitter, såsom själf-förvärfvad och nedskrifven, fastare än all annan. Men han skrifer ej felfritt, felen inpräglas vid sidan af det riktiga. Otvivfel-aktigt. Men felen stanna i minoriteten, *vinst*-kontot visar ett betydande öfverskott. Återstår att utplåna felaktigheterna — i grund. Därtill är vägen: medvetet tillegnande af rättelserna, och dessas inöfning genom utanläsning. Fel-möjligheten minskas dessutom i samma mån, som stilen väl afpassas efter sitt ändamål. »De skriftliga arbetena»; heter det i Skolstadgan I § 116, mom. 6, »böra sättas i noggrann öfverensstämmelse med den fortgående utvecklingen af lärjungens kunskapsmåt och städse syfta till att befrämja utvecklingen af hans förmåga att rätt tillägna sig, ordna och använda hvad han lärt.» Läraren har därför att utarbeta stilen med noggrann hänsyn till klassens ståndpunkt, hvarvid han lämpligen för sig själf bör öfverflytta den till det främmande språket, då han lättare kan kontrollera de fordringar han i själfva verket ställer på lärjungarne.

En annan art af öfversättning från modersmålet är den som förekommer på skolrummet, muntligt. Som underlag användes vanligen s. k. extemporaliebok. Metoden är understundom följande: De regler och glosor, som särskildt skola användas, klareras först. Därpå låter läraren slå igen böckerna och sköter antingen själf eller genom en lärjunge uppläsningen af svenskan punkt för punkt. Det i denna metod, som i all synnerhet bör komma till användning, är: igen med böckerna! Ligger boken öppen, förmå lärjungarne endast med svårighet att lösgöra ögon och tankar från de svarta bokstäfverna: de öfversätta glosa för glosa, öfverskåda ej sammanhanget, *se ej*, lefva sig ej in i den tanke, åt hvilken de skola gifva språklig form.

Återstår att skärskåda åskådningens användning vid grammatikundervisningen. Studiet af grammatik tillhör såsom förut-sättande en icke obetydlig förmåga af abstraktion egentligen skolans högre stadier. På de lägre stadierna, heter det sedan ur-minnes tider, bör grammatiken läras hufvudsakligen *ex usu*. och minnet, såsom barnålderns mäst utvecklade andliga förmögenhet, därvid anlitas. Gäller detta såsom en sanning ännu i dag, är det likväl icke mindre visst, att de menskliga förmögenheterna icke till den grad exklusivt tillhöra det ena eller andra ålders-stadiet, att de icke både kunna och böra samtidigt öfvas. Vid sidan af det rent minnesfordrande språkstudiet bör därför äfven på lägsta stadiet grammatiken förståndsmissigt inläras. Må vara att grammatikens kategorier ej där *fullt* fattas — oåtkom-

liga för barnasinnets äro de dock icke, såsom tydligt framgår af den grad af säkerhet och den rent af häpnadsväckande virtuositet, hvarmed de flesta 10-åringar använda dem. Skulle också kategorierna af en och annan endast kunna mekaniskt fattas och användas, så hjälper dem redan denna förmåga i de flesta fall till rätta. Med skolans begränsade tid måste nämligen undervisningen i ett främmande språk ske icke blott medelst talande på språket utan äfven genom tal *om* språket¹⁾. Det är godt och väl att äfven på det lägre stadiet ett visst material på minnesväg insamlas — och det kunde måhända göras rikare och mera tilltalande — men redan från början måste detta ordnas och vinna i fasthet. Af det hela blir eljest en rudis indigestaque moles. På följande stadier vinna kategorierna i klarhet, reglerna antaga begreppsmässigare former, och lärjungen vänjer sig att själf ur materialet abstrahera och formulera lagarne. Innebörden af den stående frågan »hvarför?» förklaras såsom i allmänhet betydande »enligt hvilken lag?» Mången gång innebär den dock ett verkligt frågande efter närmast liggande orsak, och den vetenskapliga forskningen i våra dagar kan dess bättre låta frågan mycket ofta få såväl denna sin egentliga mening som äfven ett tillfyllestgörande svar.

Grammatikens exempel, såväl de som i grammatiken finnas upptagna som de hvilka läraren därutöver använder, böra vara korta, dock ej på tydlighetens bekostnad. Understundom behöves, om regeln i fråga skall framstå fullt åskådlig, en mening eller flera utom den, hvari själfva tillämpningen kommer. Hjälpmeningarne behöfva ej nödvändigt öfversättas, om de skulle försaka lärjungen någon svårighet; läraren kan ge dem till skänks, då deras syfte endast är att klargöra situationen. Likaledes bör läraren ej för mycket uppehålla sig vid de fel i själfva tillämpnings-meningen som möjligen förekomma. Uppmärksamheten ryckes därigenom bort från det som för tillfället skall inläras, och lärare och lärjunge löpa fara att förirra sig från det närmaste föresatta målet. »En sak i sänder.»

Regel och exempel gifva hvarandra ömsesidigt stöd. Enbart regel är alltför abstrakt eller för öfrigt alltför svår att hålla fast, och gör lärjungen — trots allt — oviss i det ögonblick då han skall tillämpa den. Således bör man ej, för att ta ett exempel från formläran, inföva plur.-ändelser enligt följande schema: föl-

¹⁾ Hela detta tillvägagående gäller för öfrigt äfven modersmålet, såvidt man vid undervisningen däri äsyftar större snabbhet och säkerhet än som skulle bli fallet, om hvar och en ex usu och i allsköns mak skulle själf skapa sitt eget språks grammatik.

jande substantiv ha *den ändelsen* i plur., och följande substantiv *den* — utan: följande substantiv *heta* i plur. *så*, och följande *så*.

Då lärjungarne med en viss grad af säkerhet ha tillegnat sig ett parti af grammatiken, befästes detta ytterligare, om man å lärorummet låter dem *skriftligen* besvara hithörande frågor, hvarvid de antingen må formulera reglerna med ledning af lärobokens eller med egna ord; i fråga om exemplen böra anföras dels *de typiska* (stående) exemplen ur boken, dels själfgjorda.

En språklig företeelse vinner ock i klarhet, om den ses från olika synpunkter. ¹⁾ Jag tillåter mig anføra ett exempel från en min profektion på »infinutiven i engelskan, särskildt dess användning med eller utan *to*.» Sedan ämnet på vanligt sätt behandlats, anställde jag, under samarbete med klassen, en jämförelse mellan svenskan och engelskan.

Infn. nödvändigt utan 'att' (resp. *to*) tecknades 0; *infn. nödvändigt med 'att'* (resp. *to*) tecknades med 1. Valfrihet $\begin{matrix} 0 \\ <_1 \end{matrix}$

Möjligheter:

Sv.	Eng.	Sv. Eng.	Sv. Eng.	Sv.	Eng.
0	0	$0 <_1^0$	$0 >_1^0$		
1	1			$0 >_1$	$<_1^0$
0	1	$1 <_1^0$	$0 >_1$		
1	0				

Därefter undersöktes hvilka fall som faktiskt existera, och hvilka af dessa som särskildt voro af praktiskt intresse i föreliggande fall.

Beträffande omfånget af grammatiken, beträffande növdigheten att här, om någonsin, väl skilja mellan hufvudsak och bisak, om reglernas formulering — torr eller resonnerande — afpassad såväl efter hvarje språks individualitet som ock i enlighet med det för språken gemensamma; slutligen angående lärobokens yttre typografiska anordning — rörande allt detta hänvisar jag till Språkkommissionens af 1865 uttalanden äfvensom till det år 1881 af kommitterade afgifna »Betänkandet angående likformig uppställning af grammatiska för rikets allm. läroverk afsedda läroböcker jemte dertill hörande grammatiska utkast.

Det sista momentet i åskådningen vid grammatikundervisningen är, liksom vid ämnets öfriga delar, den återupprepade

¹⁾ Det exempel som följer åsyftade dessutom att exemplifiera det berättigade i koncentrationsprincipen, hvilken bl. a. fordrar att det ena ämnet söker tillgodogöra sig det andra.

åskådningen. Och denna icke en gång utan flera gånger: vid öfverläsningen i hemmet, genom svar eller föredrag å lärorummet, och sedan genom *meditation* i hemmet samma dag.

Vi ha fört vårt ämne till slut. Vi ha sökt uppvisa, *att* och *huru* åskådningen på olika stadier och vid ämnets olika delar bör göras gällande vid undervisningen i de moderna språken vid de högre allmänna läroverken.

Denna metod kräver dock, för att gifva åsyftadt resultat, ett villigt samarbete mellan lärare och lärjunge. Lärjungen måste känna och inse att läraren ej blott vill, utan äfven kan föra honom framåt. Läraren å sin sida måste känna lärjungen för att med säkra utgångs- och anknytningspunkter kunna föra honom vidare.

Dessa allmänna förutsättningar fordras emellertid ingalunda för ensamt undervisningen i moderna språk, hvarför vi också endast i korthet ha velat erinra om dem. Något nytt innehålla de ej håller, lika litet som uppsatsen i sin helhet, såvida ej som nyheter kunna betraktas de uppslag i språkmetodik, hvilka naturligt framgått ur de senaste årtiondenas framgångsrika behandling af särskildt ljudläran. Möjligen har dessutom en och annan användbar konsekvens dragits ur gamla sanningar.

Fredr. Palmgren.

Kongl. beslut.

Pension.

På gjord ansökning har Kongl. Maj:t vid föredragning d. ³¹/₇ funnit godt förklara adjunkten vid allmänna läroverket i Kristianstad fil. doktor Berndt Samuel Kallenberg, som uppnått en ålder af 65 år och under mer än 37 år varit i statens tjenst anställd samt numera är till helsan försvagad, berättigad att f. o. m. månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljad, under sin återstående lifstid uppbära pension till ett belopp af 3,000 kr. årligen.

— På gjord ansökning har Kongl. Maj:t vid föredragning den ⁷/₈ funnit godt förklara adjunkten vid allmänna läroverket i Lund fil. doktor Martin Åberg — som uppnått en ålder af 66 år och under 37 år varit anställd såsom lärare vid ofvannämnda läroverk samt numera är till helsan försvagad — berättigad att f. o. m. månaden näst efter den, i hvilken afsked var-

der honom beviljadt, under sin återstående lifstid uppbära pension till belopp af 3,000 kr. årligen.

— Hos Kongl. Maj:t har kollegan vid allmänna läroverket i Mariestad, fil. doktor Aug. Florén anhållit, att honom måtte tillerkännas rätt att efter erhållet afsked från kollegabeställningen åtnjuta pension enligt gällande bestämmelser; varande genom bifogade handlingar styrkt, att sökanden, som är född den 17 Okt. 1826, och således inom kort uppnår 65 års ålder, under 40 år varit anställd såsom lärare vid statens läroverk, samt att han numera är oförmögen att sin tjänst bestrida.

Vid föredragning af detta ärende har Kongl. Maj:t den ²¹/₈ funnit godt förklara Florén berättigad att, sedan han efter fylda 65 lefnadsår erhållit afsked från kollegabefattningen, fr. o. m. månaden näst derefter under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 3,000 kr. årligen.

Uppflyttning i högre lönegrad, arvoden m. m.

Hos Kongl. Maj:t har adjunkten vid allmänna läroverket i Gefle Anders Håkan Blidberg anhållit, att han, som den 2 Maj innevarande år utnämns till sin adjunktsbefattning, hvilken han tillträdt den 1 påföljande juli, måtte på grund af cirkuläret den 1 juni 1877 förklaras berättigad att f. o. m. tillträdesdagen uppbära lön i 2:a lönegraden.

K. mt:t har vid föredragning häraf den ³¹/₇ funnit godt medgifva, att Blidberg, hvilken redan från början af innevarande år varit behörig att vinna uppflyttning i 2:a lönegraden, derest han då varit till ordinarie adjunkt utnämnd, må f. o. m. den 1 innevarande juli åtnjuta lön i nämnda lönegrad med 2,000 kr. årligen.

— Till Kongl. Maj:t har Domkapitlet i Visby öfverlemnadt och dervid till bifall förordat en af utnämde adjunkten vid allmänna läroverket i nämnda stad C. A. E. Lénström gjord ansökning, deruti han — som alltsedan hösttermin 1887 varit anställd såsom extra lärare vid högre latinläroverket i Göteborg och äfven sedan han den 12 Nov. 1890 utnämns till adjunkt vid förstnämnda läroverk samt, efter det utnämningen vunnit laga kraft, den 1 Jan. innevarande år tillträdt den med adjunktsbefattningen förenade lön, till undvikande af rubbning i undervisningens gång vid omförmälda båda läroverk, fortfarande tjänstgjort såsom extra lärare vid högre latinläroverket i Göteborg under hela sistlidne vårtermin, derunder han åtnjutit tjänstledighet från adjunktsbefattningen — anhållit, att honom måtte tillerkännas ersättning för det han under tiden för berörda tjänstledighet, hvilken omfattat en tid af 20 veckor, och hvarunder

han sjelf bekostat aflöningen åt sin vikarie, gått i mistning af det på extra stat för 1891 beviljade lönetillägget vid adjunktsbefattningen.

Vid föredragning af detta ärende den $31/7$ har Kongl. Maj:t funnit godt medgifva, att Lénström må, såsom ersättning för det han gått i mistning af det på tiden för tjänstledigheten belöpande lönetillägget vid sin adjunktsbefattning, uppbära ett deremot svarande belopp.

— K. m:t har den $7/8$ funnit godt tilldela bibliotekarien vid allmänna läroverket i Örebro, adjunkten Konrad Ahlén en gratifikation af 500 kr. för det arbete, som af honom nedlagts på utarbetandet och utgifvandet från trycket af en katalog öfver läroverkets boksamling.

— Sedan vikarierande adjunkten vid allmänna läroverket i Linköping Karl Georgi blifvit utnämnd till kollega vid allmänna läroverket i Sköfde, hvilken befattning han tillträdt den 1 sistlidne maj, har Georgi, med förmälan att han f. o. m. nämnda dag till vårterminens slut erhållit tjänstledighet från kollegabefattningen för att derunder fortfarande tjenstgöra såsom vikarierande adjunkt vid först omförmälda läroverk, anhållit, att han, som under tjänstledigheten gått förlustig det till hans kollegabefattning hörande lönetillägg, och som måst sjelf aflöna sin vikarie vid läroverket i Sköfde, måtte af allmänna medel erhålla ersättning för det förlorade lönetillägget.

Vid föredragning af detta ärende den $7/8$ har Kongl. Maj:t funnit godt medgifva, att Georgi må, såsom ersättning för det han gått i mistning af det på tiden för tjänstledigheten belöpande lönetillägget vid sin kollegabefattning, uppbära ett deremot svarande belopp.

— I ansökning, som blifvit af Domkapitlet i Kalmar öfverlemnad och dervid till bifall förordad, har lektorn vid allmänna läroverket i nämnda stad Klas Vilh. Melander anhållit, att han, som redan vid utgången af år 1888 varit berättigad till uppflyttning i 2:a lönegraden, men af förbiseende ej förr än år 1889 dertill anmält sig, till följd hvaraf han först f. o. m. nästlidna år uppflyttats i högre lönegrad, måtte undfå ett belopp af 500 kronor, motsvarande den löneförhöjning, som bort tillkomma honom för år 1889.

Vid föredragning häraf den $7/8$ har Kongl. Maj:t funnit godt medgifva, att Melander må såsom löneförhöjning för år 1889 åtnjuta ett belopp af 500 kr.

— Kongl. Maj:t har den $14/8$ medgifvit, att under instundande läsår den person, som enligt förordnande af Eforus öfver

Linköpings stifts allmänna läroverk uppehåller lediga teckningsläraretjensten vid läroverket i Vestervik, må för undervisning i välskrifning 4 timmar i veckan utöfver dem som erfordras för teckningsundervisningen, åtnjuta särskildt arvode efter de grunder, som rörande ersättning åt lärare i teckning vid allmänna läroverken för extra tjänstgöring äro bestämda i nåd. cirkuläret den 18 Maj 1878.

— Ut i en till Domkapitlet i Hernösand aflåten skrifvelse har rektorn vid allmänna läroverket i Luleå, med erinran att han till vikariërande lektor i främmande lefvande språk vid läroverket under nästkommande läsår föreslagit fl. kand. A. G. L. Sandberg, hvilken under de tre senast förflutna läsåren till stort gagn för läroverket tjänstgjort vid detsamma såsom vikarierande lektor med undervisningsskyldighet i ofvannämnda ämnen, anhållit att, enär S. under läsåren 1890—1891, då han uppehållit rektorns lektorsbefattning vid läroverket, jemlikt nåd. brefvet den 20 Nov. 1884 åtnjutit arvode af 2,000 kr. årligen.

K. m:t har den $\frac{14}{8}$ funnit godt medgifva, att, derest Sandberg under instundande läsår kommer att såsom vikarie bestrida lektorsbefattningen i främmande lefvande språk vid läroverket i Luleå, Sandberg må ega att för denna tjänstgöring uppbära arvode, beräknadt efter 2,000 kr. för läsår.

Utsträckt undervisning.

Sedan Örnsköldsviks kommun iklädt sig ansvaret för alla de kostnader, som vore förenade med dervarande treklassiga allmänna läroverks utvidgning under läsåret 1891—1892 med en fjerde och en femte klass, hafva rektorn vid nämnda läroverk C. J. Callin och lasarettsläkaren J. Wallmark, enligt dem af kommunalstämman i Örnsköldsvik lemnadt uppdrag, hos Kongl. Maj:t anhållit om tillstånd till berörda utvidgning; öfver hvilken ansökning Domkapitlet i Hernösand afgifvit infordradt utlåtande, deri Domkapitlet med öfverlemnande af en handling, utvisande att ordinarie lärarne vid läroverket förklarar sig villiga att underkasta sig den förändrade tjänstgöring, som af omfördälda utvidgning kunde blifva en följd, tillstyrkt bifall till ansökningen samt hemställt, att de extra lärare, som på grund af utvidgningen komme att erfordras, måtte få åtnjuta samma förmåner i afseende å tjänstårs- och lönetursberäkning, som äro lärare vid statens allmänna läroverk medgifna.

Vid föredragning af detta ärende har Kongl. Maj:t den $\frac{21}{8}$ funnit godt medgifva, att undervisningen vid läroverket i Örnsköldsvik må, utan kostnad för statsverket, för nästkommande

läsår utsträckas till det omfång, som vid rikets allmänna läroverk är föreskrivet för femte klassen, med rätt för de extra lärare, som Eforus efter behof eger för ändamålet anställa, att jemte uppbärande af arvoden enligt de för extra lärare vid allmänna läroverken gällande grunder åtnjuta de förmåner i afseende på tjänsteårs- och lönetursberäkning, som äro sådana lärare tillförsäkrade.

Afgjorda besvärsmål.

Hos Kongl. Maj:t har lektorn vid allmänna läroverket i Gefle Jakob Spångberg anført besvär öfver Domkapitlets i Göteborg den 6 Maj 1891 meddelade beslut, hvarigenom Domkapitlet, efter pröfning af inkomna ansökningshandlingar och bedömande af aflagda prof för en vid högre latinläroverket i Göteborg ledig lektorsbefattning i naturalhistoria och fysik, till hvilken bland andra klaganden anmält sig såsom sökande, till innehafvare af denna befattning utnämnt adjunkten vid Nya Elementarskolan i Stockholm fil. doktor Nils Axel Winge, och har Kongl. Maj:t den ¹⁴/₈ icke funnit skäl att göra ändring i Domkapitlets öfverklagade beslut.

— Hos Kongl. Maj:t har f. d. vikarierande läroverksadjunkten Gustaf Waldemar Fougstedt anført besvär öfver Domkapitlets i Lund den 6 Juni innevarande år meddelade beslut, hvarigenom Domkapitlet, efter pröfning af inkomna ansökningshandlingar och bedömande af aflagda prof för en vid allmänna läroverket i Landskrona ledig kollegabeställning i modersmålet, tyska språket samt historia och geografi, till hvilken bland andra klaganden anmält sig såsom sökande, till innehafvare af denna beställning utnämnt fil. kand. Olof Olsson.

Kongl. Maj:t har den ²¹/₈ ej funnit skäl att göra ändring i Domkapitlets öfverklagade beslut.

Dispensärenden.

Hos Kongl. Maj:t har studeranden vid universitetet i Upsala Ivar Hultman anhållit om tillåtelse att i fil. kandidatexamen utbyta ämnet latin mot geologi och mineralogi.

Vid föredragning af detta ärende den ⁷/₈ har Kongl. Maj:t icke funnit skäl att berörda ansökning bifalla.

— Hos Kongl. Maj:t har Torsten Andreas Holmgren, Andreas Jonathan Fernholm och fabriksidkaren T. Winborg för sin son Abel Winborg anhållit att de, hvilka icke blifvit konfirmerade, måtte kunna antagas till ord. elever vid tekniska högskolan, utan

hinder af den i 16 § af de för högskolan gällande stadgar gifna föreskrift, att inträdessökande, som bekänner sig till den kristna läran, bör för att kunna till ord. elev antagas förete intyg, att han är konfirmerad; och har Kongl. Maj:t den $\frac{7}{8}$ funnit godt berörda ansökningar bifalla.

Personalnotiser.

Afsked har på begäran beviljats i **Lund**: adj. dir Martin Åberg och lektorn, utn. professorn J. Vising; i **Kristianstad**: adj. B. S. Kallenberg; i **Mariestad**: koll. A. Florén.

Tjänstledighet har beviljats i **Luleå**: lektor A. V. Lönnegren under innev. läsår; i **Skellefteå**: rektor C. Ocklind under innev. läsår.

Förordnade: koll. S. J. Gunterberg att under innev. läsår upprätthålla rektorsbef. vid Skellefteå lvk.

Lediga tjänster: **Eskilstuna**: koll.-bef. (tyska, modersm., matem.) fat.-dag 60 dagar från den $\frac{2}{7}$; **Sundsvall**: lekt.-bef. (kemi och naturalhist.) fat.-dag d. $\frac{2}{11}$; ¹⁾ **Ystad**: koll.-bef. (franska, tyska, engelska) fat.-dag d. 30 Okt.; **Borås**: koll.-bef. (kristend. modersm samt hist. och geogr.) fat.-dag d. $\frac{2}{11}$; **Lund**: lekt.-bef. (franska och engelska) fat.-dag d. $\frac{9}{11}$; adj.-bef. (tyska, modersm., matem.) fat.-dag d. $\frac{9}{11}$.

¹⁾ Tillsättes enl. nåd. cirkuläret af d. $\frac{12}{9}$ 1890.

Till Redaktionen insända skrifter:

Hedda Andersson: Berättelser ur Gamla Testamentet för barn. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner 1891. 156 s. 8:o. Pris kart. 1,00.

A. Neander: Handledning vid läsningen af den hel. Skrift. Till elementarläroverkens tjänst. Andra häftet: Plan och tankesammanhang i Apostlag., Romarebr. o. 1 Korinterbr. Norrköping, M. W. Wallberg 1891. 130 s. 8:o. Pris 1,50.

Vi och det största i världen. Öfversättning från tyskan af A. Neander. Norrköping, M. W. Wallberg 1891. Pris 0,50.

Z. Topellius: Läsning för barn; urval för skolan af *Sofi Almqvist*. Senare delen, afsedd för andra och tredje klasserna. Stockholm, Alb. Bonnier 1891. 283 s. 8:o. Pris 1,50.

Inéz Wigert: Franska talöfningar. Stockholm, Alb. Bonnier 1891. 166 s. 8:o. Pris 1,50.

E. M. Olde's Franska språklära, omarbetad af *G. Gullberg* och *E. Edström*. Andra häftet: ljudlära. Stockholm, Alb. Bonnier 1891.

E. Edström: Ordlista till *Le tour du Monde en 80 jours* par Jules Verne. [Moderna franska författare för goss- och flickskolornas högsta klasser: I]. Stockholm, Willh. Bille 1891. 67 s. 8:o. Pris 0,65

P. G. Lyth: Öfversättning af Eneidens två första sånger. Stockholm, A. Johnson 1891. 64 s. 8:o. Pris 0,75.

Den geografiska kongressen och utställningen i Bern 1891.

I en tid, då möten och utställningar så godt som höra till ordningen för dagen, är det rimligt nog, att deras betydelse minskas och att intresset för dem slappnar. Ett motsatt förhållande synes dock ega rum med de geografiska kongresserna. Såväl fackmannen som allmänheten har med stigande intresse omfattat de internationella kongresserna i Venedig, Amsterdam och Bern och likaledes den sista, på privat företagsamhet grundade kongressen i Paris och den tyska i Wien. Det ligger i naturen hos geografin såsom en ung vetenskap något lockande och eggande. Dess resultat blifva i ord och bild tillgängliga för allt vidare kretsar. Dess utveckling går framåt med jättesteg. Ensamt den korta perioden mellan ett par kongresser har att uppvisa storartade upptäckter, vidsträckta forskningar och gedigna arbeten. Det är därför ej underligt, att detta års geografiska kongress lyckats i den lilla schweiziska hufvudstaden samla öfver 500 deltagare. För oss erbjuder dessutom denna kongress ett intresse genom vårt lands deltagande däri på ett sätt, som visserligen ej kan ställas i jämbredd med de stora kulturländernas, men som dock blifvit hedrande bedömdt. Dess största betydelse är emellertid för skolmannen genom den öfvervägande hänsyn, som utställningen fått för undervisningen, och det är ock vid denna synpunkt jag hufvudsakligen fäst mig vid min redogörelse för mötet.

I. Utställningen.

I det nya förbundspalatset upptogos 1—18 Aug. ej mindre än 60 rum af utställningen, som var fördelad i tre hufvudgrupper: 1) afdeln. för undervisning vid universitet, högre läroverk och folkskolor; 2) den alpina afdeln. och 3) afdeln. för den schweiziska kartografiens historia.

I den *första* afdeln., för hvars ordnande man hade att tacka prof. E. Brückner i Bern, stod i många hänseenden *Tyskland* främst. Den Reimerska förlagsfirman har alltjämt utgifvit nya och förbättrade upplagor af de välkända Kiepertska väggkartorna. Största värdet ega naturligen de fysiska stumma kartorna. För den akademiska och den högre undervisningen i allmänhet äro de outhärliga, men väl mycket detaljerade för det lägre stadiet. Nödvändigt för hvarje fullständigt läroverk är emellertid den fysiska kartan öfver Skandinavien. Nord-Europas fysiska begränsning framträder tydligt, Finland är bättre utarbetadt än kanske på någon annan karta, de fjällsträckor, som bära det gemensamma namnet Kölen, upplösas i sina särskilda grupper, den skandinaviska halföns sänkning öfver Jämtland och Trondhjem är tydligt markerad, hvilket ej är fallet på Roths för öfrigt så goda karta o. s. v. Chuns förlag i Berlin är bekant genom de Bambergiska kartorna. Ehuru en och annan af dem t. ex. kartan öfver Asien är rätt god och ehuru de genom sin enkelhet nog ännu lämpa sig för folkskolorna, äro de dock längesedan öfverflyglade af andra. Det grofva, stundom klumpiga utförandet och den allt för starka koloriten verka obehagligt. Firman Justus Perthes har däremot gått framom alla sina medtäflare genom de under de tre sista åren utgifna väggkartorna af *Sydow-Habenicht*. Dessa öfverglänsa alla sina föregångare och hafva ur kartografisk och pedagogisk synpunkt nått höjden af hvad som hittills åstadkommits. Teckningen af bergen är kraftig och genom användning af sned belysning plastiskt verkande. Namnen på de viktigaste orterna äro endast till ringa antal och blott med begynnelsebokstäfverna samt matt röd färg angifna, på de öfriga med fin djupblå skrift,

så att den geografiska bilden tydligt och skarpt framträder. De äro ej på långt när så detaljerade som de Kiepertska kartorna och lämpa sig till användning på skolans alla stadier. Stielers förtjenstfulla, fast ej för skolan lämpliga handatlas var utställd med kartbladen sammanfogade till kartor öfver hela länder. Hans skolatlas öfverträffas af Sydow-Wagners Methodischer Schulatlas i tre afdelningar. Öfver begge står dock den på Wagner & Debes förlag för skolan utgifna kartboken af Debes—Kirchhoff—Kropatscheck. Den är utarbetad i tre olika editioner för de högre klasserna, för mellanskolan och för de lägsta klasserna. Dess förtjenster äro så stora, att den är införd eller införes vid alla tyska läroverk, där en metodisk och insigtsfull undervisning i geografi gifves. Att här framhålla alla dess förträffliga egenskaper medgifver ej utrymmet, hvarför jag hoppas att i en särskild uppsats få återkomma till detta lilla mästerverk.

För universitetsstudierna äro redan ett par arbeten, utställda på kongressen, bekanta. Det första är Lingg's jordprofil från 31° till 65° nordl. bredd, som angifver förhållanden af höjd och djup till jordens massa och åskådliggör en mängd uppgifter från den matematiska geografien. Vidare märkes praktverket Berghaus Physikalischer Atlas, 75 kartor i 7 afdelningar: Geologie, Hydrographie, Meteorologie, Erdmagnetismus, Pflanzenverbreitung, Thierverbreitung und Völkerkunde, ett verk lika nödvändigt för geografen som det af prof. F. Ratzel utgifna Bibliothek geographischer Handbücher.

För den arkeologiska geografien hade den tyska afdelningen ett verk af utomordentlig betydelse, nämligen en karta i skalan 1 : 25,000 öfver gräfningarna i Attika, hvilka på initiativ af vetenskapsakademien i Berlin och på undervisningsministeriets bekostnad utförts och ännu fortsättas af tyska arkeologer. Dessa hafva i Athén bildat en permanent institution och arbeta i förening med geologer, hvaraf frukten är en karta öfver samma område och i samma skala. Härtill sluter sig ett kartverk af samma art

öfver vestra delen af Mindre Asien, hvartill Schliemanns upptäckter gifvit anledning, och hvarpå man sökt identifiera de från antiken kända historiska orterna. Kartan är utförd af Kiepert och är den utförligaste, som finnes öfver dessa trakter.

Till sist må omnämnas, att de 60 kartor, som innehållas i Habenichts Atlas zur Heimatskunde des deutschen Reiches, sammanfogats till en enda stor väggkarta, hvarvid en skarpare kolorit och höjdbeteckning användts, än fallet är med de särskilda kartbladen, hvilka för »Heimatskunde» allmänt nyttjas i Tyskland.

Oaktadt *Frankrike* tagit en så betydelsefull del i den geografiska forskningen, presenterade sig dess kartografiska afdelning jämförelsevis tarfigt. Öfversmetandet med starka färger, hvilket i synnerhet användes för de många franska departementens begränsning, samt de kolossala typer, som användas för ortnamn m. m., verka oroligt och obehagligt på ögat. Den fysiska bilden kan därigenom aldrig framträda, och häri ligger den väsentligaste olikheten mellan de franska och tyska kartorna. Meningen är naturligen, att barnen skola lära sig namnen på kartan. Om detta sker bättre på så sätt än i kartboken och läroboken är åtminstone högst tvifvelaktigt; hvad som med säkerhet blir följden är, att de aldrig lära känna terrängbildningen. I system härmed är den för oss ännu mindre tilltalande efter katekesen som mönster tagna formen i frågor och svar, hvilken användes för läroböckerna i skolans lägre klasser. När härtill komma hätska och orimliga politiska utgjutelser öfver grannfolken, som t. ex. är fallet med den allmänt nyttjade läroboken för tredje året utgifven af Foncin i Paris, blir det rent af motbjudande.

Och dock har Frankrike mycket af värde att framvisa. Levasseur har lemnat ypperliga kartor, målade på sådant sätt, att de på afstånd se ut som reliefer, och mot dem kan blott anmärkas, att höjdbeteckningen är öfverdrifven. Vilpou närmar sig på ett förtjenstfullt sätt de tyska kartograferna, i det han försökt att med blott runda kurvor i star-

kare färgnyanser framställa höjderna; en mängd jättestora bokstäfver skämma dock kartan.

Bland kartböcker utmärker sig förtjenstfullt Vidal-Lablaches nya, ännu ej fullbordade arbete, men öfver detta stå dock de begge kartverk, som utgifvits af Vivien de St. Martin samt af Schrader, Prudent et Anthoine. Alla afse de emellertid den högre undervisningen. Reclus stora geografiska verk är för välbekant att här behöfva omnämnas.

En särskild afdelning bildade den utställning, som var anordnad af Institut des Frères des Ecoles Chrétiennes à Paris. Med en verkliga berömvärd flit och omtanke hade institutet samlat och utställt allt hvad som tjenar för den geografiska undervisningen i dess skolor: läroböcker, illustrerade premieböcker, kartböcker, vägkartor, reliefer, taflo och elevarbeten samt redogörelser för metoderna vid undervisningen. Och likväl framgår af alltsamman, att de värda jesuitbröderna icke äro några geografer och ej heller stå på den moderna pedagogikens ståndpunkt. De kartteckningar och kollegiehäften lärjungarne utarbetat äro till ytterlighet minutiöst utförda. Blott tanken på det öfvermått af ansträngning de måst nedlägga därpå verkar pinsamt. Härtill kommer tviflet om de i sjelfva verket därigenom fått en riktig geografisk kunskap. Materielen, som användts för undervisningen, är alldeles icke af bästa slag. Reliefer öfver landskap med politisk begränsning, som stupar som en brant fästningsvall, kunna ej gifva en riktig föreställning. Och geografiska bilder, som visa människor framkrypande ur isgrottor och åkande i akja efter renar, och som ha till öfverskrift Nordpolen, stöta rent af på det löjliga. Brödernas ansträngningar att slå ett stort slag för sitt institut och vinna le grand prix misslyckades också.

En behaglig öfverraskning erbjöd det unga *Italien*. Förläggarfirman Paravia & Co. har gått i spetsen för arbetet att skaffa en ypperlig undervisningsmateriel. Här funnos de bästa jordglober, som numera existera, nämligen en större af Guido Cora, »Globo terrestre fisico-politico» i skalan 1: 20,000,000, pris 150 fr., och tvänne mindre, men

kanske ännu bättre, med samma titel, den ena å 40 cm till ett pris af 50 fr. och den andra å 30 cm till 30 fr. Vidare har Italien i Hugues e Fritzsches *Atlante scolastica* fått en skolatlas, som i mycket närmar sig Tysklands bästa, den af Debes utgifna.

Ännu mera utmärker sig Italien för sina reliefer. Redan Cherubinis reliefkarta öfver Italien (200 fr.) är, fastän fem gånger öfverhöjd, ett mycket godt arbete. Ännu förträffligare äro de af Locchi utgifna landskapsrelieferna. De fysiska och geologiska relieferna utan öfverhöjning i skalan 1: 100,000, hvilka utarbetats öfver trakten kring Rom och kring Neapel (pris 60 och 90 fr.) äro verkliga geografiska mönsterarbeten. Glanspunkten utgöres af Cesare Pombas relief öfver Italien, den yppersta öfver ett helt land, som hittills blifvit frambragt. Den utmärker sig bland annat därför, att upphöjningen icke öfverskrider det mått den skall hafva till arealen, att jordens kullrighet blifvit iakttagen just i den proportion den skall hafva till utsträckningen i höjd och vidd, och att den ofantligt underlättar förklaringen af olika projektionssätt. Dess storlek är betydlig, skalan 1: 1,000,000, men genom en enkel mekanism kan den försättas, i hvilket läge man önskar, horisontalt eller vertikalt. Priset är 250 fr.

Att *Österrike* skulle finnas i främsta ledet på utställningen var naturligt. Wien har sedan långt tillbaka haft lyckan att ega en särskild lärostol i geografi. Emellertid är det den numera afgångne prof. Simony och den af honom grundade geografiska institutionen vid Wiens högskola man har att tacka för de geografiska studiernas uppsving. Rent af otroligt är det arbete, som härifrån utförts. Simony sjelf genomströfvade under några års lopp ej mindre än 15,000 kilometer af Alperna och hemförde från dessa vandringar ett gediget material för kännedomen af dessa berg. Efter hans afgång 1885, delades professuren i två, en för den historiska och en för den fysikaliska geografien, och är det isynnerhet innehafvaren af den sistnämnda, prof. Penck, som fortsatt ledningen af den geografiska institutionens ar-

beten. Alpernas glaciärer och sjöar ha i synnerhet varit föremål för deras forskningar, och utställningen hade ock att framvisa de vackraste resultat häraf i kartor, reliefer, profiler m. m. Det intressantaste häraf var onekligen de i tråklossar urholkade relieferna af alpsjöar, för hvilkas utförande en mängd djupmätningar ligga till grund. För öfrigt tillhöra dessa arbeten mera det rent vetenskapliga än pedagogiska området.

Till det senare höra däremot alla de från Hölzels geografiska institut i Wien utgångna arbetena. Hit höra de Haardtska väggkartorna och kartböckerna. I synnerhet de förstnämnda ega ett betydande värde och torde åtminstone för kannedomen af alpområdet vara oundgängliga vid undervisningen. Hit höra äfven Hölzels Geographische Charakterbilder och Langls Bilder zur Geschichte, begge serierna hvar i sitt slag den yppersta åskådningsmaterial, som nu finnes, och redan så allmänt kända, att de ej här behöfva utförligare omnämnas.

En motsvarighet till den af Institut des Frères des Ecoles Chrésiennes anordnade utställningen fans äfven inom den österrikiska afdelningen, nämligen staden Wiens utställning af geografisk undervisningsmateriel. Men skilnaden var af sådan art, att den sistnämnda med enhälligt bifall af juryn tillerkändes stora priset. Den förtjenade det ock. Dess materiel var till större delen utsökt bland det bästa nutiden eger. En följdriktig och förständig plan kunde skönjas genomgående skolans alla stadier. Lärjungarnes arbeten ådagalade en måttfull uppfattning hos läraren af hvad som i sådan riktning bör åstadkommas. Mest intressant var den samling af väggkartor, som utarbetats för »Heimatskunde», och gifvet är, att ett land med sådan terrängbildning som Österrike skall lemna tillfälle till en synnerligen lärorik och lifvande geografiundervisning, som tager hembygden till utgångspunkt. Kartorna öfver staden Wien voro de ej minst intressanta, och bland dem funnos verkliga mästerstycken. Till dessa kartor slöt sig en samling af bilder

och reliefer, hvilka till större delen förfärdigats af lärarne sjelfva för deras skolor.

Af Haardt von Hardtenthurn hade utstälts ett praktverk, en etnografisk översigtskarta öfver Asien, på hvilken dock namnet etnografisk, som så ofta är fallet, oegentligt användts för lingvistisk, då den sistnämnda synpunkten varit för honom den egentligen bestämmande.

Väl värda att uppmärksammas voro äfven de vackra instrument för den matem.-astronomiska geografien, som utstälts af prof. W. Schmidt. Hit hörde ett sinnrikt tellurium, på hvilket ekliptikan intog en sned ställning, en apparat för åskådliggörande af det Foucaultska pendelförsöket, en liten glob med jordens specifika vikt m. fl.

Att *Schweiz* företrädesvis skulle framträda vid detta tillfälle är naturligt. Dess afdelning utmärkte sig för sina kollektivutställningar såsom af: kantonen Berns undervisningsdirektion, kantonen St Gallens undervisningsdepartement, Pestalozzianum i Zürich och den schweiziska permanenta skolutställningen i Bern. Gemensamt för dem alla var den vikt de lägga på »Heimatskunde». Deras kartor, reliefer och metodiska anvisningar stå i jämbredd med och öfverträffa i åtskilliga hänseenden de österrikiska; lärjungarnes karteckningar likaledes. Prof funnos på fullständig frihandsteckning efter minnet, på teckning med hjälp af kvadratnät eller andra räta hjälplinier. Skall något af materielen särskildt framhållas, är det Randeggers väggkartor öfver enskilda kantoner; vidare Heims tre idealreliefer, framställande 1 Vulkan, 2 Dünen und Steilküsten och 3 Gletscher, hvilka ej nog kunna rekommenderas för läroverken; och slutligen den samling modeller, klossar, kartutkast och reliefer af Wettstein, Gerster och Langhard, som åskådliggöra principen för och tillvägagångendet vid utarbetandet af hypsometriska kartor.

Hölzels vackra bilder suppleras värdigt af det på Kaisers förlag i Bern af Benteli utgifna Schweizerisches geographisches Bilderwerk für Schule und Haus, 11 fina bilder af samma storlek som Hölzels.

Spanien utmärkte sig genom en samling vackra och karaktéristiska fotografier samt några geologiska kartor. De få föremål åter, som utställdes af Belgien, England och Chile, voro af föga intresse.

Därmed hafva vi genomgått hela denna afdelning, och det återstår endast Finland och Sverige, de enda nordiska länder, som deltog i utställningen.

I sista stund beslöt man sig i *Finland* för att deltaga i företaget och utsände docenten i geografi d:r R. Hult att ordna samlingen och vara universitetets ombud.

Emellertid fans här åtskilligt af betydande värde. Den moderna kartografiens fordringar motsvarar visserligen ej den stora karta i skalan 1: 400,000 öfver storfurstendömet Finland, som utgifvits af öfverstyrelsen för landmäteriet. Den grundar sig nämligen till stor del på gamla landmätarekartor, upptagna delvis redan under den svenska tiden. Men den är dock den utförligaste öfver Finland, och åtskilliga landskap, såsom egentliga Finland och Savolax, ha ett särdeles intressant och typiskt utseende. I. J. Inberg har utarbetat ett par skolkartor och en kontorskarta öfver Finland. Bättre är dock hans kartbok öfver Finland. Utom en öfversigtskarta innehåller den en metallurgisk och industriell karta, höjdkarta, geologisk karta, den kyrkliga och judiciella indelningen, skogs- och odlingskartor samt historisk och etnografisk karta. Af Finlands geologiska undersökning ha utkommit 17 kartblad i skalan 1: 200,000. A. Boxström har utgifvit en liten god handledning för kartupptagning med kompass och diopterlinjal. Ett populärt och tillförlitligt arbete om Finland är C. M. Reuter: *Finlands natur, folk och kultur*, utg. 1889 och egentligen författadt för Parisutställningen. I större måttstock tilltagen är Ignatius' *Finlands geografi*, hvaraf dock blott en del utkommit, innehållande allmän överblick af land och folk (utg. 1881—1890). Den innehåller förträffliga kartor öfver hydro- och orografiska förhållanden, folktäthet, mortalitet, nativitet, sådesproduktion, kreaturshåll m. m. Finlands bästa lärobok i geografi är E. Lagerblads 2 uppl. 1890

Finland hade äfven utstält en med omsorg vald samling af fotografier, ej mindre än 364 stycken, hvilka gifva trogna bilder af den finska naturen och det finska folkets lif. Förtjenstfullt var äfven företaget att gifva öfversigter öfver den geografiska undervisningens ställning i Finland.

Näst intill Finlands hade *Sveriges* afdelning fått sin plats.

Som bekant beviljade K. M:t styrelsen för svenska sällskapet för antropologi och geografi ett anslag för att anordna en utställning särskildt af svensk geografisk undervisningsmateriel. Åt undertecknad gafs af ecklesiastik-departementet i uppdrag att såsom svenskt ombud närvara och tillhandagå med nödiga upplysningar om vårt lands förhållanden. Vid kongressens öppnande anlände äfven prof. E. Carlson som representant för det antropol.-geografiska sällskapet.

Tyvänn hade man här hemma allt för inskränkt uppfattat bestämmelserna om hvilka föremål, som borde utställas, och följden häraf var, att mycket af våra vackraste saker alldeles saknades. Ingenting fans t. ex. af generalstabens vackra kartblad öfver södra och mellersta Sverige, icke heller någon af de svenska geologiska kartorna, hvilka ifrigt efterfrågades af sakkunnige. De tyska, österrikiska och schweiziska generalstabernas kartarbeten voro däremot utställda i sina respektive afdelningar. Ej heller fans något prof af det svenska sjökarteverkets kartor. Den svenska turistföreningen, som dock förfogar öfver så många förträffliga fotografier, särskildt från vårt lands nordliga delar, hade äfven försummat ett så viktigt tillfälle, då massor af turister strömmade samman och med lifligt intresse togo kännedom om utställningen.

Under sådana förhållanden må man känna sig tillfredsstäld, att dock vår afdelning blifvit så uppmärksammas och så hedrande bedömd, som fallet är.

Genom antropol.-geograf.-sällskapet hade utstälts dess utgifna handlingar, Ymer m. m. samt läroböcker och kartböcker af Sjölander, Torpson, Berg, Bergsten och Roth,

tvänne väggkartor af den sistnämde, Cohrs' atlas, Vårt land i ord och bild, Hofberg genom Sveriges bygder och Bäckman geografiska bilder. Från Norstedt & Söner utställes läro- och kartböcker af Almqvist, Lind, Erslev, Carlson, Löffler, Hildebrand och Selander, geografisk läsning af Schram och Svederus, landskapsbeskrifningar m. m. Härtill kommo väggkartor af Roth, Larsson, Hedblad, Brodin & Dahlmann samt generalstabens landskapskartor öfver Gotland, Halland, Småland och Öland. Generalstaben hade särskildt sändt Albins karta öfver Jämtland, sin karta öfver Norrbottens län och en hypsometrisk karta öfver södra och mellersta Sverige. Sohlberg utställde sin himmelsglob och Nordenskiöld sin facsimileatlas.

I synnerhet fästades uppmärksamheten vid Norden-skiölds atlas. Fackmannen har idel loford däröfver och ej mindre för generalstabens karta öfver den nordligaste delen af vårt land. Genom förening af æquidistanta kurvor och schraffering har en synnerligen fin höjdbeteckning åstadkommits. Detta i förening med ett omsorgsfullt utförande i öfrigt samt den tydliga beteckningen af den kultiverade bygden gifva ett gediget värde åt detta arbete. Bland undervisningsmaterielen fäste man sig på denna utställning mycket vid goda landskapskartor. Kännedomen om hembygden har fått en allt betydelsefullare plats i undervisningen. De österrikiska, tyska och schweiziska afdelnin-garna ha i detta hänseende redan framhållits. Sverige har äfven in slagit i denna riktning. Ett framåtskridande visar sig ock tydligt i framställningen af de svenska landskaps-kartorna från de ännu orediga kartorna af Roth öfver Skara-borgs och Elfsborgs län till hans förträffliga karta öfver Gefleborgs län samt Hedblads öfver Östergötland och gene-ralstabens ofvannämnda landskapskartor. Dessa kartor an-sågos jämgoda med de schweiziska kantonskartorna.

Uppmärksammande rönte äfven doktor H. Sohlbergs himmelsglob af glas med vattenhorizont. Redan vid kon-gressen i Venedig erhöll den det vackraste erkännande liksom äfven på den permanenta utställningen i Graz.

Förtjent af omnämmande var ock en samling kartor, utförda af lärjungar vid Göteborgs realläroverk under prof. Carlsons ledning, hvartill han hade fogat en plan öfver gången och metoden vid dessa öfningar i kartteckning. Den lilla samlingen utmärkte sig för sin enkelhet och tydlighet, säkerligen de bästa egenskaperna hos sådana arbeten.

Samlingen af nouveautés géographiques pryddes af C. Bovallius vackra arbete Nicaraguan Antiquities.

Naturligen väcktes ett allmänt intresse af tre stora svenska album med fotografier, ett af A. E. och Gustaf Nordenskiöld från de svenska expeditionerna till Spetsbergen 1872-73 och 1890, ett af A. E. Nordenskiöld från expeditionen till Grönland 1883 och ett af F. Svënonius från svenska Lappmarken, utfördt 1886. Härtill slöto sig fyra stora fotografiska panoramor, som tagits af sv. expeditionen till Spetsbergen 1890 och som voro försedda med glas och ram liksom en utsigt af inlandsisens kant på Grönlands västkust, tagen 1883.

För öfrigt är det ej här platsen att göra en jämförelse mellan de svenska läroböckerna och kartorna, utan jag har blott velat meddela det allmänna omdöme, som uttalades på platsen, liksom jag ock fann mitt omdöme om utställningen i allmänhet bekräftadt vid mitt deltagande i den stora prisjurys arbete.

Helt och hållet böra ej de begge andra grupperna förbigås. Det intressantaste af *den alpina utställningen* var säkerligen tillfället att studera den gradvisa utvecklingen af den kartografiska framställningen af högfjällen.

De äldsta kartorna hafva en rent schematisk teckning af bergen. Så småningom visade sig sträfvandet att plastiskt och natursant återgifva bergformerna, och det s. k. kavaljerperspektivet utvecklade sig, som stundom lemnade rätt vackra resultat. Då detta framställningssätt ej tillät att ur kartan taga terrängbildningens geometriska förhållanden, vände man sig till schrafferingsmaneret. Metodiskt utbildadt, nådde detta system i synnerhet i generalstabernas stora kartverk en hög teknisk fulländning. En afvikelse

härifrån bildade den af de franska ingenjör-geograferna använda sneda belysningen, som möjliggjorde en plastisk och öfverskådlig bild af terrängformerna. Ehuru liggande till grund för schrafferingssystemet, kom först i nyaste tid framställningssättet af terrängen med æquidistanta nivålinjer (horisontalkurvor) till användning. De rena kurvkartorna, gifva, abstrakt taget, den i alla afseenden bäst geometriskt preciserade bilden och kunna företrädesvis betecknas med namnet »tekniska kartor». Sträfvandet att äfven plastiskt utföra den geometriska terrängbilden förde till användning af schraffering jämte horisontalkurvor (så på kartan öfver Norrbottens län) eller skuggning, dels under antagande af lodrät, dels under sned belysning. Fortskridandet i färgtryckets teknik understödjer arbetena i denna riktning, och framtidens kartografi syftar därhän att åt den genom horisontalkurvor geometriskt framställda terrängbilden medels färgad skuggschattering gifva ett så naturligt utseende som möjligt.

I sitt slag lika intressant var hela utställningens dyrbaraste och vackraste föremål: reliefen öfver Jungfraugruppen i Berner-Oberland, hvilken jämte alla sina förarbeten upptog en hel sal. Reliefen är utförd i skalan 1: 10,000 af ingenjör S. Simon, som därmed lär varit sysselsatt i tio år. Den är grundad på de noggrannaste mätningar, på otaliga fotografier och tabeller öfver läget, uppgjorda efter jämförelser af dessa. Härtill kommer en mängd af situationsplaner och panoramor, också såsom förarbeten. Mera öfverskådligt än i verkligheten — ty intet moln skymmer här utsigten — framträda här Alpvärldens jättar, Jungfrau, Mönch, Eiger m. fl. i sin strålande snödräkt. Mäktiga glaciärer hvila på deras sidor, och hvarenda spricka i glaciärälfvorna motsvarar verkligheten. Mörkgröna skogar äro höjda öfver ängarnas ljusgröna färg, och deras höjd på reliefen är i fullkomlig proportion till den horisontala utsträckningen. Ett sådant arbete är en triumf för vetenskapen och konsten. Om dess dyrbarhet kan man få en föreställning däraf, att för en kopia, som såldes till staden Basel,

betaltes 15,000 fr. Till de 6 klossar, hvaraf den består, skola komma ytterligare 10 stycken.

Slutligen några ord om den tredje gruppen: *Schweiz' historisk-kartografiska utställning*. Man kan urskilja tre perioder i den schweiziska kartografien: den första till 1790, den andra till 1832, hvarestefter den tredje vidtager. Den äldsta kartan öfver Schweiz är en under kejsar Severi tid (år 193—211) gjord förteckning öfver orterna vid militärvägar i det romerska riket. På utställningen fans en fotolitografisk reproduktion af det original, som förvaras i Wien. Närmast kommer den ptolemäiska Tabula Galliae af 1482, utförd för hand och med en märkvärdigt riktig orientering af större delen af Schweiz. Vi kunna dock ej vidare selsätta oss med samlingens 476 nummer utan stanna vid dess glanspunkt general C. H. Dufours Carte Topographique de la Suisse, utförd under åren 1833—1863 i skalan 1: 100,000, den finaste väggkartan på utställningen.

Jag avslutar min redogörelse för utställningen med den förhoppningen att i nästa månadshäfte bli i tillfälle att lemna en kort skildring af kongressens sammanträden och beslut.

A. Kempe.

Ifrågasatta reformer vid räkneundervisningen.

K. P. Nordlund: Lärögång vid den grundläggande undervisningen i räkning jämte metodiska anvisningar. Stockholm 1890.

I.

Det fanns en tid, då man i räkneböckerna fick lära en stor mängd räknesätt, såsom division i hela tal, division i bråk, division i sorter, enkel intresseräkning, sammansatt intresseräkning, kedjeräkning o. d.; man fick öfva in ett bestämdt formuleradt förfaringssätt, efter hvilket uppgifter af en noga begränsad form uträknades så korrekt och hastigt som möjligt; man fick veta *kuru*, man frågade aldrig efter ett *hvarför*, och man gjorde ej anspråk på någon förståelse att reda sig i labrynter af skiftande aritmetiska spörsmål — sådant lemnades åt klyftiga hufvuden. Hvar och en eftersträfvade säkerhet i den räkneart, som han i hvardagslag hade för händer. Men också tarfvades mekanisk färdighet då för tiden, när man ännu laborerade med de gamla mått-, mynt- och vikt-systemen. Den nuvarande generationen skall väl knappast kunna göra sig föreställning om all den svett och möda, som dessa riksdaler, skillingar och runstycken, dessa pund, marker, lod och qvintin förorsakade mannen vid pulpeten äfven vid de vanligaste beräkningar. Det var icke underligt, att dåtiden fordrade af den bildade en försvarlig räknefärdighet i de vanligaste räknesätten, liksom man af en sådan person fordrar en jämn och ledig handstil. Räkna och skriva sattes alltid jämnsides i våra fäders dagar.

Men så kommo decimalmåttsystemen, räkningen förenklades på alla områden i det praktiska lifvet, och man begynte få tid att egna litet eftertanke åt dessa oförstådda operationer: det blef fråga om att begripa räkningen för

att därigenom förstå att använda den. Man fordrade nu, att aritmetiken, såsom ett förståndsutvecklande undervisningsämne, skulle rycka in bland de viktigaste medlen för den intellektuella uppfostran. Decimaltalen började draga till sig uppmärksamheten. Man fann, att dessa decimaldelar, hvilkas beteckning hvilade på samma grund som beteckningen för de olika enheterna i det hela talet, i det att ställningen bestämde det slags enhet, som hvarje siffra betecknade, icke väsentligen förändrade heltalsräkningen; häraf och till följd af deras nu ökade betydelse lät man räkningen med decimaler föregå allmänna bråk. Så vidt jag vet, har man väl icke förnekat, att man i decimaltalen har att göra med bråk, eller hållit före, att man icke skulle behöfva utreda delbegreppet vid deras behandling; men man har, i följd af de där förekommande delarnas enkla och likformiga art i förening med det ofvannämnda beteckningssättet, ansett läran om dem så lätt, att den väl lämpade sig som en öfvergångslänk och förberedelse för behandlingen af de allmänna bråken.

Man var ej längre nöjd med att låta multiplikator och multiplikand vara namn för de båda faktorernas plats vid räkningen, man ville ej mera genom en intellektuell våldshandling, påbörjad allt ifrån multiplikationstabellen, tvinga in lärjungen i den uppfattningen, att det var alldeles samma uppgift att taga tretton 5 gånger och fem 13 gånger, och man var därmed framme vid den mycket omtvistade frågan om ett eller två slag af division. Den praktiske läraren måste inse, att, såvida det för lärjungen nu skulle gälla att först fatta uppgiften riktigt för att sedan rätt förstå metoden för dess lösning, det nödvändigt måste leda till tankeförvirring att försöka öfvertyga lärjungen, att han hade samma uppgift, när han ville dela 84 i 7 delar och när han ville veta, huru många gånger 7 ginge upp i 84. Men vore uppgifterna olikartade, så måste vardera lösas på sitt sätt, och man hade därmed delningsdivisionen och innehållsdivisionen, hvilkas öfverensstämmelse till en början måste för lärjungen framstå som alldeles tillfällig.

De 4 enkla räknesätten börja numera uppfattas, icke som ett minimiomfång för räknefärdigheten, utan såsom i sig innefattande hela den elementära aritmetiken, så att de öfriga afdelningarna i räkneläran blott vore att fatta som tillämpningar af dem. »Den vanliga uppställningen», yttrar den 1869 tillsatta s. k. lärobokskommissionen, »af en mängd afdelningar för olika slag af räkneuppgifter (såsom regulade-tri, intresse-, bolags-, kedjeräkning o. s. v.) med därtill hörande regler medför enligt kommissiones tanke mer skada än gagn, emedan en lärjunge därigenom lätt förledes att eftersöka, till hvilket af dessa förmenta räknesätt en fråga hörer, i stället för att eftersinna, genom hvilka kombinationer af de 4 räknesätten lösningen erhålles». ¹⁾

I sammanhang därmed har man mera reflekterat på den traditionela skatt, som ligger i de gamla quatuor species, betraktade som schemata för hela den elementära aritmetiken. Men för att man skulle kunna tillgodogöra sig denna fördel, var det nödvändigt att bringa enhet i uppfattningen af de motsvarande räknesättens betydelse på de skilda områdena eller framhålla hvarje räknesätt, vare sig det gälde hela tal eller bråk, såsom en metod till lösning af likartade uppgifter. Att ingenting var vunnet med den räknefärdighet vid multiplikation och division i bråk, som generation efter generation af skolgossar presterat, framhöll t. ex. Hultman (i mat. tidskr. 1868, sid. 234). Ofvannämnda kommission, som väl kan anses som en sakkunnig tolk för de tendenser, som gjort sig gällande under ifrågavarande skede, vill, att vid multiplikationsbegreppets fastställande det må framhållas, »att produkten i alla dessa fall [för hela tal, decimaltal och bråk] bildas af multiplikanden på samma sätt, som multiplikatorn bildas af enheten, hvarvid hänvisas till hvad förut blifvit lärdt om talens bildning.» ²⁾ På sådant sätt blir det lätt att framhålla öf-

1) Underdånigt betänkande af den i nåder tillsatta kommissionen för undervisningen i matematik och naturvetenskap. Sthlm 1872. sid. 14.

2) Anf. st. sid. 13.

verensstämelsen däri, att priset på 4 m. efter 3 kr. uttryckes med 4×3 kr. och priset på $\frac{4}{5}$ m. med $\frac{4}{5} \times 3$ kr.

Öfverensstämmande härmed bör man väl då vid frågor, som på de hela talens område lösas med delningsdivision, framhålla, att det sökta talet skall vara så beskaffadt, att det, satt såsom en dylik enhet till divisorn, frambringar dividenden, eller m. a. o, att man där söker en multiplikand till divisorn. Det bör då icke vara någon svårighet att fatta, t. ex. att man finner hastigheten i minuten, när ett bantåg går 900 m. på $1\frac{7}{8}$ min., såsom resultatet af en division likasåväl, som då $1\frac{7}{8}$ ersättes med något helt tal. Likaså måste vid innehållsdivisionen angifvas, att det sökta talet skall uttrycka, huru många gånger eller till hvilken del divisorn går upp i dividenden, och om man så vill, kan man gifva denna qvot namnet förhållande mellan dividend och divisor. Att nu här, liksom från heltalsdivisionen är lärjungen väl bekant, produkten af qvot och divisor återgifva dividenden och slutligen att divisionen äfven här kan så omvändas, att qvoten och divisorn byta plats, är något som bör inskräpas och ytterligare framhåfver enheten af hela räknesättet på de olika områdena i den mening, att det utgör formen för lösning af likartade uppgifter.

Det synes vara till en sådan grundläggning för lösningen af de uppgifter, som kunna föreläggas på skolans lägre stadium, som den moderna rörelsen på skolaritmetikens område syftat. Om föregående tidens lärjungar, oaktadt bristerna i framställningen af bråkläran, dock här och där lyckats skaffa sig en riktig uppfattning af bråkräkningen, så lär det väl bero på den eghet, som faktiskt förefinnes mellan de mera invecklade förhållandena vid bråkräkning och de lättfattligare vid de likbenämnda räknesätten i hela tal. Men äfven om en i nämnda afseende fullständigare framställning af bråkläran har gjort sig gällande, lära väl alltid finnas trögare lärjungar, hos hvilka luckor i uppfattningen lägga hinder i vägen för att säkert bedöma den räkning, som vid en viss uppgift bör förekomma. För sådana skall då den framhållna analogien med räkningen i

motsvarande exempel af enklare slag blifva ett godt stöd. Sålunda skall, menar jag, quatuor species såsom genomgående synpunkt för elementararitmetikens behandling visa sig som en pedagogiskt fruktbarande princip.

Om jag lyckats riktigt uppfatta och gifva uttryck åt de sträfvanden, som under den senare tiden gjort sig gällande på aritmetikens områden inom skolan, och om öfverhuvud dessa sträfvanden äro berättigade — därom må den sakkunnige läsaren fälla sitt omdöme —, då synes mig den gjorda framställningen kunna utgöra en proba på värdet af framkomna förslag till ämnets metodiska behandling.

II.

K. P. Nordlunds *Räkneöfnings exempel för skolor* hafva utgjort ett viktigt bidrag till den nyare utvecklingen af räkneundervisningen och hafva vunnit det amplaste erkännande och vidsträckt spridning. Redan för tjuvu år sedan efterfrågades några af förf. utlovade anvisningar och råd, hvilka skulle meddela hufvuddragen af hans metod. Då nu en sådan metodisk handledning i slutet af det förra året utkommit under titel: *Lärogång vid den grundläggande undervisningen i räkning jämte metodiska anvisningar*, så är det klart, att detta arbete skall tilldraga sig en mer än vanlig uppmärksamhet. Det har icke varit afsikten och ej håller behöfligt, att här framhålla detta arbetes förtjänster. Det är ju denne förf., som i all synnerhet verkat för att räkneundervisningen skulle ordnas så, att den blefve fruktbringande för förståndsodlingen, att lärjungarne skulle vänjas att vara »själfverksamma», i det öfningarna uppställdes i sådan följd, att lärjungarne själfva derur liksom framhemtade regeln; det är han, som framför andra kämpar för riktighet och konsekvens i termer och beteckningar; det är han, som infört en materiel, som för det förberedande stadiet bör vara synnerligen värdefull. Min afsigt är här hufvudsakligen att med anknytning till de ofvan gjorda betraktelserna fästa uppmärksamheten på vissa enskildheter

i metoden, särskildt från undervisningen på den egentliga skolans område, hvilkas värde därmed skulle hänskjutas till läsarens bedömande.

Redan i inledningen yrkar förf. bestämdt på att läran om de allmänna bråken skall föregå decimalbråken på följande grunder: att grundlig insikt i den förra vore nödvändig för att förstå de senare, att alla uppgifter med decimaler, som rimligen kunna föreläggas, kunna lösas med hela tal, att i dagliga lifvet ett vida större antal uppgifter förekomma, som kräfva kunskap om allmänna bråk, än sådana som lösas med decimalbråk, att de senare mycket lätt inhemtas, när man har säker kunskap om de förra, att sysslandet med decimalbråken vållar oreda och vana vid gissning, och att ingen, som saknat kunskap i de allmänna bråken, befunnits kunna räkna med decimaler. Åtskilliga af dessa skäl förefalla oväntade, och när man senare ser den grundlighet, med hvilken förf. först med tillhjälp af den s. k. decimaltaflan och därefter vid räkning med siffror inskräper de olika enheternas betydelse i talsystemet, så frågar man sig ovilkorligen, hvarför icke äfven decimalerna kunde hafva fått komma med. Det är ingalunda fruktan att för tidigt införa delbegreppet, som afhåller honom. Säsom ett bevis på huru djärft förf. i det afseendet går till väga må anföras, att innan lärjungen ännu känner talen längre än till 100, han genom kändedomen om mångfald och jämna delar på visst sätt införes på bråkräkningens svårare områden, såsom följande exempel visar: 27 ark papper kosta 24 öre; hvad kosta 36 ark? (Sid. 44) — ett försök, som jag tror få lärare skola våga göra efter. Men det är farhågan att vidröra multiplikation och division med decimaltal, som håller honom tillbaka, och han föredrager att räkna med tal med flere sorter, och där det ej låter sig göra — i multiplikator och divisor —, kringgår han saken med följande artificiella metod. Hvad kosta 7 kg. 8 hg. socker, när 1 kg. kostar 85 öre? — Öretalet till priset å 78 kg. är 78.85 öre = 6630 öre. Öretalet till priset å 78 hg. är 6630: 10 = 663. Detta måste då föregås af en ut-

redning af att priset å 78 kg. är 10-falden af priset å 78 hg. (Se sid. 56!) — En sådan ställning intar förf. beträffande decimalbråken. Huru förhåller sig nu hans metod till frågan om de likbenämnda räknesättens enhet?

I ofvannämnda inledning betonar förf., hurusom undervisningen bör göras så klar och lättfattlig, att barnen med eget förstånd må kunna begripa det framställda. »Härvid», fortsätter han, »har jag måst uppsöka en enklare och säkrare grundval att bygga räkningen på än de s. k. fyra enkla räknesätten med de många latinska termerna, hvilkas verkliga mening barnen ej kunna fatta, och denna enklare grund har jag funnit i begreppet om det hela, delarna och delarnas antal.» Förf:s mening med dessa ord förefaller ej rätt klar. De fyra räknesätten kunna väl icke utgöra den grund, hvarpå räkningen bygges; denna grund måste väl vara en analys af de uppgifter, som med räkningen skola lösas, och därvid påträffar man helt visst kategorierna det hela, delarnas storlek och delarnas antal, så snart man nämligen inskränker sig till de hela talens område; men då ordna sig ock uppgifterna naturligt under de grupper, som angifvas af de 4 räknesätten. Nu söker förf. fasthålla detta betraktelsesätt äfven på bråklärans område; så har ett kapitel, som innehåller förberedande öfningar för multiplikation, till öfverskrift: »hvarje del sökes, då delarnas antal ej är en jämn del af arkdelarnas (här = bråkdellarnas) antal» o. s. v. Men, som naturligt är, vid den genomförda framställningen af multiplikation och division, hvilka namn icke i texten och således ej håller i undervisningen få förekomma, måste detta betraktelsesätt öfvergifvas, och termerna den föregående, den efterföljande och förhållandet få träda i stället för de ofvan angifna. Huruvida det förra kan anses vara en lämplig förberedelse och öfvergång till det senare, är väl tvifvelaktigt. Genom att vidare förf. gör förhållandet till det egentliga föremålet för studiet, kommer det åskådningssätt, som ligger till grund för innehållsdivisionen att träda fram i första rummet, och det som gör sig gällande i delningsdivisionen endast medelbart att tagas i betraktande.

Beträffande nu själfva denna lära om förhållanden, grundad på uppsökandet af den största jämna delen till de båda jämförda storheterna, torde det väl kunna sättas i fråga, huruvida sammanhanget mellan de 3 angifna arterna af förhållande [1) ett helt tal, 2) ett stambråk, 3) ett annat bråk, egentligt eller ogentligt] blir tydligt för lärjungen, då han icke i det föregående vant sig att betrakta t. ex. $\frac{1}{4}$ af 12 m. och $\frac{3}{4}$ af 12 m, såsom något analogt till 4×12 m.; det är först efter denna läras inhemtande, som han får vänja sig att teckna $\frac{9}{10} \cdot \frac{5}{6}$ m. i likhet med en multiplikation — namnet får som sagdt ej förekomma. Detta sammanhang ter sig deremot omedelbart, om förhållandena uppfattas som kvoter, hvilkas storlek växla, under det dividend och divisor förändra storlek i jämförelse med hvarandra; ja än mer, öfvergången framträder otvunget, när man vid heltalsdivision får en rest, som man söker uppskatta i divisorn såsom enhet. Till slut förklarar förf. i en anmärkning, sedan han där från sin synpunkt definierat multiplikation och division, »att benämningarna på dessa »räknesätt» äro oegentliga och vilseledande» (sid. 96). Härmed har alltså förf. kommit till ett resultat alldeles motsatt den uppfattning, hvilken jag i föregående afdelning trott mig kunna angifva såsom den, hvartill den samtida rörelsen tenderar.

Förf. älskar icke formela räkneseätt och regler, och i all synnerhet är regeln om att vända upp och ned på divisorn honom förhatlig. När dock det blir fråga om utbyte af enheter (sid. 78), så inöfvar han t. ex. följande betraktelsesätt. Ett kg. är 7 tredjedelar af ett skålp., en tyngds kg.-tal är 3 sjundedelar af samma tyngds skålp.-tal, hvilket då ger det häfdvunna reduktionstalet. Måne icke den efterföljande satsen i praktiken just blir ett sådant inlärdt upp- och nedvändande, då deremot en dylik uppgift lätteligen begripes på följande sätt. $1 \text{ kg.} = \frac{7}{3} \text{ skålp.} \therefore 1 \text{ skålp.} = \frac{3}{7} \text{ kg.}, 5 \frac{1}{2} \text{ skålp.} = 5 \frac{1}{2} \times \frac{3}{7} \text{ kg.},$ emedan man här naturligen måste förfara med $\frac{3}{7}$ kg. på samma sätt, som man i $5 \frac{1}{2}$ skålp. förfarit med den lika stora enheten

skålp. Och lika lätt inses uppgiftens lösning medelst innehållsdivision.

De s. k. operationstecknens betydelse vill förf. hafva ändrad därhän, att de, i öfverensstämmelse med deras användning i algebran, skulle tillsammans med siffrorna beteckna tal, det vill då säga det tal, som anger resultatet af den räkning, på hvilken de hafva afseende. Hvarför det skulle innebära en motsägelse att låta tecknen angifva en räkning, som skall utföras, är icke lätt att förstå. Allt tal om bokstafsuttryck kan på detta stadium uteslutas, och det är för nybörjaren det naturliga, att i $5 + 7$ fästa uppmärksamheten på de båda talen och hvad med dem skall göras, hvarvid han då frågar sig, hvad det kan bli för resultat däraf; men vida aflägsnare är för honom att tänka sig $5 + 7$ betecknande detta resultat. Likaså fattar han lätt, att $3 : 7$ betyder, att 3 skall delas i 7 lika delar o. s. v. När behovet däraf har gjort sig gällande, d. ä. då man börjar med algebran, möter ingen svårighet att modifiera och precisera beteckningarnas betydelse. Ett uttryckssätt som följande (sid. 92) — $\frac{3}{4}$ m. : $\frac{9}{10}$ (som utmärker en längd, hvaraf $\frac{3}{4}$ m. utgör 9 tiondelar) kan utbytas mot det enklare tecknet $\frac{5}{6}$ m. — innebär ett språk, som icke synes afpassadt för den ifrågavarande ståndpunkten. När för öfrigt förf. vill, att 15 böcker : 3 skall betyda delarnas storlek och 15 böcker : 5 böcker delarnas antal (sid. 29 o. 30), så synes han råka ut för just den oegentlighet, att ett och samma betecknar olika saker, hvaremot han så ifrigt kämpar, när det är fråga om den gamla terminologin vid multiplikation och division.

Förf:s metod röjer i det hela tendensen att göra lärjungens aritmetiska föreställningsvärld så redig och kristallklar, att schemata och regler bli öfverflödiga; allt skall i det enskilda fallet vara begripet och genomskådadt, så att hvarje steg i beräkningen omedelbart framgår ur den klart uppfattade uppgiften. Jag fruktar dock, att man därvid sföter emot den begränsning, som ligger i människans abstrakta tänkande: man löper fara att drunkna i detaljer och

förlorar öfverskådligheten. I alla händelser förutsätter metoden en ovanlig lärareskicklighet och måhända äfven mera begåfvade lärjungar. Det är en bild, som ofta trängt sig på mig, då jag sysslat med förevarande arbete. En person vill grundligt undersöka en skog och ger sig af på vandring både hit och dit, noga fasthållande, hvad han har bakom sig och hvad som följer efter. Håller han på länge sålunda, så kan det väl hända, att han sätter sin fot på hvarje ställe i skogen, men jag tviflar, att han skall bättre reda sig i skogen än den, som gått upp några stora vägar i bestämda riktningar, hvilka han tagit noga kännedom om, och sedan från dem kan, när så behöfves, företaga utflykter åt sidorna.

Har jag med dessa rader lyckats rikta uppmärksamheten på vissa viktiga drag i den Nordlundska metoden, så är mitt mål vunnet, ty detta har varit att förekomma, att den stora auktoriteten hos dess upphofsman — lärare i hundratal, särskildt från våra folkskolor, lyssna uppmärksamt till hans metodiska kurser — skall vålla, att systemet utan betänkande och grundligt öfvervägande antages och gör sig gällande.

Birger Rollin.

Litteratur.

Joseph Müller och Osoar Wigert: *Fransk läsebok för allmänna läroverk och flickskolor.* Förra kursen. Stockholm, C. E. Fritzes k. Hofbokhandel, h. 1.50, b. 2 kr.

Antalet franska läseböcker för våra skolor är redan ansenligt, och rätt många af dem synas vara i saknad af en tillräcklig grund för sitt framträdande; en och annan åter höjer sig öfver mängden och tilldrar sig en välförtjänt uppmärksamhet. Just emedan det arbete, hvars titel ofvan anförts, utan tvifvel tillhör den sistnämnda kategorien, hafva vi ej velat lämna det tillfälle obegagnadt, som stod oss till buds, att för herrar medlärare påpeka hvad vi däri funnit anmärkningsvärdt.

Först något om uppställningen och valet af stycken. Den nu föreliggande förra kursens text består af två delar. I den förra, afsedd för nybörjaren, finna vi helt korta stycken, mest af beskrifvande art, ofta i samtalsform, sex versifierade. Senare delen innehåller något längre och svårare stycken, de flesta med berättande innehåll; några samtal och tre korta poemer. Hvad först beträffar valet af öfvervägande beskrifvande stycken i första årets kurs, vilja vi däråt ge vårt fulla erkännande på grund af det stora ordförråd, som därigenom bibringas nybörjaren, ty så visst det är ett faktum, att minnessaker läras med allt större svårighet i och med tilltagande ålder, lika visst blir det den rätta metoden vid språkundervisning att låta eleven redan från första början njuta en kost, som visserligen är torr men hälsosam. Hur mycket torrare vore det ej att läsa en vokabulär! Och glosor måste läras, nu mer än någonsin, när vi af det allmänna krafvet på en mera praktisk undervisning allt mer tvingas att lämna den förträdesvis teoretiserande metoden och vilja (om vi också ej ännu kunna) bibringa skolans lärjungar förmågan att så långt möjligt är både meddela sig på det främmande språket och förstå detsamma, då det talas.

Att intaga versifierade stycken i en läsebok har alltid förfallit oss onödigt, men vi erkänna gerna, och en hvar som gör bekantskap med herrar M:s och W:s läsebok, skall i likhet med oss genast finna, att de sex sådana, som förekomma i förra delen, äro af lättfattligaste slag och så korta, att man ej kan tala om någon »tillökning i arbetets volym och pris».

Vi ha ofvan obetingadt slutit oss till utgifvarnes åsikt om vikten af ett *rikt* ordförråd för nybegynnaren, detta naturligtvis under förutsättning, att detta ordförråd är af konkretaste, all-

dagligaste slag. Det fins faktiskt elementarböcker, som i första årets kurs tala om Kartagerne, om Cesars krig med Pompejus o. d., kanske innan lärjungen vet hvad *näsa* och *mun* heta på franska. Ej heller i detta afseende kan något klander träffa föreliggande arbete. Orden äro hämtade från den närmaste, dagliga omgifningen, rummet med dess möbler, klassen, trädgården, allmänna fysiska och naturhistoriska företeelser, de vanligaste tidsorden o. s. v.

Efter texten komma ordförklaringar till förra delen och sparsammare anmärkningar till den senare. Därmed äro vi inne på ett område, där man mest känt behof af något bättre än hvad man haft förut, ett område som alltid visat sig uppfyllt af stöttestenar. Hvarje lärare i franska vet, hur ofta han förgäfvets sökt just hvad som mest kraft förklaring och (hvad som värre är) hur ofta uppgiften varit opålitlig¹). Detta har varit en full sida hos vår skolboksliteratur: just den del af läseboken, som egentligen kraft arbete af utgifvaren, har behandlats mest lättvindigt. Mycket ofta lämnar lexikonet ingen upplysning, men då är det onekligen för utgifvaren säkrare att taga till hjälp en bildad utländing än sin egen fantasi.

Det är först denna del af boken, som gifvit oss anledning till någon anmärkning, ehuru arbetet äfven här befinnes vara i det hela mycket godt. Vi ha påträffat förträffliga öfversättningar, exempelvis af *parer aux évènements* (st. 42), *ne pardonnet pas* (60) och många dylika, men å andra sidan sakna ej så få uttryck en förklaring, hvilken åtminstone i och för lärjungens hemstudium varit välkommen. I ordförklaringarna, hvilka göra anspråk på fullständighet, saknas t. ex. *style* (11), *étagère* (14), *écuelle* (18). Följande uttryck anse vi bestämdt tarvå öfversättning: *verdure* (38), *à la descente d'un chemin* (68), *du coup* (80), *inutile* (80), *incartades de ce coursier articulé* (82), *parades* (83), *modellé* (85), *parlez-moi de cela* (85). Hur vilja utg. att lärjungen skall uppläsa *le comte* *** (70)? Nästan omöjligt förefaller det oss att öfversätta *comment donc* (sid. 118), med *hvad*, likaså *d'une grandeur égale à celle de l'église* så som utg. föreslå. Äfven uttrycken *faites disposer* (sid. 123), *flairent le rayon* (159) synes oss mindre godt återgifna. Skulle ej *ajouterais-je* (sid. 117) kunna naturligare återges med *behöfver jag väl tillägga, en vérité* (128) med *uppriktigt sagdt, au nom du ciel* (125) med *för Guds skull, dans la campagne* (128) med *på fältet, chien de garde* (132) med *gårdvar, râteau*

1) Om de åtminstone hade den förtjensten att kunna roa ss. när en utgifvare öfversätter *traineur de bancs* med *bänkflyttare!*

med *kratta*?. Sid. 152 bör antingen ordet »stäf» utgå eller också *proue* öfversättas med *förstäf* och *poryse* med *akterstäf*.

Annu en sak vilja vi påpeka som önskvärd i en blifvande ny upplaga: att i ordförteckningen uttalet angifves för sådana ord, som annars lätt genom analogi kunna föranleda misstag, t. ex. *lis* (sid. 126), *hennit* (131), *almanach* (143), *aiguille* 152).

Som synes äro de anmärkningar, vi tagit oss friheten att rikta mot arbetet, ej många och delvis må hända af mera subjektiv art. Korrekturläsningen är noggrant gjord; vare det nog sagdt, att vi af egentliga tryckfel funnit fyra.

Det är vår tro, att det nya bidrag till skolbokslitteraturen, med hvilket vi här velat låta läsaren göra en förberedande bekantskap, har framtiden för sig; med intresse ha vi tagit del af detsamma och med varmt erkännande presentera vi det för herrar medlärare.

Å. Vm.

Emil Rodhe: *Bootles' Baby*; a novel by John Strange Winter. With explanatory notes for the use of schools. (I serien Modern english Authors). Stockholm, C. E. Fritzes k. Hofbokhandel. Pris inb. 1.50.

Under ofvanstående titel föreligger återigen ett arbete, till skolbruk utgifvet af hr Emil Rodhe, som med detsamma likväl icke afsedt att gagna endast skolans lärjungar, utan jämväl en del universitetsalumner. (Se Förord, pag. III).

Här möter då först den frågan, huruvida utgifvaren gjort ett för vinnande af detta tvåfaldiga syfte lyckligt val af text. Vi tro, att så förhåller sig, och detta, hvad angår bokens lämplighet för unga studenter, ej blott, såsom utg. tänkt sig, för »grekerna» — hvilka må hända snarare skola finna denna text allt för svår att börja med — utan jämväl och särskildt för dem, som redan i skolan läst engelska en längre tid. På skolstadiet åter anse vi den valda texten tjänlig endast för de två sista årsafdelningarna, men här åter lika mycket för den s. k. B-liniens lärjungar, som för realisterna. Det kan nämligen icke vara för lärare i engelskan på detta stadium obekant, att de senare ingalunda äro de förre öfverlägsna i ämnet, ehuru B-liniens lärjungar börjat studera det två år senare. Hvad för öfrigt angår valet af text, så måste vi äfven anse det såsom lyckligt ur den synpunkten, att språket verkligen är *modern* engelska samt innehållet »invariably entertaining and humorous».

Att skriva kommentarier till ett arbete som detta är en uppgift, hvilken ingalunda är lätt. Svårigheten ligger väl icke så mycket i att förklara svåra ställen, som fast mera däruti, att

begreppet *svårt* är temligen obestämbar, då det, som är svårt för den ene, förefaller en annan lätt, och tvärtom. Ur pedagogisk synpunkt våga vi hålla före, att det är bättre, om kommentarierna gifva en smula för mycket, än om lärjungen skall behöfva på flera ställen finna, att de gifva allt för litet. Utgifvaren synes oss ha i allmänhet träffat ett lagom. Såsom en särdeles lycklig tanke måste vi anse den i kommentarierna ofta gjorda användningen af *engelska* språket för ord- och sakförklaringar. Detta förfaringssätt är dels egnadt att skärpa lärjungens reflexion, dels att ge material till små samtalsöfningar under lektionen och underlätta dessa.

Bokens typografiska utstyrel gör heder åt den redan förut så välkända firma, hvarifrån den utgått, och vi anse det för en alldeles särskild förtjänst, att typerna i skolböcket äro stora och rediga, såsom här är fallet. Korrekturläsningen är gjord med omsorg. Vi ha vid genomläsningen funnit ett enda tryckfel, nämligen sid. 47, rad 20: *then* för *than*.

Såsom totalomdöme om hr Emil Rodhes skoledition af »*Bootles' Baby*» tro vi oss alltså kunna säga, att texten är lyckligt vald, att kommentarierna synas vara måttfullt hållna och ge tillfredsställande ledning och att boken bör med framgång kunna användas ej blott vid skolorna i 7:de klassens båda årsafdelningar, utan jämväl af de studenter, som endast gjort skolstudier i engelska språket. Det behöfver knappast sägas att »*Bootles' Baby*» med dessa förutsättningar jämväl bör bli välkommen för den enskilda undervisningen. Skulle vi för en möjligen behöfelig ny upplaga tillåta oss uttrycka ett önskningsmål, så vore det, att vi gärna ville något oftare, än som nu är fallet, se uttalsbeteckning i kommentarierna och densamma aldrig angifven med det moderna transskriptionssättet, som — vi kunna ej hjälpa det — förefaller oss för skolbruk alldeles olämpligt. *H. Will.*

E. Carlson *Skolgeografi i två kurser. Första kursen, 3:dje upplagan 1891.*

Uppfattningen af hvad en geografisk lärobok bör innehålla har under de sista årtiondena undergått en betydelsefull förändring. Man såg fordom geografis uppgift förnämligast i ett uppräknande af historiskt bekanta orter och af berg och floder hufvudsakligen för angifvandet af de förras läge samt i utmärkandet af de politiska gränserna o. d. Den moderna geografien ställer däremot som sitt mål att i första rummet gifva en riktig kunskap om jordytans konfiguration och terrängbildning, om klimat, växt- och djurvärld, med ett ord om de fysiska för-

hållandena, och i andra rummet om de politiska samt om begge i deras inbördes vaxelverkan Af sådan art äro ock de i Tyskland och Österrike mest begagnade läroböckerna af Kirchhoff, Ruge och Umlauf. Denna riktning närmade sig Erslev och Roth, men fullständigast har önekligen i vårt land denna uppgift blifvit löst af *Carlson*.

Den förnämsta förtjensten af Carlsons lärobok är ock, att den hvilat på grundlig utredning af de fysiska förhållandena. Härtill komma äfven andra pedagogiska förtjenster, hvilka i synnerhet framtråda i den sista upplagan. Här finnes ett fast genomfördt system — med åtskiljande af minpeskunskaperna, som äro ordnade i en bestämd följd, och de mera allmänbildande, läseboksartade styckena för sig. Hufvudbegreppen i de sistnämnde äro spärrade för underlättande af inlärandet och frågorna. Uppräkningar af länder, floder och städer m. m. underlättas genom den öfverskådliga anordningen och användandet af stora typer, hvarigenom den mekaniskt tröttande upprädnings af namn undvikits. Genom strecken i kanten har en norm gifvits för hvad som kan lemnas till 4:de och 5:te klasserna.

Till den tredje upplagens förtjenster framför de föregående kan ock räknas, att korrekturet är omsorgsfullare skött, att borttagandet af en mängd hänvisningar till §§ i boken och införandet i stället af uppgifterna lättat användningen, att tabellerna genom på lämpliga ställen anbragta hänvisningar satts i samband med den öfriga framställningen, att den för statens läroverk påbjudna stafningen införts, och att stilen i allmänhet vunnit i konkretion och lättlästhet.

Att ännu åtskilliga brister och ojämnheter vidlåda detta arbete kan ej nekas, men de må blifva föremål för någon utförligare recension. I min anmälan af boken vill jag därför inskränka mig till några allmänna synpunkter, hvarom meningarna äro delade.

Författaren identifierar Nordeuropa, om ej i ord så dock i sak, — ty han undviker denna benämning — med den skandinaviska halfön, hvilken han anser utgöra »ett *geografiskt helt* med *naturliga* gränser på alla sidor och som skiljes från Ost-europa genom Torne, Muonio, Tana och Pasvisk älfvar». Att Ryskland tillsvidare funnit dessa gränser »naturliga» och en vacker dag kanske finner hvilken som helst af de norrländska älfvarna vara en ännu naturligare gräns kan nu vara en sak för sig. Men visst är, att det blott är en *politisk* gräns, som mer än 500 km går mellan halfön och det öfriga af Nordeuropa. Dit räknar nämligen geografen äfven Finland och Kolahalfön, och den naturliga gränsen för Nordeuropa ligger i den sänkning i

Europas yta, som går öfver Finska viken, Ladoga, Onega och Hvita hafvet. Detta Nordeuropa bildar i geologist, oro- och hydrografiskt afseende ett helt för sig, och en sådan uppfattning har äfven *historiskt* berättigande. Förf. har ock genom att räkna Finland till Osteuropa kommit i motsägelse med sig själf, i det han i ena ögonblicket säger, att Osteuropa är en enda samling lågland, den Slaviska slätten, och i det andra, att Finska bergplatån sammanhänger med Nordskandinaviska höglandet.

Praktiskt och riktigt är, som förf. har gjort, att hänföra en mängd uppgifter till tabeller och register, men äfven dessa kunna bli för utförliga för en lärobok i skolans lägre klasser, ja tvifvel kan vara, om hans tabeller ej äro alltför vidlyftiga äfven för de högre.

Jag vill ej upprepa hvad som blifvit ordadt mot användningen af illustrationer i läroböcker. Hvad de geografiska bekräftar, borde bilder i dessa vara öfverflödiga, sedan man nu har de utmärkta geograf. väggplanscherne af Hölzel, Langl, Lehman och Benteli; de nya tyska läroböckerna sakna också teckningar. De kolorerade väggplanschernas företrädare framför de små träsnitten är alldeles tydligt, och de kunna af läraren ordentligen visas med lämpliga upplysningar och frågor, utan hvilket de bästa bilder äro af föga värde. Tyvärr är emellertid ännu fallet, att våra läroverk med få undantag sakna en sådan åskådningsmateriel, och denna omständighet gör, att vi få vara förf. tacksam för hans bilder, med omsorg valda och utförda som de äro.

Då de förändringar denna uppl. undergått i de flesta fall icke berört namnantalet och uppställningen, borde dess begagnande vid sidan af den gamla ej möta svårigheter under en van lärarens ledning. Likvisst har förf. uppställt en och en ej ringa svårighet härför genom öfvergången i områdesbeteckningen från □ km till hektar. Man har nu så många gånger förändrat denna beteckning — svenska □ mil, geograf. □ mil, □ km och nu hektar — att det måste vålla ej ringa bryderi så väl för lärare som lärjungar. Beteckningen med □ km har länge varit allmän i geograf. och statistiska arbeten och är i enlighet med vårt måttssystem, så att man kunde stannat härvid, om ock det allra nyaste beteckningssättet, af en och annan antaget, kan ha vissa fördelar.

På det varmaste rekommenderande denna lärobok uttalar jag den önskan, att förf. snart måtte bli i tillfälle att utgifva den andra kursen för läroverkens högre klasser.

A. Kempe.

Kongl. beslut.

Pension och arvoden.

Kongl. Maj:t har d. 18/9 förklarad gymnastikläraren vid allmänna läroverket i Vadstena Sven Josef Toll berättigad att från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från gymnastikläraretjensten varder honom beviljad, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 600 kr. årligen.

Jemte det Kongl. Maj:t på gjord ansökning d. 28/9 beviljat rektorn vid femklassiga allmänna läroverket i Göteborg C. F. Winkrans, på grund af företedt läkarebetyg, ledighet under innevarande års hösttermin från den honom åliggande undervisningskyldighet, har Kongl. Maj:t tillika medgifvit, att Winkrans, hvilken under denna ledighet afstår en fjerdedel af sina lönedel, må såsom godtgörelse för det han under tiden fortfarande bestrider rektorsgöromålen, uppbära ett belopp, beräknadt efter det för ordinarie lärare, som förordnas att såsom vikarie bestrida dylik rektorsbefattning, bestämda arvode, 450 kr. för kalenderår.

— Hos Kongl. Maj:t har dir. öfver Stockholms stads undervisningsverk anhållit, att fil. d:r:n T. Moll, hvilken såsom vikarie bestrider den lektorsbefattning vid högre realläroverket, som efter lektor S. Almqvists förordnande till rektor jemlikt k. cirkuläret d. 12 sept. 1890 blifvit kungjord till ansökan ledig, måtte få åtnjuta arvode beräknadt efter 2,500 kr. för läsår; men Kongl. Maj:t har d. 25/9 icke funnit skäl berörda framställning bifalla.

Reseunderstöd.

Kongl. Maj:t har d. 25/9 tilldelat lärarinnan *Ingeborg Valin* ett belopp af 1,200 kr. till företagande af en resa i ändamål att i utlandet taga kännedom om skolor för huslig ekonomi.

Försökskurs i stenografi vid allmänt läroverk.

Sedan komiterade för svenska stenografförbundet hos Kongl. Maj:t anhållit, att under läsåret 1891—1892 en försökskurs i stenografi måtte anordnas med lärjungar vid allmänna läroverket i Upsala och att för betäckande af omkostnaderna härför måtte anvisas ett belopp af 180 kr. på vilkor, som Kongl. Maj:t måtte bestämma; så har Kongl. Maj:t d. 25/9 medgifvit, att vid öfverförorda läroverk må åt ett begränsadt antal lärjungar inom klasserna 3—7, hvilka till deltagande i öfningarna sig anmäla, under innevarande läsår meddelas undervisning i stenografi en timme i veckan af lärare, som af Eforus godkännes, samt å tid, som

efter öfverenskommelse med läroverkets rektor bestämmes, och har Kongl. Maj:t till bestridande af kostnaderna för ifrågavarande undervisning beviljat ett anslag af 180 kr.

Beviljad dispens vid sökande af lärarebefattning.

Kongl. Maj:t har d. ²/₁₀ 1891 medgifvit att fil. licentiaten Carl Fredrik Rydberg, som genomgått föreskrifven profårskurs, må anses behörig att söka och erhålla adjunkt- och kollegabefattningar vid rikets allmänna läroverk, utan hinder deraf att hans aflagda fil. kand.-examen icke omfattar alla de för dylik behörighet föreskrifna ämnen.

— Hos Kongl. Maj:t har fil. kand. Sven Gustaf Lönnqvist anhållit, att han, som inför Domkapitlen i Strengnäs, Upsala, Karlstad, Hernösand och Skara aflagt prof för sökta adjunkt- och kollegabefattningar vid allmänna läroverk, måtte få räkna sig till godo de betyg, han erhållit för profven i Hernösand den 27 Februari 1889 och i Skara d. 12 Nov. 1890, på det sökanden måtte, utan afläggande af nytt prof i de ämnen nyssnämnda två prof omfattat, kunna komma i fråga vid tillsättandet af en nu ledig adjunktbesättning i tyska, engelska och franska språken vid allmänna läroverket i Vesterås eller andra adjunkt- och kollegabefattningen inom Vesterås stift, i hvilka sagda tre ämnen eller modersmålet inginge, sökanden dock obetaget att, derest omständigheterna så kräfde, medelst prof i ett eller annat af dessa ämnen stärka sin kompetens till lärarebefattningar af ifrågavarande slag; och har Kongl. Maj:t d. ²⁵/₉ härtill lemnat bifall.

— Hos Kongl. Maj:t har f. d. tillförordnade rektorn vid numera indragna pedagogien i Kungsbacka Axel Vilhelm Lindgren anhållit, att han, som tjenstgjort vid allmänna läroverk från och med höstterminen 1880 till och med vårterminen 1891, deraf såsom t. f. rektor vid nämnda pedagogi från d. 1 Jan. 1886 intill pedagogiens indragning, måtte förklaras berättigad att, utan hinder deraf att han ej fullgjort stadgade kompetensvilkor söka och erhålla adjunkt- och kollegabeställningar vid rikets allmänna läroverk, äfvensom att vid anställning som extra lärare vid nämnda läroverk uppbära arvode efter 1,800 kr. för år.

Vid föredragning häraf d. ²⁵/₉ har Kongl. Maj:t ifrågavarande ansökning på det sätt bifallit, att L. må, utan hinder deraf att han icke fullgjort stadgade kompetensvilkor, vara behörig att söka och erhålla kollegabefattningar vid lägre allmänna läroverk; hvarjemte L. berättigats att för tjenstgöring såsom extra eller vikarierande lärare vid de allmänna läroverken från och med höstterminen innevarande år uppbära det i nåd. -cirkuläret d. 30 Dec. 1876 stadgade högre arvode af 1,500 kr. för år räknadt.

— Hos Kongl. Maj:t har fil. kand. Magnus Fridolf Öberg anhållit, att han, som under 25 läs-terminer tjenstgjort såsom extra ordinarie lärare vid allmänna läroverk, måtte, utan hinder deraf att hans kandidatexamen icke omfattar alla för behörighet till adjunks- och kollegabefattningar vid nämnda läroverk föreskrifna ämnen samt att han icke genomgått profårskurs, förklaras behörig att söka dylika befattningar äfvensom berättigas att för tjenstgöring såsom extra ordinarie lärare komma i åtnjutande af höjdt arvode, och har Kongl. Maj:t d. ²⁸/₉ funnit godt förklara Öberg behörig att söka adjunks- och kollegabefattningar vid de allmänna läroverken äfvensom medgifva, att Öberg må för tjenstgöring såsom vikarierande eller extra lärare vid omförmälda läroverk från och med höstterminen innevarande år uppbära det i nådiga cirkuläret d. 30 Dec. 1876 stadgade högre arvode af 1,500 kr. för år räknadt.

— Hos Kongl. Maj:t har fil. kand. Salomon Pettersson anhållit, att han, som under elfva terminer tjenstgjort såsom extra ord. lärare vid allmänna läroverk måtte, utan hinder deraf att han icke genomgått profårskurs, förklaras behörig att söka adjunks- och kollegabefattningar vid nämnda läroverk, äfvensom berättigas att för tjenstgöring såsom vikarierande eller extra lärare vid dessa läroverk från och med höstterminen innevarande år uppbära det i nåd, cirkuläret d. 30 Dec. 1876 stadgade högre arvode af 1,500 kr. för år räknadt, och har Kongl. Maj:t d. ²⁸/₉ härtill lennat bifall.

Vägrad dispens vid sökande af lärarebefattning.

Hos Kongl. Maj:t har fil. kand. A. G. L. Sandberg anhållit, att han, som efter genomgången profårskurs under tre år tjenstgjort såsom vikarierande lektor i främmande lefvande språk vid allmänna läroverket i Luleå, måtte förklaras behörig att, utan hinder deraf att hans fil. kand.-examen icke omfattar alla de i k. cirkuläret d. 12 Sept. 1879 föreskrifna ämnen, söka sådana adjunkt- och kollegatjenster vid allmänna läroverket, i hvilka minst två af de främmande lefvande språken ingå såsom undervisningsämnen; men Kongl. Maj:t har d. ²⁵/₉ afslagit denna ansökning.

— Hos Kongl. Maj:t har adjunkten vid allmänna läroverket i Strengnäs E. W. Nordgren, med förmälan, att han anmält sig såsom sökande till en vid högre latinläroverket i Göteborg ledig adjunksbefattning med undervisningsskyldighet i franska, engelska och tyska språken, anhållit, att han, som tillföre, inför Domkapitlen i Strengnäs, Visby, Linköping och Kalmar aflagt prof för adjunks- och kollegabefattningar i nämnda ämnen, måtte

förklaras behörig att, utan afläggande af ytterligare prof, utnämnas till den af honom nu sökta tjensten; men Kongl. Maj:t har d. ²⁸/₉ icke funnit skäl att berörda ansökning bifalla.

Afslagen ansökan om flickors intagande i allmänt läroverk.

Hos Kongl. Maj:t har komministern P. J. Bæcklund anhållit om tillstånd för hans döttrar Gabriella, Beatrice och Valborg att begagna undervisningen i 7:de klassen af högre allmänna läroverket i Strengnäs på sådant sätt, att de, efter förutgången godkänd pröfning antingen intoges såsom lärjungar vid läroverket eller ock finge, utan att vara såsom lärjungar inskrifna, öfvervara lektionerna; men Kongl. Maj:t har d. ¹⁸/₉ icke funnit skäl berörda ansökning bifalla.

Ogilladt besvär öfver lektorsutnämning.

Kongl. Maj:t har d. ²⁵/₉ afslagit de besvär fil. doktorn Nils Magnús Sjöstrand anført öfver Domkapitlets i Linköping d. 27 Maj innevarande år meddelade beslut, hvarigenom fil. doktorn Gustaf Johansson blifvit utnämnd till lektor i grekiska och latinska språken vid allmänna läroverket i Linköping.

Gillade besvär öfver lektorsutnämningar.

Hos Kongl. Maj:t har adjunkten vid allmänna läroverket i Wexiö Arvid Ragnar Isberg anført besvär öfver Domkapitlets i Kalmar d. 30 April innevarande år meddelade beslut, hvarigenom Domkapitlet, efter pröfning af inkomna ansökningshandlingar och bedömmande af aflagda prof för en vid allmänna läroverket i Kalmar ledig lektorsbefattning i modersmålet och tyska språket, till hvilken bland andra klaganden anmält sig såsom sökande, till innehafvare af denna befattning utnämnt fil. doktor Per Åström.

Ehuru klaganden i afseende på lärdomsförtjenster måste anses vara Åström något underlägsen, likväl och då klaganden från universitetet företett betyg om goda insigter i de med ifrågasvarande lektorsbefattning förenade läroämnen, hvilka insigter ytterligare förkofrats genom utländska resor, samt han för sin långvariga, till större delen i läroverkets högsta afdelningar fullgjorda tjenstgöring erhållit högre vitsord än dem, som tilldelats Åström för hans korta tjenstgöring vid femklassigt läroverk, så och då härtill kommer att klaganden för det inför Domkapitlet aflagda undervisningsprofvet blifvit något bättre vitsordad än medsökanden, har Kongl. Maj:t d. ²⁵/₉ pröfvat skäligt att, med upphäfvande af Domkapitlets öfverklagade beslut, föreskrifva, att fullmakt å ifrågasvarande lektorsbefattning vid allmänna läroverket i Kalmar skall för klaganden utfärdas.

-- Hos Kongl. Maj:t har adjunkten vid allmänna läroverket i Vesterås Knut Herman Sohlberg anført besvär öfver Domkapitlets i Strengnäs d. 22 Juni innevarande år meddelade beslut, hvarigenom Domkapitlet, efter pröfning af inkomna ansökningshandlingar och bedömande af aflagda prof för en vid allmänna läroverket i Strengnäs ledig lektorsbefattning i matematik och fysik, till hvilken bland andra klaganden anmält sig såsom sökande, till innehafvare af denna befattning utnämnt vik. lektorn Anders Rosén.

Kongl. Maj:t har d. ²⁵/₉ låtit handlingarna i detta mål sig föredragas och dervid inhemtat bland annat:

att Rosén, som är född 1859, aflagt fil. kand.-examen 1879, fil. lic.-examen 1883 och disputationprof för doktorsgrad 1884, genomgått profårskurs 1885, förordnats till docent i matematik vid universitetet i Lund 1884, tjenstgjort dels i nyssnämnda egenskap ett år dels såsom vik. lektor i Strengnäs fyra år och vid aflagda undervisningsprof erhållit betygen »berömlig» i fysik samt »med utmärkt beröm godkänd» i matematik och kemi;

att klaganden, som är född 1844, aflagt fil. kand.-examen enligt 1853 års stadga 1869 och disputationprof för doktorsgrad 1871, genomgått profårskurs 1869—1870, blifvit utnämnd till kollega vid Ladugårdslands allmänna läroverk i Stockholm 1872 och till adjunkt vid läroverket i Vesterås 1886, varit anställd vid allmänna läroverk under en tid af tjuuett år och dervid under de fyra senaste åren undervisat i matematik och fysik inom skolans högsta klasser och vid aflagda undervisningsprof vitsordats med betygen »berömlig» i matematik och fysik samt »med utmärkt beröm godkänd i kemi;

äfvensom att vid ärendets afgörande Domkapitlet med de flesta rösterna utnämnt Rosén på grund af hans större lärdomsförtjenster, ådagalagda genom högre examensbetyg och vetenskapliga skrifter, under det två ledamöter röstat på klaganden och en ledamot på en tredje sökande.

Detta med hvad mera handlingarna innehålla har Kongl. Maj:t tagit i öfvervägande; och enär klaganden, om än underlägsen Rosén i vetenskaplig skriftställareverksamhet inom den rena matematiken och den matematiska fysiken, dock måste anses ega deremot svarande företräde genom sina arbeten på pedagogikens och den empiriska fysikens områden, samt klaganden med högsta vitsord för såväl nit som skicklighet tjenstgjort vid allmänna läroverk vida längre än Rosén och dervid under en ej obetydlig tid meddelat undervisning på det högre och högsta skolstadiet i de ämnen, som äro förenade med den nu ifrågasvarande lektorsbefattningen, så och då härtill kommer, att kla-

ganden blifvit något högre vitsordad än Rosén vid undervisningsprof, aflagda så väl inför Domkapitlet i Strengnäs som inför andra Domkapitel, har Kongl. Maj:t pröfvat skäligt att, med upphäfvande af Domkapitlets öfverklagade beslut, föreskrifva, att fullmakt å ifrågavarande lektorsbefattning vid allmänna läroverket i Strengnäs skall för klaganden utfärdas.

Personalnotiser.

Döde: Utn. lektorn i Örebro O. I. Fehrnborg d. 20/9; kollegan J. V. Tegnér i Norrtelge d. 7/10.

Afsked har beviljats kollegan A. Florén i Mariestad.

Utnämnd: **Stockholm:** till adj. vid Nya elementarskolan (naturalhist., matem. och tyska) fil. kand. J. M. Pettersson; **Häparanda:** till gymn.-l. und.-löjtn. C. A. Bergström.

Fullmakt är utfärdad för doc. C. A. Mebius att vara lektor i Göteborgs reallvk.

Tjänstledighet har beviljats i **Göteborg:** koll. W. Levan under innev. läsår; **Uddevalle:** koll. W. M. Hansson under innev. läsår; **Örn-sköldsvik:** koll. V. F. Holm under innev. läsår; **Umeå:** adj. G. Norlander för h. t. 1891; **Malmö:** adj. C. Nilsson tills vidare; **Gefle:** adj. C. A. Engström under innev. läsår, lektor J. Spångberg till innev. termins slut, lektor N. P. Ödman under 6 veckor; **Norrköping:** adj. P. Olsson under 1-månad; **Nyköping:** adj. A. B. Wernelius under innev. termin; **Skara:** adj. B. M. Häggander och adj. A. Nilsson till h. ts slut.

Sökande: **Östersund:** gymn.-l.-bef.: löjtn. H. Mannerhjerta, und.-löjtn:na A. Hammargren och H. Blüm samt efter ansökningstidens utgång löjtn. A. Stenberg; **Eskilstuga:** koll.-bef. (modersm., tyska, matematik) fil. drna T. Petersohn o. J.; **Rödhe,** fil. lic:na J. Carlson o. H. Kernell, v. adj. B. K. Engström samt fil. kand:na F. O. Andersson, A. F. Bersell, J. A. Drysen, O. Forsman, C. F. Lundvall, M. Modén, L. Norin, J. A. Schlytern, A. Söderlund, J. P. Welander, K. A. Westling o. B. N. K. Willén.

Lediga tjänster: **Sundsvall:** lekt.-bef. (kemi o. naturhist.) fat.-dag d. 20/11; ¹⁾ **Lund:** lekt.-bef. (franska o. engelska) fat.-dag d. 9/11; adj.-bef. (modersm., tyska, matem.) fat.-dag d. 9/11; **Skara:** lekt.-bef. (fysik o. kemi) fat.-dag d. 9/11; lekt.-bef. (kristendom o. hebreiska) fat.-dag d. 9/11; **Gefle:** adj.-bef. (engelska, franska, tyska) fat.-dag d. 11/11; **Ystad:** koll.-bef. (franska, tyska, engelska) fat.-dag d. 20/10; **Borås:** koll.-bef. (kristendom, modersm., historia, geografi) fat.-dag d. 2/11; **Stockholm:** gymn.-l.-bef:na vid norra latinlvt, Östermalms h. a. lvk o. Södermalms h. a. lvk: fat.-dag d. 18/11; **Kristianstad:** adj.-bef. (kristend., modersm., matem.) fat.-dag d. 20/11.

¹⁾ Tillsättes enl. nåd. cirkuläret d. 12/9 1890.

På *J. Beckmans* förlag utkommer snart:

Johannes Almén

såsom litteraturhistorisk kritiker

afslöjad

af

D. A. Sundén.

Den geografiska kongressen och utställningen i Bern 1891.

II. Kongressens sammanträden.

Kongressens förhandlingar, som egde rum under loppet af fem dagar, upptogos af föredrag, diskussioner och fattande af beslut i åtskilliga brännande frågor. Ej mindre än 68 föredrag hade anmälts och arbetet fördelades på 5 allmänna sammanträden och 9 sektionmöten. Att lemna en fullständig öfversigt häröfver tillhör dock ej en pedagogisk tidskrift och kan följaktligen ej ligga inom planen för denna uppsats, hvarför jag inskränker mig till hvad som kan vara af mera allmänt eller pedagogiskt intresse.

De allmänna sammanträdena inleddes med ett föredrag af d:r Cust, som gaf en sammanfattning af sitt arbete om *missionen i Afrika*. Europas och Amerikas nationer hade där mycket på sitt samvete. Att åt denna världsdels olyckliga folk gifva kultur, upplysning och frihet samt att utrota slafveriet vore missionens förnämsta uppgift. Därför borde alla tvister upphöra emellan tysk och fransk, protestantisk och katolsk missionsverksamhet, en åsigt hvartill församlingen lifligt gaf sitt bifall tillkänna.

Betydelsefull i detta afseende är den föreslagna *järnvägen genom Sahara* till det inre af Afrika. Napoleon Ney redogjorde för det förslag, som 1890 framlades af den för detta ändamål tillsatta kommissionen. Banlinjen Philipville—Constantine—Biskra är nu ifrågasatt att utsträckas till den bördiga orten Tuggurt 210 km. från Biskra. Därifrån och till Amgid öfver Wargla 1,050 km. äro undersökningar gjorda för anläggning af en järnbana; vägen från Amgid till Tschadsjön 2,000 km. är däremot ännu ej närmare under-

sökt. Genom artesiska brunnar kan vatten anskaffas, kostnaden beräknas för det hela till 400 mill. fr., och trafiken anses skola komma att till fullo betäcka räntor och omkostnader. Att detta företag, ett värdigt motstycke till transkaspiska järnvägen, skulle vara af omätlig betydelse för Afrikas inre ligger i öppen dag.

För den ställning frågan om ett annat lika intressant projekt intager, nämligen *Nikaraguakanalen*, redogjordes af representanten för geografiska sällskapet i New-York, Stout, hvilken på det kraftigaste förordade dess utförande.

Bärarne af tvänne lysande furstliga namn uppträdde äfven som intresserade geografer. Prins Henri d'Orléans gaf nämligen en skildring af sin *resa genom Thibet*, hvilken genom tidningarna redan är bekant, och prins Roland Bonaparte redogjorde för *förändringar i de franska glacierna*.

Från den etnografiska afdelningen må von den Steinens föredrag omnämnas. På grund af noggranna iakttagelser under resor i Brasilien hade han funnit, att det sedan århundraden på de vestindiska öarna utdöda *karabiska folket* ännu egde talrika stamförvandter i det inre af Brasilien, och att man där hade att söka dess ursprung.

I den meteorologiska afdelningen förekom ett upplysande föredrag af prof. E. Brückner om *klimatförändringarnas betydelse i teoretiskt och praktiskt afseende*. Förändringarna i temperaturen, atmosfärens tryck och regnmängden äro särdeles beaktansvärda och måste utöfva ett bestämt inflytande på det praktiska lifvet. Samfärdseln påverkas af den längre eller kortare isläggnings och vattnets större eller mindre djup. Inflytandet på åkerbruket är ännu större. Perioder af torka medföra dåliga skördar. Efter en fuktig period omkring 1880 inträda vi i en period af torka, hvars centrum infaller vid århundradets slut. Vi kunna därför vänta oss dåliga skördar och ekonomiska kriser i Ryssland och Nordamerikas Förenta stater.

Största intresset inom den kartografiska afdelningen väcktes af prof. Pencks utförligt motiverade förslag om framställande af *en jordkarta i skalan 1 : 1,000,000*. Den skulle

indelas i sektioner, hvilka begränsas af meridianer och paralleller. Hvarje kartblad komme sålunda att bilda en af facetterna på globens yta, som alltså skulle bilda en mångsiding med 2,000 plana ytor. Ett sådant likformigt kartarbete i en skala, som redan med framgång användts för åtskilliga kartor, gäfvé ett ypperligt tillfälle att praktiskt realisera frågorna om en enhetlig första meridian, om en gemensam ortografi för de geografiska namnen, om meter-systemets företräde och om ett universelt system för höjdmätningar. Kongressen antog ock med allmänt bifall detta förslag och tillsatte för detta ändamål en kommission af vetenskapsmän af olika nationer. Denna skall uppfordra regeringarna att understödja företaget och skall söka utverka, att de regeringar, enskilda geografiska sällskap, revyer och föreningar, som utgifva originalkartor, utarbета blad till den nämnda kartan. För Sverige utsågs till medlem i kommissionen major Selander.

Den första sektionens sammanträde upptogs uteslutande af föredrag och ett lifligt meningsutbyte om *en gemensam första meridian och världstid*. D:r Foerster (fr. Berlin) kriticerade kraftigt det amerikanska systemet. Det skulle till sist bli rent af odrägligt för såväl det vetenskapliga arbetet som borgerliga lifvet. En lokaltid vore för dem nödvändig i många fall, medan en s. k. borgerlig tid kräfvés af järnvägarna och telegrafén. De Beaumont föreslog en första meridian genom Behringssund, hvilken ej berörde något land, medan däremot dess antimeridian skulle nära träffa Rom, Leipzig, Köpenhamn och Kristiania och sålunda kunna bli en verklig medlingsmeridian. Af andra framhölls företrädet af Greenwichmeridianen såsom redan antagen af många folk och officiellt af kongressen i Washington. Att draga den genom Rom, som äfven blifvit föreslaget, kunde stöta på motsägelser från icke rom.-katolska folk, hvarför de Quarenghi (fr. Bologna) föreslog Jerusalem som den lämpligaste ortén, hvilken ej kunde stöta nationella fördomar och som hade det företrädet framför Behringssund, att den ej omöjliggjorde upprättande af en astronomisk station.

Utan att uttala sig för det ena eller andra af dessa förslag fattade kongressen följande beslut.

Kongressen, som fäster sig vid, att ett definitivt val af en enhetlig första meridian blir af allt större vikt, och som stödjer sig på den af 43 länders ombud vid det internationella telegrafmötet i Paris 1890 enstämmigt uttalade önskan, att man ändtligen måtte förena allas intressen i ett beslut om enhet i tidmätningen, framställer i sin ordning den önskan till Schweiz' förbundsrad, att det måtte förena sig med den italienska regeringen, som nyligen tagit initiativ i denna fråga, och anhåller hos de andra regeringarna, att de måtte kraftigt påskynda lösningen af dessa frågor och tillsätta en kommission af befullmäktigade ombud att fatta definitivt beslut. Kongressen önskar, att till plats för denna kommission må utses Bern, som är sätet för internationella post-, telegraf- och järnvägsbyråer.

I *afdelningen för undervisningsfrågor* förekommo åtskilliga redogörelser för den geografiska undervisningens ställning i olika länder. Den bästa af dessa lemnades af prof. Scott Keltie. Det kungl. geografiska sällskapet i London har sedan 26 år sträfvat att förbättra geografiundervisningen i de engelska skolorna. Det utfäste till en början årligen pris, som kunde vinnas af lärjungarne. Sedan lät det anordna geografiska diskussionsmöten. 1884 gaf det i uppdrag åt Keltie att anställa en undersökning om geografiundervisningen i England och på kontinenten. En sådan af vidtomfattande art företogs också, och resultatet offentliggjordes dels i skrift dels under sammankomster med lärare i Oxford och Cambridge. Äfven anordnades af honom en utställning af geografisk undervisningsmateriel, som förevisades i flera städer. Resultatet häraf har varit glädjande. Lärostolar i geografi ha upprättats i Oxford och Cambridge. I synnerhet på det första stället intager geografin en betydande plats. De stora offentliga skolorna följa rörelsen vid universiteten, och numera kan man anse geografiundervisningen åtminstone i de skolor, som stå under statens uppsigt, såsom tillfredsställande.

V. de Haardt, bekant för sina utmärkta etnografiska kartor öfver Asien och Europa, framhöll *vigten af etnografien* för statsmannen och det politiska lifvet såväl som för en god allmänbildning. Detta ämne borde därför utgöra en vigtig del af den geografiska undervisningen i läroverken.

D:r Ooppel fr. Bremen demonstrerade sina utkast till *kartor öfver hela jordens och särskildt Europas näringslif*. Dessa vunno allmänt bifall, och det är högligen att önska, att de måtte utkomma af trycket.

Prof. Schmidt fr. Wien redogjorde för den *undervisningsmetod i geografi i lägre gymnasiaklasser*, hvilken han använt sedan 16 år i klasser med ända till 70 lärjungar. I första klassen nyttjar man ej lärobok, i den andra blott föga men läser kartor, i den tredje och fjärde begagnas den mera. Sedan de första allmänna geografiska begreppen, orientering, mått, den kartografiska framställningen af berg o. s. v. inhemtats på grund af iakttagelser i omgifningarna, gifver man i första klassen en allmän öfversigt af jordens yta. Läraren följer därvid en plan till beskrifning, som tillämpas först på ett berg i närheten, så på Tysklands berg, Alpena, Europas berg, jämförda sinsemellan, och på Asiens och Amerikas. Kretsen af lärjungens kunskaper vidgas, och han lär att själf tillämpa denna plan. Härpå följer beskrifningen af floder, flodsystem, sjöar, innanhaf och öar. Vid slutet af första skolåret ger man en öfversigt af jordytans indelning i kontinenter och oceaner. I de följande klasserna ger man en grundligare undervisning om kontinenterna, staterna och städernas läge. Den sista delen af den angifna planen behandlar allt, som omfattar »landskapet», illustrerad af allt, som tillhör den fysiska geografien. Före början af den egentliga undervisningen visar läraren hvarje lektion på kartan för lärjungarne floder, öar o. d., för att de må fatta det geografiska beteckningssättet. Af den matematiska geografien behandlas i första klassen blott solens lopp på den ort, där skolan är belägen, väderstrecken, fördelningen af ljus och skuggor på bergen och jordens sferiska form.

Angående *ortografien af geografiska namn* uttalades olika åsikter, men kongressen stannade vid följande beslut. I hvarje land, som har latinsk bokstafsskrift, skall man använda denna för beteckning på kartorna af de geografiska namnen. För de länder, som icke hafva någon skrift, skall man antaga det system, som föreslagits af geografiska sällskapet i Paris. För hvarje land skall man låta utarbета ett litet lexikon, som på landets språk ger uttalet af de bokstäfver, som användas af andra nationer, hvilka hafva en särskild skrift, och i detta lexikon skall man angifva de olika beteckningarna af samma geografiska punkt och de nya benämningar den kunnat få såväl som de gamla grekiska eller latinska.

Med ljudliga bifallsrop antogs af kongressen följande beslut om *etersystemet*. Kongressen anhåller hos de engelska vetenskapsmännen, att de i sina vetenskapliga och tekniska publikationer måtte upphöra att begagna de gamla engelska måtten och i stället införa metersystemet, erkänt som lagligt i England genom lagen af 1864.

Af intresse för historien om den blifvande Nordenskiöldska *sydpolsexpeditionen* är följande beslut. Kongressen önskar att till det australiska sällskapet uttala den förhoppningen, att expeditionen för utforskandet af det antarktiska hafvet måtte snarast möjligt organiseras för att lösa de vetenskapliga frågor af högsta intresse, som äro fästade därvid.

Af öfriga beslut må till sist följande framhållas. Kongressen anhåller, att de geografiska sällskapen måtte vidtaga nödiga mått och steg för att hos sina respektive regeringar utverka, att alla universitet, som ännu sakna särskilda lärostolar i geografi, erhålla sådana.

Fredagen d. 14 Aug. afslutades kongressen. Den för utdelande af belöningar till utställare vid expositionen tillsatta juryn hade kommit till följande resultat.

»Hors de concours» sattes de alpina och hist.-kartografiska afdelningarna, alla elevarbeten, alla s. k. nouveautéer, de geografiska sällskapens publikationer, alla arbeten utförda genom regeringarnas försorg såsom vederbörande general-

stabers kartverk o. d. Till bedömande upptogs allt öfrigt, som i vidsträcktaste mening kunde tjena till undervisningsmateriel. Belöningen gäller utställaren med särskildt omnämnande af de författare, genom hvilkas arbeten han gjort sig förtjent. Författares arbeten utställda af geografiska sällskap, skulle erhålla belöningen, men ej sällskapen. In alles utdelades 14 »stora pris», lika många »första pris» och 17 »andra pris», hvarjämte 6 »hedersomnämmanden» förekommo.

Hvad den nordiska afdelningen beträffar, gafs åt den finska samlingen andra priset åt *Ignatius* för Finlands geografi och åt *Reuter* för Finlands natur, folk och kultur samt hedersomnämmande åt *den finska geogr. föreningens samling af fotografier*. I den svenska afdelningen erhöll baron *Nordenskiöld* det stora priset för sin facsimileatlas och sina samlingar af fotografier från Spetsbergen och Grönland. Första priset erhöll *M. Roth* för sina vägghkartor och kartböcker, utställda dels af geogr. sällskapet, dels af *Norstedt & Söner*. Likaledes erhöll firman *Norstedt & Söner* första priset för utställningen af kartor och läroböcker med särskildt framhållande af *E. Carlsons* skolgeografi. Hedersomnämmande erhöll *Svenonius* för sin vackra samling af fotografier från Lappland.

Att bestämma tid och plats för nästa kongress uppdrogs åt kongressens styrelse, och borde ej kortare tid än tre och ej längre än fem år förgå till nästa kongress. Som plats härför borde man i synnerhet fästa sig vid London eller Budapest.

Vid en återblick på hvad denna kongress uträttat måste det erkännas, att den i flera afseenden varit betydelsefull. Den har åstadkommit en planmässigt ordnad utställning af geografisk undervisningsmateriel och därigenom gifvit en ledning såväl för skolans målsmän som kartograferna och författarne. Den har sökt lösa flera prakt.-geografiska frågor af betydande vikt, och den har gifvit nya uppslag och uppgifter åt forskningen.

Särskildt bör den vara lärorik för vårt land. Det famlande mellan olika system för läroböcker och kartverk, som länge rådt hos oss, borde nu finna ett slut. Vårt geografiska sällskap borde se en uppgift i att följa samma väg, som geografiska sällskapet i London genom Scott Keltie inslagit, nämligen att arbeta för den geografiska undervisningens höjande. Och slutligen har kongressen gifvit alla, som intressera sig för geografien, en kraftig maning att verka för dess upptagande som undervisningsämne vid våra universitet. Därmed att ett par svenska författare erhållit pris är sannerligen ej allt väl bestäldt, utan fordras det stora ansträngningar, för att vi i afseende på de geografiska studierna må komma upp i jämbredd med öfriga kulturfolk.

A. Kempe.

En liten skolreform.

Medan den stora läroverksreformen, år efter år påyrkad, allt jämt undanskjutes i följd af omöjligheten att sammanjämka alla vederbörandes åsikter i latinfrågan, har man god tid att se sig om och undersöka, huruvida icke en och annan förbättring skulle kunna införas, oberoende af nämnda stora tvistefråga och den därmed numera sammanbundna frågan om beviljande af en från alla håll som nödvändig erkänd löneförbättring.

Enligt kongl. brefvet af den 12 sistlidne Juni tjänstgöra under innevarande läsår vid de allmänna läroverken ej mindre än 116 extra ordinarie lärare, vikarierna oberäknade, hvilkas antal under de senare åren betydligt förökats, därigenom att i afvaktan på läroverkens reorganisation en mängd vid de lägre läroverken ledigblifna befattningar upprätthållas genom vikarier. Inom ingen annan gren af statstjensten lär det förekomma, att omkring en fjärdedel af tjänsten förrättas på

eget ansvar af extra ordinarie tjänstemän, förordnade på så kort tid som ett halft år i sänder.

Hvad angår extra ordinarie lärares aflöning, har därför blifvit jämförelsevis väl sörjdt. Ursprungligen i staten för elementarläroverken bestämd till 750 kronor för år, har denna aflöning blifvit höjd till 1,200 à 1,500 kronor och nu senast till 1,800 kronor. Då en ordinarie adjunkt eller kollega i lön och lönetillägg åtnjuter blott 2,000 kronor, måste extra ordinariernas aflöning anses vara jämförelsevis ganska tillfredsställande.

I andra afseenden är däremot deras ställning i hög grad otillfredsställande. Att de icke, i likhet med de ordinarie lärarne, åtnjuta ålderstillägg, är redan obilligt, då deras stora mängd i jämförelse med antalet ordinarie tjänster gör, att deras tjänstgöring som extra ordinarie måste utsträckas öfver tio à femton år. Att ålderstillägg borde tillkomma dem, är redan på visst sätt erkänt genom rättigheten att efter befordran till ordinarie tjänst för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig äfven sin tjänstgöring som extra ordinarie lärare till godo; men så länge de förblifva extra lärare, är denna deras rätt blott en död bokstaf.

En annan stor olägenhet i de extra ordinarie lärarnes ställning är det oinskränkta beroende af förmän, närmast läroverkens rektorer, hvori de hållas af den omständigheten, att de under hela sin tjänstetid såsom extra ordinarie äro anställda på förordnande för endast en termin i sänder och förordnas på grund af rektors anmälan hos efsorsämbetet. Det oinskränkta välde, en rektor i följd däraf är i tillfälle att utöfva öfver extralärarne, begagnas visserligen i allmänhet på ett hofsamt sätt och i en mot de underlydande välvillig anda. Men det öfverensstämmer föga med den åt dem uppdragna själfständiga verksamheten, såsom på eget ansvar förestående en särskild tjänst och i detta afseende likställd med de ordinarie lärarne. Inom andra tjänstemannakårer förekommer det icke eller endast undantagsvis, att själfständiga tjänster upprätthållas af personer, som år efter år hållas i ett sådant oinskränkt beroende af förmän.

Dessutom förekomma särskilda omständigheter, som sätta en rektörs omtanke om extralärarne på särdeles hårda prof. I följd af ändrade förhållanden vid ett läroverk kan det inträffa, att en förut anlita extralärare icke längre därstädes kan finna användning. Extra lärares biträde är icke längre behöfligt i de ämnen eller på de stadier, där personen i fråga kan meddela undervisning. Hans förordnande kan därför icke förnyas, och han är hänvisad att söka anställning på annan ort, där han antagligen är till sin person okänd och har föga utsikt att se sin föregående tjänstgöring tagen i beräkning vid konkurrens med sökande, som äro kända på platsen. Han får kanske skatta sig lycklig, om den omständigheten, att han icke fått sitt förra förordnande förnyadt, icke betraktas såsom för honom nedsättande.

Naturligtvis inträffar det äfven emellanåt, att en extra lärare befinnes vara för sitt kall olämplig. Godkännande intyg om genomgången profår utgöra ingen osviklig garanti i detta afseende, vare sig att profningstiden är för kort eller att allt för stor efterlåtenhet vid profvens bedömande gör sig gällande eller slutligen att detta betyg icke kan utgöra någon garanti för de sedliga egenskaper, som utgöra kanske den viktigaste delen af lärarens begåfning. Det är ju då tydligen en rektors plikt att söka få honom ersatt med en duglig lärare, och det är endast en tadelvärd klemighet, som längre än högst nödigt är för själfva sakförhållandets konstaterande uppskjuter, hvad som icke kan undvikas. Åtminstone inom ett par år bör den saken kunna vara klar; och den som då icke kan med godt samvete bibehållas, bör afskedas med ett motiveradt och oförtydbart consilium abeundi, och detta så väl för hans eget som för tjänstens bästa. För hvarje år, som går, blir hans aflägsnande svårare, och slutligen blir det nästan omöjligt. Ty man kan ju dock icke försvara, att staten tager en mans arbete under hela hans kraftfulla ålder och sedan lämnar honom helt och hållet åt hans öde.

Det händer också, att en lärare efter längre tids tjänstgöring förlorar i arbetsförmåga, vare sig af sjuklighet eller

eljest emedan hans kraft är uttömd af det ansträngande arbete, honom åligger. Det är då dubbelt hårdt, om han såsom extra ordinarie helt enkelt lämnas utom räkningen, ty lärarelönerna äro verkligen icke så tilltagna, att de kunna beräknas lämna öfverskott för ohälsans eller ålderdomens dagar. Äfven då är det önskvärdt, att hans tjänstgöring upphör; men det öfverensstämmer hvarken med rätt och billighet eller med statens värdighet, att han efter, kanske många års, tjänstgöring lämnas helt och hållet utan medel till sitt underhåll, när han icke längre är i stånd att sköta tjänsten.

Att de extra ordinarie lärarnes ställning borde förbättras hufvudsakligen i syfte att bereda dem dels något större själfständighet och dels säkerhet att icke efter många års tjänstgöring plötsligen finna sig stå helt utblottade och utan anställning, lider naturligtvis intet tvifvel. Däremot torde man hafva mindre klart för sig, på hvad sätt dessa förbättringar skulle kunna åstadkommas.

Ett synnerligen kraftigt medel vore att öfvergifva hela extraläraresystemet och inrätta så många ordinarie lärare-tjänster, som behovet fordrade. Ehuru detta vore det enda fullt rättvisa och ändamålsenliga sättet att gå till väga och öfverensstämde med förhållandena på andra statstjänstens områden, så kan det dock icke sättas i fråga, att fasta lärareposter skulle inrättas till det antal behovet på hvarje plats för tillfälles kräfde. Så länge staten anser sig böra i hvarje allmänt läroverk erbjuda kostnadsfri undervisning åt alla, som därtill anmäla sig (och här är icke platsen att undersöka lämpligheten af en sådan frikostighet) måste det alltid inträffa, att tilloppet af lärjungar och följaktligen behovet af lärarekrafter är vid samma läroverk under olika tider växlande. En ordinarie lärarekår, som motsvarade behovet vid en tid, skulle vid en annan tid finnas vara mycket öfvertalig. Medlet att förekomma denna olägenhet är dock redan gifvet. Det är redan nu föreskrifvet, att de två yngste ordinarie lärarne vid hvarje läroverk skola vara underkastade förflyttning till tjänstgöring vid annat läroverk.

Om man föreskrefve detta villkor för ett större antal, till exempel fem lärare vid hvarje läroverk, så egde läroverksstyrelsen utan tvifvel fullt tillräckligt utrymme att lämpa lärareantalet efter behovet på hvarje plats.

Förhållandena äro dock icke nu sådana, att denna för läroverken företrädesvis gagneliga och behöfliga åtgärd kan hafva någon utsikt att blifva genomförd. Äfven utan att inrätta ordinarie tjänster kunde man emellertid göra rätt mycket för att gifva den yngre delen af lärarepersonalen en något mera oberoende och tryggad ställning. Man kunde följa exemplet af de civila och ecklesiastika ämbetsmannakårerna, som ehuru antalet extra ordinarier är jämförelsevis mindre och sysselsättes dels såsom biträden och dels såsom vikarier i de ordinarie befattningarna, dock sörja för dess användning och visa någon omtanke om dess bergning. En prestman får alltid tjänstgöring sig anvisad af Domkapitlet, så vida han icke är alldeles otjänstbar, och äfven i sådant fall lämnas han icke utan understöd, om han är i behof däraf. Likaså äro de civila ämbetsverken betänkta på att ordna tjänstgöringen äfven för de extra ordinarie tjänstemännen. Och öfver allt gör sig bemödandet gällande att ställa en hvar på den plats, som är för honom passande, och där hans förmåga kan bäst göra sig gällande.

Naturligtvis vore det önskvärdt och nödvändigt, att något gjordes för att organisera de talrika extra ordinarie lärarnes tjänstgöring och bereda dem en, så vidt sig göra låte tryggad ställning. För läroverksstyrelsen vore det en lätt sak att mottaga anmälan och inskrifva dem, som ville söka anställning i läroverkens tjänst och sedermera utöfva ledningen vid deras placering till tjänstgöring. Rektorerne skulle därigenom befrias från den svårighet, som nu möter, när det gäller att uppsöka lämpliga personer till en bestämd tjänstgöring; och extra lärarne skulle kunna påräkna anställning, äfven om de vid ett läroverk blefve öfverflödiga. Därjämte borde de vara berättigade att, efter någon bestämd tids tjänstgöring, i händelse af sjukdomsfall erhålla något slags understöd. Och så länge de vore tjänstbara,

borde de vara berättigade till tjänstgöring framför yngre sökande. Det borde till och med uppställas som grundsats, att en extra ordinarie vore berättigad att omsider vinna befordran till ordinarie tjänst, såvida mot hans tjänstgöring icke vore väsentliga anmärkingar att göra; och att i sådant fall han borde blifva skild från tjänsten, så snart hans olämplighet blifvit konstaterad, hvilket väl med full säkerhet borde kunna ske inom ett par tre år. Det borde icke kunna inträffa, hvad nu stundom sker, att en extra lärare tjänstgör det ena årtiondet efter det andra men alltid förbigås vid ansökan till ordinarie tjänst. Antingen är han oduglig, och då bör han icke användas alls, eller ock är han duglig, och då bör han inom en rimlig tid upptagas bland de ordinarie lärarne. Efter denna grundsats handlar man på andra håll. Vi se till exempel icke hofrätterna år efter år förordna en person till adjungerad ledamot; utan anses han duglig, befordras han i tur till ordinarie ledamot, och i motsatt fall erhåller han efter en kortare prøfvotid annan för honom lämplig befattning.

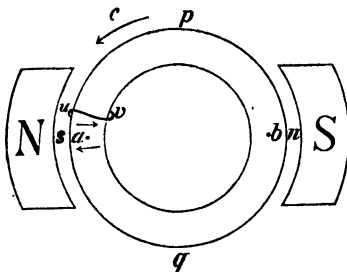
Ett steg i riktningen mot extralärareväsendets organisation har i år tagits genom den af svenska läraresällskapet med understöd af statsmedel upprättade anmälningsbyrå för sökande till extralärarebefattningar. Det är blott att önska, att denna institution måtte icke endast blifva flitigt anlita, så att den snart nog kan komma att utöfva ledningen i fråga om extra lärares anställande, utan äfven ytterligare utvecklas till en verksamhet i den riktning, som här blifvit antydd.

J. Nyqvist.

Den elementära framställningen af *Grammes ring* enligt rektor Floderus' och professor Wijkanders läroböcker.

Då de ofvan nämnda läroböckernas härledningar af strömriktningen vid en Grammes maskin enligt min mening äro vilseledande, har jag ansett mig här böra i korthet påpeka detta förhållande.

I fig. är fältmagneten (N och S) afbildad jämte ringen och en lindning. Enligt rektor Floderus »består» ringen

»egentligen af två magneter» med liknämnda poler vid s och n; och kunna vi alltså »tänka oss ringen omkretsad af Ampèreska strömmar», så riktade som fig. angifver. (Floderus' Fysikens första grunder, fjerde upplagan, senare delen, II, sid. 118.) Roterar ringen motsols, så *måste*

induktionsströmmen i tråden uv följaktligen gå från v till u.

Äfven professor Wijkander tänker sig ringen ersatt af samma system ampèreska strömmar. Eftersom spiralen uv förflyttar sig från p öfver s till q d. v. s. aflägsnar sig från magnetens nps strömmar och närmar sig till magnetens sqn strömmar, »så måste strömmar uppstå, som äro likriktade med de förra och motsatta till de senare». (Wijkanders Lärobok i fysik, III, sid. 102.) *Strömmen i uv skulle alltså gå från u till v.*

De båda läroboksförfattarna komma således till rakt motsatta resultat, då fråga är om strömriktningen i grammeska ringen.

Vore ringen ekvivalent med ofvan angifna system af ampèreska strömmar, så måste väl rektor Floderus' resonemang få anses som det rätta. Om man däremot tänker sig ringen ersatt af en ideel sydpol vid a och en ideel nordpol

vid b, befinnes strömriktningen blifva den af professor Wijkander angifna. *Denna är det, som i maskinen visar sig som den rätta.*

Induktionsströmmens riktning bestämes af *fältet mellan polmagneten och ringen*. Detta är mellan N och s det samma som den ideela sydpolens vid a men öfverensstämmer visserligen icke med fältet till den cirkulära ström med lodrät axel, som enligt rektor Floderus bestämmer induktionsströmmens riktning. Man kan således vänta sig att få strömriktningen rätt bestämd, om man ersätter ringen med en sydpol vid a och en nordpol vid b. Men eftersom sydpolens och den cirkulära strömmens kraftlinier genom spiralen uv gå åt rakt motsatta håll, bör ock induktionsströmmen bli omkastad, om ringen ersättes af de nämnda ampèreska strömmarna.

Det nyss sagda torde vara nog att visa olämpligheten af de ifrågavarande läroböckernas framställning. *Famins* behandling af detta ämne är däremot på samma gång korrekt och elementär; jag skall därför tillåta mig att genomgå densamma så, som jag själf funnit lämpligt vid undervisningen.

Såsom redan sagts, bestämmer fältet mellan polmagneten och ringen induktionsströmmens riktning. Nu veta vi enligt *Ampères regel*, att en *fast ström* sträfvar att föra en *rörlig nordpol* mot simmarens *vänster*. Alltså måste en *fast nordpol (sydpol)* söka föra en *rörlig ström* mot simmarens *höger (vänster)*. Att så är förhållandet uppvisas ju lätt medelst ampèreska stativet eller Barlows hjul. Enligt Lenz' lag måste således strömmen i lindningen ¹⁾ mellan N och s gå så, att simmaren, som ser mot N, har höger *mot* pilen c. d. v. s. strömmen måste gå *mot* läsaren eller i motsatt led mot strömriktningen enligt rektor Floderus, men i samma led, som professor Wijkander angifver.

Ernst Sundberg.

¹⁾ Den del nämligen, som i fig. står vinkelrätt mot papperets plan.

Ett och annat från utlåtandena om skollag-förslaget.

Genom k. ecklesiastikdepartementets försorg har nyligen af trycket utkommit en samling *»underdåniga utlåtanden och yttranden öfver utsedde kommitterades den 13 Januari 1891 daterade förslag till stadga för rikets allmänna läroverk afgifna af domkapitlen med flera myndigheter»*. I boken, som omfattar 654 sidor, meddelas icke mindre än 70 myndigheters utlåtanden, många åtföljda af reservationer och andra bilagor¹⁾.

Det är icke så alldeles lätt att bilda sig en säker uppfattning af de olika myndigheternas och lärarnes ställning till alla föreliggande frågor. Ty icke alla hafva yttrat sig så enkelt som kollegiet i Ronneby, hvars fyra medlemmar utan någon synbar meningsskiljaktighet förklara, att kollegiet för sin del icke har något att mot förslagets antagande erinra. Stor meningsskiljaktighet råder äfven med afseende på frågan, hvilka delar af förslaget man hade att göra till föremål för pröfning. De allmänna grunder för undervisningens ordnande, genom hvilkas föreskrifvande statsrådet Wennerberg begränsat kommitténs verksamhet, anses af åtskilliga²⁾ icke böra granskas, medan deremot de flesta

1) Utlåtanden förefinnas af samtliga domkapitel och direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya elementarskolan i Stockholm, 49 läroverkskollegier samt dessutom k. medicinalstyrelsen, styrelsen för tekniska skolan i Stockholm, k. musikaliska akademien, läroverksstyrelsen vid konservatorium, direktionen öfver k. gymnastiska centralinstitutet, k. gymnastiska centralinstitutets lärarekollegium samt k. statskontoret (om utbetalning af särskilda arvoden åt gymnastiklärare). Bland de 36 h. a. läroverken saknas endast 3 (Malmö, Kristianstads och Göteborgs h. latinläroverk). Bland de 22 femkl. läroverken saknas 10. Af de 19 treklassiga läroverken hafva endast 4, af de en- och tvåklassiga pedagogerna har ingen yttrat sig.

2) Till denna mening sluta sig uttryckligen direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk samt kollegierna vid Södermalms, Stock-

synas hafva ansett att ecklesiastikministern genom deras föreskrifvande åsyftat att få ett detaljeradt förslag utarbetadt i en viss riktning, men nu önskade få det pröfvadt så väl i dess allmänna principer som ock i dess detaljer. Myndigheter, som ej kunna anses hafva erfarenhet annat än i afseende på vissa punkter, hafva också i det hela begränsat sitt yttrande till dessa¹⁾. Man torde därför ej deraf, att en myndighet ej yttrat sig i någon viss punkt, få sluta till ett tyst instämmande i det föreliggande förslaget och Stockholms h. realläroverks kollegium reserverar sig uttryckligen mot en sådan uppfattning. — I allmänhet göres intet meddelande af omröstningssiffror.

Ehuru en noggrann kännedom om yttrandenas ställning till förslagets olika punkter följaktligen ej torde kunna vinnas annat än genom ett ingående studium af den föreliggande boken, torde dock några sammanställningar af viktigare punkter ej vara utan intresse.

Mot Statsrådet Wennerbergs förslag om *läsårets förlängning till 39 veckor* framhåller k. medicinalstyrelsen vissa betänkligheter från hygienisk synpunkt under åberopande af sitt eget och andra medicinska auktoriteters utlåtande 1886; »ferierna i deras nuvarande utsträckning torde få, i betraktande af vårt lands klimatiska och öfriga särskilda förhållanden, anses vara af stor vikt för ungdomens utveckling och för möjligheten att derunder återvinna, hvad som i kroppsligt hänseende under vinterarbetet blifvit tillbakasatt och hämmadt». Medicinalstyrelsen, som anser det vara

holms h. real-, Katarina, Nyköpings och Vesterås läroverk. Grunderna för en sådan uppfattning framhållas skarpt af prof. Rogberg i en reservation till Stockholms norra latinläroverks yttrande. Det synes för öfrigt, som om äfven andra myndigheter än de nämnda till följd af en liknande uppfattning begränsat sig i sin pröfning af förslaget; så t. ex. läroverkskollegiet i Falun och domkapitlet i Vesterås.

1) Så i allmänhet kollegierna vid lägre allmänna läroverk, direktionen öfver Nya elementarskolan, denna skolas lärarekollegium samt de myndigheter, som yttrat sig utan att direkt hafva någon befattning med allmänna läroverken.

i hygieniskt afseende välbetänkt, att det obligatoriska arbetet å lärorummet minskas till 30 timmar i veckan, skulle hellre vilja förorda, att det obligatoriska veckoarbetet i skolan för de högre klasserna ökades till 32 timmar, än att sommarferierna minskas. — Hufvudsakligen af hygieniska skäl hafva äfven 13 andra myndigheter bestämdt uttalat sig emot förslaget (domkapitlen i Linköping, Göteborg¹⁾ och Hernösand samt kollegierna i Upsala, Gefle, Hudiksvall, Linköping, Mariestad, Lund, Göteborgs realläroverk, Halmstad, Östersund och Stockholms norra latinläroverk). Kollegiet i Engelholm meddelar, att det på grund af sin erfarenhet om lärjungens helsotillstånd vid slutet af terminerna varit mycket tveksamt beträffande detta förslag. Äfven andra skäl framhållas af somliga, såsom att förlängningen skulle medföra ekonomisk uppoffring för hemmen, minska den tid, under hvilken hemmen kunna mera ostördt ingripa i de unges uppfostran, och ej enligt förslaget medföra ökning i kunskapsmättet eller minskning i läroårens antal. Mer eller mindre bestämdt för förslaget uttala sig 6 domkapitel och 10 kollegier samt direktionen öfver Nya elementarskolan. Domkapitlet i Upsala samt domkapitlet och läroverkskollegiet i Visby förklara uttryckligen, att de ej vilja inlåta sig på frågan om lämpligheten af feriernas förlängning. De öfriga yttra intet rörande denna punkt i förslaget, men sammanhanget tyckes gifva vid handen, att de flesta äfven af dessa icke äro emot förslaget. — Åtskilliga framhålla önskvärdheten af att påskloftet ökas med tre dagar och pingstloftet i stället förkortas.

Nästan alla hafva framhållit såsom billigt och rättvist, att en förlängning af läsåret och dermed följande ökning af lärarnes arbete icke beslutas, innan desse erhållit den *löneförhöjning*, som redan under nuvarande förhållanden blifvit allmänt erkänd såsom behöflig.

1) Göteborgs domkapitel skulle icke hafva något emot julferiernas minskning med en vecka.

Förslaget att *från undervisningsplanen utesluta filosofisk propedeutik* har ingenstädes väckt jubel. Från Ystad antecknas, att tre medlemmar i kollegiet förorda filosofiens bibehållande, och kollegiets öfriga medlemmar tyckas således stå på Statsrådet Wennerbergs sida. Stockholms norra latinläroverks kollegium anser, att man bl. a. genom filosofiens uteslutande skulle kunna bereda tid för utsträckning af undervisningen i tyska, naturalhistoria och geografi. Visby läroverkskollegium förordar förslaget, men endast under den förutsättning att modersmålet i 8:de klassen i ersättning för den tidsförlust, det lider genom den filosofiska undervisningens förläggande till dess timmar, erhåller tre timmar i stället för två. Visby domkapitel instämmer häri, men biskopen och lektor Lemke gå längre och fordra bättre garanti för nödig fullständighet och systematiskhet i den filosofiska undervisningen. Karlstads läroverkskollegium tillstyrker kommitterades föreslagna stadga utom i vissa punkter, bland hvilka den ifrågavarande ej nämnes. Något annat direkt uttalande för förslaget finnes icke, så vidt jag kunnat finna. Deremot afstyrkes dess antagande af alla domkapitlen utom 3 (nämligen Visby domkapitel, som ju dock vill sörja bättre för filosofi än Statsrådet Wennerberg, Vesterås domkapitel, som synes hafva ansett sig förhindrad att pröfva de »allmänna grunderna», och Karlstads domkapitel, hvars utlåtande möjligen bör tolkas på samma sätt som Karlstad-kollegiets) af direktionen öfver nya elementarskolan samt af kollegierna i Gefle, Hudiksvall, Skara, Strengnäs, Jönköping, Karlskrona, Landskrona, Halmstad, Kalmar, Hernösand, Östersund, Luleå, Sundsvall och Södermalm. Af kollegierna i Upsala, Linköping, Norrköping, Vestervik, Venersborg, Örebro, Nyköping, Vesterås, Falun, Vexjö, Lund, Umeå samt vid Göteborgs h. realläroverk, nya elementarskolan och Stockholms h. realläroverk yttras intet i denna fråga. Att afgöra, huru många af dessa genom sin tystnad bifalla förslaget, och huru många anse sig förhindrade att uttala någon mening om de af statsrådet fastställda principerna, torde ej vara möjligt utan

direkt förfrågan. De lägre allmänna läroverkens kollegier yttra sig naturligtvis icke i denna punkt.

De myndigheter, som tillstyrka filosofiens bibehållande, göra detta som oftast med stor ifver. Kollegiet i Hudiksvall, hvars utlåtande i denna punkt domkapitlet i Upsala åberopar, anser att »en yngling, som genomgått ett allmänt läroverk, hvilketets ändamål enligt § 1 jämväl är att grundlägga de vetenskapliga insikter, hvilka vid universitetet eller högre tillämpningsskola vidare utbildas, näppeligen kan, huru grundliga insikter han än må äga i vetenskapen om sin kroppsliga organism, lagarna för dess lif och läran om dess hälsa, anses i sann mening mogen, om han kommer ut i lifvet utan minsta kännedom om de allmänna lagarne för sin egen tankeverksamhet och om sitt sjäslif och om dess funktioner, hvarjämte en nödtorftig kännedom om de vanligaste filosofiska termernas betydelse torde vara ett nödvändigt vilkor för utbildandet vid universitetet af de i läroverket grundlagda vetenskapliga insikterna». Linköpings domkapitel betecknar det såsom »mer än betänkligt att utesluta filosofisk propedeutik, åtminstone logiken, hvars enklaste grunder väl med allt skäl måste anses ingå såsom ett af de viktigaste momenten i den bildning, som med en fullständig elementarundervisning bör afses». Skara domkapitel framhåller, att, om det är sant, att ämnet inträder för sent och att den åt detsamma anslagna tiden är otillräcklig, deraf icke följer, att det bör utgå; »fastmera synes man då hafva anledning att yrka, att det måtte införas tidigare och få ett ökad antal lärotimmar»; i den följande motiveringen visas, att ämnets uteslutande skulle för lärjungarne medföra en betydlig förlust i allmän bildning. Strengnäs domkapitel erinrar om logikens betydelse för andra läroämnen, som derifrån låna en hel mängd termer, hvilka ju någon gång under skoltiden måste i sammanhang framställas och noga fixeras, om de icke ända intill mogenhetspröfningen skola förblifva sväfvande och obestämda». Och »ett ännu högre värde för den högre bildningen måste man tillerkänna psykologien. I en tid, så benägen för en

materialistisk världsåskådning som den närvarande, måste det enligt domkapitlets uppfattning anses vara ett ytterst farligt experiment att från de allmänna läroverkens undervisningsplan borttaga ett läroämne, som, stödjande religionsundervisningen, har till sin uppgift att gent emot materialismen konstatera den osinnliga världens realitet, och att så vidt sådant kan ske sprida ljus öfver denna. Vore det nu så, att materialismen och den dermed sammanhängande skepticismen lämnade vår läroverksungdom oberörd, så kunde man möjligen på skolschemat undvara detta så viktiga korrektiv mot den vantro och den otro, som dessa medföra. Men då beklagligtvis förhållandet icke är sådant, så måste domkapitlet äfven från denna synpunkt på det allvarligaste afstyrka det äfventyrliga experimentet att utesluta den filosofiska propedeutiken såsom skolämne». Rektor i Karlskrona beklagar i den fosterländska bildningens namn på det lifligaste »detta ingalunda på ett tillfredsställande sätt motiverade uteslutande af ett studium, som jämte det dogmatiska, hvilket nu likaledes är sin undergång nära, betecknat en af de få punkter hvori vår elementarbildning hittills höjt sig öfver andra länders». Dessutom framhålles af många, att modersmålet i de högsta klasserna väl behöfver sitt starkt begränsade antal timmar för egna uppgifter, att någon minskning i läroämnenas antal i högsta klassen i sjelfva verket icke åstadkommits o. s. v,

För bibehållandet af *hebreiskan* har nästan ingen yttrat sig. Man har erkänt, att undervisningen häri blir oproportionerligt dyr.

Beträffande den föreslagna *skriftliga pröfningen för utflyttning till fjärde klassen* hafva endast tre läroverkskollegier yttrat sig positivt tillstyrkande. Vesterviks kollegium finner det »synnerligen önskvärdt att genom skärpta fordringar för flyttning såväl från tredje som framför allt från femte klassen lärjungar, som visa sig olämpliga för fortsatta skolstudier, förmås att lämna läroverket». Kollegiet i Jönköping gillar förslaget och önskar t. o. m. »ett tillägg, att insikt i det viktigaste af satsläran bör i de examina,

som äga rum vid kursafslutningen i tredje klassen, ådagaläggas». Kollegiet i Luleå slutligen har ingenting emot sjelfva pröfningen, men anser deremot, »att en kursfördelning med afslutning mellan tredje och fjärde klassen ej skulle vara till gagn för ungdomen». — Af öfriga läroverksmyndigheter synas 32 icke alls hafva upptagit denna fråga, och 28 hafva yttrat sig afstyrkande. I allmänhet anföres att denna pröfning skulle vara onödig. Kollegiet i Norrtelje tillägger, att dess värdelöshet skulle framträda så mycket mer, om uppgifterna för pröfningen ej skulle blifva lika för alla läroverk. Lunds kollegium afstyrker pröfningen, enär dels på detta stadium en examen rigorosum ej är lämplig, dels ingen kursafslutning i tredje klassen kan sägas förekomma. Från läroverket å Södermalm anföres, att kursafslutningen, hvaraf pröfningen är en följd, förrycker lärjungarnes pensa, såsom tydligast synes i historien, der man redan i tredje klassen, låt vara efter en kortare lärobok, skall hafva genomgått hela den svenska historien, samt att formen för pröfningen verkar oroande och ej ger något utslag (särskildt hvad matematiken beträffar) om en lärjunges olämplighet för fortsatta studier.

För afslutningskurser och dermed sammanhängande *examen rigorosum i femte klassen* hafva något fler uttalat sig. Principen gillas uttryckligen af kollegierna i Norrtelje, Vestervik, Söderköping, Skara, Venersborg, Örebro (12 mot 12), Jönköping, Lund, Karlskrona, Göteborgs realläroverk, Karlstad, Hernösand, Oskarshamn (med tvekan för lärjungarnes helsas skull) och Södermalm. Nya elementarskolans kollegium anser den ifrågavarande pröfningen vara till stor nytta under förutsättning att den finge gifva kompetens till åtskilliga befattningar, så mycket mer som fordringarne synas ganska stränga, men nämner intet om dess förhållande till undervisningen och skolan i allmänhet, endast att den ej låter sig förenas med dess egen nuvarande läsplan, enligt hvilken latinets inträder först i femte klassen. I Luleå tillstyrkes kursafslutningen i femte klassen, men om examen rigorosum nämnes intet. Upsala domkapitel anför

vigtiga anmärkningar mot examen, men synes dock ej afstyrka. Karlstads domkapitel erkänner också vikten af en noggrann pröfning från femte klassen. Men de allra flesta af dessa myndigheter kunna dock icke tillstyrka den föreslagna »vidlyftiga och högtidliga apparaten», utan yrka på en förenkling i ett eller annat hänseende, i synnerhet på aflägsnandet ur förslaget af censorsinstitutionen. Linköpings kollegium önskar en gallring bland skolans lärjungar, men kan ej f. n. tillstyrka en examen rigorosum, då ingen verklig kursafslutning fins i femte klassen. Intet yttrande om principen synes vara afgifvet af kollegierna i Upsala, Gefle, Hudiksvall, Enköping, Vadstena, Falun, Vexjö, Göteborgs 5-kl. läroverk, Kristinehamn, Östersund, Umeå, Sundsvall, Haparanda och Stockholms realläroverk, domkapitlet i Vexjö och direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk. Men äfven dessa myndigheter hafva åtskilliga anmärkningar mot examens form och fordringarnes stränghet. Katarina läroverkskollegium föreslår, att blott den, som anmält sig till examen, skulle behöfva undergå densamma, yrkar på längre tid för skrifningarne och vill, att den som i något af hufvudämnena erhåller minst betyget med beröm godkänd, bör kunna anses mogen att flytta till 6:te klassen, churu han i något af de återstående ämnena icke kunnat erhålla betyget godkänd.

Mot förslaget yttra sig domkapitlen i Linköping, Strengnäs, Lund, Göteborg, Kalmar, Vesterås, Hernösand, Visby, direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk samt kollegierna i Norrköping, Eksjö, Mariestad, Alingsås, Strengnäs, Helsingborg, Ystad, Landskrona, Engelholm, Halmstad, Kalmar, Vesterås, Visby, Piteå samt Stockholms norra latinläroverk. De skäl, som allmännast framhållas, äro, att en examen rigorosum synes onödig, och genom den forcering, som den skulle framkalla under det närmast föregående läsåret, verkar störande på undervisningens jämna fortgång och hotar lärjungarne med svår öfveranstängning i en ålder, som är så kritisk för deras fysiska utveckling. Norrköpings kollegium befarar äfven, att »en sådan examen möjligen skulle kunna utestänga från

studiebanan mången yngling, som endast på grund af mindre god tillsyn, för litet arbete, svag helsa eller möjligen andra orsaker, visat sig på skolans lägre stadier, mindre lämplig till studier, och som på dess högsta stadium med mer utvecklade krafter både till kropp och själ kanske skulle komma att försvara sin plats bättre eller åtminstone lika bra som den yngling, som med heder bestått en examen rigorosum». Af samma kollegium yrkas, »att, om en examen rigorosum ändtligen skall förekomma i 5:te klassen, den dock bör inskränkas till reallinien, enär ynglingarne därifrån ofta, men mera sällan från den klassiska linien, utgå i det praktiska lifvet». Kollegiet i Eksjö söker statistiskt visa, att de s. k. avslutningskurserna ej äro det i den mening, att lärjungar just efter dem företrädesvis skulle afgå. Enligt en beräkning, som grundar sig på den officiella statistiken för undervisningsväsendet år 1883—85, uppstalles en tabell, som kollegiet anser vara i det närmaste riktig, enligt hvilken antalet afgående på 100 lärjungar skulle utgöra vid öfvergången

III—IV	IV—V	V—VI: 1	VI: 1—VI: 2
0,8	2,6	2,6	2,7
	{ R. 1,9	R. 2,4	R. 0,7 }
	{ L. 0,7	L. 0,2	L. 2,0 }

och i procent af klassen vid afgången från

III	IV	V	VI: 1
5,1	R. 30,2	R. 54,4	R. 33,3
	L. 8,5	L. 3,3	L. 27,4.

Anledningen till afgången synes vara dels bristande förmåga att fortsätta, dels lämplig ålder att gå ut i det praktiska lifvet, stundom företrädes den ena, oftast båda i förening. Föreskrifvandet af de skriftliga proven för flyttning från tredje klassen skulle för afgången hafva föga betydelse, ty i sak om ej till formen finnas de redan till. Införandet af den nya examen i femte klassen skulle deremot sannolikt hafva till följd, att afgången från fjärde klassen komme att betydligt tillväxa. »Läraren ledes helt naturligt af den

tanken, att de lärjungar, han handleder, skola lyckligt genomgå sin examen. Han skall därför icke gärna upptaga i femte klassen andra än dem, om hvilka han kan hysa en sådan förhoppning. Då nu också denna examen skall öfvergå alla lärjungarne i femte kl., men endast de, som skola fortsätta, kunna hafva något egentligt gagn af dess genomgående, är det fara värdt, att många, därest yttre omständigheter ej tvinga, skola undandraga sig denna examen genom att dessförinnan lämna läroverket. Om afgangen från VI: 1 skall kunna pressas ned till en afgang från V, må lämnas därhän Från skolans synpunkt vinnes väl härigenom den fördelen, att åtskilliga kient begåfvade, som eljest släpats med i V eller i både V och VI: 1, nu aflägsnas och detta företrädesvis i IV. Från allmänhetens synpunkt ställer sig saken annorlunda. Hon har hittills kunnat påräkna undervisning för sina söner, tills de hunnit 15 år, då de merendels konfirmerats och sedan begifvit sig ut i praktisk verksamhet. Att nu nämnda ålder mycket bestämmer, när en lärjunge skall sluta, hör man dagligdags af barnens föräldrar och målsmän Skulle nu en lärjunge komma att tvingas ur skolan före nämnda ålder, blefve det nödigt för dess målsman att söka bereda honom undervisning på annat håll. Sådant inträffar visserligen äfven nu, men det vill synas, som om den föreslagna anordningen skulle föra med sig så många fall af dylik art, att man måste få betänkligheter med afseende på det billiga och ändamålsenliga härvid För att kunna bedöma denna examens behöflighet och lämpligheten af dess anordning för framtiden vore det af stor betydelse att känna det inflytande, som förhöjda skolafgifter — dylika hafva förbundits med de senaste lagförslagen och torde väl komma att antagas och påbjudas — kunna utöfva inom skolan».

Helsingborgs kollegium anser, att någon verklig afslutning af kurser å de ifrågavarande studierna ej kan åstadkommas. »De försök som hittills hafva gjorts hafva visat sig vara till stor skada för undervisningen i sin helhet och för dem som gå läroverket ut, utan att hafva gagnat dem

som lämna läroverket på detta stadium. Alla läraremöten, som hållits efter kursafslutningars införande, hafva ock uttalat sig mot dem i afseende på flere eller färre punkter, och mot dem i sin helhet har sist hållna allmänna läraremöte inlagt en den kraftigaste gensaga».

För förslaget, att *i mogenhetspröfningen i stället för skriftlig öfversättning till latin införes en sådan öfversättning från latin*, finnas direkta uttalanden af domkapitlet i Skara samt kollegierna i Falun, Karlskrona, Landskrona, Karlstad, Hernösand och Nya elementarskolan. Skara domkapitel vill t. o. m. gå längre än kommitterade och föreslår, att all skriftlig öfversättning till latin må upphöra äfven i åttonde klassen. — Mot förslaget yttra sig domkapitlen i Upsala, Linköping, Göteborg, Vexjö och Visby samt läroverksskollegierna i Upsala, Halmstad, Luleå, Visby och Södermalm. Upsala domkapitel vill ingen ändring i latinets ställning. Kollegiet i Upsala vågar ej hoppas, att mot de ifriga röster, som yrka på afskaffandet af det latinska skrifprofvet i dess nuvarande form, kunna göra en motsatt åsikt gällande, men anmärker mot den i dess ställe föreslagna skrifningen, att den synes obehöflig, då därmed icke ådagaläggas annat än hvads om i den muntliga examen blir föremål för pröfning; att om man för att åstadkomma olikhet ställer större fordringar på den skriftliga än på den muntliga öfversättningen, så att en verkligt mönstergill språkbehandling anses böra krävas, uppgiften i följd af de båda språkens synnerligen olika skaplynne blir så svår, att, såvida ej den lättaste text väljes, ett tillfredsställande resultat endast kan åstadkommas af dem, som äro särskildt begåfvade för behandling af det *svenska* språket; att i följd däraf också de betyg, som därför afgifvas, så snart de gå öfver ett enkelt godkännande, blifva betyg öfver färdighet i svenska språket snarare än i latin; att öfningarne inom läroverket, om de bedrifvas i nämnda syfte, bli så betungande för både lärjungar och lärare, att de nuvarande med dem icke kunna jämföras; att särskildt lärjungarne å B-linien, som måhända icke finna någon nämnvärd olikhet mellan de skriftliga och

de muntliga öfversättningarna, som inom läroverket förekomma, och som i alla händelser veta, att godkänt skrifprof i afgangsexamen för dem icke är absolut obligatoriskt, begripligt nog torde frestas att behandla öfningarna i detta ämne med en likgiltighet, som kommer att göra arbetet för dem i det närmaste gagnlöst och för läraren ytterst nedslående. Kollegiet finner också sin uppfattning af profvet såsom ett prof hufvudsakligen i svenska språket styrkt af det förhållande, att undervisningsplanerna för fjärde, femte och sjettede klasserna såväl i nu gällande skolstadga som i kommitterades förslag uppställa öfversättning från främmande språk såsom öfning i skriftlig behandling af modersmålet. Kollegiet i Halmstad, som anser, att den föreslagna anordningen af latinstudiet skall förorsaka lärjungarne ett arbete i hufvudsak lika betungande som hittills, men långt mindre fruktbringande, anmärker tillika, att dess olämplighet visar sig äfven deri, att privatister i mogenhetsexamen få en väsentlig lättnad framför läroverkets lärjungar, då af dem ej fordras intyg om öfning och färdighet i öfversättning till latin. Kollegiet i Luleå anser, att anordningen väl är egnad att ytterligare försvaga grundligheten i ett af skolans förnämsta och för den formella bildningen viktigaste ämnen, men kollegium vill dock ej bestämdt motsätta sig reformen, då erfarenheten ännu icke gifvit något säkert utslag om dess verkningar. Visby kollegium anför i sitt yttrande, hvori Visby domkapitel instämmer, att man i våra grannländer fått pröfva frukterna af det latinska temats borttagande och värdet af dess ersättning (jfr Ped. tidskr. 1890, sid. 315).

I öfriga myndigheters utlåtanden synes frågan om ändringens lämplighet icke vara upptagen till särskild behandling. I Nyköping och Karlskrona har den åsikten gjort sig gällande, att, om det nya profvet införes, lärjungarne ej böra få använda något slags hjälpmedel (jfr lektor Ljungdahls anförande, Ped. tidskr. 1891, sid. 218).

Af de många yrkanden, som i sammanhang med öfriga punkter inom förslaget framställas, vilja vi utan att närmare redogöra för dem nämna följande.

Kristendomsundervisningen anses af många hafva blifvit allt för mycket inskränkt. Så finner sig t. ex. Upsala domkapitel, »då det nya förslaget icke kan anses innebära någon förbättring och på sådan grund vara att föredraga framför nu gällande ordning, icke kunna tillbakahålla den anmärkning, att genom ett fortgående i riktningen af detta undervisningsämnes undanträngande och tillbakasättande för de empiriska vetenskaperna, på hvilka jämte modersmålet undervisningen anses böra koncentreras, sådant icke kan betraktas såsom något lämpligt sätt att bibringa ungdomen vördnad för det högsta i lifvet, och att vi slutligen skola få det sämre stäldt härutinnan för denna ungdom än som kan anses vara händelsen i våra folkskolor».

Kurserna i *historia* betecknas i några utlåtanden såsom ej lämpligt fördelade. Så framhålles, att de tre första klassernas undervisning i historia enligt den föreslagna planen medför för litet gagn, och att den åttonde klassen fått sig ett allt för stort pensum tillmätt (250 år, innefattande både frihetstiden och franska revolutionen).

I afseende på *matematiken* synes man allmänt med glädje helsa återinförandet af det matematiska skrifprovet i mogenhetsexamen för B-linien. Deremot framhålles på flere ställen vådan af att på A-linien försvaga matematikens ställning och utesluta *fysiken*. Norrköpings collegium anser A-linien styfmoderligt behandlad. »Denna linie bör icke, såsom enligt förslaget skulle ske, inskränkas till en ren språklinie, endast passande för blifvande filologer eller prester, utan fortfarande såsom hittills kunna förbereda till studier å flera områden». Angående speciela bestämmelser om matematiken betecknar collegiet i Gefle det såsom opedagogiskt, att bråkläran blifvit så fördelad, att dess teori skulle meddelas i 2:dra klassen, men den praktiska tillämpningen följa i den 3:dje. Kalmar collegium vill, att B-linien i matematik skall skiljas från A-linien. *Hälsolärans* införande framkallar på några ställen invändningar. Åt *geografien*, såsom stående lika nära naturvetenskapen som historien, skulla somliga hafva velat se större sjäfständighet gifven.

Naturvetenskap och *tyska* böra enligt någras uttalade mening icke fortsättas i de två högsta klasserna. Dels gillar man ej det sätt, hvarpå kommitterade sökt bereda utrymme för dessa båda ämnen, dels anföres att ökandet af ämnenas antal i mogenhetsexamen kommer att väsentligen försvåra denna och medföra fara för öfveransträngning, dels anses ett undervisningsämne, som blott erhåller en timme i veckan, ej kunna medföra något väsentligt gagn för undervisningen i det hela. Från Stockholms norra latinläroverk framhålles å andra sidan önskvärdheten af reformens genomförande.

I afseende på undervisningen i *moderna språk* erkännes på några ställen med tacksamhet den förbättring, som skulle åstadkommas genom det föreslagna förbudet att i den skriftliga mogenhetspröfningen använda grammatika; ännu bättre skulle det vara, om det äfven bestämdes, att man blott finge använda ordlistor (t. ex. Fritzes), icke sådana lexika som gifva ett slags ersättning för grammatiken, och om det således noga bestämdes, hvilka ordböcker finge användas. Föreskriften om obligatoriska talöfningar har väckt betänkligheter, dels emedan tillgång till nog utbildade lärare ej finnes och man ej föreslagit någon åtgärd, genom hvilken lärarne skulle kunna förvärfva sig tillräcklig färdighet i språkens talande, dels emedan man är oviss om lämpligheten af metodiska föreskrifter i sjelfva läroverksstadgan. Engelskan anses på reallinien hafva fått en oskäligt försvagad ställning (Gefle).

Den för censorerna föreslagna rätten att i *mogenhetsexamen* utesluta tvänne ämnen inom en viss bestämd krets, har på åtskilliga ställen väckt farhågor, att de särskildt angifna ämnena skulle anses vara utpekade såsom mindre viktiga och till följd deraf blifva försummade.

Att betyg i *välskrifning* och *teckning* föreslagits såsom villkor för flyttning, synes domkapitlet i Linköping vara obilligt.

I fråga om *bestraffningsmedlen* framhålles af åtskilliga såsom synnerligen önskvärdt, att den hos oss brukliga och

vid måttfull användning synnerligen lämpliga utvisningen ur lärorummet icke måtte upphöra att vara lagligen berättigad. Östersunds kollegium anbefaller också återinförandet af kroppslig aga. Ett flitigare användande af anmärkning anses innebära en stor fara. Kollegiet vid Göteborgs 5-klassiga läroverk vill »protestera mot den tendens, som i detta förslag liksom i 1878 års stadga visat sig, nämligen att af misstro mot läraren allt mer till art och antal inskränka de disciplinära medel, läraren kan själfständigt förfoga öfver».

För frågan om lärarnes ställning och titel samt för den på åtskilliga håll återupplifvade frågan om liniernas skiljande från hvarandra skola vi i ett följande nummer redogöra.

Enar Sahlin.

Litteratur.

Moderna Engelska Författare för Högre Allmänna Läroverk under medverkan af C. G. Morén, utgifna af lärare i Engelska. Norrköping, M. W. Wallbergs förlag.

Tredje häftet af ofvanstående serie föreligger nu, innehållande *Village Tales* af *Mrs. Massey*. Det första innehöll, såsom bekant, *The sad fortunes of the Rev. Amos Barton* af *George Eliot*. Andra häftet — ett utdrag ur *Lady Brassey's A voyage in the Sunbeam* — är under tryckning och utkommer ofördröjligen. Hvad angår det föreliggande 3:dje, innehåller det fyra stycken af ofvan nämnda *Village Tales*, nämligen: *He never gave it a thought*, *Going out into life*, *The Greencote Scholarship* samt *My own master*. Det valda synes oss förträffligt så till form som innehåll. Berättelsernas stil är enkel, klar och underhållande. Det hela präglas af en frisk, religiöst sedlig anda utan någon slags konfessionel ensidighet. Texten är redigerad med hr Moréns vanliga noggranhet, och anmärkningarna — af H. Siljeström — synas gifva hvad som öfver hufvud kan anses behöfligt, på samma gång som språket i dessa är ledigt och vårdadt. Är det första häftet företrädesvis användbart i skolans 7:de klass, anse vi detta åter vara särskildt lämpligt för lärjungarne i 6:te klassens båda årsafdelningar ej mindre på den s. k. B-linien än för realisterna.

H. W—ll.

Kongl. beslut.

Lönetsberäkning.

Kollegan vid allmänna läroverket i Borås Hilmer Birger Svensson, som d. 10 Dec. 1890 blifvit utnämnd till kollega och d. 1 Febr. detta år tillträdt sin befattning, har af Kongl. Maj:t d. 23/10 förklarats berättigad att fr. o. m. tillträdesdagen åtnjuta lön i andra lönegraden med 2,000 kr. årligen.

— Hos Kongl. Maj:t har kollegan vid allmänna läroverket i Skövde Karl Georg Georgi anhållit att varda förklarad berättigad att af sin tjenstgöring vid allmänt läroverk före det af honom för vinnande af rätt till lönetsberäkning i Dec. 1889 af lagda undervisningsprof tillgodoräkna sig så lång tid, att han, som d. 3 Dec. 1890 utnämns till sin nu innehavande kollegabefattning, måtte fr. o. m. d. 1 Jan. 1892 komma i åtnjutande af de med andra lönegraden för adjunker och kolleger förenade löneförmåner; men Kongl. Maj:t har d. 23/10 funnit ifrågavarande ansökning icke kunna bifallas.

— Hos Kongl. Maj:t har kollegan vid allmänna läroverket i Karlshamn August Forsberg, hvilken d. 4 Apr. 1888 utnämns till sin nu innehavande kollegabefattning och tillträdt densamma d. 1 nästpåföljande Juni samt genom nådiga brefvet d. 25 Jan. 1889 uppflyttats i andra lönegraden fr. o. m. sistnämnda år, anhållit, att, enär han jämlikt Kongl. Cirk. d. 11 Dec. 1863 skulle egt rätt till sådan uppflyttning redan d. 1 Jan. 1888, derest han då varit till ordinarie kollega utnämnd, Kongl. Maj:t måtte bevilja honom lön i andra lönegraden fr. o. m. d. 1 Juli samma år och tillerkänna honom den belöpande skillnaden med 291 kr. 67 öre; men Kongl. Maj:t har d. 23/10 funnit ifrågavarande ansökning icke kunna bifallas.

— Uti en till Kongl. Maj:t ingifven ansökning har lektorn vid allmänna läroverket i Hernösand J. V. Lindgren i underdånighet andragit: att han, som varit docent vid universitetet i Upsala och d. 12 Nov. 1890 blifvit utnämnd till lektor, begärt och erhållit tjenstledighet under vårterminen 1891 från sistnämnda befattning dels för att i Upsala utarbete ett vetenskapligt arbete, dels för att förekomma den rubbning i undervisningen, som lärareombyte under ett läseår nödvändigt måste försäka; att han under omförmälde termin i egenskap af docent hållit offentliga föreläsningar vid universitetet två gånger i veckan och dermed utöfvat sådan lärareverksamhet, som enligt nådiga brefvet d. 6 Febr. 1885 berättigar docent att vid öfvergång till allmänna läroverkens tjenst, räkna sig till godo viss tid för uppflyttning i

högre lönegrad; att filosofiska fakulteten i Upsala jämväl förklarar sökanden hafva genom berörda undervisning gjort sig till fullo berättigad till ifrågavarande lönetursberäkning, men att, då i förenämnda nådiga bref vore föreskrifvet att uti antalet af lönetursberättigade icke finge upptagas docent, som innehade ordinarie lektorstjenst, fakulteten icke ansett sig kunna i förteckningen för vårterminen 1891 öfver lönetursberättigade docenter uppföra sökanden; samt att han härigenom lupe fara att gå miste om ett helt års lönetur, hvarmed följde försenad uppflyttning i alla högre lönegrader; och har sökanden med stöd af hvad sålunda anförts anhållit, att han måtte på grund af docenttjenstgöring förklaras berättigad att vid öfvergången till allmänna läroverkens tjenst räkna lönetur för vårterminen 1891.

Vid föredragning af detta ärende har Kongl. Maj:t d. ¹⁶ 10 förklarar Lindgren berättigad att räkna sin tjenstgöring såsom docent under vårterminen 1891 sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad såsom lektor.

Disputationsprof för lektorat.

Hos Kongl. Maj:t har adjunkten vid allmänna läroverket i Wexjö, fl. d:rn *Ingvar Olsson*, hvilken anmält sig såsom sökande till en vid allmänna läroverket i Jönköping ledig lektorsbefattning i latin och grekiska och som inför filosofisk fakultet aflagt sådant disputationsprof, som erfordras för behörighet att vid nämnda sysslas tillsättning ifrågakomma, anhållit, det honom måtte medgifvas att genom disputationsprof inför domkapitlet i Vexjö ytterligare stärka sin kompetens till den sökta lektorsbefattningen, ehuru han icke, på sätt i § 55 af läroverksstadgan föreskrifves, vid ansökningen tillkännagifvit sin önskan att sådant prof aflägga; och har Kongl. Maj:t d. 9 Okt. innevarande år härtill lemnat bifall.

— Hos Kongl. Maj:t har lektorn vid allmänna läroverket i Örebro Åke Hassler anhållit, att ett af honom inför teologiska fakulteten vid Upsala universitet sistl. vårtermin aflagdt disputationsprof måtte få anses såsom hade det på grund af numera gällande stadganden blifvit för lektorsbefattning vid allmänt läroverk aflagdt; men Kongl. Maj:t fann d. ²⁸/10 1891 icke skäl att till ansökningen lemna bifall.

Befrielse från antagande af lektorsutnämning.

Hos Kongl. Maj:t har lektorn Claes Albert Mebius, hvilken under d. 17 sistl. Juni af domkapitlet i Linköping befullmäktigats att vara lektor i matematik och fysik vid allmänna läroverket i Norrköping, anhållit att varda frikallad från antagandet af nämnda lektorsbefattning samt berättigas vara lektor i fysik

och matematik vid högre realläroverket i Göteborg, hvartill han utnämns genom Göteborgs domkapitels d. 13 Maj innevarande år meddelade beslut, hvilket hos Kongl. Maj:t öfverklagats, men genom nådigt utslag d. 28 sisl. Aug. faststälts; och har Kongl. Maj:t d. ²³/₁₀ 1891 berörda ansökning bifallit, äfvensom anbefalt domkapitlet i Linköping att vidtaga de åtgärder, som för återbesättande af lektorstjensten i matematik och fysik vid allmänna läroverket i Norrköping erfordras.

Ogilladt besvär öfver adjunksutnämning.

Kongl. Maj:t har d. 2 Okt. innevarande år afslagit de besvär vikarierande läroverksadjunkten *Christian Granqvist* anført öfver fil. kand. *Gustaf Österdahls* utnämning till adjunkt vid allmänna läroverket i Skara.

Förkortning i profårskurs.

Hos Kongl. Maj:t har fil. kand. Karl Ferdinand Ewerth anhållit, att den profårskurs, sökanden med innevarande hösttermin börjat genomgå vid högre latinläroverket på Norrmalm i Stockholm, måtte få inskränkas till denna termin, till stöd för hvilken anhållan sökanden företedt vitsord om tjenstgöring såsom lärare omkring 16 läseterminer, äfvensom ett af rektor vid ofvannämnda läroverk afgifvet intyg om sökandens under den gångna delen af kursen ådagalagda undervisningsskicklighet och fallenhet för lärarekallet; och har Kongl. Maj:t d. ²³/₁₀ 1891 medgifvit, att sökanden må varda befriad från kursens fortsättning under nästkommande vårtermin och således, efter fullgörande af vederbörliga teoretiska och praktiska prof, redan vid denna termins slut erhålla betyg öfver genomgången profårskurs.

Beviljad dispens vid sökande af lärarebefattning.

Kongl. Maj:t har d. ²/₁₀ medgifvit, att lektorn vid allmänna läroverket i Umeå *Carl Niklas Pahl*, som tillförene inför domkapitlet i Linköping aflagt disputationsprof för en lektorsbefattning i kemi och fysik och som genom nådig resolution erhållit befrielse från prof i nämnda ämnen för den af honom innehafda lektorsbefattning, må vid sökandet af en vid högre realläroverket i Stockholm ledig lektorstjenst i samma ämnen varda befriad från föreskrifvet disputationsprof.

— Fil. licentiaten *Krister Johan Sverenz*, som genomgått föreskrifven profårskurs, har af Kongl. Maj:t d. ²/₁₀ förklarats behörig att söka och erhålla adjunkt- och kollegabefattningar vid rikets allmänna läroverk, utan hinder deraf att hans fil. kand.-examen icke omfattar alla de för dylik behörighet föreskrifna ämnen.

— Fil. kand. *John Olof Gerhard Kjederqvist*, som genomgått föreskrifven profårskurs och under mer än två lästerminer tjenstgjort såsom lärare vid allmänt läroverk, har d. 9/10 af Kongl. Maj:t förklarats behörig att söka och erhålla adjunkt- och kollegabefattningar vid de allmänna läroverken, utan hinder deraf att grekiska språket icke ingått såsom ämne i hans kandidatexamen.

— Fil. licentiaten *Sigurd Fredrik Eurén*, som genomgått föreskrifven profårskurs, har d. 9/10 förklarats behörig att söka och erhålla adjunkt- och kollegabefattningar vid rikets allmänna läroverk, utan hinder deraf att hans fil. kand.-examen icke omfattar alla för dylik behörighet föreskrifna ämnen.

— Hos Kongl. Maj:t har fil. kand. *Sven Gustaf Lönnqvist*, anhållit att han, som inför domkapitlet i Strengnäs, Upsala, Karlstad, Hernösand och Skara aflagt prof för sökta adjunkt- och kollegabefattningar vid allmänna läroverk, måtte få räkna sig till godo de betyg, han den 27 Febr. 1889 och d. 12 Nov. 1890 erhållit för prof inför sistnämnda båda domkapitel, på det sökanden måtte, utan afläggande af nytt prof i de ämnen, dessa två prof omfattat, kunna komma i fråga vid tillsättandet af en nu ledig kollegabefattning i tyska och engelska språken samt matematik vid allmänna läroverket i Eskilstuna eller andra adjunkt- och kollegabefattningar inom Strengnäs stift, i hvilka tyska, engelska och franska språken eller modersmålet ingingo såsom undervisningsämnen, sökanden dock obetaget att, derest omständigheterna så kräfde, medels prof i ett eller annat af dessa ämnen ytterligare stärka sin kompetens till lärarebefattningar af ifrågavarande slag.

Vid föredragning häraf har Kongl. Maj:t d. 9/10 den *andra* ansökningen allenast i så måtto bifallit, att L. må åtnjuta den af honom begärda befrielsen från undervisningsprof för ofvan nämnda kollegabefattning vid allmänna läroverket i Eskilstuna.

— Fil. kand. *Jonas Peter Liljestrand*, som aflagt teoretisk och praktisk teologisk examen samt genomgått profårskurs och tjenstgjort vid allmänna läroverk under tillsammans 8 lästerminer, har d. 23/10 af Kongl. Maj:t förklarats berättigad att söka sådana adjunkt- och kollegabefattningar vid allmänna läroverk, i hvilka kristendom ingår såsom undervisningsämne, utan hinder deraf att han i fil. kand.-examen icke erhållit betyg i alla de ämnen, hvilka äro föreskrifna för behörighet till dylika lärarebefattningar.

— Vikarierande lektorn vid högre latinläroverket i Göteborg, fil. kand. *Adolf Henrik Natanael Lіндеgren* har hos Kongl. Maj:t anhållit, att han, som utom fil. kand.-examen aflagt dimissionsexamen, praktisk-teologisk examen och afgangsexamen från

folkskolelärareseminarium och som genomgått profårskurs samt blifvit prestvigd, måtte förklaras berättigad att söka och erhålla adjunkt- och kollegabefattningar vid rikets allmänna läroverk, utan hinder deraf att hans kandidatexamen ej uppfylde de för kompetens till dylika befattningar föreskrifna vilkor; och har Kongl. Maj:t d. ²³/₁₀ ifrågavarande ansökning i så måtto bifallit, att L. må. utan hinder af ofvanberörda omständighet, vara behörig att söka sådana adjunkt- och kollegabefattningar vid allmänna läroverk, i hvilka kristendom ingår såsom undervisningsämne.

Beviljad dispens vid universitetet.

Kongl. Maj:t har d. ²/₁₀ medgifvit, att studeranden vid universitetet i Lund *Hugo Brynolf Holmquist*, hvilken vid mogenhetsexamen erhållit för det skriftliga öfversättningsprovet till latin betyget med beröm godkänd och i den muntliga pröfningen för insigter i nämnda språk betyget godkänd, må i fil. kand.-examen åtnjuta befrielse från muntlig pröfning i latin, mot vilkor att han uti denna examen ådagalägger godkända insigter i astronomi.

— Kongl. Maj:t har d. ¹⁶/₁₀ medgifvit, att studerandena *Ÿ. Centervall* och *Ÿ. F. B. Åberg* må i juridisk-filosofisk examen utbyta ämnet matematik mot nordiska språk, men afslagit en af studeranden *K. P. Bengtsson* gjord ansökning att i samma examen utbyta ämnet latin mot nordiska språk.

— Kongl. Maj:t har d. ²³/₁₀ medgifvit, att fil. kand. Carl Wilhelm Sundberg, som d. 12 Sept. 1885 aflagt godkänd fil. kand.-examen och deruti erhållit betyget godkänd eller derut-öfver i latin, grekiska, semitiska språk, historia och praktisk filosofi, må, utan hinder af den genom Kongl. Kung. d. 17 Apr. 1891 vidtagna ändring i § 132 af universitetsstatuterna, inskrivas i teologisk fakultet, ehuru han icke undergått pröfning i teoretisk filosofi.

Personalnotiser.

Döde: Sångläraren vid Askersunds allmänna läroverk K. Malmstén; adjunkten vid Upsala högre allmänna läroverk K. A. Hellsten d. ²¹/₁₁.

Afsked är beviljad gymnastikläraren vid Vadstena allmänna läroverk S. Toll.

Förordnade: Kyrkoh. J. A. Annell till insp. vid allm. läroverket i Söderköping, öfverstelöjtn. L. Schöning till insp. för Umeå högre allm. läroverk, häradsh. A. A. Lilienberg till insp. vid Ronneby allm läroverk, lektor A. Bellinder till insp. vid Göteborgs 5-kl. läroverk, adj. T. F. Löf-

gren till kamr. och v. lektorn S. Boije af Gennäs till sekr. hos direkti-
onen öfver Stockholms stads undervisningsverk.

Utnämnde: Lektor O. Klockhoff till lektor i modersm. och filosofi vid Linköpings högre allm. läroverk; lic. K. A. H. Kernell till kollega vid Eskilstuna a. lvk; und.-löjtn. K. A. H. Hammarberg till gymn.-lärare vid Östersunds h. a. lvk; doc. G. Ericson till adjunkt vid Upsala h. a. lvk; lic. F. Palmgren till adj. vid Vesterås h. a. lvk; v. lektor C. J. S. Lundman till lektor vid Södermalms h. a. lvk.

Fullmakt är utfärdad för dr P. Åström att vara lektor i modersm. och tyska vid Karlstads h. a. lvk; för kand. G. Österdahl att vara adj. vid Skara h. a. lvk.

Sökande: **Borås:** koll.-bef.: fil. dr:na A. Lönnergren o. J. Rodhe, teol. o. fil. kand. G. Remmer, fil. kand:na O. Forsman, J. Asplund, P. Corvin, A. Söderlund, N. Sundelius, G. Sandahl, N. Asker, J. Törnstrand, V. Sidner, A. Wetterling, J. A. Hoffman, v. adj. B. K. Engstrand, reg-past. K. B. Henning och past.-adj. A. G. Andersson; **Ystad:** koll.-bef.: fil. dr J. Nordensson, fil. lic:na E. Zander, K. A. Linder, Th. Hasselqvist, O. W. Kropp, C. A. Ljunggren o. G. Blidberg, samt fil. kand:na J. Brand, A. O. Borg, A. Neander, S. G. Lönnqvist, E. Leufwen, J. E. G. Hvasser, J. Wide, P. Andersson, A. Fägersten, P. Corvin, L. Wistén, G. Blidberg; **Gefle:** adj.-bef. (tyska, franska, engelska): doc. E. Hellqvist, fil. dr J. Nordensson, fil. lic:na K. A. Linder, L. Norström o. F. Palmgren, koll. E. W. Pettersson, samt fil. kand:na B. A. Finell, J. E. G. Hvasser, A. Borg och K. O. Wessman; **Skara:** lekt.-bef. (kristendom o. hebreiska): lektorerna E. Wermcrantz o. A. L. Vetterberg, adj. E. W. Lindberg o. fil. dr P. Öhrvall; lekt.-bef. (fysik o. kemi): lektorerna C. N. Pahl o. H. Wallin, doc. J. Juhlin, samt fil. dr:na T. Moll, P. J. Willmers, G. Ihrfelt, W. Petersson, G. Timberg o. K. O. E. Stenström; **Lund:** lekt.-bef. (franska o. engelska): doc. O. H. Andersson, fil. dr:na J. H. R. Lennander, E. Shiött, C. A. Windahl; adj.-bef. (modersm., tyska, matematik): fil. dr:na G. Billing, J. Rodhe, samt fil. kand:na C. O. Andersson, R. L. Rönnqvist, C. F. Lundvall, J. A. Ryde, O. Berg, O. Ericson o. J. Vanberg; **Sundsvall:** lekt.-bef. (kemi och naturalhist): lektor J. Spångberg, t. f. lektor G. Adlerz, samt fil. dr:na K. O. E. Stenström, J. C. A. Fristedt, G. A. Karlsson o. G. Ihrfelt.

Lediga tjänster: Stockholm: 8 adj.-bef:ar vid de under direkti-
onen för Stockholms stads undervisningsverk hörande läroverk (näml. i modersm., latin o. tyska, i latin, grekiska samt hist. o. geografi, i matem., naturl. o. fysik, i modersm., franska o. engelska, i modersm., naturl. samt hist. o. geografi, i kristend., modersm. o. tyska, i modersm, tyska o. matematik samt i modersm., tyska samt hist. o. geografi) fat.-dag d. ¹²/₁₂; koll.-bef. vid Katarina a. lvk (matem., naturl., modersm.) fat.-dag d. ¹²/₁₂; **Norrteige:** koll.-bef. (tyska, modersm., kristendom) fat.-dag d. ²⁰/₁₂; **Linköping:** adj.-bef. (modersm., tyska, historia) fat.-dag d. ¹⁵/₁₂; **Mariestad:** koll.-bef. (kristend., hist. o. geografi samt modersm.) fat.-dag d. ²²/₁₂; **Örebro:** lekt.-bef.¹⁾ (matematik o. fysik) fat.-dag d. ²¹/₁₂; **Lund:** lekt.-bef. (latin o. grek.) fat.-dag d. ⁴/₁ 1892; **Kristianstad:** adj.-bef. (kristendom, modersm., matematik) fat.-dag d. ²⁰/₁₁; **Göteborg:** vikariat i allm. o. tillämpad fysik vid Chalmerska institutet under Prof. Wijkanders vistande vid riksdagen; sökes senast d. ¹/₁₂.

¹⁾ Tillsättes enl. cirkuläret d. ¹²/₉ 1890.

Några reflexioner om undervisningen i moderna språk.

Frågan om språkundervisningsreformen får ej dö! Med denna rubrik, som redan tyder på ett varmt intresse för språkfrågan, har lektor Örtenblad försett en uppsats om afgångstemat i Ped. Tidskrift för år 1890, häft. 2. Instämmande i en dylik uppmaning, som tyvärr synes mig höra till de s. k. frömma önskningarne, enär intresset för frågan kanhända redan passerat sin kulmen, har jag beslutat mig för att söka draga ett strå till stacken, vore det aldrig så litet.

En sak är klar, men dess värre blott *en*: språkfrågan är sjuk, betänkligt sjuk och, hvad värre är, långt ifrån att kunna råda bot, kan man icke ens ställa diagnosen. Det är kanhända detta, som gör, att alla resonnemang, alla försök till förändrad och förbättrad metod i nittionio fall af hundra till sist ingifva alla partier samma känsla: *pessimism*. Pessimist blir den lärare, som vanan ännu icke gjort slö, när han tittar i temaböckerna, pessimist, när han finner, att lärjungarne icke känna betydelsen af det vanligaste uttryck, och pessimist i ännu högre grad, när han söker öppna ett angenämt samtal på det utländska språket. Jag skall i det följande söka förklara denna företeelse och föreslå en väg till räddning. Om min uppsats i hufvudsak kommer att innehålla gammalt nytt, så beror det derpå, att allt förståndigt, som kan sägas i frågan, redan är sagdt. Detta hindrar dock icke, att man kan plocka ett korn här och der, som de store och erfarne antingen icke sett eller försmått att taga upp.

När man skall bygga ett hus, är det först nödvändigt, att man har klart för sig dess *ändamål*, så att man icke bygger ett lusthus med väggar och stil som ett fångelse eller tvärtom. Och ändamålet med språkundervisningen — jag talar hela tiden om de moderna språken — syntes för

ett tiotal af år sedan så klar: öfversättning och abiturientstil. Kom så »det nya» och grumlade friden lite' hvarstades. Liksom alla ungdomar kom det med fart, natur och och lifgifvande ideer, men utan att kunna fullt öfvertyga oss om, att det för språkundervisningen uppställda målet (talandet) vore det rätta. Trots allt som blifvit sagdt, kan jag nämligen icke finna annat än att högermännen, om jag så får uttrycka mig, ha rätt deruti, att ändamålet ännu är sväfvande.

De flesta yngre och många äldre elementarlärare, som naturligtvis äro förhindrade af skolstadgan att helt och hållet byta om metod, upptogo emellertid af det nya vissa användbara moment, såsom noggrannare aktgifvande på uttalet och försök till konversation på språket. Dessa utgöra det moderata partiet; men icke heller de äro belåtna, hvilket jag strax närmare skall belysa. Jag vill först göra en exposé af de olika skiftningar i åsichter, våra yngre språklärare vanligen genomgått, sedan de först gjorde bekantskap med språket. Låtom oss börja med skolstadiet. Det är märkvärdigt, på samma gång det ur en viss synpunkt är lyckligt, hvad en skolyngling reflekterar litet öfver ändamålet med sina trägna språkstudier. Om någon frågade mig och mina kamrater i skolan, huruvida vi kunde tala språket, så ansågo vi nästan under vår värdighet att svara; ja, jag tror mig icke öfverdrifva, om jag säger, att vi ansågo talandet för en *lägre* form af språkkännedom, lämpligt för hemkomna sjömän och hotellportierer och icke för oss, som kunde förklara, hvarför det skulle heta så och så. Förhållandena torde väl vara mycket annorlunda nu, men säkert är, att en lärjunge i allmänhet anser en ordentlig regel plus undantag vara viktigare än allt annat. Derpå kommer man till universitetet och får höra talas om fonetik och quousquism. Nu synes det en solklart, att man lär ett språk för att kunna *tala* det. Följer så profäret, under hvilket man börjar vackla hit och dit, och slutligen inträde i skolans tjänst. Nu skall man införa »det nya» — hvilket jag för tydlighetens och enkelhetens skull vill kalla *talmetoden* i

motsats mot det gamla, den grammatiska metoden. Missräkningen kommer snart — det går inte. En egendomlig iakttagelse har jag gjort på mig sjelf och hört bekräftas af andra. Man har uppgjort den planen, att en del af lektionen skall användas till talöfning; nåväl efter en tid försvinner detta moment liksom af sig sjelft. Orsaken är egentligen icke den, att man tröttnar, ty det grammatiska är vida tröttsammare, nej man *glömmar* helt enkelt att anställa talöfning. Förklara det den som kan. Nu blir man missmodig, återvänder till det gamla med bibehållande af ett och annat nytt, till hvilket man dock har en viss klockarkärlek — och man är moderat. På denna point tror jag de flesta yngre språklärare befinna sig. Dock är det naturligt, att inom denna kategori finnas olika grader. Så har jag för min del försökt att af den gamla och den nya metodens fördelar bilda ett slags mönstermetod på det lägre stadiet. Men jag har snart märkt, att äfven den har ett betänkligt fel, det nämligen, att skulle en lärare sköta undervisningen på detta sätt, skulle han inom få år vara utsliten. Icke ens en berghelsa står emot ett dylikt försök. Så småningom blir väl lite hvar temligen resignerad, och dermed är man sjelf räddad — men språkundervisningen är det icke.

Med allt det föregående har jag sökt — icke att bevisa, ty det behöfves knappast, utan endast att påminna, att hvarken den gamla, den nya eller den moderata metoden är hållbar i skolorna. Hvar ligger felet? Enligt mitt förmenande icke hos läraren, ej heller hos metoden och egentligen icke heller hos läroböckerna. Nej det ligger i de *öfverdrifna fordringar, som ställas på språkundervisningen*. Jag skall närmare utreda detta, sedan jag yttrat min åsigt om språkundervisningens ändamål.

Örtenblad säger i den ofvan nämnda uppsatsen, att »de flesta lärare synas numera vara ense om att äfven den i skolan meddelade språkundervisningens mål måste vara detta: att lära eleverna att hjälpligt förstå, läsa, skriva och tala språket.» Denna formulering af språkundervisningens

ändamål är formelt riktig, men praktiskt taget otillfredsställande till följd af tånjbarheten hos ordet »hjälpigt.» Med andra ord: antingen får definitionen på ändamålet ändras, eller också får »hjälpigt tala» stå i jämbredd med »hjälpigt förstå och läsa», hvilket det numera *icke* gör: Mot det nya har Vising först, (Ny sv. tidskrift, 1887 häft. 2), om jag icke missminner mig, anmärkt, att endast ett fåtal lärjungar komma i behof af att tala språket. Denna invändning, som det nyas målsmän icke lyckats fullständigt tillbakavisa, har omfattats med en hänförelse, som för den oinvigde förefaller märkvärdig, men som är lätt nog att förklara: den är en tröst för alla de lärare, som sjelfva icke kunna tala något språk, för dem, som äro för bekvämliga att anställa talöfningar, samt slutligen för dem, som försökt och misslyckats med talöfningars införande. Den är äfven de moderatas hufvudprincip. Men jag skulle då vilja framställa några frågor till de moderate:

1:o. Hvertill tjénar det då att anställa talöfningar? Jo, svaras det, eleven får genom att uttrycka sig på det främmande språket en bättre uppfattning af detsamma. Detta svar ger mig anledning att fråga: hvarför behöfver eleven denna bättre uppfattning, då han icke kommer att göra bekantskap med det talade språket; kan icke litteraturläsningen bibringa honom en tillräcklig uppfattning af litteraturspråket?

2:o. Hvad tjénar det till att lägga vikt vid uttalet af ett språk, som ej skall talas?

3:o. Nu kommer mitt hufvudargument: hvarför skall en lärjunge studera ett främmande språk? Jo, svaras det, för att kunna tillegna sig litteraturens skatter. Men då frågar jag: hur många af lärjungare behöfva tillegna sig litteraturens skatter *på originalspråket*? Svar: ungefär lika många som behöfva tala språket. Man skall förgäfvos invända, att de, som studera medicin etc, måste läsa utländska böcker. Det är en smal, praktisk sak att öfversätta dessa böcker till svenska. Samma gäller om andra invändningar i samma stil. Hvad beträffar den invändningen, att en bil-

dad människa måste känna till utländska språk, svarar jag tills vidare, att de moderna språken i så fall skulle ha föga mer berättigande än de klassiska, särskildt latinets, hvilket numera förklaras vara så synnerligen lätt att umbära. Med ett ord: Visings invändning kan anföras icke blott mot talmetoden, utan emot *hela språkundervisningen*. Om man gillar den, leder den, synes det mig, till följande öfverraskande slutledning: det är onödigt att läsa moderna språk i skolorna. Denna slutledning gjorde mig i början bestört, men jag är nog kättersk att säga, det den *kan* vara riktig. — Låt oss emellertid antaga, att språkundervisningen är nödvändig, så hoppas jag hafva tydliggjort, det *talandet* har minst lika mycket berättigande som läsandet och förståendet och det så mycket mer som det förra i sig inbegriper det senare, men icke tvärtom. På detta sätt har jag kommit till följande åsigt om språkundervisningens ändamål: först och främst: att hjälpligt tala språket, för det andra: att hjälpligt skrifva, läsa och förstå.

Jag återvänder nu till mitt påstående, att felet med språkundervisningen ligger i de öfverdrifna fordringarne. Af en abiturient på B-linien t. ex. fordrar man, att han skall kunna hjälpligt läsa, skrifva och tala tre moderna språk. Lärarne få härigenom icke mindre än *nio* uppgifter att lösa på de få timmar (i 6. 2 sammanlagdt *sju* i veckan för alla språken), som äro anslagna; hvilket blir som att fylla ett ämbar med nio hål i botten. Det finnes vissa språkförståsigpåare, som tillvita lärarne språkundervisningens dåliga resultat — vare det sagdt inom parentes, att de i allmänhet göra sig skyldiga till det felet att icke känna detta resultat och att tro, det moderna språk nu läsas på samma sätt som för tjugo år, sedan. Så vidt jag vet, har ingen språklärare brytt sig om att motsäga dem, och denna tystnad är det lämpligaste svar, som kan gifvas på en så korttänkt beskyllning. Jag vill icke heller upptaga tiden med att svara dem, men kan icke låta bli att jemföra dem med den amerikanske ynglingen, som trodde, att det var maskinisten, som drog maskinen och derigenom hela ångbåten.

Med ett ord: fordringarne äro öfverdrifna och omöjliga att uppfylla. Blir det då bättre genom att förlägga undervisningens hufvudändamål till språkets talande? Helt visst icke, utan tvärtom. Men om detta är ändamålet, så blir det så mycket nödvändigare att inskränka dessa fordringar. Denna sida af saken har man redan insett, och man har föreslagit borttagandet af ett eller ett par språk. Men hvilket skall man taga bort — den frågan sätter en i en dilemma, som är omöjlig att komma ur. Ett annat sätt finnes dock; idén är visserligen icke ny, eftersom jag har hört den muntligt framställas af en lärare vid den skola jag tienstgör, men jag tror icke den varit behandlad inför offentligheten. Då det visar sig omöjligt att med trenne språk nå det mål, hvartill en grundlig och rationel språkundervisning bör syfta, bjuder klokheten att låta dessa stora fordringar gälla blott för ett språk och för de andra uppställa ett *lägre* ändamål. Utgående sålunda från tänkbarheten att *uppställa olika ändamål för olika språk* (t. ex. tyskan såsom grundläggande, engelskan såsom taladt språk och franskan såsom bildningsspråk och vice versa) skulle detta andra sätt blifva följande: *läs ett språk ordentligt och de andra explikationsvis*. Om vi taga 5 realklassen i betraktande, läses der 4 timmar franska, 5 engelska och 4 tyska i veckan, inalles 13 timmar. Låt nu lärjungarne i stället läsa t. ex. 11 timmar franska, 1 timme engelska och 1 timme tyska i veckan i denna klass och behålla proportionen i de följande afdelningarne. Jag känner mig lifligt öfvertygad derom, att en lärjunge på så sätt i afgangsexamen verkligen skulle kunna tala, skriva och läsa franska och det ganska hjälpligt. Jag föreställer mig, att hans kunskaper i språket skulle kunna jämföras med dem, som egas af en cumlaude-messig filosofie kandidat, hvilken träget begagnat de s. k. språklektorernas undervisning. Och då borde man vara belåten. Det faller af sig sjelft, att hufvudspråket skulle vara valfritt, och att tre språklinier skulle bildas: en fransk, en tysk och en engelsk. Åt de två öfriga språken anslås en timme veckan, som företrädesvis användes till explika-

tion, och resultatet häraf skulle bli, att eleven om dessa hade den kännedom, som anses tillhöra en bildad man. Det är naturligt, att många svårigheter skulle uppstå för den yttre anordningen af dessa linier, men jag har intet skäl att antaga, det de skulle vara så särskildt öfvervinneliga. Man kan invända, att det blir ytterst svårt för lärjungen att bestämma sig för språklinie. Detta må vara, men en dylik svårighet finnes ju i så många andra fall både i skolan och lifvet, t. ex. när han nu för tiden skall göra det viktiga valet mellan latinlinien och den reala. Man torde vidare noga observera en sak: en svensk behöfver i allmänhet icke kunna mer än *ett* af kulturspråken ordentligt. Jag anser det tillsvidare tillräckligt att styrka detta påstående med ett exempel. Jag känner en affärsman, som är aktningvärdt hemmastadd i franskan, under det att han har lite' hum om engelskan och tyskan. Detta gör, att han kan stafva sig igenom och med någon möda förstå ett engelskt eller tyskt bref, men i sina svar på *alla* bref använder han *franska* språket. Han försäkrar mig, att deraf aldrig uppstått någon olägenhet i hans affärer med utlandet. Å andra sidan torde det finnas många gossar, som redan veta sitt kommande vitæ genus och kunna göra sitt språkval derefter. Det kan också tänkas, att eleven märker, att han på grund af sin motvilja för ett visst språk gjort ett oriktigt val, och i så fall kan han läsa sig upp i ett annat och öfvergå till dettas linie. En begåfvad lärjunge, som har föga mer att inhemta i sitt hufvudspråk, kan genom träget hemarbete på högsta stadiet vinna inträde på en af de andra språklinierna och vid utträdet ur skolan undergå examen i båda. Dylika öfvergångar tänker jag mig såsom en af metodens fördelar. En annan fördel är det stora intresse, som en så omfattande och grundlig undervisning skulle hos eleverna alstra för hufvudspråket. Slutligen skulle den föreslagna metoden underlätta ett önskningsmål, som förr eller senare kommer att ge anledning till diskussion: menskliga fordringar på språklärarne. Det anspråk man nu för tiden med allt större bestämdhet

ställer på lärarne i moderna språk är, att de skola vara mäktiga så väl franska som engelska och tyska. Den som i någon mån sysslat med språkfrågor vet, att för att *fullkomligt* tillägna sig ett språk fordras ingenting mer och ingenting mindre än ett helt lif, och att man för att tillägna sig det för undervisning i våra dagars skolor måste lära det i det land, hvarest det talas. Men de långa och dyra universitetsstudierna plus utrikes resor i tre länder representera ett kapital, som borde berättiga den, som kostat på sig så mycket, en årlig inkomst af minst 6,000 kronor, ett arvode, hvilket lärarne, som bekant, icke ha den förmånen att åtnjuta. Följden blir den, att man måste välja ett af de tre språken, ty man kan icke rimligtvis begära, att en språklärare nödvändigt skall vara personligen rik, och på grund af franskans dominerande plats inom skolan är det vanligen till Frankrike man gjort sin utrikes resa. De flesta kunna således, som naturligt är, icke engelska och tyska, men få läsa det i alla fall. Om deremot dessa senare språk finge bilda särskilda linier, jämställda med franskan, skulle några af lärarekandidaterna kunna särskildt egna sig åt dem, och man skulle ha tillgång på fullt kompetenta lärare i alla tre språken. Det är tydligt, att det i så fall är min mening, att en lärare endast skulle läsa *ett* språk. På allt detta skulle undervisningen vinna och lärarne slippa syssla med ämnen, som de icke känna sig fullt mäktiga, ett missförhållande, som i vissa fall kan leda till ett verkligt förnedringstillstånd.

Detta är i korthet en framställning af mina intryck från den stora språkstrid, som offentligen föres mellan pedagogerna, och från den strid, som utkämpas inom ens eget bröst, när man famlar så väl efter ändamål som metod.

Jag slutar med att uttala den hos en författare lika vanliga som förmättna förhoppningen, att mina åsikter må blifva motsagda och derigenom gifva anledning till diskussion.

Alfred Nordfelt.

”Comité de patronage” för utländska studenter.

De svenska universiteten hafva för icke länge sedan mottagit besök af tvänne franska professorer, M. Ch. Flahault från Montpellier och M. Paul Melon från Paris, hvilka sökt inleda förbindelse mellan de svenska universiteten och de franska, som de representerade. Deras syfte var ävägabringandet af sådana åtgärder, som skulle underlätta studentens vistelse vid främmande universitet. Man har också redan i enlighet med den från Frankrike kommande planen vid åtskilliga universitet inrättat en byrå, en »Comité de patronage», hvars uppgift är att på alla möjliga sätt tillhandagå utländska studenter med råd och upplysningar. Äfven de svenska universiteten hafva vidtagit liknande åtgärder, ehuru i mindre omfång.

I ett tal vid ett möte i *Montpellier* den 5 Febr. 1891, till hvilket universitetets Comité de patronage sammankallat de utländska studenterna bland universitetets alumner för att för dem tillkännagifva sin tillvaro och sitt ändamål, meddelar M. Flahault i korthet historien om den idéns utveckling, som man just då kunde säga sig hafva realiserat.

Åtskilliga professorer hade vid minnet af sin egen öfvergifna ställning under studenttiden »i denna stora öken, som kallas Paris», kommit till insigt deri, att universitetets uppgift ej är blott att meddela kunskaper, och att *alma mater* såsom en god moder är skyldig sina barn något mer och högre än förståndets utveckling. Hvad man saknade var familjelifvet, och det var således detta man borde bjuda främlingarne. Men det invändes, att det ej är sed i Frankrike att öppna sitt hem för främlingar, och enskild gästfrihet gjorde ej till fyllest.

Kom så jubelfesten i Montpellier 1888. En skotsk professor, som besökte denna, bad sina franska kolleger vårda sig om de skotska studenter, som under deras ledning fullbordade sina studier i biologi. Man lofvade göra det, och uppslaget till en »comité de patronage» var härmed gifvet.

Få dagar derefter erhöi M. Flahault af franska undervisningsministern i uppdrag att resa till de skandinaviska länderna för att söka åstadkomma en regulier förbindelse mellan de skandinaviska universiteten och universitetet i Montpellier. Resultatet af hans underhandlingar blef, att de skandinaviska universiteten utsågo någon delegerad eller tillsatte en komité för att upprätthålla förbindelsen med den i Montpellier under tiden konstituerade comité de patronage, bestående af några professorer, studentkårens ordförande och några framstående medlemmar af samhället, som ej tillhöra universitetet.

Såsom komiténs uppgift anger M. Flahault dels att upplysa de studerande, hvilka hjälpmedel som kunna ställas till deras förfogande vid deras arbete, dels att genom sina korrespondenter vid andra universitet tillhandahålla alla möjliga upplysningar om universitetet i Montpellier (icke blott officiella), dels slutligen att sörja för främlingarnes materiella behof och söka för dem öppna tillträde till familjelif. Man klagar med skäl deröfver, att franska studenter ej hafva något hem, utan för att finna trefnad och sällskap äro hänvisade till kaféer och restauranter. Komitén vill stå dem till tjänst, som önska inackordering i familj, och hyser förhoppning att småningom kunna inrätta studenthem, sådana som finnas t. ex. i Upsala, Lund och Köpenhamn.

Genom komiténs försorg anskaffas också i mån af behof läkarehjelp. Komitén står till tjänst med alla viktiga upplysningar, som den kan anskaffa, och vill så vidt på den beror bereda de främmande studenterna tillfälle att kunna utan tidsförlust börja studierna genast vid sin ankomst till Montpellier. Med fransk artighet erbjuder den äfven sina tjänster åt icke-studenter, som i intellektuella intressen besöka universitetsstaden.

Förbindelsen med »comité de patronage» i Paris har inledts genom M. Paul Melon, som vid sitt besök i Stockholm i Oktober innevarande år efter förberedande underhandling till herr Ecklesiastikministern inlemnade följande

Memorandum.

Il s'est constitué à Paris, sous la Présidence de M. Pasteur, un Comité de Patronage des Étudiants Étrangers. Ce Comité qui compte parmi ses membres plusieurs grands noms de la science et des lettres françaises, poursuit le double but: 1:0 d'établir des relations plus étroites entre nos Écoles d'Enseignement Supérieur et les Universités Étrangères, 2:0 de donner aux jeunes gens qui viennent en France, pour faire ou continuer leurs études, un appui moral et les renseignements nécessaires.

Il siège à la Sorbonne, et c'est dans le local de ces séances que tous les jours un Secrétaire appointé par ses soins, se met à la disposition de ceux qui viennent réclamer ses services. Grâce à cet intermédiaire l'étudiant peut facilement se retrouver au milieu du dédale de nos écoles multiples et se renseigner tant sur les conditions de la vie matérielle, que sur le caractère ou la nature de l'Enseignement donné dans nos différents établissements. Le Secrétaire Général et les Membres du Comité s'efforcent d'ailleurs de rester en contact avec la jeunesse étrangère et de la faire bénéficier des avantages moraux et matériels dont jouissent nos Associations d'Étudiants. Dans certains cas spéciaux et quand le jeune homme a du mérite, ils le mettent en rapport avec les hommes qu'il peut avoir intérêt à connaître et tâchent de le faire assister aux différentes manifestations de la vie française.

Si l'Étudiant étranger désire visiter nos centres d'études en province, aller travailler dans nos laboratoires de zoologie marine sur les côtes de la Méditerranée ou de l'Océan, ou bien encore gravir le Mont Ventoux, le Pic du Midi, ou le Puy de Dôme, pour y faire des observations astronomiques et météorologiques, le Comité peut lui donner quelques recommandations utiles, car il a des correspondants en province, et les Comités de patronage, qui existent à Lyon, à Nancy, à Montpellier etc., etc., y sont organisés de façon à envelopper l'étranger d'une chaude atmosphère, et à lui donner toutes les informations dont il peut avoir besoin au triple point de vue de sa vie matérielle, sociale et intellectuelle. Pour ce qui est des relations avec le dehors, Paris centralise la correspondance, mais pour ce qui est de l'organisation intérieure, chacun de ces Comités s'est développé à sa guise et s'est tracé son propre programme, dans les limites que je viens d'indiquer.

Ce dernier fait se rattache au mouvement de décentralisation scientifique, qui s'est produit depuis quelques années en France, et dont peut-être il n'est par inutile de dire ici quel-

ques mots en passant. Paris n'absorbe plus à lui seul, aujourd'hui le mouvement des idées. A côté de ce foyer puissant qui attire chaque année plus de onze mille Étudiants, c'est-à-dire tout autant que les deux Universités de Naples et de Berlin réunies, il s'est formé des centres d'études richement outillés, largement aménagés, où l'Étudiant peut trouver les instruments de travail nécessaires aux recherches et aux travaux pratiques. Lyon, Montpellier, Bordeaux etc. etc. peuvent aujourd'hui par leur installation matérielle, l'aménagement de leurs Instituts et de leurs laboratoires, le nombre de leurs Étudiants et de leurs maîtres, rivaliser avec nombre d'Universités du dehors; et ceci est d'importance, pour le jeune étranger, qui veut venir étudier en France, et redoute pourtant les séductions et l'isolement d'une grande ville. Aujourd'hui il peut être assuré, qu'il soit médecin, juriste, agriculteur, botaniste ou chimiste, de trouver ailleurs qu'à Paris. l'outillage nécessaire à ces études et un enseignement qui déjà sous l'influence du milieu, de certaines nécessités locales, ou bien, des traditions historiques de la province, a développé certains côtés particuliers.

C'est donc avec confiance que le Comité de Patronage fait appel à la jeunesse studieuse des pays scandinaves, et l'invite à venir demander à l'Enseignement français ce qu'il est en mesure de lui donner, et puisqu'il est dans les traditions des Universités et du Gouvernement du Royaume de Suède d'accorder chaque année un nombre considérable de bourses aux jeunes gens qui vont étudier à l'étranger, le Comité émet le voeu que quelques unes d'entre elles soient affectées spécialement aux Écoles et aux Universités françaises. Ce voeu, il est d'autant moins gêné pour l'adresser à S. E. Monsieur le Ministre de l'Instruction publique, que d'une part il se sent soutenu par une opinion publique favorable, et que d'autre part il a pleine conscience des motifs désintéressés qui le font agir.

La vie scientifique est faite d'échanges, et c'est de la pénétration réciproque de génies dissemblables que naissent ces idées suggestives qui éclairent tout à coup la pensée et élargissent ses horizons.

C'est en se plaçant à ce point de vue, que le Comité de Patronage croit que S. E. Monsieur le Ministre de l'Instruction publique servira les intérêts de la Science et fera faire un pas décisif à cette solidarité intellectuelle qui est dans les voeux de tous, s'il veut bien répondre favorablement à la demande qui lui est aujourd'hui adressée.

Stockholm ce 7 Octobre 1891.

Studentkåren i Paris (Association générale des Étudiants de Paris, Rue des Écoles 41—43) har uppställt vissa önskningsmål angående upprättandet af förbindelse mellan studenter i olika länder och genom en komité tillstått studentkåren vid andra universitet ett cirkulär af den 19 Mars 1891, hvori föreslås:

1) vid hvarje universitet inrättas en »comité de patronage», i hvilken äfven skall kunna finnas en representant för studentkåren;

2) medlem af ett universitets studentkår har rätt att efter företeende af officiellt bref från komitén vid sitt eget universitet inskrifvas i ett annat universitets studentkår;

3) i hvarje studentkår ega de utländska studenterna rätt att ordna sig i »nationer» med syfte att dels åstadkomma reguliera förbindelser mellan studenter af samma nation dels för dem underlätta förbindelsen med studentkårens aktiva medlemmar och hedersledamöter, dels för nykomna landsmän utjämna svårigheterna i materielt och moraliskt hänseende.

4) de utländska studenterna välja för hvar sin nation en representant för att underlätta förbindelsen med studentkårens komité och »le comité de patronage»;

Studentkåren i Paris har för sin del antagit mom. 2, 3 och 4.

För svenska studenter, lärare och vetenskapsmän, som besöka utländska universitet, torde de vidtagna anordningarne kunna blifva af stort gagn. Våra universitet och läroverk liksom vår högre bildning i det hela kan endast vinna på en liffigare förbindelse med utlandet. Till de tyska universiteten äro vägarne redan sedan länge upptrampade, och det torde icke vara ett så litet antal svenska studenter, som någon tid uppehållit sig vid något tyskt universitet. Att nu genom de franska universitetens initiativ ett betydelsefullt steg tagits för underlättandet af våra studier äfven vid franska bildningsanstalter, förtjenar ett tacksamt erkännande. Särskildt i våra dagar torde det kunna blifva till direkt gagn äfven för våra läroverk, då man af lärare i

moderna språk allt mer fordrar färdighet i språkets talande, och en sådan färdighet i erforderlig grad endast med stor svårighet kan vinnas på annat sätt än genom vistelse i det främmande landet.

Mätte M. Paul Melons vackra saga om resestipendier för dem, som vilja studera i utlandet, en gång blifva en verklighet!

Enar Sahlén.

Litteratur.

Jean Baudry, par Auguste Vacquerie; — *Le Trésor*; — *Fais ce que dois*, par François Coppée, med anmärkningar af A. Teod. Malmberg, Stockholm, P. A. Norstedt & Söner.

Såsom en nyhet af mindre vanligt slag, åtminstone för franskans vidkommande, kan man betrakta ofvannämnda publikation.

Visserligen har skolboksmarknaden på sista tiden varit ytterst liflig, och tillgången på explikationsböcker mycket stor, men man har dock i allmänhet icke kommit sig för med att utgifva och kommentera teaterpjäser.

Alla de senaste publikationerna måste man ju gifva det erkännandet, att de bjudit på god modern franska och i så måtto varit lämpliga skolböcker. Men det kan väl sättas i fråga, om det, vid studiet af moderna språk, öfverhufvud finnes någon läsning, som är mera praktisk än just lättare dramatiska saker.

Att tillägga ordet lättare är kanske onödigt, ty de allra flesta teaterstycken ha en dialog, som är enkel, lättfattlig och därför lätt att öfversätta. Medgifvas måste, jag vill betona det än en gång, att det också utgifvits andra arbeten lämpliga för skolan, såsom t. ex. den ypperliga af Edström kommen erade *Le tour du monde*, och andra i den stilen; men det är ilikväl underligt, att man icke, mera än hvad hittills skett, utgifvt och ordentligt kommenterat dramatiska arbeten.

Oafsedt deras enkelhet och lättfattlighet, hafva teaterstycken också en annan god egenskap, som gör dem till praktiska skolböcker och i hög grad talar för deras användande vidt studiet af moderna språk. Deras lätta dialoger innehålla nämigen oftast de bästa tillämpningar af grammatikens regler. Stundom kan man i dem hitta på en riktig guldgrufva af goda praktiska fraser.

Jag vill härpå anföra blott ett exempel, ur *Denise*, detta stycke, som är skrivfet så, att man kan frestas tro, det författaren särskildt skrivfet boken för svenska skolor, och att han därför med flit lagt in en mängd vändningar till inlärande af fransk syntax. I 4:de scenen af första akten t. ex. har Denise en replik, som, den ensam, i sammandrag innehåller nästan hela den franska syntaxen; och den repliken är ändå inte »gjord».

I dialoger kommer man dessutom åt uttryck, som man annars kanske får leta en stund efter.

Jean Baudry har i sina 4 icke särdeles långa akter, två gånger t. ex. uttrycket: *Quand je vous le disais!*

Skada blott, att många af dessa stycken, i motsats till Jean Baudry, icke alltid uppfylla den första fordran, innehållets renhet, som uppställdes af den kommitté, som hade att uppföra förteckning på explikationsböcker lämpliga för flickskolor. Denna fordran skulle nu närmast gälla flickskolor, men man kan väl sätta i fråga, om inte, såsom ock Malmberg påpekar i företalet, densamma äfven bör ställas på böcker till de allmänna läroverkens bruk.

Vi tro därför, att Malmberg gjort ett mycket godt grepp genom att utgifva dessa trenne stycken, och hoppas, att de inte skola bli de enda dramatiska arbetena i »nytt franskt och engelskt skolbibliotek».

De anmärkningar, som åtfölja styckena, äro omsorgsfullt gjorda och väl valda. Särskildt hafva interjektionerna, liksom i Edströms kommentar till »Jorden rundt», fått sin tillbörliga belysning och förklaring. Sid. 77; *ses premières années s'échappent toujours* kunde möjligen fått en mera lyckad öfversättning. Sid. 161; i den lilla biografien af *Jean-Bart* förekommer i svenskan på ett ställe en liten oegentlighet.

Till dessa anmärkningar skulle måhända lämpligen kunna läggas ett par andra. De innehålla idel allbekanta saker och äro därför ingalunda afsedda att vara något nödvändigt tillägg till de förutvarande; men de kunna möjligen framhålla ett och annat, som ej alltid så noga betonas i våra grammatikor och ordböcker.

Sid. 12. *en* kan alltid användas om personer, såvida icke tvetydighet uppstår, men *endast* om 3:dje pers. pron.

Sid. 23. *il a eu du malheur*; jfr. sid. 5. *c'est heureux*; det hade måhända varit skäl att äfven öfversätta det första uttrycket och därvid nämna, att i franskan ofta användas mera patetiska uttryck, då vi nöja oss med mera hvardagliga.

Sid. 24. *ce n'est pas de la bonté*; det pred. substantivet har *alltid de* och artikel efter *ne-pas* vid *être*.

Sid. 27. *la faillite*; jfr. sid. 48. *la banqueroute*. Skillnaden mellan dessa ord hålles inte alltid skarpt på; men en skillnad göres dock ibland. Så t. ex. säger Gagneux sid. 48. *banqueroute* och vill däri måhända inlägga en dålig bemärkelse; jfr. vidare sid. 18; *le million est peut-être vieux, vil, fait de banqueroutes, fils des revers publics*.

Sid. 33. *Si tu perds*; jfr. sid. 110, 144. Om inte lärjungan vänjes vid att ibland översätta med ett: (*tänk*) om du skulle förlora, så kan det aldrig falla honom in att översätta annorlunda än med: *om du förlorar*.

Ty, eget nog, ha nästan alla skolböcker omsorgsfullt undvikit att gifva en sådan översättning. Men i oreflekteradt tal och i sådana böcker, som ej äro enkom afsedda att användas vid översättning från svenska till franska, har ett sådant *skulle* den största förekomst. Widholm torde vara den förste, som lemnar en sådan översättning. I andra upplagan, 1890, af sin mindre grammatik sätter han nämligen ett *skulle* inom parentes, fastän icke i ett alldeles liknande fall.

Sid. 35. *quarante-huit heures = två dygn*; jfr. *vingt-quatre heures = ett dygn*; men *tre dygn etc. = trois jours et trois nuits etc.*

Sid. 42. när man anmärker, att imp. ind. ibland användes för cond., inskränker man sig alltid till att påpeka dess förekomst i hufvudsatser till cond. bisatser, men underlåter att framhålla de verb, vid hvilka detta isynnerhet är fallet, nämligen de modala hjälperben *devoir, falloir* — jfr. sid. 42. *il fallait* — samt *pouvoir*. Widholm påpekar ordentligt detta förhållande i sin lilla grammatik. Han borde dock samtidigt motiverat detta deras användande genom en jämförelse med de lat. modalverben t. ex. *bellum suscipi oportuit*.

Men icke blott i dessa fall förekommer imp. för cond. utan äfven i andra, och dessa omnämnas aldrig. Det påpekas alltid, att presens kan stå för futurum i vissa fall — därvid borde man dock under *samma* anmärkning betona, att detta visserligen gäller hufvudsatser, icke bisatser; men inte ens där, såsom Widholm påstår sid. 164, måste alltid futurum användas, ty i relativa bisatser åtminstone kan presens stå — men man framhåller inte tillräckligt, att imp. *kan* stå för cond. i liknande fall och det t. o. m. i att-satser, jfr. sid. 80. *arrivait*; sid. 136. *quittiez* och *fuyait*.

Sid. 76, 77. Det hade kanske varit skäl att påpeka de många exemplen på imp., passé déf. och passé indéf. i Baudry's båda repliker.

Sid. 80. *J'y allais; jag var just på väg (dit)* är kommentarens översättning; jfr. sid. 82. Äfven i sådana vändnin-

gar vore det lämpligt att ibland öfversätta med *skulle*. Visserligen lemnas en sådan öfversättning i grammatikor och förekomma sådana uttryck i extemporalier, när en infinitiv följer, men aldrig annars. Då heter det alltid: *två skolgossar vandrade tillsammans till Salamanca, Esopus var en gång stadd på vandring till en liten stad* etc. Emellertid både säger och skrifer man ofta *skulle* i ett sådant fall. Om därför ett tema börjar så här: *två gossar skulle en dag gå till skolan*, så är det mycket troligt, att lärjungen öfversätter orätt. Men det är förlåtligt, ty det är högst sällan, om ens någonsin, han sett en dylik vändning i sina böcker. Han är därför inte van vid uttrycket. Att möjligtvis försöka att få en skilnad mellan: *två gossar voro en dag på väg till skolan* och *två gossar skulle en dag gå till skolan* blir väl bra konstladt och föga grundadt åtminstone i hvardagspråkbruket.

Sid. 95. *je ne vous demande pas de pardon*; sådana uttryck förekomma ibland, ehuru egentligen *de* där bör vara borta. Här kanske det är med afsikt ditsatt, ingalunda för att förmildra sammanstötandet af *pas* och *pardon*, utan för att lösgöra *pardon* från verbet, med hvilket det bildar ett begrepp, och på det sättet göra det till en verklig substantiv motsats mot det raden under stående *expiation*.

Sid- 124. *Il a fait s'envoler ce regret*; det hade kanske förtjänat påpekas, att den moderna franskan har en tendens att, på grund af en syntaktisk analogibildning, konstruera *faire* vid reflexiva verb som *laisser*, *voir* och *entendre*. En fast regel för *faire* finnes inte.

Kanske man kommer sanningen närmast, om man säger: reflexiva pron. faller vanligen — men detta håller heller inte streck — vid väsentligt reflexiva verb; vid de andra vacklar språkbruket; dock står gärna reflexivet kvar eller väljes hälst en annan vändning, om uttrycket annars skulle bli dunkelt.

Alfr. Johansson.

Fransk Vitterhet för Skolan och Hemmet, utgifven af Joseph Müller och Oskar Wigert. Stockholm, C. E. Fritzes K. Hofbokhandel.

Detta är titeln på en serie noveller, som Müller och Wigert komma att utgifva, och af hvilka första häftet nu blifvit synligt. Det innehåller fem mycket nätta och trefliga berättelser af moderna författare.

Dessa små stycken tala för sig själva. De äro lätta, röra sig på hvardagslifvets område och innehålla följaktligen en mängd

alldagliga konkreta ord och vändningar. Men de hafva därjämte en annan förtjänst, som gör dem högst tilltalande och i allo lämpliga till läsning i skolan. Hvarje berättelse är nämligen så kort, att den rymmes inom några få sidor och att den sålunda kan genomgås på några få timmar. Om nu eleverna äro mera försigkomna, kunna de måhända ur minnet själfva sätta ihop en sådan berättelse till en uppsats. I annat fall kan läraren transkribera dem till ett tema. De äro därför mycket kärkomna, och hvar och en som sysslar med franska bör vara utgifvarne tack skyldig, som gjort ett så godt val.

De äro hvar och en åtföljda af anmärkningar. Det är i mer än ett afseende svårt att kommentera, icke minst när det gäller att afgöra hvad som skall i anmärkningarna upptagas eller icke. Ty hvad den ene anser viktigt och anmärkningsvärdt, förefaller en annan alldeles själfklart. Detta är väl anledningen, hvarför en del saker förbigåtts, som enligt anmälares mening borde ha framhållits.

I de flesta af dessa anmärkningar meddelas sakliga upplysningar, men äfven en och annan språklig förekommer. Då nu dessa noveller äro afsedda både för skolan och hemmet, hade det varit önskvärdt, att de sakliga och de språkliga upplysningarna stått i ett rimligare förhållande till hvarandra. Realanmärkningarna upptaga ungefär 20 sidor, under det att alla de språkliga godt skulle kunna få rum på en half eller högst en sida. Mera än här är fallet, borde också, för »antikviternas» vidkommande, svenska motsvarigheter sökt påvisas till franska förhållanden, för såvida nämligen sådana finnes.

Bland sakliga anmärkningar upptagas: *préfecture, maire, adjoint, conseiller municipal, de première classe, conseil d'État, procureur impérial, département, général de division, écu, soldat de ligne* samt *institut*:

Följande uttryck sakna all utläggning; och dock torde ett och annat vara ganska svåråtkomligt till sin betydelse: sid. 19. *conseiller de préfecture*, sid. 20 *gendarmes*, sid. 23. *sous-préfecture*, sid. 24. *substitut, magistrature*, sid. 31. *greffe de la maison d'arrêt*, sid. 32. *colonel de gendarmerie, brigades*, sid. 34. *secrétaire général*, sid. 38. *berline*, sid. 49. *hôtel de ville*, sid. 57. *receveur de l'enregistrement*, sid. 73. *cette fameuse maison*, sid. 87. *breaks*. Af dessa torde isynnerhet ett sådant ord som t. ex. *sous-préfecture* rätt lätt kunna gifva anledning till missförstånd.

Bland de få språkliga anmärkningar, som finnas, lemnas bland annat öfversättning på *voiture cellulaire* = *fångvagn* samt *bébé* = *lillan*. Med större eller åtminstone lika stort skäl hade följande uttryck förtjänat sin belysning:

Sid. 6: *encore* samt den adv. inf. efter *se sauver* samma sida.

Sid. 7. *elle restait immobile des heures entières*; denna vändning, som det alltid köres med i engelskan, får sällan eller aldrig något omnämmande under imperfektum i grammatikorna. Det hade därför varit mycket lämpligt att jämföra detta uttryck med det engelska och meddela översättningen: *kunde sitta*.

Sid. 41. *se contente*; vanlig vändning för att återgifva vårt *endast* vid verb.

Vidare borde ha förklarats:

Sid. 42, *ta bête noire de M. P****; sid. 45, *Car aussi bien le train s'arrêtait*; sid. 75, *quelle assiette!* sid. 82, *puis-qu'il n'ya pas de mal*. Sid 84, *abattre à tour de bras des Léonard de Vinci*; sid. 85, *nous brûlons les Rembrandt* samt möjligen *son mouvement de projection*.

Sedan föregående anmälan redan var tryckt, har andra häftet af Fransk Vitterhet utkommit.

Det innehåller fyra små stycken, deribland en mycket rolig och lämplig liten enaktspjä: *La grammaire*, af Eugène Labiche. De utmärka sig alla, liksom styckena i första häftet, för ett enkelt och lätt språk, som bjuder på många goda hvardagliga vändningar.

Realanmärkningarna äro gjorda med omsorg, och ingenting är i dem förbigånget. Möjligen kunde något meddelas om scenen och dess olika *plans*.

Till de språkliga anmärkningarna skulle möjligen kunna läggas: sid. 24, *cela coûte cher voyager*. Sid. 29, *attaquons ça en mesure*; är *attaquer* i detta uttryck absolut folkspråk, och betyder det precis *utföra*? På samma sida står: *à la queue leu leu*; detta uttryck hade kanske bot öfversättas och förklarats. Sid. 32, *Ah, je te leur en ai débité un boniment*; det friare bruket af pers. pron. vid dativus ethicus borde väl omnämnas; jfr samma sida *empaume-moi-les*, Sid. 40 interjektionen *ah, ça!* borde öfversättas. Edström behandlar den utförligt i *Le tour du monde*. Sid. 42 *il sort par le pan coupé de gauche*; *le pan coupé* är i anmärkningarna öfversatt med *tvärkuliss*. Jag undrar om det ger någon mening; det inom den franska teaterregien ofta förekommande *pan coupé* bör väl återgifvas med *brutet hörn*.

Alfr. Johansson.

D. A. Sundén: *Kammarskrifvaren i Stockholms stads brandstodsbolag till försäkring af löseegendom Johannes Almén som litteraturhistorisk kritiker avslöjad.* Stockholm, J. Beckmans förlag 1891. Pris 50 öre.

Lektor Sundén har nyligen utgifvit en broschyr med ofvanstående titel i afsigt att bemöta Hr Alméns uppsats: »En reviderad lärobok» i septemberhäftet af *Pedagogisk tidskrift*.

Broschyrens författare betecknar Hr Alméns uppsats såsom »en uppenbar smädeskrift» (sid. 1), talar om »tanklöst prat» (sid. 35, jfr sid. 45), »grofva smädelser» och »hätska och lömska anfall» (sid. 34; jfr sid. 43 och 47), kallar sin recensent en »stympare i dubbel mening» (sid. 53) och framställer recensionen såsom »högeligen misstänkt att vara *icke* framkallad af pedagogiskt intresse eller af nitälskan för modersmålets 'rykt och riktighet' utan tillverkad för helt annat ändamål» (sid. 5). »Hela Hr Alméns beteende erinrar i sanning», heter det sid. 13, »om första sammansättningsleden i ordet 'kakofoni» (jfr äfven sid. 28). Hr Almén »synes hafva begagnat hvarje tillfälle att vara — elak» (sid. 33). Sid. 36 heter det att »hr Almén antingen talat mot bättre vetande — hvilket är troligast — eller är okunnig om, huru undervisningen i modersmålet tillgår vid läroverken.»

Uppsatsens införande i *Pedagogisk tidskrift* säger Lektor Sundén hafva »väckt ett lika allmänt som berättigadt ogillande», och han tillägger derom: »det torde kunna förklaras endast på det sätt, att redaktören af nämnda tidskrift *icke* på förhand *genomläst* hr Alméns manuskript. Det faller nämligen hvarje tänkande och något sakkunnig läsare genast i ögonen, att hr Alméns s. k. kritik är ett 'uppenbart skoj', såsom man yttrade sig till förf. efter genomläsandet af densamma» (sid. 52).

Lektor Sundéns antagande, att redaktören icke på förhand genomläst Hr Alméns manuskript, är obefogadt. Red. hade genomläst det, men icke deri funnit något, som kunde gifva anledning till de beskyllningar och misstankar och de nedsättande omdömen, som i Lektor Sundéns broschyr framställas. Hvad red. fann, var en sakligt hållen kritik af Lektor Sundéns lärobok i litteraturhistoria, fästade sig nästan uteslutande vid språkriktighet och stil. Både med afseende på sjelfva det behandlade ämnet och på behandlingssättet ansåg red. den ifrågavarande uppsatsen böra införas. Lektor Sundén finner det anmärkningsvärdt, att kritiken kommit först tio år efter det klandrade arbetets första framträdande och sex år efter utgifvandet af dess andra upplaga. Red. anser deremot, att hvarje lärobok, som ännu användes vid våra läroverk, bör göras till föremål för kritik, då man har anledning att söka få samma lärobok förbättrad eller en annan bättre lärobok antagen till begagnande. Hr Al-

méns anmärkingar visa, att anledningar härtill icke saknas i Lektor Sundéns lärobok. Delvis ur samma synpunkt, dels ock i annat hänseende hafva redan förut mindre gynsamma omdömen om Lektor Sundéns lärobok uttalats af män med obestridlig sakkännedom. En utförlig recension af densamma i Pedagogisk tidskrift, undertecknad med det bland lärare i modersmålet väl kända märket G. F. (1882: sid. 164), slutar med följande ord:

»Hvad till sist hr Sundéns stil angår, är den något brokig och ojämn, något som förf. sjelf säkert ej väntat sig kunna undvika vid det ofta förekommande ordagranna anförandet af andras omdömen.»

I Samlaren (1884: sid. 57) faller Prof. Schück i en uppsats med titeln »Skrifter i svensk litteraturhistoria» om ifrågvärande lärobok det omdömet, att hon »dels röjer brist på historiskt sinne, dels är öfverlastad af oviktiga bibliografiska notiser samt mer eller mindre svulstiga citat.»

Prof. Schück har ock både i Samlaren (på anf. st.) och i Pedagogisk tidskrift (1884: sid. 95) vid jämförelse mellan Lektor Sundéns och K. Warburgs vitterhetshistoriska läroböcker gifvit Warburgs ett afgjordt företräde i afseende på så väl innehållet som framställningssättet.

Vi återkomma till det klander, som Lektor Sundén riktat mot Hr Alméns personlighet. Hvad vi känna af Hr Alméns föregående litterära verksamhet gifver oss all anledning att hos honom förutsätta just de motiv, i hvilkas ställe Lektor Sundén hänvisar på andra.

I sin i Pedagogisk tidskrift införda uppsats har Hr Almén utan att på något obehörigt sätt inblanda Lektor Sundéns person sökt ådagalägga, hvad äfven andra i vissa hänseenden anmärkt, att Lektor Sundén i »Kort öfversigt af svenska vitterhetens historia» i afseende på framställningssättet icke uppfyller de fordringar, som måste ställas på en god för skolan afsedd lärobok i litteraturhistoria. Man kan därför icke undgå att erfaras ett smärtsamt intryck af de förnärmande beskyllningar och kränkande tillmälen, med hvilka Lektor Sundén aktat värdigt att bemöta sin motståndare.

Enar Sahlin.

Med afseende på Lektor Sundéns broschyr har till redaktionen insändts följande protest af Prof. K. Warburg:

Det kan af flere skäl icke falla undertecknad in att inblanda sig i den strid, som uppstått mellan en kritiker i Pedagogisk Tidskrift och lektor D. A. Sundén om dennes lärobok i Svenska vitterhetens historia.

Men då lektor Sundén funnit lämpligt att i sin broschyr emot hr Joh:s Almén öka den citatskatt, hvaraf broschyren till god del består, med aftryckande af ett par *tio år gamla kritiker*, i hvilka bl. a. några jämförande uttalanden förekomma rörande hans arbete och *första upplagan* af min lärobok, dock med försiktigt utelämnande på ena stället af några för mitt arbete fördelaktiga uttalanden, ber jag vördsammast få påpeka för dem, hvilka icke känna närmare till förhållandet, att sedan dess *tvänne väsendtliga omarbetade och förbättrade upplagor* (1883 och 1888) *utkommit af min bok* och att de omdömen, som från sakkunnigt håll fällts öfver de senare upplagorna i jämförelse med lektor Sundéns arbete, alldeles afgjordt utfallit till förmån för min bok såväl ur *litteraturhistorisk* som *pedagogisk* synpunkt.

Detta hade kanske bort mana den förf., som till motto på sin broschyr satt de stolta orden:

»Men sanningen lefver. Bland bilor och svärd

Lugn står hon med strålande pannan»

till att icke aftrycka jämförelser, som han själf bör veta numera äro lindrigast sagdt föräldrade.

Den *första* upplagan af min lärobok utgafs såsom ett »försök» och jag yttrade uttryckligen i förordet, att jag *icke* hyste den förmättna tron att hafva lyckats besegra svårigheterna, men att jag hoppades kunna lämna en lärobok, som törhända redan då med hjälp af lärarens muntliga förklaringar kunde med fördel användas, och som, om jag erhöle del af ärade lärares anmärkningar, »måhända *framdeles* borde kunna blifva verkligt duglig och fylla sitt ändamål.»

Det tillhör icke mig att döma om, huruvida denna förhoppning gått i fullbordan, om jag än har skäl att glädja mig öfver den uppmuntran och framgång min lärobok rönt. Men hvad jag har rätt att begära, då fråga är om en jämförelse med min bok, är att man betraktar den sådan den *nu* är och icke sådan den var för tio, elfva år sedan. Framför allt kan jag fordra detta af en

läroboksförfattare, som nog haft åtskilligt gagn, såväl af mitt arbetes möjliga förtjenster i plan och enskildheter, som ock indirekt af de brister, den sakkunniga kritiken påvisade i dess första upplaga.

Göteborg den 1 December 1891.

Karl Warburg

Professor vid Göteborgs Högskola.

Afhandlingar intagna i de allmänna läroverkens redogörelser för läsåret 1890—1891.

- Norrköping.** *H. Bergstedt*, Quæ uno tempore fiunt quatenus in Iliade narrentur. 39 s.
- Nyköping.** *K. G. Olsson*, Über die absolute Lösung des Dreikörperproblems. 8 s.
- Falun.** *C. F. Dahlbäck*, Donationer till Falu läroverk. 48 s.
- Karlskrona.** *Carlskrona läroverkskollegii* utlåtande öfver komiterades »förslag till stadga, för rikets allmänna läroverk» af den 13 Januari 1891. 31 s.
- Ystad.** *Z. Ahlin*, Tal, hållet vid invigningen af Ystads nya läroverkshus, den 11 oktober 1890. 5 s. Med 3 planer öfver läroverkshuset.
- Halmstad.** *H. F. Hult och A. Ohlsson*, Donationer tillhörande Halmstads högre allmänna läroverk. 14 s.
- Karlstad.** *T. Säve*, John Eriksson. Minnesteckning vid högtidsfesten i Karlstad till John Ericssons minne den 14 september 1890. 62 s.
- . *A. Hallström*, Agis och Kleomenes. Bilder ur Spartas historia. 63 s.
- Luleå.** *K. A. Fredholm*, Bidrag till kannedomen om de glocala företeelserna i Norrbotten. 31 s. och 1 karta.
- Stockholm.** *H. Realläroverket. S. v. Friesen*, Högre realläroverkets i Stockholm nya byggnader. 31 s. 10 pl.
- . Nya elementarskolan. *H. Herlund*. Om ett nytt läroverkshus för nya elementarskolan. 25 s.

De under höstterminen 1891 närvarande lärjungarnes

Anm. Att en klass saknas på grund af läroverkets organisation betecknas med —.

I. Högre

Läroverk.	Klasser och linier.														
	I	2	3	4	5	6: 1	6: 2	7: 1	7: 2						
	Gemensam linie.		R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	
Stockholm:															
1 Norra latinläroverket	70	97	107	47	55	34	63	—	71	—	55	—	46	—	44
2 Södermalms läroverk	70	92	68	48	22	28	25	26	21	13	15	4	13	—	10
3 Realläroverket	35	54	36	48	—	36	—	74	—	50	—	44	—	33	—
4 Nya elem.-skolan* . . .	28	47	50	54	—	17	15	24	16	3	1	16	22	10	6
5 Uppsala	61	59	57	42	24	15	31	6	33	9	20	7	25	3	28
6 Gefle	44	50	57	29	22	16	12	16	10	7	11	7	8	3	9
7 Hudiksvall	18	25	29	7	11	4	9	1	13	0	6	—	15	—	6
8 Linköping	34	60	62	20	29	21	18	5	29	10	20	9	16	2	16
9 Norrköping	35	68	56	41	25	28	36	12	20	6	12	6	12	6	13
10 Vestervik	23	32	24	19	5	16	2	19	—	8	—	20	—	6	—
11 Skara	30	44	38	21	35	12	26	8	29	4	23	2	27	2	27
12 Venersborg	15	27	28	15	10	4	13	9	13	8	5	3	13	3	6
13 Strengnäs *	6	10	11	4	8	3	10	—	11	1	8	—	7	—	7
14 Örebro	49	73	77	44	26	22	19	9	23	8	12	2	14	9	18
15 Nyköping	23	34	28	13	13	12	13	8	11	6	12	6	17	—	16
16 Vesterås	26	46	44	18	17	13	21	7	22	2	17	—	14	—	12
17 Falun	26	29	37	26	10	9	15	7	11	2	11	4	5	2	4
18 Vexjö	35	50	48	9	40	5	25	—	30	—	21	—	22	—	21
19 Jönköping	28	58	51	25	32	13	39	14	35	8	30	7	22	3	25
20 Lund	39	43	67	24	40	16	53	7	48	5	30	6	37	2	25
21 Malmö	76	82	98	53	31	26	30	8	46	5	19	6	20	4	27
22 Karlskrona	19	54	54	36	26	26	14	13	14	11	14	7	9	5	10
23 Kristianstad	25	55	53	12	19	7	23	3	28	1	13	—	18	—	15
24 Helsingborg	26	52	57	39	18	24	26	14	21	6	22	6	14	5	12
Göteborg:															
25 Latinläroverket	35	60	49	—	49	—	46	—	47	—	34	—	40	—	34
26 Realläroverket	105	86	105	114	—	67	—	46	—	24	—	21	—	21	—
27 Halmstad	29	32	31	10	21	8	22	—	15	—	15	—	14	—	8
28 Kalmar	40	44	44	41	28	20	18	8	24	3	16	7	19	1	18
29 Karlstad	35	51	60	43	23	39	25	11	22	11	15	5	25	3	19
30 Hernösand	27	39	24	9	21	8	21	—	15	—	11	—	11	—	11
31 Östersund	39	18	27	20	9	13	17	2	7	1	11	—	12	—	11
32 Umeå	21	24	14	2	10	4	8	5	10	5	15	3	10	2	12
33 Luleå	18	22	26	3	9	1	12	1	11	0	10	—	11	—	12
34 Sundsvall	48	35	35	28	3	15	3	13	—	6	—	8	—	10	—
35 Visby	29	21	29	23	12	7	6	2	5	1	5	1	6	0	6
36 Ystad	24	28	23	22	22	10	11	0	10	2	15	0	7	0	8
Summa	1291	1701	1704	1009	725	599	727	378	721	226	524	207	541	135	498

* Jämlikt särskilda uppgifter af rektor vid Nya elementarskolan äro läroverkets klass på kl. 6: 2 och 7: 1; delningen i linier inträder vid läroverket först med dess 5:e

antal vid rikets allmänna läroverk och pedagogier.

Att däremot en klass saknas genom brist på lärjungar betecknas med o.

läroverk.

Summa.			Summorernas summa.	Särskild fördelning af L. 6—7.								Summorernas summa för L. 6—7.	Summorernas summa		
Gemens. linje.	Real- linje.	Latin- linje.		L. 6: 1		L. 6: 2		L. 7: 1		L. 7: 2				Summa	
				läro- greker.	greker.	läro- greker.	greker.	läro- greker.	greker.	läro- greker.	greker.			läro- greker.	greker.
274	81	334	689	62	9	48	7	37	9	38	6	185	31	216	1
230	119	106	455	17	4	9	6	10	3	6	4	42	17	59	2
125	285	—	410	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
125	124	60	309	16	—	1	0	18	4	4	2	39	6	45	4
177	82	161	420	30	3	14	6	14	11	23	5	81	25	106	5
151	78	72	301	6	4	9	2	6	2	5	4	26	12	38	6
72	12	50	134	10	3	4	2	4	1	6	0	24	6	30	7
156	67	128	351	21	8	15	5	13	3	8	8	57	24	81	8
159	99	118	376	17	3	7	5	6	6	9	4	39	18	57	9
79	88	7	174	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
112	49	167	328	18	11	7	16	17	10	10	17	52	54	106	11
70	42	60	172	11	2	4	1	10	3	3	3	28	9	37	12
27	8	51	86	6	5	8	0	3	4	2	5	19	14	33	13
199	94	112	405	20	3	8	4	7	7	13	5	48	19	67	14
85	45	85	215	7	4	6	6	12	5	15	4	40	19	59	15
116	40	103	259	15	7	8	9	3	11	7	5	33	32	65	16
92	50	56	198	11	0	10	1	2	3	4	0	27	4	31	17
133	14	159	306	22	8	20	1	14	8	12	9	68	26	94	18
137	70	183	390	27	8	17	13	13	9	19	6	76	36	112	19
149	60	233	442	36	12	20	10	21	16	12	13	89	51	140	20
256	102	173	531	32	14	9	10	12	8	22	5	75	37	112	21
127	98	87	312	7	7	8	6	7	2	5	5	27	20	47	22
133	23	116	272	23	5	10	3	11	7	8	7	52	22	74	23
135	94	113	342	18	3	18	4	10	4	9	3	55	14	69	24
144	—	250	394	37	10	19	15	23	17	18	16	97	58	155	25
296	293	—	589	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
92	18	95	205	8	7	8	7	9	5	3	5	28	24	52	27
128	80	123	331	14	10	14	2	12	7	7	11	47	30	77	28
146	112	129	387	17	5	14	1	19	6	14	5	64	17	81	29
90	17	90	197	11	4	9	2	9	2	8	3	37	11	48	30
84	36	67	187	7	0	9	2	9	3	9	2	34	7	41	31
59	21	65	145	6	4	12	3	9	1	9	3	36	11	47	32
66	5	64	135	10	1	8	2	10	1	7	4	35	8	43	33
118	80	6	204	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
79	34	40	153	3	2	3	2	3	3	4	2	13	9	22	35
75	34	73	182	9	1	8	7	5	2	4	4	26	14	40	36
4696	2554	3736	10986	554	167	364	160	358	183	323	175	1599	685	2284	

lärjungarne i dess 5:e klass här fördelade på kl. 5 och 6: 1 samt lärjungarne i dess 6:e klass och läsning af grekiska först med dess 6:e klass.

2. Femklassiga läroverk.

Läroverk.	Klasser och linier.						Summa.			Summor summa.	
	1	2	3	4	5		Gemens. linie.	Real- linie.	Latin- linie.		
	Gemens. linie.			R.	L.	R.					L.
Stockholm:											
Jakob	38	65	55	35	—	34	—	158	69	—	227
Katarina	32	35	42	30	9	9	6	109	39	15	163
Östermalm	70	70	100	52	27	33	13	240	85	40	365
Norrtelje	11	11	7	2	5	2	1	29	4	6	39
Enköping	12	11	10	6	3	3	2	33	9	5	47
Söderhamn	24	18	21	10	3	4	8	63	14	11	88
Eksjö	17	17	12	10	6	1	8	46	11	14	71
Vadstena	20	16	12	11	7	5	4	48	16	11	75
Mariestad	16	21	12	9	2	4	3	49	13	5	67
Borås	22	31	29	12	10	6	4	82	18	14	114
Lidköping	12	17	18	7	3	7	2	47	14	5	66
Sköfde	25	25	17	18	5	8	3	67	26	8	101
Eskilstuna	24	22	30	13	5	15	5	76	28	10	114
Arboga	11	14	9	7	2	7	4	34	14	6	54
Karlshamn	31	41	40	33	4	12	8	112	45	12	169
Landskrona	28	14	25	24	3	8	8	67	32	11	110
Uddevalla	23	30	29	23	6	2	5	82	25	11	118
Göteborg	70	68	67	60	4	20	7	205	80	11	296
Oskarshamn	20	15	14	16	—	9	—	49	25	—	74
Kristinehamn	23	18	23	19	0	17	3	64	36	3	103
Piteå	19	15	18	12	2	4	3	52	16	5	73
Haparanda	12	17	7	5	0	4	0	36	9	0	45
Summa	560	591	597	414	106	214	97	1748	628	203	2579

3. Treklassiga läroverk.

Läroverk.	Klasser.			Summa.	Anmärkingar.
	1	2	3		
Söderköping	13	16	14	43	Läser på 4 klasser; 6 lärj:r i R. 4, här förda till 3:e.
Vimmerby	13	9	9	31	
Alingsås	17	24	43	84	Läser på 4 klasser; 19 lärj:r i R. 4 och 7 i L. 4, här förda till 3:e.
Falköping	25	20	23	68	Läser på 5 klasser; 9 lärj:r i L. 4 och och 4 i L. 5, här förda till 3:e.
Askersund	6	7	8	21	
Sala	17	14	6	37	
Vernamo	1	4	3	8	
Sölvesborg	10	12	40	62	Läser på 5 klasser; 14 lärj:r i R. 4 och 9 i R. 5, här förda till 3:e.
Ronneby	8	7	4	19	
Trelleborg	8	5	6	19	
Engelholm	18	19	27	64	Läser på 4 klasser; 10 lärj:r i L. 4, här förda till 3:e.
Varberg	16	10	21	47	Läser på 5 klasser; 8 lärj:r i R. 4 och 2 i R. 5, här förda till 3:e.
Marstrand	3	4	4	11	
Strömstad	7	9	12	28	
Åmål	10	16	6	32	
Filipstad	21	17	26	64	Läser på 4 klasser; 12 lärj:r i R. 4 och 2 i L. 4, här förda till 3:e.
Arvika	29	20	20	69	
Skellefteå	12	6	23	41	Läser på 5 klasser; 3 lärj:r i R. 4, 2 i L. 4, 3 i R. 5 och 3 i L. 5, alla här förda till 3:e.
Örnsköldsvik	14	11	27	52	Läser på 5 klasser; 6 lärj:r i L. 4 och 9 i L. 5, här förda till 3:e.
Summa	248	230	322	800	

4. Tvåklassiga pedagogier.

Läroverk.	Klasser.		Summa
	1	2	
Hjo	12	7	19
Södertelje ¹⁾	15	30	45
Köping	²⁾ 32	³⁾ 14	46
Nora	⁴⁾ 21	⁵⁾ 17	38
Hedemora	4	3	7
Grenna	3	0	3
Kungälf	⁶⁾ 15	⁷⁾ 5	20
Summa	102	76	178

- ¹⁾ Läser på 3 klasser; 14 lärjungar i 3:e, här förda till 2:a.
²⁾ 15 i lägre och 17 i högre afd.
³⁾ 12 i » » 2 i » »
⁴⁾ 6 i » » 15 i » »
⁵⁾ 7 i » » 10 i » »
⁶⁾ 10 i » » 5 i » »
⁷⁾ 4 i » » 1 i » »

5. Enklassiga pedagogier.

Läroverk.	Antal lärj.
Ulricehamn	6
Lindesberg	12
Simrishamn	¹⁾ 43
Falkenberg	14
Mönsterås	17
Summa	92

- ¹⁾ 11 i 1:a, 15 i 2:a och 17 i 3:e afd.

Sammandrag efter klasser och linier.

Läroverk.	1		2		3		4		5		6:1		6:2		7:1		7:2		Summa.			
	Gemensam linie.		R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	G.l.	R.l.	L.l.	N.a.
36 högre	1291	1701	1704	1009	725	599	727	378	721	226	524	207	541	135	498	4696	2554	3736	10986			
22 femklassiga	560	591	597	414	100	214	97	—	—	—	—	—	—	—	—	1748	628	203	2579			
19 treklassiga	248	230	322	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	800	—	—	800			
Summa	2099	2522	2623	1423	831	813	824	378	721	226	524	207	541	135	498	7244	3182	3939	14305			
7 tvåkl. pedag.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 enkl. d:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
																					Summa	14635

Stockholm den 13 November 1891.

Simon Nordström.

Kongl. beslut.

Rätt till löneförhöjning, arvode m. m.

Hos K. M:t hade Lektorn vid allm:a lvkt i Upsala *J. F. Nyström* anhållit, att han, som den 5 mars 1890 blifvit utnämnd t. lektor och d. 1 påföljande aug. tillträdt sin befattning samt förut i egenskap af docent vid universitetet i Upsala under mer än fem år innehaft docentstipendium, måtte på grund af K. Cirk. d. 1 juni 1877, ang. lönetursberäkning för innehafvare af dylika stipendier, berättigas att från tillträdesdagen uppbära lön i andra lönegraden; och har K. M:t, som d. 31 sisl. jan. förklarar N. berättigad att fr. innev. års början åtnjuta lön i andra lönegraden, d. 13 nov. 1891 medgifvit, att N., hvilken varit berättigad att redan från början af år 1890 vinna uppflyttning i nämnda lönegrad, derest han då varit till lektor utnämnd, må för tiden fr. o. m. d. 1 aug. 1890 t. samma års slut uppbära löneförhöjning efter 500 kr. för år med 208 kr. 33 öre.

— Hos K. M:t har rektorn vid allmänna lvkt i Sundsvall *F. Westling* anhållit, att den person, hvilken såsom vikarie bestri-der den lektorsbefattning vid nämnda lvk, som efter lektorn *L. M. Neumans* förordnande t. rektor jämlikt K. Cirk. d. 12 sept. 1890 blifvit kungjord till ansökan ledig, måtte få åtnjuta arvode beräknadt efter 2,500 kr. för läsår; men K. M:t har d. 30 sisl. okt. icke funnit skäl att berörda framställning bifalla.

Understöd för utgifvande af tidskriften »Verdandi.»

Till understöd för utgifvande under år 1892 af »*Verdandi*, Tidskrift för ungdomens målsmän och vänner i hem och skola», har K. M:t d. 13 nov. innev. år beviljat ett belopp af 1,000 kr.

Dispenser vid sökande af lärarebefattning.

K. M:t har d. ¹⁸/₁₁ medgifvit, att fil. licentiaterna *Torsten Johan Erland Rosell* och *Albin Erland Ringholm*, hvilka genomgått föreskrifven profårskurs, må, utan hinder deraf att deras fil. kand. examen icke omfattar alla de ämnen, som äro föreskrifna för behörighet till adjunks- och kollegabefattningar vid de allmänna läroverken, anses behörige att söka och erhålla dylika tjänster.

— K. M:t har d. ²⁰/₁₁ medgifvit, att fil. kand. *C. O. A. Ehn*, som i fil. kand. examen erhållit vitsord om godkända insigter i praktisk filosofi och som genomgått föreskrifven profårskurs samt omkring 10 terminer tjenstgjort vid allm:a lvk såsom vikarierande

lärare, må anses behörig att, utan hinder deraf att han i kand. examen icke erhållit betyg i ettdera af ämnena teoretisk filosofi och historia, söka och erhålla adj.- och koll.-befattningar vid de allm:na lvkn.

— Fil. kand. *J. Henriksson Nordlander*, som genomgått föreskrifven profårskurs och mer än 20 terminer tjenstgjort vid allm:a lvk, har d. ²⁰/₁₁ af K. M:t förklarats behörig, att, sedan han, som i kand.examen icke undfått vitsord om godkända insigter i teoretisk filosofi samt ej heller i romanska språk, germanska språk eller grekiska språket, inför vederbörande fakultet undergått godkänd pröfning i germanska språk för fil. kand.-examen, söka o. erhålla adj.- o. koll.-tjenster vid rikets allm:a lvk.

— Fil. kand. *P. J. Wallqvist*, som genomgått föreskrifven profårskurs och under mer än 23 terminer tjenstgjort ss. lärare vid allm:a lvk, har d. ²⁰/₁₁ af K. M:t förklarats behörig att, utan hinder deraf att han i kand. examen icke erhållit vitsord om godkända insigter i nordiska språk samt ett af ämnena romanska och germanska språk, söka och erhålla adj.- och koll.-befattningar vid rikets allm:a lvk.

— Fil. kand. *C. G. Westbom*, som genomgått föreskrifven profårskurs och som mer än 15 terminer tjenstgjort såsom extra lärare vid allm:a lvk, hade hos K. M:t anhållit, att han måtte förklaras behörig att, utan hinder deraf att han i fil. kand. examen icke undfått vitsord om godkända insigter i teoretisk filosofi och ej heller i romanska språk, germanska språk eller grekiska språket, söka och erhålla adj. och koll. tjenester vid de allm:a lvkn; och har K. M:t d. ²⁰/₁₁ ansökningen på det sätt bifallit, att W. må; derest han vid särskild pröfning enl. K. brefvet d. 12 sept. 1879 i fil. kand. examen erhåller betyg om godkända insigter i germanska språk samt i romanska språk eller teoretisk filosofi, vara behörig att söka och erhålla adj.- och koll.-befattningar vid rikets allm:a lvk.

— Fil. kand. *E. O. L. Hoppe* hade hos K. M:t anhållit, att han, som genomgått föreskrifven profårskurs och under 4 terminer deltagit i undervisningen vid statens lvk samt i tryck utgifvit åtskilliga arbeten, måtte förklaras behörig att, utan hinder deraf att han i kand. examen icke undfått vitsord om godkända insigter i ämnena historia och grekiska språket, söka och erhålla adj.- och koll.-befattningar vid de allm:a lvkn, i hvilka tyska språket ingår såsom undervisningsämne; och har K. M:t d. ²⁰/₁₁ ansökningen på det sätt bifallit, att H. må, derest han uti särskild pröfning enligt K. brefvet d. 12 sept. 1879 i fil. kand. examen erhåller betyg om godkända insigter i historia, vara behörig att söka och erhålla sådana adj.- och koll.-befatt-

ningar vid rikets allm:a lvk, i hvilka tyska språket ingår såsom undervisningsämne.

— Fil. kand. *A. J. L. Svedberg*, som genomgått föreskrifven profårskurs och mer än 12 terminer tjenstgjort såsom extra ordinarie lärare vid allm:t lvk, hade hos K. M:t anhållit, att han måtte förklaras behörig att, ehuru han i kand. examen icke undfått vitsord om godkända insigter i vare sig romanska språk, germanska språk eller grekiska språket, söka och innehafva adj.- och koll.-befattningar vid rikets allm:a lvk; och har K. M:t ansökingen i så måtto bifallit, att S. må, derest han i särskild pröfning enligt K. brefvet den 12 sept. 1879 i fil. kand. examen erhåller betyg om godkända insigter i romanska eller germanska språk, vara behörig att söka och erhålla adj.- och koll.-befattningar vid de allm:a lvkn.

Afslagen ansökan att få i pedagogi anordna gemensam undervisning för gossar och flickor.

Med bifogande af upprättadt förslag till plan för en elementarskola med gemensam undervisning för gossar och flickor hade stadsfullmäktige i *Lindesberg* — under förmälan att afsigten vore att en dylik undervisningsanstalt skulle kunna träda i verksamhet i Lindesberg omedelbart efter upphörandet af stadens till indragning bestämda pedagogi, hvilket stadsfullmäktige antog komma att ega rum med utgången af vårterminen 1893 — hos K. M:t anhållit, att pedagogien måtte, på det att nödig erfarenhet rörande den tillämnade läroanstalten kunde på förhand vinnas, få, med bibehållande af sitt nuvarande statsanslag, öfriga förmåner och styrelse, under läsåret 1892—1893 fortgå i den form och på det sätt, som ofvan omförmälda förslag närmare angåfve, hvarjemte stadsfullmäktige å kommunens vägnar förbundet sig att under nämnda läsår förse läroanstalten med erforderliga lärarekrafter, lokaler och materiel.

Vid föredragning häraf d. ²⁰/11 har K. M:t icke funnit skäl att till berörda ansöking lemna bifall.

Ärenden ang. universitetsexamina.

Hos K. M:t har fil. kand. *Erik Staaff* anhållit om tillstånd att i fil. lic. examen inför humanistiska sektionen af filosofiska fakulteten vid univ:tetet i Upsala med ämnena latin och grekiska förena sanskrit med jemförande indoeuropeisk språkforskning; men, enär enligt K. Kung. d. 17 apr. 1891 ang. ändring i vissa paragrafer af universitetsstatuterna sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning är upptaget bland hufvudämnena för den vetenskapliga undervisningen vid Upsala universitet och den

ifrågasatta föreningen af examensämnen alltså redan är medgifven, fann K. M:t d. 13 nov. 1891 ansökningen icke till vidare åtgärd föranleda.

— K. M:t har den ²⁰/₁₁ medgifvit, att studeranden vid universitetet i Upsala *K. B. Kjellmark*, som aflagt mogenhetsexamen på latinlinien och vid universitetet fullgjort godkänt latinskt översättningsprof pro gradu philosophico, må i fil. kand. examen, som berättigar t. undergående af licentiatexamen inför den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, utbyta ämnet latin mot geologi och mineralogi.

Personalnotiser.

Döde: vice rektorn i Strömstad *N. A. Ahlström* d. 5 Dec.; extraläraren vid allm. läroverket i Umeå fil. lic. *E. O. Stenudd* natten till d. 11 Dec.

Afskedsansökan: adj. vid Linköpings lvk *J. H. Erdtman* har till K. M:t ingifvit ansökan om pension vid afskedstagandet.

Besvär äro af doc. *E. Sahlin* anförda öfver lektor *O. Klockhoffs* utnämning till lektor i Linköping; af fil. dr: *J. Nordenson* öfver lic. *J. E. Palmgrens* utnämning till adj. i Vesterås.

Utnämde: i **Strengnäs:** dr: *K. Svartling* till adj. i kristendom, latin o. modersm.; i **Vexjö:** koll. *E. A. Zetterqvist* till lektor i historia, geografi o. modersm.; i **Visby:** kand. *R. V. E. Jacobson* till adj. i tyska, engelska och modersm.; i **Skara:** adj. *N. A. Mathesius* till lektor i franska och engelska; i **Vestervik:** fil. dr: *E. V. Runnqvist* till adj. i modersm., tyska och matematik; i **Malmö:** fil. kand. *H. P. Holmgren* till adj.; i **Stockholm Norr:** fil. kand. *T. A. Mazer* till adj. i kristendom samt historia och geografi; fil. kand. *A. A. Anderzon* till adj. i modersmålet, tyska och naturlära; vid **Göteborgs Realläroverk:** extraläraren *C. Granqvist* till adj.; i **Helsingborg:** fil. dr: *N. Åkeson* till lektor; i **Kristianstad:** doc. *N. Lindskog* till lektor i matematik och fysik; i **Karlskrona:** adj. dr: *G. E. Axelson* till lektor i modersmål, historia och geografi.

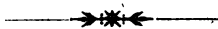
Tjänstledige: i **Örebro:** lektor *G. Frunck* från 12 nov. till terminens slut; i **Göteborgs reallvk:** lektor *C. A. Mebius* från den 1 Dec. till terminens slut för fortsatt tjänstg. i Norrköping; i **Eskilstuna:** koll. *H. Kernell* från den 1 Dec. till terminens slut för fortsatt tjänstg. i Norrköping.

Sökande vid **Göteborgs 5-kl. lärov.:** koll.-bef. (historia och geogr., tyska och modersm.): adj. dr: *A. F. Kjellman*, kollegerne *J. Claësson*, *F. G. Ijungqvist* och *L. E. Tellgren*, fil. dr:na *K. Enghoff* och *J. Rodhe*, fil. lic:na *A. Hoffman*, *T. Rosell* och *S. A. Brandel*, t. f. rektorn *A. R. Olsson*, före t. f. rektorn *A. W. Lindgren* samt fil. kand:na *C. G. Lundin*, *A. Rydberg*, *A. Söderlund*, *D. Högbom*, *J. Drysen*, *T. Edbom*, *A. Fägersten*, *A. Kronbäk*, *G. Lundberg*, *C. A. Olsson*, *H. Nilsson*, *A. P. Skoglar*, *P. Corvin*, *A. Juringius*, *S. T. Nilsson*; *O. J. Olsson* och *H. V. Vendel*. **Kristianstad:** adj.-bef. (modersmål och matem.) dr: *J. Rodhe*, v. koll. *C. A. Mollstadius*, kand:na *J. P. Liljestrand* och *O. Ericson*. **Stockholm:** adj.-bef. (modersmålet, latin och tyska) adj:na *J. V. Bodorff*, *O. H. Vännman*, fil. dr:na *K. Enghoff*, *A. Svensson*, fil. lic:na *A. Hoffman*, *K. J.*

Svenerz, S. Boije; fil. kand:na C. W. Pettersson, C. Hj. Valin, O. J. Olsson, A. Söderlund, J. A. Thorsén, F. O. Andersson, K. Göransson, P. J. Wallquist, Ch. D. A. Fahlcrantz, M. F. Öberg, J. H. Hellman, K. L. Olsson och D. Högbom; adj.-bef. (latin, grekiska samt historia och geografi) adj. A. K. Lidback; fil. d:rna E. Österberg, A. Lönnergren; fil. lic. V. Hedqvist; fil. kand:na C. Vallin, E. G. Rabe, P. J. Vallqvist och D. Högbom; adj.-bef. (matematik, naturlära och fysik) adj. A. H. Blidberg; fil. d:rna T. Kahlmeter, G. A. Karlsson, V. Petersson, T. Petersohn, G. Ihrfelt; fil. kand:na K. A. Vinell, C. F. Lundvall, H. Klefbeck, B. Rollin, H. Asklund och C. A. Lindahl; adj.-bef. (modersmålet, franska och engelska) fil. d:rna C. A. Ringenson, J. Nordenson, A. Nordfelt, C. A. Vindahl och A. Svensson, fil. lic:na S. Boije och A. Bergström, fil. kand:na K. O. Wessman, G. A. Nyrén, Hj. G. E. Heijkenskjöld, J. A. Hellman och Ch. D. A. Fahlcrantz; adj.-bef. (modersmålet, naturlära samt historia och geografi) adj. J. V. Bodorff; fil. kand:na A. Kronbäk, L. V. Svensson, A. Rydberg, C. A. Lindahl och J. T. Velander; adj.-bef. (kristendom, modersmålet och tyska) adj. P. B. Regnér, fil. lic. K. H. Andersson, teol. kand. A. G. Hauffman; fil. kand:na C. W. Pettersson, N. Arvidsson, A. Söderlund, M. F. Öberg och reg:pastor K. B. Henning; adj.-bef. (modersmålet, tyska och matematik) fil. d:r A. Lindhagen, fil. kand:na K. A. Vinell, K. O. Wessman, C. Hj. Valin, Hj. G. E. Heijkenskjöld, A. Rydberg, F. O. Andersson, A. F. Bersell, J. P. Velander och D. Högbom; adj.-bef. (modersmålet, tyska samt historia och geografi) adj:na P. B. Regnér, J. V. Bodorff och O. H. Vänerman, koll. K. E. K. Fogelmark, fil. d:rna E. Österberg och K. Enghoff, fil. lic:na K. H. Andersson, A. Hoffman och K. J. Svenerz, fil. kand:na L. Carlbom, C. W. Pettersson, K. O. Wessman, O. J. Olsson, Hj. G. E. Heijkenskjöld, A. Rydberg, J. A. Thorsén, K. L. Olsson, J. A. Hellman, Ch. D. A. Fahlcrantz, J. P. Velander, D. Högbom och P. J. Vallqvist; koll.-bef. vid Katarina läroverk (matematik, naturlära och modersmålet) fil. d:rna T. Kahlmeter, V. Petersson och T. Petersohn, fil. kand:na K. A. Vinell, H. Klefbäck, B. Rollin, H. Asklund och C. A. Lindahl; Linköping: adj.-bef. (modersmålet, tyska språket och historia) fil. kand:na A. V. Vindel, A. Hoffman, L. Carlbom, K. J. Svenerz, J. A. Forsén, J. A. Schlytern, A. Fägersten, H. A. Vestring, O. J. Olsson, J. E. G. Hvasser, F. O. Andersson, A. Rydberg, P. Cervin, D. G. Thörning, C. A. Olsson, A. Söderlund, C. G. Lundin, I. Törnstrand, S. J. Björnegren, D. Högbom och A. Juringius, fil. lic. K. K.-son Siljestränd och fil. d:r K. Enghoff.

Lediga platser: Norrtelge: koll.-bef. (tyska, modersm. och kristendom) fat.-dag d. ³⁰/₁₂; **Norrköping:** lekt.-bef. *) (matematik och fysik) fat.-dag d. ¹²/₁ 92; **Mariestad:** koll.-bef. (kristendom, historia och geogr. samt modersm.) fat.-dag d. ²⁸/₁₂; **Vesterås:** adj.-bef. (matematik, fysik och kemi) fat.-dag ⁴/₁ 92; **Vexjö:** adj.-bef. (franska, tyska och engelska) fat.-dag d. ¹⁸/₁ 92; **Lund:** lekt.-bef. (latin o. grekiska) fat.-dag d. ⁴/₁ 92; **Uppsala:** adj.-bef. (tyska, engelska, franska) fat.-dag d. ³/₂ 92.

*) tillsättes enl. k. cirkuläret af d. ¹²/₉ 1890.

(460 of 1895)
Acad at Senoy.)

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÅDE AF SKOLMÅN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

FÖRSTA HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
Om kristendomslärares kompetensvilkor. Th. Mazer	1.
Anteckningar vid läsningen af Horatius' oden. P. G. Lyth	16.
Litteratur	
Oskar Skog, Latinska översättningsuppgifter	25.
K. Brekke, Lärobok i engelska språket, öfvers. af Emil Rodhe	28.
Emil Rodhe, Engelska skriföfningar	28.
—, Engelska talöfningar	28.
Alfred Sjöström, 30 vägtaflor till bruk vid första öfningarne i teckning på fri hand	32.
Afhandlingar intagna i de allmänna läroverkens redogörelser för läsåret 1889—1890	32.
Förklaring af professorer och lärare vid universitetet i Leipzig	33.
Uppgifter för skriftlig afgangsexamen höstterminen 1890	34.
Kongl. beslut	36.
Personalnotiser	39.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 20 Januari.

ANMÄLAN.

Pedagogisk Tidskrift, tjugusjunde årgången, utgifves nästkommande år efter i det hela oförändrad plan af undertecknad med biträde af skolmän, universitetslärare och andra för undervisningen och skolorna nitälskande personer.

Tidskriften kommer att innehålla *uppsatser* i pedagogiska frågor, *recensioner* af viktigare arbeten inom det pedagogiska området, *kongliga beslut* och *förordningar* af mindre omfattning, som angå de allmänna läroverken, samt *personaltidningar* m. m. Särskildt skall tidskriften bemöda sig att genom kompetenta personer anmäla och *recensera nyutkomna läroböcker*. Slutligen skall tidskriften meddela referater ur viktigare *pedagogiska reserättelser* och söka följa den högre skolundervisningens utveckling i främmande kulturländer, så vidt denna kan erbjuda något större intresse för tidskriftens läsekrets.

Redaktionen utbeder sig värdsamt det understöd af allmänheten, utan hvilket tidskriften ej kan ega bestånd och åt hvilket den nu afgående redaktören Herr Rektor Hult under sin 21-åriga gagnarika verksamhet till tidskriftens bästa haft att glädja sig.

Priset för årgången, omfattande sammanlagdt 28 å 30 ark, fördelade på 12 häften, som utgifvas omkring den 15:de i hvar månad, är **7 kr. 50 öre**. Prenumeration mottages såväl å **postanstalt** som i *bokhandel*.

Distributionen genom bokhandel, som naturligtvis ej kan göras så snabbt som genom posten, ombesörjes såsom förut af C. E. Fritzes Kongl. Hofbokhandel, Stockholm.

Annonser införas till ett pris af 12 kr. för hel sida, 8 kr. för half, 5 kr. för fjerdedels sida.

Litteratur, som önskas anmäld och granskad, ipsändes till redaktionen, adr. Upsala.

Tidskriftens äldre årgångar säljas, då requisition göres hos redaktionen, till följande nedsatta priser nämligen årgångarne 1870—1874 å 1 kr. för årgång; 1875—1879 å 2 kr. 50 öre; 1880—1885 å 3 kr.; 1885—1888 å 5 kr., allt postporto obereknadt

Upsala den 15 Jan. 1891.

Enar Sahlin,

Redaktör af Pedagogisk Tidskrift.

Till Redaktionen insända skrifter:

Henrik Möller, Fransk elementarbok, Lund, Collin & Rietz 1890, 90 sid. 8:o. Pris b. 1,25.

Central-Organ för die Interessen des Bealschulwesens von L. Freytag und H. Böttger, XIX, 1. Berlin $\frac{6}{4}$ 1891. (Steinbart: Statistisches über den Besuch der philosophischen Fakultät; Böttger: Über naturgeschichtliche und chemisch-technologische Exkursionen. Beurteilungen und Anzeigen von Büchern).

Ny Ecklesiastiktidning 1891: 1, 2.

Gustaf Rundgren, Modersmålets form- och satslära jämte läran om skiljetecknen för folhögskolor och liknande läroanstalter. Sthlm Norstedt & Söner 1890, 45 sid. 8 o. Pris b. 50 öre.

Alex. E. Widholm, Fransk Språklära i sammandrag till läroverkens tjänst. Andra omarbetade upplagan. Sthlm, Norstedt & Söner, 1890. 216 sid. 8:o.

Ny Ecklesiastik-Tidning

under redaktion af *Justus Lindau* och *C. M. Rosenberg*, utkommer hvarje helgfri lördag.

Tidningen, som företrädesvis sysselsätter sig med rent praktiska och snarast de yttre frågor, som angå kyrkan, allmänna läroverken och universiteten, innehåller artiklar, notiser, referat, korrespondenser, bokanmälningar, Kongl. beslut och afgjorda ecklesiastiska ärenden, stiftsunder rättelser, personalnotiser, förteckning öfver lediga tjänster inom kyrkan, allmänna läroverken och högskolorna. annonser m. m.

Prenumerationspris, postarvodet inberäknadt, Kr. 3: 30. Prenumeration mottages å närmaste postanstalt och i Stockholm å Allm. Tidningskontoret, Gustaf Adolfstorg N:o 10. Tidningens byrå: *Vesterlånggatan 19*. Annonser insändas direkt till redaktionen. Postadress: *Stockholm*.

Stockholm i Januari 1891.

Redaktionen.

Enda svenska läsebok för allmänna läroverkens tre lägsta klasser med stafning enligt gällande föreskrift.

På *C. E. Fritzes K. Hofbokhandels* i Stockholm förlag har i dag utkommit:

Svensk Läsebok för de allmänna läroverkens tre lägsta klasser af *J. O. Ekmark* Fil. D:r, Kollega vid Östermalms allmänna läroverk i Stockholm, Föreståndare för primärskola. 2:a upplagan. 2:a delen (för klass II). 312 sidor 8vo. Bättakrönning enligt Svenska Akademiens ljudanligaste stafningsätt.

Pris inh. m. skinnygg 1 kr. 90 öre.

2:a upplagan, 3:e delen är under tryckning och utkommer om en månad.

Josephsons Antikvariat,

Uppsala,

Specialaffär för akademiska avhandlingar, skolprogram, separater ur tidskrifter m. m.,

får härmed anhålla om benäget insändande i 2 exemplar av utgivna lektors-specimen och särtryck ur tidskrifter och skolprogram ävensom annat tillfällighetstryck. Av akademiska avhandlingar besitter jag redan ett så stort lager, att högst få dylika torde saknas. Däremot stannade jag alltid i förbindelse för uppgift på huruvida dylika avhandlingar kunna avlätas, samt pris och antal disponibla exemplar.

Uppsala i Januari 1891.

Aksel G. S. Josephson.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÄDE AF SKOLMÄN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

ANDRA HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
Skolkommitténs förslag till stadgar för rikets allmänna läroverk; afgifvet den 13 Jan. 1891	41.
Regleringen af de allm. läroverkens lärarelöner; från läroverk och pressen	72.
Svenska lärarekåren och svenska lärarsällskapet (insänt)	78.
Litteratur	
P. G. Lyth, Ordförteckning till Aeneidens två första sånger	79.
Om Nordisk Familjebok	84.
Kongl. beslut	85.
Personalnotiser	88.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 18 Februari.

ANMÄLAN.

Pedagogisk Tidskrift, tjugusjunde årgången, utgifves innevarande år efter i det hela oförändrad plan af undertecknad med biträde af skolmän, universitetslärare och andra för undervisningen och skolorna nitälskande personer.

Tidskriften kommer att innehålla *uppsatser* i pedagogiska frågor, *recensioner* af viktigare arbeten inom det pedagogiska området, *kongliga beslut och förordningar* af mindre omfattning, som angå de allmänna läroverken, samt *personalnotiser* m. m. Särskildt skall tidskriften bemöda sig att genom kompetenta personer anmäla och *recensera nyutkomna läroböcker*. Slutligen skall tidskriften meddela referater ur viktigare *pedagogiska reseberättelser* och söka följa den högre skolundervisningens utveckling i främmande kulturländer, så vidt denna kan erbjuda något större intresse för tidskriftens läsekrets.

Redaktionen utbeder sig värdsamt det understöd af allmänheten, utan hvilket tidskriften ej kan ega bestånd och åt hvilket den nu afgående redaktören Herr Rektor Hult under sin 21-åriga gagnarika verksamhet till tidskriftens bästa haft att glädja sig.

Priset för årgången, omfattande sammanlagdt 28 å 30 ark, fördelade på 12 häften, som utgifvas omkring den 15:de i hvar månad, är **7 kr. 50 öre**. Prenumeration mottages såväl å **postanstalt** som i **bokhandel**.

Distributionen genom bokhandel, som naturligtvis ej kan göras så snabbt som genom posten, ombesörjes såsom förut af C. E. Fritzes Kongl. Hofbokhandel, Stockholm.

Annonser införas till ett pris af 12 kr. för hel sida, 8 kr. för half, 5 kr. för fjerdedels sida.

Litteratur, som önskas anmäld och granskad, insändes till redaktionen, adr. Upsala.

Tidskriftens äldre årgångar säljas, då requisition göres hos redaktionen, till följande nedsatta priser nämligen årgångarne 1870—1874 å 1 kr. för årgång; 1875—1879 å 2 kr. 50 öre; 1880—1885 å 3 kr.; 1885—1888 å 5 kr., allt postporto obräknadt

Upsala den 15 Jan. 1891.

Enar Sahlin,

Redaktör af Pedagogisk Tidskrift.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÅDE AF SKOLMÅN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

TREDJE HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
Skollagskommitténs förslag till kristendomskurser	89.
Afgangsexamen och språkundervisningsreformer. III	94.
Några blad ur Gefle gymnasii äldsta historia	97.
Några reflexioner med anledning af P. G. Lyths »Anteckningar vid läsningen af Horatius' Oden» af C. O. Lundgren	111.
Litteratur	
Karl Tham. Proportionslära med tillämpning på plangeometrien	118.
E. Rodhe o. D. Kröger, Tysk läsebok för nybörjare	121.
J. Vising. Fransk språklära	123.
Uppgifter för skriftlig afgangsexamen höstterminen 1890	125.
Kongl. beslut	128.
Personalnotiser	136.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 16 Mars.

ANMÄLAN.

Pedagogisk Tidskrift, tjugusjunde årgången,

utgifves innevarande år efter i det hela oförändrad plan af undertecknad med biträde af skolmän, universitetslärare och andra för undervisningen och skolorna nitälskande personer.

Tidskriften kommer att innehålla *uppsatser* i pedagogiska frågor, *recensioner* af viktigare arbeten inom det pedagogiska området, *kongliga beslut och förordningar* af mindre omfattning, som angå de allmänna läroverken, samt *personalnotiser* m. m. Särskildt skall tidskriften bemöda sig att genom kompetenta personer anmäla och *recensera nyutkomna läroböcker*. Slutligen skall tidskriften meddela referater ur viktigare *pedagogiska reseberättelser* och söka följa den högre skolundervisningens utveckling i främmande kulturländer, så vidt denna kan erbjuda något större intresse för tidskriftens läsekrets.

Redaktionen utbeder sig värdsamt det understöd af allmänheten, utan hvilket tidskriften ej kan ega bestånd och åt hvilket den nu afgående redaktören Herr Rektor Hult under sin 21-åriga gagurika verksamhet till tidskriftens bästa haft att glädja sig.

Priset för årgången, omfattande sammanlagdt 28 à 30 ark, fördelade på 12 häften, som utgifvas omkring den 15:de i hvar månad, är **7 kr. 50 öre**. Prenumeration mottages såväl å **postanstalt** som i *bokhandel*.

Distributionen genom bokhandel, som naturligtvis ej kan göras så snabbt som genom posten, ombesörjes såsom förut af C. E. Fritzes Kongl. Hofbokhandel, Stockholm.

Annonser införas till ett pris af 12 kr. för hel sida, 8 kr. för half, 5 kr. för sjerdedels sida.

Litteratur, som önskas anmäld och granskad, insändes till redaktionen, adr. Upsala.

Tidskriftens äldre årgångar säljas, då requisition göres hos redaktionen, till följande nedsatta priser nämligen årgångarne 1870—1874 à 1 kr. för årgång; 1875—1879 à 2 kr. 50 öre; 1880—1885 à 3 kr.; 1885—1888 à 5 kr., allt postporto obereknadt

Upsala den 15 Jan. 1891.

Enar Sahlin,

Redaktör af Pedagogisk Tidskrift.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÄDE AF SKOLMÄN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

FJERDE HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
C. J. Dahlbäck: Om förslaget att utesluta filosofien från undervisningsplanen	137.
E. Sahlin: Löneregleringsfrågans kombineringsfråga med skolreformfrågan	149.
P. G. Lyth: Horatius' tolkningar (genmäle)	184.
Litteratur:	
E. Planck. Aus der neueren deutschen Litteratur für Schulen und Selbstunterricht	186.
Emil Rodhe, Åskådningsmetoden	195.
Kongl. beslut	189.
Personalnotiser	197.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 21 April.

ANMÄLAN.

Pedagogisk Tidskrift, tjugusjunde årgången,

utgifves nästkommande år efter i det hela oförändrad plan af undertecknad med biträde af skolmän, universitetslärare och andra för undervisningen och skolorna nitälskande personer.

Tidskriften kommer att innehålla *uppsatser* i pedagogiska frågor, *recensioner* af viktigare arbeten inom det pedagogiska området, *kongliga beslut och förordningar* af mindre omfattning, som angå de allmänna läroverken, samt *personnotiser* m. m. Särskildt skall tidskriften bemöda sig att genom kompetenta personer anmäla och *recensera nyutkomna läroböcker*. Slutligen skall tidskriften meddela referater ur viktigare *pedagogiska reseberättelser* och söka följa den högre skolundervisningens utveckling i främmande kulturländer, så vidt denna kan erbjuda något större intresse för tidskriftens läsekrets.

Redaktionen utbeder sig värdsamt det understöd af allmänheten, utan hvilket tidskriften ej kan ega bestånd och åt hvilket den nu afgående redaktören Herr Rektor Hult under sin 21-åriga gagnarika verksamhet till tidskriftens bästa haft att glädja sig.

Priset för årgången, omfattande sammanlagdt 28 å 30 ark, fördelade på 12 häften, som utgifvas omkring den 15:de i hvar månad, är **7 kr. 50 öre**. Prenumeration mottages såväl å **postanstalt** som i *bokhandel*.

Distributionen genom bokhandel, som naturligtvis ej kan göras så snabbt som genom posten, ombesörjes såsom förut af C. E. Fritzes Kongl. Hofbokhandel, Stockholm.

Annonser införas till ett pris af 12 kr. för hel sida, 8 kr. för half, 5 kr. för fjerdedels sida.

Litteratur, som önskas anmäld och granskad, insändes till redaktionen, adr. Upsala.

Tidskriftens äldre årgångar säljas, då requisition göres hos redaktionen, till följande nedsatta priser nämligen årgångarne 1870—1874 å 1 kr. för årgång; 1875—1879 å 2 kr. 50 öre; 1880—1885 å 3 kr.; 1885—1888 å 5 kr., allt postporto obekräadt

Upsala den 15 Jan. 1891.

Enar Sahlin,

Redaktör af Pedagogisk Tidskrift.

Till Redaktionen insända skrifter:

Henrik Möller, Fransk elementarbok, Lund, Collin & Rietz 1890, 90 sid. 8:o. Pris b. 1,25.

Central-Organ für die Interessen des Bealschulwesens von L. Freytag und H. Böttger, XIX, 1. Berlin $\frac{6}{7}$, 1891. (Steinbart: Statistisches über den Besuch der philosophischen Fakultät; Böttger: Über naturgeschichtliche und chemisch-technologische Exkursionen. Beurteilungen und Anzeigen von Büchern).

Ny Ecklesiastiktidning 1891: 1, 2.

Gustaf Rundgren, Modersmålets form- och satslära jämte läran om skiljetecknen för folhögskolor och liknande läroanstalter. Sthlm Norstedt & Söner 1890, 45 sid. 8 o. Pris b. 50 öre.

Alex. E. Widholm, Fransk Språklära i sammandrag till läroverkens tjänst. Andra omarbetade upplagan. Sthlm, Norstedt & Söner, 1890. 216 sid. 8:o.

Ny Ecklesiastik-Tidning

under redaktion af *Justus Lindau* och *C. M. Rosenberg*, utkommer hvarje helgfri lördag.

Tidningen, som företrädesvis sysselsätter sig med rent praktiska och snarast de ytre frågor, som angå kyrkan, allmänna läroverken och universitetet, innehåller artiklar, notiser, referat, korrespondenser, bokanmälningar, Kongl. beslut och afgjorda ecklesiastiska ärenden, stiftsunderrättelser, personalnotiser, förteckning öfver lediga tjänster inom kyrkan, allmänna läroverken och högskolorna, annonser m. m.

Prenumerationspris, postarvodet inberäknadt, Kr. 3: 30. Prenumeration mottages å närmaste postanstalt och i Stockholm å Allm. Tidningskontoret, Gustaf Adolfstorg N:o 10. Tidningens byrå: *Vesterlånggatan 19*. Annonser insändas direkt till redaktionen. Postadress: *Stockholm*.

Stockholm i Januari 1891.

Redaktionen.

Enda svenska läsebok för allmänna läroverkens tre lägsta klasser med stafning enligt gällande föreskrift.

På *C. E. Fritzes K. Hofbokhandels* i Stockholm förlag har i dag utkommit:

Svensk Läsebok för de allmänna läroverkens tre lägsta klasser af *J. O. Ekmark* Fil. D:r, Kollega vid Östermalms allmänna läroverk i Stockholm, Föreståndare för primärskola. 2:a upplagan. 2:a delen (för klass II). 312 sidor 8:o. Rättskrifning enligt Svenska Akademiens ljudenligaste stafningssätt.

Pris inh. m. skinurygg 1 kr. 90 öre.

2:a upplagan, 3:e delen är under tryckning och utkommer om en månad.

Josephsons Antikvariat, Uppsala,

Specialaffär för akademiska avhandlingar, skolprogram, separater ur tidskrifter m. m.,

får härmed anhålla om benäget insändande i 2 exemplar av utgivna lektors-specimen ock särtryck ur tidskrifter ock skolprogram ävensom annat tillfällighetstryck. Av akademiska avhandlingar besitter jag redan ett så stort lager, att högst få dylika torde saknas. Däremot stannade jag alltid i förbindelse för uppgift på huruvida dylika avhandlingar kunna avlätas, samt pris ock antal disponibla exemplar.

Uppsala i Januari 1891.

Aksel G. S. Josephson.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÅDE AF SKOLMÅN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

ANDRA HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
Skolkommitténs förslag till stadgar för rikets allmänna läroverk, afgifvet den 13 Jan. 1891	41.
Regleringen af de allm. läroverkens lärarelöner; från läroverk och pressen	72.
Svenska lärarekåren och svenska läraresällskapet (insändt)	78.
Litteratur	
P. G. Lyth, Ordförteckning till Aeneidens två första sånger	79.
Om Nordisk Familjebok	84.
Kongl. beslut	85.
Personalnotiser	88.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 18 Februari.

ANMÄLAN.

Pedagogisk Tidskrift, tjugusjunde årgången, utgifves innevarande år efter i det hela oförändrad plan af undertecknad med biträde af skolmän, universitetslärare och andra för undervisningen och skolorna nitälskande personer.

Tidskriften kommer att innehålla *uppsatser* i pedagogiska frågor, *recensioner* af viktigare arbeten inom det pedagogiska området, *kongliga beslut och förordningar* af mindre omfattning, som angå de allmänna läroverken, samt *personalnotiser* m. m. Särskildt skall tidskriften bemöda sig att genom kompetenta personer anmäla och *recensera nyutkomna läroböcker*. Slutligen skall tidskriften meddela referater ur viktigare *pedagogiska reseberättelser* och söka följa den högre skolundervisningens utveckling i främmande kulturländer, så vidt denna kan erbjuda något större intresse för tidskriftens läsekrets.

Redaktionen utbeder sig värdsamt det understöd af allmänheten, utan hvilket tidskriften ej kan ega bestånd och åt hvilket den nu afgående redaktören Herr Rektor Hult under sin 21-åriga gagnarika verksamhet till tidskriftens bästa haft att glädja sig.

Priset för årgången, omfattande sammanlagdt 28 å 30 ark, fördelade på 12 häften, som utgifvas omkring den 15:de i hvar månad, är **7 kr. 50 öre**. Prenumeration mottages såväl å **postanstalt** som i *bokhandel*.

Distributionen genom bokhandel, som naturligtvis ej kan göras så snabbt som genom posten, ombesörjes såsom förut af C. E. Fritzes Kongl. Hofbokhandel, Stockholm.

Annonser införas till ett pris af 12 kr. för hel sida, 8 kr. för half, 5 kr. för fjerdedels sida.

Litteratur, som önskas anmäld och granskad, insändes till redaktionen, adr. Upsala.

Tidskriftens äldre årgångar säljas, då requisition göres hos redaktionen, till följande nedsatta priser nämligen årgångarne 1870—1874 å 1 kr. för årgång; 1875—1879 å 2 kr. 50 öre; 1880—1885 å 3 kr.; 1885—1888 å 5 kr., allt postporto obekräknadt

Upsala den 15 Jan. 1891.

Enar Sahlin,
Redaktör af Pedagogisk Tidskrift.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÄDE AF SKOLMÄN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

TREDJE HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
Skollagskommitténs förslag till kristendomskurser	89.
Afgångsexamen och språkundervisningsreformer. III	94.
Några blad ur Gefle gymnasii äldsta historia	97.
Några reflexioner med anledning af P. G. Lyths »Anteckningar vid läsningen af Horatius' Oden» af C. O. Lundgren	111.
Litteratur	
Karl Tham. Proportionslära med tillämpning på plangeometrien	118.
E. Rodhe o. D. Kröger, Tysk läsebok för nybörjare	121.
J. Vising. Fransk språklära	123.
Uppgifter för skriftlig afgångsexamen höstterminen 1890	125.
Kongl. beslut	128.
Personalnotiser	136.

UPSALA,
PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 16 Mars.

ANMÄLAN.

Pedagogisk Tidskrift, tjugusjunde årgången, utgifves innevarande år efter i det hela oförändrad plan af undertecknad med biträde af skolmän, universitetslärare och andra för undervisningen och skolorna nitälskande personer.

Tidskriften kommer att innehålla *uppsatser* i pedagogiska frågor, *recensioner* af viktigare arbeten inom det pedagogiska området, *kongliga beslut och förordningar* af mindre omfattning, som angå de allmänna läroverken, samt *personalnotiser* m. m. Särskildt skall tidskriften bemöda sig att genom kompetenta personer anmäla och *recensera nyutkomna läroböcker*. Slutligen skall tidskriften meddela referater ur viktigare *pedagogiska reseberättelser* och söka följa den högre skolundervisningens utveckling i främmande kulturländer, så vidt denna kan erbjuda något större intresse för tidskriftens läsekrets.

Redaktionen utbeder sig värdsamt det understöd af allmänheten, utan hvilket tidskriften ej kan ega bestånd och åt hvilket den nu afgående redaktören Herr Rektor Hult under sin 21-åriga gagnrika verksamhet till tidskriftens bästa haft att glädja sig.

Priset för årgången, omfattande sammanlagdt 28 å 30 ark, fördelade på 12 häften, som utgifvas omkring den 15:de i hvar månad, är **7 kr. 50 öre**. Prenumeration mottages såväl å **postanstalt** som i **bokhandel**.

Distributionen genom bokhandel, som naturligtvis ej kan göras så snabbt som genom posten, ombesörjes såsom förut af C. E. Fritzes Kongl. Hofbokhandel, Stockholm.

Annonser införas till ett pris af 12 kr. för hel sida, 8 kr. för half, 5 kr. för fjerdedels sida.

Litteratur, som önskas anmäld och granskad, insändes till redaktionen, adr. Upsala.

Tidskriftens äldre årgångar säljas, då requisition göres hos redaktionen, till följande nedsatta priser nämligen årgångarne 1870—1874 å 1 kr. för årgång; 1875—1879 å 2 kr. 50 öre; 1880—1885 å 3 kr.; 1885—1888 å 5 kr., allt postporto obekrädnadt

Upsala den 15 Jan. 1891.

Enar Sahlin,
Redaktör af Pedagogisk Tidskrift.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÄDE AF SKOLMÄN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

FJERDE HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
C. J. Dahlbäck: Om förslaget att utesluta filosofien från undervisningsplanen	137.
E. Sahlin: Löneregleringsfrågans kombineringsfråga med skolreformfrågan	149.
P. G. Lyth: Horatius' tolkningar (genmäle)	184.
Litteratur:	
E. Planck. Aus der neueren deutschen Litteratur für Schulen und Selbstunterricht	186.
Emil Rodhe, Åskådningsmetoden	195.
Kongl. beslut	189.
Personalnotiser	197.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 21 April.

ANMÄLAN.

Pedagogisk Tidskrift, tjugusjunde årgången,
utgifves innevarande år efter i det hela oförändrad plan af
undertecknad med biträde af skolmän, universitetslärare och
andra för undervisningen och skolorna nitälskande personer.

Tidskriftens äldre årgångar säljas, då requisition görgs hos
redaktionen, till följande nedsatta priser nämligen årgångarne
1870—1874 å 1 kr. för årgång; 1875—1879 å 2 kr. 50 öre;
1880—1885 å 3 kr.; 1885—1888 å 5 kr., allt postporto obe-
räknadt

Upsala den 15 Jan. 1891.

Enar Sahlin,

Redaktör af Pedagogisk Tidskrift.

Nya böcker.

W. Schultz förlag i Upsala.

Laurell, F., Fil. Dr., Som. Adj. Förteckning öfver viktigare i Sverige
på fritt land odlade *träd* och *buskar*, med svenska namn enligt
den binära nomenklaturen. Inb. 80 öre. (1891).

Elowson, G., Lektor. *Lärobok i Aritmetik.* Andra omarbetade och
tillökta upplagan. Med 38 figurer. Inb. 1,75. (1890).

Landtmanson, C., Lektor. *Öfning för den första undervisningen i
Svenska språkets rättskrifning och i satslära.* Andra uppl. till
stafsättet utarbetad i öfverensstämmelse med *sjette upplagan* af sv.
akad. ordlista och enligt de grundsatser som tillämpas vid omarbet-
ningen af läsebok för folkskolan. Inb. 75 öre. (1890).

— —. *Bidrag till läran om den svenska Prosastilen,* korta anvisningar
för de allmänna läroverken utarbetade. Inb. 75 öre.

Nordlund, K. P., Lektor. *Elementarbook i Algebra.* Inb. 1,25.

Lundberg, A. V., Fil. Dr., Adj. *Staflieta öfver svenska språket.*
Inb. 1 kr. (1890).

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÅDE AF SKOLMÅN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

FEMTE HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
Enar Sahlin: Den preussiska skolkonferensen 1890	201.
Erik Brate: Klinghardts undervisningsmetod i främmande språk	209.
Lunds stifts lärareförenings diskussion om det nya skollagsförslaget	214.
Litteratur:	
Oscar Svahn: Det muntliga föredragets konst i tal och sång. I.	222.
Henrik Möller, Fransk elementarbok	226.
Kongl. beslut	229.
Simon Nordström: Lärjungeantalet h.t. 1890	237.
Meddelanden från Svenska Läraresällskapet	238.
Personalnotiser	247.
Notiser	248.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 16 Maj.

På C. E. Fritzes K. Hofbokhandel i Stockholm
förlag utkommer i Maj månad 1891:

Urval ur nyare författares arbeten.

Fransk Läsebok

för allmänna läroverk och flickskolor

utgifven af

Joseph Müller och **Oscar Wigert**

Lektor vid Kongl. Sjökrigsskolan. Rector vid Stockholms Norra latinläroverk.

Förra kursen.

Senare kursen.

Arbetet erhåller till sitt yttre en så vidt möjligt är fransk prägel.

Författarne ha här sökt bereda lärarne i franska språket ett mera praktiskt hjälpmedel än som hittills stått dem till buds att vid första undervisningen i nämnda språk bibringa lärjungarne en grundlig och mångsidig kännedom om uttryck och vändningar, som beröra alldagliga förhållanden i den yttre världen.

Den senare afdelningen af förra kursen innehåller företrädesvis längre stycken, hvilka, äfven de, till god del under formen af ett lifligt franskt samtalsspråk, skänka en omvexlande och i språkligt hänseende lärarik läsning.

Den senare kursen är afsedd för läroverkens högre klasser — och omfattar mindre berättelser, historiska och geografiska stycken, m. m., allt ur de förnämsta nutida franska arbeten.

Som en fortsättning till dessa läseböcker ämna författarne under loppet af sommaren utgifva i särskildt tryck åtskilliga af de yppersta franska noveller, som under de senaste åren utkommit. De skola åtföljas af biografiska, historiska, geografiska och språkliga upplysningar.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÄDE AF SKOLMÅN, UNIVERSITÄTSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

SJETTE HÄFTET.

Innehåll:

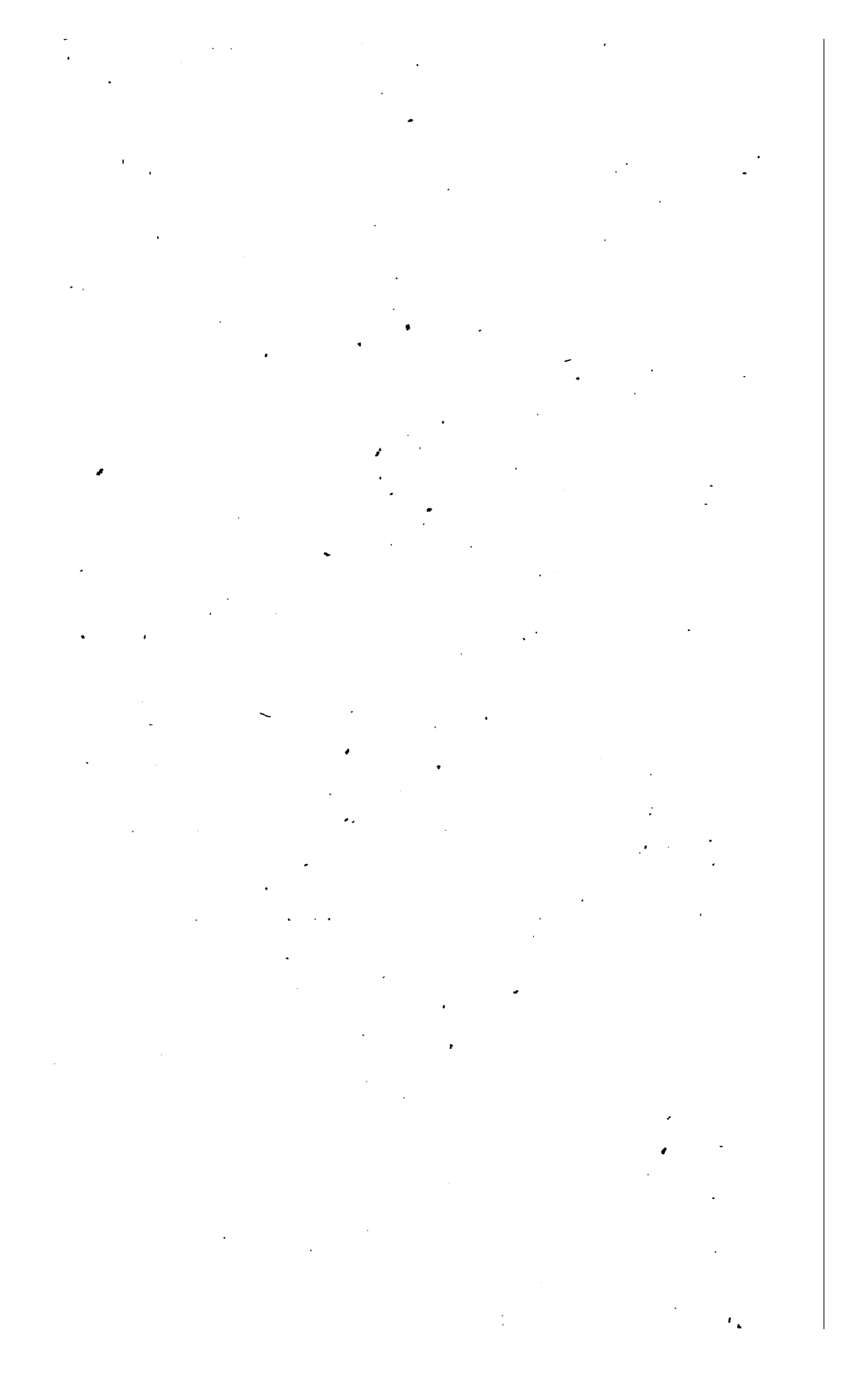
	Sid.
J. Paulson och K. Wintzell: Några ord angående läsningen af de latinska skalderna vid våra allmänna läroverk och ett försök att befordra densamma	249.
C. O. Lundgren: Ännu ett ord om Horatiustolkningen	259.
Uttalande af teckningslärarne vid rikets allmänna läroverk med anledning af senaste skolkommittés förslag rörande teckningsundervisningen	268.
Litteratur:	
F. W. Putzger, Historischer Schul-Atlas	262.
Uppgifter för skriftlig afgangsexamen vårterminen 1891	269.
Kongl. beslut	274.
Personalnotiser	277.
Notiser	278.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 19 Juni.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÅDE AF SKOLMÅN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

SJUNDE HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
W. Götze: Om den tyska arbetsundervisningens väsen och mål	281.
C. Mdr: Till regeln om "plus för lika och minus för olika tecken"	295.
Grundsatser för teckningsundervisningen vid tyska skolor för allmän bildning	296.
Litteratur:	
C. G. Morén, Engelsk elementarbok för yngre begynnare	304.
Emil Rodhe, Zwei Novellen von Julius Stinde, mit Anmerkungen	306.
Kongl. beslut	307.
Personalnotiser	312.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 23 Juli.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÄDE AF SKOLMÄN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

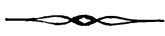
ENAR SAHLIN.

1891

ÅTTONDE HÄFTET.

Innehåll:

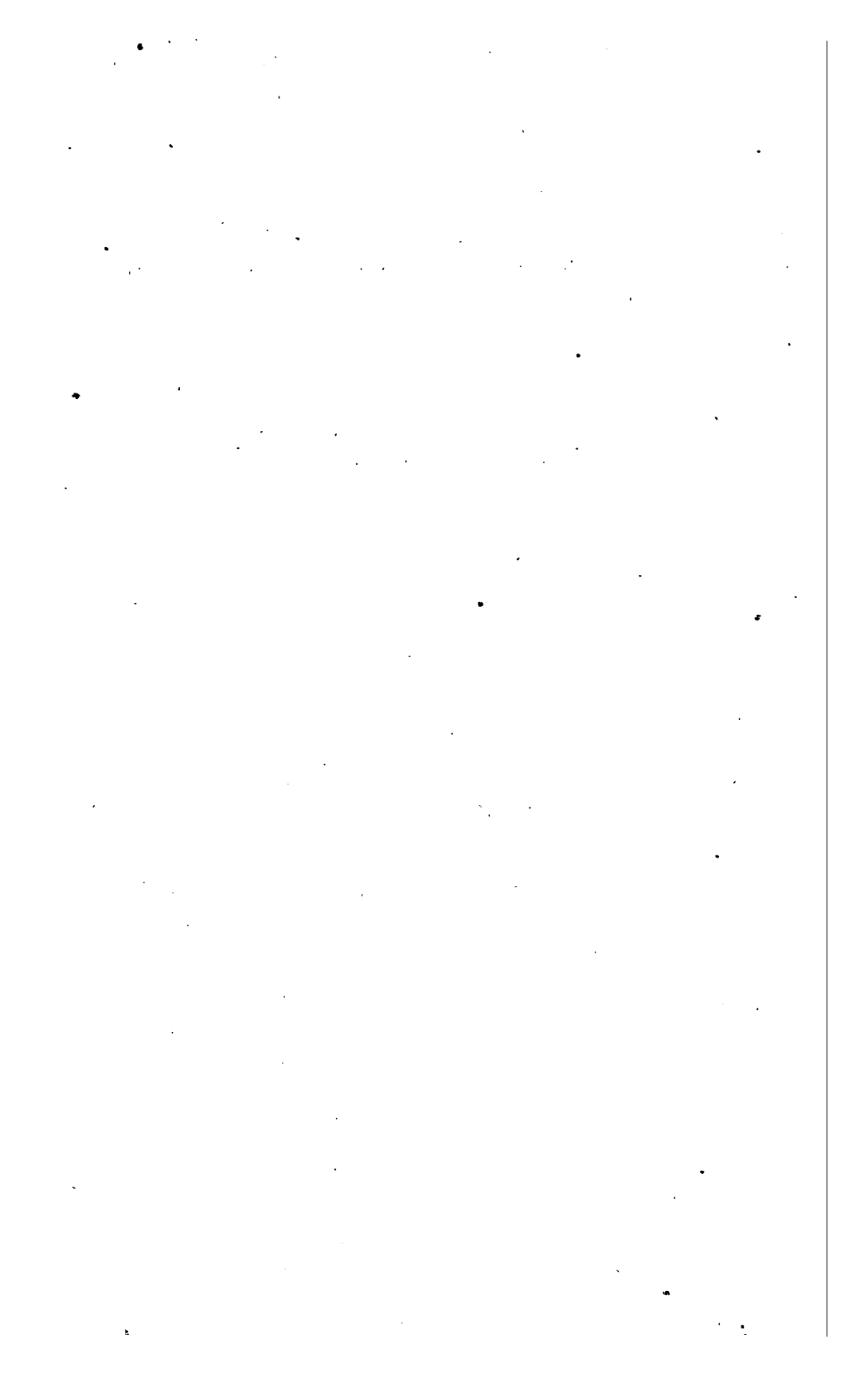
	Sid.
P. A. Geijer: Om de romanska språken som föremål för venskaptlig forskning och akademisk undervisning	313.
E. Sahlin: Den svenska enhetskolan inför den preussiska undervisningskommissionen	325.
Kongl. beslut	336.
Kongl. Cirkulär till Eforalstyrelserna angående lärjungeantalet i vissa klasser vid åtskilliga allmänna läroverk m. m.	345.
Personalnotiser	347.
Insända skrifter	348.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 17 Augusti.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÅDE AF SKOLMÄN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

NIONDE HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
Stefan Carlsson: Om det latinska gerundivum och gerundium	349.
Johannes Almén: En reviderad lärobok (D. A. Sundén: Kort öfversigt af svenska vitterhetens historia)	361.
Fredrik Palmgren: Om åskådning vid undervisning i moderna språk vid de allmänna läroverken	371.
Kongl. beslut	383.
Personalnotiser	388.

UPSALA,
PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 18 September.

På *C. E. Fritzes k. hofbokhandels* i
Stockholm förlag har nyss utkommit:

Modern English Authors.
Bootles' Baby.

A novel by **John Strange Winter.**

With explanatory notes for the use of schools
ed. by **Emil Rodhe.**

Inb. 1 krona 50 öre.

På *C. E. Fritzes k. hofbokhandels*
Stockholm förlag har nyss utkommit:

Tysk Läsebok

för skolans mellanklasser
af **Em. Rodhe** och **D. Kröger.**

Inb. 1 kr. 50 öre.

Förut har utkommit af samma
förf.: **Tysk Läsebok för nybörjare.** Pris
inb. 1: 50.

På *C. E. Fritzes k. hofbokhandels* i
Stockholm förlag har nyss utkommit:

Engelska Läseböcker för flickskolor

under medverkan af **C. G. Morén** utgifna
af **lärare** och **lärarinnor.**

Lägre stadiet. Första häftet.

Stories by Mrs Molesworth.

af **Miss F. Hodges**, vid Lunds elemen-
tarläroverk för flickor.

Pris inb. 1 krona.

På *C. E. Fritzes k. hofbokhandels*
Stockholm förlag har nyss utkommit:

Jackanapes

by **J. H. EWING.**

Utgifven af **Hilda Caselli.**

Utgör N:o 1 i »Englisk reading
for schools». Urval ur nyare engelska förf-
attare med ord- och sakförklaringar af

Hilda Caselli och **J. Persson**
Bitr. föreståndarinna vid Rektor vid
Statens Normalskola Arboga Allmänna
för flickor. läroverk.

N:r 2 och 3, **Shreds and Pat-
ches** by **E. N. Leigh Fry**, utg. af **J.
Persson**, äro under tryckning och utkomma
under loppet af höstterminen

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÅDE AF SKOLMÅN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

TIONDE HÄFTET.

Innehåll:

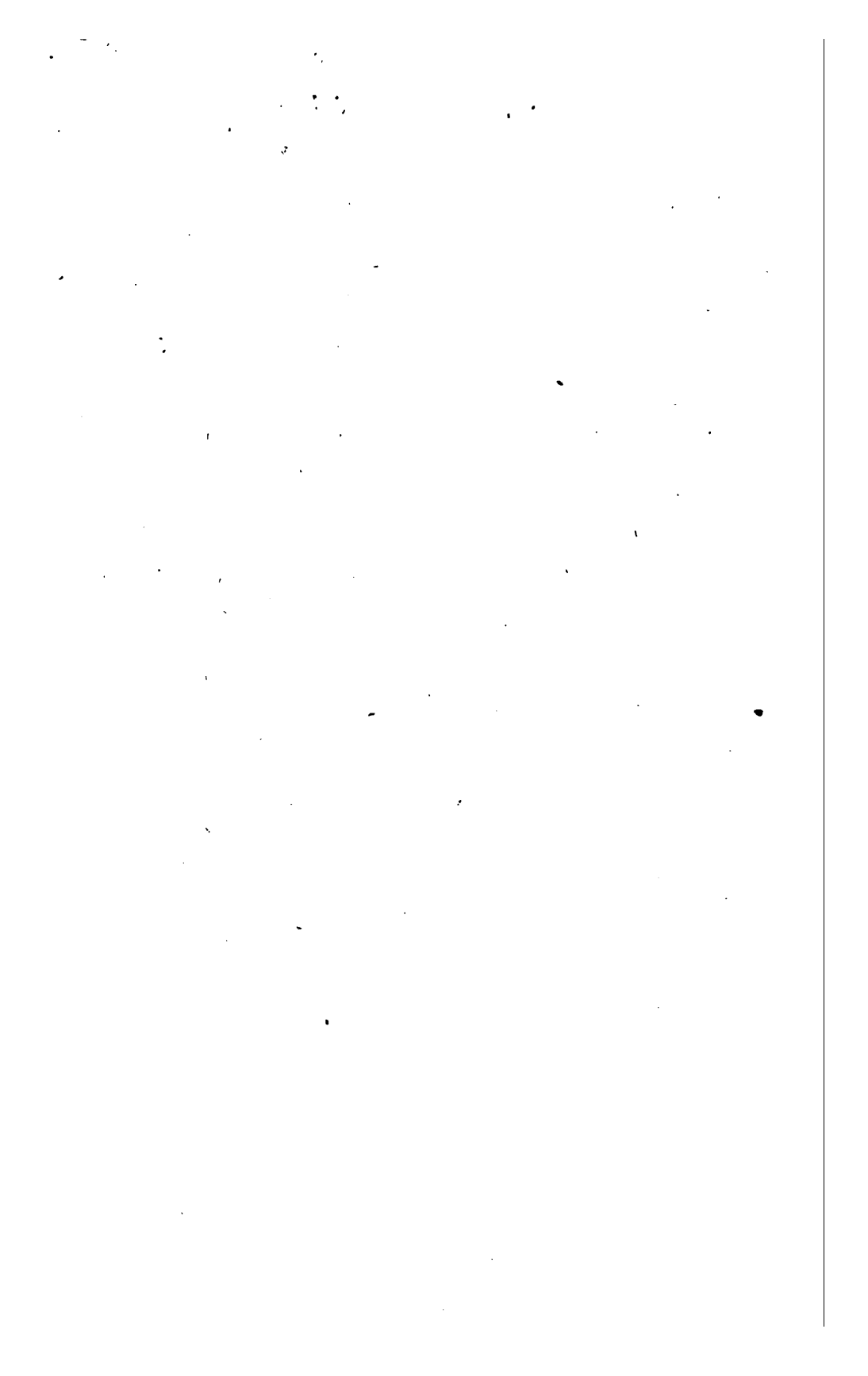
	Sid.
Den geografiska kongressen och utställningen i Bern 1891	389.
Ifrågasatta reformer vid räkneundervisningen	403.
Litteratur:	
Joseph Müller och Oscar Wigert, Fransk läsebok för allmänna läroverk och flickskolor	413.
Emil Rodhe, Bootles' Baby: a novel by John Strange Winter	415.
E. Carlsson, Skolgeografi i två kurser	416.
Kongl. beslut	419.
Personalnotiser	424.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 16 Oktober.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÅDE AF SKOLMÅN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

ELFTE HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
A. Kempe: Den geografiska kongressen och utställningen i Bern 1891.	
II: Kongressens sammanträden	426.
J. Nyqvist: En liten skolreform	432.
Ernst Sundberg: Den elementära framställningen af Grammes ring enligt rektor Floderus' och professor Wijkanders läroböcker	438.
Enar Sahlin: Ett och annat från utlåtandena om skollag-förslaget	440.
Litteratur:	
C. G. Morin, Moderna Engelska Författare för Högre Allmänna Läroverk	454.
Kongl. beslut	455.
Personalnotiser	459.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 24 November.

Byrå för förmedlande af extra ordinarie lärares anställning vid de allmänna läroverken.

Svenska Läraresällskapets styrelse har inrättat en byrå, der å ena sidan de, som önska anställning såsom extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken, kunna afgiftsfritt anmäla sig och å andra sidan läroverkens rektorer kunna, då en lärarebefattning är ledig — likaledes afgiftsfritt — skyndsamt erhålla af vederbörliga betyg åtföljd uppgift å de personer, som anmält sig till lärarebefattning af det slag som för tillfället är i fråga. — Anmälningar, hvilka skola innehålla uppgift å adress äfvensom å de ämnen och klasser, i hvilka den sökande vill åtaga sig undervisning, skola vara åtföljda af behörigen styrkta afskrifter af prest-, examens-, profårs- och tjenstgöringsbetyg, vid aflagda lärareprof erhållna betyg samt meritförteckning — tjenstgöringsbetyg och meritförteckning i fem exemplar. — Rektorer böra vid sina requisitioner, utom sysslans art (lektors-, adjunktsvikariat o. s. v.), alltid, såvida det är möjligt, uppgifva, i hvilka ämnen och klasser samt för huru lång tid lärare önskas.

Till undvikande af kollisioner samt för att styrelsen vid hvarje tillfälle må kunna veta, hvilka bland sökandena som äro upptagna och hvilka icke, är det nödvändigt, ej mindre att rektor, så fort han bestämt sig, underrättar byrån om hvilken han tänker förorda, än att platsökande genast efter erhållet löfte om anställning för byrån tillkännagifver detta, hvarvid ock bör omnämnas, vid hvilket läroverk han väntar att få förordnande.

Meddelanden adresseras till Svenska Läraresällskapets styrelse, Norra Latinläroverket, Stockholm.

Stockholm i Oktober 1891.

P. J. Wallqvist

Svenska Läraresällskapets sekreterare t. v.

PEDAGOGISK TIDSKRIFT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

MED BITRÄDE AF SKOLMÄN, UNIVERSITETSLÄRARE M. FL.

UTGIFVEN AF

ENAR SAHLIN.

1891

TOLFTE HÄFTET.

Innehåll:

	Sid.
A. Nordfelt: Några reflexioner om undervisning i moderna språk	461.
E. Sahlín: "Comité de patronage" för utländska studenter	469.
Litteratur:	
Franskt och engelskt skolbibliotek, utg. på P. A. Norstedt & Söners förlag. Ser. I: Franska författare: 2 (A. Johansson)	474.
Fransk vitterhet för skolan och hemmet, 1 och 2 (A. Johansson) . .	477.
D. A. Sundén: Kammarskrifvaren i Stockholms stads brandstodsbolag till försäkring af lösegendom Johannes Almén som litteraturhistorisk kritiker afslöjad (E. Sahlín)	480.
Protest emot samma skrift af K. Warburg	482.
Afhandlingar intagna i de allmänna läroverkens redogörelser för läsåret 1890—1891	483.
Simon Nordström: De under höstterminen 1891 närvarande lärjungarnes antal vid rikets allmänna läroverk och pedagogier	484.
Kongl. beslut	488.
Personalnotiser	491.

UPSALA,

PÅ UTGIFVARENS FÖRLAG.

Den 22 December.

ANMÄLAN.

Pedagogisk Tidskrift, tjuguoåttonde årgången,

utgifves nästkommande år efter i det hela oförändrad plan af undertecknad med biträde af skolmän, universitetslärare och andra för undervisningen och skolorna nitälskande personer.

Tidskriften kommer att innehålla *uppsatser* i pedagogiska frågor, *recensioner* af viktigare arbeten inom det pedagogiska området, *kongliga beslut och förordningar* af mindre omfattning, som angå de allmänna läroverken, samt *personalnotiser* m. m. Särskildt skall tidskriften bemöda sig att genom kompetenta personer anmäla och *recensera nyutkomna läroböcker*. Slutligen skall tidskriften meddela referater ur viktigare *pedagogiska reseberättelser* och söka följa den högre skolundervisningens utveckling i främmande kulturländer, så vidt denna kan erbjuda något större intresse för tidskriftens läsekrets.

Redaktionen utbeder sig vördsamt det understöd af allmänheten, utan hvilket tidskriften ej kan ega bestånd och åt hvilket den hittills haft att glädja sig.

Priset för årgången, omfattande sammanlagdt 28 å 30 ark, fördelade på 12 häften, som utgifvas omkring den 15:de i hvar månad, är **7 kr. 50 öre**. Prenumeration mottages såväl å **postanstalt** som i **bokhandel**. Om 5 exemplar hos utgifvaren beställas från samma läroverk, lemnas det **5:te exemplaret gratis**.

Distributionen genom bokhandel, som naturligtvis ej kan göras så snabbt som genom posten, ombesörjes såsom förut af C. E. Fritzes Kongl. Hofbokhandel, Stockholm.

Annonser införas till ett pris af 12 kr. för hel sida, 8 kr. för half, 5 kr. för fjerdedels sida.

Litteratur, som önskas anmäld och granskad, insändes till redaktionen, adr. Upsala.

Tidskriftens äldre årgångar säljas, då requisition göres hos redaktionen, till följande nedsatta priser nämligen årgångarne 1870—1874 å 1 kr. för årgång; 1875—1879 å 2 kr. 50 öre; 1880—1885 å 3 kr.; 1885—1889 å 5 kr., allt postporto obräknadt.

Upsala den 15 Dec. 1891.

Enar Sahlin,

Redaktör af Pedagogisk Tidskrift.

Till Redaktionen insända skrifter:

P. A. Norstedt & Söners Skolbibliotek: 1: *Tyska författare*: 3: *Luise Pichler: Der Überfall im Odenwald*, med anmärkningar af *E. Brate*. 61 s. 8:o. Pris b. 0,75. 4: *Luise Pichler: Am Fusse der Achalm*, med anmärkningar af *E. Brate*. 60 s. 8:o. Pris b. 0,75.

Franskt och engelskt skolbibliotek: Ser. I: *Franska författare*: Band 2: *A. Vacquerie: Jean Baudry; F. Coppée: Le Trésor* och *Fais ce que dois*. Med anmärkningar af *A. T. Malmberg*. Sthlm, P. A. Norstedt & Söner 1891. 162 s. 8:o. Pris b. 2,50.

K. T. Melin: Tysk läsebok, tredje afdelningen. Sthlm, P. A. Norstedt & Söner 1891. 183 s. 8:o. Pris h. 1,50, kart. 1,75.

J. Bäckman: Öfningskurs i modersmålets rättskrifning med anslutning till Läsebok för folkskolan (9de uppl.) Tredje uppl. Sthlm P. A. Norstedt & Söner 1891. IV + 66 s. 8:o. Pris kart. 0,40.

E. Sundberg: Lärobok i mekanik: I: *Statik*. 46 s. 8:o. Pris h. 0,70, kart. 0,90. II: *Dynamik*. 44 s. 8:o. Pris h. 0,70, kart. 0,90. Sthlm, P. A. Norstedt & Söner 1891.

Fransk vitterhet för skolan och hemmet utg. af *J. Müller* och *O. Wiegert*. Första häftet. (Erekmann-Chatrian: Myrtille; A. Daudet: le bandit Quastana; E. Berthet: le numéro un; A. Blondel: Louise; L. Halévy: deux cyclones). Sthlm, C. E. Fritzes k. hofbokh. 116 s. 8:o. Pris 1 kr.

T. O. J. Rönström: Cornelius Nepos: II (Milt., Them., Arist., Paus., Cim., Dion, Ham., Hann.) jämte anmärkningar, ordbok, färgl. illustrationer och 2 kartor. Lund, C. W. K. Gleerup. 114 s. 8:o. Pris kart. 2,25.

Hj. Edgren: Göteborgs Högskola. en blick på hennes uppkomst och ordnande; med anl. af högskolans högtidliga öppnande d. 15 sept. 1891. 39 s. 8:o.

E. T. Walter: K. Ecklesiastikdepartementets skriftliga uppgifter för mogenhetsexamen i tyska språket åren 1865–90. Med anmärkningar. Sthlm, P. A. Norstedt & Söner. 56 s. 8:o. Pris h. 0,75, b. 1 kr.

Udvalget for Folkeopplysnings Fremme: *Smaastykker* XVI: 5. *Chr. Grøntund:* Skildringer fra den forsvundne og den forsvindende Dyreverden. *A. Munch:* En Aften paa Gislse, 3dje Oplag.

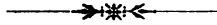
Skandinavisches Archiv, Zeitschrift für Arbeiten Skandinavischer Gelehrten auf dem Gebiete der Philologie, Philosophie und Geschichte, herausgegeben von E. T. Walter. I: 1–2, Lund 1891. Pris för årgång 10 kr. (A. Kock: Untersuchungen zur ost- und west-nordischen Grammatik; F. Wulff: von der Rolle des Akzentes in der Versbildung; S. Wide: Bemerkungen zu der spartanischen Lykurgoslegende; S. Linde: über das Carmen Saliare; G. Stephens: Ver = Spring; R. Geijer: Herm. Lotzes Philosopheme über die Raumanschauung: I: von der inneren Struktur der Raumanschauung.)

Nordisk Tidskrift 1891: 5 (D. Isaachsen: Fremtidens lys; S. Boethius: några drag ur historien om härjningen på svenska ostkusten 1819; A. G. Nathorst: om bernstenens bildning; A. Hammerich: Niels W. Gade; Litt.-anm.)

Finsk Tidskrift XXXI: 3 (W. Söderhjelm: Medeltidens kärleksdomstolar och striden om deras existens; I. A. Hinkel: Aristoteles' nyupptäckta handskrift om Atenarnes statsförfattning; H. Westermark: om och ur Carmen Sylvas diktning; R. Kaufmann: symbolismen i den nya franska litteraturen.)

Tidskrift utgifven af Pedagogiska föreningen i Finland 1891: 4 (K. G. Leinberg: tvenne studier rörande Åbo skola i äldre tid; V. I. Rosenqvist: några antydningar om skolans uppfostrande verksamhet IV—VI; Pedagogiska föreningens förhandlingar; Litt.-anm. m. m)

Central-Organ für die Interessen des Realschulwesens 1891: 10 (Dr Leonhard: Schopenhauers Angriff das Euklidsche Beweisverfahren und seine Erkenntnistheoretische Begründung; Litt.-Anz.)

På *J. Beckmans* förlag utkommer snart:

Johannes Almén

såsom litteraturhistorisk kritiker

afslöjad

af

D. A. Sundén.

J.B. a.g.

22

